

Sud Bosne i Hercegovine
Суд Босна и Херцеговина

Predmet br: S1 1 K 021351 17 Kri

Datum izricanja: 11.06.2021. godine

pismenog otpravka: 07.10.2021. godine

Pred sudskim vijećem u sastavu: sudija Halil Lagumdžija, predsjednik vijeća
sudija Minka Kreho, član vijeća
sudija Tatjana Kosović, član vijeća

PREDMET TUŽILAŠTVA BOSNE I HERCEGOVINE

Protiv optuženih:

Senad Džananović
Edin Gadžo

PRESUDA

Tužilac Tužilaštva Bosne i Hercegovine: Vladimir Simović

Branioци optuženih:

Senada Džananovića, advokat Senad Dupovac
Edina Gadže, advokati Senad Bilić i Adi Bahtović

Zapisničar

Danijel Gučić - pravni savjetnik asistent

U IME BOSNE I HERCEGOVINE!

Sud Bosne i Hercegovine u vijeću sastavljenom od sudija Halila Lagumdžije, kao predsjednika vijeća, sudija Minke Kreho i Tatjane Kosović, kao članova vijeća, uz sudjelovanje pravog savjetnika - asistenta Danijela Gučića, u svojstvu zapisničara, u krivičnom predmetu protiv optuženih Senada Džananovića i dr. zbog krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačka c), e) i f) Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine (KZ BiH), u vezi sa članovima 26., 29., 30., 31. i 180. stav 1. i 2. istog Zakona, povodom precizirane optužnice Tužilaštva Bosne i Hercegovine broj T20 0 KTRZ 0010560 15 od 09.10.2020. godine, nakon javno održanog glavnog pretresa, sa kojeg je jednim dijelom bila isključena javnost, u prisustvu optuženog Senada Džananovića, branioca optuženog advokata Senada Dupovca i optuženog Edina Gadže i branioca optuženog, advokata Senada Bilića, tužioca Tužilaštva BiH, Vladimira Simovića, donio je, a predsjednik Vijeća, javno objavio dana 11.06.2021. godine, sljedeću:

P R E S U D U

OPTUŽENI

- 1) **Senad Džananović**, zv. „Glavoguz“, „Sejo“ i „Bubalo“ Daidža, sin Nusreta i majke Ifete rođene Katović, rođen 18.04.1970.godine u mjestu Dub, opština Rogatica, JMBG:, nastanjen u ..., po nacionalnosti ..., državljanin ..., po zanimanju ugostitelj sa završenom SSS, pismen, razveden, otac dvoje djece, nije služio vojsku, lošeg imovnog stanja, osuđivan po presudi broj: ..., ne vodi se drugi krivični postupak;
- 2) **Edin Gadžo**, zv. „Kimun“, sin Ibri i majke Rahime rođene Pamuk, rođen 13.09.1967.godine u Sarajevu, JMBG:, nastanjen u ..., po nacionalnosti ..., državljanin ..., pismen, po zanimanju vozač sa završenom SSS, oženjen, nema djece, nije služio vojsku, lošeg imovnog stanja, ne vodi se drugi krivični postupak protiv njega

I.

Na osnovu odredbe člana 285. Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine (ZKP BiH)

K R I V I S U

Što su:

Za vrijeme rata u Bosni i Hercegovini i oružanog sukoba između Armije RBiH i Vojske RS, od sredine aprila 1992. do avgusta 1992. godine, na području Alipašino Polja, opština Novi Grad, Sarajevo, kao pripadnici štaba TO „Stela“ i Specijalnih jedinica Armije RBiH, zajedno sa nadređenim Jusufom Prazinom zv. „Juka“, komadantom Specijalnih jedinica Armije RBiH, i Samirom Kahvedžićem zv. „Kruško“, komadantom Štaba TO „Stela“ (oba preminuli), kršeći odredbe člana 3., 27., 31, 42, 43, 44, 51, 78, 81, 85, 147 Ženevske konvencije o zaštiti civilnih lica za vrijeme rata od 12. avgusta 1949. godine i člana 4., 5., 7., 8., 13., 14. i 17. Dopunskog protokola uz Ženevske konvencije od 12. avgusta 1949. godine o zaštiti žrtava nemeđunarodnih oružanih sukoba (Dopunski protokol II), tako što su,

svjesno i voljno učestvovali u nezakonitom zatvaranju civila srpske nacionalnosti koji su nezakonito lišeni slobode na područja grada Sarajeva, te odvođeni u prostorije štaba TO „Stela“ na Alipašinom Polju (bivši kafe „Borsalino“, u ul. Trg ZAVNOBIH-a br. 23 i prostorije MZ „Mladost“) i zatvarani u zatočeničke objekte koji su se nalazili u podrumima stambene zgrade na Alipašinom Polju, „B“ faza, u ul. Trg ZAVNOBIH br. 27 i 21 (podrum bivše samoposluge „Mali Konzum“), pa je tako tokom navedenog perioda više stotina civila srpske nacionalnosti sa područja grada Sarajeva, odabranih samo zbog svoje nacionalne i vjerske pripadnosti, među kojima su: Kosta Kosović, Milenko Višnjevac, Radović Veljko, Radović Ignjat, Radović Stoja, Radović Radmila, Radović Milovan, Radović Milomir, Radović Pauna, Radović Snježana, Radović Rajko, Radović Radomir, Ivanović Jovo, Ivanović Ljubo, Ivanović Savka, Starović Milenko, Starović Stanka, Tomović Veljko, svjedoci „A“, „B“, „D“, „E“, „F“, Slobodan Cupara, Mirko Popara, Vladislav Elez, Radomir Šećerov, Zora Tomić, Ljubo Ivanović, Dragan Čarapić, Duško Petrović, Dragan Petrović, Dragoljub Stanojević, Gojko Čapara, Damjan Šerbedžija, i dr., nezakonito lišeni slobode od strane naoružanih pripadnika štaba TO „Stela“, između ostalih, i Edina Gadže, koji su znali da za njihovo lišenje slobode ne postoji zakonski osnov i ne obaviještavajući ih o razlozima njihovog hapšenja i kasnijeg zatvaranja, te zatvarani u prostorijama zatočeničkih objekata u podrumima stambene zgrade na Alipašinom Polju, „B“ faza, u ul. Trg ZAVNOBIH br. 27 i 21, u kojima je djelovao Senad Džananović, te kafea „Borsalino“, mesnice „Pešter“ i drugim prostorijama iste stambene zgrade, gdje su držani u mračnom, pretrpanom prostoru, sjedili na hladnom i vlažnom podu, u nehigijenskim, nehumanim i ponižavajućim uslovima, bez zadovoljenja osnovnih životnih potreba kao što je odgovarajuća ishrana, voda za piće, medicinska briga, i svakodnevno od strane svih optuženih, koji su imali nesmetan pristup zatočenim civilima, i drugih lica, podvrgnuti ubistvima, silovanjima, mučenju, nečovječnom postupanju, odvođenju na prinudni rad, tokom kojeg su bili izloženi smrtnoj opasnosti i podvrgnuti različitim oblicima fizičkog i psihičkog zlostavljanja od strane optuženih i drugih pripadnika štaba „TO Stela“ i trećih lica i drugim nečovječnim radnjama, preduzimali pojedinačne radnje koje su predstavljale značajan doprinos uspostavljanju, održavanju i funkcionisanju sistema zlostavljanja civila srpske nacionalnosti, i to:

I Optuženi Senad Džananović:

1. U periodu od maja 1992. godine do kraja jula 1992. godine, počinio, podržavao, pomagao u pripremanju i učinjenju i na drugi način učestvovao u nezakonitom zatvaranju preko 100 civila srpske nacionalnosti, iako je znao da ne postoji zakonski osnov za zatvaranje tih civila, na način da je kao pripadnik štaba TO „Stela“ u zatočeničkim objektima koji su se nalazili u podrumu stambene zgrade na Alipašinom Polju, „B“ faza, u ul. Trg ZAVNOBIH br. 27 i 21 (samoposluga „Mali Konzum“), učestvovao u formiranju i obezbjeđivanju i funkcionisanju tog zatočeničkog objekta, gdje je, znajući da za to ne postoji zakonski osnov, dovodio, prihvatao i držao zatočenim protivzakonito uhapšene civile srpske nacionalnosti grada Sarajeva, njih preko 100, među kojima su: Kosta Kosović, Milenko Višnjevac, Radović Veljko, Radović Ignjat, Radović Stoja, Radović Radmila, Radović Milovan, Radović Milomir, Radović Pauna, Radović Snježana, Radović Rajko, Radović Radomir, Ivanović Jovo, Ivanović Ljubo, Ivanović Savka, Starović Milenko, Starović Stanka, Tomović Veljko, svjedoci „A“, „B“, „D“, „E“, „F“, Slobodan Cupara, Mirko Popara, Vladislav Elez, Radomir Šećerov, Zora Tomić, Dragan Čarapić, Duško Petrović, Dragan Petrović, Dragoljub Stanojević, Gojko Čapara, Damjan Šerbedžija, i dr, koje su hapsili, dovodili i obezbjeđivali pripadnici štaba TO „Stela“, a kojim civilima nikad nisu saopšteni razlozi njihovog zatvaranja, niti je pokrenut postupak za ispitivanje osnovanosti i

zakonitosti njihovog zatvaranja, i gdje su ti civili držani u nehigijenskim, nehumanim i ponižavajućim uslovima koji su se sastojali u mračnim, pretrpanim podrumskim prostorijama, gdje su sjedili na hladnom i vlažnom betonu, lišeni mogućnosti obavljanja osnovnih higijenskih potreba neophodne medicinske njege i lijekova, izgladnjavani, podvrgnuti ubistvima, silovanjima, mučenju, nečovječnom postupanju i raznom fizičkom i psihičkom zlostavljanju i ponižavanju, odvođeni na radnu obavezu i na prve borbene linije, gdje su izloženi smrtnoj opasnosti, i što je na većinu zatvorenika ostavilo trajne fizičke i psihičke posljedice, i odakle su mnogim zatočenicima, među kojima su Pavle Kurjak, sin Milana, rođen 1942. godine, Duško Pešić, sin Dragoljuba, rođen 1972. godine, Draško Vukosav, sin Vase, rođen 1948. godine Milenko Starović, sin Miće, rođen 1955. godine, Dragan Čarapić, sin Vlatka, rođen 1960. godine, Veljko Radović, sin Ostoje, rođen 1958. godine, Ignjat Radović, sin Steve, rođen 1951. godine, Radomir Radović, sin Ostoje, rođen 1953. godine, gubi svaki trag i njihovi posmrtni ostaci nikad nisu pronađeni;

2. U periodu od maja 1992. godine do avgusta 1992. godine, u zatočeničkom objektu koji se nalazio u podrumskim prostorijama bivše prodavnice „Mali Konzum“ u stambenoj zgradi na Alipašinom Polju, „B“ faza, u ul. Trg ZAVNOBIH br. 21, prodavnica Mali Konzum, kao pripadnik štaba TO „Stela“, počinio, podstrekavao, podržavao, pomagao, ili na drugi način učestvovao u ubistvu, mučenju, silovanju, nečovječnom postupanju prema zatočenim civilima srpske nacionalnosti, pa je tako:

a) Neutvrđenog dana u periodu od početka juna do kraja jula 1992.godine, omogućio da njemu poznata lica više puta izvode iz zatočeničke prostorije zatočenog Novicu Draškovića, stavljaju mu šubaru na glavu i tuku ga rukama, nogama i tvrdim predmetima po cijelom tijelu, namjerno mu nanoseći snažne tjelesne i duševne bolove, nakon čega je vraćen krvav i prestrašen za svoj život u zatočeničku prostoriju, da bi nedugo zatim Senad Džananović, s puškom na ramenu, zavrnutih rukava i sa bijelim steznicima na šakama, sa njemu poznatim vojnicima, ušao u zatočeničku prostoriju u kojoj se nalazio veći broj zatočenika srpske nacionalnosti, i naredio zatočeniku Drašković Novici da ustane i stane uz zid, što je isti i učinio, a zatim ga, sa njemu poznatim vojnicima, udarao nogama, stisnutim šakama, kundakom puške, drvenom palicom i drugim tvrdim predmetima po svim dijelovima tijela, posebno u predjelu glave i grudí, od čega su mu ispadali zubi, a potom njegovim tijelom dva puta snažno udario od zid podrumske prostorije, te držeći ga za vrat udarao ga po vratu, nanijevši mu tako povrede od kojih mu je išla krv na usta, nos i uši i gušila ga i od čega je krkljao i izdahnuo u smrtnom ropcu, naočigled drugih zatočenika, a nakon što je uskoro doktor konstatovao smrt navedenog lica, naredio zatočenicima da beživotno tijelo Novice Draškovića iznesu iz podruma u prizemlje zgrade, što su učinili;

b) Neutvrđenog dana u periodu od početka juna do kraja jula 1992.godine, u navedenom zatočeničkom objektu, udarcima nogama i rukama tukao civila Branka Rokvića, a potom uzeo staklenu flašu i njome udario u glavu istog, razbivši flašu, od kog udarca je Branko Rokvić pao na pod i iz glave mu je tekla krv, da bi potom, dok se Branko Rokvić nalazio na podu, Senad Džananović, u namjeri da liši života istog, izvadio nož, stavio ga pod vrat Branku Rokviću i počeo da ga sječe, u čemu ga je u posljednji čas spriječio Jusuf Prazina zv. „Juka“,

c) početkom jula 1992. godine, u prostoriji pored stepenica koje vode iz zatočeničkog objekta u prizemlje iste stambene zgrade u ulici Trg ZAVNOBIH br. 21, na Alipašinom polju, u Sarajevu, zajedno sa još jednim njemu poznatim vojnikom, tokom ispitivanja Čedomira Čvora tražili od istog da prizna da je četnik i da su mu braća četničke vojvode, a

pošto to isti nije priznao, udarali ga zatvorenim pesnicama, nogama, kundacima od pušaka, okvirima od pištolja, drvenim i metalnim palicama po glavi, rebrima, leđima i cijelom tijelu, od čega je isti izgubio svijest i osvijestio se u lokvi krvi, nakon čega su isti, iznenađeni što je još živ, nastavili ga tući na isti opisani način, stavili mu palicu u usta da ne jauče, prinudili ga da klekne i jahali ga kao konja, dok mu je je jedan od vojnika stavio toalet papir u usta, tjerajući ga da rže kao konj, te su ga tako izveli u stubište zgrade, na zgražavanje stanara, a od kojeg zlostavljanja se svjedok nakon toga nije mogao kretati, zadobio je kontuziju bubrega i mokrio krv;

d) Neutvrđenog dana krajem juna ili početkom jula 1992. godine nakon što je izveo zatočenika Čedomira Čvoru iz zatočeničke prostorije u prostoriju pored stepenica u prizemlju iste zgrade, zatočeniku Čedomiru Čvori stavio na glavu šubar sa kokardom, srpsku zastavu oko vrata, zatim istom naredio da stane u ćošak prostorije i klekne na koljena, što je isti morao učiniti, a zatim ga udario stisnutim šakama i nogama po glavi, rebrima, leđima i svim dijelovima tijela, da bi potom otkopčao pantolone i urinirao po istom, kojom prilikom je Čvoro Čedomir trpio jake duševne i tjelesne bolove od kojih se jedva kretao;

e) Neutvrđenog dana krajem juna ili početkom jula 1992. godine nakon što je ušao u zatočeničku prostoriju i pitao zatočenika Čedomira Čvoru ko mu je Zoran Čvoro, na šta je isti odgovorio da mu je rođak, rekao da je on četnički vojvoda i izveo ga iz zatočeničke prostorije u prostoriju pored stepenica u prizemlju iste zgrade, gdje ga je, već prethodno prebijenog, tukao rukama, nogama po cijelom tijelu, namjerno mu nanoseći snažne tjelesne i duševne bolove;

f) U periodu krajem juna i početkom jula 1992. godine, više puta stavljao pretučenom i zlostavljanom zatočeniku Čedomiru Čvori pištolj u usta, repetirajući ga i okidajući u prazno, namjerno mu nanoseći snažne duševne bolove u vidu straha za sopstveni život;

h) Krajem juna 1992. godine, više puta, nakon izvođenja zatočenog Saše Đurkovića iz zatočeničkog objekta u podrumu stambene zgrade u ul. Trg ZAVNOBIH br. 21 i odvođenja istog u stan na sprat iste zgrade, zajedno sa više njemu poznatih vojnika, tukao Sašu Đurkovića rukama i nogama po cijelom tijelu, namjerno mu nanoseći snažne tjelesne i duševne bolove,

i) U periodu od sredine juna do kraja juna 1992.godine, sam ili zajedno sa više njemu poznatih vojnika ili civila, ulazio u zatočeničke prostorije koje su se nalazile u podrumskim prostorijama zgrada, u ulici Trg ZAVNOBIH br. 21 na Alipašinom polju, u kojoj su bili zatočeni civili srpske nacionalnosti, i iste tukao rukama, nogama, drvenim, metalnim i gumenim palicama, drškama od lopate i krampe, pištoljima, kundacima pušaka, metalnim cijevima i drugim predmetima po svim dijelovima tijela, između ostalog, Kostu Kosovića, svjedoka „D“, Dragana Čarapića, Aleksu Ćurkovića, Sašu Đurkovića, svjedoka „A“, „svjedoka „B“, svjedoka „E“, Ljubu Ivanovića, Čedomira Čvoru, pojedinih stavljajući šubar sa kokardom na glavu, oblačeći im „ludačke“ košulje ili obmotavajući im srpsku zastavu, nazivajući ih četnicima, psujući im srpsku i četničku majku i upućujući im druge pogrdne riječi, prijeteci im da će ih ubiti i zaklati, od kojih udaraca su zatočeniци gubili svijest, zadobili lomove rebara, krvne podlive i sl.,

k) Neutvrđene večeri u periodu od druge polovine juna do kraja jula 1992. godine, ušao u zatočenički objekat i prstom pokazao na Kostu Kosovića, Pavla Kurjaka i

neidentifikovanog zatočenika, poveo ih uz stepenice zgrade na jedan od spratova, gdje im je dao stare kante i krpe, nakon čega su im se pridružila još dva njemu poznata vojnika koja su, zajedno sa njim, naredila Kostu Kosoviću, Pavlu Kurjaku i trećem zatočeniku da kleknu na koljena i da, naslonjeni na dlanove, brišu parket jednog od stanova vlažnim krpama, pa kad su isti tako počeli da brišu pod, Senad Džananović i još dva vojnika su pojahali na njih i jahali ih svo vrijeme dok su ovi brisali cijeli parket stana i hodnik ispred stana, udarajući ih rukama i nogama po cijelom tijelu, što je posmatralo nekoliko susjednih stanara i građana, koji su se smijali i vrijeđali zatočenike, čime im je nanio snažne tjelesne i duševne bolove,

l) U periodu od početka maja do kraja jula 1992. godine, sam ili zajedno sa drugim njemu poznatim licima, iz zatočeničke prostorije svakodnevno izvodio zatočenike, među kojima je bio i svjedok „E“, nekima vezivajući ruke, oblačeći „ludačke“ košulje ili obmotavajući im srpsku zastavu oko tijela, odvodio ih u prostoriju u prizemlju, gdje ih je, u namjeri nanošenja snažnih tjelesnih i duševnih bolova, jako tukao rukama, nogama, drvenim palicama, po glavi, leđima, međunožju i drugim dijelovima tijela, od kojih je zatočenicima tekla krv, zadobijali su rasjekotine i ožiljke po glavi i drugim dijelovima tijela, otežano su se kretali i mokrili krv, gubili svijest, nakon čega ih je vraćao u zatočeničke prostorije, dok se pojedinim zatočenicima nakon toga gubi svaki trag,

m) U periodu od početka maja do kraja jula 1992. godine, sam ili zajedno sa drugim njemu poznatim licima, nakon što je iz zatočeničke prostorije izvodio zatočenike i odvodio u prostoriju u prizemlju iste stambene zgrade gdje ih je krvnički zlostavljao, u istu prostoriju naknadno dovodio svjedoka „A“ koju je tjerao da mu pere krvave noge i pod koji je sav bio krvav, kojom prilikom je udarao nogama po glavi i cijelom tijelu i psovao joj majku četničku,

p) Neutvrđenog dana od kraja juna do 20. jula 1992.godine, u zatočeničku prostoriju Senad Džananović je donio komad pite koju je dao svojim vučjacima da jedu, a nakon što su je isti jeli, ostatke dao izgladnjelim zatočenicima da jedu, namjerno im nanoseći snažne duševne bolove,

u) Neutvrđenog dana u periodu od kraja juna do druge polovine jula mjeseca 1992.godine gdje su nezakonito držani zatočeni Ljeposava Pešić i njen mladb sin Duško Pešić, isti odvođeni iz zatočeničkih prostorija u prostoriju na spratu, gdje su im namjerno nanošeni snažni tjelesni i duševni bolovi, od kojih su jaukali, Duško Pešić je molio da ga ubiju i vraćan je u zatočenički objekat u vojnoj uniformi JNA, natečene glave, u krvnim podlivima i prestrašen, gdje je prisiljavan da priča kako je klao po Grbavici i gdje su Senad Džananović i njemu poznati vojnici nekoliko puta silazili i tukli Duška Pešića i Ljeposavu Pešić rukama, nogama, gumenim palicama, kundacima pušaka po cijelom tijelu, gasili Dušku Pešiću cigarete po grudima, Senad Džananović mu je prijetio da će ga zaklati nožem koji je držao u ruci, namjerno im nanoseći snažne tjelesne i duševne bolove i rane od kojih su krvarili, te su oboje istog dana nakon toga izvedeni, nakon čega im se gubi trag, a njihovi posmrtni ostaci su naknadno pronađeni

v) Noći 4/5.5.1992. godine, u uniformi i sa palicom ušao u prostorije biblioteke u ul. Trg ZAVNOBIH, preko puta bivše MZ „Mladost“, gdje su se nalazili zatočeni Dragan Samardžić, Milan Sofijanić, Aleksandar Jelić i Gordan Jelić, nakon čega ih je jako tukao po glavi, vratu, rukama, nogama i drugim dijelovima tijela drvenom palicom, od čega se Dragan Samardžić počeo gušiti, bio sav krvav i oči su mu bile zatvorene od podliva, odakle su tokom noći vraćeni u prostorije MZ, gdje ih je sutradan, oko podne, za stolom Senad Džananović ispitivao i prinuđavao da potpišu izjavu, tukući ih gumenom palicom po

leđima, da bi ih posle određenog vremena pustio kući i naredio da mu se narednih nekoliko dana svakodnevno javljaju u štab, što su morali činiti;

aa) Noći 4/5.5.1992. godine, nakon što je u prostorije MZ „Mladost“ doveden nezakonito uhapšeni Dragan Samardžić, zajedno sa više njemu poznatih naoružanih vojnika tukao Dragana Samardžića rukama, nogama i palicama po cijelom tijelu, nakon čega ga uvode u WC gdje su ga, oborenog na pod, tukli rukama, nogama, palicama, debelim metalnim sajlama, čistilicom od ručnog bacača, šipkom za čišćenje od automatske puške po glavi, leđima, nogama i ostalim dijelovima tijela, prinosili mu upaljenu svijeću pod tabane, tjerajući ga da prizna, a od kojih udaraca je isti bio sav krvav, zadobio ožiljke po glavi i tijelu i otpao mu je veliki dio kose sa tijemena;

cc) U vremenskom periodu od maja do jula mjeseca 1992.godine, iz zatočeničkih prostorija Senad Džananović je svakodnevno izvodio svjedoka „A“ i istu odvodio u napuštene stanove na spratu iste stambene zgrade u kojem je, vrijeđajući je na nacionalnoj osnovi, nazivajući je pogrđnim imenima i prijeteći joj, silom joj skidajući odjeću, udarajući je i stavljajući joj pištolj u usta, obarajući je na kauč ili pod, vršio silovanje nad svjedokom „A“ i tjerao je da ga oralno zadovoljava, što je ista morala činiti, kao i drugim pripadnicima Armije BiH i trećim licima, koja su takođe svakodnevno i višestruko silovali navedenog svjedoka i tjerali da ih oralno zadovoljava, i po njih dvadeset, jedan za drugim, nekad joj stavljajući pištolj u usta, nakon čega je svjedoka „A“ vraćao u zatočeničke prostorije;

dd) U vremenskom periodu od 13.juna do kraja juna 1992.godine, iz zatočeničkih prostorija Senad Džananović je najmanje deset puta izvodio svjedoka „B“, samu ili zajedno sa svjedokom „A“ i istu odvodio u napuštene stanove na spratu iste stambene zgrade u kojem je, psujući joj četničku majku, nazivajući je pogrđnim imenima i prijeteći joj, silom joj skidajući odjeću, udarajući je i obarajući je na krevet, kauč ili pod, vršio silovanje nad svjedokom „B“ i tjerao je da ga oralno zadovoljava, što je ista morala činiti i trojici drugih pripadnika štaba „TO Stela“ i trećim licima, koja su takođe silovali navedenog svjedoka, nakon čega je svjedoka „B“ vraćao u zatočeničke prostorije;

3. U periodu od sredine juna do kraja juna 1992.godine, sam ili zajedno sa više njemu poznatih vojnika ili civila, ulazio u zatočeničke prostorije koje su se nalazile u podrumskim prostorijama zgrada, u ulici Trg ZAVNOBIH br. 27 na Alipašinom polju, u kojoj su bili zatočeni civili srpske nacionalnosti, i iste tukao rukama, nogama, drvenim, metalnim i gumenim palicama, drškama od lopate i krampe, pištoljima, kundacima pušaka, metalnim cijevima i drugim predmetima po svim dijelovima tijela, između ostalog, Kostu Kosovića, svjedok „D“, Dragana Čarapića, Aleksu Ćurkovića, Sašu Đurkovića, svjedoka „A“, „svjedoka „B“, svjedoka „E“, Ljubu Ivanovića, Čedomira Ćvoru, psujući im srpsku i četničku majku i upućujući im druge pogrđne riječi, prijeteći im da će ih ubiti i zaklati, od kojih udaraca su zatočeniци gubili svijest, zadobijali lomove rebara, krvne podlive;

II Optuženi Senad Džananović i Edin Gadžo zajedno:

1. Dana 13.06.1992. godine ili približno tog dana, u prostorijama mesnice „Pešter“ u ul. Trg ZAVNOBIH-a, Alipašino Polje, opština Novi Grad, Sarajevo, nakon što su nepoznati vojnici doveli prethodno uhapšenog i pretučenog Mirka Jovanovića, Senad Džananović i Edin

Gadžo su tokom ispitavanja navedenog civila namjerno mu nanosili snažne tjelesne i duševne bolove tako što je Senad Džananović prijetio Mirku Jovanoviću da „do ujutro neće biti živ“ i snažno ga udarao kablom od šporeta, drvenom palicom i željeznom šipkom po glavi, leđima i drugim dijelovima tijela, dok ga je, istovremeno, Edin Gadžo jako udarao nogama, rukama, željeznom šipkom i drvenom palicom po glavi, leđima i drugim dijelovima tijela, obojica mu govoreći da „*potiče od nescja i da srpski nescj ne zaslužuje da živi na zemajskcj kugli*“, a nakon toga su mu kablom od struje svezali ruke na leđima i okačili ga na željezne kuke u rashladnoj komori za meso, te, dok je okačen visio, nastavili ga tući drvenim palicama i željeznim šipkama po cijelom tijelu, od čega je Mirko Jovanović bio sav obliven krvlju, trzajući se od udaraca i bolova, nakon čega je pao, udario glavom od pločice i onesvijestio se;

2. Noći 13/14.06.1992. godine ili približno te noći, u prostorijama mesnice „Pešter“ u ul. Trg ZAVNOBIH-a, Alipašino Polje, opština Novi Grad, Sarajevo, zatočenom i pretučenom Mirku Jovanoviću, Senad Džananović, Edin Gadžo i još jedan njima poznati vojnik namjerno su nanosili snažne tjelesne i duševne bolove tako što su ga više puta udarali rukama, nogama, drvenim palicama i željeznim šipkama po cijelom tijelu, tjerajući ga da prizna „sve“, omogućavajući i drugim licima ga da udaraju željeznom palicom po tijelu, što su podstrekavali riječima: „To, majstore“, prouzrokujući mu krvne podlive i tjelesne bolove od kojih se nije mogao pomjerati nekoliko dana, te mu je istu noć, dok je ležao nepokretan, Senad Džananović prijetio da će "do ujutro biti ubijen i da zoru ne smije dočekati živ“, namjerno im nanoseći snažne tjelesne i duševne bolove u vidu straha za život;

III Optuženi Edin Gadžo:

1. Dana 1.5.1992. godine ili približno tog dana, pomagao, podržavao ili na drugi način učestovao u nezakonitom zatvaranju i nečovječnom postupanju pripadnika štaba TO „Stela“ prema civilu Bori Njegovanu, na način da je, iako je znao da za njegovo lišenje slobode ne postoji zakonski osnov i ne obaviještavajući ga o razlozima lišenja slobode, dovezao kombi u kojem je bilo više njemu poznatih uniformisanih i naoružanih vojnika ispred zgrade Bora Njegovana na Alipašinom Polju, u ul. Ive Andrića br.8, iz kog su ti vojnici otišli do stana Bore Njegovana i naredili istom da pođe sa njima i uđe u kombi, što je morao učiniti, nakon čega mu je u kombiju Edin Gadžo rekao da ide na razgovor, te su vozajući se kombijem po Alipašinom Polju govorili građanima da su uhvatili četnika, te su odveli Boru Njegovana u bivši kafe „Borsalino“, ul. Trg ZAVNOBIH, gdje se nalazilo već nekoliko zatvorenih, prebijenih i okrvavljenih civila, po ulasku mu je Edin Gadžo naredio da sjedne, nakon čega su dva vojnika u pratnji i u prisustvu Edina Gadže udarala Boru Njegovana rukama, nogama i kundacima pušaka po glavi i cijelom tijelu, psujući mu krajišku i četničku majku, te su i žene i djeca koji su došli da vide „četnika“ pljuvali po licu i udarali rukama Boru Njegovana, govorili da će mu urezati po glavi da je četnik, osunetiti ga, kao i NN lice koje je ga je udaralo jako otvorenim dlanovima po glavi, nakon čega su ga ova dva vojnika odvela u u prostoriju desno od ulaza, gdje su ga ponovo udarali rukama, nogama i kundacima pušaka po cijelom tijelu, a od ovog premlaćivanja Boro Njegovan je dvaput pao u nesvijest, izbijen mu je jedan i polomljen još jedan zub, te je zadobio frakturu lobanje,

2. U noći 4/5.5.1992. godine, pomagao, podržavao ili na drugi način učestovao u nezakonitom zatvaranju i nečovječnom postupanju pripadnika štaba TO „Stela“ prema civilu Milanu Sofijaniću, na način da je, iako je znao da za njegovo lišenje slobode ne postoji zakonski osnov i ne obaviještavajući ga o razlozima lišenja slobode, zajedno sa još

jednim njemu poznatim naoružanim vojnikom, došao na vrata stana Milana Sofijanića u stambenoj zgradi na Alipašinom Polju, ul. Klare Cetkin br. 2, 11 sprat, te naredio Milanu Sofijaniću da pođe sa njima, te mu odmah ispred stana svezao lisice na ruke, nakon čega su ga kombijem parkiranim ispred zgrade dovezli ispred sjedišta štaba TO Stela u MZ „Mladost“ na Trg ZAVNOBIH, gdje su ga uveli u prostorije štaba i gdje se već nalazilo nekoliko zatočenih i pretučenih civila Srba i 10-ak pripadnika štaba TO Stela, koji su Milanu Sofijaniću prijetili i odveli ga u WC, gdje su mu svezali oči i udarali ga šakama, nogama, palicama po cijelom tijelu, psujući mu majku četničku, od čega mu je izbijen prednji zub i bio je sav krvav i otečen,

4. Neutvrđenog dana u periodu od sredine juna do kraja jula 1992. godine, naoružan, sa još jednim naoružanim vojnikom, došao u stan svjedoka „D“ na Alipašinom Polju i tražio mu izvod iz MKR, te nakon što se uvjerio da je isti rođen u Srbiji, iako je znao da za njegovo lišenje slobode ne postoji zakonski osnov i ne obaviještavajući ga o razlozima lišenja slobode, odveli ga i zatvorili u zatočenički objekat u podrumu stambene zgrade u ul. Trg ZAVNOBIH br. 27, gdje je bilo zatvoreno preko 20 civila Srba, i svi su sutradan prebači u drugi zatočenički objekat u istoj zgradi na broju 21, gdje je svjedok „D“ bio zatvoren narednih 20 dana;

5. Dana 25.06.1992. godine ili približno tog dana, učestvovao u nezakonitom hapšenju i zatvaranju civila srpske nacionalnosti iz ulice Vrbovska, Radović Veljka, Radović Ignjata, Radović Stoje, Radović Radmile, Radović Milovana, Radović Milomira, Radović Paune, Radović Snježane, Radović Rajka, Radović Rada, teško pokretnog Ivanović Jova, Ivanović Ljube, Ivanović Savke, Starović Milenka, Starović Stanke i Tomović Veljka, na način da je, iako je znao da za njihovo lišenje slobode ne postoji zakonski osnov, dovezao kamion, u kojem je bilo nekoliko naoružanih vojnika štaba „TO Stela“, koji su ušli u kuću Ignjata Radovića, gdje su u podrumu po naređenju TO i vojnih vlasti nalazila navedena lica i naredili svima da izađu iz kuće i uđu u kamion, što su morali učiniti, odakle su povezani, usput su im vojnici koji su ih uhapsili psovali četničku majku, prijetili da će ih pobiti, šamarali ih i udarali nogom u razne dijelove tijela, te su se nakon kraće vožnje zaustavili na Alipašinom Polju, u ul. Trg ZAVNOBIH, gdje su, izlazeći, takođe izloženi psovka, šamaranju i udaranju nogama po tijelu od vojnika i pridošlih građana, zatvoreni u podrumske prostorije zatočeničkog objekta u ul. Trg ZAVNOBIH br. 27, u kojem se već nalazilo oko 30 zatvorenih Srba i gdje su bili zatvoreni do 25.07.1992. godine,

6. Neutvrđenog dana u periodu od sredine juna do kraja jula 1992. godine, u prostorijama zatočeničkog objekta u ul. Trg ZAVNOBIH br. 21, nakon što je zatočenik Kosta Kosović tražio medicinsku pomoć jer mu je curila sukrvica iz rane na stomaku, Edin Gadžo ga je koljenom udario u stomak u predjelu rane, a NN lice udarilo špicom cipele u stomak Kostu Kosovića, od kojih udaraca je pao na beton, te mu je curila krv iz rane, koja se inficirala, a usljed čega je trpio teške tjelesne i duševne bolove i zadobio dvije kile na stomaku,

7. Neutvrđenog dana u periodu od druge polovine juna do kraja jula 1992. godine, zajedno sa još nekoliko njemu poznatih lica, nakon što je nekoliko zatočenika među kojima su bili svjedok „D“, Saša Đurković, Aleksa Đurković i dr., izveo iz zatočeničkog objekta i poveo na obavljanje prinudnih radova kod „Bitumenke“ u Nedžarićima i nakon što su se vozilom zaustavili kod mosta iza zgrade PTT Inženjeringa, u kojoj je bio smešten UNPROFOR, pored obale Miljacke, pokazujući na leševe koji su se nalazi uz obalu, zaprijetio zatočenicima: „Vidite kako četnici plivaju, ovako ćete svi vi završiti“, namjerno im nanoseći snažne duševne bolove u vidu straha za sopstveni život;

8. U periodu od početka maja do kraja jula 1992. godine, učestvovao u mučenju zatočenih civila srpske nacionalnosti na način da je, izladnjelo i izmučene zatočenike, među kojima i Ignjat Radović, Veljko Radović, Rade Radović, Milenko Starović, Dragan Čarapić, Milomir Radović, Radomir Radović, svjedok „D“, Saša Đurković i dr., izvodio iz zatočeničke prostorije i odvodio na teške i po život opasne prinudne radove na razne lokalitete gdje su izloženi smrtnoj opasnosti, fizičkom i psihičkom zlostavljanju, udarcima rukama i nogama po glavi i drugim dijelovima tijela od civila,

9. U periodu od početka maja do kraja jula 1992. godine, prilikom izlaska iz zatočeničkog objekta i odvođenja na prinudne radove, udarao zatočenog Sašu Đurkovića rukama, nogom, kundakom puške po glavi, leđima i drugim dijelovima tijela, optužujući ga da radi za Srpsku novinsku agenciju, čime mu je namjerno nanio snažne tjelesne i duševne bolove;

10. U periodu od maja do jula mjeseca 1992.godine, skoro svakodnevno, sam ili zajedno sa njemu poznatim pripadnicima štaba „TO Stela“ ili trećim licima, ulazio u zatočeničke prostorije koje su se nalazile u podrumskim prostorijama zgrada, u ulici Trg ZAVNOBIH br. 27 i 21 na Alipašinom polju, u kojoj su bili zatočeni civili srpske nacionalnosti, koje je tukao rukama, nogama, drvenim i gumenim palicama, drškama od lopate i krampe, pištoljima, kundacima pušaka, metalnim cijevima i drugim predmetima po svim dijelovima tijela, između ostalog, Kostu Kosovića, Dragana Čarapića, Aleksu Ćurkovića, Sašu Đurkovića, svjedoka „D“, svjedoka „B“, Ljubu Ivanovića, Čedomira Čvoru, svjedoka „E“, psujući im srpsku i četničku majku i upućujući im druge pogrdne riječi;

Čime su počinili:

Optuženi Senad Džananović,

- pod tačkom (I) 1., 2., 2a), 2b), 2c), 2d), 2e), 2f), 2h), 2i), 2k), 2l), 2m), 2v), 2aa), 2cc), 2dd), 3. i 4. i pod tačkom (II) 1. i 2. izreke presude, krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva (*protivzakonito zatvaranje, ubistvo, mučenje, silovanje i nečovječno postupanje*) iz člana 142. Krivičnog zakona Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (KZ SFRJ), u vezi sa članom 22., 23., 24. i 30. stav 1. KZ SFRJ,

Optuženi Edin Gadžo,

- pod tačkom (II) 1. i 2., i pod tačkom (III) 1., 2., 4., 5., 6., 7., 8., 9. i 10 izreke presude, počinio krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva (*protivzakonito zatvaranje, mučenje i nečovječno postupanje*) iz člana 142. Krivičnog zakona Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (KZ SFRJ), u vezi sa članom 22., 23., 24. i 30. stav 1. KZ SFRJ.

Pa ih Sud, po istom pravnom osnovu, uz primjenu članova 33., 38., 41., 42. i 43. KZ SFRJ,

Optuženog Senada Džananovića

O S U Đ U J E
NA KAZNU ZATVORA U TRAJANJU OD 11 (JEDANAEST) GODINA

Optuženog Edina Gadžu

O S U Đ U J E
NA KAZNU ZATVORA U TRAJANJU OD 5 (PET) GODINA

Na osnovu člana 188. stav 4. ZKP BiH, optuženi Senad Džananović i Edin Gadžo, se u cjelosti oslobađaju obaveze naknade troškova krivičnog postupka i isti padaju na teret budžetskih sredstava.

Na osnovu člana 198. stav 2. ZKP BiH oštećeni se sa imovinskopравnim zahtjevom upućuju na parnicu.

II.

Na osnovu člana 284. tačka c) ZKP BiH, optuženi Senad Džananović i Edin Gadžo

OSLOBODAJU SE OD OPTUŽBE

Da su:

Za vrijeme rata u Bosni i Hercegovini i oružanog sukoba između Armije RBiH i Vojske RS, od sredine aprila 1992. do avgusta 1992. godine, na području Alipašinskog Polja, opština Novi Grad, Sarajevo, kao pripadnici štaba TO „Stela“ i Specijalnih jedinica Armije RBiH, zajedno sa nadređenim Jusufom Prazinom zv. „Juka“, komadantom Specijalnih jedinica Armije RBiH, i Samirom Kahvedžićem zv. „Kruško“, komadantom Štaba TO „Stela“ (oba preminuli), kršeći odredbe člana 3., 27., 31, 42, 43, 44, 51, 78, 81, 85, 147 Ženevske konvencije o zaštiti civilnih lica za vrijeme rata od 12. avgusta 1949. godine i člana 4., 5., 7., 8., 13., 14. i 17. Dopunskog protokola uz Ženevske konvencije od 12. avgusta 1949. godine o zaštiti žrtava nemeđunarodnih oružanih sukoba (Dopunski protokol II), tako što su,

svjesno i voljno učestvovali u udruženom zločinačkom poduhvatu koji je za cilj imao nezakonito zatvaranje civila srpske nacionalnosti koji su nezakonito lišeni slobode na područja grada Sarajeva, te odvođeni u prostorije štaba TO „Stela“ na Alipašinskom Polju (bivši kafe „Borsalino“, u ul. Trg ZAVNOBIH-a br. 23 i prostorije MZ „Mladost“) i zatvarani u zatočeničke objekte koji su se nalazili u podrumima stambene zgrade na Alipašinskom Polju, „B“ faza, u ul. Trg ZAVNOBIH br. 27 i 21 (podrum bivše samoposluge „Mali Konzum“), pa je tako tokom navedenog perioda više stotina civila srpske nacionalnosti sa područja grada Sarajeva, odabranih samo zbog svoje nacionalne i vjerske pripadnosti, među kojima su: Kosta Kosović, Milenko Višnjevac, Radović Veljko, Radović Ignjat, Radović Stoja, Radović Radmila, Radović Milovan, Radović Milomir, Radović Pauna, Radović Snježana, Radović Rajko, Radović Radomir, Ivanović Jovo, Ivanović Ljubo, Ivanović Savka, Starović Milenko, Starović Stanka, Tomović Veljko, svjedoci „A“, „B“, „C“, „D“, „E“, „F“, Slobodan Cupara, Mirko Popara, Vladislav Elez, Radomir Šećerov, Zora Tomić, Ljubo Ivanović, Savka Ivanović, Dragan Čarapić, Duško Petrović, Dragan Petrović, Dragoljub Stanojević, Gojko Čapara, Damjan Šerbedžija, i dr., nezakonito lišeni slobode od strane naoružanih pripadnika štaba TO „Stela“, između ostalih, i Edina Gadže, koji su znali da za njihovo lišenje slobode ne postoji zakonski osnov i ne obavijestavajući ih o razlozima njihovog hapšenja i kasnijeg zatvaranja, te zatvarani u prostorijama zatočeničkih objekata u

podrumima stambene zgrade na Alipašinom Polju, „B“ faza, u ul. Trg ZAVNOBIH br. 27 i 21, kojima je *de facto* i *de iure* upravljao Senad Džananović, te kafea „Borsalino“, mesnice „Pešter“ i drugim prostorijama iste stambene zgrade, gdje su držani u mračnom, pretrpanom prostoru, sjedili na hladnom i vlažnom podu, u nehigijenskim, nehumanim i ponižavajućim uslovima, bez zadovoljenja osnovnih životnih potreba kao što je odgovarajuća ishrana, voda za piće, medicinska briga, i svakodnevno od strane svih optuženih, među kojima i Jasmina Erovića, koji su imali nesmetan pristup zatočenim civilima, i drugih lica, podvrgnuti ubistvima, silovanjima, mučenju, nečovječnom postupanju, odvođenju na prinudni rad, tokom kojeg su bili izloženi smrtnoj opasnosti i podvrgnuti različitim oblicima fizičkog i psihičkog zlostavljanja od strane optuženih i drugih pripadnika udruženog zločinačkog poduhvata i drugim nečovječnim radnjama, pa su znajući kakva je bila priroda tog sistema i sa namjerom da ga podrže, preduzimali pojedinačne radnje koje su predstavljale značajan doprinos uspostavljanju, održavanju i funkcionisanju sistema zlostavljanja civila srpske nacionalnosti, i to:

I Optuženi Senad Džananović

Pod tačkom 2. g)

Neutvrđenog dana krajem juna ili početkom jula 1992. godine, nakon što je izveo zatočenika Čedomira Čvora iz zatočeničke prostorije u prostoriju pored stepenica u prizemlju iste zgrade, prilikom ispitivanja zatočenika Čvoro Čedomira, nakon što je dobio odgovor od istog da mu se rođak nalazi u Beogradu, istog udario rukama i nogama po svim dijelovima tijela, nanoseći mu jake tjelesne i duševne bolove, od kojih je jaukao;

Pod tačkom 2. j) za radnje navedene pod tačkom j, j2, j3, j4, j5 i j6

j) U periodu od maja do jula mjeseca 1992.godine, skoro svakodnevno, u zatočeničke prostorije koje su se nalazile u podrumskim prostorijama zgrade u ul. Trg ZAVNOBIH br. 21 u kojoj su bili zatočeni civili srpske nacionalnosti, omogućavao i dozvolio njemu poznatim vojnicima i trećim licima da fizički i psihički zlostavljaju zatočene civile Kostu Kosovića, svjedoka „D“, svjedoka „B“, Dragana Čarapića, Aleksu Ćurkovića, Sašu Đurkovića, Ljubu Ivanovića, Milenka Višnjevca, Slobodana Cuparu, Petra Jovančića, Vladislava Eleza, Dragana Ilić, Dragana Čarapića, Mirka Poparu i dr., tako što im je omogućavao i dozvolio nesmetan ulaz u zatočeničke prostorije i pristup zatočenicima, koje su ti vojnici i treća lica tukli rukama, nogama, drvenim i gumenim palicama, drškama od lopate i krampe, pištoljima, kundacima pušaka, metalnim cijevima i drugim tvrdim predmetima po svim dijelovima tijela, a od kojih udaraca su ti civili trpili snažne tjelesne i duševne bolove i zadobili teške tjelesne povrede, uključujući lom rebara, ruku, nogu i sl., i rane od kojih su bili krvavi i modri, gubili svijest, mokrili krv i sukrvicu, između ostalog, i na sljedeći način:

j2) Tačno neutvrđenog dana krajem juna ili početkom jula mjeseca 1992.godine, omogućio i dozvolio da nepoznati vojnici i lica uđu u zatočeničku prostoriju u kojoj su bili zatočeni civili srpske nacionalnosti, prilikom čega su isti jako tukli Kostu Kosovića rukama, nogama i tvrdim predmetima i od čega je isti izgubio svijest, polomili su mu sve zube, a iz usta i uši mu je curila krv,

j3) Dragana Čarapića vezali „ludačkom“ košuljom i kuhinjskim nožem mu rezali kosu, a potom ga tjerali da istu jede,

j4) Vladislavu Elezu vezali „ludačku“ košulju i tukli ga rukama, nogama, drvenim i gumenim palicama, drškama od lopate i krampe, pištoljima, kundacima pušaka, metalnim cijevima i

drugim predmetima po svim dijelovima tijela, od udaraca slomili mu ruku i nogu, nije mogao da se kreće, nakon čega su izvršili malu nuždu po njemu,

j5) na stepenicama između podruma i prizemlja, neidentifikovani stražar je zavrtio okvir pištolja u kojem mu je prethodno pokazao metak, a potom okinuo jednom iz pištolja koji je prislonio uz čelo Saši Đurkoviću, namjerno mu nanoseći snažne duševne bolove u vidu straha za život,

j6) udarali rukama, nogama i tvrdim predmetima zatočenika Radomira Šećerova, gasili cigare po njegovim rukama i na čelu, usijanim nožem mu pržili ruke, čelo i leđa i mokrili po njemu, udarali ga po glavi i leđima bajonetima, tukli ga raznim metalnim predmetim

Pod tačkom 2. n)

Neutvrđenog dana u periodu od početka maja do kraja jula 1992. godine, iz zatočeničke prostorije izveo zatočenike svjedoka „A“ i svjedoka „E“ i odveo ih u prostoriju u prizemlju iste zgrade, gdje je njemu poznati vojnik svezao svjedoku „E“ ruke iza glave i tjerao ga da puže i, puzajući, donese mu palicu među zubima, što je bezuspješno pokušavao, dok je Senad Džananović svjedoka „A“ natjerao da klekne, a nakon toga skinuo pantalone i donji veš i svjedoku „A“ urinirao u usta, tjerajući ga da istovremeno drži usta otvorena, namjerno im nanoseći snažne tjelesne i duševne bolove,

Pod tačkom 2. o) za radnje navedene pod tačkom o, o1, o2, o3, o4 i o5

o) U periodu od početka maja do kraja jula 1992. godine, naredio, podržao, dozvolio, omogućio i saglasio se da se izladnjeni i izmučeni zatočenici, među kojima i Dragan Ilić, sa slomljenom rukom, Ignjat Radović, Veljko Radović, Radomir Radović, Milenko Starović, Dragan Čarapić, Milomir Radović, svjedok „D“, Saša Đurković, izvode iz zatočeničke prostorije i odvođe na teške i po život opasne prinudne radove na razne lokalitete gdje su izloženi smrtnoj opasnosti, fizičkom i psihičkom zlostavljanju, udarcima rukama i nogama po glavi i drugim dijelovima tijela od civila, pa su tako:

o1) dana 14.07.1992. godine ili približno tog dana, nakon što je stražar tražio pet dobrovoljaca na radove pod izgovorom da će ih pustiti na slobodu nakon obavljenih radova, i nakon što su se javili i odvedeni sa stražarem Ignjat Radović, Veljko Radović, Radomir Radović, Milenko Starović i Dragan Čarapić, isti su odvedeni i od tada im se gubi svaki trag, a njihovi posmrtni ostaci nikad nisu pronađeni;

o2) Milomir Radović, Ljubo Ivanović i još 2-3 zatočenika odvedeni iza borbenih linija TO prema položajima VRS prema Nedžarićima, gdje su, pod prijetnjom oružja koje su u njih držali pripadnici TO i prijetnjom da će ih pobiti ako pokušaju bježati, prinuđeni da izvlače ranjene i mrtve vojnike TO iz auto koji su se nalazili između dvije borbene linije, što su morali učiniti,

o3) zatočenici su kupili staklo golim rukama, dok su im stražari koji su ih obezbjeđivali gazili ruke, nanoseći im jake tjelesne bolove,

o4) neutvrđene noći u navedenom periodu zatočenici su prilikom povratka sa prinudnih radova na Stupu gdje su krali građevinski materijal za potrebe štaba TO „Stela“, dok su se kamionom vraćali kroz Nedžariće, bili izloženi smrtnoj opasnosti, tako što je pucano na njih iz vatrenog oružja, prilikom čega je ranjen Radomir Radović prostrelnom ranom u predio potkoljenice,

o5) zatočenika Kostu Kosovića tjerali da nosi teške drvene grede i pravi bunkere od kojih je dobio kilu na lijevoj strani prepone, prilikom čega ga je tuklo jedno lice;

Pod tačkom 2. s)

Noći 26/27.06.1992. godine ili približno te noći, nakon što je u zatočeničke prostorije doveden nezakonito uhapšeni svjedok „F“, zajedno sa više njemu poznatih lica, u namjeri

nanošenja snažnih tjelesnih i duševnih bolova, jako tukao navedenog civila rukama i nogama po glavi i drugim dijelovima tijela, a nakon toga su mu, svezavši mu ruke na leđa, obukli ludačku košulju i udarali ga lopatom po tijelu, od čega je bio sav modar i krvav, slomivši mu četiri rebra, lakatnu kost i nadlanicu, nakon čega ga zatvara u zatočeničke prostorije;

Pod tačkom 2. t)

Dana 24.06.1992. godine ili približno tog dana, nakon što je iz zatočeničkog objekta „Sunce“ na Dobrinji u zatočeničke prostorije doveden pretučeni Draško Vukosav, kao lice odgovorno za bezbjednost života i tijela svih zatočenika, omogućio, dozvolio i saglasio se da se navedeno lice nezakonito drži i muči, pa je isti izvođen iz zatočeničke prostorije na sprat, gdje je teško fizički zlostavljan i vraćen sav polomljen, krvav i modar, da bi Draško Vukosav u kasnim noćnim ili ranim jutarnjim časovima ponovo izveden iz zatočeničkog objekta i odveden u nepoznatom pravcu i od tada mu se gubi svaki trag, a njegovi posmrtni ostaci su naknadno pronađeni;

Pod tačkom 2. ee)

Dana 10.06.1992. godine ili približno tog dana, u privatnom stanu u prizemlju stambene zgrade u ul. Trg ZAVNOBIH, Alipašino Polje, „B“ faza, nakon što je nepoznati vojnik doveo civila Boška Simića, Senad Džananović je istog uhvatio za košulju i, snažno ga vukući, uveo ga u kupatilo, gdje se nalazilo nepoznato lice, krvavo, modro, koje je jaukalo i od bolova i molilo da ga ubiju, nakon čega je Senad Džananović uhvatio Boška Simića za desno uho i psujući mu majku četničku i dijete, snažno ga držeći za uho, povukao u drugu prostoriju, gdje ga je nepoznata ženska osoba snažno udarila nogom u predjelu rebara, namjerno mu nanoseći snažne tjelesne i duševne bolove,

Pod tačkom 2. ff)

Neutvrđenog dana u periodu od kraja maja do kraja jula 1992. godine, u prizemlju prostorije pored bivšeg kafea „Borsalino“, u namjeri nanošenja snažnih tjelesnih i duševnih bolova, držao starije NN lice za kosu u klečećem položaju nad laborom, dok mu je drugom rukom držao rukom nož ispod vrata, namjerno mu nanoseći tjelesne i duševne bolove,

Pod tačkom 2. gg)

Neutvrđenog dana u periodu od kraja maja do kraja jula 1992. godine, u prostorijama bivše samoposloge „Mali Konzum“ u ul. Trg ZAVNOBIH br.21, Alipašino Polje, „B“ faza, nakon što je u zatočenički objekat doveo NN lice, isto lice izveo iz zatočeničkog objekta u prostoriju na spratu i, zajedno sa njemu poznatim licima, tukao ga, i to tvrdim predmetima i lancima, od kojih je navedeno lice trpilo nepodnošljive bolove i jaukalo, nakon čega je utihnulo i prestalo davati znakove života,

Pod tačkom 4.

U periodu od maja do jula mjeseca 1992.godine, skoro svakodnevno, u zatočeničke prostorije koje su se nalazile u podrumskim prostorijama zgrade u ul. Trg ZAVNOBIH br. 27., Alipašino Polje, opština Novi Grad Sarajevo, kojoj su bili zatočeni civili srpske nacionalnosti, omogućavao i dozvolio njemu poznatim vojnicima i trećim licima da fizički i psihički zlostavljaju zatočene civile Kostu Kosovića, svjedoka „D“, Dragana Čarapića, Aleksu Čurkovića, Sašu Đurkovića, svjedoka „B“, Ljubu Ivanovića, Milenka Višnjevca, Slobodana Cuparu, Petra Jovančića, Vladislava Eleza, Dragana Ilić, Dragana Čarapića, tako što im je omogućavao i dozvolio nesmetan ulaz u zatočeničke prostorije i pristup zatočenicima, koje su ti vojnici i treća lica tukli rukama, nogama, drvenim i gumenim

palicama, drškama od lopate i krampe, pištoljima, kundacima pušaka, metalnim cijevima i drugim tvrdim predmetima po svim dijelovima tijela, a od kojih udaraca su ti civili trpili snažne tjelesne i duševne bolove i zadobili teške tjelesne povrede, uključujući lom rebara, ruku, nogu i sl., i rane od kojih su bili krvavi i modri, gubili svijest, mokrili krv i sukrvicu,

Pod tačkom 5.

Neutvrđenog dana u periodu od maja do avgusta 1992. godine, dok se svjedok „G“ kretao u ul. Trg ZAVNOBIH, Alipašino Polje, ispred Ambulante, Senad Džananović je izvadio pištolj i opalio jedan metak u svjedoka „G“, nanijevši mu prostrelnu ranu u predjelu desnog ramena, na šta je Senad Džananović rekao: „Još sam jednog Srbina sredio“;

Pod tačkom 6.

Dana 14. maja 1992. godine ili približno tog dana, nakon što su u prostorije MZ „Mladost“ na Alipašinom Polju dovedeni uhapšeni Stana Šehovac, Radomir Gojković i Slobodan Samardžić, gdje su fizički zlostavljani i nakon što su svo troje izgurani na plato ispred MZ pred okupljenu masu ljudi, gdje je Senad Kapara (*preminuo*) izvadio pištolj i pucao u glavu Radomiru Gojkoviću, a zatim i Stani Šehovac, prestrašeni i izbezumljeni Slobodan Samardžić je, vrištući i govoreći da nije kriv krenuo bježati između dva kioska u pravcu prolaza prema „C“ fazi Alipašino Polja, između tadašnjih ulica Španskih boraca i Tetovske, nakon čega Senad Džananović i 15-ak naoružanih vojnika, u namjeri da ga liše života, pucaju iz automatskih pušaka, od čega je Slobodan Samardžić pao pokošen s leđa, nanijevši mu smrtno povrede, a posmrtni ostaci ova tri civila nikada nisu pronađeni,

II Optuženi Senad Džananović i Edin Gadžo zajedno:

Pod tačkom 3.

Dana 13.06.1992. godine ili približno tog dana, u prostorijama mesnice „Pešter“ u ul. Trg ZAVNOBIH-a, Alipašino Polje, opština Novi Grad, Sarajevo, u prisustvu pretučenog i krvavog Mirka Jovanovića, Senad Džananović i Edin Gadžo ispitivali su NN ženu starosti oko 50 godina gdje joj je sin, na šta je ona odgovorila da je u Prijepolju ili Pljevljima, nakon čega su je udarali snažno drvenom palicom po glavi, od čega je ista izgubila svijest i nije davala znakove života, a zatim su njeno tijelo prenijeli u drugi kraj prostorije, te su tukli NN lice i Vojislava Radoševića, kojem se od tada gubi svaki trag,

Pod tačkom 4.

Neutvrđenog dana krajem juna ili početkom jula 1992.godine, u zatočeničkim prostorijama koje su se nalazile u podrumu zgrade u ulici Trg ZAVNOBIH br. 21 na Alipašinom Polju, nakon što su od nezakonito zatvorenog civila Dragana Ilića oduzeli novac i sve vrijednije stvari, Senad Džananović je omogućio, dozvolio i saglasio se sa nečovječnim postupanjem prema zatočeniku Dragana Iliću, kojeg je Edin Gadžo tukao po glavi i grudnom košu rukama, nogama i tvrdim predmetima, dok ga je ovaj molio da ga ne udara, nakon čega se Edinu Gadži u zlostavljanju navedenog zatočenika pridružilo još nekoliko NN lica koji su tukli Dragana Ilića, namjerno mu nanoseći snažne tjelesne i duševne bolove, nakon čega je Edin Gadžo izveo Dragana Ilića, kojem se gubi svaki trag i njegovi posmrtni ostaci nikad nisu pronađeni;

III Optuženi Edin Gadžo:

Pod tačkom 3. za radnje naveden pod tačkom 3, 3a i 3b

3. Dana 5.maja 1992. godine ili približno tog dana, u prostorijama ambulante na Alipašinom Polju, ul. Trg ZAVNOBIH, preko puta kafea „Borsalino“, naredio, omogućio, dozvolio, odobrio, saglasio se, podržao, podstrekao i na drugi način učestovao u nezakonitom zatvaranju, nečovječnom postupanju i pljačkanju imovine njemu de facto podređenih vojnika štaba TO „Stela“ prema civilima srpske nacionalnosti na način da je:

3a) nakon što je nekoliko naoružanih vojnika dovelo uhapšene civile, njih otprilike 20 među njima Nenada Stanišića, Ranka Kablara i Spasoja Topalovića, iako je znao da za njihovo lišenje slobode ne postoji zakonski osnov i ne obaviještavajući ih o razlozima lišenja slobode, i nakon što su ga navedeni vojnici pitali: „Šta ćemo sa ovim četnicima“, odgovorio: „Znate svoj posao!“, nakon čega su ti vojnici ispitivali ove civile, te je jedan od tih vojnika tukao snažno rukama po glavi Nenada Stanišića, nakon čega ga je odveo u WC gdje ga je nastavio jako tući rukama, nogama i gumenom policijskom palicom po glavi, rebrima i plečki drugim dijelovima tijela, prouzrokujući mu jako krvarenje iz glave, te su i narednih nekoliko sati Nenada Stanišića i druge zatočenike, Edinu Gadži podređeni vojnici, udarali rukama i nogama po cijelom tijelu, dok se i sam Edin Gadžo derao kako „četnike“ treba pobiti, čime su Nenadu Stanišiću naneseni snažni tjelesni i duševni bolovi i od kojih udaraca je zadobio prelom rebra, nakon čega su ovi civili nezakonito držani nekoliko sati u toj prostoriji, te su sprovedeni u Policijsku stanicu Novi Grad u noćnim satima 05/06.5.1992. godine,

3b) opljačkane stvari iz domova i radnji uhapšenih i privedenih srpskih civila poput novca, zlata, dragocjenosti, tehnike i sl. pripadnici štaba TO „Stela“ donosili su u prostorije navedene ambulante i predavali Edinu Gadži, stavljajući ih na kamaru, te su pritom u prostorijama štaba „TO Stela“ šamarali i udarali po nogama Nenada Stanišića i druge zatočene civile;

Pod tačkom 11.

U noćnim časovima, 05/06.juna 1992. godine ili približno tog dana, zajedno sa njemu poznatim NN pripadnikom štaba TO „Stela“, oba naoružana puškama, nakon što su iz zatočeničke prostorije u podrumu zgrade ul. Trg ZAVNOBIH br. 27 izveli zatočenog Slavišu Kravljaču, vezanog liscama, istog uveli u kombi i odvezli se u blizini mosta na Drveniji, gdje su ga izveli iz kombija i doveli ga do stabla uz koje je stajao glavom okrenut prema stablu, dok su se iza njegovih leđa Edin Gadžo i NN vojnik raspravljali ko će ubiti Slavišu Kravljaču, Edin Gadžo je rekao: „Ja ću, je..m mu majku srpsku,“ nakon čega je repetirao pušku, u namjeri da liši života Slavišu Kravljaču, koji je počeo bježati kroz prolaz između zgrada do ograde i skočivši na ogradu, ranjen u predjelu leđa rafalnom paljbom od Edina Gadže, nakon čega je, krećući se otežano, uskoro izgubio svijest;

Čime bi, počinili krivično djelo i to;

Optuženi Senad Džananović, radnjama opisanim pod tačkom (I) 2.g), j), j2), j3), j4), j5), j6), n), o), o1), o2), o3), o4), o5), s), t), ee), ff), gg), 4., 5., 6., i tačkom (II) 3. i 4. oslobađajućeg dijela presude krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačka c), e) i f) Krivičnog zakona BiH, u vezi sa članovima 26, 29, 30 , 31 i 180. stav 1. i 2. istog Zakona,

Optuženi Edin Gadžo radnjama opisanim pod tačkom (II) 3. i 4., i tačkom (III) 3., 3a), 3b) i 11. oslobađajućeg dijela presude krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačka c), e) i f) Krivičnog zakona BiH, u vezi sa članovima 26, 29, 30 , 31 i 180. stav 1. istog Zakona.

U odnosu na oslobađajući dio presude optuženi se, u skladu sa članom 189. stav 1. ZKP BiH, u cijelosti oslobađaju naknade troškova krivičnog postupka, te isti padaju na teret budžetskih sredstava.

Na osnovu člana 198. stav 3. ZKP BiH, oštećeni se sa eventualnim imovinskopравnim zahtjevom upućuju na parnicu.

III.

Na osnovu člana 283. tačka d) Zakona o Krivičnom postupku Bosne i Hercegovine

OPTUŽBA SE ODBIJA

Prema optuženom Senadu Džananoviću da je:

Za vrijeme rata u Bosni i Hercegovini i oružanog sukoba između Armije RBiH i Vojske RS, od sredine aprila 1992. do avgusta 1992. godine, na području Alipašinskog Polja, opština Novi Grad, Sarajevo, kao pripadnici štaba TO „Stela“ i Specijalnih jedinica Armije RBiH, zajedno sa nadređenim Jusufom Prazinom zv. „Juka“, komadantom Specijalnih jedinica Armije RBiH, i Samirom Kahvedžićem zv. „Kruško“, komadantom Štaba TO „Stela“ (oba preminuli), kršeći odredbe člana 3., 27., 31, 42, 43, 44, 51, 78, 81, 85, 147 Ženevske konvencije o zaštiti civilnih lica za vrijeme rata od 12. avgusta 1949. godine i člana 4., 5., 7., 8., 13., 14. i 17. Dopunskog protokola uz Ženevske konvencije od 12. avgusta 1949. godine o zaštiti žrtava nemeđunarodnih oružanih sukoba (Dopunski protokol II), tako što je,

svjesno i voljno učestvovali u udruženom zločinačkom poduhvatu koji je za cilj imao nezakonito zatvaranje civila srpske nacionalnosti koji su nezakonito lišeni slobode na područja grada Sarajeva, te odvođeni u prostorije štaba TO „Stela“ na Alipašinskom Polju (bivši kafe „Borsalino“, u ul. Trg ZAVNOBIH-a br. 23 i prostorije MZ „Mladost“) i zatvarani u zatočeničke objekte koji su se nalazili u podrumima stambene zgrade na Alipašinskom Polju, „B“ faza, u ul. Trg ZAVNOBIH br. 27 i 21 (podrum bivše samoposluge „Mali Konzum“), pa je tako tokom navedenog perioda više stotina civila srpske nacionalnosti sa područja grada Sarajeva, odabranih samo zbog svoje nacionalne i vjerske pripadnosti, među kojima su: Kosta Kosović, Milenko Višnjevac, Radović Veljko, Radović Ignjat, Radović Stoja, Radović Radmila, Radović Milovan, Radović Milomir, Radović Pauna, Radović Snježana, Radović Rajko, Radović Radomir, Ivanović Jovo, Ivanović Ljubo, Ivanović Savka, Starović Milenko, Starović Stanka, Tomović Veljko, svjedoci „A“, „B“, „C“, „D“, „E“, „F“, Slobodan Cupara, Mirko Popara, Vladislav Elez, Radomir Šećerov, Zora Tomić, Ljubo Ivanović, Savka Ivanović, Starović Milenko, Dragan Čarapić, Duško Petrović, Dragan Petrović, Dragoljub Stanojević, Gojko Čapara, Damjan Šerbedžija, i dr., nezakonito lišeni slobode od strane naoružanih pripadnika štaba TO „Stela“, između ostalih, i Edina Gadže, koji su znali da za njihovo lišenje slobode ne postoji zakonski osnov i ne obavještavajući ih o razlozima njihovog hapšenja i kasnijeg zatvaranja, te zatvarani u prostorijama zatočeničkih objekata u podrumima stambene zgrade na Alipašinskom Polju, „B“ faza, u ul. Trg ZAVNOBIH br. 27 i 21, kojima je *de facto i de iure* upravljao Senad Džananović, te kafea „Borsalino“, mesnice „Pešter“ i drugim prostorijama iste stambene zgrade, gdje su držani u mračnom, pretrpanom prostoru, sjedili na hladnom i vlažnom podu, u nehigijenskim, nehumanim i ponižavajućim uslovima, bez zadovoljenja osnovnih životnih potreba kao što je odgovarajuća ishrana, voda za piće, medicinska briga, i svakodnevno od strane svih optuženih, među kojima i Jasmina Erovića, koji su imali nesmetan pristup zatočenim

civilima, i drugih lica, podvrgnuti ubistvima, silovanjima, mučenju, nečovječnom postupanju, odvođenju na prinudni rad, tokom kojeg su bili izloženi smrtnoj opasnosti i podvrgnuti različitim oblicima fizičkog i psihičkog zlostavljanja od strane optuženih i drugih pripadnika udruženog zločinačkog poduhvata i drugim nečovječnim radnjama, pa su znajući kakva je bila priroda tog sistema i sa namjerom da ga podrže, preduzimali pojedinačne radnje koje su predstavljale značajan doprinos uspostavljanju, održavanju i funkcionisanju sistema zlostavljanja civila srpske nacionalnosti, i to:

Pod tačkom 2. j) za radnje navedene pod tačkom j1)

j1) Tačno neutvrđenog dana krajem juna ili početkom jula mjeseca 1992.godine, omogućio i dozvolio da nepoznati vojnici i lica uđu u zatočeničku prostoriju u kojoj je bilo zatočeno preko 30 civila srpske nacionalnosti, prilikom čega su isti, najprije ugasili svjetlo u podrumskoj prostoriji, a zatim udarali zatočene civile, između ostalih i Kosović Kostu, Jovančić Petra, Ilić Dragana i dr., šakama, nogama, kundacima pušaka, drvenim palicama i drugim tvrdim predmetima, gazili po njima,, te na taj način istima prouzrokovali jake tjelesne bolove od kojih su jaukali i teške prelome dijelova tijela i krvarenja, pa je tako Jovančić Petru slomljeno rebro, Ilić Draganu i Damjanu Šerbedžiji slomljene ruke, a potom nije dozvolio medicinskoj službi koja ih je posjetila da im pruži medicinsku pomoć, iako je zatočenicima ista bila nužno potrebna,

Pod tačkom 2. r)

Dana 19.06.1992. godine, prilikom odvođenja iscrpljenih i izmucenih zatočenika iz zatočeničkog objekta prema srpskim položajima u Nedžarićima i vraćanja u zatočenički objekat, udarao zatočenike Kostu Kosovića, svjedoka „A“, svjedoka „B“ i druge zatočenike kundacima pušaka po leđima i ramenima, govoreći svjedoku „A“: „ako sam te noćaš ševio, ne znači da te sad neću ubiti“, namjerno im nanoseći snažne tjelesne i duševne bolove;

Čime bi počinio,

radnjama opisanim pod tačkom 2. j1) optužnice krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačka e) Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine, radnjama opisanim pod tačkom 2. r), krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačka c) KZ BiH, sve u vezi sa članom 180. stav 1. Istog Zakona.

U odnosu na dio presude kojim se optužba odbija, optuženi se, u skladu sa članom 189. stav 1. ZKP BiH, u cijelosti oslobađa naknade troškova krivičnog postupka, te isti padaju na teret budžetskih sredstava.

Na osnovu člana 198. stav 3. ZKP BiH, oštećeni se sa eventualnim imovinskopравnim zahtjevom upućuju na parnicu.

I. OBRAZLOŽENJE

OPTUŽENJE

1. Preciziranom Optužnicom Tužilaštva BiH broj T 20 0 KTRZ 0010560 15 od 09.10.2020. godine, optuženi Senad Džananović i Edin Gadžo, terete se da su počinili krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačka c), e) i f) Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine (KZ BiH), u vezi sa članovima 26., 29., 30., 31. i 180. stav 1. i 2. istog Zakona.

2. Prvobitna optužnica Tužilaštva BiH od 30.12.2016. godine, pored optuženog Džananovića i Gadže, obuhvatala je i optuženog Jasmina Erovića koji je u inkriminisano vrijeme, kako se to navodi, na području grada Sarajevo, a nakon što je iz zatočeničkih prostorija koje su se nalazile u podrumima stambenih zgrada u naselju Alipašino polje, ul. Trg ZAVNOBIH br. 27 i 21, Senad Džananović izvodio svjedoka „A“ i istu odvodio u napuštene stanove na spratu iste stambene zgrade u kojem je silovao, isto omogućavao i drugim licima, između ostalog i Jasminu Eroviću, koji je nekoliko puta vršio silovanje nad svjedokom „A“. Međutim, Sud je postupak u odnosu na optuženog Erovića, a zbog zdravstvenog stanja istog i činjenice da ga Tužilaštvo BiH tereti samo za jednu tačku optužnice, razdvojio rješenjem od 11.06.2018. godine, nakon čega je Tužilaštvo Sudu 09.10.2020. godine dostavilo preciziranu optužnicu, iz koje je izostavljen optuženi Erović i tačka optužnice koja se odnosi na njega.

3. Statusna konferencija u predmetu održana je dana 17.03.2017. godine, a glavni pretres je počeo 12.07.2017. godine čitanjem optužnice Tužilaštva BiH.

4. Tokom trajanja pretresa saslušano je 68 svjedoka, 2 vještaka, te je uloženo 240 materijalnih dokaza i 2 dokumenta, kako Tužilaštva tako i odbrana optuženih.

5. Glavni pretres je okončan 12.02.2021. godine, nakon čega je zakazan datum izricanja presude.

II. IZVEDENI DOKAZI

(I) TUŽILAŠTVO BOSNE I HERCEGOVINE

6. U toku dokaznog postupka, kao svjedoci optužbe saslušani su svjedoci: Fahrudin Kafedžić, Boro Milanović, Nenad Stanišić, Zdravko Kavaz, Ruždija Rožajac, Risto Bašić, Veselka Milić, Ramiz Ljutaj, Milenko Čabak, Nikola Čarapić, Milenko Višnjevac, Kosta Kosović, Savka Ivanović, Ljubo Ivanović, Boro Njegovan, Milomir Radović, Radmila Radović, Saša Đurković, Radmilo Drašković, Mirko Jovanović, Slaviša Kravljača, Dragica Stanojević, Miralem Smailhodžić, Mubera Šahinagić, Fuad Tanović, Veljko Tomović, Ramiz Sulejmanović, Drago Jeremić, Gordan Jelić, Aleksandar Jelić, Zvonko Juričić, Ahmet Osmanbegović, Nada Samardžić, Rada Elez, Zoran Kanlić, Predrag Vlaški, Hivzija Krvavac, Dragan Samardžić, Sofija Čolaković, Čedomir Čvoro, Abdulah Kučukalić, Želivoje Elez, Dragomir Krstović, Ljubica Zrnić, Dragan Pešić, Mirko Popara, Mira Gojković, Angelina Vukosav, Milan Lažetić, zaštićeni svjedoci „B“, „C“, „D“, „E“, „F“, „G“, „H“, vještak sudske medicine Željko Karan

7. Na glavnom pretresu su pročitani i iskazi svjedoka: Zdravko Mitrović, Gojko Čapara, Olga Zuković, Nikola Čakar, Dragoljub Stanojević, Boško Simić, Petar Jovančić, zaštićeni svjedok „A“ i Bajro Frašto.

8. U toku glavnog pretresa Tužilaštvo je odustalo od saslušanja određenog broja predloženih svjedoka.

9. Spisak materijalnih dokaza koje je Tužilaštvo prezentiralo i uvelo kao dokaz, navedeni su u prilogu Aneksa ove presude i čine njen sastavni dio.

(II) ODBRANA OPTUŽENOG SENADA DŽANANOVIĆA

10. U toku glavnog pretresa, kao svjedoci odbrane optuženog Senada Džananovića saslušani su: Dušan Tomić, Jasmin Tahirović, Abdulah Kučukalić (zajednički svjedok odbrana optuženih) i vještak neuropsihijatar Dr Gordana Lastrić (zajednički vještak odbrana optuženih).

11. Lista materijalnih dokaza koju je odbrana optuženog Džananovića prezentirala i uvela kao dokaz, navedena je u prilogu Anexa presude i čini njen sastavni dio.

(III) ODBRANA OPTUŽENOG EDINA GADŽE

12. Kao svjedoci odbrane optuženog na glavnom pretresu saslušani su sljedeći svjedoci: Senad Kuburović, Goran Starčević, Senad Musić, Toni Beriša, Miralem Smailhodžić, Suvad Čurt i Mustafa Ahmetspahić.

13. Spisak materijalnih dokaza koje je odbrana optuženog Gadže prezentirala i uvela, navedena je u prilogu Aneksa ove presude i čini sastavni dio iste.

III. ZAVRŠNE RIJEČI

(I) ZAVRŠNE RIJEČI TUŽILAŠTVA BOSNE I HERCEGOVINE

14. Tužilaštvo u završnoj riječi navodi da je u toku postupka van razumne sumnje dokazano da je u inkriminisano vrijeme na području Alipašinosog polja, opština Novi Grad, Sarajevo, postojao oružani sukob između zaraćenih strana, da radnje optuženih lica predstavljaju teške povrede međunarodnog humanitarnog prava, da su oštećena lica bili civili kao objekt zaštite u skladu sa odredbama Ženevskih konvencija i da su optuženi krivična djela preduzeli u svojstvu pripadnika štaba TO „Stela” i Specijalnih jedinica Armije RBiH.

15. U cilju dokazivanja činjenice postojanja rata i oružanog sukoba kao elementa bića krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva, Tužilaštvo je kao ključni, ali ne i jedini dokaz, navelo Odluku o formiranju komande Kriznog štaba „Stela” od 31.05.1992. godine (T-77).

16. Kada je riječ o načinu izvršenja, Tužilaštvo BiH tereti optužene Senada Džananovića i Edina Gadžu da su zajedno sa nadređenim Jusufom „Jukom” Prazinom i Samirom Kahvedžićem „Kruškom” učestvovali u udruženom zločinačkom poduhvatu koji je za cilj imao zatočenje civila srpske nacionalnosti i u konačnici njihova ubistva na području grada Sarajeva. Kako se navodi u završnoj riječi, oni su zajedno sa njima poznatim osobama nezakonito zatvarali, ubijali, silovali, mučili i nečovječno postupali prema zatvorenim civilima, a dok se optuženi Džananović tereti da je radnje izvršenja preduzeo kao upravnik

više zatočeničkih objekata na području Alipašinskog polja i kao neposredni izvršilac, a dok se optuženi Gadžo tereti da je radnje preduzima, kako činjenjem, tako i nečinjenjem.

17. Budući da je institut UZP-a plod sudske prakse, a ne striktna zakonska kategorija, Tužilaštvo je u svojoj završnoj riječi dalo opsežnu analizu pravnih standarda ustanovljenih judikaturom MKSJ-a i Suda BiH, a u cilju dokazivanja da su upravo ti standardi aplikativni na konkretan slučaj, odnosno da postoji actus reus kao objektivni i mens rea kao subjektivni uslov za postojanje sistemskog UZP-a, u sudskoj praksi naznačen kao tip II.

18. Kada je riječ o pojedinim tačkama optužnice, jedna od alternativno propisanih radnji izvršenja krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva, a za koju se optuženi terete, je i protivpravno odvođenje u koncentracione logore i druga protivzakonita zatvaranja iz člana 173. Stav 1. tačka e) KZ BiH. Argumentum a contrario, odvođenje u koncentracione logore i druga zatvaranja koja nisu protivpravna ne predstavljaju radnju izvršenja predmetnog krivičnog djela. Prema tome, u cilju dokazivanja elementa protivpravnosti, Tužilaštvo BiH se poziva na stav MKSJ-a u predmetu Krnojelac u kome je zaključeno da se „lišavanje slobode nekog pojedince smatra proizvodnim, a prema tome i protivpravnim, ako ne postoji pravni osnov kojim bi se opravdalo lišenje slobode”. Jedan od mogućih pravnih osnova, na koje se poziva i odbrana, je član 42. Ženevske konvencije o zaštiti civilnih lica za vrijeme rata u kojem se navodi da se „Interniranje ili upućivanje na prinudan boravak zaštićenih lica može narediti jedino ako to apsolutno zahtjeva bezbjednost Sile u čijoj se vlasti ta lica nalaze”. Tužilaštvo u konkretnom predmetu ističe da ne postoji realna osnova da se vjeruje da su ostvareni zahtjevi iz člana 42. Ženevske konvencije, odnosno da srpski civili nisu predstavljali opasnost po bezbjednost stanovnika Alipašinskog polja, te da je njihovo interniranje bilo lišeno bilo kog pravnog osnova, proizvoljno i stoga protivpravno.

19. Konačno, na osnovu svega navedenog, Tužilaštvo navodi da je nesumnjivo došlo do povrede članova 42. i 43. IV Ženevske konvencije, kao i članova IV Ženevske konvencije i člana 4, stava 2, tačke b) Drugog dodatnog protokola uz Ženevsku konvenciju.

20. Budući da su definicijom bića predmetnog krivičnog djela, pored radnje izvršenja „protivpravno odvođenje u koncentracione logore”, generalnom klauzulom pravne norme obuhvaćena i sva „druga protivzakonita pritvaranja”, Tužilaštvo ističe da se faktičko stanje iz konkretnog predmeta može podvesti upravo pod navedenu generalnu klauzulu, jer iako nije riječ o koncentracionom logoru, oštećena lica nisu imala slobodu kretanja, niti su navedene objekte mogli samovoljno napustiti, čime je došlo do kršenja svih garancija predviđenih međunarodnim pravom, između ostalog i članom 5. EKLJP.

21. Kada je u pitanju subjektivni element za radnju izvršenja nezakonito zatvaranje, Tužilaštvo se u završnoj riječi poziva na stavove iz sudske prakse da navedene radnje može biti preduzeta kako u vidu direktnog, tako i u vidu eventualnog umišljaja. S tim u vezi, Tužilaštvo smatra da mens rea optuženih lica nesumnjivo proizilazi iz činjenice da je prvooptuženi postupao kao upravnik zatvora i kao neposredni izvršilac, a drugooptuženi samo kao neposredni izvršilac.

22. Tužilaštvo u okviru završne riječi pobrojava i materijalne dokaza za koje smatra da se njima dokazuju činjenice smrti oštećenih, činjenice da se određena lica vode kao nestala, zatim dokazi kojima se dokazuju navodi o prinudnom radu, silovanju, maltretiranju i pljačkanju civila srpske nacionalnosti.

23. Posebno važni materijalni dokazi su dokaz **T-163** iz koga se jasno vidi da je drugooptuženom Edinu Gadžu početkom 1993. godine bio određen vojnički pritvor zbog narušavanja reda i discipline u jedinici. Zatim, posebno važan je i dokaz **T-164-Preuda ...**, protiv Senada Džananovića i Edina Gadža, kojim su utvrđene mnoge činjenice koje su i u ovom postupku predmet raspravljanja i dokazivanja. Međutim, u završnoj riječi se ističe i to da nema dokaza da su optužena, tada pravnosnažno osuđena lica, odslužili određenu kaznu, osim što su kratko vrijeme bili u pritvoru.

24. Konačno, Tužilaštvo je u završnoj riječi iznijelo detaljnu analizu svih objektivnih i subjektivnih dokaza koji su bili predmet usmenog i neposrednog raspravljanja na glavnom pretresu, a posebno detaljnu analizu iskaza svih svjedoka, cijeneći izvedene dokaze kako pojedinačno, tako i u njihovoj međusobnoj vezi i ustanovilo da izvedena dokazna građa nesumnjivo potvrđuje krivičnu odgovornost optuženih za krivična djela koja im se stavljaju na teret.

(II) ZAVRŠNE RIJEČI ODBRANE PRVOOPTUŽENOG SENADA DŽANANOVIĆA

25. Odbrana smatra da Tužilaštvo nije van razumne sumnje dokazalo navode iz optužnice prema kojima je prvooptuženi u inkriminisano vrijeme od sredine aprila do augusta 1992. godine bio upravnik više zatočeničkih objekata na području Alipašino polja, kao i da je kao neposredni izvršilac protivzakonito zatvarao, ubijao, mučio i silovao civile srpske nacionalnosti. Pored toga, odbrana cijeni da su u toku postupka izvođeni irelevantni materijalni dokazi, da su saslušavani brojni svjedoci na iste okolnosti, pri čemu dovodi u pitanje i kredibilitet pojedinih saslušanih svjedoka.

26. Kada je riječ o (ne) zakonitosti pojedinih dokaza, odbrana smatra da je napravljen propust kada je odlučeno da se na osnovu izjave ljekara o činjenici da svjedok „A” boluje od PTSP-a, pročita zapisnik o saslušanju istog svjedoka iz istrage, a sve zbog nesposobnosti svjedočenja uzrokovane navedenim duševnim oboljenjem. Odbrana prigovara jer prema doktoru Senadinu Ljuboviću, neuropsihijatru sa Kliničkog centra Univerziteta u Sarajevu, na čije mišljenje se odbrana poziva u završnoj riječi, oko 50% građana BiH ima klinički izražene znakove PTSP-a, pa se postavlja pitanje da li je to uistinu opravdavajuća okolnost za izuzetak od načela neposrednog izvođenja dokaza kao fundamentalnog načela krivičnog postupka, kao i kako ista ta dijagnoza nije spriječila svjedoka da da iskaz da u istrazi.

27. Pored toga, odbrana ističe još jedan prigovor zbog neusvajanja zahtjeva od strane sudskog vijeća da se na ponovnom otvaranju glavnog pretresa dana 25.09.2020. godine, zbog promjene člana sudskog vijeća, a nakon proteka roka od 30 dana od prethodnog nastavka glavnog pretresa, uređena optužnica ponovo pročita.

28. Nadalje, u okviru uvodnih napomena, odbrana optuženog Senada Džananovića navodi da su civili srpske nacionalnosti zatvarani na osnovu spiska onih lica koji su od JNA i SDS-a zadužili automatsko oružje, a te su navode, prema riječi odbrane, svojim iskazima potvrdili brojni svjedoci na glavnom pretresu. Odbrana ovim očigledno zauzima stav da pritvaranje srpskih civila nije bilo nezakonito i da je de facto imalo valjan osnov upravo u ovom spisku.

29. Odbrana se osvrće i na dokaz T-164, tj. uvid i čitanje presude ..., koja je ...(T-165) preinačena, pa je tada prvookrviljenom Senadu Džananoviću izrečena kazna zatvora u trajanju od 3 godine i 4 mjeseca. Odbrana smatra da ove okolnosti, u skladu sa načelom Ne bis in idem, predstavljaju procesne smetnje za ponovno vođenje postupka jer postoji kako subjektivni (isti optuženi), tako i objektivni identitet između pravnosnažno okončanog i tekućeg postupka.

30. Nadalje, kao ključnu, odbrana ističe činjenicu da je u toku postupka dokazano da je svim pripadnicima Teritorijalne odbrane komandovao Jusuf „Juka” Prazina, a da je njegov zamjenik Samir Kahvedžić „Kruško” bio komandant odreda „Stela”. Pored toga, navodi se da je prvooptuženi Džananović bio samo jedan od podređenih vojnika koji je povremeno učestvovao u borbenima akcijama na frontu, a povremeno u obezbjeđenju zatvora, te da je odnos nadređenih prema podređenim bio, ne samo naredbodavan, nego i vrlo okrutan u slučaju neposlušnosti, što isključuje bilo kakvu naredbodavnu funkciju Džananovića. Konačno, odbrana zaključuje da je tvrdnja da jedna osoba, u ovom slučaju Senad Džananović, može u isto vrijeme može biti upravnik više zatvorskih objekata nemoguća, neracionalna i samim tim neizvodljiva.

31. Kada je riječ o optužbama za protivzakonito zatvaranje, odbrana ističe da je zatvaranje vršeno na osnovu spiska pripadnika srpske nacionalnosti koji su zadužili oružje od JNA i SDS-a i da je stoga njihovo zatvaranje bilo u skladu sa odredbom člana 42. IV Ženevske konvencije, odnosno da je u in concreto riječ o internaciji civila koja je bila apsolutno neophodna u cilju zaštite sigurnosti sile u čijoj vlasti se internirani civili nalaze. Dakle, prema stavu odbrane, riječ je o opravdanoj internaciji civila koji su zbog posjedovanja oružja predstavljali bezbjednosni rizik za stanovnike Alipašinog polja.

32. Kada je riječ o navodima optužbe da je optuženi Senad Džananović lišio života oštećenog Novicu Draškovića, odbrana se ponovo osvrće na dokaze T-164 i T-165, odnosno ... i ... koji dokazuju da je optuženom u ovom predmetu već pravnosnažno suđeno, odnosno da je optužba u konačnici pravnosnažno odbijena u odnosu na radnje izvršenje za koje se optuženi tereti u ovom postupku. Prema tome, odbrana je stava da svako vođenje postupka u istoj krivičnoj stvari protiv istog optužnog i u konačnici donošenje sudske odluke u istom predmetu koji je već pravnosnažno okončan, predstavlja direktno kršenje načela Ne bis in idem, koje se štiti, ne samo domaćim zakonodavstvom, već i članom 4. Protokola 7. uz EKLJP.

33. U vezi sa navodima iz optužnice koji se odnose na silovanje, odbrana smatra da se iskaz svjedoka dat u istrazi koji kao takav nije bio predmet neposrednog pretresanja na glavnom pretresu, ne može predstavljati jedini dokaz na kojem se temelji osuđujuća presuda za predmetno djelo. U predmetu Miloš Stupar i drugi, broj X-KR-05/24 od 29.07.2008. godine, Sud BiH se pozvao na obavezujuće principe ustanovljene u praksi Evropskog Suda za ljudska prava, gdje se navodi da u slučajevima kada optuženi nije imao priliku da osporava dokaze koji su iznosili svjedoci, Sud ne može zasnovati osuđujuću presudu isključivo ili u odlučujućoj mjeri na takvim dokazima, jer će u suprotnom, postojati povreda prava na pravično suđenje iz člana 6. EKLJP. Budući da je jedini dokaz o navodima za silovanje upravo izjava sjedoka data u istrazi koja kao takva nije bila predmet neposrednog pretresanja na glavnom pretresu, odbrana smatra da se na takvom dokazu ne može donijeti osuđujuća presuda za optuženog Džananovića.

34. Tužilaštvo tereti optuženog Džananovića i za silovanje zaštićenog svjedoka „B”, iako je zaštićena svjedokinja na glavnom pretresu svjedočila da jeste bilo silovanja, ali da je ona istog bila pošteđena i da je, po njenom sjećanju, nadimak jednog od silovatelja bio „Sejo”. Budući da optuženog nisu zvali „Sejo”, već da je isti imao posve drugačiji pogrdni nadimak „Glavoguz”, odbrana cijeni da su navodi Tužilaštva o odgovornosti branjenika za silovanje zaštićenog svjedoka „B” neosnovani.

35. U konačnici, odbrana se još jednom poziva na medicinsku dokumentaciju koja je dostavljena u spis, a kojom se potvrđuje da je zdravstveno stanje optuženog krajnje nezavidno, da je isti ovisnik o alkoholu i psihoaktivnim supstancama, da je pored toga dijabetičar i inzulinski ovisnik i da nastupjele promjene u ponašanju dovode i do suicidalnog ponašanja. Zbog svega navedenog, odbrana traži da se, u slučaju osuđujuće presude, optuženi oslobodi plaćanja troškova postupka.

(III) ZAVRŠNE RIJEČI ODBRANE DRUGOOPTUŽENOG EDINA GADŽE

36. Odbrana tvrdi da Tužilaštvo nije van razumne sumnje dokazalo da je drugooptuženi Edin Gadžo počinio radnje izvršenja koje mu se stavljaju na teret, a koje konstituišu biće krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva, odnosno da nije odgovoran za povrede međunarodnog humanitarnog prava u vidu nezakonitog zatvaranja, pljačkanja imovine, mučenja i nečovječnog postupanja, koje su kao takve inkriminisane tačkama c), e) i f) stava 1, člana 173. KZ-a BiH.

37. U prvom dijelu završne riječi, odbrana analizira opšte elemente krivičnog djela, ističući da isti nisu ostvareni, odnosno da djelo nije počinjeno suprotno pravilima međunarodnog prava, da oštećena lica nisu bili civili u smislu odredaba IV Ženevske konvencije, da navodno kršenje nije počinjeno u vrijeme rata, oružanog sukoba ili okupacije, zatim da djelo počinio nije povezano sa ratom, oružanim sukobom ili okupacijom, kao ni da optuženi nije niti naredio, niti počinio djela koja mu se stavljaju na teret. U odsustvu ovih elemenata bića krivičnog djela, odbrana smatra da nisu ostvareni objektivni uslovi za donošenje osuđujuće presude.

38. Kada je riječ o prvom elementu, odbrana smatra da radnje počinio nisu počinjene suprotno pravilima međunarodnog prava upravo iz razloga što oštećena lica ipak jesu direktno učestvovala u neprijateljstvima i stoga nisu bili civili, a takve navode odbrana potkrepljuje navodno dokazanom činjenicom da je kod pojedinih lica srpske nacionalnosti pronađeno oružje prilikom pretresa. Tom prilikom se odbrana poziva na zajednički član 3. Ženevskih konvencija u kojem se navodi da se svakom licu koje ne učestvuje direktno u neprijateljstvima garantuje čovječno postupanje i istovremeno se izričito zabranjaju sva postupanja navedena u tačkama a-d istog člana Konvencije. Budući da su u konkretnom slučaju oštećena lica učestvovala u sukobu, oni kao takvi ne uživaju navedene garancije koje su ustanovljene međunarodnim pravom.

39. Kada je riječ o pitanju da li su zaštićena lica bili civili, odbrana drugooptuženog Edina Gadža smatra da je ključan trenutak za dobijanje statusa civila otpočinjanje ratnog sukoba, a koji je, kako se to u završnoj riječi navodi, u Sarajevu počeo tek 20.06.1992. godine, dakle poslije vremenskog intervala na koji se odnosi optužnica. Dakle, odbrana smatra da oštećena lica nisu bila civili, već da se radilo o licima rezervnog sastava milicije ili vojske kojima je SDS dodjelio zadatke u slučaju upada „okupacionih snaga” u „B” fazu Alipašino polja. Iz svega toga proizlazi da navedena lica nisu zaštićena zajedničkim

članom 3. Ženevskih konvencija, a da navedene okolnosti dekriminišu, odnosno isključuju protivpravnost postupanja drugooptuženog kada je riječ o optužbama za kršenje međunarodnog humanitarnog prava.

40. Jedan od elemenata bića djela je i postojanje oružanog sukoba, rata ili okupacije, a prema stavu odbrane, taj element nije ostvaren jer do sukoba nije ni moglo doći, budući da u vrijeme na koje se odnosi optužnica nisu ni formirane strane koje bi u takvom sukobu učestvovala. Naime, odbrana navodi da su u referentno vrijeme ljudi još uvijek redovno išli na posao, da nisu bile uspostavljene jasne linije razgraničenja, a da je Armija BiH osnovana znatno kasnije u odnosu na vrijeme na koje se odnosi optužnica.

41. Sljedeći element bića djela je tzv. nexus između djela i ratnog sukoba, a kriterijume na osnovu kojih se procjenjuje da li takav nexus postoji, utvrdilo je Žalbeno vijeće MKSJ-a u predmetu Kunarac i dr, predmet br, IT-96-23 I IZ-96-23/1-A, par. 58-59 I 568. Referišući se na ustanovljene kriterijume, odbrana u završnoj riječi ističe da dokazi koje je izvelo Tužilaštvo ne dokazuju status optuženog u smislu vojnog djelovanja, već samo njegovu pripadnost oružanim snagama u širem smislu. Budući da optuženi nije bio vojnik, već da je u svojstvu vozača obavljao samo tehničke dužnosti koje su se sastojale u prevoženju lica i stvari, odbrana smatra da se ne može tvrditi da su djela vršena u sklopu službenih dužnosti, niti da postoji nexus između počionoca i rata, oružanog sukoba ili okupacije.

42. Kada je riječ o posljednjem elementu bića predmetnog krivičnog djela – počinitelj mora narediti ili počiniti djelo, odbrana je u završnoj riječi izvršila opsežnu analizu svih dokaza koji su bili predmet neposrednog raspravljanja na glavnom pretresu, obrađujući posebno tačke optužnice koje se i jednom i drugom optuženom stavljaju na teret zajedno, a posebno tačke koje terete samo drugooptuženog Edina Gadža, kojim se u konačnici dokazuje da ne postoje zakonom propisani elementi odgovornosti drugooptuženog.

43. Konačno, kada je riječ o optužbama za sistemski udruženi zločinački poduhvat, odbrana ističe da se to pitanje faktički prvi put spominje tek u završnoj riječi, na osnovu čega iznosi stav da branjenik faktički nije ni optužen za izvršenje udruženog zločinačkog poduhvata, niti inicijalnom, niti izmjenjenom optužnicom, temeljem čega bi meritorno odlučivanje o tom pitanju predstavljalo prekoračenje optužbe.

44. U završnoj riječi, odbrana je iznijela opsežnu analizu pravnih standarda, kako iz sudske prakse Suda BiH, tako i sudske prakse MKSJ-a, koji se odnose na navodno izvršenje radnje mučenja, nezakonitog zatvaranja, nečovječnog postupanja i pljačkanja imovine, a koje u skladu sa nacionalnim i međunarodnim pravom konstituišu biće krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva.

45. Kada je riječ o optužbama za mučenje koje se odnose na obojicu optuženih, odbrana ističe da Tužilaštvo nije dokazalo da postoje elementi radnje mučenja, a koji se, kako to odbrana navodi u završnoj riječi, sastoje u sljedećem: 1) nanošenje, činjenjem ili nečinjenjem, teške tjelesne ili duševne boli ili patnje, pri čemu djelo ili propust moraju biti namjerni I 2) motiv djela ili propusta mora biti oznuđivanje informacija ili priznanja, kažnjavanje, zastrašivanje ili vršenje pritiska na žrtvu ili treću osobu ili diskriminacija, iz bilo kog razloga, žrtve ili treće osobe.

46. Kada je riječ o pravnoj kvalifikaciji tačaka optužnice koje se odnosi na nezakonito zatvaranje, odbrana se poziva na presudu Žalbenog vijeća MKSJ-a u predmetu Čelebići,

paragraph 342, u kojoj je tribunal zauzeo stav da je odgovornost za nezakonito zatočenje primjerenije pripisati osobi ili osobama koje su direktno odgovorne za privođenje, a ne onima koji samo učestvuju u sistemu zatočenja. Dakle, jasno je da su jedina odgovorna lica za zatočenje bili prije svega Samir Kahvedžić „Kruško” i Jusuf „Juka” Prazina, čime se isključuje odgovornost optuženog Edina Gadža kao lica koje je njima bilo podređeno i koje, dakle, nije direktno učestvovalo u privođenju lica srpske nacionalnosti.

47. Odbrana smatra da ne postoji ni subjektivni element kao uslov krivične odgovornosti, budući da se, „mora dokazati više od pukog svjesnog učešća u opštem sistemu ili operaciji na osnovu koje se zatvaraju civili da bi se utvrdilo da je neku pojedinac počinio djelo nezakonitog zatvaranja”, što je takođe stav Žalbenog vijeća Žalbenog vijeća MKSJ-a u predmetu Čelebići.

48. Kada je riječ o optužbama za nečovječno postupanje koje se stavljaju na teret drugooptuženom, odbrana se poziva na predmet Kurtović, broj: XKR – 06/299, od dana 30.04.2008. godine, str. 31-35 u kojem je Sud BiH egzemplifikativno naveo pojedinačne slučajeve nečovječnog postupanja i ističe da se nijedan od navedenih primjera ne može poistovjetiti sa konkretnim slučajem. Pored toga, odbrana se referiše i na stavove Suda BiH u predmetu Kurtović i stavove MKSJ-a u predmetima Krnojelac i Krstić, u kojima su ustanovljeni dodatni kriterijumi da li neko postupanje nečovječno u smislu kršenja odredaba međunarodnog humanitarnog prava. Prema tome, kada se ocijene i dodatni kriterijumi (karakter radnje ili propusta, kontekst u kome se radnje dogodila, njeno trajanje i/ili ponavljanje, fizičke, duševne i moralne posljedice radnje po žrtvu, lične prilike žrtve), nameće se zaključak da nisu osnovane tvrdnje Tužilaštva da se postupanja drugooptuženog mogu okarakterisati kao nečovječno postupanje.

49. Kada je riječ o optužbama za preduzimanje radnje izvršenja pljačkanje imovine u smislu člana 173. stav 1. tačka f) KZ BiH, odbrana je stava da Tužilaštvo nije dokazalo kauzalnu vezu između novčane vrijednosti otuđene imovine i težine posljedice po žrtvu, dakle i težine samog krivičnog djela. Pored toga, ističe se da nijedan svjedok na čijim iskazima se zasniva optužba nije spomenuo nikakvo oduzimanje imovine ili novčanih sredstava, niti je drugooptuženog Gadžu na bilo koji način dovelo u vezu sa izvršenjem radnje koja mu se stavlja na teret. Međutim, čak i da hipotetički postoji dokaz kojim je učinjeno vjerovatnim navodno pljačkanje imovine, pretpostavka za teško kršenje jesu okolnosti da se imovina oduzima od velikog broja ljudi, što nije slučaj u konkretnom predmetu.

50. Jedno od ključnih pitanja koje se otvorilo u toku postupka bilo je i pitanje uračunljivosti drugooptuženog tempore criminis, a na koje se odbrana osvrće u svojoj završnoj riječi. S tim u vezi, u toku postupka, saslušana su dva vještaka, koji su iznijeli dva dijametralno suprotna mišljenja o pitanju uračunljivosti drugooptuženog tempore criminis. Naime, vještak psihijatrijske struke, dr Abdulah Kučukalić, potvrdio je mišljenje koje je ušlo u dokaznu građu u postupku koji se vodio pred ... godine protiv istog optuženog u istoj krivičnoj stvari, odnosno da je na strani drugooptuženog tempore criminis postojala bitno smanjena uračunljivost. Nasuprot tome, vještak psihijatrijske struke, dr Gordana Lastrić, u svom nalazu i mišljenju, koje je potvrdila na glavnom pretresu, ističe da je na strani optuženog tempore criminis postojala smanjena uračunljivost, ali ne u dovoljnoj mjeri da bi se mogla okarakterisati kao bitno smanjena. Odbrana smatra da ne stoji argument Tužilaštva po kome vještačenje dr Abdulaha Kučukalića nije relevantno jer samo iz razloga

jer je rađeno 1994. godine, dakle dvije godine nakon izvršenja djela. Vodeći se tom logikom, odbrana smatra da su nalaz i mišljenje dr Lastrić manje relevantni, jer su rađeni znatno kasnije u odnosu na vrijeme izvršenja djela.

51. Odbrana u svojoj završnoj riječi ističe i prigovor procesnopravne prirode kojim se prigovora zbog neusvajanja zahtjeva odbrane da se, nakon promjene člana sudećeg vijeća, ponovo izvedu dokazi koji su prethodno izvedeni, a sve zbog poštovanja načela neposrednosti kao fundamentalno krivičnoprocesnog načela.

52. Konačno, odbrana se izjašnjava u pogledu primjene materijalnog prava, ističući da se u konkretnom predmetu, u skladu sa praksom Ustavnog suda BiH i Evropskog suda za ljudska prava, ima primjeniti KZ SFRJ, jer osim što je bio na snazi u vrijeme izvršenja djela, isti je zbog niže sankcije, blaži za učionioaca. Naposljetku, odbrana smatra da Tužilaštvo nije van razumne sumnje dokazalo odgovornost optuženog za djela koja mu se stavljaju na teret, da iz izvedenih dokaza ne proizilazi zaključak o njegovoj odgovornosti, te da je donošenje oslobađajuće presude jedino moguće rješenje.

IV. PROCESNE ODLUKE

(I) OBJAVLJIVANJE PRESUDE

53. Članom 286. stav 1. ZKP-a BiH je propisano da se presuda ima izreći odmah nakon završetka glavnog pretresa, a ako to nije moguće, najviše tri dana od dana njegovog završetka, upravo je u predmetnom slučaju, usljed vanrednih okolnosti, došlo do probijanja navedenog roka. Prije nego li se donese bilo kakav zaključak o tome na koji način je probijanje navedenog roka uticalo na prava odbrane i pravičnost postupka u cjelini, neophodno je sagledati koji je *ratio legis* navedene odredbe i da li bi procesnopravni položaj optuženih bio lošiji ili makar drugačiji u slučaju da do probijanja navedenog roka nije došlo.

54. Svakako, *ratio legis* navedene odredbe je da se postupak učini bržim i ekonomičnijim, a intencija zakonodavca je svakako bila i da sudsko vijeće odluku treba da izrekne neposredno nakon završetka glavnog pretresa, jer je neposredno nakon završetka istog utisak sudije još uvijek postojan i kao takav podoban da se na osnovu njega formira pravilno sudijsko uvjerenje. Međutim, treba takođe imati u vidu da se procesnopravni položaj optuženih ne bi promjenio i da je presuda izrečena u zakonom propisanom roku, a imajući u vidu ukupnu dužinu trajanja postupka, njegovo prolongiranje u završnoj fazi nema odlučujući uticaj na prava odbrane. Konačno, ako je kranji cilj ove odredbe da se optuženom stavi do znanja da li je kriv i ako jeste, kolika je visina izrečene sankcije, onda se bez sumnje može reći da je takav cilj i u ovom predmetu ostvaren, a odbrani ostaje dovoljno vremena za pripremanje eventualnog žalbenog podneska.

55. Prilikom redigovanja ove odredbe, zakonodavac je sasvim sigurno imao u vidu redovne okolnosti u kome sudsko vijeće sudi u punom sastavu uz odsustvo svih objektivnih okolnosti koje eventualno mogu spriječiti zakazivanje ročišta za izricanje presude. Naime, upravo su u konkretnom predmetu nastupile vanredne okolnosti koje se sastoje u činjenici da je sudija Halil Lagumdžija, inače predsjednik vijeća u ovom predmetu, 10.02.2021. godine imenovan na funkciju predsjednika Visokog sudskog i tužilačkog savjeta, a da je glavni pretres okončan 12.02.2021. godine. Budući da je predsjednik vijaća izabran na drugu funkciju dva dana prije dana okončanja glavnog

pretresa i da je propisiam kojima se uređuje organizacija pravosuđa BiH predviđeno da predsjednik VSTV nije dužan obavljati druge službene dužnosti, iz objektivnih razloga nije bilo moguće zakazati izricanje presude u zakonom propisanom roku. Nakon toga, sudeći član vijeća, sudija Minka Kreho, doživjela je nesreću, usljed čega je sudija fizički onemogućena da prisustvuje izricanju presude.

56. Dovodeći navedeno u vezu sa činjenicom da su usljed pogoršanja epidemiološke situacije uzrokovane virusom *Covid-19* u navedenom periodu na snazi bile pooštrene mjere kretanja i sastajanja građana, pa tako i ograničen rad pravosudnih institucija, to je kumulativnim sadejstvom svih navedenih okolnosti, Vijeće bilo onemogućeno da izricanje presude zakaže u zakonom propisanom roku, pri čemu je važno naglasiti da probijanje navedenog roka nije učinjeno greškom, omaškom ili iz neznanja, već da je u datom trenutku bilo nužno i neizbježno.

(II) ODLUKA O PRIGOVORU NE BIS IN IDEM

57. U odnosu na tačku 2. a) optužnice Tužilaštva BiH, odbrana optuženog Džananovića je istakla prigovor presuđene stvari u skladu sa fundamentalnim načelom krivičnog postupka *ne bis in idem*, a kojem prigovoru se pridružila i odbrana drugooptuženog Edina Gadža. Naime, odbrana navodi kako u konkretnom slučaju postoje procesne smetnje za vođenje postupka za ubistvo oštećenog Novice Draškovića, budući da je povodom istog djela u odnosu na iste optužene već sproveden krivični postupak koji je okončan pravosnažnom sudskom odlukom. Prema tome, odbrana smatra kako je vođenje aktuelnog postupka suprotno načelu *ne bis in idem*, odnosno da su se stekli uslovi da Sud u predmetnom slučaju donese presudu kojom se optužba odbija zbog procesnih razloga predviđenih članom 283, tačka d) ZKP BiH.

58. Međutim, uprkos izjavljenom prigovoru, Sud cijeni da je odbrana propustila da ocijeni kakva je bila procesnopravna priroda odluke ..., odnosno ... u odnosu na radnje navedene u tački 2. a) optužnice. Naime, u postupku koji je vođen 1994. godine, Okružno vojno tužilaštvo je odustalo od optužnice za ubistvo Novice Draškovića, usljed čega je Sud donio presudu kojom se optužba u odnosu na tu tačku optužnice odbija. Upravo je to okolnost koju ovaj Sud cijeni kao odlučujuću za neusvajanje prigovora *ne bis in idem*, a ista se sastoji u činjenici da ni ... i, a nakon njega ni ... ,u prvobitno vođenom postupku, nisu donijeli odluku kojom se rješava o suštini predmetne krivične stvari, odnosno o osudi ili oslobođenju optuženog za radnju izvršenja koja mu se stavlja na teret. Dakle, u svom užem i jedino ispravnom značenju, načelo na koje se poziva odbrana podrazumijeva zabranu dvostrukog suđenja u smislu zabrane dvostrukog meritornog odlučivanja o istoj stvari u odnosu na isto lice. Drugim riječima, da bi se smatralo da sudska odluka ima snagu *res iudicata*, nije dovoljno da ona bude pravosnažna u smislu da ne podliježe daljnjem preispitivanju u instancionom postupku. Naprotiv, da bi neka pravosnažna odluka bila smetnja za ponovno vođenje postupka, neophodno je da takva odluka u odnosu na isto lice predstavlja ili osudu ili oslobođenje od optužbe.

59. U prilog tome, Sud se poziva i na član 4. Protokola br. 7 uz Evropsku konvenciju o ljudskim pravima i osnovnim slobodama koja je inkorporirana u pravni sistem BiH i kao takva se ima neposredno primjenjivati i u ovom postupku. Naime, odredba navedenog člana glasi: „ *Nikome se ne može ponovno suditi niti ga se može kazniti u krivičnom postupku iste države za krivično cjelo za kcje je već pravosnažno oslobođen ili osuđen u skladu sa zakonom i krivičnim postupkom te države.*”. Jezičkim tumačenjem navedene

odredbe, da se zaključiti da se zabrana dvostrukog suđenja odnosi na krivična djela za koja je neko već *pravosnažno osuđen* ili *pravosnažno oslobođen*. Primjenom logičkog pravila *argumentum a contrario*, može se izvesti zaključak da se zabrana dvostrukog suđenja ne odnosi na slučaj kada je optužba pravosnažno odbijena iz razloga procesnopravne prirode, kakav u predmetnom slučaju odustajanje od optužnice nesumnjivo jeste. Jezičkim tumačenjem odredbe člana 283, tačka d) ZKP BiH, takođe se može zaključiti da se zabrana dvostrukog suđenja odnosi na oslobađajuće i osuđujuće odluke, kao i na odluke kojima se krivični postupak pravosnažno obustavlja, pa prema tome, ne i na odluke kojima se optužba pravosnažno odbija. Konačno, Rimski statut Međunarodnog krivičnog suda je u tom pogledu najjasniji, gdje se u članu 20. istog statuta navodi da se *nikome pred ovim sudom neće suditi za ponašanje koje čini biće krivičnog djela za koje ga je Sud već osudio ili oslobodio, izuzev u slučajevima predviđenim Statutom*.

60. Da izostanak presude kojom se optužba odbija iz svih navedenih odredbi, kao razloga za primjenu načela *ne bis in idem* nije slučajan, pokazuje i praksa Evropskog suda za ljudska prava u predmetima *Marguš protiv Hrvatske*, br. 4455/10 od 27.05.2014. godine i *Harutyunyan protiv Jermenije*, br. 34334/04 od 07.12.2006. godine, u kojima je Evropski sud zauzeo jasan stav da odluka Suda koja je donešena usljed odustanka od optužnice od strane tužioca ne predstavlja niti oslobađanje niti osudu, te stoga član 4. Protokola br. 7 nije primjenjiv u takvoj procesnoj situaciji. Budući da je članom 4. Protokola br. 7. predviđena zabrana dvostrukog suđenja, onda nema sumnje da se takva zabrana ne odnosi na odluke kojom se optužba odbija, kakva je donesena u odnosu na optužene Džananovića i Gadža.

61. Slijedom svega prethodno navedenog, u skladu sa unutrašnjim i međunarodnim pravom i u skladu sa konzistentnom judikaturom međunarodnih sudskih autoriteta, uprkos postojanju pravosnažne procesnopravne presude u odnosu na tačku 2. a) aktuelne optužnice, u predmetnom slučaju nikada nije riješeno o suštini krivične stvari, te stoga vođenje ponovnog postupka za predmetne inkriminacije nije suprotno zahtjevima načela *ne bis in idem*, zbog čega Sud prigovor odbrane u tom pravcu odbija kao neosnovan.

(III) IZUZETAK OD NEPOSREDNOG IZVOĐENJA DOKAZA – KORIŠTENJE ISKAZA SVJEDOKA U SKLADU SA ČLANOM 273. STAV 2. ZKP BIH

62. Tužilaštvo BiH je predložilo da se na glavnom pretresu u skladu sa članom 273. stav 2. ZKP BiH, dana 12.07.2019. godine pročita iskaz svjedoka Zdravka Mitrovića, dana 06.09.2019. godine iskaz svjedoka Gojka Čapare, dana 17.09.2019. godine iskazi svjedoka Olge Zuković, Nikole Čakara i Stanojević Dragoljuba, te dana 25.02.2020. godine iskaz svjedoka Petra Jovančića, koji su u međuvremenu umrli, zatim da Sud izvrši uvidu u medicinsku dokumentaciju za svjedoke Simić Boška i zaštićenog svjedoka "A", te da, u skladu sa naprijed navedenom odredbom ZKP BiH, donese odluku da se njihovi iskazi također pročitaju na glavnom pretresu, s obzirom da je dolazak predloženih svjedoka pred Sud znatno otežan iz razloga lošeg zdravstvenog stanja istih.

63. Odbrana drugooptuženog Edina Gažde je također u skladu sa članom 273. stav 2. ZKP BiH, dana 16.10.2020. godine predložila da se pročita iskaz svjedoka Bajro Frašte, koji je u međuvremenu preminuo.

64. Odbrane optuženih Senada Džananovića i Edina Gadže se nisu protivili prijedlogu za čitanje iskaza svjedoka Zdravka Mitrovića, Gojka Čapare, Olge Zuković, Nikole Čakara, Dragoljuba Stanojevića, Boška Simića, Petra Jovančića, dok su se odbrane optuženih protivile čitanju iskaza svjedoka Dragoljuba Stanojevića od 10.06.1997. godine, datog pred Okružnim sudom u Subotici, R Srbija, broj Kri-34/97-2, navodeći da se radi o nezakonitom pribavljenom iskazu, budući da optužba nije dostavila dokumentaciju o pružanju međunarodne pravne pomoći sa R Srbijom. datog Zapisnik o saslušanju svjedoka Dragoljub Stanojević, sastavljen dana, Okružni sud u Subotici, broj: Kri – 34/97-2.

65. Također, odbrane optuženih su se protivile i čitanju iskaza zaštićenog svjedoka "A", obzirom da ista nije vještačena, niti je Tužilaštvo dostavilo medicinsku dokumentaciju za ovog svjedoka, na osnovu koje bi se moglo utvrditi da je dolazak navedenog svjedoka pred Sud znatno otežan usljed lošeg zdravstvenog stanja istog.

66. Na kraju, Tužilaštvo BiH, kao i odbrana prvooptuženog Senada Džananovića se nisu protivili prijedlogu odbrane drugooptuženog Edina Gadže za čitanje iskaza svjedoka Bajre Frašte.

67. Član 273. ZKP BiH, a koji se odnosi na izuzetke od neposrednog izvođenja dokaza, u stavu 2. predviđa da: *"zapisnici o iskazima datim u istrazi mogu se po odluci sudje odnosno vjeća pročitati i koristiti kao dokaz na glavnom pretresu samo u slučaju ako su ispitane osobe umrle, duševno obojele, ili se ne mogu pronaći, ili je njihov dolazak pred Sud nemoguć, ili je znatno otežan iz važnih razloga"*.

68. Kako su u sudski spis uloženi Izvod iz matične knjige umrlog Zdravka Mitrovića¹, zatim Izvod iz matične knjige umrlog Gojka Čapare², te izvodi iz matične knjige umrlih Olge Zukovića³, Nikole Čakara⁴, Dragoljuba Stanojevića⁵ (izjava data pred TBiH), Petra Jovančića⁶ i Bajro Frašte⁷, iz kojih nesumnjivo proizilazi da su navedena lica umrla, zbog čega njihovo ispitivanje nije bilo moguće na glavnom pretresu, to je Vijeće prihvatilo prijedlog Tužilaštva da se na nastavku glavnog pretresa održanog dana 12.07.2017. godine pročita iskaz umrlog svjedoka, i to: (T-175) Zapisnik o saslušanju svjedoka Mitrović Zdravka, Okružni vojni sud u Sarajevu broj Ki-I-347/93 od 07.02.1994.godine, dana 06.09.2019. godine (T-201) Zapisnik o saslušanju svjedoka Gojko Čapara, posl.br. Kri 116/98 od 06.08.1998.godine, Opštinski sud u Rumi, dana 17.09.2019. godine (T-204) Zapisnik o prikupljanju izjava od lica u svojstvu svjedoka Olga Zuković, Okružni vojni sud u Sarajevu broj 16-04/1-epl-9/16 od 16.11.2016. godine, (T-205) Zapisnik o saslušanju svjedoka Nikole Čakara, Okružni vojni sud u Sarajevu broj Ki-I-347/93 od 11.03.1994. godine, (T-206) Zapisnik o saslušanju svjedoka Dragoljuba Stanojevića, Okružni vojni sud

¹ T-176-Izvod iz matične knjige umrlih za Zdravko Mitrović, broj: 06-13-10044/16 od 19.12.2016.godine; T-176 A-Potvrda o smrti na ime Zdravko Mitrović, Sarajevo, dana 26.10.1995. godine, potpis ljekara D.I. Dobrača

² T-201a-Izvod iz matične knjige umrlih za Gojka Čaparu, Republika Srbija, Sremska Mitrovica, broj: 203-00-00001/2016-10/40378 od dana 29.09.2016.godine, Beograd;

³ T-204a-Izvod iz MKU za Olgu Zuković, općina Sokolac, br. 05/I-2-202-1-699/18 od dana 19.11.2018. godine;

⁴ T-205a-Izvod iz MKU za Nikolu Čakaru, Novi Grad Sarajevo, br.02/05-13-36047/2016 od dana 27.12.2016. godine;

⁵ T-206a-Izvod iz MKU za Dragoljuba Stanojevića, grad Banja Luka, br. 01-202-1-246/17 od dana 12.01.2017. godine

⁶ T-216a-Izvod iz matične knjige umrlih na ime Petar Jovančić, Bosna i Hercegovina, Republika Srpska, opština/grad Istočno Novo Sarajevo, broj: 05/2-202-1-494/16 od dana 30.12.2016.godine, Istočno Novo Sarajevo;

⁷ O2-12-Izvod iz matične knjige za lice Bajro Frašto, Kanton Sarajevo, općina Novi Grad Sarajevo, broj: 02/05-10-18813/2020, Sarajevo, dana 03.07.2020.godine;

u Sarajevu broj KI-I-347/93 od 11.03.1994. godine, dana 25.02.2020. godine (T-216) Zapisnik o saslušanju svjedoka Petar Jovančić od dana 28.10.1998. godine, Osnovni sud u S. Sarajevo, broj: Kri 8/98 i dana 16.10.2020. godine (O2-13) Izjava od lica Bajro Frašto, sastavljen dana 04.04.1994.godine, broj Ki-I-347/93 data u Okružnom vojnom sudu u Sarajevu.

69. Nadalje, Tužilaštvo BiH je na glavnom pretresu održanom dana 17.09.2019. godine predložilo i čitanje izjave svjedoka Dragoljuba Stanojevića sastavljenog dana 10.06.1997. godine pred Okružnim sudom u Subotici, R Srbija, broj Kri-34/97-2, međutim, odbrane optuženih su se protivile čitanju, smatrajući da je ista nezakonita, odnosno da nije pribavljena u skladu sa zakonom o međunarodnoj pravnoj pomoći. S tim u vezi, postupajući tužilac je istakao da je saradnja sa Tužilaštvom Srbije direktna, te je na glavnom pretresu održanom dana 25.02.2020. godine dostavio Dopis Tužilaštva za ratne zločine Republike Srbije, KT 7/2016, 18.10.2019. godine, Beograd, zajedno sa priložima, nakon čega se odbrane nisu protivile čitanju i ulaganju u sudski spis Zapisnika o saslušanju svjedoka Dragoljuba Stanojevića, sastavljenog dana 10.06.1997. godine, Okružni sud u Subotici, broj: Kri – 34/97-2, te je isti pročitan i uveden kao dokaz Tužilaštva BiH pod brojem **T-213**.

70. Tužilaštvo BiH je predložilo da se izjava svjedoka Boška Simića pročita u skladu sa članom 273. stav 2. ZKP BiH iz razloga jer je navedeni svjedok veoma star i nije sposoban pristupiti na ročište za nastavak glavnog pretresa pred Sudom BiH. Odbrane optuženih su se saglasile da se na glavni pretres ne poziva vještak ukoliko bi vještak nakon provedenog vještačenja utvrdio da svjedok nije sposoban pristupiti na Sud bez posljedica po njegovo zdravlje.

71. S tim u vezi, Sud je dana 09.10.2019. godine izdao naredbu za medicinsko vještačenje svjedoka Boška Simić, te isto povjerio stalnom sudskom vještaku specijalisti interne medicine prim. dr. Mladen Ajdar. U tom pravcu, zadatak vještaka je sačiniti nalaz i mišljenje o zdravstvenom stanju navedenog svjedoka, a posebno procijeniti mogućnost da isti putuje-pristupi na Sud Bosne i Hercegovine u Sarajevu ili Okružni Sud Doboj, odnosno da se utvrdi da li je svjedok u mogućnosti da se kreće-putuje i bude saslušan u svojstvu svjedoka (*da li čuje i može li se sa njim ostvariti komunikacija*) te shodno tome utvrdi da li će takvo saslušanje imati negativan utjecaj na njegovo zdravstveno stanje.

72. Dana 21.10.2019. godine vještak je dostavio Sudu Nalaz i mišljenje od 15.10.2019. godine, u kojem se navodi da je *pacijent (svjedok Simić) nedovoljno kooperativan, teže pokretan, znatno reduciranog sluha i vida i učestalom potrebom za mokrenjem. Nada je, navedeno je da svjedok nije sposoban da putuje redovitim prevoznim sredstvima, odnosno da su potrebne češće pauze u vožnji, radi češćih nagona za mokrenjem, uz konstataciju da bi došlo i do pogoršanja ionako lošeg zdravstvenog stanja.*

73. Imajući u vidu navedeno, dostavljeni nalaz i mišljenje vještaka Prim dr Mladena Ajdara kao i saglasnost odbrane optuženih, Vijeće je, u skladu sa članom 273. stav. 2. ZKP BiH, donijelo odluku da se na glavnom pretresu pročita (**T-215**) Zapisnik o saslušanju svjedoka

74. Tužilaštvo BiH je u toku glavnog pretresa, dana 03.07.2019. godine, podnijelo prijedlog sudu kojim je tražilo da se iskaz svjedoka kojemu je dodjeljen pseudonim „A“ dat u Tužilaštvu BiH pod brojem T20 0 KTRZ 0010560 15 od 17.09.2015.godine⁹ pročita na glavnom pretresu i na taj način uvede i koristi kao dokaz zajedno sa Zapisnikom o prepoznavanju lica na osnovu fotografija, broj: T20 0 KTRZ 0010560 15 od 17.09.2015.godine¹⁰ u predmetnom postupku. Kao osnovu navednog prijedloga Tužilaštvo nalazi u odredbama člana 273. stav 2. ZKP BiH. Sud je uvažio naprijed navedeni prijedlog Tužilaštva, te je na osnovu člana 273. stav 2. ZKP BiH prihvatio da se pročita i uvede u spis ranije uzeta izjava svjedoka sa mjerama zaštite „B“, obzirom da se radi o osobi koja živi u inostranstvu, sa kojim svjedokom nije bilo moguće uspostaviti kontakt i čiji dolazak je pred ovaj sud bio znatno otežan iz važnih uzroka. Odjeljenje za podršku svjedocima je dostavilo Informaciju da jedina saznanja u vezi sa ovim svjedokom ima iz akta Tužilaštva BiH broj: T20 0 KTRZ 0010560 15 od 03.07.2019. godine u kojem je navedeno pod rednim broj 3. sljedeće: *“Svjedok ‘A’-obavjen je razgovor sa svjedokom uoči posljednjeg ročišta, svjedok ne može doći u BiH, navela je da ne može napustiti ni kuću, prima svakodnevno injekcije; prijedlog: čitanje izjave ili, eventualno, saslušanje putem video-linka uz upitnu realizaciju.”*

75. Odbrane optuženih su se usprotivile navedenom prijedlogu, odnosno predložile Sudu da se isti odbije kao neosnovan, obzirom da ne postoji medicinska dokumentacija koji bi opravdala ovakav prijedlog, niti je svjedok „A“ vještačena u pogledu procesne sposobnosti i mogućnosti davanja iskaza pred Sudom BiH.

76. S tim u vezi, Tužilaštvo je na glavnom pretresu održanom dana 29.01.2020. godine dana 05.02.2020. godine navelo da svjedok odbija bilo kakvu komunikaciju u vezi eventualnog svjedočenja kako pred Sudom BiH, tako i putem video-linka, te predložilo ulaganje medicinske dokumentacije za svjedoka „A“, broj 1472/10¹¹ u kojoj je prema vlastitoj izjavi, stalni ljekar svjedoka, naveo da već duže vrijeme poznaje zdravstveno stanje svjedoka, te da ista, zbog PTSP-a nije sposobna učestvovati u sudskom postupku u Bosni, čak ni putem video-linka, uz napomenu da su svjedokovi zdravstveni problem takve prirode da ista sve to ne može izvršiti. U tom pravcu, Tužilaštvo je dana 05.02.2020. godine uputilo konačni prijedlog da se u skladu sa članom 273. stav 2. ZKP BiH pročita i uloži u spis Zapisnik o saslušanju svjedoka „A“, broj: T20 0 KTRZ 0010560 15 od 17.09.2015. godine i Zapisnik o prepoznavanju lica na osnovu fotografija, svjedok „A“, broj: T20 0 KTRZ 0010560 15 od 17.09.2015. godine.

77. Imajući u vidu da svjedok „A“ odbija da svjedoči pred ovim sudom, a što proizilazi i iz nalaza stalnog ljekara svjedoka „A“, Vijeće je, dovodeći navedeno u vezu sa činjenicom da Sud nije u mogućnosti preduzimati određene pravne mjere za obezbjeđenje svjedokovog

⁸ T-215-Zapisnik o saslušanju svjedoka Boško Simić, Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, Sarajevo, broj: T20 0 KTRZ 0010560 15 od 07.04.2016.godine

⁹ T-214- Zapisnik o saslušanju svjedoka „A“ – Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, Sarajevo, broj: T20 0 KTRZ 0010560 15 od 17.09.2015.godine

¹⁰ T-214A-Zapisnik o prepoznavanju lica na osnovu fotografija, svjedok „A“-Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, Sarajevo, broj: T20 0 KTRZ 0010560 15 od 17.09.2015.godine

¹¹ T-214B-Medicinska dokumentacija za svjedoka „A“, broj 1472/10

prisustva pred Sudom BiH (svjedok se nalazi u inostranstvu), kao i činjenicom da svjedok odbija bilo kakvu komunikaciju sa Tužilaštvom, kao i Odjelom za podršku svjedocima Suda BiH, našlo ispunjenim pretpostavke za primjenu člana 273. stav 2. ZKP BiH, koje pružaju mogućnost za izuzeće od neposrednog izvođenja dokaza, te na glavnom pretresu dana 25.02.2020. godine prihvatilo prijedlog Tužilaštva da se iskaz svjedoka "A", kao i Zapisnik o prepoznavanju lica na osnovu fotografija svjedoka „A“, dati pred Tužilaštvom BiH 17.09.2015. godine, pročitaju i koriste kao dokazi na glavnom pretresu.

78. Dakle, imajući u vidu činjenicu da se radi o licu koje ima ozbiljne psihološke i emocionalne probleme, nastale kao rezultat traumatskih iskustava iz vremena provedenog u zatočeničkom objektu na Alipašinom polju, te da se radi o ugroženom svjedoku, Vijeće je, i pored, člana 273. stav 2. ZKP BiH, opravdanost prihvatanja iskaza, odnosno izjave ovog svjedoka, našlo i u članu 11. Zakona o zaštiti svjedoka (izuzeci od direktnog izvođenja dokaza), pri čemu cijeni da bi takva osoba mogla biti izložena značajnoj duševnoj boli, ako bi svjedočila na glavnom pretresu. Navedene odredbe upućuju na zaključak da je, u određenim situacijama, neophodno učiniti izuzetak od neposrednog izvođenja dokaza, u skladu sa članom 273. stav 2. ZKP BiH, posebno kada se ima u vidu izjava, odnosno iskaz navedenog svjedoka, koji po ocjeni Vijeća, sadrži relevantne činjenice za određena pitanja i pojedine događaje, odnosno, posebno iz razloga što je iskaz svjedoka "A" potkrijepljen iskazima drugih svjedoka koji su bili podvrgnuti unakrsnom ispitivanju pred ovim Sudom, u konkretnom krivičnom postupku. Sem toga, Vijeće je iskaz svjedoka "A" ocijenilo pouzdanim, imajući u vidu postupak i način na koji je isti pribavljen, bez obzira na nemogućnost unakrsnog ispitivanja svjedoka u predmetnom postupku, obzirom da je isti u konačnici potkrijepljen iskazima svjedoka saslušanih pred ovim Sudom, u ovom konkretnom krivičnom postupku, a koje je odbrana imala priliku unakrsno ispitati.

(IV) ODLUKA O MJERAMA ZAŠTITE SVJEDOKATUŽILAŠTVA BIH

79. Sud je rješenjem, broj S1 1 K 0 21351 16 Krn 3 od 06.04.2016.godine, odredio zaštitne mjere svjedoku za kojeg su, u skladu sa prijedlogom Tužilaštva BiH¹², zatražene mjere zaštite. Pomenutim rješenjem mjere zaštite su određene svjedoku pod pseudonimom "A" iz razloga što se radi o svjedoku pod prijetnjom, obzirom da zbog specifičnih okolnosti slučaja vjeruje da postoji razumna osnova za bojazan da bi otkrivanjem njegovog identiteta ozbiljno bila ugrožena njegova sigurnost, kao i sigurnost njegove porodice. Slijedom navedenog, Sud je našao da su ispunjeni uslovi propisani članom 3. Zakona o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka¹³ (ZoZSPUS) koji propisuju ko može biti svjedok pod prijetnjom i ugroženi svjedok. Rješenjem Suda je istovremeno određeno da će ime i prezime kao i ostali lični podaci svjedoka pod pseudonimom „A“ ostati povjerljivi, u toku istrage i nakon podizanja optužnice, kako je predviđeno članom 13. stav 1. pomenutog zakona.

¹² Prijedlog Tužilaštva BiH, broj broj T20 0 KTRZ 00 10560 15 od 04.04.2016. godine,

¹³ Član 3. stav 1. i 2. ZoZSPUS: "**Svjedok pod prijetnjom** je onaj svjedok čija je lična sigurnost ili sigurnost r.jegove porodice dovedena u opasnost zbog r.jegovog učešća u postupku, kao rezultat pr.jetrji, zastrašivanja ili sličnih radnji koje su vezane za r.jegovo svjedočenje, ili svjedok koji smatra da postoji razumna osnova za bojazan da bi takva opasnost vjerovatno proistekla kao posljedica r.jegovog svjedočenja. **Ugroženi svjedok** je onaj svjedok koji je ozbiljno fizički ili psihički traumatizovan okolnostima pod kojima je izvršeno krivično djelo ili koji pati od ozbiljnih psihičkih poremećaja koji ga čine izuzetno osjetljivim, odnosno djete ili malojetnik."

80. Nadalje, Sud je rješenjem, broj S1 1 K 0 21351 16 Krn 4 od 06.04.2016. godine, u fazi istrage svjedoku pod pseudonimom "B", odredio zaštitne mjere na način da će ime i prezime kao i ostali lični podaci svjedoku ostati povjerljivi, u toku istrage i nakon podizanja optužnice, kako je predviđeno članom 13. stav 1. pomenutog zakona, nalazeći da se radi o svjedoku pod prijetnjom i ugroženom svjedoku, čijim bi otkrivanjem identiteta bila ugrožena njegova sigurnost, kao i sigurnost njegove porodice.

81. U tom pravcu, u fazi istrage, Sud je rješenjem S1 1 K 0 21351 16 Krn 5 od 08.11.2016. godine, odredio mjere zaštite svjedocima pod pseudonimom "C", "D" i "E", a u skladu sa prijedlogom Tužilaštva¹⁴ da se navedenim svjedocima odrede mjere zaštite u skladu sa ZoZSPUS. S tim u vezi, Sud je našao ispunjenim uslove propisane članom 3. nomenutog Zakona, određivši Rješenjem od 08.11.2016. godine da će se ime i prezime kao i ostali lični podaci svjedoka pod pseudonimima "C", "D" i "E" ostati povjerljivi, u toku istrage i nakon podizanja optužnice, odnosno u trajanju od 30 godina nakon pravosnažnosti odluke, kako to previđa Zakon.

82. Također, Sud je u istrazi, Rješenjem broj S1 1 K 0 21351 16 Krn 6 od 07.12.2016. godine, odredio mjere zaštite svjedoku pod pseudonimom „F“, kao i Rješenjem broj S1 1 K 0 21351 16 Krn 9 od 15.12.2016. godine i Rješenjem broj S1 1 K 0 21351 16 Krn 11 od 30.12.2016. godine, odredio zaštitne mjere svjedoku pod pseudonimom "G", odnosno pod pseudonimom "H" u skladu sa ZoZSPUS. Navedenim odlukama, određeno je da će ime i prezime kao i ostali lični podaci svjedoka pod pseudonimima "F", "G" i "H" ostati povjerljivi, u toku istrage i nakon podizanja optužnice, odnosno u trajanju od 30 godina nakon pravosnažnosti odluke, kako je predviđeno članom 13. stav 1. pomenutog zakona.

83. Na nastavcima glavnog pretresa održanih dana 12.01.2018. godine (*svjedok B*), 23.03.2018. godine (*svjedok E*), 22.02.2019. godine (*svjedok G*) i 31.05.2019. godine (*svjedok C*), Vijeće je dodatno, iz razloga lične sigurnosti i sigurnosti njihovih porodica, kao i uznemirenosti usljed suočavanja sa optuženim u sudnici, zabranilo izdavanje video snimka svjedočenja navedenih svjedoka, kao i objavljivanje fotografije istih u svim elektronskim i printanim odnosno štampanim medijima, a odavanje identiteta zaštićenih.

(V) ODLUKA O ISKLJUČENJU JAVNOSTI

84. Vijeće je odluku o isključenju javnosti sa dijela nastavaka glavnih pretresa održanih, 13.09.2017., 12.01.2018., 30.11.2018. i 17.05.2019. godine, kada se raspravljalo o mjerama zaštite svjedocima, odnosno kada su pominjana imena zaštićenih svjedoka, donijelo u skladu sa članom 235. ZKP BiH.

85. Stranke i branioci optuženih se nisu protivili isključenju javnosti sa (dijela) glavnih pretresa.

86. U svim navedenim slučajevima isključenja javnosti, Vijeće je, nakon razmatranja sudske prakse, koja ukazuje da nije uvijek moguće predvidjeti i potpuno kontrolisati dinamiku izjašnjenja o pravnim i činjeničnim pitanjima, odlučilo da isključi javnost sa dijela glavnih pretresa prilikom rasprave o određivanju zaštitnih mjera svjedocima u skladu sa datim okolnostima.

¹⁴ Prijedlog Tužilaštva BiH, broj broj T20 0 KTRZ 00 10560 15 od 07.11.2016. godine

87. Prije nego je sa dijela glavnog pretresa isključena javnost Vijeće je, u javnom zasjedanju, upoznalo sve prisutne o razlozima za isključenje javnosti, te je, isto tako, javno objavilo odluku koja je donesena na dijelu pretresa sa kojeg je javnost bila isključena.

(VI) IZMJENA REDOSLIJEDA IZVOĐENJA DOKAZA

88. Članom 261. ZKP-a BiH propisan je redosljed kojim se izvode dokazi na glavnom pretresu, međutim, kada je to u interesu pravde, sudija odnosno vijeće može odlučiti da izmjeni zakonom propisani redosljed, odnosno sudija/predsjednik vijeća može odrediti da se zbog posebnih okolnosti odstupi od redovnog tok raspravljanja, a naročito zbog broja optuženih, broja krivičnih djela i obima dokaznog materijala.

89. Upravo, rukovodeći se interesima pravde, vijeće je na nastavku glavnog pretresa na dan 15.10.2021. godine donijelo rješenje kojim se mijenja redosljed izvođenja dokaza, odnosno rješenje temeljem koga se, zbog postojanja posebnih okolnosti, odstupa od zakonom propisanog toka glavnog pretresa. Naime, vodeći računa o odredbi iz člana 13. istog Zakona kojom se propisuje obaveza Suda da postupak provede bez odugovlačenja, vijeće je odlučilo da na pomenutom nastavku glavnog pretresa od 15.10.2021. godine sasluša svjedoka odbrane prvooptuženog, uprkos činjenici da tada još uvijek nije bio okončan postupak izvođenja dokaza od strane Tužilaštva. *Posebne okolnosti* koje su navele vijeće da donese takvu odluku sastoje se u činjenici da Tužilaštvo nije moglo stupiti u kontakt sa zaštićenim svjedokom A, koji se pritom nalazi van granica Bosne i Hercegovine, zbog čega nije bilo moguće blagovremeno organizovati nastavak glavnog pretresa na kome bi se isti saslušao, a da se time ne probije zakonski rok od 30 dana. Upravo kako ne bi došlo do probijanja navedenog roka, vodeći se načelom ekonomičnosti postupka, vijeće je donijelo odluku da iskoristi legitimnu zakonsku mogućnost i izmjeni redosljed izvođenja dokaza na način kako je to prethodno opisano.

90. Također, do izmjene redoslijeda u izvođenju dokaza došlo je i na nastavku glavnog pretresa održanog dana 06.03.2021. godine, kada je, umjesto zajedničkog dokaznog prijedloga odbrana – saslušanja vještaka Gordane Lastrić, počelo izvođenja dokaze odbrane drugooptuženog Edina Gadže. Do navedene odluke je došlo s obzirom na posebne okolnosti koji su iziskivale izmjenu redoslijeda izvođenja dokaza, a koje su se sastojale u činjenici da vještak neuropsihijatrijske struke iz objektivnih razloga nije bila u mogućnosti da pristupi na ročište na navedeni datum. Imajući u vidu obavezu Suda da izbjegava odugovlačenje postupka i sa ciljem izbjegavanja probijanja zakonskog roka od 30 dana između dva nastavka glavnog pretresa, vijeće je i u ovom slučaju, jednako kao u prethodnom, donijelo odluku da iskoristi legitimnu zakonsku mogućnost i time izmjeni redosljed izvođenja dokaza.

(VII) PROCESNA SPOSOBNOST OPTUŽENIH SENADA DŽANANOVIĆA I EDINA GADŽE

91. Branilac optuženog Senada Džananovića, advokat Senad Dupovac, je dana 14.10.2019. godine Sudu dostavio prijedlog za vještačenje optuženog na okolnosti procesne sposobnosti i učestvovanja optuženog u krivičnom postupku koji se vodi protiv njega, u sklopu kojeg je predloženo izdavanje naredbe za vještačenje optuženog Senada Džananovića, na okolnosti duševnog zdravlja optuženog, težinu, vrstu, stepen i trajnost poremećenosti, kao i da se utvrdi od kada poremećenost traje, te da li je krivično djelo koje mu se stavlja na teret učinio u stanju poremećenosti duševnog stanja, odnosno da li je bio

ovisnik o alkoholu ili opojnim drogama. Navedenom prijedlogu se pridružila i odbrana drugooptuženog Edina Gadže.

92. Postupajući po navedenom prijedlogu, Sud je dana 08.01.2020. godine izdao Naredbu za vještačenje optuženih Senada Džananovića i Edina Gadže po kojoj vještak neuropsihijatar mr.sci Gordana Lastrić, treba dati mišljenje u pogledu opšteg zdravstvenog stanju navedenih optuženih, a posebno se osvrnuti na stanje duševnog zdravlja optuženih *in tempore criminis*, odnosno, da li su isti mogli shvatiti značaj svog djela i da li su mogli upravljati svojim postupcima zbog eventualne trajne ili privremene duševne bolesti, privremene duševne poremećenosti ili zaostalog duševnog razvoja, kao i stanje optuženih danas, kada se vodi krivični postupak protiv njih. Također, vještaku je naloženo i da izvrši procjenu njihove mogućnosti i spremnosti za praćenje toka postupka, dolaska na zakazana ročišta i svijesti o djelima koja im se stavljaju na teret.

93. Nalaz i mišljenje vještaka od 31.01.2020. godine je dostavljen Sudu dana 05.02.2020. godine, i u istom se, između ostalog, navodi da je kod optuženog Senada Džananovića „(tačka 3.) *Imajući u vidu ličnost ispitanika, njegovu sklonost za uzimanjem alkohola i psihoaktivnih supstanci, smatram da su njegove sposobnosti shvatanja vlastitih postupaka i upravljanja njime in tempore criminis bile smarjene ali ne bitno*“, sa zaključkom da je optuženi Senad Džananović, a imajući u vidu sve navedeno, „(tačka 6.) *Ispitanik je raspravno sposoban. Također je sposoban dolaziti na ročišta i prisustvovati suđenju*“, s tim da se preporučuje obezbjeđivanje češćih pauza tokom suđenja obzirom na njegovo opšte zdravstveno stanje (boluje od šećerne bolesti, povišen krvni pritisak, propisana terapija).¹⁵

94. U odnosu na optuženog Edina Gadžu, između ostalog, se navodi je kod optuženog „(tačka 3) *Imajući u vidu emocionalno stabilnu strukturu ličnosti, sklonost zloupotrebi alkohola i psihoaktivnih supstanci smatram da su njegove sposobnosti shvatanja vlastitih postupaka i upravljanja njima in tempore criminis bile smarjene ali ne bitno*“, sa zaključkom da je optuženi Edin Gadžo „(tačka 4.) *Smatram da ispitanik ima dovoljno očuvane mentalne kapacitete za razumjevanje svjke uloge u sudskom postupku, za razumjevanje optužbi kcje mu se stavljaju na teret kao i za saradnju sa svjim advokatom.*“, s tim da, kao i u slučaju prvooptuženog, se preporučuje obezbjeđivanje češćih pauza tokom suđenja obzirom na njegovo opšte zdravstveno stanje (...).

95. Na glavnom pretresu održanom dana 25.06.2020. godine, pristupio je vještak neuropsihijatar, mr.sci Gordana Lastrić, koja je ukratko elaborirala Nalaz i mišljenje, te u cijelosti ostala kod zaključka iznesenog u predmetnom nalazu i mišljenju, do kojeg je, na osnovu medicinske dokumentacije i pregleda optuženih, došao vještak.

96. U odnosu na optuženog Senada Džananovića, vještak je na glavnom pretresu navela da je kod njega primarna dijagnoza Obrazlažući ... na kojoj je potencirao branilac prvooptuženog, vještak je dodatno pojasnio da Dalje, vještak je navela da optuženi navedeno stanje može kontrolisati, ako živi jednim urednim životom, tačnije, da ne koristi alkohol i psihoaktivne supstance, da redovno uzima terapiju, međutim, u konkretnom slučaju, optuženi se ne pridržava terapije, što dodatno pogoršava njegovo stanje.

¹⁵ **O2-11** Nalaz i mišljenje vještaka, mr.sci Gordana Lastrić – neuropsihijatar, o zdravstvenom stanju optuženih Senada Džananovića i Edina Gadže od 31.01.2020. godine.

97. Nadalje, branioc prvooptuženog je pozvao vještaka da se izjasni kakve promjene uzrokuje dugogodišnje konzumiranje alkohola i psihoaktivnih supstanci. Vezano za upit branioca, vještak je navela da je njegovo somatsko zdravlje narušeno, prisutna je depresivna psihička slika, koje okolnosti kada se dovedu u vezu sa činjenicom da optuženi ne vodi računa o svom zdravlju, kod optuženog se kao posljedica javlja autodestruktivno ponašanje, odnosno optuženi ima duboki poremećaj ličnosti još od rane mladosti, ali da isti nije *dementan i nesposoban*. Braneci ovakav stav, vještak je istakla da njegovo opšte zdravstveno stanje (*dijabetes*), depresivno ponašanje (*gubitak supruge-preminula, sin u zatvoru, kćerka se razvodi, generalno težak život*)), može dovesti do uništavanja već narušenog zdravlja, ali da isto nije od presudnog značaja, budući da optuženi veoma dobro zna šta mu se stavlja na teret i koja je njegova uloga u svemu tome, iz kojih razloga je i zaključila da su sposobnosti optuženog Senada Džananovića *in tempore criminis* bile smanjene, ali ne *bitno*.

98. Kada je u pitanju drugooptuženi Edin Gadžo, vještak je na glavnom pretresu istakla da je njen zadatak bio da utvrdi da li je drugooptuženi bio uračunljiv *in tempore criminis*. U tom pravcu, vještak je istakla da je obavila intervju sa optuženim Gadžom u februaru 2020. godine, te da je na raspolaganju imala i otpusno pismo iz 1994. godine kada je prebačen sa hirurgije na psihijatriju zbog toga što je progutao kašiku. S tim u vezi, vještak je navela da je rezultat navedene psihijatrijske analize bila dijagnoza eksplozivnog poremećaja ličnosti abusus psihoaktivnih supstanci, obzirom da je isti ambulantno liječen od zloupotrebe istih.

99. Međutim, branioc drugooptuženog se osvrnuo na Zapisnik o saslušanju vještaka Abdulah Kučukalić¹⁶ u kojem je navedeno da su kod optuženog *in tempore criminis* sposobnosti bile bitno smanjene, a što je u suprotnosti sa nalazom i mišljenjem vještaka iz 2020. godine. Odgovarajući na postavljene upit branioca, vještak je navela da joj je optuženi u intervju naveo da je u inkriminisanom period vozio automobile, da je bio funkcionalan, što po njenom mišljenju isključuje bitno smanjenu uračunljivost, odnosno da ne može potvrditi tezu odbrane da je imao privremenu duševnu bolest u vrijeme izvršenja krivičnog djela.

100. Na kraju, vještak je ponovila da nalaz i mišljenje temelji na dostupnoj medicinskoj dokumentaciji i pregledu optuženog, odnosno da sve upućuje na početni stadij psihoorganskog sindroma, obzirom na evidentnu emocionalnu labilnost i sklonost ka ponavljanju, ali da kao i u slučaju prvooptuženog, zaključila da su sposobnosti optuženog Edina Gadže *in tempore criminis* bile smanjene, ali ne *bitno*, a sem toga, poremećaj ličnost je prisutan još od prije rata, kao i danas, iz kojeg razloga se ne može precizno referisati da li je optuženi imao privremenu duševnu bolest *in tempore criminis*.

101. Također, Vijeće je dana 10.07.2020. godine na zahtjev odbrane izdalo naredu za dopunsko vještačenje optuženog Senada Džananovića, a na okolnosti kako je to određeno naredbom Suda BiH broj: S1 1 K 021351 17 Kri od dana 08.01.2020. godine, po stalnom sudskom vještaku specijalisti neuropsihijatru mr.sci. Gordani Lastrić. Dopunski zadatak vještaka je da se izjasni da li dostavljena dopunska medicinska dokumentacija za

¹⁶ Dokaz T-200 Zapisnik o saslušanju vještaka Abdulah Kučukalić, broj Ki-I-347/ 93 od 12.02.1994.godine, Okružni vojni sud u Sarajevu

optuženog Džananović Senada može dovesti do drugačijih zaključaka u odnosu na zaključke koje je vještak dala u svom nalazu i mišljenju i obrazložila na glavnom pretresu.

102. Dana 10.08.2020. godine Sudu je dostavljeno Dopunsko psihijatrijsko vještačenje od 21.07.2020. godine¹⁷, u kojem je, između ostalog, vještak naveo sljedeći zaključak: *“U dostavljenoj medicinskoj dokumentaciji nisam dobila nikakve nove informacije o psihičkom stanju ispitanika koje bi eventualno mogle uticati na proručenu u odnosu na zaključke koje sam dala u svom nalazu i mišljenju i obrazložila na glavnom pretresu. Naglašavam da u potpunosti ostajem kod svih zaključaka koje sam navela u nalazu i mišljenju te izričeta na glavnom pretresu.”*

103. Imajući u vidu navedeno, obzirom da je utvrđeno da su sposobnosti optuženog Senada Džananovića i Edina Gadže *in tempore criminis* bile smanjene, ali ne bitno, odnosno da su procesno sposobni da prate tok suđenja i učestvuju u krivičnom postupku koji se vodi protiv njih, Vijeće je odlučilo da se krivični postupak u odnosu na optužene nastavlja.

(VIII) ODLUKA O RAZDVAJANJU POSTUPKA U SKLADU SA ODREDBOM ČLANA 26. ZKP BIH

104. Dana 13.06.2018. godine na održanom ročištu za glavni pretres postupajući tužilac je predložio da se krivični postupak razdvoji u odnosu na optuženog Jasmina Erovića, te da se ubuduće vodi kao poseban predmet – spis, a da se ovaj krivični postupak nastavi u odnosu na optužene Senada Džananovića i Edina Gadžu. Na ove okolnosti izjasnila se i odbrana optuženog Jasmina Erovića, ističući da se ne protivi navedenom razdvajanju postupka.

105. Vijeće je u skladu sa odredbom člana 26. ZKP BiH koja propisuje da *“Sud može iz važnih razloga ili iz razloga cjelishodnosti do završetka glavnog pretresa odlučiti da se postupak za pojedina krivična djela ili protiv pojedinih optuženih razdvoji i posebno dovrši”* razdvojilo krivični postupak u odnosu na optuženog Jasmina Erovića.¹⁸

106. Prilikom donošenja odluke Vijeće je imalo u vidu i odredbu člana 6. Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda, koja propisuje da svako osumnjičeno/optuženo lice ima pravo da u što kraćem roku bude izvedeno pred sud i da mu se omogući efikasno suđenje bez odlaganja, te je imajući u vidu sve naprijed navedeno, zaključilo da je iz razloga cjelishodnosti, odnosno radi nesmetanog i efikasnog vođenja postupka, potrebno razdvojiti postupak u odnosu na optuženog Jasmina Erovića.

(IX) NASTAVLJANJE ODGOĐENOG GLAVNOG PRETRESA (ČLAN 251. STAV 2. ZKP BIH)

107. Tokom dokaznog postupka, između nastavaka glavnog pretresa od 12.07.2017. godine i 13.09.2017. godine, zatim od 11.06.2018. godine do 24.08.2018. godine, te 21.09.2018. godine i 30.11.2018. godine, 12.07.2019. godine do 03.09.2019. godine, te 12.11.2019. godine do 29.01.2020. godine, te 06.03.2020. godine i 12.06.2020. godine, te 25.06.2020. godine i 04.09.2020. godine, kao i 16.10.2020. godine i 22.12.2020. godine

¹⁷ Dokaz O1-2 Dopunski nalaz i mišljenje, stalni sudski vještak Gordana Lastrić od 21.07.2020 godine

¹⁸ Rješenje Suda broj: S1 1 K 021351 17 Krl i predmet Jasmin Erović broj: S 1 1 K 028802 18 Kri od dana 05.07.2018. godine

protekao je rok od 30 dana. S tim u vezi, stranke i odbrane su se izjasnile da se ne protive probijanju roka od 30 dana između dva nastavka glavnog pretresa.

108. Na nastavcima glavnih pretresa 13.09.2017. godine, 24.08.2018. godine, 30.11.2018. godine, 03.09.2019. godine, 29.01.2020. godine, 12.06.2020. godine i 04.09.2020. godine ponovo je otvoren glavni pretres, dok u smislu odredbe člana 251. stav 2. ZKP BiH, a uz saglasnog stranaka i odbrane u tom pravcu, Vijeće nije ponovo izvodilo provedene dokaze, već su svi ranije izvedeni dokazi prihvaćeni u ovom postupku.

109. Također, u toku glavnog pretresa je došlo i do izmjene u sastavu sudećeg vijeća zbog izuzeća člana Vijećam sudije Željke Marenić.

110. Naime, kao član vijeća u predmetu je prvobitno postupala sudija Željka Marenić, međutim zbog izuzeća sudija nije mogla nastaviti postupanje, tako da je sudija Tatjana Kosović imenovana kao član sudećeg vijeća.

111. O ovoj izmjeni u sastavu vijeća, stranke i branioci su obavješteni na nastavku glavnog pretresa koji je održan 25.09.2020. godine.

112. S tim u vezi, Tužilaštvo je dalo saglasnost da glavni pretres ne počinje iznova, odnosno da se ne provode već izvedeni dokazi, međutim, odbrane optuženih, advokati Senad Dupovac i Senad Bilić, nisu dali saglasnost da usljed izmjene sastava sudećeg vijeća, postupak ne počne ispočetka, odnosno da se ponovo ne saslušaju svi svjedoci i ne izvode svi ostali dokazi, a sve kako bi se zaštitilo *načelo neposrednosti u izvođenju dokaza* kao jedno od osnovnih načela krivičnog postupka.

113. Na glavnom pretresu održanom dana 16.10.2020. godine, Vijeće je, vodeći se pravom optuženih na suđenje u razumnom roku, kao i načelima efikasnosti, ekonomičnosti neposrednosti postupka, te cijeneći da pravo optuženih na pravično suđenje nije povrijeđeno, odlučilo da se glavni pretres ponovo otvara, ali da se ranije izvedeni dokazi, saslušani svjedoci i vještaci neće ponovo izvoditi i pozivati, odnosno da će se isti koristiti kao dokazi u daljem toku postupka. Sem toga, Vijeće je navedenu odluku, između ostalog, donijelo obzirom na izjašnjenje sudije Tatjane Kosović da se u dovoljnoj mjeri upoznala sa stanjem spisa, da je pregledala video i preslušala audio zapise sa ročišta za glavni pretres, te da u situaciji da se ponovo pozivaju svjedoci, za iste ne bi imala pitanja, u kojem pravcu je i postupajući tužilac dao svoje izjašnjenje.

114. Međutim, imajući u vidu da odbrane optuženih nisu dale saglasnost da se ponovo ne saslušaju svi svjedoci i ne izvode svi ostali dokazi, te cijeneći da se odbrana drugooptuženog Edina Gadže u svojoj završnoj riječi poziva i na najnoviju praksu Evropskog suda za ljudska prava u predmetu *Svanidze protiv Gruzije* od 25.07.2019. godine, u kojem je ESLJP našao povredu člana 6. Konvencije jer je osuđujuću presudu u odnosu na aplikanta donio zamjenski sudija koji je kao sudija pojedinac imenovan nakon okončanja dokaznog postupka, Vijeće je u narednim paragrafima dalo detaljno obrazloženje o opravdanosti i zakonitosti odluke da se usljed izmjene člana vijeća, ranije izvedeni dokazi, saslušani svjedoci i vještaci neće ponovo izvoditi i pozivati, odnosno da će se isti koristiti kao dokazi u daljem toku postupka.

115. U tom pravcu, uvidom u niz predmeta koji predstavljaju najnoviju praksu ESLJP, a čiji stavovi obavezuju sve zemlje potpisnice Konvencije, vijeće je ocijenilo da je odbrana u

svojim završnim riječima iznijela nepotpuno tumačenje stavova iz sudske prakse na koju se poziva, pri čemu će se vijeće prvobitno osvrnuti na opšte stavove ESLJP u odnosu na načelo neposrednosti, a zatim i obrazložiti zbog čega se predmet *Svanidze* na koji se poziva odbrana, a u kojem je ESLJP našao povredu člana 6, ne može primjeniti na konkretan slučaj.

116. Naime, princip neposrednosti u izvođenju dokaza je važna procesna garancija u krivičnom postupku u smislu da zapažanja suda u pogledu držanja i ponašanja svjedoka mogu imati značajne posljedice po optuženog (*Beraru protiv Rumunije*, br. 40107/04, par 64, 18.03.2014. godine i *Cutean protiv Rumunije*, br. 53150/12, par 60, 02.12.2014. godine). Nadalje, u skladu sa načelom neposrednosti, odluka u krivičnom postupku bi trebala biti donesena od strane sudija koji su prisustvovali suđenju i cjelokupnom postupku izvođenja dokaza (*Cutean*, par 61). Međutim, ne može se smatrati da se ovim propisuje zabrana bilo kakve promjene u sastavu suda tokom trajanja postupka (*Svanidze protiv Gruzije*, br. 37809/08, par 33, 25.07.2019. godine).

117. Analizirajući prethodno navedene stavove, može se zaključiti da ESLJP nije isključiv u stavu da izuzeci od načela neposrednosti po automatizmu dovode do nepravilnosti postupka i time do povrede prava iz člana 6. Konvencije, odnosno Sud ostavlja mogućnost za dokazivanje da odstupanje od načela neposrednosti ne ugrožava nužno procesnopravni položaj optuženih, odnosno da zamjena člana sudećeg vijeća neće nužno negativno uticati na zakonitost i pravilnost donesene odluke.

118. Nadalje, postoje vrlo jasni administrativni i proceduralni razlozi koji učeće jednog od sudija u postupku mogu učiniti nemogućim. U skladu sa tim, Sud ukazuje da postoje mjere koje se mogu preduzeti da bi sudija koji nastavlja suđenje mogao ispravno razumjeti izvedene dokaze, kao što su npr. dostupnost transkripata sa suđenja ili omogućavanje ponovnog izvođenja relevantnih dokaza pred novoformiranim vijećem (*Cutean*, par 61).

119. Dakle, načelan stav Evropskog suda je da načelo neposrednosti predstavlja pravilo od kojeg ne bi trebalo odstupati, ali ipak pravilo koje trpi određene izuzetke koji mogu nastati usljed nepredviđenih okolnosti, a koji ne moraju nužno dovesti do povrede prava na pravično suđenje. Pored toga, upravo je u konkretnom predmetu izuzetak od načela neposrednosti kompenzovan time što je novoimenovanom sudiji omogućen uvid, ne samo u pisane transkripte sa suđenja, već i audio-video materijale, na osnovu kojih je novoimenovana sudija svoje sudijsko uvjerenje mogla formirati i na osnovu držanja i ponašanja svjedoka prilikom davanja iskaza na glavnom pretresu. Pored toga, ESLJP navodi i da se izuzetak od načela neposrednosti može kompenzovati i ponovnim izvođenjem relevantnih dokaza ili saslušanjem samo relevantnih svjedoka. Nasuprot tome, odbrana je u konkretnom slučaju podnijela zahtjev, ne da se izvedu samo relevantni ili odlučujući dokazi, već svi dokazi koji su izvedeni od početka do okončanja dokaznog postupka, što bi, prema ocjeni ovog vijeća bilo u direktnoj koliziji sa načelom efikasnosti i ekonomičnosti vođenja postupka i pravom na suđenje u razumnom roku o kojima ovo vijeće također mora voditi računa. Ovdje je posebno važno napomenuti da su svjedoci u predmetima ratnih zločina naročito osjetljivi i da svjedočenje za njih predstavlja traumatično iskustvo, zbog čega ovo vijeće smatra da ponovno izlaganje svjedoka sličnim neprijatnostima ne bi bilo srazmjerno ciljevima koji se njihovim saslušanjem žele postići.

120. Nadalje, u predmetu *F.K. protiv Finske* (br. 37442/97, 09.07.2021. godine), ESLJP nije našao povredu prava na pravično suđenje uprkos činjenici što je u toku postupka

došlo do promjene predsjednika sudećeg vijeća. Naime, Sud je ocijenio da, iako je došlo do promjene predsjednika vijeća, nije došlo do promjene drugih sudija u toku postupka, a osim toga, kredibilitet svjedoka niti u jednom trenutku nije bio doveden u pitanje, niti je bilo ijedne indikacije koja opravdava sumnju u njihovu pouzdanost.¹⁹ Pod ovakvim okolnostima, činjenica da je predsjedavajući sudija na raspolaganju imao zapisnik sa pretresa na kojima su saslušavani svjedoci je u velikoj mjeri je kompenzovala nedostatak neposrednosti u toku krivičnog postupka. Sud je nadalje zaključio da se osuda aplikanta nije zasnivala samo na iskazima određenog svjedoka i da nije bilo ničega što sugerira da je predsjednik vijeća promijenjen u cilju uticaja na ishod postupka ili iz bilo kojeg drugog nedozvoljenog razloga. Slične stavove je ESLJP zauzeo u predmetu *Škaro protiv Hrvatske* (br. 6962/13, par 39-40, 06.03.2017. godine) i *Graviano protiv Italije* (br. 10075/02, par 39-40, 10.05.2005. godine).

121. Upravo kako proizilazi iz citiranog predmeta, izuzetak od načela neposrednosti, a do kojeg je došlo i u predmetnom slučaju, ne dovodi *ex lege* do povrede prava na pravično suđenje iz člana 6. Konvencije, već se u svakom konkretnom slučaju mora cijeliti da li je i na koji način takav izuzetak uticao na zakonitost i pravilnost odluke, kao i na procesnopravni položaj optuženog i prava odbrane u cjelini. Razlozi kojima se ESLJP vodio u predmetu *F.K. v. Finland* su vrlo slični razlozima kojima se rukovalo vijeće Suda BiH kada je odbilo zahtjev odbrane da, zbog izuzetka od načela neposrednosti, glavni pretres počne ispočetka, odnosno da se svi dokazi iznova izvedu pred novoimenovanom sudijom. Naime, važno je napomenuti da je u predmetnom slučaju došlo do izmjene samo jednog člana vijeća, dok su ostala dva člana vijeća bili neposredno prisutni od početka do kraja suđenja, prilikom saslušanja svjedoka i izvođenja drugih dokaza. Pored toga, sudija Tatjana Kosović je izjavila na zapisnik da je na osnovu audio-video zapisa sa ročišta upoznata sa svim iskazima svjedoka, gdje je na osnovu neposrednog uvida u zapise mogla formirati svoje nezavisno sudijsko uvjerenje, cijeneći i držanje i ponašanje svjedoka prilikom davanja iskaza. Kumulativno cijeneći navedene okolnosti, budući da tročlano vijeće odluku donosi zajedno, pri čemu je dvoje sudija članova vijeća neposredno prisustvovalo izvođenju svih dokaza, a sudija Tatjana Kosović je upravo uvidom u audio-video zapise mogla kompenzovati svoje neprisustvo na suđenjima, vijeće ostaje pri stavu da imenovanje novog sudije nije uticalo na zakonitost i pravilnost konačne odluke u ovom predmetu, odnosno da navedeni izuzetak od načela neposrednosti na bilo koji način nije ugrozilo pravičnost postupka u cjelini, a da su prava odbrane optuženih zaštićena u skladu sa važećim procesnopravnim garancijama. Drugim riječima, vijeće stoji na stanovištu da su direktno učešće dvoje sudija u postupku i neposredno upoznavanje trećeg člana sa dokazima, u svom totalitetu, rezultirali ispravnim sudijskim uvjerenjem na temelju koga je donesena ispravna i zakonita odluka.

122. Konačno, kada je riječ o predmetu *Svanidze* kojim odbrana potkrepljuje svoj zahtjev da glavni pretres počne iznova, stav ovog vijeća je da taj predmet nije uporediv sa konkretnim slučajem. Naime, odlučujuća okolnost kojom se vodio ESLJP kada je našao povredu člana 6. u tom predmetu, jeste činjenica da je nakon okončanja dokaznog postupka imenovan zamjenski sudija pojedinac koji je učestvovao u donošenju odluke, bez da je prethodno bio prisutan prilikom izvođenja dokaza na glavnom pretresu. Upravo zbog činjenice što je u tom predmetu sudio sudija pojedinac, nije bilo mogućnosti da se izuzetak

¹⁹ Vodič za član 6. EKLJP – pravo na pravično suđenje (criminal limb, ESLJP 51/124, posledni put ažurirano 30.04.2021. godine

od načela neposrednosti kompenzuje na način kako je to navedeno u paragrafu XX (interno citiranje). Nasuprot tome, u konkretnom predmetu sudi tročlano vijeće, a u uslovima kada su drugo dvoje sudija bili prisutni prilikom saslušanja svjedoka i izvođenja drugih dokaza, izuzetak od načela neposrednosti se može kompenzovati na način kako je prethodno opisano, bez da se na bilo koji način ugrozi pravičnost postupka i bez da se dira u procesna prava odbrane.

123. Pred Sudom Bosne i Hercegovine, u predmetu protiv Mineta Akeljića i drugih br. S1 1 K 017182 16 Kri od dana 29.11.2018. godine, takođe je vijećano da li i na koji način izmjena člana vijeća pred sam kraj dokaznog postupka utiče na pravičnost postupka, odnosno zakonitost i pravilnost donesene odluke. Naime, nakon što je došlo do izmjene člana vijeća, sudije Seada Đikića, odbrana je podnijela zahtjev za ponovnim saslušanjem tačno određenih svjedoka, a kojem prvostepeno vijeće nije udovoljilo, pravdajući takvu odluku razlozima ekonomičnosti postupka, potrebom da se zaštiti pravo na suđenje u razumnom roku, kao i činjenicom da se novoimenovana sudija Kosović upoznala sa sadržinom dokaza putem pisanih transkripata i audio – video zapisa. Da je ovakva odluka prvostepenog vijeća bila osnovana potvrdilo je u vijeće Apelacionog odjeljenja Suda Bosne i Hercegovine odlukom br. S1 1 K 017182 19 Krž od dana 06.06.2019. godine, posebno cijenivši odredbu člana 253. ZKP BiH u vezi sa odredbom člana 155. ZKP BiH, shodno kojima se sva ročišta pred Sudom BiH snimaju audio-video tehnikom, na osnovu čega se sačinjavaju zvanični i pisani audio-video zapisnici sa glavnog pretresa čije je osnovna svrha da se upravo njima kompenzuju eventualni nedostaci u pogledu načela neposrednosti.

124. Slijedom svega prethodno navedenog, u skladu sa uporedivim predmetima iz prakse Evropskog suda za ljudska prava i u skladu sa citiranim stavovima Suda BiH, ovo vijeće dosljedno ostaje pri stavu da imenovanje sudije Tatjana Kosović kao trećeg člana vijeće nije na bilo koji način uticalo pravilno formiranje sudijskog uvjerenja o krivičnoj odgovornosti optuženih na temelju koga je donesena konačna odluka u ovom predmetu.

125. S obzirom na sve gore navedeno, vijeće je zaključilo da bi ponovno pozivanje svjedoka pred Sud i njihovo neposredno saslušanje na glavnom pretresu samo odugovlačilo predmetni krivični postupak i prouzrokovalo dodatne troškove, a svjedoke izložilo dodatnom traumatiziranju i neprijatnostima, zbog čega je takav prijedlog odbrane odbilo kao neosnovan.

(X) IZUZEĆE ČLANA SUDEĆEG VIJEĆA

126. Dana 08.09.2020. godine, odbrane optuženih Senada Džananovića i Edina Gadže, advokati Senad Dupovac i Senad Bilić, podnijeli su zajednički zahtjev za izuzeće sudije Željke Marenić, člana sudećeg vijeća u ovom krivičnom postupku, i to po osnovu člana 29. tačke d) i f) ZKP BiH.

127. U odnosu na prvi zakonski osnov za izuzeće, u obrazloženju zahtjeva se navodi da su, dana 04.09.2020. godine, branioi optuženih obaviješteni da su dana 03.09.2019. godine u spis uloženi materijalni dokazi Tužilaštva BiH. Prema navodima iz zahtjeva, radi

se o dokazima iz čijeg sadržaja proizilazi da se član sudećeg vijeća u ovom predmetu, sudija Željka Marenić, pojavljuje u svojstvu istražnog sudije Okružnog suda Srpsko Sarajevo, što po mišljenju odbrane, jasno proizilazi da je član sudećeg vijeća u istom ovom postupku učestvovala u istražnim radnjama kao službeno lice, zbog čega je ispunjen zakonski osnov za njeno izuzeće, propisan članom 29. stav 1. tačka d) ZKP BiH, pri tome se pozivajući na konkretne dokaze priložene od strane optužbe i to dokaze pod brojevima T-182²⁰, T-183²¹, T-184²², T-185²³, T-187²⁴ i T-191²⁵.

128. U pogledu zakonskog osnova za izuzeće iz člana 29. tačka f) ZKP BiH, u zahtjevu se navodi da je sudeće vijeće o učešću člana vijeća u istražnim radnjama iz kojih su proizašli dokazi koji se koriste u ovom postupku, odbrane optuženih obavijestilo godinu dana nakon prezentiranja spornih dokaza u sudnici, koju činjenicu odbrane smatraju razlogom koji izaziva razumnu sumnju u pristrasnost člana sudećeg vijeća jer je očigledno vrijeme obaviještavanja odbrane o ovim činjenicama došlo tek na kraju postupka kada su izvedeni svi dokazi odbrane i optužbe.

129. Također, u skladu sa članom 32. stav 2. ZKP BiH, pribavljena je i izjava sudije Željke Marenić koja se detaljno osvrnula na navode iznesene u zahtjevu za njeno izuzeće, pri tome navodeći da ona nije postupala kao istražni sudija u krivičnom predmetu koji se vodi protiv optuženih Džananovića i Gadže, obzirom da je utvrđivanje postojanja krivičnog djela i počinitelaca, odnosno istragu, u konkretnom predmetu, provodilo nadležno tužilaštvo u postupku u kojem sudija Marenić nije učestvovala ni kao sudija za prethodni postupka, ni kao sudija za prethodno saslušanje. Napomenula je sudija Marenić, da odbrane optuženih na otvaranju glavnog pretresa nisu imale primjedbi na sastav vijeća, niti su imale primjedbe na sporne dokaze koji su uloženi na glavnom pretresu dana 03.09.2019. godine, iz kojeg razloga sudija Marenić smatra da su argumenti odbrana neosnovani i da se zahtjev za izuzeće, ima odbaciti u cjelini ili djelimično po oba zakonska osnova.

130. Na kraju, Tužilaštvo je svom izjašnjenju od 10.09.2020. godine predložilo da se zahtjev za izuzeće po osnovu člana 29. tačka f) ZKP BiH odbaci kao neblagovremen, odnosno da se i zahtjev po osnovu člana 29. tačka d), također, odbaci, obzirom da

²⁰ Vlada Republike Srpske Komisija za traženje nestalih i zarobljenih lica RS – Fotodokumentacija PKF-148 od 20.11.1999. godine, uz zapisnik o sudskomedicinskoj i kriminalističko tehničkoj obradi mrtvog tijela i uz zapisnik Okružnog suda u Srpskom sarajevu broj Kri-36/99 od 15.11.1999. godine

²¹ Vlada Republike srpske Kancelarija za traženje nestalih i zarobljenih lica RS broj: IS-1/2006-OT od 18.02.2006. godine Fotodokumentacija obrade mrtvog tijela Drašković (Vlado) Novo, uz zapisnik o sudskomedicinskoj i kriminalističko tehničkoj obradi reasociranog mrtvog tijela broj: IS-1/2006-OT od 18.02.2006. godine i zapisnik o identifikaciji posmrtnih ostataka Drašković (Vlado) Novo broj: 04/06 od 17.02.2006. godine uz DNK izvještaj od 09.09.2005. godine, DNK izvještaj od 02.09.2005. godine, DNK izvještaj od 09.09.2005. godine, DNK izvještaj od 15.12.2005. godine, DNK izvještaj od 30.09.2005. godine i DNA Report od 08.01.2007. godine

²² Vlada Republike Srpske Komisija za traženje nestalih i zarobljenih lica od 20.11.1999. godine PKF-146 – Petković (Luka) Petar – već identifikovan pod broj „21“ uz zapisnik o sudskomedicinskoj i kriminalističko tehničkoj obradi mrtvog tijela.

²³ Vlada Republike Srpske Komisija za traženje nestalih i zarobljenih lica broj: 203/2003-OT od 13.12.2003. godine Fotodokumentacija obrada mrtvog tijela PKF-244 uz zapisnik o sudskomedicinskoj i kriminalističko tehničkoj obradi mrtvog tijela

²⁴ Vlada Republike Srpske Komisija za traženje nestalih i zarobljenih lica od 05.11.1999. godine Fotodokumentacija ekshumacija mrtvih tijela iz masovne grobnice koja se nalazila u groblju „Lav“ u Sarajevu vršena od 21.10. do 26.10.1999. godine uz crteže lica mjesta, Zapisnik o ekshumaciji Osnovni sud u Srpskom sarajevu broj Kri-36/99 od 21.10.1999. godine, Zapisnik o ekshumaciji Osnovni sud u Srpskom Sarajevu broj Kri-41/99 od 22.10.1999. godine, Zapisnik o ekshumaciji Osnovni sud u Srpskom Sarajevu broj Kri-42/99 od 25.10.1999. godine i Zapisnik o ekshumaciji Osnovni sud Srpsko Sarajevo broj Kri-43/99 od 26.10.1999. godine

²⁵ Zapisnik o ekshumaciji Osnovni sud Srpsko Sarajevo broj Kri-41/99 od 22.10.1999. godine

optužba smatra da se u konkretnom slučaju ne radi o situaciji koju predviđa navedene odredbe ZKP BiH, ili da se, eventualno, iz naprijed navedenih razloga, predmetni zahtjev, odbije.

131. Imajući u vidu sve navedeno, Rješenjem Opšte sjednice Suda BiH broj: Su-10-288/20 od 21.09.2020. godine, odlučujući po zajedničkom zahtjevu odbrana optuženih od 08.09.2020. godine, usvojen je zahtjev branilaca za izuzeće člana sudećeg vijeća, sudije Željke Marenčić u ovom krivičnom postupku po osnovu člana 29. tačka d) ZKP BiH.

132. Članom 29. tačka d) ZKP BiH, po kojem sudije ne može vršiti sudijsku dužnost, propisano je: *“ako je u istom krivičnom predmetu učestvovao kao sudija za prethodni postupak, prethodno saslušanje ili je postupao kao tužitelj, branitelj, zakonski zastupnik ili punomoćnik oštećenog ili je saslušan kao svjedok ili vještak”*. Navedeni razlog za izuzeće, koji predstavlja osnov za obavezno izuzeće, posljedica je načela odvojenosti krivičnopravnih funkcija, prema kome svaka funkcija mora imati posebnog nosioca.

133. Dakle, u konkretnoj situaciji, radi se o pojedinačno konkretizovanom razlogu za izuzeće, koji kao takav čini sudiju apsolutno nepodobnim za postupanje u određenoj krivičnopravnoj stvari, a da je to zaista i tako, u prilog govori i činjenica da se navedeni osnov za izuzeće smatra bitnom povredom odredaba ZKP BiH iz člana 297. stav 1. tačka B) istog Zakona. Navedeno je rezultat objektivnog testa nepristrasnosti suda s obzirom da se radi o zakonskom osnovu za izuzeće, koji samim svojim postojanjem u odnosu na sudiju na kojeg se odnosi, istog čini apsolutno nepodobnim za vršenje sudijske funkcije u konkretnom predmetu i za razliku od subjektivnog testa kao osnova za izuzeće, u konkretnom slučaju, nije potrebna dodatna argumentacija razloga za izuzeće.

134. Istine radi, sudija Željka Marenčić je u svom izjašnjenju navela da je sudeće vijeće, nakon što su sporni dokazi uloženi na glavnom pretresu i nakon što je uočen njen potpis na pojedinim dokazima, iste izdvojilo iz spisa, uz obrazloženje da takvi dokazi neće biti korišteni, odnosno cijenjeni i da se na njima neće zasnivati meritorna odluka. Međutim, ovakva argumentacija, prema odluci Opšte sjednice Suda BiH, nije razlog za izdvajanje već uloženi dokazi iz spisa, bez obzira na eventualne prigovore odbrana, nego je razlog za izuzeće sudije koji je postupao u svojstvu istražnog sudije u istom predmetu. Navodi sudije da nije postupala kao istražni sudija u ovom predmetu, nego da je istragu, odnosno utvrđivanje postojanja krivičnog djela i počinitelja vodilo nadležno tužilaštvo, nije od uticaja na činjenicu da je sudija Marenčić ipak postupala u svojstvu istražnog sudije, dok je predmet vođen protiv NN lica. S tim u vezi, ZKP BiH ne traži postojanje subjektivnog odnosa sudije prema nekom predmetu, jer je sama činjenica učešća u ranijim fazama postupka dovoljan razlog za izuzeće, a što je u ovom konkretnom slučaju i evidentno.

135. Na koncu, a imajući u vidu da je usvojen zahtjev odbrana za izuzeće sudije Marenčić po osnovu člana 29. tačka d) ZKP BiH, te da je isti podnesen poslije početka glavnog pretresa, Opšta sjednica Suda BiH je smatrala bespredmetnim zahtjev odbrana po osnovu člana 29. tačka f) ZKP BiH, usljed čega po istom nije ni odlučivala, odnosno nije donosila odluku da se isti u tom dijelu i odbaci

(XI) INTERVENCIJA VIJEĆA U POGLEDU IZMJENA U ČINJENIČNOM OPISU OPTUŽNICE

136. Obaveza Suda da riješi predmet optužbe proizilazi iz člana 280. ZKP-a BiH kojim je uređen princip vezanosti presude za optužbu, a koji glasi: *„Presuda se može odnositi*

samo na lice kcje je optuženo i samo na cjelo kcje je predmet optužbe sadržane u potvrđencj, odnosno na glavnom pretresu izr.jen.jencj optužnici". Osim toga, članom 297. stav 1, kao bitna povreda odredaba krivičnog postupka i osnov za izjavljivanje žalbe, propisan je i razlog kada *Sud svjom presudom nije potpuno rješio predmet optužbe*. Primjenom logičkog pravila *argumentum a contrario*, može se zaključiti da je obaveza Suda da presudom u cjelosti riješi predmet optužbe, jer bi postupanje suprotno navedenoj obavezi rezultiralo gubljenjem identiteta između presude i optužbe što bi u konačnici predstavljalo bitnu povredu odredaba krivičnog postupka. Konačno, pomenuta obaveza Suda proizilazi i iz principa akuzatornosti kao fundamentalnog principa temeljem kojeg su ustrojena sva pravila krivičnopravne procedure.

137. Međutim, navedene odredbe ZKP-a BiH ne podrazumijevaju postojanje apsolutnog identiteta između presude i optužnice, budući da bi insistiranje na apsolutnom identitetu onemogućilo Sud da potpuno i pravilno utvrdi činjenično stanje. Naime, prema stavu ovog Vijeća koje svoje uporište ima u stavovima Apelacionog odjeljenja Suda Bosne i Hercegovine koji su ustanovljeni drugostepenm presudom u predmetu br: S1 1 K 013165 13 Krž, str. 11 i 12 od 01.07.2013. godine, u ovakvim slučajevima, Sud nije u obavezi donositi oslobađajuću presudu, već je dovoljno u obrazloženbju dati razloge zašto su pojedine radnje i posljedice izostavljene iz osuđujućeg dijela izreke presude. Drugim riječima, potpuno je zakonito izvršiti određene korekcije u činjeničnom opisu izreke u cilju što preciznijeg utvrđivanja okolnosti pod kojima je djelo izvršeno, bez da se narušava integritet bića predmetnog krivičnog djela, vodeći računa da se i nakon određenih intervencija radi o istom djelu koje je obuhvaćeno kvalitativno i suštinski istim činjeničnim supstratom.

138. Shodno navedenom, Vijeće je iz izreke presude izostavilo dio iz uvodnog dijela optužnog akta slijedom kojeg su optuženi navodno *"svjesno i voljno učestvovali u udruženom zločinačkom poduhvatu"*, a zatim i dio *"kcjim zatočeničkim objektima je de facto i de iure uprav.jao Senad Džananović"*. Naime, u osuđujućem dijelu izreke presude je navedeno da optuženi jesu svjesno i voljno učestvovali u nezakonitom zatvaranju civila srpske nacionalnosti, ali Vijeće je ocijenilo da takve radnje nisu preduzimate u okviru organizovanog sistema koji bi se prema svojim elementima mogao kvalifikovati kao sistemski udruženi zločinački poduhvat, odnosno ono što se u sudskoj praksi označava kao UZP tip II, pri čemu je detaljna argumentacija o razlozima neprihvatnja koncepta UZP-a data u paragrafima 173-234 presude. Pored toga, Vijeće je ocijenilo da je optuženi, kako je to u izreci navedeno, djelovao u navedenim zatočeničkim objektima, ali da se njegovo djelovanje ipak ne može poistovjetiti sa bilo kakvom naredbodavnom funkcijom.

139. Nadalje, Vijeće je ustanovilo da optuženi jesu preduzimali pojedinačne radnje koje su predstavljale značajan doprinos uspostavljanju, održavanju i funkcionisanju sistema zlostavljanja civila srpske nacionalnosti ali je izostavljan dio iz uvoda optužnice slijedom kojeg su navedene radnje navodno preduzete *"od strane optuženih i drugih pripadnika udruženog zločinačkog poduhvata...", pa su znajući kakva je priroda tog sistema i sa namjerom da ga podrže"*... navedene radnje preduzimali. Naime, citirani dio iz uvodnog dijela optužnice je izostavljen budući da Vijeće nije našlo da postoji *mens rea* kao subjektivni element oblika izvršenja djela kakav je UZP. Obzirom da je izostavljen dio *pripadnika udruženog zločinačkog poduhvata*, a cjeneći da je Vijeće našlo da su u opisanim radnjama osuđujućeg dijela izreke presude, učestvovali i drugi propadnici štaba TO Stela, Vijeće je dodalo i *drugih pripadnika TO Stela*. Shodno navedenom, Vijeće je iz uvodno dijela, izostavilo svjedoka "C", obzirom da ni sam svjedok nije tvrdio da je bio

zatočenik, već pripadnik štaba TO Stela, kao i civile Ljubu Ivanovića, Savku Ivanović i Milenka Starovića, obzirom da su dva puta navedeni, cijeneći navedeno kao tehničku grešku prilikom izrade uvodnog dijela optužnice.

140. Nadalje, kada je riječ o tačkama optužnice koje se stavljaju na teret samom Senadu Džananoviću, Sud je našao da je optuženi počinio, podržavao, pomagao u pripremanju i učinjenju i na drugi način učestvovao u nezakonitom zatvaranju civila srpske nacionalnosti, ali je u izreci presude izostavljen dio iz tačke I.1. optužnice u kojem se navodi da je optuženi Džananović *“dozvolio, omogućio ili se saglasio”* sa gore navedenim radnjama. Naime, Vijeće je izostavilo navedene oblike ili načine izvršenja djela budući da iste može preduzeti samo neko ko vrši efektivnu kontrolu nad zatočeničkim objektima, a Vijeće je već dalo ocjenu da optuženi nije imao bilo kakva naredbodavna ovlaštenja. S tim u vezi, izostavljajući navedene dijelove iz činjeničnog opisa tačke (I) 1. osuđujućeg dijela izreke presude, Vijeće je iste zamijenilo navodima *da je kao pripadnik štaba TO Stela u zatočeničkim objektima*. Također, Vijeće je iz istih razloga kao i u uvodnom dijelu optužnice izostavilo svjedoka *“C”, Ljubu Ivanovića, Savku Ivanović i Milenka Starovića, kao i lice Dragan Ilić, sin Milenka, rođen 1954. godine*, obzirom da nije utvrdilo da je navedeno lice boravilo u zatočeništvu.

141. Iz istog razloga je u izreci presude izostavljen dio iz tačke I.2. optužnog akta u kojem se Džananović tereti da je kao *“upravnik i odgovorno lice za obezbjeđenje života i fizičkog i psihičkog interiteta preko 100 civila srpske nacionalnosti, vršeći efektivnu kontrolu nad radom i ponašanjem svih stražara i drugih lica koji su imali nesmetan pristup zatvorenicima...”* preduzeo radnje koje mu se stavljaju na teret. Vodeći se istim razlozima, u izreci presude je izostavljen dio iz tačaka I.2.a), f), u), v), cc), dd), kao i tačke (III) 1., 5, 6 i 8 I.27. optužnice, budući da iste može preduzeti samo neko ko vrši efektivnu kontrolu nad zatočeničkim objektima, a Vijeće je kako za optuženog Džananovića, tako i za optuženog Edina Gadžu utvrdilo da su inkriminisane radnje u osuđujućem dijelu izreke presude počinili kao direktni izvršioc ili saizvršioc, tako što su direktno učestvovali, pomagali, podstrekavali ili na drugi način učestvovali.

142. Konačno, Vijeće je izostavilo i dio iz tačke (III) 8. i 10 optužnice slijedom koje je optuženi opisane radnje *počinio po naređenju ili uz odobrenje i saglasnost Senada Džananovića*, Vijeće je navedene korekcije izvršilo budući da ni za drugooptuženog nije dokazano da je imao naredbodavnu funkciju koja bi predstavljala osnov za radnje za koje se tereti, a koje su iz izreke, u cilju pravilnog utvrđivanja činjeničnog stanja, izostavljene, što se u konkretnom slučaju odnosi na prvooptuženog, budući da je Vijeće utvrdilo nakon provođenja dokaznog postupka, da optuženi Džananović nije nikom naređivao, odobravao, davao saglasnost. Također, iz činjeničnog opisa pod tačkom (III). 8. Vijeće je izostavilo dio u kojem se navodi lica *Dragan Ilić, sa slomjenom rukom*, iz razloga opisanih koji se odnose na uvodni dio osuđujućeg dijela izreke presude.

143. Vijeće je navedene korekcije izvršilo budući da ni za drugooptuženog nije dokazano da je imao naredbodavnu funkciju koja bi predstavljala osnov za radnje za koje se tereti, a koje su iz izreke, u cilju pravilnog utvrđivanja činjeničnog stanja, izostavljene.

144. Konačno, da je namjera Vijeća da što preciznije utvrdi činjenično stanje kako bi u konačnici materijalno pravo bilo ispravno i potpuno primjenjeno, a konačna odluka pravilna i zakonita, govori i činjenica da navedenim zahvatom u činjenični supstrat optužnice nije došlo do prekoračenja optužbe, što bi bilo suprotno odredbama ZKP-a BiH,

odnosno da izvršenom korekcijom činjeničnog supstrata nije došlo do bilo kakve promjene, a još manje pogršanja procesnopravnog položaja optuženih lica.

(XII) ODLUKA O DOKAZIMA

a) odluka o izdvajanju dokaza Tužilaštva BiH iz sudskog spisa

145. Vijeće je na glavnom pretresu održanom 04.09.2020. godine donijelo odluku kojom se dokazi Tužilaštva pod rednim brojem T-182, T-184 i T-191 imaju izdvojiti iz sudskog spisa i čuvati u posebnom omotu.

146. Naime, na glavnom pretresu održanom dana 03.09.2019. godine Tužilaštvo BiH je u sudski spis, između ostalog, uložilo materijalne dokaze pod rednim brojem **T-182**²⁶, **T-184**²⁷ i **T-191**²⁸. Odbrane optuženih tada nisu imale prigovor na navedene dokaze, iako su iste dokumente imale u posjedu najkasnije od 16.01.2017. godine.

147. Prije svega, članovi sudećeg vijeća nisu uočili da se ime sudije Željke Marenic pojavljuje na navedenim dokumentima koji su dana 03.09.2019. godine uloženi u spis, to je uočeno tek nakon okončanja glavnog pretresa i tada je zaključeno da se, zbog eventualnih prigovora, dokumenti izdvoje iz spisa i da se ne koriste i ne vrši njihova ocjena kod donošenja meritorne odluke.

148. U tom pravcu, Vijeće napominje da je ekhumacija mrtvih tijela iz masovne grobnice koja se nalazila u groblju „Lav“ u Sarajevu, a koja je vršena u periodu od 21.10. do 26.10.1999. godine (*ova istražna radnja trajala 4 radna dana*), te da je pored sudije Željke Marenic, koja je u svojstvu Istražnog sudije Osnovnog suda bila prisutna tokom ekshumacije masovne grobnice dana 22.10.1999. godine (**dokaz T-191**), ovoj istražnoj radnji prisustvovali i istražne sudije Osnovnog suda Srpsko Sarajevo, i to sudija Ljubo Badnjar na dan 21.10.1999. godine i sudija Branka Ristić na dane 25. i 26.10.1999. godine. Tom prilikom ekshumirano je 36 posmrtnih ostataka, koji su obilježeni rednim brojevima od 1-36, s tim što je dana 22.10.1999. godine, kada je prisustvovala sudija Željka Marenic, ekshumirano 17 posmrtnih ostataka, koji su obilježeni oznakama SA-LAV.M-BR-1 do brojca 17.

149. Prema dokazu **T-182**, u čijem je sastavu i Zapisnik o identifikaciji Okružnog suda u Srpskom Sarajevu, broj Kri-36/99 od 15.11.1999. godine, u čijem je potpisu Istražni sudija Dragan Čorlija, posmrtni ostaci pod brojem **NN 10 i 11** nisu identifikovani, te da je ovoj konstataciji prethodilo sudsko medicinsko kriminalističko tehnička obrada.

150. Posmrtni ostaci pod rednim brojem **10-11** su relevantni za ovaj krivični postupak, obzirom da je naknadno utvrđeno da posmrtni ostaci pod navedenim rednim brojem pripadaju Drašković Novaku zv Novo, za čiji se nestanak i ubistvo terete optuženi u ovom

²⁶ **T-182** - Vlada Republike Srpske Komisija za traženje nestalih i zarobljenih lica RS – Fotodokumentacija PKF-148 od 20.11.1999. godine, uz zapisnik o sudskomedicinskoj i kriminalističko tehničkoj obradi mrtvog tijela i uz zapisnik Okružnog suda u Srpskom sarajevu broj Kri-36/99 od 15.11.1999. godine;

²⁷ **T 184** - Vlada Republike Srpske Komisija za traženje nestalih i zarobljenih lica od 20.11.1999. godine PKF-146-Petković (Luka) Petar-već identifikovan pod broj „21“ uz zapisnik o sudskomedicinskoj i kriminalističko tehničkoj obradi mrtvog tijela.

²⁸ **T 191** - Zapisnik o ekshumaciji Osnovni sud Srpsko Sarajevo broj Kri-41/99 od 22.10.1999. godine;

krivičnom postupku, dok za ostale posmrtno ostatke ili nije utvrđen identitet, ili se i dalje navode kao NN lice, dok je za posmrtno ostatke pod rednim brojem 9-13 (sudija Marenić prisustvovala radnji ekshumacije) utvrđeno da pripadaju licu Petrović Petru (**dokaz T-184**), a koje lice nije obuhvaćeno optužnicom niti se optuženim u ovom postupku terete za nestanak i ubistvo ovog lica.

151. Imajući u vidu navedeno, Vijeće je donijelo odluku da se dokazi Tužilaštva pod rednim brojem T-182, T-184 i T-191, uloženi u sudski spis dana 03.09.2019. godine, izdvoje iz spisa i da se ne koriste i ne vrši njihova ocjena kod donošenja meritorne odluke.

b) Predloženi dodatni dokazi

152. Dana 16.10.2020. godine Tužilaštvo BiH je predložilo uvođenje određenog broja materijalnih dokaza koji se odnose na svojstvo optuženih u inkriminisanom periodu i to akt Ministarstva odbrane BiH u prilogu kojeg dopisa su dostavljeni i VOB-ovi za optužene Džananović Senada i Edina Gadžu.

153. Odbrane optuženih se nisu protivile uvođenju dodatnih dokaza Tužilaštva BiH.

154. S tim u vezi, Vijeće je prihvatio prijedlog optužbe za izvođenje dodatnih dokaza, smatrajući da Tužilaštvo, kao stranka u postupku, može predložiti izvođenje kao dodatnih, dokaza za kojim se pojavila potreba, nakon izvođenja dokaza odbrane²⁹, tako da je na glavnom pretresu održanom dana 16.10.2020. godine, uloženi predloženi dodatni materijalni dokazi optužbe³⁰.

c) Preciziranje optužnice

155. Tužilaštvo BiH je dana na glavnom pretresu održanom 16.10.2020. godine, dostavilo Sudu preciziranu optužnicu broj T20 0 KTRZ 0005820 12 od 09.02.2017. godine koja se odnosi isključivo na optužene Senada Džananovića i Edina Gadžu, obzirom da je u odnosu na trećeoptuženo lice, a kako je to Vijeće ranije i obrazložilo, postupak razdvojen. Odbrane optuženih nisu imale primjedbi na preciziranu optužnicu.

156. Vijeće je prihvatio preciziranu optužnicu, s obzirom da istom nije otežan procesni položaj optuženih, nalazeći da je precizirana optužnica u granicama objektivnog i subjektivnog identiteta.

V. OCJENA DOKAZA

157. Iako je vijeće presudu donijelo u cjelosti poštujući principe Krivičnog postupka sadržane prije svega u članu 3. ZKP-a (pretpostavka nevinosti), članu 14. ZKP BiH (jednakost u postupanju), kao i članu 15. ZKP BiH (princip slobodne ocjene dokaza), te cjeneći sve izvedene dokaze kako subjektivne tako i materijalne, vijeće u obrazloženju presude, imajući u vidu obimnost dokazne građe u predmetu, nije moglo dati osvrt na svaki izvedeni dokaz, već samo na one dokaze koji su bili od značaja za činjenično stanje

²⁹ Drugostepena presuda u predmetu Suda BiH broj S1 1 K 009947 14 Krž9 od 21.10.2014. godine, strana 13;

³⁰ **T-223**-akt Ministarstva odbrane Bosne i Hercegovine, stepen tajnosti: TAJNO, broj: P-T-13-04-1-36-2/16 od 04.01.2017.godine; **T-223A**-VOB-8 102.mtbr VJ-5452 za lice Senad Džananović; **T-223B**-VOB-8 102.mtbr VJ-5452 za lice Edin Gadžo.

kako je i utvrđeno, i to kako za postojanje krivičnog djela i krivice optuženih, tako i za odluku kojom su optuženi za pojedine inkriminacije koje su im optužnicom stavljene na teret, oslobođeni optužbi.

158. Kada su u pitanju iskazi svjedoka, koji u velikom djelu i čine dokaznu građu u konkretnom predmetu, iste je vijeće i cijnilo uz posebnu pažnju, vodeći računa kako o sadržaju svjedočenja, tako i opštem utisku koji svjedok ostavlja i njegovim reakcijama na pitanje, držanje svjedoka u odnosu na stranke i branioce, a što je posebno od značaja kada je riječ o iskazima svjedoka - oštećenih koji su preživjeli traumu i kada su obavezni ponovo se, prilikom svjedočenja, prisjetiti onoga što su preživjeli i izložiti se dodatnoj traumatizaciji u kojim okolnostima je potrebno biti dodatno obazriv kod procjene pouzdanosti njihovih iskaza. Polazeći od pretpostavke da je namjera svjedoka, posebno nakon polaganja zakletve, iskreno svjedočiti o činjenicama i okolnostima o kojima ima saznanje, ono što je bitno jeste da takav iskaz bude i pouzdan. Pouzdanost iskaza ne zavisi o namjeri da se svjedoči iskreno ili ne, već od niza drugih faktora, kao što su sposobnost zapažanja, protek vremena, traumatizovanosti svjedoka samim događajem o kojem svjedoči, interesa da utiču na ishod postupka, pristrasnost, a što sve može biti od uticaja da svjedoci koji svjedoče o istom događaju daju iskaze koji se razlikuju, a što je moglo rezultirati određenim zaključcima, pa i ubjeđenju svjedoka o tome što su zaista vidjeli i čuli.

159. Imajući navedeno u vidu, vijeće je iskaze svjedoka cijnilo na način da je procjenjena pouzdanost, vjerodostojnost i istinitost sadržaja svjedočenja o svakoj činjenici ili okolnosti o kojoj je svjedok govorio, te je također upoređivalo i iskaze svjedoka koji su dati u različitim fazama postupka, analizirao iste u slučaju kada su sadržavali određene razlike u pogledu bitnih činjenica, na osnovu čega je i donosilo odluku kojim dokazima će ukazati vjeru. Osim iskaza svjedoka, obimna materijalna dokumentacija je uložena u spis i predstavlja bitan segment dokaza od značaja za pitanje postojanja krivičnog djela i krivične odgovornosti optuženih, i koju je vijeće cijnilo u sklopu svih ostalih provedenih dokaza.

160. Dakle, polazeći od principa propisanih domaćim zakonom, te odredbe čl. 6. stav 1 EKLJP koji obavezuje sudove da „*dovoľno jasno ukažu na osnove na kojima zasnivaju svjcu odluku*“, vijeće je pažljivo cjenilo provedene dokaze, čija je ocjena data u daljem obrazloženju presude.

VI. RELEVANTNO PRAVO

161. Vijeće je prvo razmotrilo primjenu materijalnog prava, te je prvenstveno imalo u vidu da iz optužnice proizilazi da je inkriminisano djelo počinjeno tokom 1992. godine, u kojem periodu je na snazi bio KZ SFRJ.

162. Odlučujući o primjeni materijalnog zakona i pravne kvalifikacije djela, Vijeće je imalo u vidu načela propisana članovima 3. i 4. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine (KZ BiH), te članom 7. stav 1. Evropske konvencije o ljudskim pravima (EKLJP), pa je primjenom navedenih odredbi utvrdilo da su optuženi Senad Džananović i Edin Gadžo počinili krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. stav 1. KZ

SFRJ u vezi sa članom 22., 23., 24. i 30. stav 1. istog Zakona, za koje ih je i oglasilo krivim.

163. Član 3. KZ BiH propisuje načelo legaliteta, odnosno da nikome ne može biti izrečena kazna ili druga krivičnopravna sankcija za djelo koje, prije nego što je učinjeno, nije bilo zakonom ili međunarodnim pravom propisano kao krivično djelo i za koje zakonom nije bila propisana kazna (*nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege*). Međutim, članovi 3. i 4. istog Zakona ne sprječavaju suđenje ili kažnjavanje bilo kojeg lica za bilo koje činj enje ili nečinjenje koje je u vrijeme kada je počinjeno predstavljalo krivično djelo u skladu sa opštim načelima međunarodnog prava (član 4a. KZ BiH).

164. U članu 7. Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda (Konvencija) na sličan način propisuje se princip legaliteta i glasi:

“Niko se ne može smatrati krivim za krivično djelo nastalo činj enjem ili nečinjenjem koje nije predstavljalo krivično djelo u vrijeme izvršenja, prema nacionalnom ili međunarodnom pravu. Isto tako, izrečena kazna neće biti teža od one koja se primjenjivala u vrijeme izvršenja krivičnog djela.

Ovaj član ne uječe na suđenje ili kažnjavanje bilo koje osobe koja je kriva za činj enje ili nečinjenje, ako je to djelo u vrijeme izvršenja predstavljalo krivično djelo prema opštim pravnim načelima priznatim kod civiliziranih naroda.”

165. Navedene zakonske odredbe propisuju da se, po pravilu, na učinioca krivičnog djela prvenstveno primjenjuje zakon koji je bio na snazi u vrijeme učinjenja.

166. Od ovog principa moguće je odstupiti jedino u interesu optuženih lica, i to u situaciji kada se nakon izvršenja djela zakon izmijenio tako da je izmijenjeni zakon blaži za učinioca. Sud procjenjuje u svakom konkretnom slučaju koji je zakon blaži za učinioca. Vijeće je, imajući u vidu praksu Ustavnog suda BiH, u pogledu primjene materijalnog prava, našlo nužnim primijeniti KZ SFRJ, kao zakon koji je važio u vrijeme izvršenja krivičnog djela, nalazeći da je u konkretnom slučaju on blaži po učinioca, uzevši u obzir kaznu propisanu za ovo djelo.

167. Jednostavno poređenje tekstova zakona na konkretan slučaj može dati siguran odgovor samo u slučaju ako je novi zakon dekriminisao nešto što je po ranijem zakonu bilo krivično djelo, jer je tada novi zakon očigledno blaži. U situaciji kada je krivično djelo kažnjivo po oba zakona, potrebno je utvrditi sve okolnosti koje su relevantne za izbor blažeg zakona u konkretnom slučaju, uzimajući u obzir sve odredbe koje se odnose na kažnjavanje. Pri tome, treba imati u vidu odredbe o propisanim krivičnopravnim sankcijama, vrstama i mjerama, njihovom odmjeravanju, odnosno ublažavanju, mjerama sigurnosti, sporednim kaznama, mjerama koje predstavljaju supstitute kazni i drugim relevantnim odredbama u pogledu izricanja krivičnopravne sankcije.

168. Međutim, nije dovoljno utvrditi koji zakon daje veće mogućnosti za povoljniju presudu, već koji od njih omogućava povoljniji ishod u konkretnom slučaju, prema konkretnom učiniocu, a što jasno proizilazi iz zakonskih odredbi člana 4. stav 2. KZ BiH, koji kaže da će se primijeniti zakon koji je “*blaži za učinioca*”. Prema tome, nije isključena

mogućnost da zakon sa težom kaznom bude za učinioca na kraju povoljniji, jer primjena nekih njegovih drugih odredbi dovodi do povoljnijeg rješenja za učinioca.

169. U konkretnom slučaju, zakon koji je bio na snazi u vrijeme izvršenja djela – KZ SFRJ, jednako kao i zakon koji je trenutno na snazi – KZ BiH, propisuju krivičnopravne radnje za koje su optuženi oglašeni krivim kao krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva. Obzirom na navedeno, jasno je da postoje zakonski uslovi za vođenje krivičnog postupka protiv počinioca za navedena krivična djela i njegovo kažnjavanje.

170. Pitanje retroaktivnosti primjene krivičnog zakona od izuzetnog je pravnog značaja i kao takvo je već bilo predmetom analize i ocjene u nekoliko odluka Ustavnog suda i Evropskog suda za ljudska prava (ESLJP), a koje imaju direktne implikacije na postupanje Suda BiH u predmetima ratnih zločina, obzirom da se radi o obvezujućoj domaćoj i međunarodnoj sudskoj praksi.

171. Vijeće je, shodno prethodnom, a imajući u vidu stavove Ustavnog suda BiH, koji odstupa od prakse Evropskog suda, jer ne predviđa da se primjena blažeg zakona po učinioca preispituje za svaki slučaj pojedinačno, već jasno određuje da će se u svim slučajevima, u kojima oba zakona propisuju isto krivično djelo, na učinoca primijeniti KZ SFRJ, ovaj zakon primijenilo u konkretnom slučaju, obzirom da je stav Ustavnog Suda BiH obvezujući i za Sud BiH.

172. Kako je krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. KZ BiH, bilo propisano članom 142. KZ SFRJ, to je, slijedom navedenog, te u skladu sa praksom Ustavnog suda BiH, u pogledu primjene materijalnog prava nužno primijeniti KZ SFRJ, kao zakon koji je važio u vrijeme izvršenja krivičnog djela i kao zakon koji je prema stavu Ustavnog suda BiH, blaži prema optuženim, a kako je to pravno kvalifikovano u predmetnoj optužnici.

NEPRIHVATANJE KONCEPTA UZP-A

173. Optužnicom Tužilaštva BiH, optuženim Senadu Džananoviću i Edinu Gadži je stavljeno na teret da su djelovali i krivična djela počinili kao učesnici Udruženog zločinačkog poduhvata (UZP-a), koji je započeo sa realizacijom u aprilu 1992. godine i trajao do augusta 1992. godine, čiji članovi su bili Jusuf "Juka" Prazina, komadant Specijalnih jedinica Armije RBiH, i Samir Kahvedžić zv. „Kruško“, komadant Štaba TO „Stela“, a čiji je cilj bio nezakonito zatvaranje civila srpske nacionalnosti koji su nezakonito lišeni slobode na područja grada Sarajeva, te odvođeni u prostorije štaba TO „Stela“ na Alipašinom Polju (bivši kafe „Borsalino“, u ul. Trg ZAVNOBIH-a br. 23 i prostorije MZ „Mladost“) i zatvarani u zatočeničke objekte koji su se nalazili u podrumima stambene zgrade na Alipašinom Polju, „B“ faza, u ul. Trg ZAVNOBIH br. 27 i 21 (podrum bivše samoposluge „Mali Konzum“), pa je tako tokom navedenog perioda više stotina civila srpske nacionalnosti sa područja grada Sarajeva, odabranih samo zbog svoje nacionalne i vjerske pripadnosti, što je u konačnici trebalo rezultirati permanentnim i nasilnim uklanjanjem srpskog stanovništva sa područja grada Sarajeva.

174. Imajući u vidu da su u konkretnom slučaju primjenjene odredbe KZ SFRJ, Vijeće je najprije razmotrilo da li u takvom slučaju postoji mogućnost krivične odgovornosti optuženih za učestvovanje u UZP-u, budući da odredbe KZ SFRJ ne propisuju koncept UZP-a. U vezi s tim, Vijeće ističe da je KZ SFRJ preuzet kao zakon u BiH, te da koncept

UZP-a predstavlja utvrđeni princip u međunarodnom običajnom pravu i to od prijel aprila 1992. godine, pri čemu je međunarodno običajno pravo dio zakona BiH.

175. Udruženi zločinački poduhvat je ugrađen u KZ BiH i to u član 180. stav 1. koji propisuje načine na koje lice postaje lično odgovorno za određena krivična djela iz *Glave XVII KZ BiH*, za koje se optuženi terete. Član 180. stav 1. izveden je iz člana 7.1 Statuta MKSJ i gotovo mu je identičan, a postao je dio KZ BiH nakon stupanja na snagu člana 7.1 i nakon tumačenja MKSJ-a da on obuhvata, konkretno, udruženi zločinački poduhvat kao način saizvršenja kojim se stiče individualna krivična odgovornost.

176. Udruženi zločinački poduhvat sam po sebi ne predstavlja krivično djelo, već oblik učešća u izvršenju krivičnog djela. Odredba člana 180. stav 1. ZKP BiH u koju je ugrađen udruženi zločinački poduhvat sadrži nekoliko oblika radnji saizvršilaštva odnosno učešća koje su određene s obzirom na specifičnu prirodu i težinu krivičnih dijela na koje se može primjeniti i na činjenicu da se radi o odgovornosti za krivična djela koja po pravilu sadrže veliki broj radnji počinjenja, o krivičnim djelima koja se najčešće čine od strane većeg broja osoba, o djelima koja imaju planski, sistemski karakter.

177. Kada je u pitanju običajni status člana 7. Statuta MKSJ isti nije upitan, budući da je potvrđen u brojnim suđenjima za ratne zločine počev od onih za zločine iz Drugog svjetskog rata pa nadalje, udruženi zločinački poduhvat općenito već je bio dio međunarodnog običajnog prava, u julu 1995. godine i nakon toga, a njegovi elementi i definicija su već bili utvrđeni.

178. Nadalje, član 7.1. na osnovu kojeg je nastao član 180. stav 1. KZ BiH je dio Statuta MKSJ koji predstavlja međunarodni propis, pošto je izrađen u skladu sa ovlaštenjima Ujedinjenih nacija. Prihvaćen princip međunarodnog prava je da kada je međunarodno pravo ugrađeno u domaće zakone, "domaći sudovi u obzir moraju uzimati izvorne norme međunarodnog prava i njihova međunarodna sudska tumačenja i definicije. Stoga, kada je član 7. MKSJ inkorporiran u zakon BiH, došao je zajedno sa svojim međunarodnim izvorima i međunarodnim sudskim tumačenjima i definicijama.

179. Ovo pitanje je detaljno razmotreno u prvostepenoj presudi ovog suda u predmetu „*Rašević-Todović*“, gdje je zaključeno da je procesuiranje i osuda optuženih kao učesnika udruženog zločinačkog poduhvata u skladu sa načelom zakonitosti.

180. Imajući u vidu navedeno i ovo Vijeće zaključuje da je nesumnjivo UZP bio dio međunarodnog običajnog prava u inkriminisano vrijeme, navedena pravna argumentacija u cijelosti je prihvatljiva i za ovo Vijeće, te je bilo neophodno ispitati da li su u konkretnom slučaju u odnosu na optužene ispunjeni elementi UZP-a.

181. Prema praksi Međunarodnih Krivičnih Sudova (MKSR, MKSJ, Specijalni sud za Sierra Leone i Posebna Vijeća za Istočni Timor), udruženi zločinački poduhvat predstavlja oblik odgovornosti za počinjenje krivičnih djela priznatih međunarodnim krivičnim pravom. U predmetu MKSJ Tadić, žalbeno Žalbeno vijeće je definisalo elemente zajedničke svim oblicima UZP-a i to:

a) Više osoba kcje ne moraju biti organizirane u političku, vcjnu ili upravnu strukturu (pluralitet osoba);

- b) *Postojanje zajedničkog plana, zamisli ili nakane koja predstavlja ili uključuje počinjenje kaznenog djela predviđenog Statutom;*
- c) *Sucjelovanje optuženika u zajedničkom planu koji uključuje počinjenje jednog od kaznenih djela predviđenih Statutom.*

182. Pod uvjetom da su ispunjeni svi drugi uvjeti osoba koja učestvuje u udruženom zločinačkom poduhvatu na bilo koji od sljedećih načina može biti oglašena krivom za počinjeno krivično djelo:

- a) *neposrednim sucjelovanjem u počinjenje dogovorenog zločina (kao glavni počinitelj);*
- b) *prisustvovanjem u vrijeme počinjenja zločina (sa znanjem da će se zločin počiniti ili se čini) namjernim pomaganjem ili ohrabrivanjem drugog učesnika u udruženom zločinačkom poduhvatu da počinji taj zločin; ili*
- c) *djelovanjem u potporu nekom konkretnom sistemu u kojem se zločin čini putem položaja vlasti ili funkcije optuženog, sa znanjem o karakteru tog sistema i namjerom da se on realizuje.*

183. Kada je u pitanju *mens rea*, za sistemski UZP potrebno je da je osoba lično znala da postoji organizovani sistem, za njegov zajednički kriminalni cilj i namjeru da održava takav sistem. Ukoliko zajednički zločinački cilj uključuje počinjenje krivičnog djela koje zahtijeva posebnu namjeru, na primjer, progon, tada učesnik mora imati tu istu namjeru. Međutim, zajednička namjera, čak i posebna namjera, može biti izvedena u zaključku.

184. Kada je u pitanju postojanje zajedničkog cilja, u sistemskom udruženom zločinačkom poduhvatu, zajednički cilj je da se počinji jedno ili više određenih krivičnih djela što se ostvaruje "*organizovanim sistemom koji je na snazi*".

185. Vijeće je imalo u vidu da *actus reus* podrazumijeva postojanje zajedničkog cilja da se počinji jedno ili više određenih krivičnih djela, što se ostvaruje organizovanim sistemom koji je na snazi, dok učešće koje je potrebno za doprinos zajedničkom cilju sistema, čak i ne mora biti u vidu stvarnog počinjenja temeljnog krivičnog djela, pod uslovom da je učešće optuženih aktivno doprinijelo provođenju sistema. Za *mens rea* je potrebno lično znanje o organizovanom sistemu na snazi i njegovom zajedničkom zločinačkom cilju i namjera da se doprinese tom sistemu. Međutim, koncept UZP-a zastupljen u optužnici Tužilaštva, ovo Vijeće nije našlo dokazanim.

186. Zavisno o kojoj kategoriji UZP je riječ, razlikuje se *mens rea*, pa tako kada je riječ o prvoj kategoriji, ista predstavlja opšti oblik UZP-a i predstavljena je slučajevima u kojima grupa ljudi djeluje zajedno u skladu sa "*zajedničkim planom*" i posjeduje istu zločinačku namjeru. Ako je krivično djelo počinila takva grupa u skladu sa tim zajedničkim planom, osobe koje su dobrovoljno učestvovala u nekom aspektu tog plana sa namjerom postizanja zločinačkog rezultata mogu se smatrati lično krivično odgovornim kao saizvršioци.

187. Druga kategorija je sistemski UZP, i to je jedna "*varijanta*" opšteg udruženog zločinačkog poduhvata i obuhvata tzv. predmete koncentracionih logora, a odnosi se na optužene koji su bili na položajima vlasti unutar hijerarhije tih logora, a koji su optuženi da

su djelovali prema zajedničkom planu da ubijaju i zlostavljaju zatvorenike i stoga čine ratne zločine.

188. U konkretnom slučaju Tužilaštvo učešće optuženih u UZP temelji na činjenici da su predmetne krivičnopravne radnje počinjene na području opštine Novi grad Sarajevo, naselja Alipašino Polje, B faza, a na kojem prostoru su, svojstveno njihovom položaju u inkriminisano vrijeme, Jusuf "Juka" Prazina, komadant Specijalnih jedinica Armije RBiH, i Samir Kahvedžić zv. „Kruško“, komadant Štaba TO „Stela“ imali kontrolu, a pomoć zahtjevali i dobili od prvooptuženog Džananovića i drugooptuženog Gadže, kao članova UZP-a, da su u funkcijama koja su u to vrijeme obnašali, o počinjenim inkriminacijama znali ili imali razloga da znaju, i to iz jednostavnog razloga jer su to znali i potčinjeni im pripadnici i o tome se i pričalo, te da su imali znanja o sistemu zatočenja koji je bio na snazi, o zločinima počinjenim u okviru tog sistema, te da su na isti pristali. Dakle, teza optužbe, da su optuženi Džananovići (*de facto i de iure upravnik sistema zatočeničkih objekata*) i Gadžo (*pripadnik štaba TO "Stela"*) svjesno i voljno učestvovali u udruženom zločinačkom poduhvatu koji je za cilj imao nezakonito zatvaranje civila srpske nacionalnosti koji su nezakonito lišeni slobode na područja grada Sarajeva, pa su znajući kakva je bila priroda tog sistema i sa namjerom da ga podrže, preduzimajući pojedinačne radnje koje su predstavljale značajan doprinos uspostavljanju, održavanju i funkcionisanju sistema zlostavljanja civila srpske nacionalnosti.

189. Naime, prema međunarodnim standardima, praksi MKSJ i praksi ovoga Suda da bi iz bilo kojeg oblika udruženog zločinačkog poduhvata mogla proisteći lična krivična odgovornost, Tužilaštvo mora dokazati: 1) postojanje udruženog zločinačkog poduhvata i 2) učešće optuženog u tom poduhvatu.³¹

190. Tužilaštvo mora dokazati postojanje dogovora ili sporazuma koji predstavlja dogovor između dva ili više lica o izvršenju određenog krivičnog djela ili da je bar zaključak o njegovom postojanju moguće izvući iz svih postojećih okolnosti. UZP zahtijeva postojanje zajedničkog cilja, plana ili zamisli, koja je u svakom slučaju morala da predstavlja ili uključuje sporazum ili dogovor između dvije ili više osoba da počine neko krivično djelo.³²

191. U pogledu učešća optuženih, lice učestvuje u udruženom zločinačkom poduhvatu ako: 1) lično izvrši dogovoreno krivično djelo kao glavni izvršilac, ili 2) kao saizvršilac namjerno pomaže glavnom izvršiocu u izvršenju dogovorenog krivičnog djela tj. preduzme radnje koje glavnom izvršiocu omogućavaju izvršenje krivičnog djela, ili 3) postupa u cilju unapređenja određenog sistema u okviru kojeg je krivično djelo izvršeno na osnovu odgovornog položaja ili funkcije optuženog, imajući svijest o prirodi tog sistema i namjeru da doprinese tom sistemu.³³

192. U tom smislu vijeće je najprije analiziralo pitanje samog postojanja UZP na navedenom području među vojnim, policijskim i civilnim strukturama, pogotovo ako se ima

³¹ Drugostepena presuda u predmetu Tadić, paragraf 227, drugostepena presuda u predmetu Krnojelac, paragraf 234., Prvostepena presuda u predmetu Božić i dr. X-KR/06/236 od 06.11.2008. godine

³² Brđanin, prvostepena presuda, pasus 342; Simić, Tadić i Zarić, prvostepena presuda, pasus 158, Vasiljević presuda žalbenog vijeća, pasus 108-109; Blagojević i Jokić, prvostepena presuda, pasus 699. , Drugostepna presuda u predmetu Božić i dr. X-KRŽ/06/236 od 05.10.2009. godine

³³ Prvostepena presuda u predmetu *Krncjelac*, paragraf 77 i 81.

u vidu da se optuženim na teret stavlja da su u navedenom UZP učestvovali zajedno sa nadređenim Jusufom Prazinom zv. „Juka“, komadantom Specijalnih jedinica Armije RBiH, i Samirom Kahvedžićem zv. „Kruško“, komadantom Štaba TO „Stela“ (oba preminuli), kao i da li je kod optuženih u tom pravcu postojala svijest i volja, odnosno zajednička namjera i cilj, a to je lišenje života civila srpske nacionalnosti, njihovog protivpravnog hapšenja i zatočenja u zatočeničkim objektima, te nečovječnog postupanja prema istim, pri tome detaljno sagledavajući cjelokupnu sliku događaja koji su se dešavali na navedenom području i u njegovoj neposrednoj blizini, cijeneći dakle širi kontekst događaja koji je kod procjene postojanja UZP od velike važnosti.

193. Međutim, ovakve koncepte UZP-a, zastupljene u optužnici Tužilaštva, ovo Vijeće nije našlo dokazanim.

194. Naime, Tužilaštvo nije izvelo bilo kakve konkretne dokaze koji bi upućivali na postojanje kod optuženih i drugih učesnika UZP bilo kakvog zajedničkog plana, dogovora, ili bilo kakvog oblika strategije, u cilju masovnog lišenja života, te sistemskog hapšenja i zatočenja civila, te nečovječnog postupanja prema civilima srpske nacionalnosti, pa samim tim ovo Vijeće nije našlo dokazanim da je kod optuženih, postojala zajednička *mens rea*, da učestvuju u nekom svom zajedničkom planu sa ciljem njegovog ostvarenja.

195. Naime, sistemski UZP, se odnosi na predmete koncentracionih logora, odnosno na optužene koji su bili na položajima vlasti unutar hijerarhije tih logora a koji su optuženi da su djelovali prema zajedničkom planu da ubijaju i zlostavljaju zatvorenike i stoga čine ratne zločine.

196. Istine radi, u činjeničnom opisu optužnice Tužilaštva BiH je detaljno opisano zlostavljanje, ali u okviru sistema zatočeničkih objekata, dakle, opisalo je postojanje koncentracionog logora, kao i status optuženih, koji upućuje na postojanje hijerarhije u okviru kojeg sistema su optuženi činili pojedinačne inkriminacije

197. Međutim, Vijeće je analizirajući dokaznu građu na osnovu koje bi trebalo utvrditi postojanje uzp, našlo da optužba sve elemente potrebne da bi optuženi bili osuđeni po ovom vidu krivične odgovornosti, zasniva samo na pretpostavkama, odnosno Vijeće nalazi, da je optužba u nedostatku dokaza koji bi potvrdili tezu tužilaštva, pretpostavilo postojanje svih elemenata.

198. Ipak, Vijeće odluku ne zasniva na pretpostavkama, već na osnovu dokaza koji bi van svake razumne sumnje utvrdili da su optuženi počinili pojedinačne inkriminacije, kao članovi sistemskog uzp, a koji, kako je vijeće to već ranije i navelo zahtjeva postojanje koncentracionog logora, ili sistema koncentracionih logora, kao i položaj optuženih u hijerarhiji tih logora.

199. Tužilaštvo je jednostavno pretpostavilo da je s obzirom na razmjere zločina koji su počinjeni u navedenom vremenskom periodu navedenom u optužnici morao postojati UZP i da su samim svojim svojstvom i prisustvom navedena optužena lica morala biti učesnici u UZP-u. Samo pozivanje na status optuženih koji su imali u inkriminisano vrijeme, njihovu kontrolu na navedenom području, te njihovo navodno znanje o dešavanjima na tom području, samo po sebi, ne znači da je postojao zajednički plan i namjera među njima, a i sa ostalim navodnim članovima UZP-a.

200. Prevažadno, Tužilaštvo pretpostavlja status optuženih, posebno u odnosu na optuženog Džananovića, koji je prema tezi optužbe „*upravnik*“, sva četiri zatočenička objekta, odnosno, da pored te funkcije, obnaša i funkciju *upravnika sistema logora*, odnosno zatočeničkih objekata. Međutim, vijeće je na osnovu materijalnih dokaza, kao i iskaza svjedoka utvrdilo da je optuženi Džananović, kao i svi ostali samo pirapadnik štaba TO Stela, bez ikakve komandne funkcije i zaduženja koja bi ga sljedovala unutar određene hijerarhije. Istine radi, a obzirom na iskazanu brutalnost i upornost u maltretiranju i korištenim metodama prilikom nečovječnog postupanja prema civilima, vijeće ne dovodi u pitanje utisak koji su oštećeni stvorili obzirom na navedeno, jer optuženi Džananović za zatočeničke jeste bio „*gospodar života i smrti*“.

201. Vijeće nalazi da Tužilaštvo BiH ispravno navodi status optuženog Edina Gadže, odnosno da je postupao u svojstvu pripadnika štaba TO Stela. Međutim, Vijeće i pored toga, primjećuje da Tužilaštvo, bez obzira što u uvodu optužnice, optuženog Gadžu tereti da je krivična djela počinio kao pirpadnik Štaba TO Stela, u dijelu optužnice (*III Edin Gadžo sam, tačka 3., 3a) i 3b*)), ipak, optuženom dodjeljuje komandnu funkciju, tačnije da su navedene inkriminacije počinili njemu *podređeni vcjnici*, pri tome, ne navodeći koja je to funkcija, a niti izvodeći dokaze koji bi bar upućivali na pretpostavljeni status optuženog Edina Gadže.

202. Dakle, cijeneći navedeno, Tužilaštvo nije dokazalo van razumne sumnje status optuženih, a niti je dokazalo postojanje sistema logora, što u konkretnom slučaju predstavlja polaznu tačku za ovo Vijeće prilikom utvrđivanja postojanja ili nepostojanja UZP-a, obzirom da sistemski UZP se odnosi na predmete koncentracionih logora i optužene koji su bili na položajima unutar hijerarhije istih, o čemu će Vijeće dati detaljno obrazloženje u dijelu presude koji se odnosi upravo na stutus optuženih i funkcionisanje zatočeničkih objekata u B-fazi, Alipašino polje.

203. Nadalje, postojanje UZP-a se ne može jednostavno pretpostaviti već mora biti dokazano van svake razumne sumnje. Tužilac mora dokazati da data krivična djela predstavljaju dio zajedničke kriminalne svrhe, te da su svi optuženi koji se terete po ovom principu učestvovali u tom zajedničkom kriminalnom planu. U vezi sa ovim posljednjim, Vijeće ističe da optuženi moraju dati značajan doprinos provođenju zajedničkog cilja kriminalnog poduhvata da bi se smatrali odgovornim.

204. Tokom postupka nisu prezentirani bilo kakvi dokazi da su optuženi na bilo koji način djelovali koordinirano u svrhu realizacije plana, niti da su optuženi međusobno ili sa drugim navodnim učesnicima UZP-a, u inkriminisano vrijeme ikada imali neki zajednički sastanak ili referisanje, na kojem bi se utvrdili ciljevi i podijelile uloge u navedenu svrhu. Odnosno, nema dokaza o postojanju bilo kakve koordinacije između njih, koja bi dalje ukazivala da su svi bili povezani zajedničkom namjerom i ciljem.

205. Tužilaštvo, osim dokaza koji se odnose na funkcionisanje, ulogu i rasformiranje štaba TO „Stela“ i Specijalnih jedinica Armije RBiH u ratnim uslovima i u određenim borbenim sadejstvima sa ostalim jednicama Armije RBiH, nije provelo bilo kakve dokaze koje se odnose na navodne strateške bitne dogovore i planove optuženih i rukovodstva navedenih drugih učesnika UZP-a, niti se kroz dokaze ukazuje njihova bliska saradnja u cilju realizacije zajedničkog zločinačkog plana, a koji plan je neophodan uslov da bi se optuženi kao član UZP-a teretio za djela počinjena od strane druge osobe.

206. Vijeće ustvari nalazi da tužilac nije ni pokazao, niti ukazao koji bi to bili opšti dokazi koji se odnose na navodni UZP i kako upućuju na zaključak da su optuženi bili pripadnici jednog sveobuhvatnog UZP-a kojeg je tužilac identifikovao. Konkretno, tužilac nije dokazao da su optuženi, izgradili veze sa ostalim pripadnicima UZP-a u ostvarivanju zajedničkog cilja, te da su se ta lica (*Jusuf Prazina „Juka“ i Samir Kahvedžić „Kruško“*) oslanjala na doprinos optuženih u postizanju kriminalnih ciljeva takve razmjere koju sami ne bi mogli postići. Nužno je pokazati da lica u okviru zločinačkog poduhvata djeluju zajedno ili u dogovoru u provođenju zajedničkog cilja ukoliko se želi da oni dijele odgovornost za krivična djela izvršena u okviru UZP-a.

207. U tom pravcu, Vijeće je na osnovu izvedenih dokaza Tužilaštva zaključilo da u konkretnom slučaju nije postojala niti hijerarhija, a niti koordinaciju između optuženih i navodnih članova UZP-a. Naime, iz iskaza svjedoka, jasno proizilazi da sve što se dešavalo u B-fazi, jednostavno nije moglo biti urađeno bez znanja i odobrenja Juke i Kruške, odnosno, vršenje bilo kakvih „*neodobrenih*“ djelovanja bilo bi sankcionisano od strane istih. Da je princip djelovanja štaba, a kasnije i Specijalne jedinice počivao upravo na apsolutnoj moći Juke, a posebno Kruške kada je u pitanju rad štaba Stela, u svom iskazu su potvrdili kako pripadnici jedinice, tako i oštećeni.

208. Tako je svjedok Mubera Šahinagić na glavnom pretresu izjavila da je Samir Kahvedžić zvani „Kruško“ bio svima nadređeni, pa čak i njima koji su radili u štabskoj ambulanti, opisujući da se jednom prilikom požalila Kruški da Senad Glavoguz pred zatočenim licima hrani pse dok oni gladuju, nakon čega je, Kruško fizički pretukao optuženog Džananovića i zabranio mu da takve stvari radi pod prijetnjom likvidacije. Također, i svjedok Ruždija Rožajac, također pripadnik štaba TO Stela, stomatolog i doktor u štabskoj ambulanti je izjavio na glavnom pretresu da doktori, njih 6, nisu imali nadređenog, komandant za sve im je bio Kruško: „*on je bio, sto se kaze Bog i batina nama*“.

209. Saglasni sa prednje navedenim su i svjedoci Senad Kuburović koji je na glavnom pretresu istakao da „*...niko osim Juke i Kruške nije mogao bilo šta i kome narediti...*“, dodavši da su i o pretresu stanova kao i o puštanju osoba isključivo odlučivali i naređivali Kruško ili Juka kada je bio prisutan u B-fazi. Svjedok Senad Musić je potvrdio navedeno, izjavivši na glavnom pretresu da je Juka organizovao jednicu, a da je Kruško bio glavni u štabu, dodavši da „*... niko nije ništa smio da uradi na svcju ruku bez znanja Kruške, a taj kcji bi uradio, bio je prebijen i maltretiran.*“. Navedeno su potvrdili na glavnom pretrsu saglasnim izjavama i svjedoci Toni Beriša, Goran Starčević, kao i Miralem Smailhodžić koji je izjavio da: „*... onaj ko ne izvrši Jukinu ili Kruškinu naredbu bio je završen, i niko nije ništa radio na svcju ruku, jer su posjedice bile velike...*“. U konačnici, nepostojanje hijerarhije i koordinacije, na način kako to optužba tvrdi, objasnio je svjedok Suvad Čurt, izjavivši na glavnom pretresu: „*...hijerarhija je bila jasna, Juka i Kruško su bili neko ko se morao poštovati, tako je bilo i pr je rata...*“.

210. Sem toga, i svjedoci/oštećeni su u svojim izjavama datim na glavnom pretresu, između ostalog, potvrdili navedeno, pa je tako svjedok Ljubo Ivanović izjavio da je Senad Džananović hranio pse pitom dok su izgladnjeli zatočenici to gledali, ali da je Kruško došao jedan dan i pustio ih kući, rekavši: „*... niste ništa krivi, idite kući...*“. Na sličan način je svjedočio i svjedok Gordan Jelić, koji je prilikom unakrsnog ispitivanja na upit odbrane prvooptuženog da ispriča vlastita saznanja o komandnom kadru štaba TO Stela, izjavio: „*...Iznad Kruške je bio komandant Juka Prazina. Ispod Kruške je bio Rige-Škoro. Sjećam*

se Zorana Glamuzine kćji je bio desna ruka Kruškina. Sjećam se Senada Kapare i on je bio u tom štabu. Nije mi poznato ime Ibrahim-Čevap. Ljutaj Ramiz, znam Mišu, i on je bio u tom štabu. Marko Trogrlić je odlučivao ko će goje ići, izdavao je naredbe ko da se vodi u šok sobu. Ne znam da li je on ili Kruško odlučivao ko će biti pušten iz zatvora...“

211. Također, i svjedoci Čedomir Čvoro, Sofijanić Milan, kao i Kosta Kosović i Milenko Višenjavac i drugi, koji su između ostalog, potvrdili da su o svemu odlučivali Juka i Kruško, pri tome posebno ističući događaj kada je Juka pretukao Senada Džananovića, nakon čega ga više nisu viđali, te je u konačnici nakon pomenutog događaja i rasformirani zatočenički objekti u B-fazi.

212. Nadalje, Tužilaštvo u optužnici navodi da su pojedinačne inkriminacije počinili neidentifikovani vojnici i druga njima poznata lica, a koja su, pretpostavlja se bili dijelom civilni, dijelom pripadnici štaba TO Stela, dijelom pripadnici nepoznatih vojno policijskih formacija, djelovala na području Alipašino polja, kada se za sve tačke optuženja kao počinio navode „... kao pripadnici štaba TO „Stela“ i Specijalnih jedinica Armije RBiH ...“, pri čemu se ne ispunjavaju kriteriji konkretnosti i jasnoće kako bi se utvrdio identitet onih kojih su učestvovali u navodnom zločinačkom poduhvatu, pa kako bi se mogla utvrditi eventualna odgovornost optuženih, jer su prema novodima optužnice oni bili nadređeni navedenim počinioćima.

213. U predmetu *Krnjelac* žalbeno vijeće je ograničilo mogući opseg odgovornosti po UZP-u tako što je zahtijevalo veći stepen preciznosti prilikom navođenja pripadnosti poduhvatu, te radnji istog. Žalbeno vijeće je zaključilo da bez obzira na to koja se kategorija zajedničkog poduhvata navodi, korištenje pojma udruženog zločinačkog poduhvata da bi se definirala odgovornost neke osobe za krivična djela koja su fizički počinile druge osobe pretpostavlja strogu definiciju zajedničkog cilja, a potrebno je takođe što je preciznije moguće navesti ko su glavni počinioći djela.³⁴

214. Nadalje, ono što vijeće nalazi veoma bitnim za istaći je da Tužilaštvo dešavanja na području Alipašina polja, B-faze, nastoji prikazati izolovano, bez prikaza šireg konteksta događaja, posebno u vojno-političkom planu, te posebno činjenice strateškog položaja Alipašino polja, blizine položaja VRS-a, pripremi za borbena dejstva, odnosu snaga posebno u periodu april/maj/juni 1992. godine između VRS i Oružanih snaga sa područja opštine Novi grad, a koji događaji su veoma značajni i kod utvrđenja UZP- kao oblika odgovornosti, a koji govore u prilog činjenici da su srpske snage u navedeno vrijeme, pogotovo april /maj/ juni 1992. bile daleko nadmoćnije, pripremljenije za borbene aktivnosti, te dešavanja nakon 01.05.1992. godine, koje su odraz jednog haotičnog stanja, ne govore u prilog činjenici postojanja bilo kakvih planova i strateških ciljeva vojnih, policijski i civilnih vlasti na navedenom području sa ciljem i svješču svojstvenim UZP-u, o čemu će Vijeće dati detaljno obrazloženje u dijelu presude koji se odnosi na formiranje i funkcionisanje štaba TO Stela i Specijalne jedinice Armije R BiH.

215. S tim u vezi, a kako je to već ranije utvrđeno, SDS krajem 1991. godine počinje da naoružava srpsko stanovništvo. U to vrijeme rat se vodi na teritoriji R Hrvatske, a već u martu mjesecu 1992. godine, nakon održanog referenduma za nezavisnost R BiH, određeni broj srpskog stanovništva svojevoljno napušta grad Sarajevo, kao i Alipašino

³⁴ Presuda žalbenog vijeća u predmetu Krnojelac IT-97-25-A, pasus 116.

polje, dok preostali dio srpskog stanovništva ili nije želio da napusti svoj dom ili su pokušali, ali bezuspješno jer tada već započinje oružani sukob kako na području grada Sarajeva, tako i cijele Bosne i Hercegovine.

216. Međutim, hapšenja srpskog stanovništva koja počinju početkom maja 1992. godine, ne dešavaju se iz razloga postojanja plana za permanentno preseljenje srpskog stanovništva, nego pripadnici štaba TO Stela dolaze u posjed spiskova naoružanja, te počinju da privode ta lica na ispitivanja na okolnosti zaduženog naoružanja. Nakon nekog vremena, pojedini civili srpske nacionalnosti se puštaju kućama iz štaba TO „Stela“ na Alipašinom Polju (bivši kafe „Borsalino“, u ul. Trg ZAVNOBIH-a br. 23 i prostorije MZ „Mladost“), dok pojedini ostaju zatvoreni.

217. Dana 04/05.05.1992. godine dogodilo se prvo masovnije hapšenje srpskih civila sa područja Alipašina polja, koju su izvršili pripadnici štaba TO Stela i koja lišenja slobode se počinju intenzivirati u narednom periodu sve do augusta 1992. godine, a što proizilazi iz Spiska lica srpske nacionalnosti nastanjen na Alipašinom polju ul. Trg ZAVNOBIH-a³⁵ i Depeše ministarstva pravde Srpske R BiH od 21.07.1992. godine³⁶. Zatočenici su pušteni u navratima, da bi konačno krajem jula 1992. godine došlo do rasformiranja zatočeničkih objekata u podrumskim prostorijama od strane komadanta Specijalnih jedinica AR BiH, Jusufa „Juka“ Prazine. Nakon rasformiranja zatočeničkih objekata, zatvorena lica srpske nacionalnosti su pušteni, tačnije neki su odvedeni u Viktor Bujanj, neki u Centralni zatvor dok su neki pušteni svojim kućama, a kojom prilikom je zatočenicima pružena mogućnost da se izjasne da li žele da idu u razmjenu ili žele da ostanu u Sarajevu i priključe Armiji BiH, a što je potvrdio svjedok Kosta Kosović, a Milenko Višnjevac, tako i postupio

218. Imajući u vidu sve navedeno, vijeće nalazi da ne postoje bilo kakvi dokazi o postojanju sistema UZP, te samim tim i dokazi o postojanju zajedničke namjere kod optuženih sa ostalim navodnim učesnicima UZP-a za počinjenje inkriminacija za koje se terete. U tom pravcu, tačnije o nepostojanju zajedničke namjere, opisuje Kosta Kosović, u dijelu iskaza koji se odnosi na premlaćivanje Branka Rokvića i rasformiranje zatočeničkih objekata *„... čuli smo Juku, psuje nekome majku u usta .. Juka je sišao niza stepenice .. na štakama, ništa ne govori i tuče Džananović Senada, odmah ga je udario štakom po glavi i po grudima i po stomaku, tukao ga je krvnički, koliko je on Branka tukao i njega je Juka tukao i Džananović je izgubio svijest i onda je naredio Juka svojim vojnicima kcji ga prate: „nosite ovo đubre odavde“ i oni su iznijeli Džananovića i rekao nam je: „Džananović više nikada vama neće doći da vas tuče“. Nje nikada više ni dolazio u zatvor, ja sam ga vidio tek kad sam izašao iz zatvora. Mislim da je nakon 15-20 dana od ovog događaja i rasformiran podrum, nisam baš siguran...“*

219. Navedeno je potvrđeno i u Službenoj zabilješci³⁷, informativni razgovor sa Milenkom Višnjevcem od 10.10.1993. godine nakon njegovog prebjega preko linije na Stupu, u kojem je između ostalog, organ bezbjednosti Sketor SNB Ilidža zabilježio: „Po

³⁵ T-31-Spisak lica srpske nacionalnosti nastanjen na Alipašinom polju ul. Trg ZAVNOBIH-a ERN 03740672, 03740672A– 03740675

³⁶ T-38-R BiH Ministarstvo pravde depeša od 21.07.1992.godine, Spiskovi lica srpske nacionalnosti koja potražuje centralna komisija za razmjenu ratnih zarobljenika, lica lišenih slobode, tijela poginulih u ratnim dejstvima na teritoriji R BiH, Srpska R BiH Ministarstvo pravde depeša od 21.07.1992. godine ERN 02244445 – 02244448, 02244473 – 02244474, 02244476 – 02244478, 02244491, 02244497 – 02244499, 02244501 – 02244502 i 02244505-

³⁷ T-36 MUP republike Srpske Služba nacionalne bezbednosti SSB – Sektor SNB Ilidža Linija rada broj: 111/93-00002 od 10.10.1993. godine Službena zabilješka – Informativni razgovor sa Višnjevac Milenkem ERN 03714361 – 03714366

oceni Višrjevac Milenka, mnoga zločjela i prijave radnje stavjaju se na teret Juke Prazine, o on ih nije počinio. Kako navodi, Juka je u više navrata pomagao Srbima u zatvoru i oni su se radovali njegovom dolasku, jer ih tada niko nije smeo zlostavljati. Na primer jedne prilike kada je došao u zatvor, upravo su tukli Sašu Đurkovića i njegovog oca, a Juka je naredio da ih oslobode, te da ih lično Kruško odvede kući i zapreti stanarima, da ako im se šta dogodi on će pobiti celu zgradu. Također je Juka pretukao Senada Džananovića (prebačen na kliniku zbog povreda) jer ga je zatekao kada je pokušao zaklati Nikolu Čakara i Branka Rokvića.“

220. Navedeno je potvrdio i pripadnik Jukine jedinice, svjedok Miralem Smailhodžić, koji je izjavio na glavnom pretresu da je Kruško prenio Juki kako se Glavoguz ponaša i da ga je Juka, pored Kruške i sam pretukao, odnosno opisao je svjedok i događaj kada je Juka skoro na smrt pretukao Džananovića zbog toga što je ubio neku osobu koja je trebala biti razmjenjena.

221. Vijeće naglašava da obzirom na sve specifičnosti UZP važno je da se taj princip koristi na razborit i pažljiv način. UZP se ne može koristiti prosto kao čisti dodatak ili rezervni plan u optužnici. U slučaju kada se zastupa postojanje UZP-a, tom tvrdnjom se mora detaljno pozabaviti i ona se mora slijediti do kraja, a što nije slučaj u ovom predmetu.

222. Imajući u vidu da Tužilaštvo nije dokazalo UZP kao vid učešća u izvršenju krivičnog djela, to je Vijeće, u nastavku ocjene dokaza i analize činjeničnog opisa optužnice, iz istog izostavilo elemente UZP-a, i učešće optuženih u izvršenju krivičnih djela, cijenilo na način postavljen u predmetnoj optužnici.

223. Naime, ono što vijeće nalazi bitnim istaći da je neovisno o postojanju UZP-a, Tužilaštvo konstrukciju učešća optuženih u izvršenju krivičnog djela istaklo, najblaže rečeno, na konfuzan, problematičan i prilično nerazumljiv način, tako da je vijeću bilo teško razlučiti šta se to konkretno optuženim stavlja na teret, ustvari koji oblik odgovornosti da li je riječ o individualnoj, ili pak o komandnoj odgovornosti obzirom da se pored načina izvršenja svojstvenih individualnoj odgovornosti, navodi da optuženi nisu preduzeli odgovarajuće mjere u cilju sprječavanja zločina, što je jedan od obilježja odgovornosti po komandnoj doktrini.

224. Tužilaštvo ni u svojoj završnoj riječi ne pokušava takvo nešto razjasniti, nego konstrukciju odgovornosti optužnih dodatno komplikuje, pa se tako navodi da optužni snose individualnu krivičnu odgovornost za planiranje, naređenje, planiranje u pomaganju i učestvovanju u nezakonitom zatvaranju civila srpske nacionalnosti sa područja cijelog Sarajeva sa drugim pripadnicima, te snose i krivičnu odgovornost kao nadređeni za djela podređenih, zbog čega vijeće nalazi da se optuženi terete za predmetna krivična djela po obje vrste krivične odgovornosti.

225. Iako je nelogično optužena lica teretiti zato što su planirali, podsticali, naredili ili izvršili krivično djelo, a istovremeno ih teretiti i zato što isto djelo nisu spriječili ili eventualno kaznili počinioaca, Vijeće je, obzirom da je Tužilaštvo učinilo takvu činjeničnu ispriplenost radnji i mogućih odgovornosti optuženih, ipak u cilju revnosnog i sveobuhvatnog pretresanja ovog predmeta, učestvovanje u konkretnim krivičnopravnim radnjama posmatralo iz oba ugla, dakle i sa aspekta njihove individualne odgovornosti, te sa aspekta komandne odgovornosti, a uzimajući u obzir vrijeme počinjenja krivičnopravnih radnji, te status koji su optuženi u datom momentu imali, o čemu će Vijeće dati detaljno

obrazloženje u dijelu presude koji se upravo odnosi na status optuženih i njihovu ulogu u inkriminisanom period.

226. Nadalje, ovo vijeće naglašava da optužnica Tužilaštva tereti optužene za učešće u udruženom zločinačkom poduhvatu, kao i za saizvršilaštvo. Naime, optuženi se terete da su predmetno krivično djelo počinili kao saizvršioc, u smislu člana 29. KZ BiH, odnosno da su svojim „*naređenjima, činjenjem i podstrekavanjem doprinjeli izvršenju zajedničkog plana*“, dakle kao saizvršioc učestvovali u udruženom zločinačkom poduhvatu.

227. Međutim, po ocjeni ovog vijeća UZP i saizvršilaštvo, na način kako isto propisuje KZ BiH u članu 29., se međusobno isključuju i njihova koegzistencija nije moguća. Naime, članom 29. KZ BiH propisano je: „*ako više osoba, učestvovanjem u učinjenju krivičnog djela ili preduzimajući što drugo čime se na odlučujući način doprinosi učinjenju krivičnog djela, zajednički učine krivično djelo, svaka od njih kaznit će se kaznom propisanom za to krivično djelo.*“ Kada je riječ o zajedničkom djelovanju, saizvršilaštvu, kako ga postavlja naš zakonodavac, potrebno je utvrditi da je više osoba učestvovalo u izvršenju djela ili poduzelo nešto drugo što je imalo odlučujući doprinos za njegovo izvršenje. Dakle, prema definiciji člana 29. KZ BiH, saizvršioc su izvršioc u vlastitom djelu, i da bi se utvrdilo postojanje elemenata saizvršilaštva u radnjama optuženih, nužno je da iz činjeničnog opisa optužnice proizilazi opis radnji svakog saizvršioca ponaosob, a da navedene radnje imaju takvu težinu da bez njih krivično djelo ne bi bilo moguće izvršiti. Nadalje, u skladu sa odredbom člana 32. KZ BiH, saizvršilac je kriv u granicama svog umišljaja ili nehata-on odgovara prema stepenu vlastite krivice. Odgovornost saučesnika je autonomna i ne zavisi od toga da li i u kojoj mjeri odgovaraju drugi učesnici u izvršenju istog krivičnog djela. Da bi se utvrdila krivica svakog od saučesnika nužno je da iz činjeničnog opisa optužnice proizilazi jasan opis radnji svakog od njih, a kojim radnjama su učestvovali u izvršenju djela ili na drugi način znatno doprinijeli njegovom izvršenju.

228. Obzirom da je po ocjeni ovog Vijeća, učešće optuženih u izvršenju pojedinih inkriminacija iz optužnice, opisano na adekvatan način, Vijeće je na jasan i nedvosmislen način utvrdilo krivicu optuženih prema ovom obliku odgovornosti, naravno primjenjujući KZ SFRJ, kao zakon koji je bio na snazi u vrijeme izvršenja krivičnog djela i koji je na istovjetan način propisivao saizvršilaštvo kao vid odgovornosti, kao što to propisuje i KZ BiH, o čemu je vijeće dalo detaljno obrazloženje u dijelu presude koji se odnosi na primjenu materijalnog prava.

229. S druge strane, a kako je već prethodno obrazloženo, iz izvedenih dokaza, ne može se izvesti zaključak o postojanju kako *actus reus*, tako i *mens rea* elemenata UZP-a, kao oblika izvršenja djela koji se takođe stavlja optuženima na teret. Po ocjeni ovog vijeća, nemoguće je nedostatke raspoloživog dokaznog materijala nadomjestiti konstrukcijom UZP-a kao načina izvršenja djela. Međutim, to ćemo na ovom mjestu ostaviti po strani i pozabaviti se isključivo odnosom UZP-a, kao oblika izvršenja djela koji se izvodi iz odredbe člana 180. stav 1. KZ BiH i saizvršilaštva, koje propisuje član 29. KZ BiH.

230. Iz prethodno datih obrazloženja elemenata UZP-a, a naročito kod obrazlaganja *mens rea* elementa sistemskog UZP-a, proizilazi da je za postojanje UZP-a nužno postojanje „*zajedničkog umišljaja*“ kod optuženih. Žalbena vijeće MKSJ-a je zaključilo da učesnik u udruženom zločinačkom poduhvatu mora dijeliti „*cij udruženog zločinačkog poduhvata ... a ne samo znati za njega*“. Takođe, potrebno je utvrditi da su optuženi, kao učesnici UZP-a dali svoj doprinos ostvarenju zajedničkog plana, te da je njihov doprinos

značajan. Međutim, značajan doprinos nije isto što i odlučujući doprinos kakav je potreban za djelovanje saučesnika u smislu odredbe člana 29. KZ BiH. Kako je već prethodno istaknuto, da bi optuženi bio oglašen krivim po doktrini UZP-a, on ne mora biti prisutan izvršenju samog djela i djelo za čije izvršenje odgovara po UZP-u, ne mora biti „*rjegovo djelo*“. Nasuprot tome, saizvršiocu su uvijek učesnici u izvršenju vlastitog djela. Nadalje, da bi osoba bila oglašena krivom kao saizvršilac, njene radnje moraju biti takve težine da su na odlučujući način doprinijele izvršenju djela. Bitan element saizvršilaštva jeste taj odlučujući doprinos, doprinos bez kojeg djelo ne bi bilo moguće izvršiti. Kod UZP-a, nasuprot tome, ne radi se o odlučujućem doprinosu, tačnije određeno lice bi moglo biti kvalifikovano kao učesnik u UZP-u iako njegova uloga i doprinos u izvršenju predmetnog djela nisu takve težine da djelo bez tih radnji ne bi bilo moguće.

231. Upravo iz navedenog razloga, UZP i saizvršilaštvo kao oblici odgovornosti međusobno se isključuju. Naime, ako su osobe krive kao saizvršiocu, znači da je utvrđeno da su svojim radnjama dale odlučujući doprinos izvršenju djela, a što je znatno viši stepen učešća od onoga koje je potrebno prema teoriji UZP-a II, koji se takođe navodi u optužnici.

232. Stoga, Vijeće je optužene Senada Džananovića i Edina Gadžu oglasilo krivim kao direktne izvršioce, ali i kao saizvršioce u odnosu na pojedine tačke osuđujućeg dijela presude, o čemu će vijeće dati detaljno obrazloženje u nastavku pismenog otpravka presude, obzirom da je u toku postupka dokazano da su optuženi počinili radnje za vrijeme trajanja oružanog sukoba na teritoriji grada Sarajeva, tačnije naselja Alipašino polje, B-faza i to prema zatočenim civilima tokom ispitivanja o zaduženom naoružanju u podrumskim prostorijama stambene zgrade na Alipašinom Polju, „B“ faza, u ul. Trg ZAVNOBIH br. 27 i 21 (*podrum bivše samoposluge „Mali Konzum“*), podrumskim prostorijama štaba TO „Stela“ na Alipašinom Polju (*bivši kafe „Borsalino“, u ul. Trg ZAVNOBIH-a br. 23 i prostor je MZ „Mladost“*) i mesnice Pešter.

233. Dakle, Vijeće iz izvedenih dokaza nije izvelo zaključak da je na teritoriji Alipašina polja, B-faze postojao udruženi zločinački poduhvat, a osim toga, Tužilaštvo nije izvodilo dokaze u pravcu postojanja svijesti optuženih o događajima i djelovanju kao dio tog plana.

234. Imajući u vidu sve navedeno, dakle nepostojanje dokaza o znanju optuženih za postojanje zajedničkog plana, te zbog nepostojanja zajedničke namjere kod optuženih sa ostalim učesnicima UZP-a, Vijeće je iz činjeničnog opisa izreke presude, u odnosu na činjenični supstrat optužnice, izostavilo koncept UZP-a, te je optužene oglasilo krivim kao izvršioce i saizvršioce.

VII. OPŠTI ELEMENTI KRIVIČNOG DJELA RATNI ZLOČIN PROTIV CIVILNOG STANOVNIŠTVA IZ ČLANA 142 KZ SFRJ

235. Tužilaštvo BiH preciziranom optužnicom tereti optužene Senada Džananovića i Edina Gadžu da su radnjama opisanim u činjeničnom opisu optužnice počinili krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačka c), e) i f) Krivičnog zakona BiH, u vezi sa članovima 26, 29, 30, 31 i 180. stav 1. i 2. istog Zakona.

236. Međutim, na osnovu svih izvedenih dokaza Vijeće je našlo da su se radnjama optuženih ostvarila bitna obilježja krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. KZ SFRJ, za koje ih je Vijeće našlo odgovornim i oglasio krivim u osuđujućem

dijelu presude, a iz razloga koji su navedeni u dijelu obrazloženja presude koji se odnosi na primjenu materijalnog zakona.

237. Odredba člana 142. KZ SFRJ propisuje da:

“Ko kršeći pravila međunarodnog prava za vrijeme rata, oružanog sukoba ili okupacije naredi da se izvrši napad na civilno stanovništvo, nasele, pojedina civilna lica, ili lica onesposobljena za borbu, koji je imao za posljedicu smrt, tešku tjelesnu povredu ili teško narušavanje zdravlja ljudi, napad bez izbora cijim se pogađa civilno stanovništvo, da se prema civilnom stanovništvu vrše ubistva, mučenja, nečovječna postupanja, biološki, medicinski ili drugi naučni eksperimenti, uzimanje tkiva ili organa radi transplantacije, nanošenje velikih patnji ili povreda tjelesnog integriteta ili zdravlja; raseljavanje ili preseeljavanje ili prisilno odnarođjavanje ili prevođenje na drugu vjeru; priseljavanje na prostituciju ili silovanje; primjerjivanje mjera zastrašivanja i terora, uzimanje talaca, kolektivno kažnjavanje, protivzakonito odvođenje u koncentracione logore i druga protivzakonita zatvaranja, lišavanje prava na pravilno i nepristrasno suđenje; priseljavanje na službu u oružanim snagama neprijateljske sile ili u njenoj obavještajnoj službi ili administraciji; priseljavanje na prinudni rad, izgladnjavanje stanovništva, konfiskovanje imovine, pljačkanje imovine stanovništva, protivzakonito i samovoljno uništavanje ili prisvajanje u velikim razmjerama imovine koje nije opravdano vojnim potrebama, uzimanje nezakonite i nesrazmjerno velike kontribucije i rekvizicije, smanjenje vrijednosti domaćeg novca ili protivzakonito izdavanje novca, ili ko izvrši neko od navedenih djela,

kaznit će se zatvorom najmanje pet godina ili smrtnom kaznom.“

238. Dakle, iz citirane zakonske odredbe proizilaze sljedeći opšti elementi krivičnog djela Ratnog zločina protiv civilnog stanovništva:

- *Djelo počinioaca mora biti počinjeno suprotno pravilima međunarodnog prava,*
- *Kršerje mora biti počinjeno u vrijeme rata, oružanog sukoba ili okupacije;*
- *Djelo počinioaca mora biti povezano sa ratom, oružanim sukobom ili okupacijom;*
- *Počinitelj mora narediti ili počiniti djelo.*

239. Za postojanje citiranog krivičnog djela neophodno je da radnje izvršenja djela predstavljaju kršenje pravila međunarodnog prava, što ukazuje na blanketni karakter krivičnog djela. Ove povrede zabranjene su Ženevskim konvencijama i dodatnim protokolima, te osnov za krivična djela koja se odnose na ratne zločine proizilazi upravo iz konvencija.

240. Slijedom navedenih odredbi nije neophodno (nije uslov za postojanje samo djela) da počinilac zna ili ima namjeru da krši međunarodnu normu (nije nužno da kršenje blanketnih propisa bude obuhvaćeno svijješću učinioaca), već je dovoljno da njegovo ponašanje objektivno predstavlja kršenje pravila međunarodnog prava, dok se, kod

preduzimanja konkretnih, pojedinačnih radnji izvršenja, svakako mora cijeliti subjektivni odnos počinioca prema djelu, što će Vijeće u osvrtu na posebne radnje izvršenja, u okviru pojedinačnih tačaka optužnice, i učiniti.

241. Dakle, da bi se inkriminiranim radnjama optuženih ostvarila obilježja krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva neophodno je utvrditi odnosno, na osnovu provedenih dokaza zaključiti postojanje naprijed navedenih opštih elemenata, tačnije uslova za ispunjenost elemenata bića predmetnog krivičnog djela.

242. Kada se sagleda zakonski opisi predmetnog krivičnog djela jasno je da se za egzistentnost istog kao uslov ne postavlja određivanje prirode odnosno karaktera oružanog sukoba, jer pitanje određivanja međunarodnog odnosno nemeđunarodnog karaktera sukoba ne predstavlja materijalni element svakog od krivičnih djela iz člana 142. stav KZ SFRJ, s tim što se karakter sukoba mora utvrditi u smislu primjenjivosti, odnosno zaštite koja se pruža ženevskim konvencijama odnosno protokolima uz konvencije, osim ukoliko optuženom na teret nije stavljeno kršenje zajedničkog člana 3. Konvencija, koji je primjenjiv i u međunarodnom i nemeđunarodnom oružanom sukobu, odnosno ukoliko na teret nije stavljeno kršenje neke odredbe konvencija koja je stekla status međunarodnog običajnog prava u svakom slučaju, odnosno bez obzira na karakter konkretnog sukoba.

243. Imajući u vidu navedeno, u konkretnom slučaju, ne postavlja se kao uslov znanje optuženih za postojanje činjeničnih okolnosti koje određuju karakter sukoba³⁸, već je u ovom slučaju dovoljno da se na strani istih utvrdi svijest o postojanju oružanog sukoba, što će biti u nastavku ove presude na detaljniji način obrazloženo.

244. S tim u vezi, Vijeće nalazi da su optuženi, Senad Džananović i Edin Gadžo, radnjama opisanim u izreci presude, kršeći pravila međunarodnog prava, za vrijeme rata u Bosni i Hercegovini i u vrijeme oružanog sukoba između Armije Bosne i Hercegovine s jedne strane i Vojske Republike Srpske s druge strane, vršili nečovječna postupanja prema civilima srpske nacionalnosti koji su bili zatvoreni u prostorijama zatočeničkih objekata u podrumima stambene zgrade na Alipašinom Polju, „B“ faza, u ul. Trg ZAVNOBIH br. 27. i 21., te kafea „Borsalino“, mesnice „Pešter“ i drugim prostorijama iste stambene zgrade, čime su počinili, optuženi Senad Džananović, pod tačkom (I) 1., 2., 2a), 2b), 2c), 2d), 2e), 2f), 2h), 2i), 2k), 2l), 2m), 2v), 2aa), 2cc), 2dd), 3. i 4, i pod tačkom (II) 1. i 2. izreke presude, krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva (*protivzakonito zatvaranje, ubistvo, mučenje, silovanje i nečovječno postupanje*) iz člana 142. Krivičnog zakona Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (KZ SFRJ), u vezi sa članom 22., 23., 24. i 30. stav 1. KZ SFRJ, dok je optuženi Edin Gadžo, pod tačkom (II) 1. i 2., i pod tačkom (III) 1., 2., 4., 5., 6., 7., 8., 9. i 10 izreke presude, počinio krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva (*protivzakonito zatvaranje, mučenje i nečovječno postupanje*) iz člana 142. Krivičnog zakona Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (KZ SFRJ), u vezi sa članom 22., 23., 24. i 30. stav 1. KZ SFRJ.

245. Cijeneći elemente bića krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva, odnosno da djelo počinioca mora biti počinjeno suprotno pravilima međunarodnog prava, da kršenje mora biti počinjeno u vrijeme rata, da djelo počinioca mora biti povezano sa

³⁸ Presuda Pretresnog Vijeća MKSJ u predmetu Strugar, januar 2005, para. 216;

ratom, te da počinitelj mora narediti ili počiniti djelo, Vijeće je utvrdilo ispunjenost svih elemenata na strani optuženih Senada Džananovića i Edina Gadže.

(I) DJELO POČINIoca MORA BITI POČINJENO SUPROtno PRAVILIMA MEĐUNARODNOG PRAVA

246. Dakle, neophodno je utvrditi primjenu međunarodnih pravila u inkriminisanom periodu. U presudi Žalbenog vijeća MKSJ u predmetu Tadić navodi se „*Međunarodno humanitarno pravo primjenjuje se od početka oružanih sukoba sve do posljednjeg prestanka neprijateljstva*”

247. Član 3. stav 1. tačka a) Ženevske konvencije (I-IV), u relevantnom dijelu glasi: „*U slučaju oružanih sukoba koji nemaju međunarodni karakter, a koji izbiju na području jedne od visokih strana ugovornica, svaka zaraćena strana dužna je primjenjivati barem sljedeće odredbe:*

Prema licima koja ne učestvuju neposredno u neprijateljstvima, uključujući pripadnike oružanih snaga koji su položili oružje i osobe izbačene iz stranja zbog bolesti, rana, lišenja slobode ili bilo kojeg drugog razloga, u svakom slučaju će se prilici postupati čovječno, bez ikakvog nepovoljnog razlikovanja utemeljenog na rasi, boji kože, vjeroispovijesti ili uvjerenju, spolu, rođenju ili imovinskom stanju ili bilo kojim drugim sličnim razlozima.

U tom slučaju, zabranjeni su i ubuduće se zabranjuju, u svako doba i na svakom mjestu, prema gore navedenim licima, između ostalih i sljedeći postupci:

- a) povrede koje se nanose životu i tjelesnom integritetu, naročito sve vrste ubistava, osakaćenja, svireposti i mučenja,**
- b) uzimanje talaca,**
- c) povrede ličnog dostojanstva, naročito uvredljivi i ponižavajući postupci,**
- d) izricanje i izvršavanje kazni bez prethodnog suđenja od strane redovno ustanovljenog suda i popraćenog svim sudskim garancijama koje civilizirani narodi priznaju za prilično potrebnim;**

248. Navedeni član 3. Konvencije se smatra odredbom običajnog prava i obavezujući je za sve strane u sukobu, bilo nemeđunarodnom ili međunarodnom, te je stoga ova odredba bila važeća u vrijeme i na mjestu događaja za koje se optuženi terete.

249. Dakle, navedeni član je zajednički za sve Ženevske konvencije, odnosno isti je inkorporiran u sve četiri Ženevske konvencije od 12.08.1949. godine, a njegova suština jeste, osim što se primjenjuje u svim vrstama sukoba (međunarodni i nemeđunarodni), da svim osobama koje ne učestvuju direktno u neprijateljstvima garantuju određena prava, odnosno garantuje se humano postupanje i zabranjuju se određeni postupci taksativno nabrojani u tačkama člana 3. Konvencije.

250. Da bi se utvrdilo kršenje pravila međunarodnog prava, neophodno je da se utvrdi protiv koga je počinjenje bilo usmjereno, odnosno da li je djelo bilo usmjereno protiv posebne kategorije osoba koje su zaštićene članom 3. stav 1. Konvencije.

Status civilnih osoba

251. Vezano za status koji su oštećene osobe imale u inkriminisano vrijeme, Sud je nesumnjivo zaključio da su krivičnopravne radnje, za koje su optuženi Džananović i Gadžo oglašeni krivim, poduzete prema civilima.

252. Kako je već rečeno, da bi se utvrdilo kršenje pravila međunarodnog prava, neophodno je utvrditi u odnosu na koga je počinjenje blo usmjereno, tačnije da li je djelo bilo usmjereno protiv posebne kategorije osoba koje su zaštićene članom 3. stav 1. Konvencije, a to su *“lica kcja ne učestvuju neposredno u nepr.jate.jstvima, podrazum.jevajući tu i pripadnike oružanih snaga kcji su položili oružje i lica onesposobjena za borbu usjed bolesti, rana, lišer.ja slobode ili iz bilo kcjeg drugog razloga”*. Dakle, smisao odredbe zajedničkog člana 3. Konvencije je da se civilom smatra lice koje *“ne učestvuje neposredno u nepr.jate.jstvima”* i koje nije pripadnik oružanih snaga, odnosno nije borac.

253. Za bolje razumijevanje definicije *“civila”* date u zajedničkom članu 3. Konvencije i razumijevanje termina *“neposredno u nepr.jate.jstvima”*, Sud se poziva na praksu MKSJ gdje se navedena sintagma definiše. Osoba aktivno sudjeluje u neprijateljstvima kada učestvuje u ratnim dejstvima koji će *“po svom karakteru ili svrsi, vjerovatno nan.jeti stvarnu štetu .judstvu ili mater.jalno - tehničkim sredstvima oružanih snaga nepr.jate.ja”*.³⁹

254. Na osnovu izvedenih dokaza, odnosno iskaza saslušanih svjedoka - Koste Kosovića, Milenka Višnjevca, Radmile Radović, Milomira Radovića, Ivanović Ljube, Ivanović Savke, Veljke Tomovića, zaštićenih svjedoka „B“, „D“, „E“, „F“, Mirka Popare, Čedomira Čvore, Saše Đurkovića, Dragana Samardžića, Milana Sofijanića, Aleksandra Jelića, Gordana Jelića, Mirka Jovanovića, Bore Njegovana, Slaviše Kravljače i Nenada Stanišića, a čiji iskazi će svakako biti detaljnije analizirani u obrazloženju presude, Vijeće je, nesumnjivo utvrdilo da su navedene osobe bili civili, dakle da se radilo o kategoriji koja uživa zaštitu shodno odredbama zajedničkog člana 3. Ženevske konvencije od 12. avgusta 1949. godine, dok je isti status za oštećene Gojka Čaparu, Boška Simića, zaštićenog svjedok „A“, Petra Jovančića, Dragoljuba Stanojevića, Veljke Radovića, Ignjata Radovića, Stoje Radović, Milovana Radovića, Paune Radović, Snježane Radović, Rajka Radovića, Radomira Radovića, Jove Ivanovića, Milenka Starovića, Stanke Starović, Ranka Kablara, Spasoja Topalovića, Duška Petrovića, Dragana Petrovića, Duška Pešića, Ljeposave Pešić, Slobodana Čupare, Vladislava Eleza, Radomira Šećerova, Zore Tomić, Dragana Čarapića, Damjana Šerbedžije, Pavla Kurjaka, Draška Vukosava, Novice Draškovića, Branka Rokvića, Alekse Đurkovića, Stane Šehovac, Radomira Gojkovića i Slobodana Samardžića, koji nisu saslušani na glavnom pretresu, utvrđen na temelju iskaza Radmile Radović, Milomira Radovića, Ivanović Ljube, Ivanović Savke, Veljke Tomovića, Nenada Stanišića, Bore Milovanovića, Ljubice Zrnić, Mirka Popare, Milenka Višnjevca, Dušana Tomića, Pešić Dragana, Smailhodžić Miralema, Želivoja Eleza, zaštićenog svjedoka „B“, Koste Kosovića, Angeline Vukosav, zaštićenog svjedoka „F“, Saše Đurkovića, Radmila Draškovića, Čedomira Čvore, Veselke Milić, Milenka Čabaka, Nikole Čarapića, Dragice Stanojević, Zdravka Kavaza, Drage Jeremića, Nade Samardžić,

³⁹ MKSJ, presuda Pretresnog vijeća u predmetu *Dragomir Milošević*, paragraf 947.

Mire Gojković, Milana Lažetića, Fuada Tanovića, Riste Bašića, Zvonke Juričića, Ahmeta Osmanbegovića, Hivzije Krvavac i drugih koji su svjedočili na navedene okolnosti.

255. S tim u vezi, opisujući način kako je lišen slobode, svjedok Kosta Kosović navodi da su ga u junu, 18. ili 19.06.1992. godine, iz njegovog stana na Alipašinu polju odvela uniformisana lica u crnim i šarenim uniformama u mračnu podrumsku prostoriju na Trgu ZAVNOBIH-a br 27 gdje je zatekao 20 do 25 civila srpske nacionalnosti. Svjedok je naveo da je u podrumskim prostorijama zatočeničkih objekata proveo ukupno 31 dan u dva podruma (drugi podrum u zgradi Trg ZAVNOBIH-a br 21).

256. Svjedok Milenko Višnjevac je na glavnom pretresu izjavio da je odveden iz svog stana na Alipašinom polju, gdje mu je grupa vojnika rekla da ide na informativni razgovor nakon čega je prebačen u podrum malog Konzuma na trgu ZAVNOBIH-a broj 27. Dodao je Višnjevac da su nakon nekih 15-tak dana njega i grupu zarobljenika odveli u drugi objekat, tačnije, podrumске prostorije zgrade na Trgu ZAVNOBIH-a, gdje je ostao do sedmog mjeseca 1992. godine.

257. Nadalje, zaštićeni svjedok „B”, u svom svjedočenju na glavnom pretresu navodi da su je dana 13.06.1992. godine iz njenog stana na Alipašinu polju odvela uniformisana lica u podrum u blizini njene zgrade gde zatiče oko 25 lica srpska nacionalnosti. Opisujući odvođenje, svjedok navodi da je iz stana odvedena u cilinoj odjeći, te da je u podrumskim prostorijama u B-fazi provela ukupno 13 dana, nakon čega je prebačena u Viktor Bujanj.

258. Svjedoka “D” su iz stana izveli dva naoružana civila u junu 1992. godine oko ponoći. Odveden je u prostorije na trgu ZAVNOBIH-a gdje se nalazilo još dvadesetak ljudi. Kasnije je prebačen u veći podrum u kojem je boravilo oko 35 lica srpske nacionalnosti. Također, i zaštićeni svjedok “E”, je na glavnom pretresu izjavio da je prije rata živio u ulici Nerkeza Smailagića, bivšoj Španskih boraca, odakle je odveden i zatvoren u zdravstvenu stanicu u blizini sportske dvorane Mojnilo, gdje je zadržan 5 dana. Svjedok je dalje naveo, da su ga uniformisana lica prebacili iz navedenog objekta u podrumске prostorije gdje je boravio tri mjeseca sa ostalim zatočenicima, kako to reče svjedok: “... najmanje 30, a nekada i preko 100...”.

259. Pored navedenih svjedoka sa mjerama zaštite koji su prije rata živjeli na Alipašinom polju, svjedok pod pseudonimom „F” je na glavnom pretresu izjavio da je na početku rata živio u Hrasnom, odakle je čak osam puta privođen informativne razgovore, „... prvo me odvođe u obdanište prekoputa škole Petar Đokić, a potom u Centralni zatvor...”. S tim u vezi, svjedok je dalje naveo da su mu tim prilikama oduzeli automobil marke „Golf”, dodavši na kraju da je posljednji put iz svog stana u Hrasnom priveden 26.06.1992. godine oko ponoći, te odveden u podrumске prostorije u B-fazu u kojem je prema ličnoj procjeni za vrijeme njegovog boravka boravilo oko stotinu civila srpske nacionalnosti.

260. Svjedok Mirko Popara je izjavio na glavnom pretresu da je prije rata zajedno sa suprugom i dva sina živio u ulici Semira Frašte 19, biša Tetovska. Dalje, navodi da u maju počinju ratna djestva, ali i pretresi stanova. Opisujući privođenje, svjedok Popara ističe da su ga u junu odveli u Jukin štab na trgu, odnosno u jednu mesaru u naselju, uzimajući mu ključeve od stana da bi izvršili pretres, a obzirom da nisu ništa pronašli kod njega, rekli su mu da ide kući uz obavezu svakodnevnog javljanja u štab. Nedugo nakon prvog privođenja, dana 18.06.1992. godine su opet došli po njega, radi ispitivanja, te ga provode u podrumске prostorije gdje zatiče poznata lica, civile srpske nacionalnosti, između

ostalnih, Kostu Kosovića i druge, pri tome navodeći, „... bilo ih je 5, a tokom noći, ukupno 20...”.

261. Svoj iskaz na glavnom pretresu dao je i svjedok Čedomir Čvoro, kojeg je rat zatekao u stanu na Alipašinu polju. U vezi sa navedenim, svjedok je izjavio da su nakon započinjanja ratnih sukoba, često upadali ljudi koji su vršili pretres njegovog stana, postavljajući razna pitanja, tražeći naroužanje, „... bila je to vcjska, policija, njih je bilo četvorica ...”. Dalje, svjedok je naveo da 22.06.1992. godine nakon što je došao sa posla kući, došli neki vojnici, vršili pretres, ali za razliku od prethodnih upada, rekli su mu da mora krenuti sa njima, gdje ga odvođe kod Kruške, *do Borsalina*, pretresaju ga, uzimaju mu sve, te odvođe na ispitivanje i zatočavaju ga u podrumskim prostorijama gdje ostaje 9 dana, nakon čega je prebačen u kasarnu Viktor Bubanj.

262. Nadalje, svjedok Saša Đurković je glavnom pretresu naveo da su ga dvojica civila u junu 1992. godine odveli na informativni razgovor u policijsku stanicu Novo Sarajevo gdje zatiče svog oca koji je bio vidno pretučen, nakon čega ih obojicu odvođe u podrumске prostorije u u zgradi u B-fazi, gdje se nalazilo oko 50 zatočenika. Ostaje ukupno desetak dana, kada je zajedno sa ocem i pušten.

263. Svjedok Mirko Jovanović je na glavnom pretresu izjavio, da je prije rata živio na Alipašinom polju, da bi 12.06.1992. godine po njega došla četvorica uniformisanih lica koja ga odvođe u mjesnu zajednicu “Mladost”, gdje su ga zavezali za radijator, uzeli lične podatke, ličnu kartu, pare, sve iz džepova, “... uzeli su mi 12.600 DM...”. Nakon toga ga prebacuju u kotlovnicu na ispitivanje psuju mu “*majku četničku*”, zatim je prebačen u podrumске prostoje stambene zgrade u B-fazi, odakle je razmjenjen 15 ili 17.06.1992. godine.

264. Pored navedenih svjedoka, i svjedok Boro Njegovan je na glavnom pretresu izjavio da nije bio vojno angažovan, niti je imao naoružanje, ali da je ipak odveden na ispitivanje u stanicu policije na Alipašinom polju (Švrakino selo), da bi potom bio prebačen u kafe “Borsalino” .

265. Na prednje navedene okolnosti, svoj iskaz na glavnom pretresu je dao i Slaviša Kravljača koji je naveo da je prije rata živio u Neđarićima sa majkom i da nije bio vojno angažovan. Svjedok dalje navodi da je krenuo do samoposluge u Vojničkom polju, kada ga privode uniformisana lica, te provode u videoteku “Alfa”, a zatim u prostorije kafe “Borsalino”, kojom prilikom je maltreiran.

266. U toku glavnog pretresa, svjedočio je i svjedok Milan Sofijanić, koji je izjavio da je prije rata živio u C-fazi, Klare Cetkin broj 2, sa ocem, majkom i sestrom. Navodi da je bio student. Dalje, svjedok je izjavio da se dana 11.04.1992. godine na krovu njegove zgrade desilo ubistvo komšije Muje, inače pripadnika SUP-a, nakon čega se pretresaju stanovi, pa tako i u njihovom stanu je vršen pretres. Nakon toga, u maju, 04/05,1992. godine, na vrata njegovog stana dolaze dvojica naoružanih muškaraca, jednog je prepoznao pod nadimkom Kimun, dodajući to da su obojica bili obučeni u nekoj kombinaciji civilne i vojne uniforme. Stavili su mu lisice, odveli u kombi ispred zgrade, a zatim u B-fazu u restoran Novi grad, da bi oko ponoći bio prebačen u prostorije mjesne zajednice, gdje su ga ispitivali, vezali povez preko očiju, te počeli udarati palicama, štanglama, nogama. Nadalje, Sofijanić je u prostorijama mjesne zajednice zatekao i svoje komšije Dragana Samardžića, kao i braću Aleksandra i Gordana Jelića, koje su tukli, maltretirali. Na koncu, svjedok je

naveo da je tu noć zajedno sa pomenutim licima srpske nacionalnosti proveo u prostorijama mjesne zajednice, jutro u biblioteci, a naveče su ih pustili kućama uz obavezu da se javljao u štab.

267. Navedeno su na glavnom pretresu, saglasnim izjavama potvrdil Milanove komšije, oštećeni Dragan Samradžić i braća Aleksandar i Gordan Jelić, koji su na istovjetan način opisali odvođenje iz vlastitih domova, te dovođenje u prostorije mjesne zajednice, ispitivanje, mlatretiranje, a na koncu i puštanje kući uz istu obavezu koja je nametnuta i svjedoku Sofijaniću.

268. Pored navedenih svjedoka, oštećenih, na glavnom pretresu je iskaz dala i grupa od 5 svjedoka koji su dana 05.06.1992. godine zajedno sa još 11 civila srpske nacionalnosti, u prostorije zatočeničkih objekata u B-fazi dovedeni iz naselja Anex, ulica Vrboška. S tim u vezi, na glavnom pretresu su svoj iskaz dali svjedoci Veljko Tomović, Radmila Radović, Milomir Radović, Ljubo Ivanović i Savka Ivanović koji su saglasnim izjavama potvrdili da su dana 25.06.1992. godine, iz kuće Ignjata Radovića, zajedno sa Radović Veljkom, Radović Ignjatom, Radović Stojom, Radović Milovanom, Radović Paunom, Radović Snježanom, Radović Rajkom, Radović Radomirom, Ivanović Ljubom, Starović Milenkom i Starović Stankom, iz kuće Ignjata Radovića, žutim kamionom kojim je upravljao Kimun odvedeni u podrumске prostorije zatočeničkih objekata u B-fazi, Alipašino polje..

269. U vezi sa navedenim, iskaz su dali mnogobrojni svjedoci, a koji su saglasni sa iskazima svjedoka iz Vrbovske ulice, tačnije preživjeli članovi porodice Radović, Ivanović i Starović. Tako je na glavnom pretresu svjedok Radmila Radović izjavila da ju je rat zatekao u naselju Anex, ulica Vrbovska broj 213, gdje je živjela zajedno sa suprugom i kćerkom. Krajem aprila počinju ratna dejstva, a dolazi i do formiranja vojske u njihovom naselju, a komadant je bio njihov komšija Edo Peljto. Linija razgraničenja je odmah bila iznad njene kuće, nekih 200 metara, iz kojeg razloga, a na inicijativu komadanta Peljte su svi prešli u kuću Ignjata Radovića. Istakla je svjedokinja da su pretresi vršeni svakog četvrtak, te se tako, "baš na četvrtak", dana 25.06.1992. godine, pojavio žuti kamion iz kojeg su izašli naoružani vojnici u crnim uniformama, sve ih skupili, naredili im da stanu u kolonu sa ispruženim rukama naprijed i popnu na kamion. Kako to navodi svjedok, nisu ništa smjeli da ponesu sa sobom, a odvedeni su u podrumске prostorije bivše Konzumove prodavnice u B-fazi, gdje je već bilo 20-30 osoba srpske nacionalnosti sa kojima nisu smjeli kontaktirati, niti su smjeli kontaktirati međusobno.

270. Istovjetnim iskazima, svjedoci Milomir Radović, Ljubo Ivanović, Savka Ivanović i Veljko Tomović su potvrdili navode svjedokinje Radmile Radović, odnosno da su dana 25.06.1992. godine iz kuće Ignjata Radovića, ulica Vrbovska, naselje Anex, oštećeni Veljko Tomović, Ljubo Ivanović, Savka Ivanović, Jovo Ivanović, Radmila Radović, Milomir Radović, Veljko Radović, Ignjat Radović, Stoja Radović, Milovan Radović, Pauna Radović, Snježana Radović, Rajko Radović, Radomir Radović, Milenko Starović i Stanka Starović, žutim kamionom, pod prijetnjom oružjem od strane naoružanih vojnika u crnim uniformama odvedeni, a zatim i zatočeni u podrumskim prostorijama u B-fazi, odakle su oštećeni Veljko Radović, Ignjat Radović, Radomir Radović i Milenko Starović odvedeni u nepoznatom pravcu i od tad aim se gubi svaki trag, a njihovi posmrtni ostaci do danas nisu pronađeni.

271. Također, jedan od svjedoka koji su na date okolnosti svjedočili neposredno na glavnom pretresu, je i svjedok Nenad Stanišić koji je izjavio da ga rat zatiče u Sarajevu, C-

faza, u ulici Geteova broj 14, bivša Klare Cetkin gdje je živio sa suprugom djecom. Početkom maja 1992. godine i otpočinjanja ratnih dešavanja, svjedok je istakao da su se po zgradama organizovale dežure, te da je i on kao predsjednik kućnog savjeta, pored toga što je pravio spisak dežura i sam bio na istim. Dalje, svjedok navodi datum 05.05.1992. godine, kada je svjedok oko 08.00 sati ujutru sišao u hodnik zgrade, da bi se nakon 20-tak minuta pojavila trojica muškaraca, od kojih je jedan bio naoružan. Držali su u ruci spisak sa imenima ljudi, te su ga pitali ko je on, a nakon što im je rekao svoje ime, našli su ga na spisku i domah mu stavili lisice na ruke i strpali u kombi koji je bio ispred zgrade, te su ih odveli do kafea „Borsalino“, „... ušli smo u hol, nakon 10-15 minuta počeli da ispituju i uzimaju podatke ... i kako nekog ispituju, vode ga, tuku ga ... odveden sam u predprostor wc i tu su me...“.

272. Pored toga što je opisao vlastito odvođenje iz svog stana, svjedok Stanišić je na glavnom pretresu potvrdio da su istog dana, 05.05.1992. godine, a nakon što su mu stavili lisice i strpali u kombi, naoružani vojnici su se vratili u njegov ulaz te priveli još i oštećene Ranka Kablara i Spasoju Topalovića, kao i komšiju Boru Milovanovića, pri tome, ističući da su svi pokupljeni iz svojih stanova u kućnoj odjeći. S tim u vezi, upravo svjedok Boro Milovanović, je o navedenom svjedočio na glavnom pretresu, te potvrdio da su navedena lica srpske nacionalnosti, oštećeni Nenad Stanišić, Ranko Kablar i Spasoja Topalović iz ulaza na adresi Geteova broj 14, bivša Klare Cetkin, C-faza, Alipašino Polje, svi zajedno, kombijem odvedeni u prostorije kafea „Borsalino“.

273. Sem toga, svjedoci čiji iskazi su pročitani na glavnom pretresu u skladu sa članom 273. stav 2. ZKP BiH, između ostalih Gojko Čapara, Boško Simić, Petar Jovančić, Dragoljub Stanojević, kao i zaštićeni svjedok „A“, su potvrdili da su od strane uniformisanih lica, pod prijetnjom oruđa, odvedeni iz svojih domova u zatočeničke objekte u B-fazi, bez da su imali naoružanje, pružali otpor, te u konačnici, svi su iz svojih domova odvedeni u civilnoj odjeći. Da su navedeni oštećeni bili zatočeni u podrumskim prostorijama, pri tome, fizički i psihički maltretirani, mučeni, potvrdili su, između ostalih i svjedoci, Kosta Kosović, Zdravko Kavaz, Milenko Višenjavac, Dragica Stanojević i drugi.

274. Tako je svjedok Zdravko Kavaz, svjedočeći na glavnom pretresu, između ostalog, naveo da je nakon lišavanja slobode, odveden u podrumске prostorije stambene zgrade, koja se nalazila nekih 20-tak metar od kafea „Borsalino“, gdje je prepoznao radnog kolegu Gojka Čaparu, kao i Kostu Kosovića kojeg je poznavao od ranije iz gradskog SUP-a. Nadalje, svjedok Kosta Kosović je na glavnom pretresu sveobuhvatno opisao dešavanja kako u zatočeničkim objektima, tako i na području opštine Novi grad, budući da je bio među najduže zatočenim licima nad kojim su se mnogi pripadnici štaba TO Stela izivljavali. S tim u vezi, svjedok Kosta Kosović je između ostalog, na glavnom pretresu izjavio da je u podrumskim prostorijama zatekao mnoge komšije, Srbe, koji su prolazili brutalne torture, kojom prilikom je prepoznao, između ostalih, Gojka Čaparu, Boška Simića, Petra Jovančića i zaštićenog svjedoka „A“, detaljno opisujući situacije u kojima su navedeni zlostavljani, o čemu će Vijeće dati detaljno obrazloženje u dijelu presude koji se odnosi upravo na te pojedinačne inkriminacije.

275. Da su navedeni civili srpske nacionalnosti, oštećeni bili zatočeni u podrumskim prostorijama u B-fazi, potvrdio je i svjedok Milenko Višenjavac, detaljno opisujući zlostavljanja pomenutih svjedoka, što će kao što je navedeno i u prethodnom pasusu, biti predmet detaljne analize u dijelu presude koji se odnosi na konkretne i pojedinačne inkriminacije.

276. U vezi sa navedenim, a u odnosu na zatočavanje oštećenog Dragoljuba Stanojevića, na glavnom pretresu je svoj iskaz dala i njegova supruga Dragica Stanojević koja je izjavila da ih je rat zatekao na Alipašinom polju, te da je odmah na početku ratnih dejstava 1992. godine, njen suprug odveden, te da je nakon 10-15 dana pušten, i više nije, kako to svjedok navodi iz straha napuštao stan, sve do potpisivanja Dayton, nakon čega su otišli u Suboticu, R Srbija.

277. U odnosu na zarobljene Duška i Dragana Petrovića, iskaz su dali svjedoci, Popara Mirko i Milenko Višenjevac, koji tvrde da su u podrumskim prostorijama zgrade na Trgu ZAVNOBIH-a broj 21. u B-fazi, upoznali oca i sina, tačnije Duška i Dragana Petrovića, a svjedok Ljubica Zrnić navodi i to da je živjela u na drugom spratu zgrade na navedenoj adresi, a *“zatvor je bio tačno ispod mog stana ... poznavala sam neke iz viđer-ja, Duška Petrovića i ovog Dragana...”*.

278. Nadalje, u odnosu na zatočene Duška i Ljeposavu Pešić, na glavnom pretresu je iskaz dao Milenko Višenjevac, koji je izjavio da je Duško Pešić doveden ujutru u drugi zatvor na broju 27, a njegova majka Ljeposava Pešić zajedno sa još jednom ženom poslijepodne istog dana. Bio je obučen u vojnu uniform i sav krvav, *“majka ga nije smjela pogledati”*. I svjedok Risto Bašić je potvrdio da je jedne prilike zajedno sa Fahrudinom vidio ženu mrtvačkog lica, nije progovarala, a Fahro mu je tada rekao da su joj sina doveli, kojeg kasnije vidi, pretučenog, *“plav i podbuho od batina”*. Kasnije je saznao da se radi o majci i sinu Ljeposavi i Dušku Pešiću.

279. Dragan Pešić, brat Duška Pešića, je na glavnom pretresu izjavio da je u Sarajevu zajedno sa bratom Duškom i majkom Ljeposavom živio do 87 godine, a zatim odlazi u Zagreb, te Beograd nakon 1991. godine jer je bio vojno lice. Svjedok Pešić je naveo da je on sve vrijeme bio u Beogradu, dok su brat i majka sve vrijeme bili u Sarajevu, dodavši , da je Duško došao u Beograd, da bi se opet vratio u Sarajevo u aprilu 1992. godine. Dalje, svjedok je naveo da je Duško bio 77 godište, *“imao je 20 godina”*. Nije mogao da ih kontaktira, telefonske linije su bile pokidane i nije imao nikakvu informaciju šta se dešava sa njima, sve dok ga komšinica Milica iz mamine zgrade nije kontaktirala i rekla mu da su odvedeni krajem juna iz svog stana, i to prvo Duško, pa onda Ljeposava i od tada nema više nikakve informacije o njima, a zadnje što je čuo da su pokopani na pomoćnom stadionu FK Sarajevo. Saglasan sa navedenom izjavom je i svjedok Dušan Tomić, koji još dodao i to da su njegova tetka i sin odvedeni radi useljenja visokog funkcionera MUP-a RBiH u njihov stan, te da je to bila česta pojava u *“bo.jim”* dijelovima grada Sarajeva.

280. Kada je u pitanju zatočenik Slobodan Cupara, iskaz je dao Milenko Višnjevca koji je na glavnom pretresu izjavio da su početkom juna u njegov ulaz na Trgu ZAVNOBIH-a broj 30, došli 4 ili 5 momaka, dvojica su imali puške, te su mu rekli da siđe u hodnik i da ih sačeka. Pokupili su još i Slobodana Cuparu i Petra Jovančića kada su im saopštili da idu na razgovor, te ih odvođe u podrum zgrade na broju 21, gdje ostaju 15 dana kada ga zajedno sa Cuparom i ostalim prebacuju u drugi zatočenički objekat koji se nalazio na broju 27. I svjedok Popara Mirko je na glavnom pretresu potvrdio da je u podrumskim prostorijama, između ostalih, tada vidio i Slobodana Cuparu.

281. Također, kada su u pitanju i ostala zatočena lica, između ostalih, Vladislav Elez⁴⁰, Radomir Šećerov⁴¹, Zora Tomić⁴², Dragan Čarapić⁴³, Damjan Šerbedžija⁴⁴, Aleksa Đurković⁴⁵, Pavle Kurjak⁴⁶, Draško Vukosav⁴⁷ i Branko Rokvić⁴⁸, iskaze su dali brojni svjedoci, o samom činu zarobljavanja civila koji su bili srpske nacionalnosti i o njihovom odvođenju u podrumske prostorije zatočenih objekata na Trgu ZAVNOBIH-a broj 21. i 27. u B-fazi na Alipašinom polju, obzirom da su na glavnom pretresu tvrdili da su navedena lica upoznali upravo u podrumima, dok su neke i od ranije poznavali, o čemu će se Vijeće detaljno očitovati u dijelu koji se odnosi na pojedinačne inkriminacije u vezi sa pomenutim licima.

282. Nadalje, kada je u pitanju zatočenik Novica Drašković, mnogobrojni svjedoci su saglasnim izjavama potvrdili da je isti zatočen, a kasnije i ubijen u podrumu zatočeničkog objekta na broju 21. Tako je svjedok Savka Ivanović, koja je bila prisutna činu ubistva Draškovića, opisala kako su prisutni vojnici, oštećenom Novici Draškoviću stavljali šubaru sa značkom Knjaza Miloša, da bi ga potom, sa šubarom na glavi, dok mu je tekla krv iz usta, snažno rukama i nogama udarali. Saglasni u svojim izjavama sa iskazom Ivanovičke, su svjedoci Milenko Višenjavac, Ljubo Ivanović, Radmila Radović, Saša Đurković, Veljko Tomović, Čedomir Čvoro, Popara Mirko, kao i drugi svjedoci, koji ne samo da su potvrdili da je stradali Novica Drašković bio zatočen u B-fazi, nego su, skoro pa na identičan način opisali čin stradanja. Pored oštećenih, i svjedok Ruždija Rožajac, član štabске ambulante, doktor je na glavnom pretresu izjavio da je upravo on, konstatovao smrt navedenog lica, *“... uperio sam baterju i vidio da zjenice ne reaguju na svjetlost, 90% sam bio siguran da je nastupila smrt ...”*

283. Radmilo Drašković, sin Novice Draškovića, na glavnom pretresu je izjavio da je prije rata živio na Čengić Vili sa ocem, majkom, suprugom i dvoje djece i sestrom. Otac Novo je bio zaposlen u Bosnalijeku, a po izbijanju ratnih sukoba, svi osim oca Nove, do 01.05.1992. godine izašli iz Sarajeva. Svjedok je naveo da je on otišao na Pale i par puta je uspio putem telefona u toku maja kontaktirati oca koji mu je rekao da je dobro, samo da nema dovoljno novca, *“što mi ne ostavi para”*. Polovinom juna prekinute su telefonske veze i od tada se nije više čuo sa ocem, da bi krajem jula 1992. godine na Palama sreo ujaka Milovana Eleza, koji mu tada rekao da je vidio Vladislava Eleza, koji je bio zajedno sa Novicom zarobljen u “Borsalinu”, te da bi trebao sa njim razgovarati. Nakon Dayton, našli su se u Bijeljini, te mu je Vladislav ispričao da su zajedno bili zarobljeni u “Borsalinu”, u podrumskim prostorijama, te mu na istovjetan način kako je to opisala Savka Ivanović opisao maltretiranje i smrt oca. Na koncu, svjedok je naveo da je tijelo njegovog oca pronađeno 2006. godine u dvije odvojene grobnice na gradskom groblju “Lav”, na Ciglanama.

⁴⁰ Na glavnom pretresu svjedoci Savka Ivanović, Ljubo Ivanović, Saša Đurković, Smailhodžić Miralem, Želivoje Elez, su potvrdili da je Vladislav Elez bio zarobljen u zatočeničkim objektima u B-fazi.

⁴¹ Potvrdili na glavnom pretresu svjedoci Popara Mirko, Milenko Višenjavac, Savka Ivanović i Ljubo Ivanović

⁴² Potvrdili na glavnom pretresu svjedoci „B“, Kosta Kosović, Saša Đurković, Ljubica Zrnić

⁴³ Potvrdili na glavnom pretresu svjedoci Milenko Višnjavac, Savka i Ljubo Ivanović, Milomir i Radmila Radović, Veljko Tomović

⁴⁴ Potvrdili na glavnom pretresu svjedoci Mirko Popara, Petar Jovančić, Kosta Kosović

⁴⁵ Potvrdili na glavnom pretresu svjedoci Kosta Kosović i Saša Đurković

⁴⁶ Potvrdili na glavnom pretresu svjedoci Kosta Kosović

⁴⁷ Potvrdili na glavnom pretresu svjedoci Angelina Vukosav, „F“ i Mirko Popara

⁴⁸ Potvrdili na glavnom pretresu svjedoci Kosta Kosović i Milenko Višnjavac

284. Također, u vezi sa stradalim civilima srpske nacionalnosti, Stanom Šehovac, Radomirom Gojkovićem i Slobodanom Samardžićem, svjedočili su skoro pa svi svjedoci na glavnom pretresu, koji su govorili o samom činu zarobljavanja, stradanja, odnosno ubistva na Trgu u B-Fazi, te u konačnici, pojedini svjedoci su na glavnom pretresu govorili i o bačenim tijelima stradalih, koja su pronađena ispod mosta kod Žice, prema Halilovićima. Prije svega, komšije, svjedoci Ahmet Osmanbegović, Zvonko Juričić, Milan Lažetić, Hivzija Krvavac i drugi su izjavili na glavnom pretresu da su navedena lica odvedena iz svojih stanova, da su po njih došli u sivom Yugi, kako kažu Kruškini su ih odveli u štab u B-fazi.

285. Svjedok Nada Samardžić, supruga stradalog Slobodana Samardžića, je na glavnom pretresu izjavila da je zajedno sa Slobodanom i sedmogodišnjim sinom Stefanom živjela u stanu na Vojničkom polju na današnjoj adresi Teheranski trg broj 6. Svjedokinja je istakla da je u to vrijeme suprug Slobodan bio predsjednik kućnog savjeta, naglašivši, da je Slobodan bio muzičar, radio je na televiziji, pjevao ovom gradu na Olimpijadi, za sve „Sarajevske zime“, za „Bašćaršijske noći“, kako to reče svjedok: „... volio je ovaj grad i bio ljubljen samo svjcj gitar i muzici...“. Svjedok je dalje navela da je nakon 06.04.1992. godine, upravo Slobodan odlučio da zajedno sa sinom Stefanom odu u Novi Sad, a da će on kasnije doći za njima. Nakon toga su kontaktirali telefonom, kako to kaže svjedok, „dok se moglo“. Nekako je uspjela kontaktirati njegovog prijatelja Zlatana Hrenovicu koji joj je rekao da je Slobodan odveden, i da svako mora biti na svojoj strani, a kasnija saznanja koja je imala u vezi supruga su bila da je u Centralnom zatvoru i da čeka razmjenu. Međutim, nakon dvije godine, saznala je da je Slobodan ubijen. naime, novinarka Oslobođenja, Jelena Kosanović je preko Fahre saopštila da je 14. maja Slobodan, zajedno sa Stanom Šehovac i Radomirom Gojkovićem vozilom odveden iz stana na neki trg na Alipašinom polju, rečeno im je da izađu, da su odmah Stana i Gojković ubijeni, da je je Slobodan počeo trčati i da je upucan s leđa. Nakon toga su leševi zakopani ispod mosta kada se krene prema Halilovićima.

286. Imajući u vidu navedeno, Vijeće će dati detaljno obrazloženje u dijelu presude koji se odnosi na konretan krivično pravni događaj i to kako na okolnosti, odvođenja i stradanja, tako i na okolnosti pronalaženja leševa, o čemu su svoj iskaz na glavnom pretresu dali mnogi svjedoci, a navedeno prati i materijalna dokumentacija.

287. Dakle, iz svih navedenih iskaza svjedoka nesporno proizilazi da su zatočene osobe, u trenutku lišenja slobode i odvođenja na ispitivanja, koja su se obavljala u prostorijama MZ Mladost i kafea „Borsalino“ u B-fazi, da bi potom bili odvedeni u zatočeničke objekte u podrumima stambene zgrade na Alipašinom Polju, „B“ faza, u ul. Trg ZAVNOBIH br. 27. i 21., te kafea „Borsalino“ i mesnice „Pešter“, imali status civila, odnosno radilo se o licima koja nisu aktivno i neposredno učestvovala u neprijateljstvima i ratnim dejstvima, te da su bili srpske nacionalnosti. Navedeno pored iskaza svjedoka potvrđuju i brojni materijalni dokazi, prije svega dokazi Tužilaštva T-31⁴⁹, T-53⁵⁰, T-59⁵¹ i drugih iz kojih se jasno vidi,

⁴⁹ T-31 Spisak lica srpske nacionalnosti nastanjen na Alipašinom polju ul. Trg ZAVNOBIH-a ERN 03740672, 03740672A– 03740675

⁵⁰ T-53 Uprava bezbjednosti St.pov. br. 03/30-232 od 10.08.1993.godine. Službena zabilješka o podacima koji su vođeni u bazi Stela, prilog spisak građana srpske nacionalnosti sa Alipašinog polja

⁵¹ T-59 Glavni štab OS, Uprava bezbjednosti SP br.03/30-176 od 23.06.1993.godine, Spisak privođenih građana u bazu „Stela“

da je najveći broj zatočenih civila u inkriminisanom vremenu bio upravo srpske nacionalnosti, koju činjenicu Vijeće nalazi nesporno utvrđenom.

288. Iako je, a kako to proizilazi iz iskaza svjedoka, kod mnogih oštećenih, prilikom lišenja slobode pronađeno oružje koje su ili dobrovoljno predali, ili im je oduzeto, ipak, navedena lica u trenutku lišenja slobode nisu ni na koji način poduzimala aktivnosti u svrhu učestvovanja u neprijateljstvima među stranama u sukobu (*isti su bili obučeni u civilnu ojačicu*) zbog čega im se, prema mišljenju ovog Vijeća, ne može dodjeliti neki drugi status, osim statusa civila.

289. S tim u vezi, ni navedena činjenica, prema mišljenju Vijeća, ne mijenja zaključak o tome da su oštećeni, u vrijeme lišenja slobode imali status civilnih lica, a sve iz razloga koji su obrazloženi u prethodnim paragrafima. Vijeće dodaje da niti su svi privedeni civili imali naoružanje, niti se protiv njih vodio bilo kakav postupak, a niti su svi zatvoreni predstavljali opasnost po nacionalnu bezbjednost. Osim toga, ne postoji niti jedan razlog zbog kojeg su zatavrene žene srpske nacionalnosti, od kojih su neke od njih saslušane i na glavnom pretresu (zaštićeni svjedok "B", Savka Ivanović, Radmila Radović, pročitani iskaz zaštićenog svjedoka "A" i dr).

290. Nadalje, odbrana drugooptuženog Edina Gadže, osporavala je status civila svjedoku/oštećenom Milanu Sofijaniću, kao i Vojislavu Radoševiću, obzirom da su isti evidentirani na Spisku⁵² pripadnika TO Stela na strani 18., pod rednim brojem 66 (Milan Sofijanić), odnosno na strani 15., pod rednim brojem 358 (Vojislav Radošević). Istine radi, tačni su navodi odbrane drugooptuženog da su pomenuta lica evidentirana na Spisku pripadnika TO Stela, međutim, ono što Vijeće primjećuje uvidom u navedeni spisak u odnosu na Sofijanića da istom nije evidentiran datum pristupanja kao ni datum napuštanja teritorijalnoj odbrani. Sem toga, Vijeće je ostalo uskraćeno za odgovor u vezi vojnog angažmana svjedoka Sofijanića, obzirom da odbrana Gažde nije postavlja pitanja svjedoku u cilju razrješenja ove odlučne činjenice, prilikom njegovog svjedočenja na glavnom pretresu. Međutim, Vijeće u cilju razrješenja vojnog angažmana svjedoka izvršila uvid u Zapisnik⁵³ o saslušanju svjedoka Milana Sofijanića od 17.11.2016. godine u kojem je svjedok dao odgovor na navedeno pitanje. Naime, upitan od strane istražioca da li ima još nešto da izjavi, a što smatra bitnim za ovaj krivični postupak, svjedok je naveo sljedeće: *"Rekao sam sve čega sam se mogao sada sjetiti, a što je vezano za mcje maltretirarje u tom štabu Juke Prazine, jer me više tamo nisu maltretirali i nakon 20-tak dana su me stavili na neki svcj spisak, a ja sam stalno bio u svom stanu. Iz Sarajeva sam uspio da pobegnem 1993. godine u oktobru preko linije na Strcjoradu na Grbavici."*

291. Navedeno obrazloženje svjedoka Sofijanića prihvata i ovo Vijeće, jer je evidentno da su se spiskovi pripadnika vojnih formacija, sačinjavali retrokativno, u cilju ostvarenja prava u vezi sa učešćem u proteklom ratu, međutim, pored toga, činjenica je i to da je navedeni svjedok prilikom lišenja slobode dana 04/05.05.1992. godine, bio civil, student geografije, uhapšen je u svom stanu u C-fazi, Alipašino polje, dakle, isti prilikom lišenja slobode, nije neposredno učestvovao u ratnim dejstvima. Dovodeći navedeno u vezu sa činjenicom da je svjedok na zapisnik o saslušanju izjavio da su ga stavili *na neki spisak*, te

⁵² T-140 Spisak pripadnika TO „Stela“ od 19.08.1992. godine

⁵³ T-211 Zapisnik o saslušanju svjedoka Milan Sofijanić, Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, broj: T20 0 KTRZ 0010560 15 od 17.11.2016.godine

da je nakon lišavanja slobode sve vrijeme proveo u stanu, te na koncu, pobjegao preko linije razgraničenja 1993. godine na srpsku stranu, iz kojih razloga Vijeće, njegov status civila, nalazi nesporno utvrđenim.

292. Međutim, kada je u pitanju lice Vojisalav Radošević, a imajući u vidu da je Vijeće optužene Džananović i Gadžu oslobodilo za krivično pravne radnje navedene pod tačkom (II) 3. potvrđene optužnice, Vijeće će se detaljno osvrnuti i na pitanje statusa oštećenog Radošević u dijelu presude koji se odnosi na konkretnu tačku oslobađajućeg dijela izreke presude.

293. Dakle, sve navedene činjenice, upućuju na jedini mogući zaključak da se u konkretnom slučaju radilo o osobama koje su, u inkriminisanom periodu, uživale zaštitu („civilni“) koju im pruža član 3. Ženevske konvencije.

Teza odbrana o internaciji civila srpske nacionalnosti

294. U ovom predmetu, odbrana optuženih Džananovića i Gadže su zastupale tezu da su lica srpske nacionalnosti, koja su lišena slobode, zapravo predstavljala opasnost po nacionalnu bezbjednost opštine Novi grad Sarajevo, konkretnije Alipašino polje, imajući u vidu količinu naoružanja koje su isti posjedovali, o čemu su posebno svoj iskaz na glavnom pretresu dali svjedoci odbrane, ali i pojedini svjedoci optužbe, a prema mišljenju odbrana na navedeno upućuje prevashodno i materijalna dokumentacija Tužilaštva BiH.

295. Govoreći o naoružavanju srpskog naroda na teritoriji opštine Novi grad Sarajevo, svjedok Hivzija Krvavac, na glavnom pretresu je izjavio da ga je rat zatekao na Vojničkom polju gdje je opšta situacija u period april, maj, juni 1992. godine bila kao i u period prije, odnosno, komšije iz njegovog ulaza su se organizovali u dežure u prizemlju zgrade. Svjedok je bio povjerenik zgrade, napravili su raspored prema kojem je često dežurao sa Janjićem, Gojkovićem i Samardžićem, dodavši da ih je preko 20 dežuralo, dakle, dežure su bile multinacionalne. Međutim, svjedok je istakao da su premetačine stanova počele nakon što je u donjem djelu Vojničkog polja zapljenjen spisak na kojem su se nalazili ljudi koji su zadužili oružje. U vezi sa tim, svjedok je naveo da su kod jednog Srbina našli čak *i minobacač i torbu punu bombi*.

296. Govoreći o dešavanjima u njegovom ulazu nakon pronalaženja pomenutog spiska za naoružavanje, svjedok je naveo da je jedan dan došla policija u pratnji 3-4 vojnika i vršili su premetačinu stanova, tražeći oružje, nakon čega su prešli na podrum. Prekoputa svjedokovog podruma, bila je podrumaska prostorija od Gojkovića, a prilikom premetačine navedene prostorije na kojoj su bili prisutni i Samardžić i Gojković, jedan od policajaca je našao kutiju od antene i iz nje je izvukao kalašnjikov, a iza dva sanduka u kariranoj deki je našao drugi kalašnjikov i dvije torbe sa po tri okvira metaka. Samardžić je imao dva pištolja, jedan je dao svjedoku, a policajci koji su vršili pretres su njih dvojicu odveli u stab na ispitivanje, a svjedok je od Voje saznao da su obojica priznali da je to njihovo oružje i da su ga primili u *Vcjncj bolnici*. Odgovarajući na pitanje tužioca, svjedok je objasnio da su prvo odvođeni u stab policije u Vojničkom polju, a tek nakon pronalaska spiska za naoružavanje, ljude su odvodili u B-fazu kod Kruške.

297. Dalje, svjedok je naveo da je zajedno sa komšijom Refikom sišao u podrum, te da su u Gojkovićevom drugom podrumu (*imao dva stana i dvije podrumске prostorije*), našli osam bombi koje su predali u štab u Vojničkom polju. Samardžića i Gojkovića u zaključali

u stan, a njima su zaprijetili da ne smiju imati nikakve veze sa njima. Sutradan je došao *Yugo sive bcje* i odvezli su ih u Kruškin stab u B-fazu.

298. Također, svjedok odbrane drugooptuženog Edina Gadže, Suvad Čurt je govoreći o naoružavanju jednog dijela srpskog stanovništva sa područja Alipašino polja naveo da su polovinom aprila dobili dojavu da se dešava "... *čudno unošenje nečega u dekama...*", nakon čega su pripadnici štaba To Stela izvršili kontrolu kojom prilikom su pronašli spisak na kojem su se nalazila imena ljudi sa naznakom i brojem oružja, kao i kome se trebaju javiti. Ljude sa spiska su privodili u podrum štaba To Stela, ističući, da su to bili isključivo ljudi sa spiska, te da su u prvom valu priveli svega 4-5 lica. Govoreći o vrsti naoružanja, svjedok je naveo da pretežno pronašli automatsko naoružanje za koje se nije mogla dobiti dozvola.

299. Tako je i svjedok Miralem Smailhodžić, na glavnom pretresu izjavio da su se ljudi samoorganizovali u MZ Mladost, u sportskoj dvorani na Mojmilu, a kada je zapaljena prešli su u kafe "Borsalino" i biblioteku. Dalje, govoreći o naoružavanju, svjedok je naveo da su se pripadnici štaba naoružavali "... *tako što smo išli po kućama SDS-ovaca, a drugi način je bio da smo iz kasarne Jusuf Đonlić donjeli dosta oružja...*". S tim u vezi, objašnjavajući razoružavanje ljudi, i svjedok navodi da su našli spiskove lica koji su naoružavani od strane SDS-a, nakon čega su megafonima pozivali ljude da naoružanje vrate, a koji ga ne donesu će se hapsiti, tako da su jedni donosili oružje, a neki su bacali oružje u kontejnere. Dalje, svjedok je izjavio da su neka lica srpske nacionalnosti privođena i puštena, većinom starija lica, jer su "*mlađi bili sa nama u jedinici*".

300. Nadalje, odbrana je tezu o ugrožavanju bezbjednosti temeljila i na iskazima svjedoka optužbe, odnosno oštećenih, budući da su pojedini na glavnom pretresu izjavili da su posjedovali određeno oružje. S tim u vezi, svjedok Tužilaštva, Boro Milovanović je na glavnom pretresu izjavio da je već početkom rata bio u penziji, odnosno penzionisan je sa mjesta Načelnika za upravno pravne poslove SUP Centar Sarajevo. Nadalje, svjedok je izjavio da je početkom rata imao oružje, i to lovačku pušku, jednu malokalibarsku, zračnu pušku i pištolj. Sjeća se svjedok da je u C-fazi već krajem marta, početkom aprila 1992. godine viđao naoružane ljude. U odnosu na njegovo hapšenje, svjedok je istakao da su u jutarnjim satima, tačnije oko osam sati, "*Đurđevdan 06.05.1992. godine, krsna slava mcje porodice*", na njegova vrata pokucali ljudi u civilnoj odjeći ali sa SMB beretkama, bili su naoružani, a nakon što je svjedok upitan za ime, naoružana lica su mu rekla da se nalazi na spisku i da mora poći sa njima. Svjedok je izjavio da im je tada predao sve oružje koje je imao kod sebe, "*dvije puške i pištolj*".

301. Također, i svjedok Zdravko Kavaz je na glavnom pretresu potvrdio da je prilikom pretresa kod njega nađena komunikacijska oprema, a posjedovanje iste, svjedok je objašnjavao činjenicom da je sa kolegom iz Gradskog sekretarijata, nakon penzionisanja otvorio privatnu firmu za održavanje sistema veza, što je podrazumijevalo repetitorske uređaje, radio stanice "*fiksne ili prenosne*", telefonske uređaje i slično. Opisujuću lišavanje slobode, svjedok je istakao da su jedno veče, nije bilo svjetla, struje, došli su Jukini, naoružani automatskim oružjem, i prilikom pretresa su pronašli komunikacijsku opremu i jedan dio rezervnih dijelova. Također, svjedok je naveo da su tom prilikom pronašli i oduzeli i jedan skupi uređaj koji služi za opravku radio stanica, jedan tranzistor civilni, nakon čega su ga odveli u Jukin štab.

302. U tom pravcu, a govoreći o naoružavanju, odbrana drugooptuženog je istakla da su ključni svjedoci Tužilaštva, između ostalih, Kosta Kosović, Milenko Višenjavc, Saša Đurković, kao i drugi svjedoci, na glavnom pretresu *"priznali"* da su na početku ratnih dejstava imali oružje u svom posjedu, pravdajući isto, pripadnošću ili članstvu lovačkim udruženjima, ili relativizirajući posjedovanja oružja, na način da se radi o trofejnom, lovačkom i sličnom naoružanju. Dakle, stav odbrane je da se radilo o licima rezervnog sastava policije i vojske, koji su se nalazili na spisku SDS-a, dužili oružje i imali zadatke u slučaju upada okupacionih snaga u B-fazu.

303. Također, odbrane optuženih su kroz cijeli postupak gradeći tezu o opravdanom privođenju jednog dijela srpskog stanovništva sa područja opštine Novi grad Sarajevo ukazivale na činjenicu da su lica kod kojih nije pronađeno oružje i koja nisu predstavljala opasnost po bezbjednosnu situaciju, nakon privođenja i saslušavanja puštena kući, od kojih su mnoga se pridružila štabu TO Stela, odnosno Jukinoj jedinici.

304. Navedeno je potvrdio svjedok Sofijanić Milan, koji je na glavnom pretresu izjavio da su ga Jukini, tačnije Kimun u noći 04/05. maj 1992. godine pokupili iz njegovog stana u C-fazi i odveli u prostorije mjesne zajednice, gdje ostaje tokom noći, da bi ga sutradan ujutru prebacili u prostorije biblioteke, a naveče pustili, dodavši *"... pustio nas je Kruško u prisustvu Ence, s tim da moramo u toku dana da se javimo u štab, te da se moram javiti preko telefona, a javljao sam se licima kcja su se tamo zatekla..."*.

305. Zatočena lica, koja su isti dan kad i svjedok Sofijanić privedeni, svjedoci Dragan Samardžić, Gordan i Aleksandar Jelić su potvrdili da su privedeni u prostorije mjesne zajednice, gdje su cijelu noć ispitivani na okolnosti naoružavanja, kojom prilikom su i fizički i psihički maltretirani, da bi ujutru bili prebačeni u biblioteku, a naveče pušteni kući. Istine radi, potvrdili su svjedoci da su opet hapšeni, ali da su odvedeni u Centralni zatvor I kasarnu Viktor Bubanj.

306. I svjedok Risto Bašić je na glavnom pretresu naveo da je 11 ili 12 puta privođen, a isto toliko puta mu je i pretresen stan. Svjedok je izjavio da je imao oružje, i to kao službenik, a da mu je isto oduzeto uz potvrdu o oduzimanju od strane dvije mjesne zajednice, MZ Mladost i MZ Stela.

307. Nadalje, u izjavi o saslušanju Petra Jovančića⁵⁴ se navodi da je svjedok lišen slobode 16.06.1992. godine, ali da je 18.06.1992. godine pušten i to na inicijativu Sulje Kapidžića, koji je od policije uzeo potvrdu da je svjedok regularan te istu odnio u preduzeće u kojem je svjedok radio. Nadalje, u iskazu je svjedok istakao da više nije lišavan slobode, niti je imao ikakvih problema, a da je bio angažovan u radnom vodu u opštini Novi grad sve do 1994. godine kada je vraćen u radnu obavezu u svoje prijeratno preduzeće. Dodao je još i to da je u Sarajevu ostao sve do potpisivanja Daytonskog sporazuma i da mu ništa nije poznato o ubistvima i privođenjima srpskog stanovništva na području Alipašino polja.

308. Imajući u vidu sve navedeno, odbrane optuženih Džananovića i Gadže su zastupale tezu da je izolacija srpskog stanovništva bila u funkciji bezbjednosti. Odbrana Edina

⁵⁴ T-216-Zapisnik o saslušanju svjedoka Petar Jovančić od dana 28.10.1998.godine, Osnovni sud u S.Sarajevo, broj: Kri 8/98

Gadže ističe da je internacija dopustiva po Međunarodnom humanitarnom pravu i to iz razloga državne bezbjednosti. Odbrana ističe da su izolovana lica bili zadužila naoružanje od SDS-a, da dokazi govore o napadu na Alipašino polje od strane JNA i srpskih snaga, o vojnom organizovanju Srba na području opštine Novi grad Sarajevo, o oduzetom oružju, te pronađenim radio mrežama sa radio stanicama, zbog čega je odluka o izolaciji legitimna i zakonita.

309. Dakle, odbrane optuženih smatraju da su oštećeni bili lica koja su, kao takva, predstavljala opasnost po sigurnost sile u čijoj se vlasti nalaze, te će Vijeće ispitati da li su oštećeni u ovom predmetu predstavljali opasnost po sigurnost područja Alipašinosog polja i opštine Novi grad Sarajevo, kao i grada Sarajevo.

310. Iako su odbrane u ovom predmetu zastupale tezu da se u konkretnom slučaju radilo o legitimnoj odluci o izolaciji koja je zapravo donijeta na osnovu odredbi IV Ženevske konvencije, koja u određenim situacijama, dozvoljava internaciju civila, pod uslovima koji su navedeni u članovima 41. -43., te članom 78. IV Ženevske konvencije, Vijeće je analizom iskaza svjedoka i materijalne dokumentacije, van razumne sumnje, zaključilo da, u konkretnom, iako se u početku radilo zaista o internaciji civila kod kojih je pronađeno oružje, odnosno civila koji su učestvovali u organizovanju srpskog stanovništva za pobunu, da je takvo stanje moglo se pravdati za početak tih svih dešavanja, ali kako se uslovi u tim zatočeničkim prostorijama nisu poboljšavali sve do rasformiranja, odnosno isti su konstantno bili u neuslovnim prostorima i bez osnovnih uslova za boravak, a što je suprotno uslovima koje propisuju IV Ženevske konvencije, to je Vijeće van razumne sumnje utvrdilo da za dalji boravak zatočenih civila nisu bili ispunjeni uslovi za internaciju istih.

311. Dakle, relevantne odredbe pomenute Konvencije ne samo da su propisale pod kojim uslovima bi internacija bila opravdana, nego su propisale i tretman takvih lica odnosno uslove smještaja i boravka za vrijeme internacije, obaveze u vezi sa preispitivanjem odluka o internaciji, kao i obavezu čovječnog postupanja prema takvim licima, a što također nije bilo ispoštovano u odnosu na internirana lica.

312. Sve navedeno, u konačnici, jasno ukazuje da se nije radilo o opravdanoj internaciji osoba opasnih po bezbjednost države, nego o proizvoljnom lišenju slobode lica isključivo jednoig dijela civila srpske nacionalnosti sa područja opštine Novi grad Sarajevo.

313. Naime, zaštita civila od opasnosti u toku oružanog sukoba je fundamentalni cilj međunarodnog humanitarnog prava. Međutim, sloboda kretanja civila "*neprjateija*" u toku oružanog sukoba može biti ograničena, ili čak privremeno ukinuta, ako to zahtijevaju okolnosti. Dakle, u Ženevskim konvencijama ne postoji apsolutno pravo na slobodu kretanja. Ovo, međutim, ne znači ni da postoji opšte ukidanje ovog prava u toku oružanog sukoba. Stoga je zatočavanje civila dozvoljeno u određenim ograničenim situacijama. Opšte pravilo koje predviđa ograničavanje prava civila je sadržano u članu 5. IV Ženevske konvencije, gdje se navodi da *ako osoba zaštićena ovom Konvencijom daje povoda opravdancj sumnji da se odaje ojelatnosti štetncj po sigurnost države, ista se neće moći pozivati na prava i povlastice iz Konvencije.*

314. Međutim, kada su u pitanju najstrožije mjere bezbjednosti koje države imaju pravo da preduzmu, uključujući i upućivanje na prisilni boravak ili interniranje, suštinsko je da

mjere ograničenja ne utiču na fundamentalno pravo osoba u pitanju da se s njima čovječno postupa.

315. Relevantne norme međunarodnog humanitarnog prava razvijene su tako da samo apsolutna nužda, zasnovana na zahtjevima bezbjednosti države, može opravdati pribjegavanje tim mjerama, a i tada samo ako se bezbjednost ne može zaštititi na drugi, manje strog način.

316. Autori IV Ženevske konvencije, svjesni ovih opasnosti, dozvolili su interniranje i upućivanje na prinudni boravak samo kao posljednje pribježište, i podvrgavaju ih strogim pravilima (članovi 41. do 43. i član 78).

317. Član 41. IV Ženevske konvencije tako ističe da je interniranje civila dopustivo samo u ograničenim slučajevima i da je, u svakom slučaju, podložno strogim pravilima. Ta pravila su sadržana prvenstveno u članovima 42. i 43. koji su zasnovani na opštoj rezervi iz člana 27. Stav. 4., kojim se dozvoljavaju "one mjere kontrole i bezbjednosti koje su potrebne s obzirom na ratno stanje".

318. Mjera aktivnosti koja se smatra štetnom po unutrašnju ili spoljnu bezbjednost države koja opravdava interniranje ili upućivanje na prinudni boravak prepuštena je u velikoj mjeri vlastima same te države. Očito, interniranje je dozvoljeno samo kada je apsolutno neophodno. S druge strane, ne može se smatrati da sama činjenica da je osoba državljanin neprijateljske strane ili njen saveznik, ugrožava bezbjednost protivničke strane gdje ona živi, te stoga nije opravdan razlog da je se internira ili uputi na prinudni boravak. Da bi opravdala pribjegavanje takvim mjerama, strana mora imati valjanog razloga da misli da lice u pitanju svojim aktivnostima, znanjem, ili kvalifikacijama predstavlja stvarnu opasnost za njenu sadašnju ili buduću bezbjednost. Činjenica da je pojedinac muškog pola i vojno sposoban ne mora se obavezno smatrati opravdanjem za primjenu ovih mjera.

319. U slučaju da se interniranje civila može opravdati u skladu sa relevantnim članovima IV Ženevske konvencije, licima koja se tako drže, ipak moraju biti data neka osnovna proceduralna prava. Ta prava imaju uporište u članu 43. IV Ženevske konvencije kojim je predviđeno sljedeće: *Član 43 dopunjava članove 41 i 42 time što utvrđuje postupak sačinjen da se njime osigura da strane u oružanom sukobu, koje pribjegavaju mjerama interniranja, poštuju osnovna proceduralna prava lica u pitanju, u smislu prava da u najkraćem mogućem roku odluka bude preispitana od strane Suda ili administrativnog tijela, uz obavezu kontrole opravdanosti interniranja dva puta godišnje.*

320. Cijeneći sve citirane odredbe IV Ženevske konvencije, Vijeće smatra da zatočenje civila u toku oružanog sukoba može biti dopušteno u ograničenim slučajevima, ali da u svakom slučaju mora biti u skladu sa odredbama člana 42 i 43 Četvrtе Ženevske konvencije. Interniranje civila može biti uslovljeno bezbjednošću države i odluka o tome da li civil predstavlja prijetnju po bezbjednost države, prepuštena je u velikoj mjeri njenom nahodjenju. Međutim, mora se imati na umu da je mjera interniranja iz bezbjednosnih razloga izuzetna mjera i da se nikada ne smije preduzimati na kolektivnoj osnovi. Prvobitno zakonito interniranje očito postaje protivzakonito ako strana koja zatvara lica ne poštuje osnovna proceduralna prava zatočenih lica i ne uspostavi odgovarajući sud ili administrativno tijelo kako je propisano članom 43. IV Ženevske konvencije.

321. Jasno je da je u prostorijama zatočeničkih objekata u podrumima stambene zgrade na Alipašinom Polju, „B“ faza, u ul. Trg ZAVNOBIH br. 27 i 21, te kafea „Borsalino“, MZ Mladost i mesnice „Pešter“ bio zatočen znatan broj zatvorenika u periodu maj-august 1992. godine. Vijeće je već utvrdilo da su ti pojedinci bili civili. Pitanje kojim se Vijeće mora pozabaviti je, da li je zatočavanje ovih civila bilo opravdano prema relevantnim odredbama međunarodnog humanitarnog prava.

322. Prije svega, a vezano za pripadnost srpskog stanovništva s područja opštine Novi grad Sarajevo i grada Sarajeva oružanim snagama, Vijeće ističe da, iako takva činjenica može ozbiljno upućivati na to da žrtva direktno učestvuje u neprijateljstvima, ona nije pokazatelj koji bi sam po sebi bio dovoljan za takav zaključak.

323. Nadalje, Vijeće ističe da je nesporno da su ta lica imala određene količine naoružanja što pješadijskog tako i vojno komunikacijske opreme i to može samo biti pretpostavka da bi oni da im to oružje nije oduzeto, sa istim učestvovali u borbenim dejstvima. Međutim, kako nema dokaza da su oštećeni stvarno i učestvovali u borbama kojima bi cilj bio nanošenje stvarne štete ljudstvu ili materijalno-tehničkim sredstvima oružanih snaga neprijatelja, to je Vijeće i ove nesporne činjenice imalo u vidu

324. Naime, odbrana je, putem svjedoka, nastojala uvjeriti Vijeće da je kod pripadnika jednog dijela srpskog stanovništva na području opštine Novi grad Sarajevo, pronađena količina naoružanja koja, kao takva, uz potrebno ljudstvo, predstavlja prijetnju po sigurnost tog područja.

325. Međutim, Vijeće ističe da je, a ako to proizlazi iz iskaza oštećenih, ali i iskaza drugih svjedoka, posebno pripadnika štaba TO Stela koji su učestvovali u akciji oduzimanja oružja, znatna količina naoružanja, koje se, istina, nalazila u posjedu jednog dijela srpskog stanovništva, oduzeta, odnosno dobrovoljno predata, prije nego su takva lica bila lišena slobode.

326. Dakle, ne ulazeći u ispitivanje teze da li je pronađena količina naoružanja predstavljala opasnost po sigurnost, Vijeće ističe da je isto prethodno većinski oduzeto, nakon čega je to stanovništvo prestalo biti opasno po sigurnost.

327. Vijeće napominje da je moguće da je u odnosu na određena lica zaista i postojao osnov sumnje da čine određena krivična djela, kako to odbrana tvrdi. Međutim to nikako nije i ne smije značiti pravo da se pod takav osnov podvode određeni broj lica srpske nacionalnosti s područja opštine Novi grad Sarajevo i grada Sarajeva, posebno ne ona lica kod kojih nije pronađeno nikakvo oružje, a kojih je bilo u velikom broju. Osim toga, činjenica je da su lica srpske nacionalnosti držana u zatočeničkim objektima i cijeli inkriminirajući period, odnosno ako su takva lica inicijalno i bila sumnjiva zbog određenih krivičnih djela, prema takvim licima se, u skladu s odredbama IV Ženevske konvencije, moralo što prije izvršiti preispitivanje odluke o njihovom daljem zadržavanju, što također nije učinjeno.

328. Analizom iskaza svjedoka na okolnost lišenja slobode (*u djelu presude kcji se odnosi na civilni status žrtava*) Vijeće zaključuje da iz istih proizlazi da se radi o licima srpske nacionalnosti koja su do početka sukoba bila nastanjena u naseljima na području opštine Novi grad Sarajevo, bliže Alipašino polje, Vojničkog polja, Aneksa i dr, i koja su bila zatvarana u prostorijama zatočeničkih objekata u podrumima stambene zgrade na

Alipašinom Polju, „B“ faza, u ul. Trg ZAVNOBIH br. 27 i 21, te kafea „Borsalino“, MZ Mladost i mesnice „Pešter“ u periodu od maja 1992. pa do augusta 1992. godine.

329. Nadalje, iz iskaza oštećenih proizlazi da je njihovom zatvaranju prethodila pojedinačna predaja oružja, koje je, prema saznanjima pripadnika štaba TO Stela bilo u posjedu jednog dijela srpskog stanovništva, a koje su isti dobili od bivše JNA odnosno isto im je, prije početka sukoba na tom području, masovno dijeljeno od pojedinih pripadnika SDS-a, u svrhe zaštite i samoodbrane. Također, iz iskaza proizlazi da su negdje od marta mjeseca 92. godine srpske snage postavile barikade na Mojmilu, da su se borbena dejstva prenijela i na Alipašino polje, usljed čega su počele dežure po zgradama, koje su bile multinacionalne. Također, svjedoci su potvrdili da su znali da su se u proljeće 92. godine naoružavali Srbi, ali i ostali okupljeni oko Juke i Kruške, jer su njih dvojica imali kontakte iz kriminalnog miljea iz kojeg razloga su im ljudi i prišli prilikom samoorganizovanja. Nadalje, većina oštećenih je potvrdila da su imali oružje i ostalu vojno komunikacijsku opremu, ali su isto tako svi bili saglasni u tome da ga nikada nisu upotrijebili.

330. Nadalje, iz iskaza svjedoka također proizlazi da je krajem mjeseca maja 92. godine, održan sastanak skupštine predsjedavajućih kriznih štabova ulaza, na kojem je donesena Odluka⁵⁵ o formiranju Komande kriznog štaba Stela, na kojem su prisustvovali, kako to svjedoci navode, Komadant kriznog štaba, zamjenik komadanta KŠ, Pomoćnik komadanta za pozadinska pitanja, pomoćnik komadanta za civilna pitanja, a navedenom sastanku je nazočio i Jusuf Prazina „Juka“. Naime, pored odluke o formiranju Komande i drugih operativnih odluka, jedan od razloga za održavanje sastanka, između ostalog, bilo je traženje predstavnika stanara da se pretresi koji su počeli od 01.05.1992. godine vrše na neki organizovaniji način, obzirom da su pretrese vršila mnoga neidentifikovana lica, bez akreditacija, a čak su i pripadnici rezervnog sastava policije, kao i pripadnici JNA iz Nedžarića vršili određene upade u pojedine ulaze. Nadalje, na tom sastanku je traženo da se provjeri da li Kruško i Juka imaju ovlasti da vrše pretrese, obzirom da se mnogi stanari žale na proizvoljno vršenje pretresa i odvođenja civilnog stanovništva na informativne razgovore.

331. Tako je svjedok Fuad Tanović, jedan od predstavnika ulaza izjavio da je na sastanak došao Juka, koji je na svjedokovo pitanje o legitimnosti pretresa, svjedoku pokazao opečaćen papir na kojem su se nalazili pripadnici rezervnog sastava policije. Svjedok je tada smatrao da to nije dovoljno, a sa tim se saglasio i Juka, koji je kako to svjedok navodi „... bio zainteresovan da zvanično i organizovano vodi jedinicu...“. Nedugo nakon sastanka, svjedok je naveo da je zajedno sa Jukom otišao na sastanak kod Sefera i Ganića gdje je Juka imenovan za Komadanta specijalnih jedinica Armije RBiH, od kada se rijetko pojavljivao u B-fazi, gdje je komadant štaba bio Samir Kahvedžić „Kruško“.

332. Daljom analizom iskaza svjedoka, Vijeće je utvrdilo da prilikom oduzimanja oružja gotovo nikako nisu izdavane potvrde, obzirom da su skoro svi svjedoci bili izričiti u tome da im prilikom predaje oružja nisu izdavane potvrde, niti su bilo šta potpisivali. S tim u vezi, Vijeće je cijenilo i iskaze pripadnika štaba Stela koji su lično učestvovali u privođenju privedenih lica srpske nacionalnosti, da su se naoružavali *oduzetim oružjem od SDS-ovaca*, što je izjavio svjedok Senad Kuburović, dodajući da je nađen spisak lica koji su zadužili oružje od SDS-a, „*prvo im je pretresen stan, te smo nalazili oružje, išli su na info*

⁵⁵ T-77- Odluka o formiranju komande kriznog štaba „Stela“ od 31.05.1992.godine

razgovor i nakon toga su puštani kući. Djelovao je i snajper na Alipašinu, sa Vcjničkog, iznad Mladena, onda sa Plave zgrade. Vršili smo i tada pretrese“.

333. Imajući u vdu navedeno, Vijeće ne dovodi u sumnju iskaz ovog svjedoka, prevashodno cijeneći ratne okolnosti, izloženosti naselja snajperskom i artiljerijskom djelovanju, usljed čega je jedino bilo bitno, „*sačuvati živu glavu*“ i naoružati se i odgovoriti neprijateljskim snagama. Bez obzira na opravdanost i razloge iznjete od strane svjedoka u vezi sa navedenim, Vijeće je stava, da se ipak radilo o oduzimanju oružja suprotno propisima koji uređuju navedeni pravni institut, posebno ako se ima u vidu da je isto korišteno od strane pripadnika Jukine jedinice, nerijetko i prodavano, a nakon što je ili dobrovoljno predato ili pronađeno i oduzeto.

334. Vijeće je nadalje utvrdilo da i pored činjenice da je prethodno izvršena predaja naoružanja odnosno isto je oduzeto prilikom pretresa (*bez potvrda o privremenom oduzimanju predmeta*), negdje od početka mjeseca maja 92. godine je počelo masovno odvođenje jednog dijela muškaraca srpske nacionalnosti s područja opštine Novi grad Sarajevo, na način da su isti odvođeni iz svojih stanova i kuća, u civilnoj odjeći, pri čemu im je govoreno kako idu na informativne razgovore i da će se brzo vratiti, što neki i jesu, te da im ništa ne treba da ponesu, pa je veliki broj njih odveden u trenerkama, šorcevima, majicama.

335. Da se radilo o samovolji pojedinih pripadnika štaba TO Stela koji su informaciju o naoružanju koristili samo kao izgovor radi privođenja, potvrđuju skoro sva zatočena lica koja su svoj iskaz dali na glavnom pretresu, navodeći da su iz svojih kuća kombijem ili putničkim automobilima odvođeni direktno u podrumске prostorije zatočeničkih objekata u B-fazi, kojom prilikom je od oštećenih traženo da priznaju gdje je oružje, radio stanica, što su svjedoci negirali da znaju išta o tome, a nerijetko su tokom ispitivanja bili udarani palicama ili nogama. Nakon obavljenih ispitivanja, niko nije pušten kući, nego naprotiv, svi ostaju do daljnjeg zatvoreni, a neki čak i do samog rasformiranja zatočeničkih objekata krajem augusta 1992. godine.

336. S tim u vezi je i dokaz T-82⁵⁶, Izvještaj po sigurnosti za period od početka ratnih dejstava do 18.05.1992. godine, u kojem se između ostalog navodi: „*Praktično sve aktivnosti na funkcioniranju integralnog sistema sigurnosti su počele od nule*“. Nadalje, u istom izvještaju, a koji se odnosi na ponašanje lica koja bi trebala garantovati sigurnost građana se navodi: „*Na području kcje kontrolira Opštinski štab TO Novi grad ima više paravcnih jedinica (Esko, Doktor itd) kcje se bave, prema mnogobrcjnim dcjavama i žalbama, i mnogim nedozvojenim i nepropisnim poslovima (pretresom kuća, oduzimanjem raznih predmeta bez davarja potvrda, švercom oružja i municije, krađama i preprodajama tehničkih stvari i to), čime stvaraju mnoge probleme jedinstvenom sistemu komandiranja, prikupljanju naoružanja, i vrše negativnu političku konotaciju na terenu. Potrebno je preduzeti energične mjere za sprečavanje njihovog djelovanja.*“

337. Dakle, na osnovu naprijed navedenog ovo Vijeće zaključuje da lica srpske nacionalnosti iz naselja Alipašino polje, Vojničko polje, Švrakino selo, Stup, Aneks, Dobrinja, Otes, Doglodi, Otoka, Mojmilo, Neđarići i druga naselja, a koja su negdje od

⁵⁶ T-82 Opštinski štab TO Novi Grad Vojna tajna Strogo pov. br. 01/05/92 od 18.05.1992. godine Izvještaj po sigurnosti za period od početka ratnih dejstava do 18.05.1992. godine

početka maja 92. godine zatvarana u podrumskim prostorijama zatočeničkih objekata u B-fazi, ili imali oružje koje su predavali ili im je pretresom oduzeto, ali da im ta činjenica ne oduzima civilni status, obzirom da nisu bili uključeni ni u kakve vojne aktivnosti prilikom hapšenja.

338. S tim u vezi Vijeće ukazuje i na dokaz T-59⁵⁷, a koji se odnosi na Spisak privedenih građana u bazu Stela, prema kojem je u inkriminisanom periodu ukupno privedeno 465 lica srpske nacionalnosti u bazu Stela, kao i na dokaz T-53⁵⁸ koji se odnosi na evidencije koje su pronađene na disketama u bazi Stela, na kojima se, između ostalog nalazi i Spisak adresa, imena i telefonskih brojeva lica koja su provjeravana, a neka i zatvarana u bazu Stela.

339. Dakle, sve i da se u konkretnom slučaju radi o zakonitoj iternaciji, da je određeni broj civila srpske nacionalnosti pušten odmah nakon privođenje, Vijeće nalazi, a na osnovu izvedenih dokaza, da su među zatvorenim licima bila i lica kod kojih nije pronađeno nikakvo oružje, niti su u štabu raspolagali sa informacijama da su ga isti posjedovali, ali i lica koja nisu bila vojno sposobna, dakle i starci i žene, ali su i pored te nesporne činjenice, i ta lica zatvorena zajedno sa ostalim i to iz bezjedonosnih razloga, kako to odbrana tvrdi.

340. Na takvo lišavanje slobode, koje nije opravdano nikakvim ugrožavanjem bezbjednosti upućuje i Službena zabilješka od 06.07.1992. godine (T-62)⁵⁹, u kojoj se navodi da je supruga pritvorenog lica u prostorijama OB OS R BiH izvijestila da joj je suprug dana 20.06.1992. godine odveden od strane pripadnika jedinice kojom komanduje Kruško Samir, te da je prema određenim saznanjima, čitav slučaj u vezi sa pritvorenim iskonstruisan od strane bišeg supruga, koji je pripadnik Kruškine jedinice.

341. Sve navedeno potvrđuje činjenicu da zatvorena lica srpske nacionalnosti i ako su u početku i internirana iz razloga bezbjednosti, kako to odbrana tvrdi, što bi bilo u skladu s odredbom člana 42. IV Ženevske konvencije, Vijeće nalazi da za njihovo zatvaranje nisu bili ispunjeni potrebni uvjeti koje propisuju Ženevske konvencije Naime, nije sporno da je zatvaranje civila dozvoljeno u određenim ograničenim situacijama. Pojam aktivnosti štetnih ili neprijateljskih za bezbjednost države teško je definisati. Ono što je ključeno su, prije svega, špijunaža, sabotaza i obavještajne aktivnosti za neprijateljske snage ili neprijateljske državljane. Međutim, slučajevi takve aktivnosti koji mogu biti smatrani štetnim ili neprijateljskim za državnu bezbjednost moraju biti ocijenjeni kao takvi shodno međunarodnom pravu, kako za slučajeve koji se javljaju na okupiranoj tako i na neokupiranoj teritoriji. Suštinsko je da mjere ograničenja ne utiču na fundamentalno pravo osoba u pitanju da se s njima čovječno postupa. Relevantne norme međunarodnog humanitarnog prava razvijene su tako da samo *apsolutna nužda, zasnovana na zahijevima bezbjednosti države, može opravdati pritjegavanje tim r. jerama, a i tada samo ako se bezbjednost ne može zaštititi na drugi, manje strog način*, kao i da se pri tom obezbjede adekvatni uvjeti i kontrola svakih šest mjeseci od strane organa koji je dužan o njima da vodi brigu.

⁵⁷ T-59 Glavni štab OS , Uprava bezbjednosti SP br.03/30-176 od 23.06.1993.godine,Spisak privođenih građana u bazu "Stela"

⁵⁸ T-53 Uprava bezbjednosti St.pov. br. 03/30-232 od 10.08.1993.godine. Službena zabilješka o podacima koji su vođeni u bazi Stela, prilog spisak građana srpske nacionalnosti sa Alipašinog polja

⁵⁹ T-62 Službena zabilješka: Belma Homšić broj u/17-34 od 06.07.1992. godine

342. Međutim, jasno je da se zatočavanje u konkretnom, a naročito zbog dužine trajanja zatočenja, fizičkog i psihičkog maltretiranja, kao i uslova koji su bili u zatočeničkim centrima, odbrane nisu uspjele opravdati. Iako se mora prihvatiti da sila koja drži zatočnike uživa visok stepen diskrecije u utvrđivanju ponašanja koje smatra štetnim po svoju bezbjednost, Vijeću je jasno da se u slučaju zatočenja jednog dijela srpskog civilnog stanovništva sa područja naselja opštine Novi grad Sarajevo ni u kom slučaju nije obavilo na način koji je jasno propisan Ženevskim konvencijama. Dakle, Vijeće smatra da sve ovo jasno proizilazi iz iskaza saslušanih svjedoka koji su u kritično vrijeme ili bili zatočeni ili svjedoci koji su uzimali izjava od nekolicine zatočenih.

343. U svjetlu ovih dokaza, Vijeće nalazi da je zatočavanje civila bilo represivna mjera uperena protiv konkretne grupe ljudi, zasnovana uglavnom na razlogu ugrožavanja bezbjednosti, ali bez da su prethodno utvrđeni adekvatni uvjeti za držanje istih, da nije vršena kontrola dužine trajanja zatočenja.

344. Dakle, čak i kada bi Vijeće prihvatilo da je početno zatočavanje pojedinaca bilo zakonito, produženo zatočeništvo tih civila predstavljalo je kršenje međunarodnog humanitarnog prava, jer zatočenicima nisu data procesna prava obavezna po članu 43. IV Ženevske konvencije. Prema ovoj odredbi, odluka da se protiv civila preduzmu mjere zatočavanja mora se *"preispitati štice prije moguće od strane odgovarajućeg suda ili administrativnog odbora"*.

345. U konkretnom slučaju, a ocjenom ne samo iskaza svjedoka, nego i materijalnih dokaza, Vijeće je nesumnjivim našlo da u odnosu na lica, za koja je postojala sumnja da učestvuju u vojnim aktivnostima i dijelila naoružanje, kao i lica kod kojih je naoružanje pronađeno, da dužina trajanja zatvaranja nije bila apsolutna nužda. S druge strane, činjenica je da su lica prilikom privođenja bila vrlo često maltretirana odnosno udarana, što takođe nije u skladu s Konvencijom. O tome da nisu ispoštovane ni ostale obaveze u odnosu na internirana lica kao što je pravo na odluku, pravo da takvu odluku ponovo razmotri nadležni organ je već bilo riječi.

346. Osim toga, Vijeće ističe da, ukoliko je sama internacija takvih lica bila inicijalno i opravdana, iz dokaza proizilazi da u odnosu na takva lica nisu ispoštovane odredbe člana 42. i 43. IV Ženevske konvencije o zaštiti civilnih osoba za vrijeme rata, koje se odnose na tretman takvih lica, a osim toga zatočena lica su bila izložena i nečovječnom postupanju, te su boravila u nehumanim uslovima.

347. Iz prethodno izloženih razloga Vijeće zaključuje da zatočavanje civila nije bilo u saglasnosti sa relevantnim odredbama IV Ženevske konvencije. Shodno tome, na osnovu prethodno izloženih dokaza, Vijeće zaključuje da to zatočavanje predstavlja krivično djelo protivzakonitog zatočavanja civila.

UBISTVO

348. Imajući u vidu da je u postupku van razumne sumnje utvrđena ispunjenost opštih elemenata krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. KZ SFRJ, Vijeće će prije obrazlaganja prirode krivičnopravnih radnji, odnosno prije nego se Vijeće upusti u ocjenu dokaza u odnosu na tačke osuđujućeg dijela presude u nastavku obrazložiti ispunjenost elemenata radnji izvršenja djela, odnosno ubistva.

349. U pogledu elemenata krivičnog djela ubistva Vijeće se rukovalo utvrđenom praksom MKSJ.

350. Tako u predmetu *Mitar Vasićević* Pretresno vijeće MKSJ u svojoj presudi navodi: "Elementi definicije 'ubistva' po međunarodnom običajnom pravu su slijedeći: smrt žrtve, smrt je uzrokovana radnjom ili propustom optuženog, odnosno osobe ili osoba za čije radnje i propuste optuženi snosi krivičnu odgovornost. Radnja ili propust optuženog, odnosno osobe ili osoba za čije radnje ili propuste on snosi krivičnu odgovornost, počinjeni su s namjerom: „lišavarja života, ili nanošenja teške tjelesne povrede, ili nanošenja teške ozljede sa razumnom mogućom svješću o tome da će takav čin ili propust vjerovatno uzrokovati smrt".⁶⁰

351. U predmetu *Kordić i dr.*, Pretresno vijeće u presudi zaključuje: "...da je, kad se radi o krivičnom djelu hotimičnog lišavarja života, *actus reus* – fizička radnja nužna za krivično djelo – usmrćenje žrtve kao rezultat postupanja ili propusta optuženog. S tim u vezu Vijeće primjećuje da postupanje optuženog mora biti bitan uzrok smrti žrtve, kcja mora biti "zaštićena osoba". Da bi se zadovoljio uslov *mens rea* za hotimično lišavarje života, mora se pokazati da je optuženi imao namjeru da ubije, ili da nanese tešku tjelesnu povredu uz bezobzirnu nebrigu za ljudski život."⁶¹

352. Slično u predmetu *Blaškić* Pretresno vijeće nalazi da: "Kad je posrjedi materijalni element kršenja, potrebno je dokazati da je smrt žrtve bila posljedica djela kcje je optuženi počinio... Namjera, odnosno element svijesti neophodan pri utvrđivanju hotimičnog lišavarja života postciji ako se pokaže da je optuženi imao namjeru lišiti života ili nanijeti teške tjelesne ozljede za kcje je morao razumno pretpostaviti da bi mogle prouzročiti smrt."⁶²

353. *Mens rea* (subjektivni element) za ubistvo iz ovog člana zadovoljen je kada je počinilac „imao namjeru da se prouzrokuje smrt ili teška tjelesna povreda za kcju postciji razumna pretpostavka da je on morao znati da će vjercjatno prouzrokovati smrt".⁶³

354. Također, *mens rea* ili stanje svijesti kod počinitelja podrazumijeva postojanje umišljaja da ubije, ili da nanese teške tjelesne povrede koje će vjerovatno rezultirati smrću, ili je bezobziran u pogledu toga da li će doći do smrtnog ishoda ili ne.⁶⁴

355. Namjera izvršioca u vrijeme izvršenja radnje ili propusta mora biti lišavanje života žrtve ili u odsustvu tako specifične namjere, počinilac mora djelovati ili propustiti da djeluje uz razumnu pretpostavku da je smrt vjerovatna posljedica.

356. Zaključak o postojanju *mens rea* može se izvesti iz dokaza predočenih u predmetu, neposredno ili na osnovu indicija. ⁶⁵Predumišljaj nije potreban.⁶⁶

⁶⁰MKSJ, presuda Pretresnog vijeća u predmetu *Mitar Vasićević*, paragraf 205.

⁶¹MKSJ, presuda Pretresnog vijeća u predmetu *Kordić i dr.*, paragraf 229.

⁶²MKSJ, presuda Pretresnog vijeća u predmetu *Blaškić*, paragraf 153.

⁶³ *Kordić i drugi*, presuda Žalbenog vijeda ¶ 36; *vidi također Brđanin*, presuda Pretresnog vijeda ¶ 386;

Stakić, presuda Pretresnog vijeda ¶¶ 587, 747; *Limaj*, presuda Pretresnog vijeda ¶ 241.

⁶⁴ *Zejnii Delalić i drugi* (predmet „Čelebići”), Predmet br. IT-96-21-T, Prvostepena presuda, 16.11. 1998, 439; *Akayesu*, Prvostepena presuda 589; *Dario Kordić i drugi*, Predmet br. IT-95-14/2-T, Prvostepena presuda, 26.02.2001., 236

⁶⁵ *Brđanin*, presuda Pretresnog vijeda ¶ 387.

357. Vijeće je na osnovu izvedenih dokaza, koji su analizirani i detaljno opisani u nastavku obrazloženja, utvrdilo činjenično stanje navedeno u osuđujućem dijelu izreke presude, te tako utvrđeno činjenično stanje posmatralo u svjetlu navedenih elemenata radnji izvršenja *ubistva* osuđujućeg dijela presude, te zaključilo *van razumne sumnje* da su se radnjama optuženog Džananovića stekli svi elementi bića krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. KZ SFRJ.

NEČOVJEČNO POSTUPANJE

358. Kada je riječ o ovom uslovu zajedničkog člana 3. Ženevskih Konvencija kao preduslovu za postojanje krivičnog djela ratnog zločina, bilo je nužno utvrditi da su optuženi u odnosu na zaštićenu kategoriju osoba, postupali protivpravno svojoj obavezi na čovječno postupanje.

359. Ženevske konvencije, a ni preuzeti KZ SFRJ, ne daju definiciju nečovječnog postupanja, ali se ta definicija može izvesti iz međunarodne pravne prakse. Tako je pretresno vijeće MKSJ-a u predmetu Delalić i drugi⁶⁷, dalo definiciju nečovječnog postupanja, ističući da nečovječno postupanje jeste: *“namjerna radnja ili propust, tj. radnja kcja je, objektivno gledana, smišljena, a ne slučajna, kcja nanosi tešku duševnu ili tjelesnu patnju ili povredu ili predstavja ozbiljan nasrtaj na ljudsko dostojanstvo.”*

360. Dalje se u istoj odluci ističe da pojam nečovječnog postupanja, kao takav *“sačirjava kišobran pod kcji potpadaju preostala teška kršenja sadržana u Konvencijama”*, tačnije da pod okrilje nečovječnog postupanja ulaze sva ona djela za koja se utvrdi da predstavljaju mučenje ili hotimično nanošenje teške patnje ili ozbiljne povrede tijelu i zdravlju, ali ova kategorija krivičnih djela nije ograničena na ona djela koja su uključena u dvije navedene kategorije, nego se *“proširuje i na cjela kcja krše osnovni princip humanog postupanja, naročito poštovarje ljudskog dostojanstva”*⁶⁸.

361. U svjetlu navedene definicije nečovječnog postupanja, međunarodna pravna praksa je izdiferencirala i niz konkretnih radnji, koje se mogu podvesti pod pojam nečovječnog postupanja i to: sakaćenje ili nanošenje teških tjelesnih povreda⁶⁹; premlaćivanje i druge nasilne radnje⁷⁰; nanošenje teških ili ozbiljnih povreda⁷¹; teške povrede tjelesnog ili duševnog integriteta⁷²; ozbiljan napad na ljudsko dostojanstvo⁷³; prisilni rad koji je izazvao tešku duševnu ili tjelesnu patnju ili povredu, ili je radnja predstavljala ozbiljan nasrtaj na ljudsko dostojanstvo⁷⁴; deportacija i prisilno premještanje grupa civila⁷⁵; prisiljavanje na prostituciju⁷⁶ i nestajanje ljudi pod prisilom⁷⁷.

⁶⁶ Ibid. u ¶ 386.

⁶⁷ Presuda pretresnog vijeća MKSJ-a u predmetu IT-96-21-T od 16.11.1998. godine, para 543

⁶⁸ Ibid. para 545

⁶⁹ Vidjeti predmet *Kvočka i dr.*, presuda Pretresnog vijeća MKSJ, broj IT-98-30/1, paragraf 208.

⁷⁰ Ibid, paragraf 208.

⁷¹ Vidjeti predmet *Kordić i Čerkez*, presuda Žalbenog vijeća MKSJ, broj IT-95-14/2, paragraf 117.

⁷² Vidjeti predmet *Blaškić*, presuda žalbenog vijeća MKSJ, broj IT-95-14paragraf 239. predmet *Krstić*, presuda Pretresnog vijeća MKSJ, broj IT-98-33 paragraf 523.

⁷³ Vidjeti predmet *Vasićević*, presuda Pretresnog vijeća MKSJ, paragraf 239-240.

⁷⁴ Vidjeti predmet *Naletilić i Martinović*, presuda Pretresnog vijeća MKSJ, paragrafi 271, 289, 303.

⁷⁵ Vidjeti predmet *Kupreškić i dr.*, presuda Pretresnog vijeća MKSJ, paragraf 566.

⁷⁶ Ibid, paragraf 566.

362. Pored MKSJ, pitanjem nečovječnog postupanja, bavila su se i druga pravosudna tijela, te je tako, Evropski sud za ljudska prava (ESLJP), polazeći od zabrane nečovječnog postupanja koji proizilazi i iz člana 3. EKLJP⁷⁸ zauzeo stanovište da bi zlostavljanje potpadalo pod ovaj član *“ono mora dosegnuti minimalan nivo težine... Ocjena ovog minimuma je po prirodi stvari relativna i zavisi od svih okolnosti predmeta, kao što su trajanje takvog postupanja, njegove fizičke i duševne posljedice i, u nekim slučajevima, pol, godine starosti i zdravstveno stanje žrtve”*⁷⁹.

363. Dakle, kako bi se procijenila težina nekog djela, nužno je razmotriti sve činjenične okolnosti, a neke od tih okolnosti mogu, na primjer, biti: karakter radnje ili propusta, kontekst u kojem su se oni dogodili, lične prilike žrtve uključujući starost, pol i zdravstveno stanje, kao i fizičke, psihičke i moralne posljedice tog čina za žrtvu. Činjenica da djelo ima dugoročne posljedice može da bude od važnosti prilikom utvrđivanja težine djela. Ipak, za postojanje nečovječnog postupanja, patnje koje dotična radnja nanosi žrtvi, ne moraju biti trajne, dovoljno je da su one stvarne i ozbiljne⁸⁰.

364. Evropski sud i Evropska komisija za ljudska prava razvili su opsežnu sudsku praksu koja se tiče raznih oblika zlostavljanja, kao što su mučenje, nečovječno i ponižavajuće postupanje, zabranjenih članom 3. EKLJP, pa je tako, u predmetu *Tomasi protiv Francuske*, Evropski sud, utvrdio da se radi o očigledno nečovječnom postupanju kojim se krši član 3. u slučaju kada je podnosilac žalbe bio podvrgnut šamaranju, udaran nogama i rukama, udaran po podlaktici, prisiljavan da stoji duži vremenski period bez potpore, sa rukama vezanim liscama na leđima, kada su pljuvali na njega i prisiljavali ga da gol stoji ispred otvorenog prozora, kada je lišen hrane i kada mu je prijećeno vatrenim oružjem. Evropski sud je smatrao da veliki broj udaraca koje je zadobio g. Tomasi i njihov intenzitet predstavljaju dva elementa koja su dovoljno ozbiljna da se takvo postupanje smatra nečovječnim i ponižavajućim. Sud je također smatrao da je postupanje „nečovječno“ ako je unaprijed planirano, ako se primjenjuje satima bez prekida i ako prouzrokuje stvarne tjelesne povrede ili intenzivnu fizičku i duševnu patnju.

365. Dakle, jasno je da su razna međunarodna sudska tijela, koja su razmatrala primjenu krivičnog djela nečovječnog postupanja, isto definisala na relativan način uzimajući u obzir sve činjenične okolnosti, uključujući prirodu radnje ili propust, kontekst u kojem je djelo počinjeno, njegovo trajanje odnosno ponavljanje, fizičke, duševne i moralne posljedice djela na žrtvu i lične okolnosti žrtve, uključujući godine, pol i zdravlje.⁸¹

366. Sem toga, na ovom mjesti vijeće navodi i to, da je kod procjene stepena svjesti optuženih, između ostalog, imalo u vidu i kriterije iz presude MKSJ-a u predmetu (Kunarac), a gdje se navodi: *„za krivično djelo povrede ličnog dostojanstva nužno je da je optuženi znao da njegovo djelo ili propust može imati za posljedicu teško poniženje, degradaciju ili na drugi način povrijediti ljudsko dostojanstvo. Za krivično djelo povrede*

⁷⁷ Ibid, paragraf 566.

⁷⁸ Član 3. EKLJP propisuje: “Niko ne smije biti podvrgnut mučenju, ili nečovječnom ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju”

⁷⁹ Presuda Delalić i dr., para 536, pozivanje na presudu eSLJP u predmetu A.vUK, od 23.09.1998. godine, para 20 (u kojem se citira ESLJP Costello-Roberts v. UK, 25.03.1993., 347-C RVHT (SER.A)1993.)

⁸⁰ Presuda pretresnog vijeća MKSJ-a u predmetu Krnojelac, par.131

⁸¹ Presuda Apelacionog vijeća Suda BiH broj S1 1 K 003368 13 Kžk od 04.03.2015. godine, strana 35-38;

ličnog dostojanstva nužno je samo svjest o mogućim posljedicama terećenog cjela ili propusta“.

367. Pored navedenog, iz iskaza svjedoka optužbe koji su uglavnom direktne žrtve postupaka optuženih nedvosmisleno proističe da su optuženi počinili radnje koje su za cilj imale teško lišenje osnovnih prava kao što su pravo na sigurnost i slobodu, što je svakako u suprotnosti sa gore navedenim obavezama i prohibicijama zajedničkog člana 3. Ženevskih Konvencija. Vijeće nalazi da je ovaj preliminarni element (kršenja zajedničkog člana 3., odnosno pravila međunarodnog prava prema stavu 1. člana 142. KZ SFRJ ispunjen sljedećim postupcima i oblicima ponašanja optuženih u odnosu na osuđujući dio izreke presude: 1. protupravno zatvaranje lica koja ne učestvuju u oružanom sukobu – ovo po ocjeni Vijeća predstavlja smišljeno nečovječno postupanje koje je nanijelo tešku duševnu patnju kao i ozbiljan nasrtaj na ljudsko dostojanstvo zatočenika, obzirom na način na koji su privedeni i uslove u kojima su držani; 2. odvođenje na prisilan rad kopanja rovova na prve borbene linije odnosno linijima razgraničenja između jedinica Armije R BiH i VRS, koje predstavlja smišljeno nečovječno postupanje prema zatočenicima koje je nanijelo tešku duševnu i tjelesnu patnju kao i povredu (Vijeće napominje da su neki od zatočenika ranjeni), te i ozbiljan nasrtaj na ljudsko dostojanstvo.

368. Obzirom da zakon ne daje definiciju djela *“protupravno odvođenje u koncentracione logore i druga protuzakonita zatvaranja,”* Vijeće je ovo djelo tumačilo koristeći uobičajeno i općeprihvaćeno značenje riječi. Koncentracioni logor je mjesto masovnog zatočenja uređen za prisilni boravak i prisilni rad. Koristeći se takvim opće-prihvaćenim značenjem ovih riječi, Vijeće nalazi da prinudno zatvaranje civila, bez sprovođenja zakonitog procesa ili postojanja konkretno opravdanih razloga izazvanih, na primjer, vanrednim okolnostima, potpada pod pojam *“protupravnog odvođenja u koncentracione logore i drugih protuzakonitih zatvaranja.”*

369. Apelaciono vijeće MKSJ je u predmetu „*Čelebići*“ postavilo standarde na osnovu kojih se može procijeniti da li postoji odgovornost lica za protivpravno zatvaranje civila. Naime, da bi neko mogao biti oglašen krivim za protivpravno zatočenje, potrebno je da postoji nešto više od svjesnog učešća u općem sistemu ili operaciji na osnovu koje su lica zatočena. Npr., potrebno je da je izvršilac odgovoran za smještanje lica u logor iako nema osnova za sumnju da zatočeno lice predstavlja bezbjedonosni rizik; ili, da izvršilac koji ima ovlašćenja u objektu zatočenja, prihvati lice bez bilo kakvog osnova za sumnju da lice predstavlja bezbjedonosni rizik; ili, da izvršilac, koji ima moć da oslobodi lice, to ne učini iako zna da nema osnova za dalje zatočenje lica.

370. Nadalje, u smislu kršenja zajedničkog člana 3. tačka c) Ženevskih Konvencija člana 3. tačka c) *silovanja*, kao oblik izvršenja krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva, definisano je kao *“prisiljavanje druge osobe upotrebom sile ili prijetnje direktnim napadom na njezin život ili tijelo ili na život ili tijelo njeje bliske osobe, na seksualni odnos ili s njim izjednačenu seksualnu radnju.”* Silovanje je jedan od najtežih seksualnih delikata, koji je u ratu zabranjen. Navedeno proizilazi iz odredbi međunarodnog ugovornog prava i to Ženevskih konvencija iz 1949. godine, Dopunskog protokola I i Dopunskog protokola II iz 1977. godine.

371. Iako zajedničkim članom 3. Ženevskih konvencija, nije izričito propisana zabrana silovanja, nesumnjivo taj član, koji se obavezno ima primjenjivati u svim sukobima bilo domaćeg, bilo međunarodnog karaktera, u okviru zabrane nečovječnog postupanja,

podrazumijeva i zabranu silovanja, imajući u vidu da silovanje predstavlja jedan od najtežih nasrtaja na ljudsko dostojanstvo. Naime, silovanje, kao oblik ratnog zločina, predstavlja jedno od najtežih krivičnih djela, koje počinioci istog koriste za ostvarivanje različitih ciljeva kakvi su zastrašivanje, degradacija, poniženje, diskriminacija, kažnjavanje, kontrola ili uništenje osobe.

372. Obzirom da članom 142. KZ SFRJ nije data šira definicija radnje izvršenja silovanja, kao ni elemenata koji konstituišu tu radnju, Vijeće se u tom smislu oslonilo na praksu MKSJ.

373. U tom pogledu, shodno presudi Žalbenog vijeća MKSJ u predmetu *Kunarac, Kovač i Vuković* od 12. juna 2002. godine, paragrafi 127-132, *Actus reus* krivičnog djela silovanja prema međunarodnom pravu čini seksualna penetracija, bez obzira koliko neznatna: (a) vagine ili anusa žrtve penisom počinioca ili bilo kojim drugim predmetom kojim se počinitelj poslužio; ili (b) usta žrtve penisom počinioca, uz upotrebu sile, prinude ili prijetnje silom, protiv žrtve ili treće osobe.

374. U predmetu *Pinčić*, Sud je utvrdio da odredbe međunarodnog krivičnog prava zabranjuju ne samo silovanje, nego i svaki teški spolni nasrtaj kod kojeg ne dođe do stvarne penetracije. Sva teška zlostavljanja spolne prirode koja se nanose protiv tjelesnog ili moralnog integriteta osobe korištenjem prinude, prijetnje ili zastrašivanja na način koji degradira i ponižava dostojanstvo žrtve, zabranjena su prema međunarodnom pravu. Budući da su oba djela, silovanje i seksualno nasilje, zabranjena prema međunarodnom pravu, razlika među njima bitna je prije svega za izricanje kazne.⁸² Nadalje, u predmetu *MKSJ Kvočka i dr.*, u presudi Pretresnog vijeća od 02. novembra 2001., paragrafi 175. i 180. silovanje je definisano kao "*fizički nasrtaj seksualne prirode, počinjen nad nekom osobom u okolnostima prisile*".

375. Subjektivni element ovog krivičnog djela zahtijeva umišljaj. U predmetu protiv *Pinčića*, sud smatra da je optuženi bio svjestan da svojim postupanjem čini krivično djelo i htio je njegovo izvršenje.⁸³ Otpor nije uslov. Primjena sile ili prijetnja primjenom sile svakako predstavlja neoboriv dokaz odsustva pristanka, ali primjena sile nije po sebi element bića silovanja. Postoje drugi faktori, uz primjenu sile, zbog kojih se seksualna penetracija može smatrati činom na koji žrtva nije pristala i koji nije željela.

376. U skladu sa navedenim, vijeće je razmotrilo sve okolnosti izvršenja radnji koje su stavljene na teret optuženima Džananoviću i Gadži. Na temelju, prije svega iskaza svjedoka oštećenih vijeće je zaključilo da su njihove radnje, a u svjetlu prethodno navedenih definicija, imale karakter nečovječnog postupanja, te da je prema oštećenim, kao zaštićenim licima, postupano uz odsustvo poštovanja, suprotno osnovnim načelima međunarodnog prava svjesno upravljeno na degradiranje njihovog dostojanstva.

377. Vijeće je na osnovu izvedenih dokaza, koji su analizirani i detaljno opisani u nastavku obrazloženja, utvrdilo činjenično stanje navedeno u osuđujućem dijelu izreke presude, te tako utvrđeno činjenično stanje posmatralo u svjetlu navedenih elemenata radnji izvršenja ***ubistva (tačka (l) 2a), nečovječnog postupanja ((l) 2., 2b), 2c), 2d), 2e), 2f), 2h), 2i),***

⁸² *Pinčić*, prvostepena presuda, str. 30.

⁸³ *Pinčić*, prvostepena presuda, str. 26.

2k), 2l), 2m), 2v), 2aa), 3., 4., (II) 1., 2., (III) 6., 7., 8., 9. i 10.), protivpravnog zatvaranja kao oblika nečovječnog postupanja (tačke (I) 1., (III) 1., 2., 4. i 5.) i silovanja kao oblika nečovječnog postupanja (tačke (I) 2cc) i 2dd)) osuđujućeg dijela presude, te zaključilo van razumne sumnje da su se radnjama optuženih stekli svi elementi bića krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. KZ SFRJ.

378. Svi navedeni elementi su u konkretnom slučaju utvrđeni od strane vjeća, te će isti biti analizirani kroz obrazloženje svake tačke obrazloženja presude.

(II) KRŠENJE MORA BITI POČINJENO U VRIJEME RATA, ORUŽANOG SUKOBA ILI OKUPACIJE

379. U međunarodnoj praksi oružani sukob „postoji svuda gdje se pribjeglo oružanj sili između država ili produženom oružanom nasilju između vlasti i organizovanih naoružanih grupa, ili pak između takvih grupa unutar jedne države. Međunarodno humanitarno pravo važi od početka takvih oružanih sukoba i proteže se i na vrijeme poslije prestanka neprjateljstva, dok se ne postigne opšte zaključenje mira, ili u slučaju unutrašnjih sukoba, dok se ne postigne mirno rješenje, do tog časa međunarodno humanitarno pravo primjenjuje se na cijeloj teritoriji zaraćenih država, ili u slučaju unutrašnjih sukoba, na cijeloj teritoriji pod kontrolom neke od strana, bez obzira da li se tu odvijaju stvarne borbe“⁸⁴

380. Prilikom razmatranja i donošenja odluke da je u kritično vrijeme postojao oružani sukob Vijeće je imalo u vidu, prije svega, da odbrana tokom postupka nije sporila činjenicu da je u inkriminisanom periodu obuhvaćenog optužnicom postojao oružani sukob između Armije R BiH i VRS-a, kao i činjenicu da su ti sukobi posebno bili izraženi na području grada Sarajevo, tačnije Alipašina polja, kao graničnog područja između dvije sukobljene strane.

381. U prilog navedenoj činjenici, da je postojalo ratno stanje u vrijeme izvršenja krivičnog djela, govori i Odluka Predsjedništva Republike Bosne i Hercegovine od dana 20.06.1992. godine o proglašenju ratnog stanja, koja je objavljena u Službenom listu R BiH 7/92.⁸⁵, koje ratno stanje je ukinuto također odlukom Predsjedništva R BiH dana 22.12.1995. godine, objavljenom u Službenom listu R BiH 50/95⁸⁶.

382. Također, ovu činjenicu su potvrdili i brojni svjedoci koji su, pored toga što su u svojim iskazima govorili o uslovima u prostorijama zatočeničkih objekata u podrumima stambene zgrade na Alipašinom Polju, „B“ faza, u ul. Trg ZAVNOBIH br. 27. i 21., te kafea „Borsalino“, MZ Mladost, mesnice „Pešter“ i drugim prostorijama, dosta detaljno svjedočili i opštem kontekstu dešavanja na širem području grada Sarajeva (svjedoci Boro Milovanović⁸⁷, Zdravko Kazaz⁸⁸, Fuad Tanović⁸⁹, Ramiz Sulejmanović⁹⁰, Aleksandar Jelić⁹¹,

⁸⁴ Tadić, Odluka o nadležnosti, tačke 70. Vidi također Tužilac protiv Kordića i Čerkeza, IT-95-14/2-A, Presuda od 17.12.2004. paragraf 341;

⁸⁵ T-13 Odluka Predsjedništva Republike Bosne i Hercegovine o proglašenju ratnog stanja („Službeni list R BiH“, broj 7/92 od 20. juna 1992. godine);

⁸⁶ T-15 Odluka Republike Bosne i Hercegovine o ukidanju ratnog stanja („Službeni list R BiH“ broj 50/95 od 28. decembra 1995. godine);

⁸⁷ Svjedok navodi da je živio na Alipašinu polju, C-faza, te da su borbena dejstva u tom naselju počela krajem aprila 1992. godine, prvo je počela pucnjava, svjedok je istakao da je noć pred njegovo hapšenje na Đurđevdan cijelu noć se pucalo i granatiralo.

Ahmet Omsanbegović⁹², Mira Gojković⁹³, Suvad Čurt⁹⁴ itd.), čime Vijeće, ovaj element, nalazi dokazanim, isključujući svaku razumnu sumnju.

(III) DJELO POČINIoca MORA BITI POVEZANO SA RATOM, ORUŽANIM SUKOBOM ILI OKUPACIJOM

383. Treći uvjet člana 142. KZ SFRJ je da mora postojati veza između djela optuženog i oružanog sukoba, s tim da se ne traži *"uzročno-posjednična veza između oružanog sukoba i počinjenja zločina, ali se u najmanju ruku traži da je postojanje oružanog sukoba u znatnoj mjeri uticalo na sposobnost počinioca da počinji zločin, njegovu odluku da ga počinji, način počinjenja zločina ili cij sa kojim je počinjen."*⁹⁵

384. Sudeće vijeće MKSJ u predmetu *Dragojub Kunarac i dr.* navodi da: *"Humanitarno pravo primjenjuje se i da je na čitavoj teritoriji pod kontrolom jedne od strana, nezavisno od toga da li se konkretne borbe vode na mjestu na kojem su se odigrali dotični događaji. Stoga je dovoljno to što su zločini bili u tjesnoj vezi s neprijateljstvima koja su trajala na drugim dijelovima teritorije pod kontrolom strana u sukobu. Uslov da dato djelo bude u tjesnoj vezi sa oružanim sukobom zadovoljen je ukoliko su, kao u ovom slučaju, zločini počinjeni kao posljedica borbi, a prije prekida oružanih aktivnosti na određenom području, te ako su počinjeni radi postizanja nekog cilja ili iskorištavanja situacije nastale usljed borbi..."*⁹⁶

⁸⁸ Opisujući bezbjednosnu situaciju, svjedok je izjavio da je sve počelo preko noći i to početkom aprila ili maja, nije siguran zna da je bilo proljeće 1992. godine. Prvo je počelo sa puškaranjem na području oko i u naselju Mojmiilo, nakon čega su počele padati granate, vidio je odsjaj eksplozija

⁸⁹ Svjedok je opisujući dešavanja početkom 1992. godine, izjavio da je viđao ljude u uniformama rezervne policije, a da je on lično bio učesnik prvog pohoda koji su građani preduzeli, da se sruše barikade za vrijeme protestnog mitinga ispred skupštine u martu ili aprilu 1992. godine. Dalje, svjedok je izjavio da se u tom periodu nalazi na Alipašinu polju, gdje su se ljudi samoorganizovali u zgradama jer su ratna dešavanja bila na Ilidži i prenijela su se na Alipašino. Dalje, svjedok je naveo da je nakon prvog maja 1992. godine došlo do masovnog bombardovanja, pucanja, a da je njegovo zgrada bila pod dejstvom vatre zbog čega nisu mogli ni izaći vani. Dodao je svjedok i to kada je došlo do granatiranja B-faze, kompletno naselje je granatirano i tada je poginula rođica od njegove žene, nakon čega su njegova žena i djete izašli iz Sarajeva.

⁹⁰ Svjedok je 1992. godine, na početku rata, živio na Alipašinom polju, B faza, trg zavnohiha 27/5. Živio je sa suprugom i djecom, radio je u tvornici žice, a na posao ide do 5-6 aprila, kada više nije mogao ići jer su bile postavljene barikade. Vidio je da su se svi prijavili u jedinicu, tako da se i on prijavio kod Ramiza Ljutaja, a on ga je zaveo u jedinicu Juke prazine, misli da se zvala Stela.

⁹¹ Svjedok je početkom 1992. godine živio na Alipašinom Polju, na adresi Klare Cetkin br. 1 sa majkom, bratom Gordanom i ocem. U naselju se osjećala napetost u odnosima, odmah nakon pojave prvih barikada u Sarajevu, a to je bilo već u martu 1992. godine.

⁹² Svjedok je na početku ratnih dešavanja živio u Sarajevu, na Vojničkom polju na adresi na kojoj i danas živi Adija Muratbegovića 3, a prije rata je bila Đure Jakšića 3. Što se tiče bezbjednosti u naselju, prvo je bila obavijest na televiziji, pa kasnije i preko civilne zaštite da uvedemo dežure u haustorima, da zaključavamo vrata i da imamo i noćne dežure.

⁹³ Pojašnjavajući situaciju u Sarajevu svjedok izjavljuje: "... 06/07.04.1992. godine bilo je pucanje kod nas u Vojničkom, to je bilo strašno. Ja sam pretpostavljala da će biti rata i govorila sam da će biti rata, ali suprug nije htio ići jer je on sarajevska raja. 07.04. ja sam uzela cjecu i otišla u BG kod prijatelja, a on je ostao, jer je mislio da neće ništa biti i.... "

⁹⁴ Na pitanje da opiše opšte stanje u Sarajevu svjedok odgovara da je to bilo ratno stanje, Sarajevo je bilo izloženo svakodnevnom granatiranju: 1992. godine sam živio na Alipašinu, i danas sam tamo u ulici Trg ZAVNOBIH-a br 5. April 1992. godine počinje agresija, ljudi se organizuju, četnici su već počeli da izlaze na barikade. Mi kada smo vidjeli šta se sprema, mi smo se spontano organizovali, na barikade se odgovaralo barikadama..."

⁹⁵ *Tužilac protiv Kunarca i drugih*, predmet broj: IT-96-23 & IT-96-23/1-A presuda 12.06.2002. godine, stav 58.

⁹⁶ MKSJ, presuda Pretresnog vijeća u predmetu *Dragojub Kunarac i dr.*, paragraf 568;

385. Da bi se utvrdilo da li je određeno djelo u dovoljnoj mjeri povezano sa oružanim sukobom, mogu se, između ostalog, cijeniti i sljedeći faktori: položaj optuženog, činjenica da je počinitelj zločina borac, priroda žrtve, da žrtva nije borac, da žrtva pripada suprostavljenoj strani, da se može smatrati da je to djelo u funkciji ostvarenja krajnjeg cilja vojnog pohoda, te da počinjenje zločina proizilazi iz službenih dužnosti počinitelja ili spada u njihov okvir.⁹⁷

386. Prema tome, odlučna je činjenica status optuženih Senada Džananovića i Edina Gadže u vrijeme izvršenja krivičnog djela, odnosno pripadnost optuženih štabu TO „Stela“ i Specijalnim jedinicama Armije RBiH, te njihovo učešće, uloga i postupanje prema zatvorenim civilima srpske nacionalnosti koji su se nalazili u prostorijama zatočeničkih objekata u podrumima stambene zgrade na Alipašinom Polju, „B“ faza, u ul. Trg ZAVNOBIH br. 27. i 21., te kafea „Borsalino“, mesnice „Pešter“ i drugim prostorijama.

387. Da su optuženi Senad Džananović⁹⁸ i Edin Gadžo⁹⁹ bili pripadnici navedene formacije, tačnije da su bili pripadnici štaba TO „Stela“ i Specijalnih jedinica Armije R BiH, Vijeće je nesporno utvrdilo, kako iz iskaza saslušanih svjedoka, tako i iz materijalne dokumentacije koja je tokom postupka uložena u sudski spis, a što će biti detaljno obrazloženo u narednim paragrafima, iz kojih upravo proizilazi da su optuženi Senad Džananović i Edin Gadžo krivičnopravne radnje počinili kao pripadnici pomenutih vojnih formacija u prostorijama zatočeničkih objekata u podrumima stambene zgrade na Alipašinom Polju, „B“ faza, u ul. Trg ZAVNOBIH br. 27. i 21., te kafea „Borsalino“, MZ Mladost, mesnice „Pešter“ i drugim prostorijama, koje pozicije su im upravo i omogućile da u vrijeme i u mjestu kako je to navedeno u izreci presude, izvrše, navedena krivična djela (*ubistva, nečovječna postupanja, protivzakonita zatvaranja i silovanja kao oblika nečovječnog postupanja*), koje radnje su u direktnoj vezi sa postojanjem oružanog sukoba.

388. Vijeće je nadalje, nesumnjivo utvrdilo, da su oštećeni bili civili srpske nacionalnosti mahom zatvoreni upravo zbog svoje nacionalnosti i prema kojima su se iz istog razloga nehumano i nečovječno ponašali.

(IV) POČINILAC MORA NAREĐITI ILI POČINITI DJELO

389. Konačno, četvrti opšti element postojanja krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva jeste taj da je počinitelj izvršio nezakonito djelo ili je naredio izvršenje nezakonitog djela. U tom pogledu Vijeće je, nakon ocjene relevantnih dokaza, zaključilo da je ispunjen i ovaj element predmetnog krivičnog djela, s obzirom da su optuženi i počinili djelo na način kako je to, u presudi, navedeno.

390. Postojanje navedenog elementa Vijeće je elaboriralo u nastavku, u odnosu na svaku tačku izreke, kroz identifikovanje relevantnih dokaza, navođenje njihovog sadržaja, dovođenja u pojedinačnu i međusobnu vezu, te, konačno, njihovom ocjenom.

VIII. ČIJENIČNA UTVRĐENJA

⁹⁷ Presuda Kunarac i drugi, drugostepena presuda, paragraf 59.

⁹⁸ T-223A-VOB-8 102.mtbr VJ-5452 za lice Senad Džananović

⁹⁹ T-223B-VOB-8 102.mtbr VJ-5452 za lice Edin Gadžo

391. Vijeće nalazi potrebnim da, prije nego iznese činjenična utvrđenja za osuđujući dio presude, ukratko ukaže na hronološki prikaz događaja na području Opštine Novi grad Sarajevo koji su se desili nakon održanog referenduma 01.03.1992. godine i proglašenja nezavisnosti Republike Bosne i Hercegovine, nakon kojeg osamostaljena se i vezuje početak oružanog sukoba na području ove opštine, a koji događaji su potom i bili razlog za formiranje štaba TO Stela, odnosno Specijalne jedinice Armije RBiH.

392. U tom pravcu, ono što vijeće nalazi veoma bitnim za istaći je da Tužilaštvo dešavanja na području Alipašina polja, B-faze, nastoji prikazati izolovano, bez prikaza šireg konteksta događaja, posebno u vojno-političkom planu, te posebno činjenice strateškog položaja Alipašina polja, blizine položaja VRS-a, pripremi za borbena dejstva, odnosu snaga posebno u periodu april/maj/juni 1992. godine između VRS i Oružanih snaga sa područja opštine Novi grad, a koji događaji su od krucijalne važnosti prilikom utvrđivanja odgovornosti optuženih, kao i kod utvrđenja pravne kvalifikacije i oblika odgovornosti, a koji govore u prilog činjenici da su srpske snage u navedeno vrijeme, pogotovo april /maj/ juni 1992. bile daleko nadmoćnije, pripremljenije za borbene aktivnosti, te dešavanja nakon 01.05.1992. godine, koje su odraz jednog haotičnog stanja, ne govore u prilog činjenici postojanja bilo kakvih planova i strateških ciljeva vojnih, policijskih i civilnih vlasti na navedenom području sa konačnim ciljem permanentnog uklanjanja srpskog civilnog stanovništva sa područja navedene opštine, odnosno područja grada Sarajeva.

393. Sem toga, potrebu Vijeća, da na ovom mjestu ukaže na opšti kontekst dešavanja na području opštine Novi grad Sarajevo, nalazi i u činjenici da je Tužilaštvo prezentovalo i uložilo u sudski spis veliku količinu dokaznog materijala koji se ne odnosi na inkriminirani period. Konkretno, Vijeće primjećuje, da optužba zaključke koji se tiču vrste odgovornosti, pravne kvalifikacije, te uloge optuženih, temelji na dokumentaciji, i to prije svega, neprovjerenim informacijama, depešama, izvještajima Službi državne i vojne bezbjednosti, koji dokumenti, po mišljenju ovog Vijeća, ipak, mogu biti, eventualno, predmetom historijskih, društvenih i sličnih rasprava, a nikako, temelj, na kojim će zasnivati odluku o krivičnoj odgovornosti optuženih, bar kada je u pitanju konkretan krivični postupak.

394. Nadalje, Vijeće primjećuje, da Tužilaštvo i pored propusta da cijeni opšte okolnosti, i Alipašino polje posmatra kao izolovano područje, u sudski spis ulaže veliki broj materijalne dokumentacije koji u suštini tretiraju kriminalne radnje pojedinaca, kako pripadnika specijalnih jedinica, tako i pripadnika vojne policije, te samostalnih strijelaca, u svim djelovima grada Sarajeva, stavlja na teret Juki i Kruški, a kako isti nisu među živima, za sva nedjela u cijelom gradu, eto odgovorni su optuženi Džananović i Gadžo. Da li se u konkretnom slučaju Tužilaštvo vodilo principom, ako nema ko drugi da odgovara, onda su *Glavoguz i Kimun*, međutim, Vijeće se neće dalje baviti principima ovakvog načina optuživanja od strane optužbe u konkretnom slučaju.

395. Međutim, Vijeće ima potrebu da ukaže na određene činjenice, a koje su navedene u mnogobrojnoj obavještajno sigurnosnoj dokumentaciji, a koje optužba zanemaruje. Pa tako, Vijeće se opravdano pita, kako je moguće da krivično pravne radnje budu stavljene

na teret *Jukinim*, kada u dokazu T-133¹⁰⁰, zamjenik načelnika bezbjednosti pri GŠ OS RBiH u pretežnom dijelu navodi kriminalno ponašanje pripadnika vojne policije, a kojom komanduje Kerim Lučarević. Pored toga, u navedenom dokumentu se također, navodi da do danas nije riješeno pitanje funkcionisanja vojne policije u gradu Sarajevu, uz napomenu da ovakvih problema nema na drugim prostorima RBiH: „... pokušaji iješavanja nastale situacije ukidanjem akreditacija, izdavarjem naredbi o organizovanju vojne policije, „prevođenjem“ nekih jedinica vojne policije u „specijalne jedinice“ i druge mjere nisu dali željene rezultate, prije svega, jer nijedna od pomenutih mjera nije ispoštovana do kraja uz punu pojedinačnu odgovornost lica obuhvaćenih mjerama. Naprotiv, na legalan ili nelegalan način, danas u Sarajevu „funkcioniše“ blizu 6.000 vojnih policajaca (ili specijalaca) koji, prema vlastitom nahođenju, iako je to regulisano drugačije, vrše pretrese stanova, otuđivanje istih i useljavanje, legitimišu i privode građane u privatne i legalne zatvore, otuđuju vozila, opremu, tehničku robu, zlato, novac, pa čak i likvidiraju pojedina lica...“.

396. Na koncu, iako pomenuta dokumnetacija nije iz inkriminirajućeg perioda, u istoj se navode mnoge *pjačke* društvene imovine, fabrika, prodavnica (*sokova, čokolada, obuće itd*), što ovom Vijeće stvara mogućnost da pretpostavlja, da se navedeno naglašava u svrhu osnaživanja teze o *otuđenosti* Jukinih jedinica. Međutim, iz dokaza T-207¹⁰¹ i T-208¹⁰², jasno je vidljivo, da upravo tu vrstu robe, koriste kako pripadnici TO Stela, tako i stanovnici B-faze, jer ono što optužba zanemaruje jesu upravo okolnosti pod kojima se dešavaju takve *pjačke*, odnosno, zanemaruje činjenicu da se grad, a posebno Alipašino polje nalaze u okruženju.

397. Naime, na pomenutim snimcima, pored toga što su svi pripadnici TO u *Yugosport* obučili što prema tezi optužbe ukazuje na vršenje pljački, obično stanovništvo je u istoj *obuci*, samo u redovima za hljeb, i to u situacijama dok se vrši bezrazumno granatiranje naselja.

398. Također, a ono što Vijeće primjećuje, da u konkretnom slučaju, Tužilaštvo u cilju razrješenja, otkrivanja, te u konačnici procesuiranja lica odgovornih za inkriminacije iz optužnice, nije u okviru istražnih radnji vršilo neophodna vještačenja, prije svega, po vještacima vojne struke, što bi za početak utvrdilo nadležnosti, vrste, veličinu, vojnu gotovost, nadređene, podređene, linije razgraničenja i slično, što po stavu ovog Vijeća, predstavlja polaznu tačku u krivičnim postupcima Ratnih zločina, vrste odgovornosti, te u konačnici, pravne kvalifikacije.

399. Vijeće ovo posebno navodi iz razloga, što djela Davora Matića zvanog Miše, predstavlja kao djela Jukinih i Kruškinih jedinica, a isti je pripadnik rezervnog sastava policije u naselju Švrakino selo i koji isključivo prima naređenja samo od *Doktora (Kerim Lučarević)*. Navedeno potvrđuje i dokaz T-78¹⁰³, Izvještaj o kriminalnoj djelatnosti i druge nedozvoljene radnje pripadnika regionalnog štaba TO Sarajevo, u kojem se navode svi opštinski štabovi sa tačno navedenim licima i tačno navedenim kriminalnim aktivnostima,

¹⁰⁰ T – 133 R BiH, Glavni štab oružanih snaga, Organ bezbjednosti, Kriminalno ponašanje pripadnika policije i odraz istog na jedinstvo OS RBiH i stavove građana prema OS od 04.08.1992. godine

¹⁰¹ DVD, Sarajevo TO BiH 1992. I i II

¹⁰² DVD, My špica-autor Fahrudin Kafedžić

¹⁰³ T-78 R BiH 1. Regionalni štab TO, Organ bezbjednosti Sarajevo broj: 03/18-1 od 01.06.1992. godine Izvještaj o kriminalnoj djelatnosti i druge nedozvoljene radnje

međutim, Tužilaštvo i pored toga, mnogobrojna djela, imenovanih lica, posebno u slučaju kada isti nisu među živima, stavlja na teret *Glavoguzu i Kimunu*.

400. U tom pravcu, Vijeće se pita, kad već nije naređeno stručnom licu da prezentuje Vijeću ulogu vojnih, policijskih, civilnih struktura u inkriminisanom periodu, zašto nisu prezentirani materijalni dokazi o formiranju TO R BiH, te samim tim i regionalnih TO, na osnovu kojih bi se moglo utvrditi bilo kakva hronologija događaja, te dala bilo kakva slika u vezi opštih okolnosti koje su prethodile formiranju štaba TO Stela.

401. Konačno, u svjetlu uložene dokumentacije Sektora državne i vojne bezbjednosti koja se tiče *otuđenosti* Jukinih i Kruškinih jedinica, te izraženoj samovolji u planiranju daljih borbenih aktivnosti s ciljem oslobađanja grada Sarajeva, odnosno neposrazuma na relaciji *Sefer-Juka*, jeste i dokaz T-61¹⁰⁴, odnosno Informacija o uočenom opstruktivnom odnosu prema nekim pitanjima odbrane, a koju informaciju je uputio lično Jusuf Prazina Juka, u svojstvu člana GŠ OS R BiH, Vrhovnoj komandi oružanih snaga R BiH, te u kojoj se između ostalog navodi: *„...još mjesec dana prije početka pripremane oružane agresije na Bosnu i Hercegovinu... organizovane su i prve četničke barikade, ne samo u Sarajevu, na što je energično reagovao jedan broj patriotski orjentisanih građana, među kojima sam bio i ja sa svojim drugovima, sa, u tom trenutku, jedino mogućim mjerama – organizovane je kontra barikada... usljedila je podrška dobronamjernih građana... Napominjem, od kada sam imenovan za člana GŠ OS R BiH... neki ljudi na položajima sa kojih se odlučuje u državnim organima nisu svjesni ili neće da shvate ili iz nekih drugih razloga, u svakom slučaju sumnjive prirode, očito vrše opstrukciju, odnosno blokiraju borbenu aktivnost i moguću veću ofanzivu naših snaga...“*.

402. U vezi sa navedenim, na kraju svog obraćanja Vrhovnoj komandi, Juka naglašava: *„Pošto sam ocjenio da se na ovaj način najdirektnije sputava borba sa agresorom, oprecjelio sam da izdam naređenje da specijalne jedinice same idu u probnu blokadu Sarajeva na određenim lokalitetima, prije svega na onim gdje stalno držimo položaje, kako bi smo agresora uzdrmali, dokazali da se okruženje može probiti, sačuvali borbeni moral i slično. Zaslužuje zato pažnju i podatak o kakvim se borbama radilo i to da je do sada u mojim jedinicama bilo preko 50 poginulih i preko 150 ranjenih.“*

403. Imajući u vidu navedeno, Vijeće je našlo i niz nelogičnosti, protivrječnosti u iskazima saslušanih svjedoka i neprilagođenosti činjeničnog opisa iskazima onih svjedoka koji su vjerodostojni i istiniti, odnosno, Vijeće je našlo niz dokumenata, koji pored toga što nisu nastali u relevantnom periodu koji tretira optužnica, isti sadrže irelevantne, neprovjerene i ničim potkrijepljene informacije, a na kojima Tužilaštvo, usljed nedostatka relevantnim i provjerenih informacija, temelji krivičnu odgovornost optuženih na način opisan u dispozitivu optužnog akta (*UZP, komandna odgovornost, nadređeni, podređeni!!!*)

404. Pored pomenutih razloga, ukazivanje na hronologiju i opšti kontekst dešavanja, Vijeće će prevashodno dati iz razloga kako bi se dala jasnija i potpunija slika svih relevantnih dešavanja na području opštine Novi grad, konkretnije naselja Alipašinog polja, B-faza, a time i približila cijela situacija koja se vezuje za formiranje i djelovanje vojnih

¹⁰⁴ T-61 Glani štab oružanih snaga Specijalne jedinice Sarajevo broj: 02-650-28/92 od 01.08.1992. godine, Informacija o uočenom opstruktivnom odnosu prema nekim pitanjima odbrane

formacija, a potom i formiranje zatočeničkih objekata na datom području, u kojima su optuženi i poduzeli krivičnopravne radnje za koje su osuđeni.

405. Dakle, iz provedenih dokaza, prevashodno subjektivne, a i objektivne prirode, proizilazi da je oružani sukob na području grada Sarajeva, a tako i opštine Novi grad počeo dana 05.04.1992. godine, postavljanjem srpskih barikada na Mojmilu, Grbavici i Aerodromskom naselju, odnosno i prije donošenja Odluke o proglašenju neposredne ratne opasnosti od 08.04.1992. godine (Sl list R BiH, br 1/92) kada je nakon bombardovanja zgrade Parlamenta R BiH, dana 08.04.1992. godine bombardovan RTV Dom na Alipašinom polju.

406. Da je oružani sukob počeo i mnogo ranije, odnosno nakon proglašenja nezavisnosti R BiH, potvrđuju svjedoci, između ostalih, svjedok Senad Kuburović koji je na glavnom pretresu izjavio da se vratio sa Grbavice na Alipašino polje, obzirom da je Grbavica već bila „srpska“. Živio je u istoj zgradi kao i Juka, a nakon što su četnici postavili barikade na Mojmilu kod trolejbuske stanice, Juka je organizovao ljude i kako to reče svjedok Suvad Čurt „na barikade smo odgovarali barikadama“.

407. Nadalje, svjedok Kuburović je izjavio da je Juka organizovao ljude i bio je komadant u B-fazi, gdje je glavni bio Kruško, koji je bio komadant baze. U vezi naoružavanja, svjedok je izjavio da su se naoružavali individualno, a i Jukla je svojim novcem kupio oružje, te su naknadno izuzimali oružje od lica kojima je SDS dao naoružanje, kao i nakon izlaska četnika iz kasarne Jusuf Đonlić, Viktor Bujanj i Maršalke.

408. Svjedok je također istakao da je dobio poziv od Voje kojem je SDS dao oružje, koji mu je predao spisak i nakon toga su počeli prema tom spisku da odlaze kod lica sa spiska i oduzimaju oružje koje su kasnije koristili upravo pripadnici Jukine jedinice „... Jedan srbin je mene zvao i rekao da je zadužio pušku od SDS-a, obavjen je razgovor sa njim i pušten je kući. Zvao se Vcjo, htio je kasnije da bude s nama, ali ga mi nismo prihvatili, a mislim da je otišao u Dobrinju u neku bazu...“.

409. Također, svjedoci Tahirović Jasmin, Fuad Tanović, Miralem Sulejmanović i drugi svjedoci, pripadnici štaba TO Stela su saglasni u svojim iskazima da su se ljudi samoorganizovali nakon postavljanja barikada na Mojmilu, tvrdeći da su se pridružili TO 04. aprila 1992. godine, odnosno od samog početka oružanog sukoba i agresije na R BiH.

410. S tim u vezi, iako bez relevantne materijalne dokumentacije, dovodeći u vezi navedene iskaze sa Spiskom¹⁰⁵ pripadnika TO Stela, Vijeće zaključuje da je do masovnijeg pristupanja TO Stela došlo početkom mjeseca aprila 1992. godine, obzirom da je prema navedenom spisku, za mnoge pripadnike, tako i pomenute svjedoke, dan stupanja u TO, 04.04.1992. godine, uz napomenu da je za neke i ranije utvrđeno da su postali pripadnici navedene formacije, odnosno da je do formiranja opštinskog TO Novi grad došlo u mjesecu martu 1992. godine, tačnije nakon 01.03.1992. godine i proglašenja nezavisnosti R BiH. U tom pravcu, Vijeće je vršeći analizu navedenog dokumenta, utvrdilo da je pod rednim 1. naveden Samir Kahvedžić – Kruško, sa danom pristupanja 15.03.1992. godine, pod rednim brojem 2. Enes Osmić, također dan pristupanja 15.03.1992. godine, nadalje, Geko Nihad, 15.03.1992. godine i drugi.

¹⁰⁵ T – 140 Spisak pripadnika TO „Stela“

411. Također, svjedok Goran Starčević, u vezi sa navedenim je izjavio da nije bio vojno angažovan, nego je bio pripadnik Civilne zaštite. Opisujući okolnosti pod kojim su se ljudi samoorganizovali nakon postavljanja srpskih barikada na Mojmilu, svjedok je istakao da su svi građani, svakog pojedinačnog ulaza imali dužnost da se organizuju, *da brani svako svčju zgradu*, a samim tim i naselje, dodajući da na početku, štab nije bio vojna organizacija, već tek kasnije postaje. Objasnjavajući navedeno, svjedok je istakao da je Juka prije rata imao **Agenciju za naplatu dugova**, te da se iz toga formira grupa koja je pružila otpor na početku, odnosno koja je srušila barikade na Mojmilu. Dodao je da je grupa bila mala oko 20 ljudi. Nakon što je Juka otišao u grad, Kruško je bio glavni u Štabu.

412. Na navedene okolnosti, u svom iskazu na glavnom pretresu svjedočio je i svjedok optužbe, Milan Sofijanić, koji je izjavio da je početkom 1992. godine živio u C-faze, Klare Cetkin br 2, te da su se u njihovoj zgradi radile dežure, i tada je vidio čovjeka koji je imao *amblem j.j.jana* koji mu je rekao da je pripadnik Patriotske lige, to je bio njegov komšija Ismet Kadrić. Dalje, svjedok je izjavio da se početkom aprila u njegovoj zgradi desilo ubistvo, pod pretpostavkom da se u našoj zgradi nalazi nepoznata osoba, komšija Mujo, bivši pripadnik MUP-a, predsjednik kućnog savjeta, svjedokov otac i još par komšija su otišli na krov, a kada su izašli gore, čuli su se pucnji, i tada je Mujo ubijen, 11.04.1992. godine. Pričao mu je otac da su čuli da ima neko na zgradi, javili su u Krizni štab, a u međuvremenu je Mujo otvorio vrata od krova i tada je zapucano u njega. Nakon toga su počele barikade i po naselju da se postavljaju, tako da je teško neprimijećen bilo ući u B-fazu, dodavši da nakon tog događaja počinju i pretresi stanova.

413. Pored navedenih svjedoka, Fuad Tanović, Ahmet Osmanbegović, Milan Lažetić i mnogi drugi saslušani na glavnom pretresu su izjavili da su predsjednici kućnih savjeta, svakog pojedinačnog ulaza, organizovali straže i dežure koje su bile multinacionalne.

414. Također, pored navedenog, a u nedostatku relevantne dokumentacije, Vijeće je potvrdu iskaza pomenutih svjedoka, kao i hronologiju događaja utvrdilo i na osnovu dokaza T-80¹⁰⁶, u kojem se između ostalog navodi: *„... sredinom aprila 1992. godine formirana je zasebna borbena interna jedinica pod nazivom Jedinica specijalne policije. Osnovne aktivnosti ove jedinice bile su prije svega u funkciji podrške što uspješnijoj borbi jedinica branilaca grada, među kojima naročito otkrivanje i neutralisanje petokolonaša, snajperista skrivenog oružja i municije, dokumentacije značajne za odbrambena pitanja i važna druga bezbjednosna pitanja.*

415. Dakle, imajući u vidu navedeno, Vijeće nalazi da je sredinom aprila, u okviru TO opštine Novi grad, sredinom mjeseca aprila došlo do samoorganizovanja ljudstva i formiranja Jedinice specijalne policije, u kojoj su bila lica okupljena oko Juke i Kruške, a koja je tek naknadno, prerasla u štab TO Stela, odnosno Specijalne jedinice Armije RBiH.

416. Navedeno proizilazi i iz materijalne dokumentacije, odnosno iz Izvještaja¹⁰⁷ po sigurnost za period od početka ratnih dejstava do 18.05.1992. godine u kojem načelnik bezbjednosti opštinskog štaba TO Novi grad, Danislav Jurić, izvještava Regionalni štab

¹⁰⁶ T-80 Jedinica specijalne policije MZ „Mladost“ i Mojnilo“ broj: P-103/6 od 30.06.1992. godine, Neki aspekti operativnog rada na bezbjednosnim poslovima i zadacima

¹⁰⁷ T-82 Opštinski štab TO Novi Grad Vojna tajna Strogo pov. br. 01/05/92 od 18.05.1992. godine Izvještaj po sigurnosti za period od početka ratnih dejstava do 18.05.1992. godine

TO Sarajevo, Jusufa Jašarevića, te ističe da: „... *Praktično sve aktivnosti na funkcioniranju integralnog sistema sigurnosti su počele od nule. Štab TO opštine Novi grad je formiran u potpuno novom sastavu kao i svi ostali krizni štabovi, jedinice, vod vjčne policije koji je pod komandom štaba TO opštine Novi grad...*“.

417. Shodno navedenom, dana 31.05.1992. godine, predsjedavajući skupštine KŠ „Stela“ Đoko Straganac, koju čine predsjednici kriznih štabova ulaza, tačnije stanovnici MZ „Mladost“ i MZ „Mojmilo“ donosi Odluku¹⁰⁸ o formiranju komande Kriznog štaba „Stela“ koju čine

- *Komadant Kriznog štaba – Kahvedžić Samir*
- *Zarjenik komadanta KŠ – Osmić Ened*
- *Pomoćnik komadanta za pozadinska pitanja – Brzika Elmedin*
- *Pomoćnik komadanta za civilna pitanja – Arnautović Zaim*

418. U vezi sa tim, Vijeće je cijenilo i iskaz svjedoka Riste Bašića, koji je na glavnom pretresu dao uvid u funkcionisanje i organizaciju štaba TO Stela izjavivši da je Kruško Samir važio kao glavni, da ga je Juka Prazina postavio da rukovodi Stelom, „... *to je trebao biti kao štab, punkt organizacioni ili komandni ...*“. Dalje, svjedok je opisujući slučaj ubistva u B-fazi, kada je pijani pripadnik TO Stela upucao Nedu Miralem, također, naveo i pojedina lica koja su obnašala određene funkcije u štabu. S tim u vezi, svjedok je istakao da su tom prilikom došli po svjedoka i odveli ga kod Juke u neki stan pored štaba, „... *bio je u fiksatorima i pitao da li znam raditi uviđaj ...*“, na što mu je Bašić odgovorio da zna, ali da nije u mogućnosti jer mu je oduzeta akreditacija policije i da samo Hebib može to odobriti. Nakon toga mu je Juka rekao da pođe sa Zaimom Arnautovićem i da obavi taj uviđaj. Pored navedene dvojice, svjedok je izjavio da je tom prilikom upoznao svjedoka „C“, koja je radila u press službi štaba, kao i Huseina Husića, koji je govorio francuski jezik, te Mišu Milasina i Fuada Tanovića za koje je kasnije saznao da se nalaze u štabu ispred organa bezbjednosti. Naveo je svjedok i lice Elmedina Brziku zvani Paja, koji je prema svjedoku bio maksimalno korektan.

419. Na koncu, Vijeće je cijenilo i iskaz Fuada Tanovića, koji je i pored toga što je potvrdio navode Bašića, govoreći o dešavanjima početkom 1992. godine, izjavio da je učesnik prvog pohoda koji su građani preduzeli, da se sruše barikade, protestnog mitinga ispred skupštine u martu i aprilu 1992. godine. Dalje, govoreći o bezbjednosnoj situaciji na Alipašinom polju u navedenom periodu, obzirom da je učesnik svih važnijih događaja na Alipašinu, svjedok je potvrdio da su se ljudi samoorganizovali u zgradama jer su se ratna dešavanja sa Iliđe (*kcju su zauzele srpske snage!!!*) prenijela i na Alipašino polje. Svjedok navodi da je nakon prvobitnih barikada u martu i aprilu, situacija bila relativno mirna sve do 01.05.1992. godine nakon čega dolazi do bombardovanja, pucanja, a kada je počelo sa granatiranjem B-faze, cijela je bombardovana. Posljedica navedenog granatiranja je bila učestalo pretresanje stanova, od strane neidentifikovanih lica, koji su zloupotrebljavali ratno stanje u cilju krađe i razbojništva, a pored njih, u Neđarićima je bila jedinica JNA, kao i rezervni sastav milicije koji su također vršili pretrese i ulazili u stanove. S tim u vezi, a usljed haotičnog stanja i mnogih žalbi građana, svjedok je potvrdio da je Predsjedavajući skupštine Đoko Straganac organizovao veliki sastanak, heterogenog sastava je bio, te su se između ostalog dogovorili o formiranju komande štaba TO Stela, i drugih organa u sklopu navedene komande. Također, dogovorili su se, odnosno svjedok je tražio da se

¹⁰⁸ T-77 Odluka o formiranju komande kriznog štaba „Stela“ od 31.05.1992.godine

prestane sa pretresanjem stanova od strane neoficijernih lica, je se ne mogu identifikovati pojedinci koji stvaraju osjećaj nesigurnosti kod građana B-faze. Juka je došao na taj sastanak, imao je opečaćen spisak rezervnih policajaca, ali svjedok je tada istakao da to nije dovoljno da bi se i dalje vršili pretresi i kontrola saobraćajnica, sa čim se i Juka složio, koji je po mišljenju svjedoka htio da se jedinica zvanično i organizovano vodi.

420. Sem toga, svjedok je posebno napomenuo da je u B-fazi bila locirana jedinica koju je predvodio Samir Krusko kojeg svjedok nije poznao od ranije, ali da mu je Jusuf Prazina Juka poznato još od prije rata. Dalje je svjedok naveo da je Jukina jedinica vršila pretrese, a da je Kruško bio unutar Jukinih jedinica, „... Juka je bio neko ko je držao Krušku pod kontrolom, vjčno je teško to kvalifikovati zbog perioda u kojem se to sve dešavalo ...“.

421. Nakon sastanka, pridružio im se i Risto Bašić, predstavljen kao visoki funkcioner MUP-a, te su svi bili prisutni na sastanku kod Sefera Halilovića, gdje su pored njega bili još prisutni i Ganić i Pušina, kao i Adnan Solaković i na kojem je odlučeno dana 07.07.1992. godine da se za komadanta Specijalnih jedinica Armije R BiH i ujedno člana GŠ Oružanih snaga BiH, te komadanta Specijalne brigade u Sarajevu imenuje Jusuf Prazina Juka. Navedeno potvrđuje materijalni dokaz T-56¹⁰⁹, odnosno imenovanje Juke na navedene komande pozicije, kao i Adnana Solakovića za operativca u GŠ Oružanih snaga BiH za specijalne jedinice. Imenovanje su tada potpisali Jerko Doko, Ministar odbrane RBiH i Sefer Halilović Načelnik GŠ OS RBiH. Naredbu o rasporedu i postavljenju starješina¹¹⁰ potpisao je Predsjednik predsjedništva Republike Bosne i Hercegovine, Alija Izetbegović, dana 12.07.1992. godine, kojom je Jusuf Prazina raspoređen na dužnost Komadanta specijalnih jedinica Armije RBiH, člana Glavnog štaba oružanih snaga RBiH i privremeno na dužnost komadanta 1. specijalne brigade u Sarajevu. Nadalje, u naredbi pod tačkom 2. navedeno je da će imenovani starješina, dakle, Juka, donijeti svoje naredbe u okviru svojih ovlaštenja o rasporedu i postavljanju starješina obuhvaćenim ovim naredbama.

422. Dakle, Vijeće je suprotno tvrdnji Tužilaštva o učešću optuženih zajedno sa Jukom i Kruškom u udruženom zločinačkom poduhvatu sa ciljem nezakonitog zatvaranja civila srpske nacionalnosti, odnosno permanentnog uklanjanja istih sa područja grada utvrdilo da su se građani nakon referendum o nezavisnosti RBiH, samoinicijativno se organizovali oko lica sa kriminalnom prošalošću koja su bila u mogućnosti da privuku običan narod i obezbjede naoružanje, a što je rezultiralo formiranjem Specijalne jedinice policije u okviru štaba TO opštine Novi grad (*sredina aprila 1992. godine*), iz koje jedinice je proizašla komanda štaba TO Stela (*31.05.1992. godine*), te u konačnici odlukom Predjedavajućeg predsjedništva R BiH, Alije Izetbegovića, formirana Specijalna jedinica Armije R BiH (*dana 12.07.1992. godine*).

(II) FORMIRANJE, FUNKCIONISANJE I RAD ZATOČENIČKIH OBJEKATA U B-FAZI

423. Potvrđenom optužnicom, optuženi se terete da su kao članovi UZP-a svjesno i voljno učestvovali u nezakonitom zatvaranju civila srpske nacionalnosti sa područja grada Sarajeva i to u zatočeničkim objektima koji su se nalazili u podrumskim prostorijama

¹⁰⁹ T-56 RBiH Glavni štab oružanih snaga Sarajevo broj: 02/349-303 od 07.07.1992. godine, Imenovanje za komadanta spec jed. AR BiH i komandanta spec br. Prazina Jusuf;

¹¹⁰ T-26B Naredba o rasporedu i postavljenju starješina Predsjedništvo R BiH PR. broj: 1217/92 od 12. jula 1992. godine

kafea „Borsalino“, mesnice „Pešter“, stambene zgrade na adresi Trg ZAVNOBIH-a broj 21 i 27, u kojim objektima, je optuženi Džananović Senad bio *de facto i de iure* upravnik.

424. Dakle, Tužilaštvo u činjeničnom opisu zatočeničke objekte tretira kao sistem logora, budući da isti imaju hijerhiju, odnosno osobe koje svojim pojedinačnim radnjama učestvuju u održavanju, funkcionisanu sistema zlostavljanja srpskog civilnog stanovništva sa ciljem permanentnog uklanjanja istih za područja grada Sarajeva. Međutim, Vijeće primjećuje, da u činjeničnom opisu potvrđene optužnice, Tužilaštvo postavlja neodređeno vrijeme izvršenja pojedinačnih krivičnihopravnih radnji (*neutvrđenog dana od početka juna do kraja jula i si*), iz kojeg razloga je i u ovom dijelu presude, Vijeće se osvrnulo na opšti kontekst dešavanja pod kojima su i formirani navedeni objekti.

425. S tim u vezi, Vijeće je utvrdilo da je štab TO Stela, odmah nakon što su pripadnici Jedinice specijalne policije u okviru štaba došle u posjed spiska lica koja su od SDS-a zadužile naoružanje, a o čemu je detaljno svjedočio svjedok Senad Kuburović, te nakon lišavanja slobode, lica srpske nacionalnosti koji su predstavljali opasnost po nacionalnu bezbjednost, dana 01.05.1992. godine¹¹¹, odnosno dana 04/05.05.1992. godine¹¹² počeli privoditi u bazu TO Stela, odnosno prostorije bivšeg kafea „Borsalino“.

426. Navedeno su potvrdili i svjedok Jasmin Tahirović, kao i svjedok Suvad Čurt koji je i bio zadužen da privodi navedena lica u štab TO Stela, odnosno prostorije bivšeg kafea „Borsalino, napominjući da su lica nakon što su privedena, i nakon što im je oduzeto pronađeno oružje, ili su ga sami predali, pušteni kući.

427. Saglasni sa prednje navedenim su i zatočena lica, između ostalih Boro Njegovan, Milan Sofijanić, Nenad Stanišić, Boro Milovanović, braća Aleksandar i Gordan Jelić, kao i Dragan Samardžić, koji su izjavili da su nakon isljeđivanja, prenoćili u navedenim prostorijama, te sutradan u večernjim satima pušteni kući.

428. U vezi sa navedenim, a prema činjeničnom opisu, upravnik i ovog zatočeničkog objekta bio je optuženi Senad Džananović. Međutim, niti jedan od navedenih svjedoka, a već ranije je Vijeće napomenulo da u sudskom spisu ne postoji materijalna dokumentacija, nije potvrdio ove navode u vezi statusa optuženih Senada Džananovića (*upravnik*) i Edina Gadže (*zamjenik upravnika*). Naprotiv, svi navedeni svjedoci, pominju lice Zaim Arnautović, pred kojeg su prvo dovedeni, koji je lijepo obučen, *gospodin u odjelu*, pa se Vijeće opravdano pita, na osnovu kojih dokaza je optužba izvela zaključak da su optuženi u navedenom objektu imali komandnu funkciju.

429. Sem toga, za Vijeće je sporna i sama identifikacija, navedenog objekta kao zatočeničkog objekta, budući da su navedena zatočena lica tu provela jednu noć, nakon čega su pušteni kući u obavezu da se javljaju u štab i to Ramizu Ljutaju¹¹³ koji je bio zadužen za evidenciju pri štabu TO Stelu. S tim u vezi, Vijeće je utvrdilo da se u konkretnom slučaju nije radilo o zatočeničkom objektu, obzirom da isti ne ispunjava uslove utvrđene praksom MKSJ, kao i Suda BiH, te je optužene za pojedinačne inkriminacije

¹¹¹ Priveden Boro Njegovan

¹¹² Privedeni Milan Sofijanić, Aleksandar i Gordan Jelić, Dragan Samardžić, Nenad Stanišić, Boro Milovanović, Zdravko Kavaz, Ranko Kablar, Sposoja Topalović i drugi.

¹¹³ T-55 Zabilješka o kriminalnim radnjama za: Glamuzina Zoran, Gadžo Edin-Kimun, Bešić Emir Coko, Ljutaj Ramiz i dr

osudilo da su iste izvršili u prostorijama bivšeg kafea „Borsalino“, odnosno prostorijama MZ Mladost i bivše biblioteke.

430. Osim toga, Tužilaštvo nije izvodilo dokaze u pravcu utvrđivanja statusa navedenih prostorija, niti je izvodilo dokaze u pravcu svojstva optuženih i postojanja hijerarhije, već je pretpostavilo da pomenute prostorije, čine dio sistema zlostavljanja srpskog civilnog stanovništva sa područja grada Sarajeva, konkretnije Alipašinos polja. Međutim, a kako je to u više navrata u ovoj presudi navedeno, Vijeće neće svoju odluku zasnivati na pretpostavkama.

431. Nadalje, slična situacija je i sa prostorijama mesnice „Pešter“ u kojem je prema potvrđenoj optužnici dana 13.06.1992. godine doveden oštećeni Mirko Jovanović, a da su optuženi krivično pravnim pradjama koje su izvršili nad Jovanovićem, zapravo održavali i podržavali funkcionisanje sistema zlostavljanja srpskog civilnog stanovništva. Prije svega, Vijeće će se detaljno osvrnuti na pojedinačne inkriminacije u osuđujućem i oslobađajućem dijelu presude koji se odnosi na zlostavljanje navedenog lica.

432. Dakle, osim iskaza oštećenog Mirka Jovanovića, Vijeće nije imao bilo kakvih drugih dokaza koji se tiču samog objekta mesnice „Pešter“, koji je prema vlastitom kazivanju zlostavljan tokom noći 13.06.1992. godine, da bi po odobrenju šefa (Juka Prazina), a na insistiranje njegovog komšije Rifeta (*preminuo*) bio pušten, jer je upravo Rifet rekao da je Mirko pošten.

433. S tim u vezi, Vijeće, kao i u slučaju kafea „Borsalino“, MZ Mladost i biblioteke, nije moglo utvrditi da se radi o zatočeničkom objektu, obzirom da ne ispunjava uslove utvrđene kako prakosm međunarodnih sudova, tako i praksom ovog Suda, jer kao i u prethodnom slučaju, u sudskom spisu ne postoje dokazi o ustrojstvu, hijerarhiji, niti bilo čemu, što jedan prostor činilo zatočeničkim objektom, odnosno logorom ili dijelom sistema logora.

434. Kada su u pitanju podrumske prostorije stambenih zgrada na Trgu ZAVNOBIH-a broj 21 i 27., obzirom da je nesporno utvrđeno da su zatočena lica u navedenim prostorijama bila zatočena, maltretirana, držana u nehumanim uslovima, ipak, Vijeće nije moglo utvrditi van svake razumne sumnje da se radi o logorskim objektima, čija je jedina i osnovna svrha zatočavanje srpskih civila s ciljem permanentnog uklanjanja sa područja grada Sarajeva.

435. Vijeće na osnovu raspoložive materijalne dokumentacije, utvrdilo da se u odnosu na navedene objekte, radilo o tzv „*privatnim zatvorima*“, koji kao takvi, ipak prema mišljenju Vijeća nisu imali potrebnu organizacijsku strukturu niti utvrđenu hijerarhiju (upravnik, šef straže, stražare), da bi mogli biti kvalifikaovani kao koncentracioni logori, budući, da prema praksi MKSJ, „*Koncentracioni logor je mjesto masovnog zatočerjja uređen za prisilni boravak i prisilni rad*“¹¹⁴.

436. Obzirom da zakon ne poznaje institutu „*privatni zatvor*“, Vijeće je prihvatilo tezu Tužilaštva da se u odnosu na konkretne podrumske prostorije ulaza zgrade na Trgu ZAVNOBIH-a broj 21. i 27. radilo o zatočeničkim objektima, obzirom da su zatočena lica u

¹¹⁴ Predmet Čelebići

istim bila izložena nehumanim uslovima, te psihičkom i fizičkom maltretiranju od strane pripadnika štaba TO Stela.

437. Prema raspoloživoj materijalnoj dokumentaciji, kao i izjavama svjedoka, što oštećenih, što pripadnika TO Stela, te činjenici da optužnica tretira ova dva zatočenička objekta, za koja vezuje isti vremenski period i to od sredine aprila do augusta 1992. godine, Vijeće je najprije utvrdilo u čijoj ingerenciji je svaki od tih objekata bio, uključujući i pitanje ko je vršio obezbjeđenje tih objekata, kome su pripadnici obezbjeđenja bili podređeni, odnosno ko je imao efektivnu kontrolu nad objektima, a i time i faktičku vlast da odlučuje o pitanjima od značaja za status i sudbinu tih lica.

438. S tim u vezi, Vijeće napominje da će na ovom mjestu ukazati na relevantne materijalne dokaze, te analizirati i iskaze saslušanih svjedoka. Naime, zbog izuzetne obimnosti materijalnih dokaza, Vijeće nalazi potrebnim, radi lakšeg razumijevanja i sagledavanja sveukupne situacije u vezi s formiranjem ova dva zatočenička objekta, da prije nego se referiše u vezi s tačkama optuženja, da ukratko ukaže na temeljne zaključke Vijeća u vezi s načinom funkcionisanaja zatočeničkih objekata, kao i ko je imao ingerenciju nad istim. S tim u vezi, Vijeće neće u daljim paragrafima ove presude, podrumske prostorije oba ulaza stambenih zgrada tretirati odvojeno, obzirom da su mnoga zatočena lica svjedočila na glavnom pretresu o prebacivanju iz jednog u drugi podrum i obratno.

439. Prema stavu Vijeća, takvi činjenični zaključci su osnova za razmatranje individualne odgovornosti svakog od optuženih u ovom predmetu.

440. Prema provedenim dokazima, kada su u pitanju podrumske prostorije u stambenim zgradama na broju 21 i 27 ulice Trg ZAVNOBIH-a, isti je osnovan krajem maja ili početkom juna 1992. godine, dolaskom sve većeg broja lica srpske nacionalnosti, koji su pripadnici TO Stela privodili iz razloga jer je njihovo ime bilo na spisku SDS-a, ili iz drugih razloga, o čemu će se Vijeće u nastavku ovog dijela presude očitovati.

441. Navedeno potvrđuje zaštićeni svjedok „B“ koja je 13.06.1992., godine u večernjim satima odvedena u podrumske prostorije, ispod prodavnice „Mali Konzum“ (brcj 27.), gdje je provela 13 dana, nakon čega je prebačena u Viktor Bujanj. Svjedok je na glavnom pretresu, navela da nije sve vrijeme bila u tom podrumu, nego su ih prebacivali, tako da je ista, bila zatočena i u podruskim prostorijama na broju 27, ali u podruskim prostorijama na broju 21. Trga ZAVNOBIH-a u B-fazi, dakle u oba zatočenička objekta.

442. Navedeno je potvrdio i svjedok Kosta Kosović, koji na glavnom pretresu istakao da je je dana 18 ili 19.06.1992. godine odveden iz svog stana u podrumske prostorije stambene zgrade na Trgu ZAVNOBIH-a broj 27., tu ostaje 7-8 dana, nakon čega ga prebacuju u podrumske prostorije stambene zgrade na Trgu ZAVNOBIH-a broj 21. Istakao je svjedok da je u zatočeništvu proveo ukupno 31 dan, kako to svjedok navodi: „... tu sam ostao do rasformiranja do kraja jula ...“.

443. Saglasan sa prednje navedenim iskazima je i svjedok Milenko Višnjevac koji je na glavnom pretresu izjavio da je početkom juna zajedno sa Slobodanom Cuparom i Petrom Jovančićem odveden na razgovor u podrumske prostorije stambenog ulaza na Trgu ZAVNOBIH-a broj 21, gdje zatiče 15-tak ljudi i ostaje zatočen 15 dana, nakon čega su svi zajedno prebačeni u druge podrumske prostorije stambenog ulaza na Trgu ZAVNOBIH-a broj 27. („Mali Konzum“). Također, i zaštićeni svjedok „D“ je izjavio da je u mjesecu junu

1992. godine, iz stana naoružana lica proveli kroz neke zgrade i odveli u podrumске prostorije na Trgu ZAVNOBIH-a, ali se nije mogao sjetiti tačno koji je to ulaz. Međutim, u nastavku svog svjedočenja, svjedok navodi da u tim prostorijama provodi dvije noći, nakon čega ga prebacuju u veći podrum, jer se prvi popunio, kako to reče svjedok: „... zncj je išao gore i kapalo je po njima, bilo je nabjeno...“.

444. Također, i ostala zatočena lica¹¹⁵, koja su dala svoj iskaz na glavnom pretresu su potvrdili navode pomenutih svjedoka o zatočenju u podrumskim prostorijama u stambenim zgradama na Trgu ZAVNOBIH-a broj 21 i 27. i to opisujuću zatočenje na istovjetan način, odnosno da su prebacivani iz jednu u drugu prostoriju.

445. Pored navedenog, zatočena lica su u svojim iskazima na glavnom pretresu svjedočili i o uslovima boravka, kao i o izvođenju na radove za vrijeme boravka u zatočeništvu. Tako je svjedok Kosta Kosović, u odnosu na navedene okolnosti na glavnom pretresu izjavio da su dimenzije prostorije u kojoj je prvobitno bio smješten bile tjesne i bez stražara, obzirom da su u jednom dijelu bili zatočenici, a u drugom stržari. Dalje, svjedok je naveo da su u tim prostorijama stražari tukli zatočena lica, odnosno dobijali su batine od svakoga ko bi ušao u navedene prostorije, „... mi smo bili zbijeni jedni uz druge, jer je zavisilo u koga će strazar prstom uprijeti da dođe, i kad dođe dobija batine, ide do besvjesti...“. Svjedok je u vezi ishrane istakao da su dobijali neku hranu, odnosno tek treći dan su dobili šnit u hljeba namazanu nekim ajvarom, a kasnije su dobijali nešto kuhano „... skuhaју makarone na vodi ili pasu.j, ili krompir neki...“.

446. Ove navode su potvrdila i ostala zatočena lica, posebno ističući šnit u hljeba namazanu sa nekim *ajvarom*. Pored svjedoka Koste Kosovića, koji je i pored navedenih okolnosti svjedočio o izvođenju na radove u toku zatočenja, svjedok Saša Đurković je detaljno na glavnom pretresu o tome i svjedočio. Tako je svjedok Đurković izjavio da je ukupno u zatočeničkim objektima na broju 21 i 27. proveo oko 10-tak dana, te da su ga u tom periodu vodili na radove. Opisujući navedena izvođenja, svjedok je istakao da od granata popucala stakla na prozorima stambenih zgrada, koja su oni čistili, „... vezali su nam b.jele trake oko ruke, vodili su nas u koloni, dali su nam alat i kao da idemo to čistiti, taj komšilik je izlazio, bili su va.jda kao atrak.cja, četnici prolaze, pa nas udaraju, p.junu ...“. Dalje, svjedok je pored čišćenja stakla naveo i da su ih kod PTT-a, gdje je bio smješten UNPROFOR vodili kamionom da tovarе vreće pjeska, koje su kasnije postavljali kao nekakve barikade.

447. Pored navedenih svjedoka, ostala zatočena lica, između ostalih Ljubo Ivanović i Milomir Radović su naveli na glavnom pretresu da su i pored gore pomenutih radova, voženi u pljačku u drvene građe, kao i sokova, i čokolada. Obzirom na navedeno, Vijeće u vezi uslova, kao i prinudnih radova, dati detaljna obrazloženja u dijelu presude koji se odnosi na pojedinačne inkriminacije.

448. Dakle, za Vijeće je nesporno da su lica srpske nacionalnosti držana u nehumanim uslovima i izvođena na prisilni rad za vrijeme boravka u podrumskim prostorijama stambenih zgrada na Trgu ZAVNOBIH-a broj 21 i 27. Međutim, sve ostalo, je ostalo u domenu pretpostavki, posebno kada je u pitanju postojanje organizacije i hijerarhije u okviru navedenih objekata, obzirom da optužba na temelju iskaza oštećenih lica,

¹¹⁵ Svjedok Mirko Popara, Savka Ivanović, Ljubo Ivanović, Milomir Radović, Radmila Radović.

pretpostavlja da je optuženi Senad Džananović bio *de facto i de iure* upravnik, a Edin Gadžo njegov zamjenik. S tim u vezi, Vijeće je na osnovu raspoložive dokumentacije, te iskaza svjedoka, pripadnika štaba TO Stela utvrdila da je preminuli Samir Kahvedžić zvan Kruško, bio osoba koja je odlučivala o svemu u tim objektima, od pomjeranja zatočenika, do njihovog privođenja, te u konačnici i puštanja iz istih.

449. Iako se u odnosu na navedeno, već očitovalo u dijelu presude koji se odnosi na UZP, kao i u dijelu koji se odnosi na status optuženih, Vijeće nalazi za potrebnim na ovom mjestu dati dodatna obrazloženja, obzirom da provedeni dokazi, kao i iskazi svjedoka, ne podržavaju tezu optužbe o sistemu zlostavljanja sa krajnjim ciljem permanentnog uklanjanja srpskog civilnog stanovništva sa područja grada Sarajeva, a koje provođenje, prema mišljenju ovog Vijeća, ipak zahtjeva organizaciju, koordinaciju, hijerarhiju, kao i logistička sredstva da bi se navedeno i provelu u stvarnosti.

450. Naime, da se u konkretnom slučaju, ne radi o sistemu zatočeničkih objekata osnovanih radi provođenja već pomenutih ciljeva kako to tvrdi optužba, Vijeće je utvrdilo na osnovu materijalne dokumentacije i to prije svega dokaza T-133¹¹⁶, u kojem organ bezbjednosti GŠ OS RBiH izvještava ministra odbrane i načelnika GŠ OS RBiH o kriminalnim aktivnostima pripadnika policije, a u kojem se između ostalog navodi: „*Veliki broj predstavki i žalbi Predsjedništvu i Vladi RBiH se odnosi na traženje određenih lica kcja se ne mogu naći u Centralnom ili Vojnom zatvoru, jer su privatni zatvori samozvanih policajaca i specijalaca puni takvih lica, a nisu pod ničjom kontrolom. Ne treba ni nastojati staviti pod kontrolu, već ih treba ukinuti.*“.

451. U prilog navedenom govori i dokaz T-139¹¹⁷ u kojem Više javno tužilaštvo Sarajevo upućuje dopis na ruke Seferu Haliloviću i ministru odbrane Jerki Doki, u kojem između ostalog upozoravaju da i dalje egzistiraju hapšenja lica uglavnom srpske nacionalnosti lica sa oznakama vojne policije, da bi u nastavku teksta, javni tužilac Ivica Stanić naveo: „*U javnosti se govori o privatnom zatvoru osobe pod nadimkom Kruško, kcja je pripadnik Armije BiH.*“.

452. Također, u službenoj zabilješci, dokaz T-63¹¹⁸, dostavljenoj organu bezbjednosti GŠ OS RBiH od 09.07.1992. godine, između ostalog se navodi: „*Samozvani komadant „neke jedinice“ u naseju Olimpjsko selo, zvani „KRUŠKO“ srrješten je u ulici Tetovksa 18 i 19, u podrumu sa „svcjim ljudima“. Po izjavi očevidaca, imenovani je otvorio privatni zatvor u kome se nalazi oko 70 lica u podrumima zgrade... Kruško je inače jedini čovjek kcji daje odobrenja za ulazak naših ljudi –građana u naseje Dobrinja.*“.

453. Da je Samir Kahvedžić zaista bio neko ko se pita o svemu i odlučuje o svim aspektima štaba Stela, Vijeće je već dalo detaljan osvrt u dijelu presude koji se odnosi na UZP. Međutim, i pored toga, a u prilog navedenoj tvrdnji, najbolje govori svjedok Ruždija Rožajac, doktor, član štabske ambulante pri TO Stela, koji je na glavnom pretresu naveo da im je Kruško naredio da ne smiju voditi nikakve evidencije o pacijentima, odnosno da ne smiju imati nikakav protokol o tome ko je primljen, otpušten i slično. Na koncu, svjedok

¹¹⁶ T – 133 R BiH, Glavni štab oružanih snaga, Organ bezbjednosti, Kriminalno ponašanje pripadnika policije i odraz istog na jedinstvo OS RBiH i stavove građana prema OS od 04.08.1992. godine

¹¹⁷ T – 139 Više javno tužilaštvo Sarajevo broj A-83/92 od 22.07.1992. godine Dopis n/r komandantu Seferu Haliloviću

¹¹⁸ T-63 Glavni štab oružanih snaga Organ bezbjednosti broj u/17-36 od 09.07.1992. godine, Službena zabilješka

je potvrdio da je postojao zatvor u B-fazi, dodavši: „... bez Kruskine dozvole niko nije mogao ući niti izaći iz tog zatvora...“.

454. Imajući u vidu navedeno, Vijeće je utvrdilo da su lica srpske nacionalnosti bila zatočena u podrumskim prostorijama stambenih zgrada na Trgu ZAVNOBIH-a broj 21. i 27. u B-fazi, u kojima je o svim aspektima, pa i funkcionisanju odlučivao Samir Kahvedžić Kriuško, ili kako to proizilazi iz provedenih dokaza, „Kruškin privatni zatvor“. Međutim, Vijeće iz provedenih dokaza nije moglo izvesti zaključak da su zatočenički objekti, odnosno Kruškini privatni zatvori imali ustrojstvo, odnosno funkcije upravnika, šefa smjene, stražare i drugo osoblje, iz kojeg razloga je ovo Vijeće, optužene, Džananovića i Gadžu u osuđujućem dijelu presude osudilo da su pojedinačne inkriminacije počinili kao pripadnici štaba TO Stela, a ne kao *upravnici, zamjenici upravnika, stražari i slično*.

455. Također, Vijeće na ovom mjesti nalazi za potrebnim istaći da je usljed propusta Tužilaštva, a koja se ogleda u propustu sagledavanja sveukupne situacije na Alipašinu polju i B-fazi, te identificiranju direktnih izvršilaca, rezultiralo donošenjem oslobađajuće presude za mnogobrojne pojedinačne inkriminacije, obzirom da je optužene Džananovića i Gadžu teretilo i za radnje *rijima podređenih vojnika, pripadnika TO Stela*, odnosno Vijeće primjećuje da sve protivpravne radnje, koje su počinila druga lica, čiji identitet nije utvrđen, ili su preminula, optužba stavlja na teret optuženima.

456. Sem toga, Vijeće nalazi da je Tužilaštvo na osnovu iskaza oštećenih, i njihovog ličnog utiska (*ratne strahote*) i dokaza T-37¹¹⁹, Spiska logora za Srbe, bez provjeravanja i sagledavanja drugih relevantnih činjenica i okolnosti, vodeći se pretpostavkama, za sve što se dešavalo na području Alipašinskog polja, pa i grada Sarajevu u inkriminisanom periodu, stavilo na teret optuženim Džananoviću i Gadži, čime je uskratilo mnoge oštećene i njihove porodice, jedine satisfakcije i smiraja, jer usljed golgote koju su prošli, za većinu rat nikada nije ni završio.

(III) ZAKLJUČCI U ODNOSU NA OPTUŽENOG SENADA DŽANANOVIĆA

457. Potvrđenom optužnicom Tužilaštvo BiH je teretilo optuženog Džananovića da je inkriminisane radnje koje mu se stavljaju na teret, počinio kao „*de facto i de iure upravnik zatočeničkih objekata u podrumima stambene zgrade na Alipašinom Polju „B“ faza, u ulica Trg ZAVNOBIH broj 27. i 21., te kafea „Borsalino“, MZ Mladost i mesnice „Pešter“ u periodu od sredine aprila 1992. do augusta 1992. godine*“.

458. Međutim, ono što Vijeće nije moglo van svake razumne sumnje utvrditi, jeste pozicija optuženog Senada Džananovića u inkriminisano vrijeme, odnosno, da li je optuženi, bio *de facto i de iure upravnik i odgovorno lice za funkcionisanje zatočeničkih objekata*.

459. Imajući u vidu, da Vijeće optuženog Džananovića nije našlo odgovornim da je inkriminacije za koje je osuđen počinio u svojstvu upravnika, već da je iste počinio kao pripadnik štaba TO „Stela“, Vijeće je, u narednim paragrafima analiziralo iskaze svjedoka,

¹¹⁹ T-37 SR Jugoslavija Komitet za prikupljanje podataka Spisak logora za Srbe na teritoriji bivše SFRJ ERN 0705-8532 – 0705-8548 (relevantna stranica broj 8.);

kao i uloženu materijalnu dokumentaciju koja se odnosi na status optuženog i njegovu ulogu u inkriminisanom periodu.

460. Naime, bez obzira na to da li su ovlaštenja koja je optuženi imao bila de *facto* ili de *iure* ovlaštenja, i da li je optuženi bio dio vojne i/ili civilne hijerarhije, Tužilstvo mora dokazati da je optuženi imao efektivnu kontrolu, a koju kontrolu je MKSJ definisao kao "*materijalnu sposobnost da sprječi i kazni izvršenje ovih krivičnih djela*"¹²⁰, dok je ista od strane jednog komentatora opisana "*na strani lica kcje izdaje naređenje postciji sprovodivo očekivanje poslušnosti, a na strani lica kcje prima naređenje istovjetno očekivanje postupanja u skladu sa tim naređenjem.*"¹²¹

461. Dokazi efektivne kontrole mogu biti direktni ili posredni. Direktni dokazi značajni za utvrđivanje efektivne kontrole obuhvataju titulu koju je optuženi koristio, da li je formalno imenovan ili ne; opis radnog mjesta za datu titulu; izjave optuženog u vezi sa njegovim ovlaštenjima; izjave drugih o njegovim ovlaštenjima; njegovo izdavanje naređenja izvršiocima ili licima koja spadaju u istu kategoriju kao izvršioci, te postupanje u skladu sa tim naređenjima; iskazi svjedoka o tome da se on raspitivao ili preduzeo druge istražne radnje u vezi sa eventualnim nepropisnim ponašanjem; nagrađivanje i kažnjavanje onih koji su ispod njega u hijerarhiji, dok indirektni dokazi uključuju iskaze prema kojima je optuženi često bio prisutan; da su pravila kršena uglavnom kada on nije bio prisutan; da se od optuženog pokušavalo sakriti to kršenje pravila.

462. Komentar ove vrste indirektnih dokaza efektivne kontrole dalo je i žalbeno vijeće u predmetu Čelebić, navodeći da: "*Mada potencijalno saosjećajne prirode, ova djela ipak predstavljaju dokaz moći kcju je [optuženi] iskoristio, te stoga dokaz njegovih ovlaštenja.*"¹²²

463. Naime, de *iure* ovlaštenja su ovlaštenja koja proizilaze iz zvaničnog imenovanja na rukovodeći položaj nad podređenim u okviru hijerarhijske strukture. Dokumentacija pomoću koje se *utvrđuje taj službeni položaj predstavja dobar dokaz da je položaj zvanično dodjejen, ali nedostatak te dokumentacije nije poguban za utvrđivanje službenog položaja ukoliko postcje drugi dokazi da su ovlaštenja položaja nadređenog zvanično potvrđena*¹²³. *Međutim, bez obzira da li je dokazan uz pomoć dokumentacije ili bez nje, položaj ne može biti samo to, već sa sobom mora nositi ovlaštenja za vršenje "efektivne kontrole" nad podređenima kcji su izvršili krivično djelo*¹²⁴

464. Nije dovoljno pretpostaviti postojanje odgovornosti "*samo*" na osnovu titule koju je optuženi imao"¹²⁵ Ipak, kako je navedeno u predmetu Pohl: "*Ljudi se postavjaju na visoke položaje u cijju vršenja ovlaštenja i izvršavarja dužnosti u okviru tog položaja ... Ukoliko je optuženi određen za šefa Amtsgruppe, logično je pretpostaviti da je to učinjeno iz razloga što se od njega očekivalo i što je on bio ovlašten da vrši dužnost načelnika Amtsgruppe, a*

¹²⁰ Drugostepena presuda u predmetu Čelebić, paragraf 197;

¹²¹ Mettraux „Komandna odgovornost“ ;

¹²² Drugostepena presuda u predmetu Čelebić, paragraf 213;

¹²³ Prvostepena presuda u predmetu Kordić, paragraf 424.

¹²⁴ Drugostepena presuda u predmetu Čelebić, paragraf 197, 306, prvostepena presuda u predmetu Kordić, par 418;

¹²⁵ Drugostepena presuda u predmetu Blagojević, paragraf 302;

ne samo da bi zauzimao određeno radno mjesto bez ikakvih dužnosti ili odgovornosti ili ovlaštenja.“¹²⁶

465. Žalbeno vijeće MKSJ-a je navelo da "sud može pretpostaviti da posjedovanje [de jure] ovlaštenja prima facie za rezultat ima efektivnu kontrolu ukoliko se ne pruži dokaz za suprotno".¹²⁷ Mada se ovo Vijeće ne slaže da de iure ovlaštenja prebacuju teret na optuženog na bilo koji način, napominjemo da to predstavlja važan faktor u utvrđivanju odnosa nadređeni-podređeni između optuženog i izvršilaca, koji treba uzeti u razmatranje zajedno sa drugim dokazima da bi se utvrdilo da li lice koje ima ta ovlaštenja ima i neophodan stepen kontrole nad podređenim da spriječi i/ili kazni krivična djela.

466. Formalno dodjeljivanje de iure ovlaštenja predstavlja jedan važan pokazatelj odnosa nadređeni-podređeni; međutim, kao što je prethodno rečeno, on nije konačan, a nije ni presudan. Citirajući Međunarodni sud pravde, Vijeće u predmetu Čelebići, naglašava da: "prilikom utvrđivanja pitanja odgovornosti nužno je pažnju obratiti na efektivno vršenje ovlaštenja ili kontrole, a ne neformalne titule"¹²⁸ Dokazi da su de facto nadređeni u civilnim strukutrama imali dovoljno ovlaštenja da vrše efektivnu kontrolu obuhvataju način na koji su njihova ovlaštenja demonstrirana i priznata, i da li oni pokazuju kontrolu nad svojim podređenim koja je slična kontroli koju vrše lica sa de iure ovlaštenjima"¹²⁹, te da li je kontekst u kojem oni vrše svoja ovlaštenja i način na koji vrše kontrolu sličan vojnim zapovjednicima, što dokazuje, na primjer njihova praksa izdavanja naređenja uz očekivanje da će ona biti izvršena.¹³⁰

467. Tužilaštvo BiH je tokom glavnog pretresa, kao i u završnim riječima, isticalo da je na osnovu iskaza svjedoka i izvedenih materijalnih dokaza, van svake razumne sumnje dokazalo da je optuženi Džananović postupao i počinio pojedinačne inkriminacije u svojstvu "de facto i de iure upravnika", a sve u okviru UZP-a, sa ciljem permanentnog ulanjanja srpskog civilnog stanovništva sa područja opštine Novi grad Sarajevo.

468. S tim u vezi, Tužilaštvo je na osnovu iskaza svjedoka/oštećenih, kao i materijalnog dokaza **T-23**¹³¹, izvelo zaključak da je optuženi Senad Džananović de facto i de iure upravnik i odgovorno lice za funkcionisanje zatočeničkih objekata, što je ipak lični utisak oštećenog Gojka Čapare, koji je vlastita zapažanja i stečena uvjerenja u vezi dešavanja za vrijeme koje je proveo u zatočeništvu saopštio organima vojne bezbjednosti. Naime, oštećeni u navedenom aktu, **Informaciji**, navodi optuženog Džananovića kao „upravnika“, međutim, sve i da Vijeće prihvati ovako postavljenu tezu optužbe (de facto i de iure upravnik), i to isključivo na osnovu subjektivnog utiska zatočenih lica, onda bi Vijeće u tom slučaju, a na osnovu navoda oštećenog u pomenutom aktu: „... odvođeni Srbi u privatni zatvor kcji je držao Samir Kahvedžić Kruško...“, izvelo zaključak da je Kruško zapravo de facto i de iure upravnik i odgovorno lice, posebno ako se ima u vidu da niko ne spori komandnu funkciju Samira Kahvedžića, kao što to reče svjedok Suvad Čurt „...ni kutija cigara se nije mogla uzeti bez Jukinog i Kruškinog odobrenja...“.

¹²⁶ Predmet Pohl, Zelena serija, Knjiga V, strana 1171;

¹²⁷ Drugostepena presuda u predmetu Čelebić, paragraf 178;

¹²⁸ Prvostepena presuda u predmetu Čelebić, paragraf 197;

¹²⁹ Drugostepena presuda u predmetu Kajalijeli, paragraf 87;

¹³⁰ Prvostepena presuda, Sud BiH, broj X-KR/06/275 Rašević i dr. strana 171-173;

¹³¹ **T-23** Komanda SRK Organ za bezbjednosno obaveštajne poslove Str.pov.br.20/17-5-275 od 16.08.1994. godine, Informacija-saznanja o zločinima na Alipašinom polju ERN 0554-4677 – 0554-4680

469. S tim u vezi, a obzirom da osim navoda u *Informaciji (T-23)*, nema drugih materijalnih dokaza, jer čak ni Izvodi¹³² (*T-223A*), odnosno matični i jedinični kartoni za optuženog Senada Džananovića ne potvrđuje tezu Tužilaštva, o statusu optuženog u to vrijeme, s obzirom da u koloni čin i VES, nije naveden bilo kakav broj, koji bi označio optuženog i kao običnog vojnika pješadinca, što u konačnom ne može biti dokaz da je bio upravnik bilo kakvog zatočeničkog objekta.

470. Sem toga, Tužilaštvo tezu o komandnoj funkciji optuženog Džananovića temelji i na iskazima zatočenih lica, koji su za vrijeme boravaka u zatočeničkim prostorijama upravo fizički i psihički maltretirani od strane optuženog Džananovića. Istine radi, pojedini svjedoci, oštećeni su prilikom unakrsnog ispitivanja odbrane izjavili da je Džananović/upravnik koji između ostalog izdaje i naredbe njemu podređenim vojnicima, pravdajući dodjeljivanje takvog statusa subjektivnim utiskom i strahom, jer ipak, Vijeće je cijeneći uložene dokaze optužbe, van svake razumne utvrdilo da se optuženi isticao u fizičkom i psihičkom maltretiranju zatočenih lica pri tom pokazujući surovost i brutalnost, što u uslovima ratnog stanja, straha i neizvjesnosti, opravdava takav subjektivni doživljaj svjedoka/oštećenih, o čemu će Vijeće dati detaljno obazloženje u dijelu presude koji se odnosi na pojedinačne inkriminacije optuženog Džananovića

471. U tom pravcu ide i iskaz svjedoka Koste Kosovića koji je svjedočeći na glavnom pretresu izjavio da je optuženi Senad Džananović svaki dan i svako veče dolazio kod njih u podrumske prostorije, „...*bio je glavni...*“. Dodao je svjedok da ih je optuženi Džananović najviše tukao, progonio, pljuvao, maltretirao, zapravo, utisak svjedoka Kosovića je da se on ponašao kao generalni šef, odnosno, „... *Džananović je ipak neki šef...*“. Također, na pitanje optužbe, šta može reći za optuženog Džananovića, svjedok je izjavio: „*kada mi neko njega spomene je se već uzrujavam, zove se Senad Džananović zv Glavoguz, ne zna druga nadimke. Uzrujam se tukao me maltretirao, p,juvao me, nema sta nije radilo što nije ljudsko ništa, ali bez ikakvog razloga.*“

472. Saglasan za iskazom Kosovića je i Milenko Višnjevac, koji je za prvooptuženog izjavio da se predstavljao kao upravnik zatvora (*drugi u kcji su odvedeni*), bio je mlad, nije mu poznato odakle je porijeklom. Slično je svjedočio i svjedok Mirko Popara, koji je u vezi statusa optuženog Džananovića izjavio da se Senad prezentovao kao upravnik zatvora, a Kimun sa zečijom usnom mu je bio zamjenik, dodavši, „... *tako su se ponašali...*“, posebno kada je optuženi Džananović bio u stanju opijata, što je bilo često.

473. Također, saglasan sa prednje navedenim iskazima je i iskaz svjedoka Saše Đurkovića, koji na glavnom pretresu upitan u vezi hijerarhije u zatvoru, izjavio: „... *svi su tu pitali Senada, svi su se njemu obracali za sve, ostali su bili strazari a on je bio komandant, on nije bio strazar, on je svima naređivao, mislim na Džananovića što tu sjedi, on je tukao kad je htio, koliko je htio, ja ne znam da li je on ikada spavao, samo je tukao, to je nekakva luđačka energija bila da tuče i mucu ljudi, izivjava se ili je bio nadrogiran ili p,jan ili je luđak ovako ... Ja kazem kako jeste a izvirjavma se ako nekoga vrjeđam...*“.

474. Također, i drugi svjedoci, zatočenici su na sličan način opisivali i doživjeli optuženog Senada Džananovića, a ono što Vijeće primjećuje u iskazima zatočenih lica

¹³² T-223A-VOB – 8 102.mtbr VJ-5452 za lice Senad Džananović

jeste brutalnost koju je ispoljavao optuženi Džananović, te su svi navedeni, na identičan način opisali optuženog, „...*imao je neke posebne oči, luđački pogled...*“.

475. S tim u vezi, za Vijeće je apsolutno prihvatljiv i razumljiv stečeni utisak i osjećaj kod zatočenih lica koji su direktno osjetili svu svurovost i brutalnost optuženog Džananovića na vlastitoj koži, međutim, Vijeće, ne može samo na osnovu istih van svake razumne sumnje zaključiti da je inkriminirane radnje optuženi vršio kao *de facto i de iure* upravnik, posebno ako se ima u vidu da navedno nije potkrijepljeno drugim dokazima.

476. Vijeće je cijeneći ostale, kako subjektivne, tako i objektivne prirode, došlo do suprotnog zaključka u odnosu na postavljenu tezu Tužilaštva. Naime, i pored toga, što su i Kruško, a i Juka, u više navrata pretukli optuženog Džananovića zbog maltretiranja zatočenih lica, a na koje okolnosti se ovo Vijeće već detaljno osvrnulo u dijelu presude koji se odnosi na UZP, brojni svjedoci/oštećeni su na glavnom pretresu istakli da su prilikom dovođenja u prostorije MZ Mladost, saslušavani od strane „*gospodina u ocjelu*“, za kojeg su kasnije saznali da se radi o Zaimu Arnautoviću

477. Tako su svjedoci Boro Milovanović, Nenad Stanišić, Zdravko Kavaz, Gordan Jelić, Aleksandar Jelić, Milan Sofijanić, Dragan Samardžić prilikom lišenja slobode i dovođenja u prostorije MZ Mladost kao odgovorno lice naveli već pomenutog gospodina u odjelu, odnosno Zaima Arnautovića, dok su braća Jelić kao glavnog i dogovornog imenovali izvjesnog Marka Trogrlića koji je prema njihovom mišljenju odlučivao, ko će ići, a ko ostati u zatvoru.

478. Navedeno je potvrđeno i u službenoj zabilješci, MUP-a Republike Srpske, Služba nacionalne bezbednosti SSB-Sektor SNB Ilidža Linija rada broj: 111/93-00002 od 10.10.1993. godine, odnosno obavljenom informativnom razgovoru sa Milenkom Vlnjencem nakon njegovog prebjega preko prve linije na Stupu u kojem je navedeno: „*Islednici u zatvoru bili su Nijaz Šanta, Zaim Arnautović, Brzika Paja.*“. Istine radi, navedeni svjedoci su izjavili da ih je optuženi Džananović tukao, kao što to reče svjedok Smaradžić: „... *najerao me da stcjam, pa me šilom za čišćenje oružja udara po vratu...*“.

479. Cijeneći sve navedeno, osim ličnog utiska pojedinih zatočenih lica, a u nedostatku drugih dokaza, Vijeće smatra da Tužilaštvo tvrdnju o komandnoj funkciji optuženog Džananovića temelji na zaključku svjedoka Ramiza Sulejmanovića, pripadnika štaba TO Stela, koji je na osnovu Kruškine rečenice, upućene Džananoviću „... *šta ćeš ti ovcje, tvcje mjesto je u zatvoru...*“ zaključio da je isti upravnik i odgovoran za zatvor. Međutim, u nastavku svjedočenja, a tokom unakrsnog ispitivanja, svjedok je ipak izjavio, da mu nije poznato ko je bio upravnik, dodavši: „... *Juka je bio komandant, Kruško njegov zamjenik, tu je bio Šanta, Adnan Solaković i dr. Oni su donosili odluke i odlučivali o svemu, slažem se da bez ovih ljudi nje niko ništa smio uraditi...*“

480. Nasuprot tezi optužbe, odbrana optuženog Džananovića je tokom glavnog pretresa, kao i u završnim riječima, osporavala status optuženog „*kao de facto komandira*“, navodeći da Tužilaštvo nije ovu tvrdnju dokazalo van svake razumne sumnje, s obzirom da tokom postupka nije prezentovan niti jedan materijalni dokaz iz kojeg je, *de jure*, vidljivo da je optuženi Džananović obavljao funkciju upravnika, niti su ovu tezu optužbe, kako to tvrdi odbrana, potvrdili, niti saslušani svjedoci Tužilaštva, a niti saslušani svjedoci odbrana oba optužena.

481. S tim u vezi, na glavnom pretresu svoj iskaz na navedene okolnosti, dao je i Fuad Tanović, pripadnik Državne bezbjednosti i učesnik svih relevantnih događaja s početka sukoba na Alipašinom polju, konkretnije B-fazi, koji je izjavio da Glavoguz i Kimun nisu imali nikakve komande odgovornosti, posebno ističući, da nakon imanovanja¹³³ Juke (*Komadant Specijalnih jedinica Armije RBiH*) i Adnana Solakovića (*Načelnik štaba specijalnih jedinica Armije RBiH*), početkom juna 1992. godine: „... njih dvojica sigurno nisu imali nikakve komande odgovornosti...“.

482. Također, svjedok Risto Bašić, svjedočeći na okolnosti hijerarhije i komandog kadra štaba TO Stela, niti u jednom momentu optuženog Džananovića ne pominje u kontekstu obavljanja bilo kakve funkcije, već u kontekstu surovosti i brutalnosti prema zatočenim licima, a što je skoro pa svim svjedocima zajedničko, bez obzira, da li su o optuženom govorili kao o upravniku, čuvaru, šefu, pratnji, običnom vojniku.

483. Na okolnosti statusa optuženog, svoj iskazu su dali i svjedoci odbrane, bivši saborci, pripadnici štaba TO Stela, koji su izjavili da je optuženi Džananović bio obični vojnik kao i oni sami, a neki, kao što je to svjedok Jasmin Tahirović, su izjavili da su zajedno sa optuženim čuvali liniju. Saglasni sa iskazom Tahirovića, a u pogledu statusa optuženog Džananovića, su u svojim izjavama i svjedoci Senad Musić, Toni Beriša, Miralem Smailhodžić, Suvad Čurt, Mustafa Ahmetpahić, koji su izjavili da im je optuženi poznat, da mu je nadimak Glavoguz, te da se, kao i svi, *vrtio* oko štaba, ako već nije bio na liniji. Sem toga, posebno interesantno za ovo Vijeće je zapažanje svjedoka, koji su skoro na identičan način na glavnom pretresu izjavili da: „...niko ništa nje mogao niti je smio uraditi bez znanja Juke i Kruške ...“.

484. Dakle, na okolnosti statusa optuženog iskaze su dali brojni svjedoci, kako optužbe tako i odbrane (*pripadnici štaba TO Stela i Specijalne jedinice A RBiH*), koji su na jasan i uvjerljiv način opovrgli tezu optužbe, posebno iz razloga što su svi oni saglasni u bitnim činjenicama, i to kako u pogledu događaja tako i statusa optuženog kao pripadnika štaba TO Stela, iz kojeg razloga Vijeće nije prihvatilo tvrdnju Tužilaštva da je u inkriminisanom periodu, optuženi Džananović Senad počinio pojedinačne krivično pravne radnje kao *de facto* i *de iure* upravnik zaotečeničkih objekata u B-fazi, Alipašino polje.

485. Dakle, Vijeće prihvata tvrdnju odbrane da ne postoji niti jedan zvanični dokument koji potvrđuje da je optuženi, *de iure*, bio imenovan na poziciju upravnika zatočeničkih objekata koji su se nalazili u podrumskim prostorijama stambene zgrade na Alipašinom Polju „B“ faza, u ulica Trg ZAVNOBIH broj 27. i 21., te kafea „Borsalino“, MZ Mladost i mesnice „Pešter“, a navedeno proizilazi i iz iskaza saslušanih svjedoka na glavnom pretresu.

486. Polazeći od činjenice da Tužilaštvo nije dokazalo da je optuženi Senad Džananović u kritično vrijeme bio *de facto* i *de iure* upravnik zatočeničkih objekata koji su funkcionisali u okviru štaba TO „Stela“, samim tim dovodi se u pitanje tačnost činjeničnog opisa radnji koje se stavljaju na teret optuženom Džananoviću, s obzirom da Tužilaštvo u većini tačaka precizirane optužnice krivično prave radnje drugih lica, optuženom stavlja na teret, tako što je „*omogućio, saglasao, dozvolio...*“, njemu podređenim pripadnicima TO „Stela“ i drugim

¹³³ T-56 RBiH Glavni štab oružanih snaga Sarajevo broj: 02/349-303 od 07.07.1992. godine, Imenovanje za k-danta spec jed. AR BiH i komandanta spec br. Prazina Jusuf;

licima da nešto učine. Ovdje se kao problem pojavila i činjenica da Tužilaštvo ni na koji način nije utvrđivalo niti dokazivalo koja su to lica, da li su civili, pripadnici TO Stela, MUP-a i drugih vojno policijskih formacija, pa da bi se, eventualno, mogao uspostaviti odnos nadređeni – podređeni, osim što se navodi „*pripadnici nad kojim je optuženi imao efektivnu kontrolu/njemu podređenim pripadnicima TO* “. Treba li Vijeće, na osnovu navedenog, da zaključi, kako je optuženi Džananović imao nadređen položaj u odnosu na sve pripadnike TO Stela, bez obzira da li je pješadinac, kuhar, doktor, što bi u konačnom značilo da je Džananović Senad određen i postavljen da rukovodi svim jedinicama TO Stela, bez obzira na vojni raspored koji su imali. Naravno da ne, a sem toga, Tužilaštvo nije ponudilo niti jedan dokaz da je on to i bio, a bilo bi sasvim logično da se takav status u jedinici na neki način evidentira.

487. Bez obzira na činjenicu da optuženi Senad Džananović nije imao nikakvu komandu ulogu u štabu TO Stela i Specijalnoj jedinici A RBiH, Vijeće je utvrdilo da je zbog ozloglašnosti u svom ponašanju u zatočeničkim objektima u B-fazi, okrutnim djelima koja je izvršavao, stvorena takva atmosfera da je i sama informacija, da je „*Glavoguz*“ prisutan, bila dovoljna da izazove strah i paniku među zatočenim licima. Njegovo nasilno ponašanje, (*osim Juke i Kruške/kažnjavali su ga za takva neajela*), su prešutno odobravali drugi prisutni pripadnici štaba TO Stela, iako su znali da će se zatvorenima dogoditi nešto loše kada je Džananović tu, pa u vezi sa navedenim, Vijeće može samo da pretpostavlja, da optužba temelji zaključak o njegovom komandom statusu, tačnije, njegovom *dozvojava*ju, *omogućava*ju i sličnoj terminologiji koja opisuje komadnu funkciju, a samim tim pretpostavlja i komandu odgovornost.

488. Nadalje, njegovo stalno nasilno ponašanje prema zatvorenima je prema stavu ovog Vijeća i razlog koji je navelo zatočena lica da pretpostave da je Senad Džananović imao neku vrstu dužnosti, izgledalo je kao da je on „*generalni šef za sve*“.

489. S tim u vezi, Vijeće je uvjeren da lice, bez obzira na to što nema nikakvu komandu ulogu u štabu, jedinici, zatočeničkom objektu itd, a koje se kao direktni izvršilac/saizvršilac ističe na način da njegovo ime postaje sinonim za patnju zatvorenika, kao što je bio slučaj sa nadimkom *Glavoguz*, predstavlja odlučujući doprinos, bez kojeg krivično djelo ne bi moglo ni biti izvršeno, zbog čega Vijeće optuženog Džananovića smatra odgovornim za pojedinačne inkriminacije izvršene u navedenim zatočeničkim objektima, te ga je po ovom osnovu individualne krivične odgovornosti za navedeno i osudilo kao direktnog izvršioca i saizvršioca.

490. Također, a na osnovu provedenih dokaza, Vijeće nalazi da je optuženi Senad Džananović bio svjestan činjenice da svojim prisustvom u zatočeničkim objektima, izvršavajući brojna nasilna djela protiv zatočenih lica, zapravo, iste, drži u konstantnom strahu od smrti, koja je čak za neke od zatočenih lica, predstavljala „*blažu mjeru*“ od njegovog mučenja i ispoljene surovosti. Ipak, bez obzira na činjenicu da je bio upoznat sa cjelokupnom situacijom, da je u više navrata zbog svojih nedjela bio pretučen, on je samostalno odlučio da i dalje čini teška fizička i psihička nasilja nad zatočenim licima srpske nacionalnosti, a konkretni dokazi koji popkrepljuju prednje navedeno se mogu naći u naročito okrutnom postupanju Džananovića prema licima koja su imala relativno bitne funkcije u raznim sferama prijeratnog života na području grada Sarajeva.

491. Sem toga, sve i da Vijeće prihvati tvrdnju optužbe da je optuženi Džananović pojedinačne inkriminacije počinio kao *de facto i de iure upravnik*, postavlja se pitanje, u

kojim objektima je optuženi Džananović bio upravnik, odnosno čega je to optuženi bio upravnik, budući da je ostalo nejasno, da li je svaki od navedenih zatočeničkih objekata imao zasebnu upravu, hijerarhiju, komandu strukturu, ili je pak, svaki pojedinačni objekat činio jedinstveni sistem zatočeničkih objekata, te ukoliko i jeste, kakva je komandna struktura, hijerarhija, sistem komunikacije, da li je optuženi „*generalni šef*“, da li ima zamjenike, šefove pojedinačnih objekata, o čemu je Vijeće već dalo detaljno obrazloženje u dijelu presude koji se odnosi na funkcionisanje zatočeničkih objekata u B-fazi. Sve navedeno, ostalo je u sferi nagađanja i pretpostavki, a Vijeće, kao što je to poznato učesnicima u krivičnom postupku, odlučne činjenice ima utvrditi van svake razumne sumnje, ocjenom cjelokupne dokazne građe, koja ima takvu dokaznu snagu, da niti jedan drugi zaključak na osnovu istih, Vijeće ne može izvesti, što u konkretnom, nije slučaj.

492. Dakle, prema ocjeni Vijeća, a na osnovu dokaza provedenih na glavnom pretresu, van svake razumne sumnje, se nije mogao izvesti zaključak o tome da je optuženi pojedinačne inkriminacije počinio kao de facto i de iure upravnik zatočenih objekata koji su se nalazili u podrumskim prostorijama stambene zgrade na Alipašinom Polju „B“ faza, u ulica Trg ZAVNOBIH broj 27. i 21., te kafea „Borsalino“ i mesnice „Pešter“.

(IV) ZAKLJUČCI U ODNOSU NA OPTUŽENOG EDINA GADŽU

493. Optuženog Edina Gadžu Tužilaštvo je teretilo da je, inkriminisane radnje, počinio kao pripadnik štaba TO Stela u zatočeničkim objektima koji su se nalazili u podrumskim prostorijama stambene zgrade na Alipašinom Polju „B“ faza, u ulica Trg ZAVNOBIH broj 27. i 21., te kafea „Borsalino“, MZ Mladost i mesnice „Pešter“ u periodu od sredine aprila 1992. do augusta 1992. godine.

494. Odbrana optuženog, kao i sam optuženi, nisu osporavali činjenicu da je Gadžo u inkriminisanom periodu bio pripadnik štaba TO Stela i Specijalne jedinice Armije. Sem toga, i svjedoci optužbe, kao i odbrane su u svojim iskazima na glavnom pretresu potvrdili pripadnost optuženog Edina Gadže štabu TO Stela, tačnije potvrdili su da je bio pripadnik Jukine jedinice.

495. Tako je svjedok Fuad Tanović, na glavnom pretresu izjavio da je optuženi Edin Gadžo, bio poznat kao Kimun, da ga je viđao po B fazi, te da je stalno imao neko vozilom odnosno, „... *radio je transport unutar B-faze, imao je funkciju vozača i obavljao je dostavu...*“. Navedeno je potvrdio i svjedok Ruždija Rožajac, pripadnik štaba i doktor u ambulanti, izjavivši da mu je Edin Gadžo poznat, obzirom da je većinom upravo optuženi vozio ranjenike sa autom i kamionom do bolnice. Saglasan sa prednje navedenim je iskaz svjedoka Ramiza Ljutaja, koji je na glavnom pretresu naveo da je Kimun bio vozač, misli da se zove Edin Gadžo. Svjedok je opisao kako je tada izgledao optuženi, „...*izgledao visok, korpulentan momak, imao je zečju usnu, kratko ošišan, starosti 27-30 godina...*“.

496. Pored pomenutih svjedoka, i ostali svjedoci optužbe, pripadnici štaba TO Stela su na sličan način opisali optuženog Gadžu, te potvrdili da je bio vozač u Jukinoj jedinici. Sem toga, i oštećeni su saglasni u svojim izjavama sa prednje navedenim opisom optuženog Gadže, obzirom na njegov specifičan izgled i glas, a neki od oštećeni su ga poznavali i kao komšiju ili kao navijača FK Sarajevo, ali svi nesumnjivo potvrđuju da je bio pripadnik Jukine jedinice.

497. Tako je svjedok Milan Sofijanić izjavio da su u noći sa 4/5. maj 1992. godine došla dvojica naoružanih lica na vrata njegovog stana u C-fazi, te da je tom prilikom jednog prepoznao, pod nadimkom Kimun, koji je tada imao otprilike oko 25 godina. Istakao je svjedok da je Kimun bio specifičan jer je imao *zečju usnu* i po tome su ga mnogi poznavali. Sem toga, svjedok je naveo da je bio visok 1.95, imao je specifičan naglasak, *„šuška kad priča“*, a u konkretnom slučaju bio je obučen u kombinaciju uniforme i civilne odjeće, bio je naoružan, tačnije obojica su bili naoružani. Nadalje, svjedok je opisujući događaj i trenutak odvođenja iz stana, naveo da mu je Kimun tada rekao da ga mora privesti, te na svjedokovo pitanje, zašto ga privode, optuženi mu je rekao da će mu sve tamo objasniti, nakon čega mu je stavio lisice, i kombijem je odveden u B-fazu u restoran, *„...mislim da se zvao Novi grad...“*. Na kraju, svjedok je naveo da mu nije poznato čime se Kimun bavio, dodavši: *„... bio je pristojan momak, igrali smo fudbala, košarku...“*.

498. Također, zaštićeni svjedok „D“ je na glavnom pretresu opisujući momenat lišavanja slobode, izjavio da se sjeća da je jedan od lica koja su ga privela bio Kimun, te da mu drugo ime ne zna. Dalje, svjedok je naveo da optuženog zna od prije rata, *„on je bio vođa navijača“*, odnosno svjedoku su bili potrebni statisti, a Kimun je doveo navijače FK Sarajevo koji su učestvovali u snimanju epizode i od tada ga poznaje. Također, svjedok opisao optuženog, bio je visok, korpulentan, imao je govornu manu, te dodao da ga je viđao i poslije rata.

499. Pored navedenih svjedoka, zatočenih lica, grupa svjedoka koja je privedena iz ulice Vrbovska, naselje Anex, između ostalih, Savka Ivanović, Ljubo Ivanović, Radmila Radović i drugi su opisujući momenat odvođenja na Alipašino polje u zatočeničke objekte u B-fazi, prepoznali optuženog Edina Gadžu, kao vozača kamiona kojim su odvedeni iz kuće Ignjata Radovića. Tako je na glavnom pretresu, svjedok Savka Ivanović opisujući vozača kamiona, navela: *„... čovjek kcji je vozio kamion je imao specifična usta, zvali su ga Kimon, pr je rata je vozio Pauka, ne znam kako mu je pravo ime, ali sam čula u zatvoru da ga tako zovu. Imao je zečja usta, po tome ga se sjećam.“*

500. Nadalje, Vijeće je daljom analizom iskaza ostalih oštećenih, koje na ovom mjestu neće navoditi, našlo da su svi oni sagalsani sa prethodno navedenim iskazima i to u dijelu koji se odnosi na pripadnost, kao i fizički izgled optuženog Edina Gadže zv Kimun.

501. Međutim, iako odbrana optuženog Edina Gadže u načelu neosporava pripadnost optuženog štabu TO Stela, ipak pokušava umanjiti, odnosno relativizirati učešće optuženog u inkriminisanom periodu, ondoso, uvjeriti Vijeće da optuženi nije mogao biti krivično odgovoran niti je mogao počinuti krivično pravne radnje za koje ga Tužilaštvo tereti. Navedenu tezu, odbrana temelji na iskazima svjedoka odbrane.

502. U tom pravcu, ide i iskaz svjedoka Jasmina Tahirovića koji je na glavnom pretresu izjavio da poznaje Edina Gadžu, ali da nije čuo bilo kakve informacije da je učestvovao u ubistvima, da je bio vozač, da im je dovlačio MTS na liniju, dodavši na kraju da je 92 bio ranjen. Slično je svjedočio i svjedok Senad Kuburović, komandir voda na Stupskom brdu pri štabu Stela, izjavivši na glavnom pretresu da Kimuna poznaje dobro, te da su na početku rata u par navrata zajedno završavali neke obaveze, tačnije, zajedno su dovukli dva autobusa za barikade protiv snajpera. Dalje, svjedok je naveo da su kasnije zajedno kombijima dovlačili hranu za borce na linji, posebno ističući, da je Kimun u jedinici bio u pozadini, dovlačio hranu i borce na liniju, kako to svjedok reče, *imao je srce da vozi*. Također, naveo je svjedok i to da Kimun nikom nije bio nadređeni, niti je ikome

komandovao, a niti je bio u svojstvu stražara, a na koncu, svjedok je izjavio da optuženi nije bio ni na liniji. Na kraju svog svjedočenja, svjedok je istakao da je Kimun prije rata bio jedan od istaknutih navijača FK Sarajevo.

503. Nadalje, svjedok Goran Starčević je na glavnom pretresu izjavio da Kimuna poznaje sa utakmica FK Sarajevo još od prije rata, a poslije toga u ratu su se svi skupljali kod biblioteke gdje su se ljudi smooorganizovali, posebno ističući da mu je Kimun mnogo pomogao u životu. U tom pravcu, svjedok je naveo da je Kimun spasio njegovog oca prija rata, te da je na koncu zahvaljujući Kimunu napustio Sarajevo 1993. godine, jer u suprotnom bi ga Kruško definitivno ubio. Dodao je i to da je Kruško jedne prilike pretukao Kimuna, a sve iz razloga jer je stao u njegovu zaštitu pred Kruškom. U odnosu na vojni angažman, svjedok je izjavio da nije bio vojno angažovan, ali da je bio u Civilnoj zaštiti, međutim, pored toga bio je i angažovan kod Juke da nešto odradi za njega kada treba, dodavši da je takav status imao i Kimun.

504. Na koncu, između ostalih, svjedok Miralem Smailhodžić je na glavnom pretresu izjavio da je Kimun bio vozač u štabu, nije išao na ratište, odnosno nije išao u akcije. Na kraju svog iskaza, svjedok je dodao da je Kimun u prvih 6 mjeseci imao vazдушnu pušku, te da je tek nakon tog perioda dužio pravo naoružanje.

505. Dakle, vijeće, cijeneći iskaze svjedoka odbrane ponaosob i u njihovoj ukupnosti, te dovodeći ih u vezu sa iskazima svjedoka optužbe, iste nalazi neuvjerljivim, budući da niti jedan od svjedoka nije bio prisutan prilikom izvršenja pojedinačnih inkriminacija od strane optuženog Gadže. Sem toga, Vijeće nalazi da su isti u suprotnosti sa iskazima oštećenih, koji se odnose na osuđujući dio presude.

506. S tim u vezi, Vijeće ne nalazi da su navedeni svjedoci lažno svjedočili, niti njihove iskaze smatra očigledno sračunatim s ciljem oslobađanja od krivične odgovornosti optuženog. Međutim, Vijeće shvata situaciju u kojoj su se nalazili pomenuti svjedoci, kao i protek vremena od samog događaja, kada sijećanje blijedi i kada se miješaju slike iz prošlosti, gdje su svjedoci ponašanje optuženog nekritički predstavljali kroz vlastito viđenje, dodajući tome i nešto za šta su smatrali da će *“osnažiti”* njihov iskaz, usljed čega se i stiče utisak da su njihovi iskazi usmjereni na umanjenje krivične odgovornosti i poboljšanja procesnog položaja optuženog Edina Gadže.

507. Imajući u vidu sve navedeno, uz činjenicu da je Vijeće optuženog Gadžu našlo krivim za izvršenje krivičnog djela iz člana 142. KZSFRJ, odnosno za radnje koje je optuženi počinio u periodu od sredine aprila 1992. do augusta 1992. godine, u svojstvu pripadnika štaba TO Stela i Specijalne jedinice Armije R BiH, to za Vijeće i nije od važnosti da li je optuženi bio pješadinac, vozač, logističar, navijač FK Sarajevo ili neko ko se samo *vertio* oko štaba.

508. Vijeće, nadalje, nalazi potrebnim u ovom obrazloženju, osvrnuti se i na činjenicu da se optuženi radnjama opisanim pod tačkom (III) 3., 3a), 3b) oslobađajućeg dijela presude tereti da je krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173, u vezi sa članom 180. stav 1., zapravo, počinio u svojstvu nadređenog, odnosno da je krivično pravne radnje počinio na način da je *(tačka III 3. Edin Gadžo sam)*:

„Dana 5.maja 1992. godine ili približno tog dana, u prostorjama ambulante na Alipašinom Poju, ul. Trg ZAVNOBIH, preko puta kafea „Borsalirjo“,

naredio, omogućio, dozvolio, odobrio, saglasio se, podržao, podstrekao i na drugi način učestovao u nezakonitom zatvaranju, nečovječnom postupanju i pljačkanju imovine njemu de facto podređenih vojnika štaba TO „Stela“ prema civilima srpske nacionalnosti na način opisan pod tačkama 3a)¹³⁴ i 3b)¹³⁵.

509. Dakle, bez obzira se što se optuženi Edin Gadžo tereti da je krivično pravne radnje počinio kao pripadnik štaba TO Stela, a što je nesporno utvrđeno u toku postupka, a navedeno nije sporila ni odbrana, kao ni sam optuženi, Vijeće se opravdano pita, da li tužilac, u gore pomenutom činjičnom opisu pod tačkom 3., 3a) i 3b), navodi da je zapravo odgovoran i prema stavu 2. člana 180. KZ BiH, obzirom da se navedene inkriminacije počinili njemu *de facto* podređeni vojnici. Međutim, zaboravlja se da, osim ovih navoda u činjičnom opisu, u sudskom spisu nema niti jednog dokaza koji bi se odnosio na komandnu funkciju, ili čak komandnu odgovornost optuženog Gadže, te da se propust načinjen u ranijim fazama krivičnog postupka, ne može nadoknaditi na glavnom pretresu.

510. Kako je već rečeno, vijeće nalazi da u pogledu predmetne inkriminacije, izvedeni dokazi od strane optužbe, po svom sadržaju i kvalitetu, nemaju potrebnu snagu uvjerljivosti, niti daju osnov za logičan zaključak u pogledu utvrđenja činjenica koje se odnose na identifikaciju optuženog, načina i vremena izvršenja krivičnog djela koje mu se stavlja na teret radnjama opisanim pod tačkom (III) 3., 3a), 3b) potvrđene, a zatim precizirane optužnice.

511. Teret dokazivanja bitnih obilježja krivičnog djela, elemenata krivnje optuženih, te identifikacije počinitelaca, isključivo je na strani optužbe. Dokazi koje je ponudilo Tužilaštvo, u cilju dokazivanja odgovornosti optuženog, nisu bile takve vrijednosti da isključe svaku razumnu sumnju da je optuženi počinio krivično pod tačkom (III) 3., 3a), 3b) optužnice, iz kojeg razloga je vijeće, u skladu sa članom 284. tačka c) ZKP BiH donijelo oslobađajuću presudu u odnosu na navedene tačke optužnice.

512. Imajući u vidu navedeno, Vijeće je našlo niz nelogičnosti, protivrječnosti u iskazima saslušanih svjedoka i neprilagođenosti činjeničnog opisa iskazima onih svjedoka koji su vjerodostojni i istiniti, o čemu će vijeće dati detaljno obrazloženje u dijelu koji se odnosi na pojedinačne inkriminacije optuženog Gadže.

513. Shodno navedenom, Vijeće je i u odnosu na optuženog Edina Gadžu izvršilo izmjenu činjeničnog opisa osuđujućeg dijela izreke presude, u dijelu koji opisuje način

¹³⁴ **3a)** nakon što je nekoliko naoružanih vojnika dovelo uhapšene civile, njih otprilike 20 među njima Nenada Stanišića, Ranka Kablara i Spasoja Topalovića, iako je znao da za njihovo lišenje slobode ne postoji zakonski osnov i ne obaviještavajući ih o razlozima lišenja slobode, i nakon što su ga navedeni vojnici pitali: "Šta ćemo sa ovim četnicima", odgovorio: „Znate svoj posao!", nakon čega su ti vojnici ispitivali ove civile, te je jedan od tih vojnika tukao snažno rukama po glavi Nenada Stanišića, nakon čega ga je odveo u WC gdje ga je nastavio jako tući rukama, nogama i gumenom policijskom palicom po glavi, rebrima i plećki drugim dijelovima tijela, prouzrokujući mu jako krvarenje iz glave, te su i narednih nekoliko sati Nenada Stanišića i druge zatočeničke, Edinu Gadži podređeni vojnici, udarali rukama i nogama po cijelom tijelu, dok se i sam Edin Gadžo derao kako „četnike“ treba pobiti, čime su Nenadu Stanišiću naneseni snažni tjelesni i duševni bolovi i od kojih udaraca je zadobio prelom rebra, nakon čega su ovi civili nezakonito držani nekoliko sati u toj prostoriji, te su sprovedeni u Policijsku stanicu Novi Grad u noćnim satima 05/06.5.1992. godine,

¹³⁵ **3b)** opljačkane stvari iz domova i radnji uhapšenih i privedenih srpskih civila poput novca, zlata, dragocjenosti, tehnike i sl. pripadnici štaba TO „Stela“ donosili su u prostorije navedene ambulante i predavali Edinu Gadži, stavljajući ih na kamaru, te su pritom u prostorijama štaba „TO Stela“ šamarali i udarali po nogama Nenada Stanišića i druge zatočene civile;

izvršenja krivičnog djela, obzirom da Vijeće nije moglo van svake razumne sumnje utvrditi da je optuženi Edin Gadžo, bilo kome, mogao *narediti, omogućiti, dozvoliti, saglasiti i dr.*, budući da je i u ovom slučaju, Tužilaštvo izvelo zaključak koji upućuje na Gadžin autoritet i njegovu nadređenu ulogu pojedinim pripadnicima TO Stela, isključivo na osnovu iskaza svjedoka¹³⁶, koji su takav utisak stekli, obzirom na okolnosti pod kojima su lišeni slobode, ratnih uslova, straha, te na koncu specifičnog izgleda i govora optuženog Edina Gadže.

514. Sve kada bi i prihvatili da je Edin Gadžo rukovodio pripadnicima TO Stela, i izdavao im naredbe, u činjeničnom opisu radnji optuženog, navedeno je niz „*naredbi*“ koje je navodno izdao optuženi ali koje niko od prisutnih nije čuo, ni potvrdio niti je tako nešto izjavio na glavnom pretresu.

515. Međutim, ovo Vijeće napominje, da odluku o krivičnoj odgovornosti neće zasnivati na pretpostavkama, niti će takvu odluku donijeti, u slučaju kada se ne može utvrditi direktni izvršioc, onda je *Kimun*, budući da niti jedan od saslušanih svjedoka nije potvrdio krivično pravne radnje, kao i njegovu nadređenu ulogu, na način kako je to navedeno u činjeničnom opisu precizirane optužnice.

516. Nadalje, na ove okolnosti uloženi su (T-85) Pregled formacijskog sastava jedinice sa zabilješkama, zatim (T-86) Evidencija ranjenih i poginulih, (T-90) R BiH Glavni štab oružanih snaga Speijalna jedinica Sarajevo od 25.07.1992. godine Potvrda za donošenje robe u bazu Specijalne jedinice, (T-140) Spisak pripadnika TO „Stela“, (T-145) Specijalna jedinica KŠ Stela Spisak sa nepopunjenim podacima Formacijski i lični elementi, (T-218) Spisak lica za privođenje i (T-223B) VOB – 8 102.mtbr VJ-5452 za lice Edin Gadžo.

517. Dakle, iz svega naprijed navedenog Vijeće je nesumljivo zaključilo da je optuženi Edin Gadžo, od 09.04.1992. godine bio pripadnik štaba TO Stela i Specijalne jedinici Armije RBiH, odnosno nakon formiranja 102. mtbr postao pripadnik iste.

IX. OSUĐUJUĆI DIO

TAČKA (I) 1. IZREKE PRESUDE U ODNOSU NA OPTUŽENOG SENADA DŽANANOVIĆA

518. Kada je u pitanju status optuženog Senada Džananovića, Vijeće nije našlo dokazanim da je optuženi bio na poziciji *de facto i de iure* upravnika u zatočeničkim objektima koji su se nalazili u podrumima stambenih zgrada na Alipašinom Polju, „B“ faza, u ul. Trg ZAVNOBIH br. 21. i 27., kao i u prostorijama bivšeg kafea „Borsalino“, MZ „Mladost“ i mesnice „Pešter“, te ga je Vijeće osudilo za pojedinačne inkriminacije kao pripadnika štaba TO Stela, a što je već detaljno obrazloženo u dijelu presude u kojem je bilo riječi o statusu i poziciji optuženog.

519. Tačkom (I) 1. izreke presude optuženi Senad Džananović oglašen je krivim da je u periodu od maja 1992. godine do kraja jula 1992. godine, počinio, podržavao, pomagao u pripremanju i učinjenju i na drugi način učestvovao u nezakonitom zatvaranju preko 100 civila srpske nacionalnosti, iako je znao da ne postoji zakonski osnov za zatvaranje tih civila, na način da je kao pripadnik štaba TO „Stela“ u zatočeničkim objektima koji su se

¹³⁶ Svjedoci Nenad Stanišić, Kosta Kosović

nalazili u podrumu stambene zgrade na Alipašinom Polju, „B“ faza, u ul. Trg ZAVNOBIH br. 27 i 21 (samoposluga „Mali Konzum“), učestvovao u formiranju i obezbjeđivanju i funkcionisanju tog zatočeničkog objekta, gdje je, znajući da za to ne postoji zakonski osnov, dovodio, prihvatao i držao zatočenim protivzakonito uhapšene civile srpske nacionalnosti grada Sarajeva, njih preko 100, među kojima su: Kosta Kosović, Milenko Višnjevac, Radović Veljko, Radović Ignjat, Radović Stoja, Radović Radmila, Radović Milovan, Radović Milomir, Radović Pauna, Radović Snježana, Radović Rajko, Radović Radomir, Ivanović Jovo, Ivanović Ljubo, Ivanović Savka, Starović Milenko, Starović Stanka, Tomović Veljko, svjedoci „A“, „B“, „D“, „E“, „F“, Slobodan Cupara, Mirko Popara, Vladislav Elez, Radomir Šećerov, Zora Tomić, Dragan Čarapić, Duško Petrović, Dragan Petrović, Dragoljub Stanojević, Gojko Čapara, Damjan Šerbedžija, i dr, koje su hapsili, dovodili i obezbjeđivali pripadnici štaba TO „Stela“, a kojim civilima nikad nisu saopšteni razlozi njihovog zatvaranja, niti je pokrenut postupak za ispitivanje osnovanosti i zakonitosti njihovog zatvaranja, i gdje su ti civili držani u nehigijenskim, nehumanim i ponižavajućim uslovima koji su se sastojali u mračnim, pretrpanim podrumskim prostorijama, gdje su sjedili na hladnom i vlažnom betonu, lišeni mogućnosti obavljanja osnovnih higijenskih potreba neophodne medicinske njege i lijekova, izgladnjavani, podvrgnuti ubistvima, silovanjima, mučenju, nečovječnom postupanju i raznom fizičkom i psihičkom zlostavljanju i ponižavanju, odvođeni na radnu obavezu i na prve borbene linije, gdje su izloženi smrtnoj opasnosti, i što je na većinu zatvorenika ostavilo trajne fizičke i psihičke posljedice, i odakle su mnogim zatočenicima, među kojima su Pavle Kurjak, sin Milana, rođen 1942. godine, Duško Pešić, sin Dragoljuba, rođen 1972. godine, Draško Vukosav, sin Vase, rođen 1948. godine, Milenko Starović, sin Miće, rođen 1955. godine, Dragan Čarapić, sin Vlatka, rođen 1960. godine, Veljko Radović, sin Ostoje, rođen 1958. godine, Ignjat Radović, sin Steve, rođen 1951. godine, Radomir Radović, sin Ostoje, rođen 1953. godine, gubi svaki trag i njihovi posmrtni ostaci nikad nisu pronađeni.

520. Međutim, Vijeće će na ovom mjestu, prije nego li se upusti u obrazloženje razloga kojim se vodilo prilikom donošenja osuđujuće presude za radnje navedene pod ovom tačkom potvrđene optužnice, dati odgovor na navode odbrana optuženog Džananovića, koja je u završnoj riječi iznijela stav da Tužilaštvo nije provelo niti jedan dokaz koji bi ukazivao na učešće i doprinos prvooptuženog u zatvaranju lica srpske nacionalnosti, te da niti jedan svjedok u svom svjedočenju vezano za privođenje i zatvaranje nije spominjao Džananovića. Drugim riječima, odbrana smatra da nema osnova za ustanovljenje krivične odgovornosti na strani optuženog, budući da optuženi nije bio prisutan prilikom privođenja i zatvaranja lica srpske nacionalnosti.

521. Vijeće ne odbacuje istinitost navedene tvrdnje odbrane da optuženi Džananović nije lično i neposredno učestvovao u samom privođenju i dovođenju civila u zatočeničke objekte. Međutim, to ga nikako ne amnestira od odgovornosti, posebno ako se uzme u obzir stav Pretresnog vijeća MKSJ da je za donošenje osuđujuće odluke za radnju protivpravnog zatvaranja neophodno dokazati da su optuženi bili u položaju da utiču na nastavljeno zatočenje civila.¹³⁷ Dakle, iako optuženi nije direktno učestvovao u samom lišenju slobode oštećenih civila, njegova se odgovornost sastoji u činjenici da je on mogao uticati na nastavljeno zatočenje stanovnika Alipašinom polja u Sarajevu.

¹³⁷ Prvostepena presuda MKSJ u predmetu Čelebići, par. 1144.

522. Žalbeno vijeće MKSJ, odlučujući o istom pravnom pitanju, citiralo je stav Pretresnog vijeća u predmetu *Tadić*, kojij je citiran i od strane Pretresnog vijeća u predmetu *Čelebići*, a za koje je smatralo da da tačno odražava „doseg krivične odgovornosti po članu 7(1) Statuta MKSJ¹³⁸“:

“... optuženi će biti proglašen krivično odgovornim za svako ponašanje za koje se utvrdi da predstavlja svjesno učestvovanje u počinjavanju krivičnog djela kojim se krši međunarodno humanitarno pravo i gdje je njegovo učešće direktno i bitno utjecalo na počinjavanje tog krivičnog djela kroz podršku stvarnom počinjavanju prije, za vrijeme ili poslije događaja. Takođe će biti odgovoran za sve što prirodno proistekne iz počinjavanja djela o kome je riječ.”¹³⁹

523. Iako je citirani stav isuviše uopšten, Žalbeno vijeće u predmetu *Čelebići* je zauzelo stav da je upućivanjem na sposobnost da se “*utiče na nastavljeno zatočeništvo*”, civila dalo kriterijum koji omogućuje da se identifikuje ona osoba koja je mogla “*direktno i značajno uticati*” na počinjenje protivpravnog zatočenja civila u smislu stava iz presude *Tadić*.¹⁴⁰

524. Dakle, da bi se ustanovila individualna krivična odgovornost optuženog Džananovića za protivzakonito zatvaranje civila srpske nacionalnosti, Vijeće je u obavezi da nađe dokazanim da je optuženi direktno i u značajnoj mjeri učestvovao u protivzakonitom zatvaranju, pri čemu se to učešće ne ograničava samo na inicijalnu fazu privođenja i lišenja slobode, kako to odbrana percipira, već i na radnje kojima se može uticati na nastavljeno zatočenje civila.

525. U tom pravcu, Vijeće je van svake razumne sumnje utvrdilo da je u zatočeničkim objektima na Trgu ZAVNOBIH-a na broju 21 i 27 bio zatočen veliki broj lica, civila srpske nacionalnosti, međutim, Vijeće je već ranije dalo detaljan osvrt na sam čin lišavanja slobode i odvođenje oštećenih u zatočeničke objekte u B-fazi u dijelu presude koji se odnosi na Status civilnih osoba.

526. S tim u vezi, Vijeće je van svake razumne sumnje utvrdilo da su civili srpske nacionalnosti Kosta Kosović, Milenko Višnjevac, Radović Veljko, Radović Ignjat, Radović Stoja, Radović Radmila, Radović Milovan, Radović Milomir, Radović Pauna, Radović Snježana, Radović Rajko, Radović Radomir, Ivanović Jovo, Ivanović Ljubo, Ivanović Savka, Starović Milenko, Starović Stanka, Tomović Veljko, svjedoci „A“, „B“, „D“, „E“, „F“, Slobodan Cupara, Mirko Popara, Vladislav Elez, Radomir Šećerov, Zora Tomić, Dragan Čarapić, Duško Petrović, Dragan Petrović, Dragoljub Stanojević, Gojko Čapara, Damjan Šerbedžija, u inkriminisanom periodu lišeni slobode od strane pripadnika štaba TO Stela, dovedeni, zatim i zatvoreni u podrumskim prostorijama zatočeničkih objekata, u kojima je optuženi Senad Džananović djelovao, na način opisan u svakoj pojedinačnoj tački zreke presude, o očemu će se Vijeće detaljno referisati i nakon provedene analize dokaza,

¹³⁸ Osoba koja je planirala, poticala, naredila, počinila ili na drugi način pomogla i podržala planiranje, pripremu ili izvršenje nekog od krivičnih djela navedenih u članovima od 2 do 5 ovog Statuta snosi individualnu odgovornost za to krivično djelo. (7.1)

¹³⁹ Prvostepena presuda, paragraph 692.

¹⁴⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, paragraph 345.

elaborirati razloge kojim se vodilo prilikom donošenja odluke o krivičnoj odgovornosti optuženog za svaku pojedinačnu inkriminaciju.

527. Obzirom da se zatočenim civilima srpske nacionalnosti, Pavlu Kurijaku, Dušku Pešiću, Drašku Vukosavu, Milenku Staroviću, Draganu Čarapiću, Veljki Radoviću, Ignjatu Radoviću, i Radomiru Radoviću, koji su također nakon što su lišeni slobode, dovedeni u navedene podrumke prostorije, odakle im se gubi svaki trag i njihovi posmrtni ostaci nisu nikada pronađeni, Vijeće će, a nakon izvršene detaljne analize, kako subjektivnih, tako i objektivnih dokaza, detaljno se osvrnuti, i u vezi s tim, detaljno obrazložiti, kako sam čin hapšenja i dovođenja u podrumске prostorije, tako i činjenicu smrti za navedena lica, uz, naravno elaboriranje svih drugih odlučnih činjenica koje je potrebno utvrditi, kako bi ovo Vijeće, u konačnici i moglo odlučiti o krivičnoj odgovornosti optuženog Senada Džananovića, i to u dijelu presude koji se odnosi na pojedinačne inkriminacije koje se potvrđenom optužnicom stavljaju na teret optuženom.

528. Nadalje, da je optuženi svojim djelovanjem i činjenjem pojedinačnih inkriminacija u podrumskim prostorijama stambenih ulaza na broju 21 i 27. učestvovao u protivzakonitom zatočavanju lica srpske nacionalnosti, na način da je iste, i to od momenta dovođenja, pa sve do momenta napuštanja pomenutih prostorija, čestim, gotovo svakodnevnim zlostavljanjem, uticao na nastavljeno zatočenje civila, Vijeće je utvrdilo na osnovu iskaza oštećenih koji su na uvjerljiv način opisali tretman koji su imali u Kruškinom *privatnom zatvoru*.

529. Svjedok Kosta Kosović, opisujući dolazak u podrumске prostorije, u B-fazi, navodi da vidi 10-15 lica, a kada je ušao, stao je na vratima, nije mu bilo jasno šta on radi tu, da bi istog momenta ugledao nekog čovjeka koji ide prema njemu, „... *očekujem da mi pruži ruku, a on me udari šakom u glavu ... pao sam na beton .. pr.jav, hladan ...*“, međutim neko od zatočenih lica ga je podigao, misli da se zvao Slobodan Cupara. Te prve noć, prema navodima Kosovića, cijelu noć su dovodili i odvodili ljude iz cijelog grada, između ostalog i svjedokinje „A“ i „B“, „*vjerovatno na silovanje*“.

530. Svjedok je siguran da je to bio Senad Džananoviću, iako nije tog momenta znao o kome se radi, poslije je saznao da je to on, i siguran je u njegov identitet, „... *on je svaki dan i svako veče dolazio kod nas, bio je glavni, ponašao se kao generalni šef, tukao, progonio, p.juvao, maltretirao, nema šta nije radio*“. Obzirom da je svjedok bio siguran da je to bio optuženi Džananović, pitan je šta može reći u vezi njega, te Kosta i reče, „... *kada mi neko njega spomene je se već uzrujavam, zove se Senad Džananović zv Glavoguz, ne zna druga nadimke. Uzrujam se tukao me maltretirao, p.juvao me, nema šta nije radilo što nije ljudsko ništa, bez ikakvog razloga*“.

531. Na gotovo istovjetan način i svjedok Milomir Radović opisuje dolazak i prijem u podrumске prostorije, pa kaže, kada su ih sveli u podrum, tukli su ih i šamarali, a tu su zatekli i neke žene, ljude, kako kaže, „*bilo je oko 50 ljudi tu, sa nama, nije ništa bilo samo neke palete, betcj je bio*“. Dalje navodi da su često dolazili „*stražari*“, da su neke ljude izvodili i tukli, i njih su udarali, i to palicama, nogama i puškama, te dodao da je među tim „*stražarima*“ bio Senad Glavoguz.

532. Saglasan sa prednje navedenim je i iskaz zaštićenog svjedoka "E", koji je izjavio na glavnom pretresu da je prvo odveden u štabsku ambulantu na Trgu, tu ostaje 5 dana, da bi nakon toga, Kruško došao po njega, a vodio ga je neki zamaskirani vojnik, „*samo se oči*

vide”, te su ga odveli u podrum i počeli udarati, *“tuče me Senad”*, koji je bio, *“pomali, mršav, on je uvijek znao tući.”*

533. Govorio je u svojoj izjavi¹⁴¹ i Vladislav Elez da je dana 06.06.1992. godine odveden u zatočeničke prostorije gdje ga je optuženi Džananović, ispitivao, ali i maltretirao, pri tom tražeći od svjedoka da im da imena srba koje oni zovu *Četnicima*, a kako navede svjedok, *“... naročito su me žestoko tukli da moram priznati nekog Veselinovića.”* Također, i svjedok “A” je u izjavi¹⁴² datoj Tužilaštvu dana 17.09.2015. godine navela da je krajem maja ili juna 1992. godine odvedena iz bratovog stana u B-fazi u podrumске prostorije *“neke zgrade blizu neke sportske dvorane”*, gdje je već bilo zatočeno 10-20 ljudi, koje ona nije poznavala, obzirom da nije iz tog naselja. Dalje je navela da je istog dana po njenom dolasku u taj podrum došao, *“... Senad, a znam da se zove Senad jer su ga svi oslovljavali po imenu, sa još nekoliko naoružanih vojnika i krenuli su da nas sve tuku, udarali su nas rukama, nogama, palicama po svim dijelovima tijela, vrjeđajući nas na nacionalnoj osnovi govoreći nam da smo četnici ... istu večer ... me je silovao.”*

534. Nije Džananović sve oštećene dočekao, kako to reče Kosta, *“šakom u glavu”*, međutim, udarao ili ne, optuženi je prilikom prvog kontakta sa oštećenim, i na drugi način davao doznjanja da je on gospodar života i smrti u podrumu stambenih zgrada, bar kada ga ne vide Kruško i Juka. U vezi sa tim, svjedok Savka Ivanović je i bez maltretiranja stekla opisani utisak kada je u pitanju *Glavoguz*. Naime, Savka je na glavnom pretresu izjavila da je svih 16 civila iz Vrbovske, naselje Aneks dovedeno u podrumске prostorije, iznad kojih je bila posluga, mala kancelarija pored i podrum gdje su oni bili. Navela je svjedokinja da su radili, *“išlo se na čišćenje ... u jednom trenutku je povikala muška osoba za kću sam kasnije saznala da se zove Senad Džananović ... i da čistimo malu prostoriju kako bi sebi namjestio sto, ja sam tada zaključila da smo mi među prvim osobama kće su dovedene u ovaj podrum”*. Izjavila je da poznaje Senada Džananovića iz zatvora, te dodala, ponovila, da je u tu prostoriju Konzuma stavljen stol kada su je očistili, to je bila manja prostorija, pa onda i stepenice na niže u podrum koji je tek nekih 10-tak metara dug, 4 širok, *“na podu su bile palete, neuslovno je bilo”*.

535. Također, cijeneći iskaze saslušanih svjedoka, mahom oštećenih, Vijeće nalazi da je optuženi Senad Džananović vršio i ispitivanja, što je na glavnom pretresu izjavio zaštićeni svjedok “H”, ili bar svojim prisustvom ulijevao strah u kosti ispitivanim licima, što navodi svjedok Risto Bašić, kojeg su ispitivali u Senadovom prisustvu, i za kojeg je uvjeren da je imao nož za leđima i da ga je namjeravao upotrijebiti, međutim, Oliver Ibrahimović, pripadnik štaba ga je tada spasio i odveo kući.

536. Iskaze ovih svjedoka vijeće je ocjenilo kao iskrene, objektivne, međusobno saglasne u pogledu odlučnih činjenica i dostatne za zaključak, da su svjedoci na gotovo istovjetan način dočekani, a kasnije i maltretirani od strane Džananović Senada.

537. Ono što je za Vijeće od značaja, kod ocjene iskaza ovih svjedoka, jeste da niti jedan navod odbrane ne umanjuje pouzdanost njihovih tvrdnji da su, prije svega, na gotovo istovjetan način, s batinama, dočekani u zatočeničkim prostorijama, udarani,

¹⁴¹ T-35 Izjava Elez (Dušana) Vladislav u rukopisu ERN 03715198 – 03715201

¹⁴² T-214-Zapisnik o saslušanju svjedoka „A“-Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, Sarajevo, broj: T20 0 KTRZ 0010560 15 od 17.09.2015. godine

nogama, rukama, palicama, po svim djelovima tijela "dob,jaš svukuda", a zatim da je u tome gotovo svaki put učestvovao i sam optuženi Džananović.

538. Njegovo prisustvo u momentu njihovog dovođenja svjedoci su potvrdili bez imalo dvojbe, tako da za Vijeće i nije bilo dileme u pogledu prihvatanja njihovih iskaza u odnosu na ovu činjenicu. Svjedok Kosta je siguran da je vidio optuženog Džananovića u podrumu kada je odvodio svjedoka "A", ali i kada ga je udario šakom u glavu, a za Vijeće je, sasvim razumljivo objašnjenje zbog čega je, između ostalog, siguran i zbog čega ne griješi u pogledu njegovog identiteta, obzirom da je Kosta naveo da nije ništa konkretno znao o optuženom Džananoviću, osim da je negdje iz Rogatice, Foče, da su mu tamo sve pobili, a da se ovi navodi, dovode u vezu isključivo sa optuženim Džananovićem, potvrdili su u svojim svjedočenjima i mnogi drugi svjedoci¹⁴³.

539. Iako nisu navedeni u činjeničnom opisu ove tačke optužnice, o istovjetnom načinu prijema u prostorijama biblioteke, prekoputa MZ "Mladost" svjedočili su i svjedok Dragan Samardžić, *"... isijerao je jude iz bibiloteke, morao sam da stojim mirno, a on me je udarao tom čistilicom po vratu, grk,janu i to je trajalo mnogo vremena, a bio je i pjan i konzumirao alkohol, gušio sam se, ali eto nisam gubio sv,jest."*, te Mirko Jovanović kojem je u prostorijama mesnice "Pešter" optuženi Džananović tokom ispitivanja prijetio da, *"do ujutro neće biti živ"* i snažno ga udarao kablom od šporeta, drvenom palicom i željeznom šipkom po glavi, leđima i drugim dijelovima tijela.

540. Nadalje, na osnovu iskaza navedenih svjedoka, koje je cjenilo kao istinite i uzajamno saglasne, Vijeće je zaključilo da se premlaćivanja nisu događala samo prilikom dovođenja zatvorenika, već da se to dešavalo kontinuirano, te da je batinjanje bio uobičajen način ponašanja optuženog Džananovića u zatočeničkim objektima, u takvoj mjeri, da svjedok Kosta Kosović kaže, *"... recimo, Džananović ide sa puškom i naiđe pored mene i udari me kundakom u leđa i ode, pa naiđe za sat i opali mi šamar, bez ikakvog razloga."*

541. Inače, najčešće pominjana osoba u podrumskim prostorijama bio je upravo optuženi Senad Džananović i o njemu su svjedočili gotovo svi saslušani svjedoci, bez izuzetka, u negativnom kontekstu, navodeći da je bio strah i trepet, da je tukao bez razloga i povoda, i da se, kako reče svjedok Kosović, ponosio time.

542. Njegovo ponašanje bilo je takvo da je ostavilo dubok i neizbrisiv trag, na svima onima koji su, u inkriminisano vrijeme, bili zatočeni u podrumskim prostorijama zatočeničkim objekata na Trgu ZAVNOBIH-a, i koji su imali tu nesreću da sa njim dođu u doticaj, što je posebno došlo do izražaja kada je u pitanju svjedok Kosović, ističući da je optuženi, čak i prilikom puštanja svjedoka na slobodu, licima koja su ga sprovodila iz podruma, obratio riječima, *"Kosta može izaći samo preko mene mrtvog ... bez obzira na sve, ja ću njega ubiti."*

543. O optuženom, kao i o njegovim nedjelima prema oštećenim, svjedočila je i Mubera Šahinagić, koje je radila u ambulanti pri štabu "Stela", koja, potvrđuje način na koji se

¹⁴³ Saša Đurković je na glavnom pretresu dana 24.08.2018. godine izjavio da je čuo da je Džananović imao nadimak Glavoguz, kasnije je saznao da je iz Rogatice; Svjedok Smailhodžić Miralem je na glavnom pretresu dana 11.01.2019. godine izjavio u vezi Vladislava Eleza, da je Senad uletio i počeo ga udarati jer je njemu puno rodbine pobijeno u selu oko Foče Rogatice

Džananović ponašao prema zatočenicima. Tako svjedok navodi da su različite priče kružile po B-fazi, ali da se trudila da ostane po strain, međutim, sjeća se svjedok, a u vezi zlostavljanja, da je poslije bitke na Otesu, vidjela oficira JNA u uniformi kojeg je Senad htio puškom udariti, na šta mu je svjedok rekla, „... *nemcg ga to je nečiji otac ...*“, međutim, samo je dobila odgovor da bi on sada pucao na nju, ako bi ga pustio. Dalje, svjedok je također navodila koje osim Kruške poznaje u štabu, i pri tom istakla *da su, „... Glavoguz i Šain su bili poznati tu u naseju po tome što su vojeli da tuku jude ...*“, dodajući da se žalila Kruški da ljudi gladuju a navedena lica hrane kerove, o čemu će Vijeće dati detaljan osvrt u dijelu presude, za radnje opisane pod tačkom (l) 2. p) izreke presude.

544. I svjedok Ramiz Sulejmanović, Senadov saborac i član štaba je izjavio na glavnom pretresu da je optuženi, kako reče svjedok, *„dotični Glavoguz“*, maltretirao zatočeničke. Slično je govorio i svjedok Miralem Smailhodžić koji je na glavnom pretresu u vezi sa optuženim izjavio da se sjeća da je bio zatvoren Kosta Kosović koji je ranije bio u policiji. Nije se mogao sjetiti datuma kada se zatekao u hodniku Štaba, ali je naveo da je tada pored njega bio Džananović, a tu se nalazio i Mile Elez i još neki. Kako to navodi svjedok, u tom trenutku, *„Senad ih je počeo udarati. Ušao je revoltiran i rekao šta će on tu, i kaže „malo“ sam ga izudarao.“*, a svjedok reče da je to „malo“, zapravo bilo udaranje šakama i nogama. Dodao je još da je optuženog napolje istjerao Kruško i počeo ga udarati, a kasnije ga je Juka prebio toliko da ga je poslao u bolnicu.

545. Sem toga, da je optuženi u podrumskim prostorijama, zlostavljao zatočena lica, prilikom kojih je pokazivao izrazitu surovost i nevjerovatnu količinu brutalnosti, do tog opsiao je zaštićeni svjedok "D", koji je na glavnom pretresu opisujući zlostavljanje stradalog Nove Draškovića, izjavio, *„... ušli su dvcjica, trcjica, skupa sa Senadom, i počeli su ga udarati, prebjati pesnicama, nje siguran da je bilo i palicama ... pesnicama su ga udarali najviše po licu, bubrezima i on je bio klonuo, nje mogao disati, i onda ga je Senad udario da li boskerom ili ne, šakom ga je udario po glavi, počeo je krvariti, a završni udarac prje nego je pao, jos uvijek je bio na nogama, mada je teško disao, krvario je iz usta, dao mu je Senad, tačno šakom u nos, s prednje strane lica. Krv je počela lptati iz njega, počeo je hroptati i pao je, zvali su doktora, kcji je konstatovao smrt.“*

546. Cjeneći iskaze svjedoka u cjelini, a u odnosu na dešavanja u zatočeničkim objektima na broju 21 i 27, vijeće nalazi da su svi oni na uvjerljiv način opisali dešavanja za vrijeme boravka podrumskim prostorijama navedenih ulaza, a iz njihovih iskaza se može, bez dvojbe, zaključiti da su vjerno prenijeli ono što su doživjeli. Svi su ovi iskazi saglasni u jednom, gotovo svakodnevno su, tokom zatočenja, bili izloženi, u najmanju ruku, nehumanom postupanju od strane Senada Džananovića, a sve iz razloga što su bili srpske nacionalnosti.

547. Iz iskaza svjedoka očigledno je da se radi o ličnom i mučnom iskustvu koje su preživjeli u B-fazi, kao obespravljani ljudi koji su dovedeni na milost i nemilost pripadnika štaba TO Stela, o čemu su govorili jasno i uvjerljivo, bez želje i namjere da stvari, kako tvrdi odbrana, uveličaju i prikažu imaginarno, jer se radi o svjedocima koji su, i prema odbrani, zaista pretrpili ratne patnje, pa su imali interes, navodi odbrana, da svjedoče onako kako su svjedočili.

548. Vijeće ne djeli mišljenje odbrane u odnosu na navedeno, niti su svjedoci u svojim iskazima pokušali optužiti Senada za sve što im se događalo za vrijeme boravka u zatočeništvu, što je samo još jedan, dodatni razlog, da se njihovim iskazima, u odnosu na

dešavanja u podrumskim prostorijama i torture koju su prošli u ovim objektima, a u pogledu istinitosti i vjerodostojnosti njihovih iskaza povjeruje u cjelosti. Pored toga, odbrana prvooptuženog Džananovića njihove iskaze, ni na koji način, nije dovela u pitanje.

549. Dakle, u pogledu činjenice da su u podrumskim prostorijama u B-fazi, zatočenici bili izloženi ponižavajućim postupcima i udarcima od strane pojedinih pripadnika štaba Stela, među kojim se kao *najagilniji* isticao Džananović, ne odstupa niti jedan svjedok u svom iskazu, nego na gotovo istovjetan način opisuju ono što se dešavalo, od njihovog dovođenja, pa zatim i tokom boravka u navedenim objektima.

550. To maltretiranje i udarci o kojima su govorili bili su različiti i kretali su se od *„jednom ili dva puta nogom po leđima i bubrezima, do premlaćivanja palicama, kundacima, šakama, čizmama po cijelom tijelu, po rebrima kičmi, stomaku, plućima, vratu, rukama, nogama“*, a navedene radnje, činjenično opisane u ovoj tački izreke presude, prema ocjeni ovog vijeća, ispunjavaju standard protivzakonitog zatvaranja kao vida nečovječnog postupanja. Kod ovakvog zaključka vijeće je imalo u vidu sve naprijed navedene elemente istaknute definicijom nečovječnog postupanja.

551. Ponašanje optuženog Džananovića nesumnjivo predstavlja ozbiljan atak na ljudsko dostojanstvo zatočenih civila, koji ne samo da su lično izloženi fizičkom zlostavljanju, već su svakodnevno bili svjedoci i patnje drugih zatočenika. Za sagledavanje njihovog stanja, posebno je upečatljiv iskaz svjedoka Saše Đurkovića, opisujući zlostavljanje Duška Pešića, *„... to nisi mogao izdržati od jauka udaraca, svim, a on onako hrabar i drčan govori što me tučete ništa vam nisam kriv, bo je me ubijte nemcjte me mučiti, stalno je to govorio, kad su ga vratili dole to ja nisam mogao vjerovati da za pola sata čovjek može promjeniti lični opis, to je ovol'ka glava, sav je bio navjerovatno“*. Svjedok Milena Kulina, koja iz svog stana čuje vrisku, jauke, te kroz plač na glavnom pretresu izjavljuje, *„... ne daj me tata, ne daj me mama, to je strašno ljudi i sad mi to zvoni...“*, te naročito svjedok Kosta Kosović, *„Veoma je aktivan bio i to mu je bila duševna hrana da udara ljudi i da se tuku ljudi, a da on gleda“*.

552. Cijeneći, dakle, navedene iskaze saslušanih svjedoka, tako i materijalne dokaze, u odnosu na nasilničko ponašanje i identitet optuženog, Vijeće iste nalazi vjerodostojnim, istinitim i međusobno logički povezanim u jednu konzistentnu i uvjerljivu cjelinu, zbog čega, van svake razumne sumnje, opravdavaju zaključak Vijeća da je optuženi Senad Džananović svojim djelovanjem i činjenjem pojedinačnih inkriminacija u podrumskim prostorijama stambenih ulaza na broju 21 i 27., uticao na nastavljeno zatočenje civila, kako je to navedeno u činjeničnom opisu tačke (I) 1. izreke presude, zbog čega je i oglašen krivim.

553. Nadalje, kada su u pitanju uslovi boravka u podrumskim prostorijama stambenih ulaza na Trgu ZAVNIBIH-a broj 21 i 27., u B-fazi, Vijeće je prevashodno, ocjenom iskaza svjedoka koji se odnose na uslove boravka za zatočena lica u navedenim objektima, u pogledu: količine i kvalitete hrane, dostupnosti vode, hladnoće, spavanja na betonu i paletama, higijenskih uslova, mogućnosti obavljanja fizioloških potreba, pružanja adekvatne medicinske pomoći, konstantni strah i strepnja po život i zdravlje, neizvjesnost da li će uopće preživjeti, omalovažavanje i poniženje koje su osjećali, Vijeće je zaključilo, van razumne sumnje, da su takvi uslovi bili nehumani i nisu ispunjavali ni minimum standarda koje propisuje Konvencije, i isti su kao takvi predstavljali nečovječno postupanje prema zatočenim licima. Uslijed boravka u takvim uslovima, a uslijed izgladnjelosti i

boravka u nehumanim uslovima kod zatočenih lica je došlo do enormnog mršanja i do po 50 kg.

554. Iz svih navedenih razloga Vijeće smatra da su zatočenim licima nametnuti uslovi, pa čak i ako su za svo stanovništvo Alipašinog polja bili teški, ipak, prema zatočenim licima su bili dodatno sračunati s ciljem nanošenja psihičke i fizičke boli, a što je u suprotnosti s obavezom čovječnog postupanja prema civilima.

555. Vijeće također ističe da uvjeti nisu bili jednako loši u oba objekta, tako da iz iskaza svjedoka proizlazi da su uslovi boravka u podrumskim prostorijama na broju 27. bili nešto bolji od onih u podrumu, međutim, osim što su prostorije, kako kaže Vlšenjavac, "drugog zatvora", bile veće, sve drugo se nije mijenjalo, pa tako i svakodnevno fizičko i psihičko zlostavljanje zatočenih lica.

556. Da su zatočena lica u podrumskim prostorijama na broju 21 i 27. stambenih zgrada na Trgu ZAVNOBIH-a, boravili u neuslovnim, često prenatrpanim betonskim prostorijama, u nedostatku dnevne svjetlosti, lišeni mogućnosti obavljanja osnovnih higijenskih potreba, uskraćujući redovno kupanje, brijanje i šišanje, izlaženje u wc, pa su svi zatočeni bili primorani nuždu obavljati u limenim kantama, čiji sadržaj se često proljevao po podu ćelija, na kojem su zatvorenici inače spavali, jer im nisu bili obezbjeđeni kreveti, niti dovoljno ćebadi, proizlazi iz iskaza saslušanih svjedoka oštećenih, koji su boravili u tim objektima.

557. Tako je svjedok Kosović Kosta, na okolnosti uslova u kojima su bili zatvoreni naveo, *"... bilo je neizdrživo, kapi vode sa cijevi su padale po nama, bilo ih je oko 21 do 28, vrlo često se mjerjalo, neke jude su odvodili a druge su dovodili."* Istakao je Kosta da su sva zatočena lica bila *zbjena* u jednom ćošku, a na ulazu je bio sto, tri stolice namjenjene pripadnicima štaba "Stela". Dalje navodi da su tek treći dan dobili po jednu šnit u hljeba namazanu ajvarom i to je bilo za cijeli dan, a kasnije su u malim količinama dobijali makarone, grah, te nekad i krompir. Ukupno je bio zatvoren 31 dan u dva podruma, te u vezi s tim izjavio *"... u tim zatvorima sam za 31 dan smršao 22 kg, to je bilo mučilište ... nismo imali šta da jedemo, bili smo gladni, nismo spavali jer nismo mogli ni leći nego jedan red uza zid, a mi sve red po red jedan na drugog naslonjeni i to je bilo više sjedenje nego ležanje. Nema ležanja, jedino kad oni zovu nekoga, onda razmaknu se pa ustanete i kad vas vrate više ne možete ni stajati, ni sjediti, ni pričati, ni ništa"*.

558. Slično je o uslovima u podrumu govorio i svjedok Mirko Popara, *"... uslovi u podrumima su bili nikakvi, u prvom podrumu su bili samo čisti zidovi i beton i to sa puno vlage, kondenza od cijevi i izolacija, bio je jedan trosjed žičani, na jednom dijelu je bilo platno na rjemu i to je platno bilo svo krvavo. Nismo imali gdje sjesti, niti ležati"*.

559. I svjedok Ljubo Ivanović u svom iskazu, opisujući period od 27 dana koliko je bio zatočen u podrumskim prostorijama, navodi da su ih ubacili u podrum gdje su zatekli 50-ak ljudi, ili kako to kaže svjedok, *"... ustvari pun podrum, sve jedno na drugo, svi su bili izubijani, mokro je sve bilo, vlažno, neke su cijevi prolazile kroz podrum."* Također, naveo je i to da je ishrana bila veoma loša, da su dobijali samo po dvije tanko izrezane šnite hljeba premazane eurokremom, a da su za to vrijeme, naočigled svih zatvorenika, *"hranili kerove"*, a ostatke *bacali* njima.

560. Također, i Veljko Tomović, opisujući objektat u kojem su bili zatvoreni i zlostavljani navodi da je bio oko 5 metara dužine i 2.5 metra širine, i tek nekoliko paleta na nakojim su nekada mogli i sjediti, *spavarja n,je bilo*. Kada je u pitanju hrana, i ovaj svjedok je kao i većina ostalih zatočenika naveo, *"... donesu po komad h,jeba."*, a i u tom pravcu je posvjedio i zaštićeni svjedok "D", navodeći da su uslovi bili nikakvi, *"... po pet dana nismo jeli."*

561. Sem toga, saglasan sa prednje navedenim iskazima je i iskaz svjedok Milomira Radovića, koji je na glavnom pretresu izjavio da su u podrumu zatekli još žena i muškaraca, tako da ih je tom prilikom u toj maloj prostoriji bilo oko 50-tak civila, *"... bilo je skroz neuslovno, od hrane smo dobivali krišku h,jeba, ajvar i čaj. Nismo se imali g,je oprati, a ležali smo na paletama."* Pored toga što je svjedok Radmila Radović potvrdila Milomirove navode, dodala je još da im nisu dozvoljavali da razgovaraju, *"... između sebe nismo s,r,jeli kontaktirati."*

562. Također, navedeno proizilazi i iz iskaza¹⁴⁴ preminulog svjedoka Gojka Čapare¹⁴⁵ od 04.08.1998. godine, a koja je pročitana na glavnom pretresu dana 06.09.2019. godine, i u kojoj je naveo, *"U tom podrumu smo bili 14 dana i taj podrum je bio kao neka vodna podstanica i radilo se o maloj prostor,ji g,je nismo mogli svi ni da sjednemo, a na vrhu te prostor,je nalazile su neke c,jevi iz kc,jih je curila voda, a na podu te prostor,je nalazila se voda dubine 3-4 cm i tu smo proveli 14 dana, a od hrane davali sam jednom dnevno krišku jeba i vode."*

563. Kako je prethodno opisano, Vijeću su mnogi bivši zatočenici predložili uvjerljive dokaze u pogledu nehumanih uslova pod kojima su morali da žive tokom svog zatočeništva u podrumskim prostorijama. Uzeta u cjelini, njihova svjedočenja odslikavaju grupu ljudi psihički i fizički dotjeranih na samu granicu ljudske izdržljivosti. Dokazi jasno pokazuju da su, dok su bili zatočeni, zatočenici bili lišeni čak i najelementarnijih ljudskih potreba. Vodu su, zatočenici čak ispuštali iz cijevi radijatora koje su bile provedene kroz podrum. Slično tome, obroci hrane za zatočenike bili su daleko od dovoljnih, saglasno navodeći *'jednu šnit u h,jeba'*. Vremenom su zatočenici, koji se nisu mogli održati na tako osiromašenoj ishrani, oslabili i iznemogli i dovedeni na rub smrti. Dokazi pokazuju da su zatočenici bili prisiljeni da spavaju na golom betonu, bez deka i čebadi, stavljali bi pod glavu dijelove odjeće koja je ostajala iz odvedenih civila, da bi kasnije im dali palete za spavanje. Pored toga, pristup zatočenika sanitarnom i mokrom čvoru je bila gotovo nikakva, te su im davane kante u ćelijama gdje su vršili nuždu, čiji bi se sadržaj nerijetko prolijevao po ćelijama u kojima su boravili, te se širio nesnosan smrad, a osim toga, nisu se ni kupali, brijali i šišali. Dokazi pokazuju da je u sklopu štaba bila i improvizovana ambulanta, ali je ista bili jako slabo opremljena u smislu lijekova, zavoja i ostalih potreština, te su zatočenici između sebe dijelili lijekove, ako bi ko od njih neke i imao. Pored toga, zatočenicima je često uskraćivano i ono liječenje koje im se moglo priuštiti, iako je njihovo stanje bilo uzrokovano pojavom bolesti ili uslijed premlaćivanja, pa su, takva lica uljed teškog i ozbiljnog stanja, često i puštana na slobodu.

¹⁴⁴ T-201-Zapisnik o saslušanju svjedoka Gojko Čapara, posl.br. Kri 116/98 od 06.08.1998.godine, Opštinski sud u Rumi;

¹⁴⁵ T-201A-Izvod iz matične knjige umrlih, Republika Srbija, Sremska Mitrovica, broj: 203-00-00001/2016-10/40378 od dana 29.09.2016.godine, Beograd

564. Kada je sve navedeno praćeno i fizićkim zlostavljanjem, o ćemu je već bilo rijeći, onda se bez sumnje moće zaključiti, a imajući u vidu sveukupni kontekst događanja (*konstantna atmosfera neizvjesnosti, straha, stalno maltretiranje zatoćenika*), da su takve radnje, utjecale na *nastavljeno zatoćenje civila*, posebno jer su stvarne i ozbiljne u trenutku njihovog preduzimanja, a svakako su uzrokovale fizićku bol i patnju, a sasvim sigurno i visok nivo i intezitet straha, kao oblika duševne boli i imaju karakter grubog nasrtaja na njihovo ljudsko dostojanstvo, a što predstavlja vid nećovjećnog postupanja kao ratnog zloćina protiv civilnog stanovništva, koje je u suprotnosima s prohibicijama iz ćlana 3. Źenevskih konvencija.

565. Stoga, Vijeće je bez obzira na ćinjenicu da optućeni Senad Dćananović nije imao nikakvu komandu ulogu u štabu TO Stela i Specijalnoj jedinici A RBiH, utvrdilo da je zbog ozloglašenosti u svom ponašanju u zatoćenićkim objektima u B-fazi, okrutnim djelima koja je izvršavao, stvorena takva atmosfera da je i sama informacija, da je "*Glavoguz*" prisutan, bila dovoljna da izazove strah i paniku meću zatoćenim licima. Njegovo nasilno ponašanje, su prešutno odobravali drugi prisutni pripadnici štaba TO Stela, iako su znali da će se zatvorenicima dogoditi nešto loše kada je Dćananović prisutan, a pojedince je takvo ponašanje ćak i ohrabrivalo da i oni slijede njegov primjer iskazivanjem surovosti prema zatoćenim licima.

566. Također, Vijeće nalazi da je optućeni Senad Dćananović bio svjestan ćinjenice da svojim prisustvom u zatoćenićkih objektima, izvršavajući brojna nasilna djela protiv zatoćenih lica, zapravo, iste, drći u konstantnom strahu od smrti. Ipak, bez obzira na ćinjenicu da je bio upoznat sa ćjelokupnom situacijom, da je u više navrata zbog svojih nedjela bio pretućen, on je samostalno odlućio da i dalje ćini teška fizićka i psićićka nasilja nad zatoćenim licima srpske nacionalnosti, a konkretni dokazi koji popćkrepljuju prednje navedeno se mogu naći u naroćito okrutnom postupanju Dćananovića prema licima koja su imala relativno bitne funkcije u raznim sferama prijeratnog Źivota na podrućju grada Sarajeva.

567. S tim u vezi, Vijeće je uvjerenom da lice, bez obzira na to što nema nikakvu komandu ulogu u štabu, jedinici, zatoćenićkom objektu itd, a koje se kao direktni izvršilac/saizvršilac istiće na naćin da njegovo ime postaje sinonim za patnju zatoćenih lica, kao što je bio slućaj sa nadimkom *Glavoguz*, predstavlja znaćajan doprinos i direktan uticaj na nastavljeno zatoćenje civila srpske nacionalnosti u zatoćenićkim objektima na Trgu ZAVNOBiH-a broj 21. i 27., B-faza, Alipašino polje.

568. Analizirajući izvedene dokaze, prevashodno, iskaze svjedoka, Vijeće, iako je odbacilo konstrukciju Tućilaštva o njegovom upravnićkoj funkciji, ipak ne moće da ignoriše ćinjenicu da samo njegovo prisustvo izaziva strah i paniku meću zatoćenim licima, ali i potiće pojedince, Senadove saborce na nezakonita postupanja nad civilima u podrumskim prostorijama stambenih ulaza na broju 21 i 27. Trga ZAVNOBiH-a u B-fazi.

569. Takva pozicija optućenog nesumnjivo ukazuje da je Dćananović bio *utiće na nastavljeno zatoćenje civila*, temljem ćega Vijeće nalazi da je optućeni *direktno i u znaćajnoj mjeri* uticao na odrćavanje zatoćenićkih objekata što je, prema stavu Vijeća, dovoljan osnov za nalaz o postojanju individualne krivićne odgovornosti optućenog za poćinjenje, podrćavanje, pomaganje u pripremanju i ućinjenju i ućestvovanje na drugi naćin u nezakonitom zatvaranju civila srpske nacionalnosti, te tako utvrćeno ćinjenićno stanje posmatralo u svjetlu navedenih elemenata radnji izvršenja protivpravnog zatvaranja

kao oblika nečovječnog postupanja u smislu kršenja zajedničkog člana 3. tačka c) Ženevskih Konvencija, zaključilo *van razumne sumnje* da su se opisanim radnjama pod *tačkom (I) 1.* osuđujućeg dijela izreke presude, stekli svi elementi bića krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. KZ SFRJ, usljed čega je ovo Vijeće i osudilo optuženog Senada Džananovića za radnje opisane pod ovom tačkom osuđujućeg dijela izreke presude.

570. Na koncu, a imajući u vidu sve navedeno, Vijeće je činjenično stanje utvrđeno na osnovu provedenih dokaza, posmatralo u svjetlu elemenata radnji izvršenja protivpravnog zatvaranja kao oblika nečovječnog postupanja u smislu kršenja zajedničkog člana 3. tačka c) Ženevskih Konvencija, te zaključilo *van svake razumne sumnje* da su se opisanim radnjama pod *tačkom (I) 1.* osuđujućeg dijela izreke presude, stekli svi elementi bića krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. KZ SFRJ, usljed čega je ovo Vijeće i osudilo optuženog Senada Džananovića kao saizvršioca za radnje opisane pod ovom tačkom osuđujućeg dijela izreke presude.

TAČKA (I) 2. IZREKE PRESUDE U ODNOSU NA OPTUŽENOG SENADA DŽANANOVIĆA

571. Tačkom (I) 2. izreke presude optuženi Senad Džananović oglašen je krivim da je u periodu od maja 1992. godine do avgusta 1992. godine, u zatočeničkom objektu koji se nalazio u podrumskim prostorijama bivše prodavnice „Mali Konzum“ u stambenoj zgradi na Alipašinom Polju, „B“ faza, u ul. Trg ZAVNOBIH br. 21, prodavnica Mali Konzum, u kojem je djelovao optuženi Senad Džananović, počinio, podstrekavao, podržavao, pomagao, ili na drugi način učestvovao u ubistvu, mučenju, silovanju, nečovječnom postupanju prema zatočenim civilima srpske nacionalnosti, i to pojedinačnim inkriminacijama opisanim pod tačkom 2a), 2b), 2c), 2d), 2e), 2f), 2g), 2h), 2i), 2k), 2l), 2m), 2v), 2aa), 2cc), 2da) *osuđujućeg djela izreke presude.*

572. Vijeće je krivičnu odgovornosti optuženog za pojedinačne inkriminacije opsiane pod navedenim tačkama osuđujućeg dijela izreke presude, prevashodno utvrdilo na osnovu subjektivnih dokaza, i to iskaza svjedoka Koste Kosovića, Milenka Višnjevca, Radmile Radović, Milomira Radovića, Ivanović Ljube, Ivanović Savke, Veljke Tomovića, zaštićenih svjedoka „B“, „D“, „E“, „F“, Mirka Popare, Čedomira Čvora, Saše Đurkovića, Dragana Samardžića, Milana Sofijanića, Aleksandra Jelića, Gordana Jelića, Mirka Jovanovića, Bore Njegovana, Nenada Stanišića, Bore Milovanovića, Ljubice Zrnčić, Dušana Tomića, Pešić Dragana, Miralema Smailhodžić, Radmila Draškovića, Veselke Milić, Milenka Čabaka, Dragice Stanojević Zdravke Kavaza Fuada Tanovića, Riste Bašića, Ljutaj Ramiza, Ruždije Rožajca, Mubere Šahinagić, vještaka Željke dr Karana, kao i izjava svjedoka pročitanih na glavnom pretresu, između ostalih Gojka Čapare, zaštićenog svjedok „A“, Petra Jovančića, Dragoljuba Stanojevića, Vladislava Eleza, kao i drugih svjedoka, te materijalne dokumentacije, kako i slijedi.

Tačka (I) 2. a) osuđujućeg dijela izreke presude

573. Tačkom (I) 2. a) izreke presude optuženi Senad Džananović oglašen je krivim da je neutvrđenog dana u periodu od početka juna do kraja jula 1992. godine, omogućio, da njemu poznata lica više puta izvode iz zatočeničke prostorije zatočenog Novicu Draškovića, stavljaju mu šubaru na glavu i tuku ga rukama, nogama i tvrdim predmetima po cijelom tijelu, namjerno mu nanoseći snažne tjelesne i duševne bolove, nakon čega je vraćen krvav i prestrašen za svoj život u zatočeničku prostoriju, da bi nedugo zatim Senad

Džananović, s puškom na ramenu, zavmutih rukava i sa bijelim steznicima na šakama, sa njemu poznatim vojnicima, ušao u zatočeničku prostoriju u kojoj se nalazio veći broj zatočenika srpske nacionalnosti, i naredio zatočeniku Drašković Novici da ustane i stane uz zid, što je isti i učinio, a zatim ga, sa njemu poznatim vojnicima, udarao nogama, stisnutim šakama, kundakom puške, drvenom palicom i drugim tvrdim predmetima po svim dijelovima tijela, posebno u predjelu glave i grudi, od čega su mu ispadali zubi, a potom njegovim tijelom dva puta snažno udario od zid podrumske prostorije, te držeći ga za vrat udarao ga po vratu, nanijevši mu tako povrede od kojih mu je išla krv na usta, nos i uši i gušila ga i od čega je krkljao i izdahnuo u smrtnom ropcu, naočigled drugih zatočenika, a nakon što je uskoro doktor konstatovao smrt navedenog lica, naredio zatočenicima da beživotno tijelo Novice Draškovića iznesu iz podruma u prizemlje zgrade, što su učinili.

574. Naime, vijeće je *van razumne sumnje* ustanovilo da je optuženi Džananović, ne samo preduzeo radnje u vidu aktivnog činjenja, već je i samim svojim prisustvom omogućio, odnosno ohrabrio i njemu poznata lica da u više navrata preduzimaju krivično pravne radnje kojima se na najgrublji način nasrće na fizički i psihički integritet oštećenog Novice Draškovića, a koje radnje su rezultirale letalnim ishodom, odnosno njegovom smrću.

575. Odluku o krivici optuženog za navedene radnje, Vijeće je prevashodno donijelo na osnovu subjektivnih dokaza, izjava svjedoka Milneka Višnjevca, Koste Kosovića, Savke i Ljube Ivanovića, Radmile Radović, Saše Đurkovića, Veljke Tomovića, svjedoka "D", Radmila Draškovića, Mirka Popare, Ruždije Rožajca, kao i vještaka Željke dr Karana, a temeljem čijih izjava se nesumnjivo može utvrditi da je optuženi odgovoran za sve radnje koje mu se stavljaju na teret, bilo da su preduzete aktivnim činjenjem ili ohrabrivanjem drugih lica na aktivno činjenje usljed ispoljene surovosti prema oštećenom, i koje su kao takve bile praćene odgovarajućim subjektivnim elementom, što, uzevši u cjelini, predstavlja kriminalnu količinu dovoljnu za donošenje osuđujuće odluke.

576. Dakle, kako stoji u samom osuđujućem dijelu izreke presude, optuženi se tereti i što je svim prisutnim licima koja su se *tempore criminis* nalazila na mjestu izvršenja krivičnog djela, omogućio preduzimanje svih radnji koje su dovele do smrti oštećenog. Naime, iako vijeće nije prihvatilo koncept Tužilaštva BiH shodno kojem je optuženi i *de iure* imao ulogu upravnika zatvora, vijeće je ipak ustanovilo da je optuženi Džananović snagom svog prisustva i ranije ispoljavane surovosti prema zatočenim licima, čime je ohrabrio, odnosno uticao i na ostale vinovnike krivično pravnog događaja u zatočeničkom objektu, i to na način da se njihove radnje nemilosrdnog ugnjetavanja oštećenog Draškovića mogu staviti u njegovu odgovornosti.

577. Dakle, iako nema govora o naredbodavnoj funkciji Džananovića u smislu da je on mogao izdavati naredbe ili naloge koje su njemu subordinirana lica imala bespogovorno primjenjivati, sasvim sigurno je njegovo postupanje predstavljalo obrazac ponašanja koji su svi prisutni slijedili i sasvim sigurno da se bez njegovog prisustva mnoga zlodjela ne bi ni dogodila. Drugim riječima, na osnovu iskaza svjedoka, Vijeće je utvrdilo da je u podruskim prostorijama stambene zgrade na broju 21., vladala takva atmosfera u kojoj se optuženi Džananović nameće kao *najbrutalniji*, ili kako to jedan od svjedoka kaže, *najagilniji*, u svojim postupcima prema zatočenim civilima, posebno ako se tome pridoda i činjenica da su svi oštećeni svjedočili kako je ličnost optuženog u navedenim objektima bila *najozloglašenija*.

578. Vijeće je, na osnovu provedenih dokaza, sudijsko uvjerenje o krivičnoj odgovornosti optuženog za radnje opisane pod ovom tačkom izreke presude, sa sigurnošću utvrdilo prevashodno na iskazima svjedoka, koji su potvrdili opisane radnje, odnosno očevidaca koji su bili prisutni odvođenju, zlostavljanju i usmrćivanju oštećenog Draškovića i čiji su iskazi, u pogledu navedenih činjenica, međusobno saglasni, dosljedni, jasni i ničim dovedeni u sumnju, a sam događaj nije osporen ni od strane odbrane optuženog.

579. Svjedočeci na navedene okolnosti, svjedok Milenko Višnjevac je izjavio da mu je poznato lice Novo Drašković, koji je prema navodima Višnjevca, *“... u drugi objekat¹⁴⁶, sav slomjen, isprebjan. Bio je polumrtav čovjek. Ležao je sa ostalima.”* Dalje, svjedok je naveo kako je Džananović u više navrata naredio ostalim da oštećenog Draškovića podignu kako bi ga on gurao, da bi, *“... nakon nekoliko puta više nije dizao ... podigao sam ga ... pala mu je glava na mje rame.”* Nakon toga, svjedok je izjavio da su pozvali doktora koji je potvrdio smrt oštećenog Novice. Iznjeli su njegovo beživotno tijelo napolje, *“... sa još nekim ljudima, ne sjećam se ko ga je sa mnom nosio vani.”*

580. Svjedok Kosta Kosović dosljedno potvrđuje scenario koji je izložio Milenko Višnjevac, dodajući da je Džananović oštećenog tukao, obarao, udario njegovim tijelom od dno prostorije, pri čemu su u navedenim radnjama učestvovali i ostali vojnici, kako to svjedok navodi: *“bila su još 2-3 čovjeka kcji su ga udarali, ali marje”*. Na kraju je naveo da je Novo izdahnuo i da su ga iznjeli napolje.

581. Nadalje, svjedok Savka Ivanović, koja je nazočila inkriminisanom događaju, opisuje kako su prisutni oštećenom Novici Draškoviću stavljali šubaru sa značkom Knjaza Miloša, da bi ga potom, sa šubarom na glavi, dok mu je tekla krv iz usta, snažno rukama i nogama udarali. Kako reče svjedok, *“čovjek je na mjestu preminuo”*, što je naknadno konstatovao i čovjek u bijelom mantilu, kako reče, *“razumje se, doktor”*.

582. Nakon što je Tužilac svjedoku predočio iskaz iz istrage u kojem je izjavila: *„po dolasku u podrum (Senad Džananović) obratio se Novi sa riječima da ustane i stane uz zid”*, svjedok ovo potvrđuje, navodeći da se sjeća toga, te nastavila, izjavivši da ga je optuženi udario u predjelu prsa. Dodala je još i to da je tom prilikom optuženi imao pušku i, *“fлаšu Korjaka”*. Kada je u pitanju sam čin smrti oštećenog Draškovića, svjedok navodi da je vidjela da je Novo preminuo od posljedica udaraca optuženog Džananovića, *“... zadnji ga je on tukao in a svcje oči je vicjela da je tada i umro ... Ljubu je najerao da mu otvori usta, ali on mu nije uspio otvoriti ... nije bio živ.”*

583. Potvrdio je navedeno i Savkin suprug, svjedok Ljubo Ivanović, koji je izjavio da Novu Draškovića zna od prije rata, *“... čuvar, u nekom građevinskom preduzeću ...”*. Dalje navodi da je on već bio u podrumu kada su oni dovedeni (16 lica, Vrbovska), te da je bio prisutan kada ga je više lica tuklo, i to, *“šakama najviše, dizali su ga u zrak, pao je.”* Navodi da je Novu tukao ko god je ušao u podrum, kako reče Ljubo, *“... i ojeca od 10-12 godina su ga udarali sa čeličnim/olovnim šipkama.”*, te da je tu dolazilo mnogo ljudi, ističući da su se stalno mijenjali, ali uvijek bi ga 3-4 čovjeka udarali, *“... silazili su stepenicama do posluge, jedan kaže skini kapu, drugi kaže ko ti je rekao da skineš ... i Senad je učestvovao u tome, on ga je najviše tukao.”* U vezi sa tim, svjedok upitan od tužioca da

¹⁴⁶ Trg ZAVNOBIH-a broj 21.

pojasni o kakvoj kapi se radi, odgovorio da je Novo imao šubaru od oca na kojoj je bila značka od kisele vode, *Kr.jaz Miloš, mislim*”.

584. Na kraju, svjedok je naveo da je došao Senad i počeo ga udarati šakama, te da je usljed toga, Drašković pao, a njemu je naredio da mu otvori usta, jer je od Senadovih udaraca počeo krkljati. Kako svjedok nije mogao da mu otvori usta, naredili su Rajku, *“ali nije ni on mogao”*, da bi zatim došao ljekar i konstatovao smrt. Na poseban upit predsjedavajućeg Vijeća da se li se može izjasniti o trenutku smrti, a u odnosu na dolazak lica iz Vrbovske, svjedok je odgovorio, *“Mislim drugi ili treći dan nakon toga.”*

585. Sem toga, i svjedok Saša Đurković je u svom iskazu na glavnom pretresu govorio na istovjetan način kao i prethodno navedeni svjedoci. Naime, svjedok je naveo da mu je poznato lice sa prezimenom Drašković, video ga je u podrumu, i kako kaže, njega su tu doveli sa Čengiće Vile. Sjeća se svjedok da su *tog Draškovića*, pitali gdje mu je sin, *jel otišao u četnike*, nakon čega bi mu stavljali šubaru na glavu, kako kaže Saša, *“.... bio je tako kao atrakcija sa tom šubarom i, ko god naiđe, pukne ga, udari ga, stalno je bio tučen”*, a na pitanje ko ga je tukao, svjedok odgovara, *“svi, znam da je Senad svakog tukao, on je najviše tukao.”*

586. Nadalje, svjedok je u nastavku svog svjedočenja opisao situaciju kada je oštećeni preminuo, *“mog oca i Draškovića uza zid stavili i kao vježbali poteze, vicjelo se da tu ima i karatista, udarali su, te iza glave, nogama, rukama, ovaj Senad najviše on je svačim, i pao je pa ga dignu i mcj otac isto padne pa ga dignu ... na kraju je taj počeo krkljati i onda je ovaj Senad rekao iznesite ga, a otac je tamo ostao ležeći ...”*. Dodao je još i to da je njegov otac bio *onako* jači, pa je izdržao, a da je Drašković bio slabiji, pa nije izdržao, te je na koncu i preminuo.

587. Svjedok Radmila Radović, iako ne navodi optuženog Senada Džananovića kao izvršioca ubistva oštećenog Novice, u svom iskazu je na istovjetan način opisala događaj kada je smrt pretučen Novica Drašković i tom prilikom je izjavila da je u zatočenički objekat doveden stariji čovjek od oko 60-ak godina koga su oslovljavali prezimenom Drašković i koji je od strane prisutnih tučen i rukama i nogama, od čega je krv *prštala* i po samoj svjedokinji.

588. I svjedok Mirko Popara je izjavio da je Novo Drašković doveden i da je proglašen za vojvodu, *“nije smio sjediti, stavili su mu šubaru, dolazile su grupe i tukli ga.”* Izjavio je da je jedno popodne došao optuženi Džananović koji ga je udario šakom i drškom od pištolja, usljed čega je Novica pao, te dodao da je kasnije došao ljekari i konstatovao smrt, kako kaže Popara, *“poginuo je u podrumu.”*

589. Imajući u vidu da su gotovi svi navedeni svjedoci govorili o tome da je u podrum došao doktor i konstatovao smrt oštećenog Novice, Vijeće je navedenu činjenicu utvrdilo upravo na osnovu iskaza tog doktora, odnosno, svjedoka Ruždije Rožajca, koji je u inkrminisanom period bio član *Štabske ambulante*, i na glavnom pretresu potvrdio navode svjedoke, izjavivši da je samo jednom prilikom uao u podrumske prostorije, kada su po njega došli ikako bi video šta se dešava sa jednim licem kojem je *pozlilo*. S tim u vezi, svjedok Rožajac je izjavio da je otišao u podrum i vidio to lice, starosti između 50-60 godina, i konstatovao da je isti preminuo, pri tome navodeći da nije video tragove nasilja, ali da on nije vještak sudske medicine koji utvrđuje uzroke smrti, samo je konstatovao tu činjenicu. Kako to kaže Ruždija, *“uperio sam baterju i video sam da zjenice ne reaguju na*

svjetlost, 90% sam bio siguran da je nastupila smrt.”. Nakon toga je odmah izšao iz podruma, i rekao da je čovjek mrtav. Na kraju, na pitanje odbrane kakvu je odjeću imao oštećeni, svjedok je odgovorio, da je lice kojem je konstatovao smrt bilo u uniformi, kako kaže, “sjećam se da se radilo o uniformisanom licu.”.

590. Sem toga, i svjedok Radmilo Drašković, Novicin sin je na glavnom pretresu izjavio, da mu je Vladislav Elez u Bijeljini poslije Daytona ispričao da mu je oca ubio optuženi Senad Džananović, na način opisan u izreci presude. Na kraju svog iskaza je naveo da je tijelo njegovog oca pronađeno 2006. godine u groblju Lav, da je ekhumaciju vodio dr Željko Karan kada su posmrtni ostaci pronađeni u dvije odvojene grobnice, u jednoj je pronađena ruka i glava, a u drugoj ostatatak tijela.

591. Nadalje, Vijeće je činjenicu smrti oštećenog i pored prethodno navedenih iskaza svjedoka, utvrdilo i na osnovu materijalne dokumentacije. S tim u vezi, Vijeće je uvidom u Karticu¹⁴⁷ nestalog lica Nove Draškovića, utvrdilo da je isti nestao dana 26.06.1992. godine u Sarajevu, te da su posmrtni ostaci ovog tijela ekshumirani iz masovne grobnice „Lav“, parcela „Z1“. Sem toga, u Dopisu¹⁴⁸, naslovljenom dostavljanje podataka, navodi se ime Drašković Novo, sin Vlade, rođen 13.01.1932. godine, u mjestu Osija, opština Kalinovik, civil, vodi se u bazi podataka nestalih lica Republičkog centra za istraživanje rata, ratnih zločina i traženje nestalih lica kao „**nestao-identifikovan**“ lice pod rednim brojem 540 na dan 07.10.2015. godine. Drašković je po prijavljenim podacima nestao 26.06.1992. godine u Sarajevu, a identifikovan je 17.02.2006. godine u Istočnom Sarajevu. Reasocirani posmrtni ostaci tijela označeni „IS-1/2006, forenzička obrada, reasocijacija urađena 18.02.2006. godine u Istočnom Sarajevu od strane Ekspertskog tima RS na čelu sa Dr Karan Željkom. Kao datum ekshumacije ovog tijela u bazi podataka nestalih lica vodi se 21.10.1999. godine, datum kada je počela prva ekhumacija masovne grobnice na groblju „Lav“, Sarajevo, a dijelovi skeleta su pronađeni 2000. i 2001. godine.

592. U tom pravcu, vještaku Željki dr Karanu je na glavnom pretresu prezentovana Fotodokumentacija¹⁴⁹ obrade mrtvog tijela Drašković (Vlado) Novo od 18.02.2006. godine, te je isti istakao, kada je riječ o fotodokumentaciji za lice Novo Drašković da fotografija br 01 prikazuje posmrtne ostatke u vreći, nakon ekshumiranja, nesistematizovane, dok fotografija br 03 pokazuje kako to izgleda kada se složi u odgovarajuću anatomsku poziciju. Dalje je naveo da fotografije pod brojevima 08 i 09 referenciraju na zubni status, dok fotografije pod brojevima 13 i 14 referenciraju na grudnu kost gdje se po dredini vidi poprečni prelom, dok na ostalim fotografijama se vidi više fragmenata rebara, stopala i drugih dijelova tijela.

593. Na upit branioca optuženog Džananovića, da li je mogao utvrditi vrijeme nastanka povreda, vještak je odgovorio da je to nemoguće utvrditi, te u vezi sa tim, istakao, „*Kada je*

¹⁴⁷ **T-109**-Vlada Republike Srpske Operativni tim za traženje nestalih lica, Kartica nestalog lica na ime Drašković Novo broj BAZ-a 107321

¹⁴⁸ **T-181**-Republika Srpska Ministarstvo pravde, Republički centar za istraživanje rata, ratnih zločina i traženje nestalih lica broj: 08/4.4/566-78-1/15 od 07.10.2015. godine, dostavljanje podataka

¹⁴⁹ **T-183**-Vlada Republike srpske Kancelarija za traženje nestalih i zarobljenih lica RS broj:IS-1/2006-OT od 18.02.2006. godine Fotodokumentacija obrade mrtvog tijela Drašković (Vlado) Novo, uz zapisnik o sudskomedicinskoj i kriminalističko tehničkoj obradi reasociranog mrtvog tijela broj: IS-1/2006-OT od 18.02.2006. godine i zapisnik o identifikaciji posmrtnih ostataka Drašković (Vlado) Novo broj: 04/06 od 17.02.2006. godine uz DNK izvještaj od 09.09.2005. godine, DNK izvještaj od 02.09.2005. godine, DNK izvještaj od 09.09.2005. godine, DNK izvještaj od 15.12.2005. godine, DNK izvještaj od 30.09.2005. godine i DNA Report od 08.01.2007. godine

u pitarju utvrđivanje vremena smrti, tu se poštuju redovi veličine, što znači da ako je od momenta smrti do momenta pregleda tijela prošlo više sati onda razvlačite interval 2-3 ili 4 sata, pa kažete da je on stradao sinoć između 20 h i ponoći. Da je, ako je prošlo više dana, onda ćete reći da je smrt nastupila prije ne manje od 4 i ne više od 7 dana, ako je prošlo više mjeseci priča se nastavlja, ako je prošlo više godina onda možete kazati da je prošlo više godina, što se podrazumijeva, očigledno je. Sada, da li je to bilo 92., 94., nakon takvih ekshumacija, ja odgovoriti na to pitarje ne mogu. Samo mogu konstatovati da je prošlo više godina. Zbog toga se nisam ni bavio determinacijom vremena smrti.“

594. Na koncu, odgovarajući na poseban upit predsjedavajućeg vijeća u vezi sa vremenom nastanka preloma kostiju, vještak je odgovorio da, „*U ovakvim situacijama perimortalne i postmortalne prijelome nije moguće razlikovati, bez nekih eklatantnih dokaza.*“. Stoga, Vijeće je u cjelosti poklonilo vjeru iskazu vještaka i u vezi sa tim, obrazloženjima datim tokom glavnog pretresa jer se radi o dokazu koji je u skladu sa pravilima struke i nauke dat od strane izuzetno stručnog i kvalifikovanog vještaka sudske medicine sa dugogodišnjim iskustvom u sudsko-medicinskim vještačenjima u velikom broju predmeta kako pred ovim, tako i pred drugim sudovima u BiH.

595. Kada je riječ o tezi odbrane da je oštećeni Drašković već bio pretučen kada je došao u zatočenički objekat, Vijeće takav stav odbrane ne nalazi osnovanim obzirom da su svjedok "D" i svjedok Veljko Tomović u svom iskazu istakli da je oštećeni prebijan svaki dan i da je, u trenutku kada je ušao u objekat, hodao. U svakom slučaju, činjenica da je oštećeni tog kritičnog dana kada je nastupila smrt došao u prebijenom stanju nije od značaja, budući da je mučenje i maltretiranje oštećenog trajalo danima

596. Cijeneći, dakle, kako iskaze saslušanih svjedoka, tako i materijalne dokaze, u odnosu na inkriminirani događaj i identitet optuženog, Vijeće iste nalazi vjerodostojnim, istinitim i međusobno logički povezanim u jednu konzistentnu i uvjerljivu cjelinu, zbog čega, van svake razumne sumnje, opravdavaju zaključak Vijeća da je optuženi Senad Džananović kritičnog dana, u podrumskim prostorijama stambene zgrade u ulici Trg ZAVNOBIH-a broj 21, B-faza, a nakon što su njemu poznati pripadnici štaba Stela i druga lica, zlostavljala oštećenog Draškovića, kojim se pridružio i optuženi, te istog prislonio uz zid, udarajući ga po vratu, i nanjevši mu povrede od kojih mu je išla krv na usta, nos i uši i gušila ga i od čega je krkljao i izdahnuo, te naredio zatočenim licima da Novino beživotno tijelo iznesu iz podruma u pizemlje zgrade.

597. Dakle, kada se sagledaju sve činjenice i okolnosti pod kojima je djelo počinjeno, a imajući u vidu provedene dokaze i dovodeći ih u međusobnu vezu, Vijeće nalazi da jedini mogući zaključak jeste da isti, van svake razumne sumnje, potvrđuju činjenično utvrđenje, onako kako je to navedeno u tački (I) 2. a) izreke presude, odnosno potvrđuju da je optuženi Senad Džananović, postupajući kao saizvršilac, opisanim radnjama ostvario sva bitna obilježja krivičnog djela koje mu je stavljeno na teret, na način opisan pod navedenom tačkom osuđujućeg dijela izreke presude

598. Vijeće nalazi da je optuženi, u počinjenju predmetne inkriminacije, postupao sa direktnim umišljajem, znajući da se radi o civilu srpske nacionalnosti, svjestan da će njegove radnje dovesti do smrti oštećenog, koju zabranjenu posljedicu je u konačnici i htio.

599. Stoga, a imajući u vidu sve prethodno navedeno, Vijeće je našlo dokazanim na nesumnjiv način da je optuženi Senad Džananović preduzeo radnje za koje je oglašen

krivim, a u kojim radnjama su se ostvarila obilježja krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. KZ SFRJ.

Tačka (l) 2. b) osuđujućeg dijela izreke presude

600. Tačkom (l) 2. b) izreke presude optuženi Senad Džananović oglašen je krivim da je neutvrđenog dana u periodu od početka juna do kraja jula 1992.godine, u podrumskim prostorijama stambene zgrade u ul. Trg ZAVNOBIH br. 21, prodavnica Mali Konzum, udarcima nogama i rukama tukao civila Branka Rokvića, a potom uzeo staklenu flašu i njome udario u glavu istog, razbivši flašu, od kog udarca je Branko Rokvić pao na pod i iz glave mu je tekla krv, da bi potom, dok se Branko Rokvić nalazio na podu, Senad Džananović, u namjeri da liši života istog, izvadio nož, stavio ga pod vrat Branku Rokviću i počeo da ga sječe, u čemu ga je u posljednji čas spriječio Jusuf Prazina zv. „Juka“.

601. Vijeće je, na temelju izvedenih dokaza, na nesumnjiv način našlo utvrđenim da je optuženi u podrumskim prostorijama zatočeničkog objekta u ul. Trg ZAVNOBIH br. 21, nečovječno postupao prema zatočenom civilu Branku Rokviću, na način kako je to opisano u izreci presude, smatrajući, prije svega, iskaze oštećenih Koste Kosovića, Mirka Popare i Milenka Višnjevca istinitim i vjerodostojnim, i ničim dovedenim u sumnju.

602. Svjedoci – oštećeni Kosta Kosović, Mirko Popara i Milenko Višnjevac su na jasan, decidan i uvjerljiv način opisali postupanje optuženog prema Branku Rokviću i Vijeće nije imalo razloga da ovakvim iskazima oštećenih u potpunosti ne pokloni vjeru.

603. Naime, svjedok Kosta Kosović, u svom iskazu, navodi da je jednu več, optuženi Džananović, tukao Branka *“svim i svačim”*, i na kraju ga je udario punom staklenom flašom vode, *“flaša se razbila”*, počela mu je teći krv iz glave, nakon čega ga je počeo tući, te se Branko trznuo. Dalje, svjedok navodi da je onda Džananović uzeo nož i donjeo plastičnu posudu, obzirom da je imao namjeru da ga zakolje preko vrata, a labor mu je pozlužio da krv ne uprlja patos prostorije.

604. Međutim, nedugo nakon što je optuženi krenuo da zakolje Branka, čula se galama sa površine, *„Juka psuje nekome majku u usta...“*. Kada su čuli Juku, svi su se sledili od straha u podrumu, misleći da će ih sve pobiti, međutim, vidio je svjedok Juku kako silazi na štakama u podrum, a za njim ide njegov pratilac i nosi štokrilcu, kako to reče Kosta: *“...čim je ušao, ide na štakama, ništa ne govori i tuče Džananovića, udario ga je odmah štakom po glavi, po grudima, po stomaku, tukao ga je krvnički ... koliko je on Branka tukao, toliko je Juka njega tukao, sve dok Džananović nije izgubio svijest ... Juka rekao ovim svjcim pratiocima nosite ovo đubre odavde, oni su iznjeli Džananovića, a njima je rekao da on više nikad neće njima doći da ih tuče i više nje dosao...“*.

605. U vezi sa navedenim, odbrana prvooptuženog Senada Džananovića je u toku unakrsnog ispitivanja, tvrdila da je Rokvić sam ustao, a Juka počeo držati govor, odnosno da oštećeni nije uopšte bio prebijen, niti da ga je optuženi tukao. Međutim, svjedok Kosović je naveo da to nije istina, da je oštećeni Rokvić bio u agoniji, te da je Juka zatočenicima rekao da ga iznesu, te su ga na kraju oni i podigli i iznjeli iz podruma.

606. Također, ove navode je potvrdio i svjedok Milenko Višenjavac u obavljenom informativnom razgovoru¹⁵⁰ sa Službom nacionalne bezbjednosti RS 10.10.1993. godine, u kojem je, između ostalog, izjavio da je Juka pretukao Senada Džananovića (*prebačen u kliniku zbog povreda*), jer ga je zatekao kada je pokušao zaklati Nikolu Čakara i Branka Rokvića.

607. Sem toga, i svjedok Mirko Popara je potvrdio da je oštećeni Branko Rokvić bio u zatočeništvu. Tako je svjedok Mirko Popara na glavnom pretresu upitan da navede još neka lica koja je zatekao u podrumskim prostorijama, izjavio: "... Milenko Višenjavac, bio je vozač, **Rokvić Branko, vodoinstalater**, bio je i on sa nama, Vaso Vasilje, bio je fizioterapeut, poginuo je na Trgu ZAVNOBIH-a, kada je izašao iz zatvora, pomagao je ljudima, granata ga je pogodila i poginuo je, Novo Drašković ...".

608. Inkriminirane radnje koje se optuženom stavljaju na teret, po nalaženju vijeća, u velikoj mjeri odstupaju od principa čovječnosti i osnovnih principa humanog postupanja. Kada se sagleda kontekst vremena, mjesta i okruženja u kojem se oštećeni Branko Rokvić nalazi, te, dodatno, stavljanje u izgled, od strane optuženog, da će nakon što pripremi labor iz razloga da ne bi uprljao patos, „*vjerovatno zaklati*“, zasigurno je da je to kod oštećenog, osim nanošenja fizičke boli izazvalo i ozbiljan strah, što po svom karakteru i značaju predstavlja grubi nasrtaj na dostojanstvo oštećenog, a što, kao takvo, ima obilježje nečovječnog postupanja, kao ratnog zločina protiv civilnog stanovništva.

609. Nesporno je da je optuženi postupao sa direktnim umišljajem, odnosno znao je i bio svjestan da radnje preduzima u odnosu na lica koja su zaštićena međunarodnim konvencijama, te da je zabranjen svaki vid nečovječnog postupanja, kako u smislu zabrane povreda tjelesnog integriteta, a tako i sve povrede ljudskog dostojanstva, a protivno kojim zabranama je, kako je to dokazano, van svake razumne sumnje, optuženi postupio.

610. Dakle, imajući u vidu sve navedeno, vijeće je našlo dokazanim na nesumnjiv način da je optuženi Senad Džananović preduzeo radnje za koje je oglašen krivim, a u kojim radnjama su se ostvarila obilježja krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. KZ SFRJ.

Tačka (l) 2. c), a), e) i f) osuđujućeg djela izreke presude

611. Vijeće je radi lakšeg razumijevanja izvršilo grupisanje tačaka (l) 2. c), a), e) i f) izreke presude, imajući u vidu sličnost radnji izvršenja te iskaza oštećenog Čedomira Čvora, obzirom da je u odnosu na činjenični opis navedenih tačaka osuđujućeg dijela presude jedini svjedočio na glavnom pretresu, pa je tako Vijeće kao jednu cjelinu razmatralo i cijenilo dokaze koji se tiču tačaka l) 2. c), d), e) i f) osuđujućeg dijela izreke presude.

612. Vijeće je, na temelju izvedenih dokaza, na nesumnjiv način našlo utvrđenim da je optuženi radanjama pod tačkama (l) 2. c), a), e) i f) nečovječno postupao prema zatočenom civilu Čedomiru Čvori, na način kako je to opisano u osuđujućem dijelu izreke

¹⁵⁰ T-36 MUP republike Srpske Služba nacionalne bezbednosti SSB – Sektor SNB Ilidža Linija rada broj: 111/93-00002 od 10.10.1993. godine Službena zabilješka – Informativni razgovor sa Višenjavac Milenkom ERN 03714361 – 03714366

presude, smatrajući, prije svega, iskaz oštećenog istinitim i vjerodostojnim, i ničim dovedenim u sumnju. Sem toga, odbrane optuženih nisu osporavale iskaz svjedoka Čvora, niti su postavljali pitanja prilikom unakrsnog ispitivanja svjedoka, te u konačnici, istog nisu predlagali kao svjedoka odbrane.

613. Bez obzira što odbrane nisu dovodile u pitanje iskaz svjedoka Čvora, Vijeće nalazi da je oštećeni Čedomir Čvoro na jasan, decidan i uvjerljiv način opisao postupanje optuženog prema njemu i Vijeće nije imalo razloga da ovakvom iskazu oštećenog u potpunosti ne pokloni vjeru.

614. Shodno navedenome, tačkom (i) 2. c) izreke presude optuženi Senad Džananović oglašen je krivim da je početkom jula 1992. godine, u prostoriji pored stepenica koje vode iz zatočeničkog objekta u prizemlje iste stambene zgrade u ulici Trg ZAVNOBIH br. 21, na Alipašinom polju, u Sarajevu, zajedno sa još jednim njemu poznatim vojnikom, tokom ispitivanja Čedomira Čvora tražili od istog da prizna da je četnik i da su mu braća četničke vojvode, a pošto to isti nije priznao, udarali ga zatvorenim pesnicama, nogama, kundacima od pušaka, okvirima od pištolja, drvenim i metalnim palicama po glavi, rebrima, leđima i cijelom tijelu, od čega je isti izgubio svijest i osvijestio se u lokvi krvi, nakon čega su isti, iznenađeni što je još živ, nastavili ga tući na isti opisani način, stavili mu palicu u usta da ne jauče, prinudili ga da klekne i jahali ga kao konja, dok mu je je jedan od vojnika stavio toalet papir u usta, tjerajući ga da rže kao konj, te su ga tako izveli u stubište zgrade, na zgražavanje stanara, a od kojeg zlostavljanja se svjedok nakon toga nije mogao kretati, zadobio je kontuziju bubrega i mokrio krv;

615. Naime, svjedok Čedomir Čvoro, u svom iskazu, bez namjere da optuženom stavi na teret i ono što ne stoji i što nije učinio, navodi da je 22.06.1992. godine priveden i odveden kod Kruške u Borsalino, tu je pretresen, i sve što je imao su mu uzeli, *“... na kraju su tražili da zinem da bi oni vicjeli da li imam zlatne zube ...”*. Nakon toga odveden je u podrumske prostorije na saslušanje. Oštećeni Čvoro navodi da je potpisao izjavu da nije ništa kriv, ali da su ga i pored toga, tokom saslušanja četvorica tukli i da je među njima bio i optuženi Senad, *“... saznao sam njegovu ime jer su ga zvali Senade, bio je niskog rasta, imao je 20 godina ...”*. Navedeno zlostavljanje se dešava u prostoriji, lijevo od hodnika, dodajući da su ga upravu u toj prostoriji tukli palicama, nogama, bejzbol palicom, pištoljima, *“... čime su sve stigli ...”*.

616. Oštećeni Čedomir Čvoro je nakon toga pao u nesvijest, a kada je ponovo došao svijesti: *“... onda su 4 pcjahali na mene, stavili su mi papir u usta i rekli su mi da će me jahati kao korja i rekli su mi da hržem kao konj ...”*. Oštećeni Čedomir Čvoro je na kraju istakao da su ga poslije tog prebijanja i ponižavanja, još nekoliko puta udarili bejzbol palicom, te da je nakon toga.

617. Nadalje, a kako je to i ranije navedeno, Vijeće će u narednim paragrafima, analizirati dokaze koji se odnose na tačke 2. d), e) i f), osuđujućeg dijela izreke presude.

618. S tim u vezi, tačkom (i) 2. a) izreke presude optuženi Senad Džananović oglašen je krivim da je neutvrđenog dana krajem juna ili početkom jula 1992. godine nakon što je izveo zatočenika Čedomira Čvora iz zatočeničke prostorije u prostoriju pored stepenica u prizemlju iste zgrade, zatočeniku Čedomiru Čvori stavio na glavu šubar sa kokardom, srpsku zastavu oko vrata, zatim istom naredio da stane u ćošak prostorije i klekne na koljena, što je isti morao učiniti, a zatim ga udarao stisnutim šakama i nogama po glavi,

rebrima, leđima i svim dijelovima tijela, da bi potom otkopčao pantolone i urinirao po istom, kojom prilikom je Čvoro Čedomir trpio jake duševne i tjelesne bolove od kojih se jedva kretao;

619. Kada je u pitanju tačka (I) 2. d), oštećeni Čedomir Čvoro je na glavnom pretresu izjavio da ga je nakon dva dana od prvobitnog zlostavljanja, optuženi Senad Džananović ponovo izveo iz podrumske prostorije gdje je bio zajedno sa ostalim zatočenicima i odveo u prostoriju pored stepenica u prizemlju iste zgrade, stavio mu neku zastavu oko glave i šubaru, te ga je počeo udarati nogama, šakama, palicom, „... čime je stigao ...“. Oštećeni Čvoro je zatim dodao: „... na kraju je skinuo gaće i popišao me ...“.

620. Nadalje, tačkom (I) 2. e) izreke presude optuženi Senad Džananović oglašen je krivim da je neutvrđenog dana krajem juna ili početkom jula 1992. godine nakon što je ušao u zatočeničku prostoriju i pitao zatočenika Čedomira Čvoru ko mu je Zoran Čvoro, na šta je isti odgovorio da mu je rođak, rekao da je on četnički vojvoda i izveo ga iz zatočeničke prostorije u prostoriju pored stepenica u prizemlju iste zgrade, gdje ga je, već prethodno prebijenog, tukao rukama, nogama po cijelom tijelu, namjerno mu nanoseći snažne tjelesne i duševne bolove;

621. U odnosu na radnje opisane pod ovom tačkom, oštećeni Čedomir Čvoro je na glavnom pretresu naveo da ga je opet optuženi Senad Džananović pozvao da dođe, da izađe iz podrumske prostorije u kojoj je ležao sa ostalim zatočenicima. Tada ga je optuženi pitao, „šta mi je Vladimir Čvoro ...“, a svjedok mu je odgovorio da mu je to bratov sin, rođak. Odmah ga je izveo iz navedene prostorije govoreći mu da je *četnik* i odveo u prostoriju u kojoj ga je već ranije zlostavljao. Počeo ga je odmah udarati, „...tukao me je toliko da sam ja došao do potpunog kolapsa.“.

622. Na kraju, tačkom (I) 2. f) izreke presude optuženi Džananović Senad oglašen je krivim da je u periodu krajem juna i početkom jula 1992. godine, više puta stavljao pretučenom i zlostavljanom zatočeniku Čedomiru Čvori pištolj u usta, repetirajući ga i okidajući u prazno, namjerno mu nanoseći snažne duševne bolove u vidu straha za sopstveni život;

623. U tom pravcu, oštećeni Čedomir Čvoro, na glavnom pretresu, opisujući zlostavljanje i ubistvo Novice Draškovića, naveo da je usljed svega što je proživio i vidio u podrumskim prostorijama, optuženog Džananovića *molio* više puta da ga ubije, „... 2-3 puta mi je stavljao pištolj, jednom je i repetirao pištolj.“.

624. Također, oštećeni Čvoro je na glavnom pretresu pored prednje opisanih radnji pod pomenutim tačkama osuđujućeg dijela izreke presude, opisao i druga događanja, od toga gdje ga zatiče rat, odvođenja, pa sve do puštanja. Tako je svjedok na glavnom pretresu izjavio da je 1992. godine živio na Alipašinom polju, te da je bio zaposlen u preduzeću Balkan gdje je bio zamjenik generalnog direktora, te u vezi sa tim, dodao da je cijeli april 1992. godine još uvijek išao na posao. Dalje je naveo da su mu često upadali u stan i vršili pretresanje, „... bila je to vjcska, policija, njih je četvorica bilo ...“, kojom prilikom su postavljali razna pitanja, „bilo je i maltretiranj“, tražili su naoružanje, ali ga nisu mogli naći, obzirom da takvo naoružanje svjedok nije imao, dodavši da je imao samo jedan pištolj. Nastavio je svjedok dalje, te istakao da je mjesec juni 1992. godine proveo u svom stanu, međutim, dana 22.06.1992. godine, kada se kući vratio sa posla, došli su neki vojnici i opet

su mu pretresli stan, ali ovog puta su mu rekli da mora poći sa njima, te je odveden kod Kruške.

625. Upitan od postupajućeg tužioca ko je Kruško, svjedok je naveo da je prema njegovom mišljenju Kruško bio komadant, obzirom da ga nije od ranije poznao, to je saznao od zatočenih lica sa kojima je boravio u podrumskim prostorijama. Opisujući podrumsku prostoriju, svjedok je izjavio da je taj podrum ispod Borsalina, odnosno ide se ulicom dole, pa niz hodnik koji je dug, te se ulazi u podrumsku prostoriju. Sjeća se svjedok da su u toj prostoriji bile neke vodovodne cijevi i krvave strunjače na patosu. Kada je uveden, tu je zatekao oko 50 zatočenih lica, „*pola muškaraca i pola žena*“. Dalje je naveo da je prepoznao dva policajca koja su bila također zatočena u toj prostoriji, te da je vidio porodicu Radović, kada su dovedeni negdje iz Švrakina.

626. Na koncu, upitan koliko je proveo u zatvoru, svjedok je istakao da je u podrumu malog Konzuma, proveo oko 9 dana, u kojem periodu se ishrana sastojala samo od rijetke supe. Dalje, je svjedok naveo da je nakon tih devet dana transportovan u kasarnu Viktor Bubanj, gdje je proveo ukupno 52 dana, a da je izjavu davao u Centralnom zatvoru.

627. Dakle, ovakav iskaz svjedoka, Vijeće nalazi iskrenim, svjedok je, bez bilo kakvih namjernih konstrukcija, jednostavno i upečatljivo opisao šta mu se zaista dešavalo u podrumskim prostorijama stambene zgrade u ulici Trg ZAVNOBIH br. 21, ne samo u odnosu na postupanje optuženog Džananovića, već i u odnosu na sva događanja, od trenutka kada je doveden, pa do njegovog puštanja.

628. Iako je oštećeni Čedomir Čvoro, jedini svjedok koji je na glavnom pretresu opisivao krivično pravne radnje optuženog Džananovića pod tačkama (l) 2. c), d), e) i f) osuđujućeg dijela izreke, Vijeće je cijenio i iskaze Koste Kosovića, zaštićenih svjedok „A“, „E“, Saše Đurkovića, oštećenih koji su na glavnom pretresu svjedočili u odnosu na činjenicu da optuženom nije bilo strano korištenje fizičke sile prema zatočenicima, a prema kojim je optuženi koristio, sličan ili istovjetan *modus operandi*, prilikom izvršenja inkriminacija, konkretnije, zlostavljanja.

629. Kada je u pitanju iskaz Koste Kosovića, Vijeće mu poklanja vjeru smatrajući da je istinit i vjerodostojan, i kao takav posredno potvrđuje iskaz oštećenog Čedomira Čvora u odnosu na inkriminacije opisane pod tačkom (l) 2. c).

630. Naime, svjedok Kosta Kosović opisuje ono što se desilo u podrumskim prostorijama i postupanje optuženog prema njemu što se, ni u kom slučaju, ne može karakterisati kao dozvoljeno postupanje u smislu odnosa prema zatočenom licu. Kao i u slučaju svjedoka oštećenog Čedomira Čvora i svjedok Kosović navodi da je i on jedne prilike, zajedno sa Pavlom Kurjakom NN licem, čistio podove dok su ih Džananović i njemu poznati vojnici jahali. Naime, optuženi im je naredio da kleknu nogama tako da im dlanovi budu na podu, a jedan od njegovih saradnika je došao sa kantom prljave vode i nekom krpom, koju im je dao da je ocjede i brišu parket, kao i beton ispred stana. Kada im je to dao, „... *Džananovic me je zajahao, noge su mu visile ispod pazuha dok me držao za kosu, i druga dvcjica su isto to uradila.*“

631. Nadalje, Vijeće je, kao i u slučaju svjedoka Kosovića, a u odnosu na inkriminacije opisane pod takama (l) 2. d), e) i f) cijenio iskaze oštećenih zaštićenih svjedoka „A“ i „E“.

632. Iako je vijeće oslobodilo optuženog Džananovića za radnje postupanja prema oštećenim Saši Đurkoviću, kao i svjedocima pod pseudonimom "A" i "E" za pojedine inkriminacije navedene u oslobađajućem dijelu izreke presude, vijeće je cijenilo i njihove iskaze u odnosu na činjenicu da optuženom nije bilo strano korištenje fizičke sile prema zatočenicima. Naime, Vijeće je u slučaju oštećenih Saše Đurkovića, "A" i "E" svoju odluku o oslobađanju optuženog nije donijelo iz razloga što nije našlo dokaze da je njegovo postupanje dostiglo standard nečovječnog postupanja, potrebnog da bi se radilo o krivičnom djelu ratnog zločina, već zbog toga što nije našlo dokazanim¹⁵¹ da je optuženi počinio radnje koje su mu potvrđenom optužnicom stavljene na teret.

633. Kada su u pitanju iskazi ovih svjedoka vijeće im poklanja vjeru smatrajući da su istiniti i vjerodostojni, i kao takvi posredno potvrđuju iskaz svjedoka Čedomira Čvore. Naime, zaštićeni svjedok "A" opisuje ono što se desilo u podrumskim prostorijama stambene zgrade u ul Trg ZAVNOBIH-a broj 21. i postupanje optuženog prema njoj što se, ni u kom slučaju, ne može karakterisati kao dozvoljeno postupanje u smislu odnosa prema zatočenom licu. Kao i u slučaju svjedoka, oštećenog Čedomira Čvore i zaštićeni svjedok "A" na Zapisniku o saslušanju svjedoka od 17.09.2015. godine¹⁵² navodi da je za vrijeme njenog boravka u navedenim podrumskim prostorijama, *"... sjećam se da su izvodili i muškarce na sprat i vraćali ih pretučene u besvjesnom stanju. Oblačili bi ih u "luđačke košulje", Senad posebno, vezivali bi im ruke na leđa, odvodili bi ih na sprat i tukli do iznemoglosti. Znali su m zamotavati i srpske zastave na tijelo i tući ih u njima ..."*. Nakon toga svjedok "A" opisuje kako ju je optuženi Džananović uvijek zvao na sprat nakon premalčivanja i tjerao je da mu pere krvave noge i pod koji je bio sav krvav, *"Tada bi me udarao nogama i psovao mi četničku majku."*

634. Isto tako, zaštićeni svjedok "E" u svom iskazu navodi da je optuženi tjerao zatočeničke, kako kaže, *"na sve i svašta"*. Tako je svjedok "E", na glavnom pretresu opisujući Senadova zlostavljanja žena u podrumskim prostorijama, istakao: *"... Senad na kauču izvadio polni organ da žene pju pišaću. Tjerao ih je Senad na to ..."*. Sem toga, oštećeni Saša Đurković je na glavnom pretresu u svom iskazu navodi da je imao sa optuženim, *"jedan problem"*, stalno ga je tukao jer je htio da mu prizna da je *"pripadnik četničkih paravojnih formacija"*, a za koje vrijeme mu je drugi, visoki vojnik stavljao pištolj na čelo, repetirajući ga, uz prijetnju da će ga ubiti ako ne prizna.

635. Iako, kako je rečeno, usljed nedostatka dokaza o odlučnim činjenicama da je optuženi počinio radnje koje su mu potvrđenom optužnicom stavljene na teret, a o kojima su svjedočili Saša Đurković i zaštićeni svjedoci "A" i "E", Vijeće nalazi potrebnim navesti iskaze ovih svjedoka koji, u stvari, oslikavaju način postupanja sa zatočenicima od strane optuženog.

¹⁵¹ Vijeće je donijelo odluku kojom se prvooptuženi oslobađa za radnje opisane pod tačkom (l) 2. n) izreke, budući da osim iskaza zaštićenog svjedoka E, nema drugih dokaza, a Vijeće ne može svoju odluku o krivnji optuženog zasnivati isključivo na iskazu zaštićenog svjedoka. Također, Vijeće je donijelo i odluku kojom se optuženi Džananović oslobađa za radnje opisane pod tačkom (l) 2. j5) izreke, obzirom da Vijeće nije našlo da je optuženi u inkriminisanom periodu imao komandu funkciju, odnosno efektivnu kontrolu nad njemu podređenim vojnicima, odnosno Vijeće nije našlo da je optuženi krivično odgovoran za protivpravno postupanje drugih lica nad zatočenicima, o čemu je Vijeće dalo detaljno obrazloženje u dijelu koji se odnosi na svojstvo optuženog.

¹⁵² T-214 Zapisnik o saslušanju svjedoka „A“ – Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, Sarajevo, broj: T20 0 KTRZ 0010560 15 od 17.09.2015.godine

636. Inkriminirane radnje koje se optuženom stavljaju na teret, po nalaženju vijeća, u velikoj mjeri odstupaju od principa čovječnosti i osnovnih principa humanog postupanja. Kada se sagleda kontekst vremena, mjesta i okruženja u kojem se oštećeni Čedomir Čvoro nalazi (*već pri dolasku su tražili da otvori usta da bi vicjeli da li ima zlatne zube*) te, dodatno, stavljanje u izgled, od strane optuženog, da su „vjerovatno njegov” četničke vojvode i pripadnici paravojnih četničkih formacija i, pri tome psihičko zlostavljanje i ponižavanje prilikom jahanja i tjeranja da reži kao pas, mokrenje u usta, repetiranje pištolja i pucanje u prazno, kao i udaranje, kada ide ili se vraća sa saslušanja iz prostorije na prizemlju, i to palicom po leđima ili rukama ili nogama, ili pištoljem „zavisí kako stigne”, usljed čega je zadobio kontuziju bubrega i mokrio je krv, a što se ponavlja nekoliko dana, zasigurno je da je to kod oštećenog, osim nanošenja fizičke boli izazvalo i konstantan strah, što po svom karakteru i značaju predstavlja grubi nasrtaj na dostojanstvo oštećenog a što, kao takvo, ima obilježje nečovječnog postupanja, kao ratnog zločina protiv civilnog stanovništva.

637. Pored iskaza oštećenog Čvora i pomenutih oštećenih, na okolnosti njegovog boravka i zlostavljanja, na glavnom pretresu su, između ostalog, u dijelu svog iskaza, govorili i svjedoci Mirko Popara i Saša Đurković. Naime, svjedok Popara je prilikom navođenja zatočenih lica koja je zatekao u podrumskim prostorijama, naveo: „Čvoro Čedo je doveden, jako su ga tukli, mokrio je krv.”, a navedeno je potvrdio i već ranije pomenuti Đurković, navodeći: „... bilo je 4-5 žena, bio je Čvoro, vidio sam ga i posl.je, neki ugostite.j je bio, video sam ga na Palama, Čedo ili tako nešto ...”

638. Dakle, cijeneći sve navedeno, Vijeće je radnje optuženog kvalifikovalo kao nečovječno postupanje prema međunarodnom običajnom pravu.

639. Bez obzira na prednje navedeno, cijeneći iskaz svjedoka-oštećenog Čvora, Vijeće nalazi da je svjedok bio, unekoliko, konfuzan prilikom davanja odgovora, što je, prije posljedica sposobnosti izražavanja i reprodukovanja, odnosno iznošenja sjećanja na ovaj događaj, koje je za svjedoka i sada traumatično, nego želje i namjere da optuženog tereti za nešto što ovaj nije učinio. Međutim, to nije umanjilo istinitost, uvjeljivost i pouzdanost njegovog svjedočenja da je upravo optuženi Džananović preduzeo radnje izvršenja onako kako su navedene u činjeničnom opisu pod tačkama (l) 2. c), d), e) i f) osuđujućeg dijela izreke presude.

640. Osim toga, svjedok opisuje lik optuženog iz inkriminisanog vremena slično kao i većina drugih svjedoka (*niskog rasta, imao je 20 godina*), pa iako, za Vijeće to nije od odlučnog značaja, ipak je malo vjerovatno da svi svjedoci griješe u pogledu identiteta optuženog. Tako, između ostalih, svjedok Saša Đurković za optuženog kaže da je, u to vrijeme, bio nizak, zdepast, plav i krvavih očiju, zaštićeni svjedok „D” da je bio zdepast, omalen, mračnog i prodornog pogleda i dobro nabijen, a svjedok Dragan Samardžić kaže da je bio smeđ, manjeg rasta, imao je neke posebne oči. Cijeneći navedeno, za Vijeće nije bilo sumnje, u pogledu identiteta osobe o kojoj je svjedočio oštećeni i zaključuje da se upravo radi o optuženom Senadu Džananoviću.

641. Vijeće nalazi da se ne može od svjedoka očekivati da se tačno sjeti svakog detalja, s obzirom na njegovo tadašnje psihičko opterećenje, u atmosferi konstatnog straha i neizvjesnosti i stalnom isčekivanju novih premlaćivanja. Svjedok je dosljedan, optuženi Džananović ga je, na opisane načine, pretukao dva-tri puta, uz ranije opisano psihičko zlostavljanje i ponižavanje

642. Dakle, vijeće, bez dvojbe, poklanja vjeru iskazu ovog svjedoka, nalazeći da svjedok govori o doživljenom, jasno identifikujući optuženog kao vinovnika njegovog stradanja, ne želeći time da tereti optuženog više od objektivno doživljenog, niti da preuveliča patnje koje je pretrpio. Vijeće je zaključilo da je postupanje optuženog prema oštećenom Čedomiru Čvori doseglo prag nečovječnog postupanja i da je, kao takvo, bilo usmjereno prema zaštićenoj osobi u smislu citiranih međunarodnih propisa.

643. Naime, vijeće je, u tom smislu, sagledalo sveukupan kontekst postupanja optuženog, te posljedice koje je njegovo postupanje izazvalo, nalazeći da u uslovima straha i neizvjesnosti, odnosno stanja u kojem se oštećeni nalazio, koje je uz to praćeno i fizičkim i psihičkim zlostavljanjem, te zaključuje da radnje optuženog, imajući u vidu način izvršenja, pored toga što su, u trenutku preduzimanja, zasigurno prouzrokovale fizički bol, imaju i karakter grubog nasrtaja na njegovo ljudsko dostojanstvo a što predstavlja nečovječno postupanje, kao ratni zločin protiv civilnog stanovništva.

644. Po ocjeni vijeća optuženi je opisane radnje poduzeo sa svješću i htjenjem čime je postupao kao umišljajni izvršilac istog. Optuženom je bilo poznato da će udarcima, zlostavljanjem i ponižavanjem oštećenom nanijeti fizički i psihički bol i povrijediti njegovo dostojanstvo, pa ipak udara oštećenog zatvorenim pesnicama, nogama, kundacima od pušaka, okvirima od pištolja, drvenim i metalnim palicama po glavi, rebrima, leđima i cijelom tijelu i takvu radnju čini najmanje dva puta, odnosno ponižava i zlostavlja oštećenog i to tako što ga jaše i tjera da se glasa kao konj, mokri mu u usta, repetira pištolj i puca u prazno.

645. Dakle, imajući u vidu sve navedeno, vijeće je našlo dokazanim, na nesumnjiv način, da je optuženi Senad Džananović preduzeo radnje za koje je oglašen krivim pod tačkama *(l) 2. c), d), e) i f)* osuđujućeg dijela izreke presude, a u kojim radnjama su se ostvarila obilježja krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. KZ SFRJ.

Tačka (l) 2. h) osuđujućeg dijela izreke presude

646. Tačkom (l) 2. h) izreke presude optuženi Džananović Senad oglašen je krivim da je krajem juna 1992. godine, više puta, nakon izvođenja zatočenog Saše Đurkovića iz zatočeničkog objekta u podrumu stambene zgrade u ul. Trg ZAVNOBIH br. 21 i odvođenja istog u stan na sprat iste zgrade, zajedno sa više njemu poznatim vojnika, tukao Sašu Đurkovića rukama i nogama po cijelom tijelu, namjerno mu nanoseći snažne tjelesne i duševne bolove.

647. Vijeće je, na temelju izvedenih dokaza, na nesumnjiv način našlo utvrđenim da je optuženi u privatnom stanu, na prvom spratu stambene zgrade u ul. Trg ZAVNOBIH br. 21, nečovječno postupao prema zatočenom civilu Saši Đurkoviću, na način kako je to opisano u izreci presude, smatrajući, prije svega, iskaz oštećenog Saše Đurkovića, vjerodostojnim i istinitim, i ničim dovedenim u sumnju.

648. Svjedok/oštećeni Saša Đurković je na glavnom pretresu svjedočio o tome kako je početkom 1992. godine živio na Pofalićima, sa ocem Aleksom, majkom Verom i sestrom.

Svjedok je prije rata bio zaposlen u RTV Sarajevo, bio je ton majstor na radio Sarajevu. Opisujući situaciju u Sarajevu, mart - maj '92, „... bila je barikada ispred zgrade, vijelo se sa balkona, svi su tu zajedno živjeli, igrali su zajedno košarke fudbala ispred zgrade. Samir Mešetovi, mcj komsija mislim da je bio prva žrtva u Sarajevu ...“. Svjedok je išao na posao sve dok su specijalci u RTV Sarajevo bili zajedno, nakon podjelem više nije dolazio na posao. Navodi da su početkom juna 1992 godine, „mozda 10.06.“, došla dvojica u civilu i tražili su njegovog oca koji je radio u GP Hercegovina u istoj zgradi u kojoj su i živjeli. Svi zajedno su otišli po oca Aleksu, zatim u policijsku stanicu Novo Sarajevo, gdje su oca uveli kancelariju, a on je sjedio ispred. Čuo je jauke kako mu oca udaraju, a kada je on ušao njega nisu dirali, „... izlazi otac već otečen, mene nisu tukli ni udarali, nesto su pitali ali im vajda nisam bio interesantan.“.

649. Nakon toga, Saša i Zdenko Skok, policijski funkcioneri iz njegovog ulaza na Pofalićima, obojicu odvođe kod Juke na Koševsko brdo, gdje su čekali da se Juka probudi, bio je sav u fiksatorima, a kada je ustao, rekao je Skoku zašto ih je njemu doveo, ali Dr Srđan Papić je intervenisao za svjedoka i njegovog oca, te je Juka nakon toga rekao da ih vode kod Kruške u B-fazu, gdje ih svezane liscicama odvođe u Štab To „Stela“. Dalje ih odvođe u neku zgradu, u podrum, te ih odmah s vrata počinjju udarati svim i svačim sve do podrumске prostorije u kojoj je već bilo oko 50 ljudi, „... izub.janij, bilo ih je puno, ko sardine mokro, vlazno ...“.

650. Prvo su oca odveli u stan na prvom spratu tog ulaza, a kada su ga vratili, jedva su ga unijeli dole, a onda je svjedok ušao u stan gdje ga je odmah počeo Senad udarati bejzbol palicama, pendrecima, svim i svačim. Na pitanje suda o kome govori, svjedok kaže o Senadu Džananoviću, „bio je ovaj Senad ..ovaj Džananović sto tu sjedi, bio je nizak zdepast, krvavih oč.ju i luđačkim pogledom, kasn.je se bio ošisao imao je kao izbr.jano na nekoliko mjesta, to je poslj.e bilo, nizak plav. ...“. Kasnije je čuo da je Džananović imao nadimak *Glavoguz*, te da je iz Rogatice.

651. Osim toga, svjedok navodi i da mu se, otac Aleksa, i sam zatočenik, žalio da ga je optuženi Džananović, a nakon što je isprebijan bejzbol palicama i pendrecima, natjerao da potpiše ko su mu saradnici u zgradi, „... taj papir je bio krvav, otac mi je pričao kako je kapala krv kada je potpisao papir.“. Sutradan su doveli komšije sa tog spiska, koji su ocu govorili da ih je izdao, ali kada su se vratili od Senada, rekli su mu da znaju da ih nije izdao, ali da su morali tako reći, „... svi su bili u strahu, svašta su govorili jedni protiv drugih ...“.

652. Navode oštećenog, na glavnom pretresu je potvrdio svjedok Kosta Kosović. Naime, svjedok Kosović, opisujući dešavanja u vezi Saše i Alekse Đurkovića u stambenoj zgradi u ul. Trg ZAVNOBIH-a br. 21. „mali Konzum“, navodi da su njih dvojica dovedeni u isto vrijeme, Aleksa je imao oko 50-tak godina, kako kaže Kosta: „... na r.jega se sručila čitava grupa vcjnika pod Džananovićem, tukli su ga, obarali na beton, postao je crn.“. Dalje je izjavio da je iza njega sjedio neki momak, „drži se rukama za kosu, plače, nema mira da sjedi i priča ... to je bio sin od tog Alekse...“, te da su od njega tražili da se odriče Đurkovića, ali da on to nije htio reći, nakon čega su ga počeli udarati. Svjedok Kosović ističe da mu opet govore, „pa kaži Saša“, odnosno tek su ga prestali udarati kada je rekao ono što su tražili, nakon čega vojnici odlaze, a svjedok oštećenog Sašu podiže i odvođi u podrum.

653. Sem toga, Kosović navodi kako mu je jedne prilike Saša rekao da je elektroinženjer i da radi na TV SA kao tonski snimatelj, te je dodao da su nakon nekoliko dana došli neki sa televizije po Sašu, „*nema ko da radi*“, ali da je Saša to uslovio da mu i oca puste kući, i kako to Kosta izjavi: „... *tako je i bilo, Saša ga je izrjeo iz tog podruma.*“.

654. Kada je u pitanju iskaz Kosovića, *zatočenika/oštećenog*, Vijeće mu poklanja vjeru, smatrajući da je istinit i vjerodostojan, i kao takav neposredno potvrđuje iskaz svjedoka Saše Đurkovića, koji je na skoro istovjetan način opisao i krivično pravni događaja, ali i izlazak Đurkovića iz podrumskih prostorija u B-fazi. U tom pravcu, oštećeni Đurković je izjavio da je pušten 21.06.1992. godine i tada je došao Juka i rekao mu da će kod njega, da ne ide u TO, da je sarajevska raja, ali da ne zna šta da radi sa njegovim ocem, „... *stari, on je pravi četnik ...*“, a na to mu je oštećeni odgovorio, da će garantovati za njega, te je uspio nekako ubjediti tatu da idu kući, jer kako navodi: „... *Juka je sve postrcjio, pitao je starog goje ćeš ti, u brda (razmjenu), na šta je tata rekao da bi on u brda, tada mi je Juka rekao, eto vidiš, ali sam ga na nekako ubjedio da idemo kući.*“.

655. Imajući u vidu sve navedeno, Vijeće nalazi da je oštećeni Saša Đurković na pouzdan, uvjerljiv i dosljedan način, iskreno i bez želje da bilo šta konstruiše, govorio o tome šta je doživio u stanu na prvom spratu stambene zgrade u ul. Trg ZAVNOBIH-a br 21., „*mali Konzum*“, te ponašanju i tretmanu koji je, u inkrimisanom periodu, imao od strane optuženog. Vijeće je steklo utisak, da je svjedok i sada pod uticajem tih dešavanja i da se ne može, poslije toliko vremena, osloboditi traume i poniženja, koje su ta dešavanja prozrokovala „*mog oca i Draškovića uza zid stavili i kao vježbali poteze, vicjelo se da tu ima i karatista, udarali su, te iza glave, te nogama rukama, ovaj Senad najviše on je svačim ... to je sve predamnom, oca su tukli predamnom i mene pred njim.*“, te nalazi da oštećeni, ni u kom slučaju, ne preuveličava patnje koje je pretrpio.

656. Činjenica je da su okolnosti u kojima se oštećeni nalazio, bile ozbiljne i teške, već same po sebi. Naime, svjedok, po drugi put, je prinuđen i prije dolaska u podrumске prostorije u B-fazi, da sluša oca koji jauče, pretučen i maltretiran, što je, samo po sebi, već stvorilo posebno psihičko stanje, osjećaj straha i beznađa „*bio sam već slomljen*“, a sve to je praćeno i fizičkim zlostavljanjem od strane optuženog nakon što, prislonjen uza zid, čeka da i on dođe na red za izživljavanjem nad njim, onda se, bez sumnje, može zaključiti da su radnje optuženog imale karakter nečovječnog postupanja prema oštećenom.

657. Naime, radnje optuženog, nesumnjivo su oštećenom, u vrijeme kada su preduzimate, prouzrokovale kako fizičku bol i patnju, tako su bile usmjerene i na poniženje i degradiranje istog što, prema mišljenju vijeća, ima karakter grubog nasrtaja na njegovo ljudsko dostojanstvo, a svakako predstavlja vid nečovječnog postupanja.

658. Vijeće zaključuje da je optuženi svoj položaj iskoristio da oštećenog izloži patnji i poniženju, bio je svjestan svojih radnji, posljedica koje istim prouzrokuje i htio je njihovo nastupanje, zbog čega je radnje, u kojima su se ostvarila obilježja nečovječnog postupanja, kao ratnog zločina protiv civilnog stanovništva, preduzeo sa direktnim umišljajem.

659. Dakle, imajući u vidu sve navedeno, vijeće je našlo dokazanim, na nesumnjiv način, da je optuženi Džananović Senad kao saizvršilac preduzeo radnje za koje je oglašen

krivim, a u kojim radnjama su se ostvarila obilježja krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. KZ SFRJ.

Tačka (l) 2. k) osuđujućeg dijela izreke presude

660. Tačkom (l) 2. k) izreke presude optuženi Senad Džananović oglašen je krivim da je neutvrđene večeri u periodu od druge polovine juna do kraja jula 1992. godine, ušao u zatočenički objekat i prstom pokazao na Kostu Kosovića, Pavle Kurjaka i neidentifikovanog zatočenika, poveo ih uz stepenice zgrade na jedan od spratova, gdje im je dao stare kante i krpe, nakon čega su im se pridružila još dva njemu poznata vojnika koja su, zajedno sa njim, naredila Kostu Kosoviću, Pavlu Kurjaku i trećem zatočeniku da kleknu na koljena i da, naslonjeni na dlanove, brišu parket jednog od stanova vlažnim krpama, pa kad su isti tako počeli da brišu pod, Senad Džananović i još dva vojnika su pojahali na njih i jahali ih svo vrijeme dok su ovi brisali cijeli parket stana i hodnik ispred stana, udarajući ih rukama i nogama po cijelom tijelu, što je posmatralo nekoliko susjednih stanara i građana, koji su se smijali i vrijeđali zatočenike, čime im je nanio snažne tjelesne i duševne bolove.

661. Da je optuženi Senad Džananović u stanu na jednom od spratova stambene zgrade u ul. Trg ZAVNOBIH-a 21. B-fazi, nečovječno postupao prema zatočenim civilima Kostu Kosoviću, Pavlu Kurjaku i NN civilu, tako što je zajedno sa njemu poznatim vojnicima, jahao oštećene dok su brisali parket, pri tome ih udarali rukama i nogama, proizilazi iz izjave samog svjedoka-oštećenog Koste Kosovića, koji je, između ostalog, saslušan i na ove okolnosti.

662. Naime, svjedok je u svom iskazu, na glavnom pretresu, izjavio da je, nakon što je doveden u podrumске prostorije u ul. Trg ZAVNOBIH-a broj 27. pretučen odmah po dolasku, smješten u podrumsku prostoriju dimenzija 4-5 m² u kojoj su, između istalih, bili zatočeni i Slobodan Cupara, Patar Jovančić, Milneko Višnjevac, kao i zaštićeni svjedoci „A“, „B“ i Zora Tomić koje su, kaže svjedok *“odvodili, te tri oni njih vode i kada se vrate nakon sat sat i po, one budu drugačijeg izgleda, prjave, izderane, kose raščupane, zajapurene, prjave niti jedna nje hijela ni sa kim govoriti ništa, tako su se ponasle.”*. Navodi da je taj podrum mučilište, jer i pored maltretiranja zlostavljanja, vlada glad, nema spavanja, nisu mogli ležati, nego red po red naslonjeni jedan na drugog. Dok se nalazio u podrumu na broju 27., navodi da je normalno bilo Džananović prolazi sa puškom i udari ga kundakom u leđa i zatim ode, a kad bi opet naišao za sat, opali mu šamar, i tako u krug.

663. Ostao je tu možda 7-8 dana, nakon čega je prebačen u podrumске prostorije u ul. Trg ZAVNOBIH-a broj 21., iznad kojih prostorija je bila prodavnica *mali Konzum*. Dok se nalazio u podrumu na broju 21, svjedok navodi da je jednu večer optuženi ušao u prostoriju, pokazao prstom na njega, Pavla Kurjaka i još jednog NN zatočenika i poveo ih na jedan od spratova zgrade da čiste stan. Kada su se popeli, optuženi im je naredio da kleknu nogama tako da im dlanovi budu na podu, a jedan od njegovih saradnika je došao sa kantom prljave vode i nekom krpom, koju im je dao da je ocjede i brišu parket, kao i beton ispred stana. Kada im je to dao, *“... Džananovic me je zajahao, noge su mu visile ispod pazuha dok me držao za kosu, i druga dvcjica su isto to uradila.”*. Dodao je i to da su dolazili i stanari kada su bili gore i brisali taj parket, te su dobacivali i smijali se, napominjući da neki to ipak nisu odobravali.

664. Dakle, ovakav iskaz svjedoka, Vijeće nalazi iskrenim, svjedok je, bez bilo kakvih namjernih konstrukcija, jednostavno i upečatljivo opisao šta mu se zaista dešavalo u podrumskim prsotorijama stambene zgrade u ulici Trg ZAVNOBIH br. 21, ne samo u odnosu na postupanje optuženog Džananovića, već i u odnosu na sva događanja, od trenutka kada je doveden, pa do njegovog puštanja, posebno ako se ima u vidu da je oštećeni bio u zatočeništvu 31 dan. U tom pravcu, Vijeće nalazi da svjedok govori o doživljenom stahu i poniženju, jasno identifikujući optuženog kao vinovnika njegovog stradanja, ne želeći time da tereti optuženog više od objektivno doživljenog, niti da preuveliča patnje koje je pretrpio. Vijeće je zaključilo da je postupanje optuženog prema oštećenom Kostu Kosoviću doseglo prag nečovječnog postupanja i da je, kao takvo, bilo usmjereno prema zaštićenoj osobi u smislu citiranih međunarodnih propisa.

665. Sem toga, za Vijeće je posebno znakovit odgovor oštećenog Kosovića, na pitanje optužbe, šta može reći u vezi optuženog, kada kaže: „... kada mi neko njega spomene je se već uzrujavam, zove se Senad Džananović zv Glavoguz, ne zna druge nadimke. Uzrujam se tukao me maltretirao, pjuvao me, nema šta nje radilo što nje judsko ništa, ali bez ikakvog razloga.“

666. Također, Vijeće je cijenilo i iskaz Čedomira Čvora, budući da je isti na glavnom pretresu svjedočio u odnosu na činjenicu da optuženom nije bilo strano zlostavljanje i ponižavanje na način da jaše zatočenike, pri tome ih udara i tjera da reže, iz čega se jasno vidi identičan *modus operandi* izvršenja krivično pravnih radnji optuženog.

667. Pore oštećenog Kosovića i Čvora, Vijeće je cijenilo i iskaz Riste Bašića, kojem iskazu poklanja vjeru smatrajući da je istinit i vjerodostojan, i kao takav neposredno potvrđuje iskaz oštećenog Koste Kosovića, ali potvrđuje i način izvršenja krivično pravnih radnji, kako su ga opisali oštećeni Kosović, ali i oštećeni Čvoro.

668. Dakle, navode oštećenog Kosovića, na glavnom pretresu je potvrdio svjedok Risto Bašić, *funkcioner u Republičkom MUP-u*, koji je, opisujući dešavanja u vezi oštećenog Kosovića, naveo da je krajem maja ili u junu 1992. godine prilikom jednog dovođenja u Borsalino, dok je sjedio u prostoriji, od zatočenika prepoznao Kostu Kosovića, „... bio je šef gradskog MUP-a.“ U vezi sa tim, svjedok Bašić je naveo da je tada vidio Kostu, na koljenima, a Senad na njemu, „jaše ga“. Svjedok se nije tu mnogo zadržao, nekih 15-20 minuta, kada su ga izveli i rekli mu da ide kući.

669. Osim toga, svjedok Bašić navodi da mu je poznato da je Kosović prije rata imao tešku operaciju želudca, jer je i on kao i svjedok imao stan na Alipašinu polju, samo za razliku od svjedoka Bašića, oštećeni Kosović nije bio na slobodi. Dodao je svjedok da ga je nakon izlaska iz zatvora, Kosović kontaktirao i ispričao mu da ga je optuženi Džananović više puta udarao, maltretirao i zlostavljao, ali da ga je navodno Juka na kraju spasio od Džananovića.

670. Odbrana optuženog Džananovića osporavala je iskaz svjedoka Riste Bašića, navodeći da je svjedok u izjavi datoj 08.06.2016. godine, naveo da je njegovo odvođenje bilo 27.06.1992. godine, a događaj sa oštećenim Kosovićem je bio kasnije ili u junu ili u julu 1992. godine. Svjedok, vezano za navedene razlike, izjavljuje da dozvoljava mogućnost da je odveden 27.06.1992. godine i da se pomenuti događaj desio krajem juna ili u julu, a ne kako je to ranije izjavio u direktnom ispitivanju krajem maja ili u junu 1992. godine, objašnjavajući da je od toga prošlo 25 godine, te dodao, „... da Kostu nisam

poznavao, ne bi ni registrovao taj događaj ...“. Na pitanje odbrane da pojasni kako je mogao u tom momentu znati da se radi o optuženom, budući da je na glavnom pretresu izjavio da je Džananović sjedio na Kostu, odnosno znao je da se radi o optuženom, iako mu se on nije predstavio. U vezi sa tim, svjedok je ukazao na ranije privođenje kada ga je spasio Oliver Ibrahimović, ponavljajući da je tada vidio optuženog, koji je samo šutio, ali je imao nož iza leđa, te da je nakon puštanja provjerio klasičnom metodom o kojem licu se radi. Na kraju, upitan da pojasni kako je moguće da optuženi udari Kostu ako je isti bio na koljenima i zgrčen, budući da je tako naveo u iskazu iz istrage, svjedok je izjavio da je optuženi sišao sa Koste, *“n. je ga jahao 15 minuta”*, i da ga je udario dok je ovaj bio u polusavijenom položaju, odnosno da nije udaran kada je bio povijen i na koljenima.

671. Nasuprot nastojanju odbrane da, ukazujući na razlike u datim iskazima, dovede u sumnju kredibilitet ovog svjedoka i njegovo svjedočenje, iste prema mišljenju Vijeća nisu takve prirode da bi dovele u pitanje činjenično utvrđenje niti dovode u pitanje istinitost svjedočenja, zbog čega Vijeće iskaz svjedoka, dat na glavnom pretresu, nalazi jasnim, nedvosmislenim, dosljednim i u bitnim dijelovima istim kao i iskaz dat u istrazi 08.06.2016. godine. U odnosu na navedene razlike na koje ukazuje odbrana, Vijeće ne nalazi da se, u konkretnom, radi o bitnimj razlikama, koje bi u konačnici umanjile vjerodostojnost i istinitost kompletnog iskaza ovog svjedoka, posebno ukoliko se uzme u obzir da svjedok, bez imalo dvojbe, u oba iskaza, jasno ukazuje da je jedan od tih vojnika bio, upravo, optuženi Senad Džananović.

672. Dakle, uzimajući u obzir da se, prema ocjeni Vijeća ne radi o bitnim razlikama u iskazima, kao i prihvatajući obješnjenje za navedne razlike koje je na glavnom pretresu svjedok dao, Vijeće je poklonio vjeru iskazu ovog svjedoka, nalazeći ga pouzdanim i tačnim, te na osnovu istog, pri tom, dovodeći ga u vezu sa prednje navedenim dokazima, nesporno utvrdilo da je optuženi počinio krivično pravne radnje koje su mu stavljene na teret ovom tačkom potvrđene optužnice.

673. Po ocjeni vijeća optuženi je opisane radnje poduzeo sa svješću i htjenjem čime je postupao kao umišljajni izvršilac istog. Optuženom je bilo poznato da će ovakvim postupanjem oštećenom nanijeti fizički bol i povrijediti njegovo dostojanstvo, pa ipak ga tjera da prljavom vodom i krpom briše pod, dok ga jaše pred komšijama, a pri tome ga još i udara nogama, a takve i slične radnje ponavlja posebno prema oštećenom Kostu svo vrijeme njegovog zatočenja u B-fazi, Alipašino polje.

674. Dakle, imajući u vidu sve navedeno, vijeće je našlo dokazanim, na nesumnjiv način, da je optuženi Džananović Senad kao saizvršilac preduzeo radnje za koje je oglašen krivim, a u kojim radnjama su se ostvarila obilježja krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. KZ SFRJ.

Tačka (I) 2. I) osuđujućeg djela izreke presude

675. Tačkom (I) 2. I) izreke presude optuženi Senad Džananović oglašen je krivim da je u periodu od početka maja do kraja jula 1992. godine, sam ili zajedno sa drugim njemu poznatim licima, iz zatočeničke prostorije svakodnevno izvodio zatočenike, među kojima je bio i svjedok „E“, nekima vezivajući ruke, oblačeći „ludačke“ košulje ili obmotavajući im srpsku zastavu oko tijela, odvodio ih u prostoriju u prizemlju, gdje ih je, u namjeri nanošenja snažnih tjelesnih i duševnih bolova, jako tukao rukama, nogama, drvenim palicama, po glavi, leđima, međunožju i drugim dijelovima tijela, od kojih je zatočenicima

tekla krv, zadobijali su rasjekotine i ožiljke po glavi i drugim dijelovima tijela, otežano su se kretali i mokrili krv, gubili svijest, nakon čega ih je vraćao u zatočeničke prostorije, dok se pojedinim zatočenicima nakon toga gubi svaki trag.

676. Da je optuženi Senad Džananović od početka maja do kraja jula 1992. godine, sam ili zajedno sa drugim njemu poznatim licima, iz zatočeničke prostorije svakodnevno izvodio zatočenike, među kojima je bio i svjedok „E“, te opisanim radnjama nečovječno postupao prema navedenim licima, proizilazi iz iskaza svjedoka, koji su potvrdili opisane radnje i čiji su iskazi, u pogledu navedenih činjenica, međusobno saglasni, dosljedni, jasni i ničim dovedeni u sumnju, a sam događaj nije osporen ni od strane odbrane optuženog.

677. Tako je zaštićeni svjedok „E“ izjavio da je optuženi Džananovića stalno dolazio u podrum, a da je njegova kancelarija bila iznad prostorije u kojoj su boravili zatočenici, „... imao je svcj kauč i on je dolazio i tukao nas.“. Kada su ga izvodili u Senadovu prostoriju na prizemlju, svezali bi mu ruke i počeli ispitivati, „*gcje su ti cjeca, gaje ti je sin .. tukli su me palicama i šakama .. najviše Senad.*“. Optuženog nije poznavao ranije, a od zatvorenih lica je saznao da je optuženi, kako kaže svjedok, „*razbcjnik, ubi, sve pobi ...*“, a u vezi sa tim, dodao je još i da su zatočena lica između sebe pričala da je 15 dana bio u Jagomiru, „... a kada se vrati, napje se i samo udara.“

678. Potvrdio je svjedok Saša Đurković da je optuženi imao kancelariju iznad podrumske prostorije u koju su prvo odveli Aleksu Đurkovića, da bi zatim, nakon što su mu oca snjeli u prostorije je svjedok bio sa ostalim zatvorenicima, „*onda su odveli mene*“. Odmah ga je optuženi počeo udarati bejzbol palicama, svim i svačim, uz prijetnje i psovke, te dodao, „*kad bi me udario pondrekom kao da me milovao*“. Spomenuo je još i da su komšije dolazile da gledaju maltretiranje i, „*ko stigne udari*“.

679. Nadalje, i svjedok Milomir Radović je u svom iskazu potvrdio da su gotovo svake noći dolazili i izvodili neke zatočenike u prostoriju iznad podruma, kojom prilikom se čula i tučnjava, a i kuknjava, te dodao da su se odvedeni u podrum vraćali krvavi, „... *neke i nisu vraćali, gcje su oni, ne znam*“. Sem toga, potvrdila navedeno i Savka Ivanović koja je izjavila da je odmah po njenom dolasku čistila navedenu prostoriju, „*Glavoguz, povikao je nama da čistimo malu prostorju kako bi sebi narjestio sto.*“

680. U tom pravcu, Vijeće je cijenilo i izjave svjedoka Gojka Čapare¹⁵³, zaštićenog svjedoka „A“¹⁵⁴ kao i Dragoljuba Stanojevića¹⁵⁵, a koji su pročitani na glavnom pretresu. S tim u vezi, svjedok Čapara je naveo da su neke zatočenike odvodili u tu prostoriju iz koje su se čuli jauci, a i njega su tukli u toj prostoriji, te dodao da ga je tukao optuženi Džananović. I svjedok „A“ je u svom iskazu potvrdio da su ljude izvodili iz podruma u prostoriju iznad gdje su ih udarali i rukama i nogama, kao i drvenim, ali i metalnim palicama po svim dijelovima tijela. Također, svjedok „A“ je u navedenoj izjavi potvrdila navode iz činjeničnog opisa ove tačke optužnice, navodeći da su muškarce izvodili u prostoriju iznad i vraćali ih pretučene i u besvjesnom stanju, „... *oblačili bi ih u luđačke*

¹⁵³ T-201 - Zapisnik o saslušanju svjedoka Gojko Čapara, posl.br. Kri 116/98 od 06.08.1998.godine, Opštinski sud u Rumi

¹⁵⁴ T-214-Zapisnik o saslušanju svjedoka „A“-Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, Sarajevo, broj: T20 0 KTRZ 0010560 15 od 17.09.2015.godine

¹⁵⁵ Zapisnik o saslušanju svjedoka Dragoljub Stanojević, sastavljen dana 10.juna1997.godine, Okružni sud u Subotici, broj: Kri – 34/97-2

košulje, Senad posebno, vezali bi im ruke na leđa, odvodili na sprat i tukli do iznemoglosti .. znali su im omotavati i srpske zastave na tijelo i tući ih u njima“. I svjedok Stancjević u izjavi govorio o odvođenju zatvorenika u navedenu prostoriju iznad podruma kad je odveden Čvoro kcjeg je poznavao od ranije i kcjeg je Senad naizvršenično sa još 2-3 mladića tukao nogarom od stola, a kada se onesvjestio, „... bacili su ga dole među nas, a dole je bila voda i blato i on je tu ležao cijelu noć. Čedo je bio obučen u bijelu košulju kcja je bila potpuno crvena od krvi i ojelovao je kao da je zamro“.

681. Cijeneći, dakle, kako iskaze saslušanih svjedoka, tako i materijalne dokaze, u odnosu na inkriminirani događaj i identitet optuženog, vijeće iste nalazi vjerodostojnim, istinitim i međusobno logički povezanim u jednu konzistentnu i uvjerljivu cjelinu, zbog čega, van svake razumne sumnje, opravdavaju zaključak vijeća da je optuženi Senad Džananović u kritičnom period, sam ili zajedno sa drugim licima dovodio zatočene civile u prostoriju iznad podruma, neposrednim učestvovanjem u opisanim radnjama izvršenja, kod oštećenih i pored prouzrokovnja fizičke boli, zasigurno imaju i karakter grubog nasrtaja na njihovo ljudsko dostojanstvo, a što predstavlja nečovječno postupanje, i koje je kao takvo bilo usmjereno prema zaštićenim osobama u smislu citiranih međunarodnih propisa.

682. Dakle, kada se sagledaju sve činjenice i okolnosti pod kojima je djelo počinjeno, a imajući u vidu provedene dokaze i dovodeći ih u međusobnu vezu, vijeće nalazi da jedini mogući zaključak jeste da isti, van svake razumne sumnje, potvrđuju činjenično utvrđenje, onako kako je to navedeno u tački (l) 2. l) izreke presude, odnosno potvrđuju da je optuženi Senad Džananović, postupajući kao saizvršilac, opisanim radnjama ostvario sva bitna obilježja krivičnog djela koje mu je stavljeno na teret, na način da je u periodu od početka maja do kraja jula 1992. godine, sam ili zajedno sa drugim njemu poznatim licima, iz zatočeničke prostorije svakodnevno izvodio zatočenike, među kojima je bio i svjedok „E“, nekima vezivajući ruke, oblačeći „ludačke“ košulje ili obmotavajući im srpsku zastavu oko tijela, odvodio ih u prostoriju u prizemlju, gdje ih je, u namjeri nanošenja snažnih tjelesnih i duševnih bolova, jako tukao rukama, nogama, drvenim palicama, po glavi, leđima, međunožju i drugim dijelovima tijela, od kojih je zatočenicima tekla krv, zadobijali su rasjekotine i ožiljke po glavi i drugim dijelovima tijela, otežano su se kretali i mokrili krv, gubili svijest, nakon čega ih je vraćao u zatočeničke prostorije, dok se pojedinim zatočenicima nakon toga gubi svaki trag.

683. Dakle, imajući u vidu sve navedeno, Vijeće je našlo dokazanim, na nesumnjiv način, da je optuženi Senad Džananović kao saizvršilac preduzeo radnje za koje je oglašen krivim, a u kojim radnjama su se ostvarila obilježja krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. KZ SFRJ.

Tačka (l) 2. m) osuđujućeg djela izreke presude

684. Tačkom (l) 2. m) izreke presude optuženi Senad Džananović oglašen je krivim da je u periodu od početka maja do kraja jula 1992. godine, sam ili zajedno sa drugim njemu poznatim licima, nakon što iz zatočeničke prostorije izvodio zatočenike i odvodio u prostoriju u prizemlju iste stambene zgrade gdje ih je krvnički zlostavljao, u istu prostoriju naknadno dovodio svjedoka „A“ koju je tjerao da mu pere krvave noge i pod koji je sav bio krvav, kojom prilikom je udarao nogama po glavi i cijelom tijelu i psovao joj majku četničku.

685. Vijeće je, na temelju izvedenih dokaza, na nesumnjiv način našlo utvrđenim da je optuženi u prizemlju stambene zgrade u ul. Trg ZAVNOBIH br. 21, nečovječno postupao

prema zaštićenom svjedoku „A“, na način kako je to opisano u izreci presude, smatrajući, prije svega, iskaze oštećene „A“¹⁵⁶ i zaštićenog svjedoka pod pseudonimima „B“¹⁵⁷, vjerodostojnim, istinitim, međusobno saglasnim, dosljednim, jasnim i ničim dovedenim u sumnju.

686. Svjedoci pod pseudonimima „A“ i „B“ su na jasan, decidan i uvjerljiv način opisali postupanje optuženog u stanu stambene zgrade na broju 21. Trga ZAVNOBIH-a u B-fazi i Vijeće nije imalo razloga da ovakvim iskazima svjedoka u potpunosti ne pokloni vjeru.

687. Svjedok „A“ je na Zapisniku o saslušanju svjedoka, opisujući strahote koje je optuženi činio zatočenicima, a i njoj lično, pri tome govoreći da su oz podruma izvodili muškarce na sprat stambene zgrade i vraćali ih pretučene, krvave, nekada i u besvjesnom stanju, „*tukli do iznemoglosti*“, da bi zatim, uvijek zvao nju, samu, a nekada i zajedno sa drugim ženama, na sprat, a nakon premlaćivanja muškaraca i tjerao je da mu pere krvave noge i pod koji je bio sav krvav, i pri tome, kako navede „A“, „... *udarao nogama ... psovao četničku majku*.“

688. Svjedok „B“ je potvrdila navode svjedoka „A“ kada je na glavnom pretresu opisivala seksualne torture kojima je bila izložena od strane optuženog Džananovića, te dodala, da ju je optuženi izvodio na silovanje, a nekad bi nju zajedno sa svjedokom „A“, kao i *malom Radovićkom* i Zorom Tomić izvodio i silovao, ali i odvodio drugima da isto čine.

689. Nakon toga, Vijeće je primjetilo da je svjedok „B“ bila vidno potresena, zastala je sa svjedočenjem i počela plakati, da bi, a prije nego što je nastavila, izjavila, ... *ma bilo je još, ali ne znam šta bih još rekla ...*“, i opet zastala, zatim nastavila, izjavivši da nije samo *Sejo* im to radio, „*bilo ih je 3-4*“, ali ne zna ko su bila ta lica, te dodala da su ih i pored silovanja, i udarali, zlostavljali, izgladnjivali, a i tjerali da rade. U vezi sa tim, navela je da su na gornjim spratovima, iznad podruma bile kancelarije koje su čistili, kako reče svjedok „B“, „... *2-3 puta su nam dali da jedemo, dok smo tu radil, čistili*.“

690. Dakle, ovakav iskaz svjedoka, Vijeće nalazi iskrenim, svjedok je, bez bilo kakvih namjernih konstrukcija, jednostavno i upečatljivo opisao šta im se zaista dešavalo u podrumskim prsotorijama stambene zgrade u ulici Trg ZAVNOBIH br. 21, ne samo u odnosu na postupanje optuženog Džananovića, već i u odnosu na sva događanja, od trenutka kada je dovedena, pa do njenog izlaska sa konvojem UNPROFOR-a iz Sarajeva 1992. godine.

691. Bez obzira na prednje navedeno, cijeneći iskaz svjedoka „B“, a u svjetlu iznesenih prigovora odbrane s ciljem osporavanja kredibiliteta ovog svjedoka, Vijeće, nalazi da je svjedok bio, unekoliko, konfuzan prilikom davanja odgovora, što je, prije posljedica sposobnosti izražavanja i reprodukovanja, odnosno iznošenja sjećanja na ovaj događaj, koje je za svjedoka i sada traumatično, nego želje i namjere da optuženog tereti za nešto što ovaj nije učinio. Međutim, to nije umanjilo istinitost, uvjeljivost i pouzdanost njenog

¹⁵⁶ Na ročištu za nastavak glavnog pretresa dana 25.02.2020. godine Vijeće prihvatilo prijedlog Tužilaštva da se Zapisnik o saslušanju svjedoka „A“, Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, Sarajevo, broj: T20 0 KTRZ 0010560 15 od 17.09.2015.godine (**T-214**), kao i Zapisnik o prepoznavanju lica na osnovu fotografija, svjedok „A“, Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, Sarajevo, broj: T20 0 KTRZ 0010560 15 od 17.09.2015.godine (**T-214A**), pročitaju i koriste kao dokazi na glavnom pretresu.

¹⁵⁷ Svjedočila na glavnom pretresu dana 12.01.2018. godine

svjedočenja da je upravo optuženi Džananović preduzeo radnje izvršenja onako kako su navedene u činjeničnom opisu pod tačkom (l) 2. m) osuđujućeg dijela izreke presude.

692. Osim toga, odbrana prvooptuženog je osporavala i iskaz ovog svjedoka u pogledu identifikacije optuženog, pozivajući se na dio iskaza svjedoka datog pred Tužilaštvom dana 08.03.2016. godine: „*Taj Sejo je bio mlađi čovjek, oko 30 godina, tada sam ga češće viđala. Dobro sam ga upamtila za sva vremena,*„. Svjedok je navdenu potvrdila, zatim i ponovila da jeste bio mlađi, *oko 30 godina*, i kako reče, „*... i crn, ne bih ga ja sada ni poznala*“.

693. Međutim, Vijeće prigovor Senadove odbrane, nalazi neosnovanim, prevashodno jer svjedok „B“, opisuje lik optuženog iz inkriminisanog perioda slično kao i većina drugih svjedoka, te istovremeno, iskreno odgovara da ga sada ne bi prepoznala, pa iako, za Vijeće to nije od odlučnog značaja, ipak je malo vjerovatno da svi svjedoci griješe u pogledu identiteta optuženog. U tom pravcu, Vijeće napominje da se ne može od svjedoka očekivati da se tačno sjeti svakog detalja, s obzirom na njeno tadašnje, psihičko opterećenje u atmosferi konstatnog straha i neizvjesnosti i stalnom iščekivanju novih premlaćivanja i seksualnih izživljavanja, a koje je, prema mišljenju Vijeća, u mnogome uticalo na oštećenje sadašnjeg duševnog stanja, a što je svjedok „B“ jasno i pokazivala tokom glavnog pretresa (*plač, suze i pauze*).

694. Dakle, vijeće, bez dvojbe, poklanja vjeru iskazu ovog svjedoka, nalazeći da svjedok govori o doživljenom, jasno identifikujući optuženog kao izvršioca opisanih radnji pod ovom tačkom izreke presude, bez želje da ga tereti i više od objektivno doživljenog, niti da preuveliča patnje koje je pretrpila. Vijeće je zaključilo da je postupanje optuženog prema oštećenom svjedoku „A“ doseglo prag nečovječnog postupanja i da je, kao takvo, bilo usmjereno prema zaštićenoj osobi u smislu citiranih međunarodnih propisa.

695. Nadalje, Vijeće je, u odnosu na inkriminacije opisane pod tačkom (l) 2. m) izreke presude cijenilo i iskaze svjedoka Koste Kosovića i Čedomira Čvora, koje je optuženi zlostavljao na sličan način, tjerajući ih da čiste podove, za koje vrijeme ih je zlostavljao i ponižavao, međutim, Vijeće je, između ostalog, optuženog oglasilo krivim da je radnjama opisanim pod tačkama (l) 2.c), d), e), f) (*Čedo*) i k) (*Kosta*), nečovječno postupao prema civilima Čvori i Kosoviću, i time počinio krivično djelo Ratnog zločina protiv civilnog stanovništva iz člana 142 KZ SFRJ. Sem toga, i svjedok Savka Ivanović je na glavnom pretresu istakla da je zajedno sa drugim ženama vođena na čišćenje Senadove kancelarije koja se nalazila u podrumu ispod *malog Konzuma*.

696. Dakle, kada su u pitanju iskazi ovih svjedoka vijeće im poklanja vjeru smatrajući da su istiniti i vjerodostojni, i kao takvi posredno potvrđuju iskaze zaštićenih svjedoka „A“ i „B“, jer isti oslikavaju način postupanja optuženog Džananovića prema zatočenim licima u podrumskim prostorijama stambenih zgrada u B-fazi.

697. Dovodeći sve navedeno u vezu sa činjenicom da su skoro svi svjedoci u svojim iskazima na glavnom pretresu, navodili seksualne torture kojima su bile izložene oštećene „A“ i „B“, ali i druge oblike fizičkog i psihičkog maltretiranja oštećenih, o kojima su im one lično govorile, ili su ih lično vidjeli, a pojedini i doživjeli, Vijeće nalazi da jedini mogući zaključak jeste da isti, van svake razumne sumnje, potvrđuju činjenično utvrđenje, onako kako je to navedeno u tački (l) 2. m) izreke presude, odnosno potvrđuju da je optuženi

Senad Džananović, opisanim radnjama nečovječno postupao prema oštećenim čime je ostvario sva bitna obilježja krivičnog djela koje mu je stavljeno na teret, na način opisan pod navedenom tačkom osuđujućeg dijela izreke presude.

698. Stoga, a imajući u vidu sve prethodno navedeno, Vijeće je našlo dokazanim na nesumnjiv način da je optuženi Senad Džananović preduzeo radnje opisane pod tačkom (I) 2.m) za koje je oglašen krivim, a u kojim radnjama su se ostvarila obilježja krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. KZ SFRJ.

Tačka (I) 2. p) osuđujućeg dijela izreke presude

699. Tačkom (I) 2. p) izreke presude optuženi Senad Džananović oglašen je krivim da je neutvrđenog dana od kraja juna do 20. jula 1992.godine, u zatočeničku prostoriju Senad Džananović je donio komad pite koju je dao svojim vučjacima da jedu, a nakon što su je isti jeli, ostatke dao izgladnjelim zatočenicima da jedu, namjerno im nanoseći snažne duševne bolove.

700. Vijeće je, na temelju izvedenih dokaza, na nesumnjiv način našlo utvrđenim da je optuženi u podrumskim prostorijama zatočeničkog objekta u ul. Trg ZAVNOBIH br. 21, nečovječno postupao prema zatočenicima, na način kako je to opisano u ovoj tački potvrđene optužnice, smatrajući, prije svega, iskaze svjedoka Mubere Šahinagić i Ljube Ivanovića istinitim i vjerodostojnim, i ničim dovedenim u sumnju.

701. Svjedoci Mubera Šahinagić i Ljubo Ivanović su na jasan, decidan i uvjerljiv način opisali postupanje optuženog izgladnjelim zatočenicima i Vijeće nije imalo razloga da ovakvim iskazima svjedoka u potpunosti ne pokloni vjeru.

702. Naime, svjedok Mubera Šahinagić, u svom iskazu, navodi da je početkom 1992. godine živjela na Alipašinom polju. Početkom agresije radila je u DZ Omer Masilć, da bi otvaranjem ambulante u B-fazi, prešla tu da radi, „sredinom aprila, početkom maja“. Naglašava da je ambulanta otvorena zbog potreba lokalnog stanovništva za zdravstvenom zaštitom, obzirom na izolovanost naselja, a već su počeli pristizati ranjenici, kao i druga bolesna lica. Navodi da je ambulanta po formiranju TO, bila u nadležnosti Štaba, „vodili smo se kao sanitetsko osoblje.“, u kojoj su, pored nje, od medicinskog osoblja, bili još i dr Ruždija Rožajac (stomatolog), Smiljana Viteškić, Samir Kazić, dr Slobodan Papić (komisja za penzionisanje).

703. Opisujući stanje u ambulanti, ističe da je bila veoma dobro opremljena, imali su i pedijatra, i ljekara opšte prakse, jer upravo zbog pomenute izolovanosti, od početka agresije je bilo mnogo ranjenih, koje je vojska prevozila u Klinički centar, jer ambulanta nije mogla pružiti sve medicinske usluge. Također, navela je da poznaje Samira Kahvedžića zv Kruško, „komšija, drug, znam mu roditelje“, dodajući da je bio komadant štaba TO Stela, što u konkretnom slučaju znači da je i sanitetskom osoblju bio nadređeni, ali i da pored Kruške poznaje dosta ljudi, „cijela ulica je bila pripadnik tog Štaba.“. S tim u vezi, navodi da joj je lice Glavoguz poznat, vojnik u Štabu, te dodaje da je bio agresivan čovjek, tukao je ljude, mada kako to samo kaže, „nisam bila u prilici da vidim da je nekoga maltretirao ili udarao, klonila sam se toga...“.

704. Na kraju, u vezi optuženog Džananović, navodi da se on isticao po tome što su on i Šain imali psa, „ko Kruško“, kojeg su hranili, „čak i kokošjim jajima“ i to na očigled običnog

stanovništva u B-fazi, koje je i pored konstantnog straha od bombardovanja i snajpera, gladovalo, što je za nju bilo neprihvatljivo i šokantno, zbog čega se požalila Samiru.

705. Osim toga, Vijeće je cijeno i iskaz¹⁵⁸ svjedoka dat u Tužilaštvu BiH dana 22.12.2019. godine, te nalazi, da je isti saglasan sa iskazom na glavnom pretresu, posebno u dijelu koji se odnosi na njoj poznate pripadnike Štaba. Tako je svjedok, odgovarajući na pitanja OSL, koga još osim Kruške u Štabu poznaje, odgovorila: *„Dobro sam poznavala Nihada Geku, bio mi je dobar drug, imao je neku funkciju u štabu „Stela“, poznajem još pripadnika po nadimcima i sjećam se jednog Glavoguza, Kimuna, braću Škoro, Božu Šaina iz „C“ faze i njegovog brata Zdenka, Jasmina Erovića bio je u društvu sa Jukom Prazinom kada bi dolazio na Alipašino poje. Glavoguz i Šain su bili poznati tu u naseju po tome što su vojeli da tuku jude. Glavoguz je vodio sa sobom nekog psa kao i Kruško i oni bi im davali da jedu kokošja jaja dok su jude gladovali što je meni bilo strašno.“*

706. Također, navedeno je potvrdio i svjedok Ljubo Ivanović, koji je 25.06.1992. godine zajedno sa grupom civila srpske nacionalnosti sa Aneksa doveden u podrumske prostorije na broju 21, *mali Konzum*, u kojem su bile gajbe, kartoni, *„bilo je 5 ili 6 jude“*. Opisujući uslove, kao i ishranu za vrijeme zatočeništva, navodi da su dobijali po šnitu dvije tankog hljeba, premazanog eurokremom, *„drugo nije bilo“*, dok je za to vrijeme, optuženi Senad, kerovima koje su vodali po Trgu, *„... pa bi im donosio pite, bureka, pa pašćad ne mogu pjest, pa donesu nama.“*

707. Iskazi saslušanih svjedoka koji su govorili o hranjenju životinja u uslovima gdje vlada glad i s tim u vezi o radnjama optuženog Senada Džananovića, u čvrstoj su međusobnoj vezi, saglasni u svim bitnim okolnostima, jedan drugog potkrepljuju i dopunjuju, tako da nije bilo razloga da ovakvim iskazima Vijeće ne pokloni vjeru kao istinitim i vjerodostojnim, te na osnovu istih, van svake razumne sumnje, utvrdi da je optuženi Džananović počinio radnje kako je to opisano u izreci presude, tim prije što odbrana ni na koji način nije dovela u pitanje autentičnost navedenih svjedočenja.

708. Međutim, i pored toga, što je Vijeće van svake razumne sumnje utvrdilo da je optuženi Džananović počinio radnje opisane u činjeničnom opisu tačke (I) 2, p) potvrđene optužnice, Vijeće je imao utvrditi, da li je opisano postupanje optuženog doseglo prag nečovječnog postupanja i da je, kao takvo, bilo usmjereno prema zaštićenoj osobi u smislu citiranih međunarodnih propisa.

709. Naime, vijeće je, u tom smislu, sagledalo sveukupan kontekst, posebno opšte okolnosti i stanje zatočenih lica nastalih od posljedica, pretežno Senadovih zlostavljanja, u momentu počinjene inkriminacije opisane tačkom (I) 2. p) potvrđene optužnice. U vezi sa navedenim, u svom iskazu, između ostalog, svjedokinja Šahinagić opisuje uslove u kojima funkcioniše rad ambulante, navodeći: *„... bilo je puno teško ranjenih, npr prilikom jednog granatiranja Trga, bilo je ranjeno jedno 15 lica, u tom obimu smo znali primati povijeđene, u pravilu je više ranjenih civila, nego vojnih lica ...“*, dok svjedok/oštećeni Ivanović opisuje stanje zatočenih lica, u vrijeme Senadovog djelovanja, ili kako to reče Ljubo: *„... Radomir*

¹⁵⁸ T-10 Zapisnik o saslušanju svjedoka Mubera Šahinagić, sačinjen od strane Tužilaštva BiH, broj: T20 0 KTRZ 0010560 15, od 22.12.2019. godine

je bio sav izboden, a na Elezu su izvršili malu nuždu, video sam da mu iznad glave neki stciji, a Elez svezan dok mu to radi ... i Šećerova. Ne znam ko mu uradi, neki pomali momak je bio ... Šećerov sav izboden po leđima, upajen rešo, zagrju nož i stavi mu na ruku ...”

710. Dakle, radnje optuženog, nesumnjivo su oštećenim, u vrijeme kada su preduzimate, bile usmjerene na poniženje i degradiranje zatočenih lica, što, prema mišljenju Vijeća, ima karakter grubog nasrtaja na njihovo ljudsko dostojanstvo, a svakako predstavlja vid nečovječnog postupanja. Kada se navedeno dovede u vezu sa konkretnim događajem, Vijeće nalazi, da je kod optuženog, *in tempore criminis*, postojala namjera da ih još i dodatno ponizi i degradira, a što, po mišljenju ovog Vijeća, nesumnjivo predstavlja grubo kršenje međunarodnog humanitarnog prava.

711. S tim u vezi, Vijeće zaključuje da je optuženi svoj položaj iskoristio da oštećene izloži dodatnoj patnji i poniženju, bio je svjestan svojih radnji, posljedica koje istim prouzrokuje i htio je njihovo nastupanje, zbog čega je radnje, u kojima su se ostvarila obilježja nečovječnog postupanja, kao ratnog zločina protiv civilnog stanovništva, preduzeo sa direktnim umišljajem.

712. Dakle, imajući u vidu sve navedeno, vijeće je našlo dokazanim, na nesumnjiv način, da je optuženi Džananović Senad preduzeo radnje za koje je oglašen krivim, a u kojim radnjama su se ostvarila obilježja krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. KZ SFRJ.

Tačka (l) 2. u) osuđujućeg dijela izreke presude

713. Tačkom (l) 2. u) izreke presude optuženi Senad Džananović oglašen je krivim da je neutvrđenog dana u periodu od kraja juna do druge polovine jula mjeseca 1992. godine gdje su nezakonito držani zatočeni Ljeposava Pešić i njen mladb sin Duško Pešić, isti odvođeni iz zatočeničkih prostorija u prostoriju na spratu, gdje su im namjerno nanošeni snažni tjelesni i duševni bolovi, od kojih su jaukali, Duško Pešić je molio da ga ubiju i vraćan u zatočenički objekat u vojnoj uniformi JNA, natečene glave, u krvnim podlivima i prestašen, gdje je prisiljavan da pričao kako je klao po Grbavici i gdje su Senad Džananović i njemu poznati vojnici nekoliko puta silazili i tukli Duška Pešića i Ljeposavu Pešić rukama, nogama, gumenim palicama, kundacima pušaka po cijelom tijelu, gasili Dušku Pešiću cigarete po grudima, Senad Džananović mu je prijetio da će ga zaklati nožem koji je držao u ruci, namjerno im nanoseći snažne tjelesne i duševne bolove i rane od kojih su krvarili, te su oboje istog dana toga izvedeni, nakon čega im se gubi trag, a njihovi posmrtni ostaci naknadno pronađeni.

714. Vijeće je, na osnovu provedenih dokaza, sudijsko uvjerenje o krivičnoj odgovornosti optuženog za radnje opisane pod ovom tačkom izreke presude, sa sigurnošću utvrdilo prevashodno na iskazima svjedoka, koji su potvrdili opisane radnje, odnosno očevidaca koji su bili prisutni prilikom zlostavljanja oštećenih Duška Pešića i Ljeposave Pešić i čiji su iskazi, u pogledu navedenih činjenica, međusobno saglasni, dosljedni, jasni i ničim dovedeni u sumnju, a sam događaj nije osporen ni od strane odbrane optuženog.

715. Tako je svjedok Saša Đurković govorio o Pešićima kada je opisivao Senadovo zlostavljanje zatočenih lica, koji su bili zajedno sa njim u *drugom podrumu*, te između

ostalnih, svjedok je pomenuo zatočene „A“ i „D“, Aleksu Đurkovića, 4-5 žena, neka Zora, Čvoto Elez, koje je optuženi Džananović redom maltretirao, kao i Duška, kako reče Saša, „*bio je i Pešić Duško doveli su ga, imao je oko 19-20 godina, pričao je da je došao kod majke u civilu, a bio je na redovnom službenju vjcnog roka, tad su ga uhvatili i doveli tu*“. Svjedok također, opisuje Duška Pešića i nakon što su ga vratili u podrum, „*... nisam mogao vjerovati da za pola sata čovjek može da promjeni totalno lični opis, ogromna glava ...*“. Navodi da su kasnije doveli mu i majku u podrum, gdje mu niko nije smio dati ni čašu vode, te zatim dodaje, „*jednu večer su odveli Pešić Duška i njegovu majku i ja ih nikada više nisam vidio*“. Govorio je svjedok da nikada nije vidio da neko može biti u takvom stanju, kao što je bio Duško, kada su ga doveli u podrum, „*... to je nešto najgore što sam vidio u životu, takvu izobličnost tjela i lica ja nisam nikad vidio*“.

716. Svjedočeći na navedene okolnosti, svjedok Milenko Višnjevac, je na upit tužioca o zatočenoj majci i sinu, odgovorio da je Dragan Pešić jedan dan doveden ujutro, prije podne, u drugi zatvor, a poslije podne je dovedena i njegova majka sa još jednom ženom, i u vezi sa naveo, „*... on je bio obučen u vjcnu uniformu i sav je krvav bio, glava mu je malte ne visila, sjedio je pored vrata, kad su mu doveli majku i još jednu ženu, ona nije srjela da ga pogleda, sav je bio slomljen, nije govorio ništa*“. Dalje navodi da je nekada pred večer odveden i više ga nikada nije vidio, niti je saznao o njemu ništa, s tim da je potvrdio da su i te dvije žene, njegova majka i ta druga žena, odvedene zajedno sa njim, ili kako to Višnjevac ističe, „*... kako je doveden tako isprebjan i krvav sjeo je pored vrata, nikoga nije ni dohvatio, ni dolazio po njega dok ga nisu odveli. Dragan, njegova majka i ta žena kako su odvedeni nisu ih više vraćali niti ja šta znam o njima*“.

717. Da je u prethodno navedenom zlostavljanju Duška Pešića učestvovao i optuženi Senad Džananović, Milenko je potvrdio u Službenoj zabilježici¹⁵⁹ obavještajnih organa RS-a od 10.10.1993. godine, sastavljenoj na okolnosti obavljanja informativnog razgovora sa svjedokom, a nakon njegovog prebjega iz Neđarića na Ilidžu dana 03.10.1993. godine u kojem zlostavljanje i ubistvo Duška Pešića i njegove majke Ljeposave vezuje, između ostalog, za optuženog Senada Džananovića

718. Posebno detaljan je bio svjedok Mirko Popara kada je govorio o Pešićima, potvrđujući da je Duško dovezen jednu noć u trenerci i tada su ga odveli u kancelarije na spratu i presvukli u JNA uniformu, pošto su ga nakon dva sata vratili u podrum, „*... u vjcnj uniformi, on je bio dosta istučen, jedno oko mu je bilo zatvoreno*“. Kasnije su opet dolazili i pitali ga da li saraduje sa srpskom vojskom, na što je Duško odgovorio potvrdno. Nakon toga odlaze, a svjedok ga pita, „*... jesi li to radio, a on kaže nisam ja to ništa radio ali su mi rekli ako to priznam da će mi biti olakšavajuća okolnost*“. Popara je gotovo na istovjetan način kao i prethodni svjedoci, opisivao njegovo zlostavljanje, „*... njega su stvarno maltretirali i tukli, čak je jedan dan došao vjcnik, po naglasku mislim da je bio Albanac, nožem ga je rasporio sa stran, procurila je krv, a njegove oči su skoro bile zatvorene od udaracaca*“. Na kraju svog iskaza u dijelu o Pešićima, svjedok je potvrdio da su jedne večeri odveli i majku i njega iz zatvora, te da mu je poslije izvjesnog vremena jedan vojnik Armije RBiH, „*... oni su ubijeni i sahranjeni kod Bitumenke u Neđarićima*“.

¹⁵⁹ T-36-MUP republike Srpske Služba nacionalne bezbednosti SSB – Sektor SNB Ilidža Linija rada broj: 111/93-00002 od 10.10.1993. godine Službena zabilježica – Informativni razgovor sa Višnjevac Milenkom ERN 03714361 – 03714366

719. Da je oštećeni Duško bio u uniformi JNA kada je maltretiran, potvrdili su saglasnim izjavama i svjedoci iz Vrbovske, Radmila Radović, Savka i Ljubo Ivanović, koji je na glavnom pretresu izjavio da su bili sa njima u podrumu i majka i sin koji je doveden u trenerci, da je imao oko 22-23 godine, te da su ga poslije obukli u uniformu JNA, da bi onda rekli u vezi njega da je, „... *vcjnik uhvaćen na Grbavici i doveli ga u zatvor, poslije su mu i majku doveli,*“, dok Savka izjavljuje da su ga nakon toga počeli maltretirati, udarati, „... *žestoko je izudaran, udarao ga je ko je god stig'o, vicjela sam da su gasili cigaru u njedrima, ne znam šta je sa njim bilo ... više su njega tukli, on je bio skroz krvav, i majka mu je vrištala gore na spratu.*“, a Radmila dodaje, „... *momak sa Grbavice i njegovu majka tu su dovedeni, i tog momka su prisijavali da opisuje klanje muslimanki...*“.

720. Kada je u pitanju njegov izgled, stanje, nastalo usljed maltretiranja, na glavnom pretresu je opisivao i svjedok Čedomir Čvoro, kada je navodio da su zatvorenici izgledali krvavo, pocijepano, kao u filmu strave i užasa, a posebno je to bilo izraženo kada je opisivao Pešiće, „*Porodica Pešić (sin i majka) su bili užasno maltretirani, za 2-3 dana su nestali*“.

721. Sem toga, Vijeće je cijenilo i iskaz Dragoljuba Stanojević je u svojoj izjavi (T-213) od 26.03.2020. godine koja je pročitana na glavnom pretresu dana 26.02.2020. godine svjedočio i na okolnost zlostavljanja lica koje po svemu odgovara Dušku Pešiću, te naveo, „*Doveli su mladića kcji je bio 1972 godište i njega su na ulici uhvatili i doveli, i posle su ga odveli iz podruma obukli mu uniformu JNA i stavili mu šubaru na glavu i govoreći mu da je on ortodoksnii četnik.*“. Naveo je da ga je tu, između ostalih, tukao i Senad, te istakao da ga je optuženi zajedno sa njemu poznatim vojnicima tukao i maltretirao, da bi, „... *jedne večeri došla je kao neka kontrola goje su tom mladiću izbili oko i neka ženska kcja je bila sa tom ekipom zarila noktom u oko i oko se prosulo*“.

722. Na koncu, i svjedok Dragan Pešić, sin i brat stradalih Pešića, je izjavio da je saznao od komšija iz Masarikove ulice, da su mamu i brata odveli, „... *ti pripadnici TO, neki u crnim uniformama, tako mi je rečeno.*“. Dalje je svjedok naveo da je tražio njihova tijela, prijavljivao nestanak i potragu kako preko srpskih, tako i preko Međunarodnog crvenog krsta i sličnih međunarodnih organizacija za traženje nestalih, ali i preko Instituta za nestala lica, ali nije uspio ništa da sazna, sve do 2008. godine kada su ga kontaktirali iz MKCK Beograd, jer kako kaže svjedok, „... *kod njih sam davao krv za DNK analizu, i obavjestili su me da se mcj DNK podudara sa nekim kostima kcje su oni pronašli, i rekli su mi da su iskopani na pomoćnom stadionu „Koševo*“. Na kraju je dodao da ni do danas nije preuzeo tijela niti ih je uspio sahraniti.

723. Vijeće je uvidom u Karticu¹⁶⁰ nestalog lica Duška Pešića, kao i Karticu¹⁶¹ nestale Ljeposave Pešić utvrdilo da su isti nestali dana 26.06.1992. godine u Sarajevu nakon odvođenja iz stana u Masarikovoj ulici, te da su posmrtni ostaci ovog tijela ekshumirani iz masovne grobnice „Pomoćni stadion Koševo“, kojom prilikom je ekshumirani posmrtni ostaci najmanje 27 osoba, koje su bile u 28 vreća, te obilježeni brojevima od 1-27, a naknadno je utvrđeno da su posmrtni ostaci oštećenih obilježeni pod brojevima 21, 24 i 25. U rubrici, dodatna zapažanja, navedeno je da je Duško Pešić identifikovan u organizaciji

¹⁶⁰ T-115 Vlada Republike Srpske Operativni tim za traženje nestalih lica, Kartica nestalog lica na ime Pešić Duško broj BAZ-a 108167-1

¹⁶¹ T-116 Vlada Republike Srpske Operativni tim za traženje nestalih lica, Kartica nestalog lica na ime Pešić Ljeposava broj BAZ-a 108167-2

Kancelarije za traženje nestalih RS u Istočnom Sarajevu, odnosno da je pozitivan DNK nalaz na ime Duško Pešić dostavljen dana 02.08.2007. godine, dok je u istoj rubrici Kartice Ljeposave Pešić, navedeno da je ista identifikovana u organizaciji Kancelarije za traženje nestalih RS u Istočnom Sarajevu, odnosno da je pozitivan DNK nalaz na ime Ljeposava Pešić dostavljen dana 13.07.2010. godine. Sem toga, u Informaciji¹⁶² i dokumentacij Instituta za nestale osobe broj: 03/1-40-2-1793/16 od 10.10.2016. godine, pod rednim brojem 6. navedeno je lice Duško (Dragoljub) Pešić, rođen 24.10.1972. godine u Sarajevu, te da je prema prijavi nestao dana 01.07.1992. godine u Neđarićima, Sarajevo, koja je verificirana pod brojem INO 18141, identificiran dana 19.10.2007. godine što je i konstatovano u Zapisniku o identifikaciji broj 157/2007 od 19.10.2007. godine. U navedenom aktu Instituta pod rednim brojem 7. navedeno je lice Ljeposava (Andrija) Pešić, rođena 05.09.1943. godine u mjestu Međaši, opština Bijeljina, koja je prema prijavi nestala dana 26.06.1992. godine u ulici Tome Masarika, Sarajevo, a koja je verificirana pod brojem INO 18141, te identificirana dana 19.10.2007. godine što je konstatovano u Zapisniku o identifikaciji broj 158/2007 od 19.10.2007. godine.

724. Kada je u pitanju identifikacija oštećenih Duška i Ljeposave Pešić, Vijeće je utvrdilo na osnovu materijalne dokumentacije uložene od strane Tužilaštva u sudski spis, prevashodno, na osnovu dokaza Tužilaštva **T-169**¹⁶³ u odnosu na Pešić Duška, te dokaza **T-170**¹⁶⁴ u odnosu na Ljeposavu Pešić. S tim u vezi, Vijeće, prije svega, ne dovodi u pitanje činjenicu da su iz masovne grobnice na lokalitetu pomoćnog stadiona Koševo u Sarajevu, prilikom vršenja ekshumacije, dana 27.11.1998. godine, pronađeni skeletni ostatci ljudskog porjekla, koji, po lokalitetu pronalaska, te njihovim anatomo-morfološkim karakteristikama, kao i brojnosti, pripadaju dvjema osobama, od kojih se može zaključiti da navedeni ostaci, obilježeni oznakama *PKF 20LF, PKF 20T, PKF 24LT i PKF 20 RH* pripadaju muškom spolu, za koje je utvrđeno nakon provedene DNA analize da pripadaju oštećenom Dušku Pešiću, odnosno posmrtni ostaci obilježeni oznakama *PKF 24SK, PKF 25LT, PKF19T i PKF 23 POMOCNI STADION NN 24* pripadaju ženskom spolu, za koje je utvrđeno nakon provedene DNA analize da pripadaju oštećenoj Ljeposavi Pešić. Navedeno proizilazi iz Zapisnika o sudskomedicinsko i kriminalističko tehničkoj obradi mrtvog tijela Republika Srpska Vlada Komisija za traženje nestalih i zarobljenih lica, koje je sačinio prof dr Željko Karan i koji je na glavnom pretresu potvrdio navode iz navedenih Zapisnika, te pojasnio proces od ekshumacije do identifikacije posmrtnih ostataka.

725. U tom pravcu, vještaku je na glavnom pretresu prezentovana Fotodokumentacija¹⁶⁵ od 23.02.1999. godine, a koja se odnosi na oba oštećena lica,

¹⁶² **T-177**-Informacija i dokumentacija Institut za nestale osobe broj: 03/1-40-2-1793/16 od 10.10.2016. godine

¹⁶³ **T-169**-Zapisnik o sudskomedicinskoj i kriminalističko tehničkoj obradi mrtvog tijela obilježeno brojem „25A“ i „25B“ sa Zapisnicima o sudskomedicinskoj i kriminalističko tehničkoj obradi mrtvog tijela obilježeno brojem „21B“ i Zapisnikom o sudskomedicinskoj i kriminalističko tehničkoj obradi mrtvog tijela obilježeno brojem „21A“ uz DNA Report od 26.01.2007. godine, DNA Report od 28.06.2007. godine, DNA Report od 15.08.2007. godine, DNA Report od 19.10.2007. godine, DNA Report od 02.08.2007. godine i Zapisnikom o identifikaciji posmrtnih ostataka Vlada RS Kancelarija za traženje nestalih i zarobljenih lica broj: 157/2007 od 19.10.2007. godine Pešić Duško

¹⁶⁴ **T-170**-Fotodokumentacija od 23.02.1999. godine Pešić Ljeposava, Zapisnik o sudskomedicinskoj i kriminalističko tehničkoj obradi mrtvog tijela obilježeno brojem „24“ i Foto dokumentaciju od 23.02.199. godine uz DNA Report od 26.01.2007. godine, DNA Report od 13.02.2007. godine, DNA Report od 13.02.2007. godine, DNA Report od 17.01.2008. godine, DNA Report od 02.08.2007. godine, DNA Report od 13.07.2007. godine, DNA Report od 13.07.2010. godine i Zapisnik o identifikaciji posmrtnih ostataka Vlada RS Kancelarija za traženje nestalih lica broj: 158/2007 od 19.10.2007. godine Pešić Ljeposava

¹⁶⁵ **T – 171** Foto dokumentaciju od 23.02.1999. godine, Zapisnik o sudskomedicinskoj i kriminalističko tehničkoj obradi mrtvog tijela obilježeno brojem „21B“ i Zapisnik o sudskomedicinskoj i kriminalističko tehničkoj obradi mrtvog tijela obilježeno brojem „21A“ i Foto dokumentacija od 23.02.1999. godine

vještak je istakao da ma na prvoj fotografiji, čim se pogleda, odmah je jasno da se tu nalazi više od jedne osobe, te dodao da, „... sa jedne strane imate jednu omarju kcja je cijela očuvana, a s druge strane imate fragmente lobanje i samo to je već dovoljno da kažete da tu imamo najmanje dvije osobe.“. Nakon razvrstavanja, kako vještak navodi, jasno se vidi da su obje te osobe nekompletne. Prva lobanja na kojoj se vidi da je cijela, na njoj nema znakova povrijeđivanja, donji ekstremiteti djelimično fale, dijelovi potkoljenica nedostaju. Sljedeće dvije fotografije ukazuju na zubni status, koji je nekad u to vrijeme bio značajan za identifikaciju.

726. Nadalje, na upit vještaka da se izjasni o vrstama povreda, vještak je odgovorio da se u konkretnom slučaju nalaze kosti koje su cijele, ali i one koje su prelomljene, „... npr. nadlaktica, podlaktica, potkoljenica, rebra itd.“. Vještak je to konstatovao u svom zapisniku u kojem se navodi da postoje višestruki lomovi kostiju glave, lijeve nadlaktice koja je polomljena u gornjoj trećini, podlaktice i potkoljenice koje su također polomljene u gornjoj trećini, te dodao, „... tu se nalaze višestruki prelomi koštanog sistema .. nisam se mogao izjasniti u pogledu uzroka tih prijeloma .. ako hoćete precizno da pričate o mehanizmu povrijeđivanja, treba vam svjež slučaj .. ti tragovi kcji su odlučni za određivanje mehanizma povrijeđivanja nalaze se na mekom tkivu .. obzirom da su prelomi mehaničke povrede kcji mogu nastati na različite načine, onda .. ne možete reći kako su povrede nastale .. može doći zbog upotrebe tupe sile, djelovanja eksplozivnih sredstava, upotrebe vatrenog oružja itd .. n.je pametno izjašnjavati se o mehanizmu povrijeđivanja.“.

727. Vijeće je u cjelosti poklonilo vjeru iskazu vještaka i u vezi sa tim, obrazloženjima datim tokom glavnog pretresa jer se radi o dokazu koji je u skladu sa pravilima struke i nauke dat od strane izuzetno stručnog i kvalifikovanog vještaka sudske medicine sa dugogodišnjim iskustvom u sudsko-medicinskim vještačenjima u velikom broju predmeta kako pred ovim, tako i pred drugim sudovima u BiH.

728. Kada je riječ o tezi odbrane da optuženi Senad Džananović nema nikakve veze sa dovođenjem oštećenog Duška Pešića, budući da je isti odveden iz stana u Masarikovoj ulici u centru, odnosno da optuženi nema nikakve veze ni sa odvođenjem, a zatim i lišavanjem života oštećenih Duška i Ljeposave Pešić imajući u vidu da su isti ubijeni na Kazanima. Navedenu tezu odbrana temelji na iskazu njihovog bliskog srodnika Duška Tomića, koji je, u svojstvu svjedoka odbrane optuženog Džananovića, o navedenom govorio na glavnom pretresu.

729. S tim u vezi, Vijeće ne dovodi u pitanje kredibilitet svjedoka Tomića, niti spori činjenicu da je oštećeni doveden iz centra grada u B-fazu, činjenicu odvođenja i smrti oba oštećena, ovo Vijeće nije ni posmatralo u svjetlu krivične odgovornosti optuženog Džananovića, obzirom da se isti i tereti za navedeno, iz kojeg razloga navedeni stav odbrane nalazi neosnovanim.

730. Nasuprot ovakom stavu odbrane, a ono što je za Vijeće od odlučujeg značaja bilo utvrditi prilikom donošenja odluke o krivici optuženog, za jeste činjenica da je oštećeni Duško Pešić, bez obzira ko ga dovede u B-fazu, zlostavljan u stambenoj zgradi i podrumskim prostorijama na Trgu ZAVNOBIH-a broj. 21, te u konačnici da je u takvim radnjama učestvovao optuženi. Stoga, Vijeće je, cijeneći kako iskaze saslušanih svjedoka, tako i materijalne dokaze, a u odnosu na inkriminisani događaj i identitet optuženog, iste nalašlo vjerodostojnim, istinitim i međusobno logički povezanim u jednu konzistentnu i uvjerljivu cjelinu, zbog čega, van svake razumne sumnje, opravdavaju zaključak Vijeća da

je optuženi Senad Džananović i njemu poznati vojnici nekoliko puta silazili i tukli Duška Pešića i Ljeposavu Pešić i zlostavljali na način opisan pod ovom tačkom osuđujućeg dijela izreke presude, pri tome im namjerno nanoseći snažne tjelesne i duševne bolove i rane od kojih su krvarili u podrumskim prostorijama stambene zgrade u ulici Trg ZAVNOBIH-a broj 21, B-faza.

731. Nadalje, budući da Vijeće u iskazima svjedoka nije pronašlo osnov za proširenje osuđujućeg dijela presude za radnje pomaganja, podržavanja ili drugog učešća u odvođenje oštećenih, a u konačnici, nije pronašlo ni osnov za učešće u ubistvo ili prisilnom nestanku, kada su u pitanju oštećeni Duško i Ljeposava Pešić.

732. S tim u vezi, Vijeće zaključuje da je optuženi svoj položaj iskoristio da oštećene izloži dodatnoj patnji i poniženju, bio je svjestan svojih radnji, posljedica koje istim prouzrokuje i htio je njihovo nastupanje, zbog čega je radnje, u kojima su se ostvarila obilježja nečovječnog postupanja, kao ratnog zločina protiv civilnog stanovništva, preduzeo sa direktnim umišljajem.

733. Dakle, imajući u vidu sve navedeno, Vijeće je našlo dokazanim, na nesumnjiv način, da je optuženi Senad Džananović preduzeo radnje za koje je kao saizvršioc, oglašen krivim pod tačkom **(I) 2. u)** osuđujućeg dijela izreke presude, a u kojim radnjama su se ostvarila obilježja krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. KZ SFRJ.

Tačka (I) 2. v) i aa) osuđujućeg dijela izreke presude

734. Imajući u vidu sličnost radnji izvršenja za koje je optuženi osuđen, vrijeme njihovog izvršenja, kao i oštećene koji su na glavnom pretresu saglasnim izjavama potvrdili činjenične navode u odnosu na pomenute tačke potvrđene optužnice, Vijeće je, radi lakšeg razumijevanja izvršilo grupisanje tačaka (I) 2. v) i aa) izreke, ujedno razmatrajući i cijenivši dokaze koje se tiču navedenih tačaka kao jednu nedjeljivu cjelinu.

735. Vijeće je, na temelju izvedenih dokaza, cijeneći iskaze saslušanih svjedoka pojedinačno i u njihovoj međusobnoj povezanosti, na nesumnjiv način našlo utvrđenim da je optuženi radanjama opisanim u tačkama (I) 2. v)¹⁶⁶ i aa)¹⁶⁷ nečovječno postupao prema zatočenim civilima Draganu Samardžiću, Milanu Sofijanići, braći Aleksandru i Gordanu

¹⁶⁶ Tačkom (I) 2. v) izreke presude optuženi Senad Džananović oglašen je krivim da je noći 4/5.5.1992. godine, u uniformi i sa palicom ušao u prostor je biblioteke u ul. Trg ZAVNOBIH, preko puta bivše MZ „Mladost“, gdje su se nalazili zatočeni Dragan Samardžić, Milan Sofijanić, Aleksandar Jelić i Gordan Jelić, nakon čega ih je jako tukao po glavi, vratu, rukama, nogama i drugim djelovima tjela drvenom palicom, od čega se Dragan Samardžić počeo gušiti, bio sav krvav i oči su mu bile zatvorene od podliva, odakle su tokom noći vraćeni u prostor je MZ, gdje ih je sutradan, oko podne, za stolom Senad Džananović ispitivao i prinuđavao da potpišu izjavu, tukući ih gumenom palicom po leđima, da bi ih posle određenog vremena pustio kući i naredio da mu se narednih nekoliko dana svakodnevno javljaju u štab, što su morali činiti.

¹⁶⁷ Tačkom (I) 2. aa) izreke presude optuženi Senad Džananović oglašen je krivim da je noći 4/5.5.1992. godine, nakon što je u prostor je MZ „Mladost“ doveden nezakonito uhapšeni Dragan Samardžić, zajedno sa više rjemu poznatih naoružanih vojnika tukao Dragana Samardžića rukama, nogama i palicama po cijelom tjelu, nakon čega ga uvode u WC gdje su ga, oborenog na pod, tukli rukama, nogama, palicama, debelim metalnim sejlama, čistilicom od ručnog bacača, šipkom za čišćenje od automatske puške po glavi, leđima, nogama i ostalim djelovima tjela, prinostili mu upajenu svjeću pod tabane, ijerajući ga da prizna, a od kojih udaraca isti bio sav krvav, zadobio ožjke po glavi i tjelu i otpao mu je veliki dio kose sa tjemena.

Jeliću, poklanjajući vjeru iskazima oštećenih svjedoka za koje je vijeće *van svake razumne sumnje* utvrdilo da su istiniti, vjerodostojni i ničim dovedenim u sumnju.

736. Svjedoci/oštećeni Samardžić, Sofijanić i braća Jelić su na jasan, decidan i uvjerljiv način opisali postupanje optuženog prema njima u prostorijama biblioteke u noći 04/05.05.1992. godine, a budući da u njihovm saglasnim iskazima nije identifikovalo bilo kakvu suštinsku protivrječnost, vijeće utoliko nije imalo razloga da ovakvim iskazima oštećenih u potpunosti ne pokloni vjeru.

737. Imajući u vidu da se činjenični opis obje tačke potvrđene optužnice odnosi na oštećenog Dragana Samardžića, posebno činjenični opis konzumiran tačkom aa), vijeće je prevashodno izvršilo analizu, a potom i ocjenu njegovog iskaza, dovodeći ga u vezi sa cjelokupnim kontekstom i sa iskazima ostalih svjedoka.

738. Naime, na glavnom pretresu svjedok navodi da se početkom 1992. godine bavio rukometom, da je živio u Sarajevu, u ulici Geteova 11, bivša Klare Cetkin 11, C-faza, Alipašino polje, sa majkom i starijim bratom. Navodi da su se držale mješovite straže po ulazima, zbog čega se tada slabo kretao, nekad pred ulazom, ali i po cijelom naselju. Početkom maja, tokom noći, u njegov stan su upala 4 naoružana čovjeka kako bi izvršili nenajavljen pretres, kojom prilikom su pronađeni pištolj i puška koje je oštećeni legalno držao uz dozvolu. Nakon što su uzeli pušku i pištolj, nastavili su sa pretresanjem sve do ponoći.

739. Nadalje, svjedok Dragan Samardžić u svom iskazu navodi, bez namjere da optuženom stavi na teret i ono što ne stoji i što nije učinio, da je da ga dovode u mjesnu zajednicu na Trgu Zavnobih-a kako bi bi od njega uzeli izjavu i tom prilikom ga je, po njegovom kazivanju: „deset ljudi oborilo na pod i tuklo ga palicama i svim drugim, čime sve nisu“. Među ljudima koji su učestvovali u njegovm zlostavljanju bio je i čovjek za koga je kasnije saznao da se zove Senad Dženanović zvan „Glavoguz“, što je kod vijeća formiralo uvjerenja da se krivična odgovornost Dženanovića proteže i na ovaj krivični događaj u kome se kao žrtva pojavljuje Dragan Samardžić. Svjedok nadalje navodi i da su usljed silnog premlaćivanja na njegovoj glavi nastala dva ožiljka koje je prikazao istražiteljima u Trebinju, koju činjenicu je Tužilaštvo potkrepilo fotodokumentacijom MUP-a RS, CJB Trebinje od 07.11.2016. godine, pri čemu je svjedok potvrdio autentičnost svog potpisa. Nakon što je tučen i premlaćivan od strane deset ljudi pri samom dolasku u prostorije mjesne zajednice, odveden je WC gdje su se dalje, kako svjedok navodi: „otimali ko će me više tući, tada sam izgubio svjest, počupali su mi pola kose“. Nadalje, svjedok navodi: „tukli su me cjevima, šipkama, nogama, gumenim palicama, jednostavno čime stignu...“. Poslije mučnog batinjanja, svjedok je odveden u posebnu kancelariju, gdje su mu, prema njegovom kazivanju: „donijeli papir i olovku kako bi napisao neka imena, neke šifre, optužuju me da sam davao signale sa prozora, da sam pucao sa prozora, jednostavno da napišem šifre s kim ja saradujem na Palama. Nisam mogao ništa da napišem, oni su me tukli, prisijavali, nisam znao šta da napišem.“.

740. Nakon toga, odvode ga u B-fazu u MZ Mladost radi uzimanja izjave, gdje je pretučen, nakon čega ga premještaju u prostorije biblioteke, „tamo su već bila dvcjica trcjica, čuvao ih je neki civil sa puškom“, i tada ulazi „Glavoguz“, kojeg je prepoznao u sudnici, „ovaj čovjek prekoputa mene, čim sam ušao prepoznao sam ga“, što je potvrdio i

na zapisniku o prepoznavanju¹⁶⁸. Svjedok je dalje istakao da je optuženi imao neke *posebne* oči, posebnu pažnju prema njemu, kao da mu je posebno interesantan, dodavši, da je odmah istjerao sve iz prostorije, „*i taj civil je izašao*“. Kada ih je istjerao, Samardžić je sve vrijeme morao stajati mirno, za koje vrijeme ga optuženi, kako to svjedok reče: „*udara me tom čistilicom po vratu, grkjanu i to je trajalo mnogo vremena, a bio je i p.jan, gušio sam se, ali eto nisam gubio svjest.*“. Od bolova se saginjao, ali bi optuženi odmah naredio da se uspravi i tako u krug, tražeći od svjedoka priznanja, za koja on nije imao odgovor.

741. Vijeće nije našlo nijedan validan razlog da istinitost svjedokovog iskaza dovede u sumnju. Naprotiv, vijeće iskaz svjedoka Samardžića nalazi iskrenim, pri čemu se kod istog nije mogla primjetiti tendencija da namjernim konstrukcijama optuženom stavi na teret i ono što nije učinio, već je jednostavno i upečatljivo opisao šta mu se zaista dešavalo u prostorijama MZ Mladost, a kasnije i u prostorijama bivše biblioteke, ne samo u odnosu na postupanje optuženog Džananovića, već i u odnosu na sva događanja, od trenutka kada je doveden, pa do njegovog puštanja.

742. Dakle, vijeće, bez dvojbe, poklanja vjeru iskazu ovog svjedoka, nalazeći da svjedok govori o doživljenom, jasno identifikujući optuženog kao vinovnika njegovog stradanja, ne želeći time da tereti optuženog više od objektivno doživljenog, niti da preuveliča patnje koje je pretrpio. Vijeće je, u tom smislu, sagledalo sveukupan kontekst postupanja optuženog, te posljedice koje je njegovo postupanje izazvalo, nalazeći da u uslovima straha i neizvjesnosti, odnosno stanja u kojem se oštećeni nalazio, koje je uz to praćeno i fizičkim i psihičkim zlostavljanjem, te zaključuje da radnje optuženog, imajući u vidu način izvršenja, pored toga što su, u trenutku preduzimanja, zasigurno prouzrokovale fizički bol, imaju i karakter grubog nasrtaja na njegovo ljudsko dostojanstvo a što predstavlja nečovječno postupanje, kao ratni zločin protiv civilnog stanovništva.

743. Sem toga, iskaz ovog svjedoka potkrijepljen je i iskazima drugih saslušanih svjedoka koji, iako nisu bili prisutni samom događaju, bez sumnje, svojim saznanjima, koje su iznijeli tokom svjedočenja, potvrđuju i dopunjuju iskaz svjedoka Samardžića, te ih vijeće nalazi važnim za utvrđenje činjeničnih navoda i krivične odgovornosti optuženog. Stoga, Vijeće će u narednim paragrafima navesti iskaze ovih svjedoka koji, u stvari, oslikavaju način postupanja optuženog sa zatočenicima, odnosno potvrđuju da optuženom Džananoviću nije bila nepoznanica korištenje fizičke sile, često praćene upućivanjem pogrđnih riječi.

744. S tim u vezi, na glavnom pretresu su svjedočili i svjedoci/oštećeni Milan Sofijanić, Aleksandar i Gordana Jelić. Tako je svjedok Milan Sofijanić potvrdio da je oko ponoći 04/05.05.1992. godine doveden u prostorije MZ Mladost gdje je zatekao desetak ljudi, od kojih prepoznaje braću Jelić i Dragana Samardžića. Ispitivali su Gordana Jelića, nakon čega su njega odveli u malo veći wc pored, kako bi i njega ispitali. Kada je ušao u taj wc, *pun krvi*, sjeli su ga na jednu stolicu, okružili, „*rjih sedmorica*“, vezali su mu oči i počeli udarati palicama, štanglama, nogama, rukama. Svjedok navodi da su ga dizali čim bi pao od udaraca sa stolice uz neprekidno postavljanje pitanja u vezi šifri za ulazak u kasarnu u Lukavici, o organizatorima pojedinih vojnih jedinica, kako to reče Sofijanić, „*većinom su bile prjetnje, psovali majku četničku, izbili zub.*“.

¹⁶⁸ T-173 B - Foto album, svjedok Dragan Samardžić, Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, broj T20 0 KTRZ 0010560 15 od 28.06.2019.godine

745. Nakon wc-a, svjedoka vraćaju u prostoriju na ispitivanje, gdje dočekuju jutro, kada opet počinju ispitivanja u vezi nekih imena, „*jer su me nazvali peta kolona*“, ali za razliku od protekle noći, nije zlostavljan, kako reče Sofijanić, „*tu isto počinje tortura, ali više kroz riječi, čuškanje, šamaranje...*“, da bi nakon toga, svjedoka, braću Jelić i Samardžića prebacili u biblioteku. Dodao je svjedok da je Dragana malo kasnije doveo Glavoguz i odmah ga počeo maltretirati, dok njega i braću Jelić nije dirao bar dok je Enco, koji ih je čuvao, bio u prostoriji, „*prema meni se zajetao, al mu Enco nije dao*“. Nastavio je Sofijanić sa iskazom navodeći da je optuženi Džananović najviše maltretirao Samardžića, da ga je hvatao za kosu i udarao palicom po nosu, vratu. Na kraju, upitan od Vijeća da se vremenski odredi koliko u kojoj prostoriji provodio vremena, svjedok izjavljuje da je u prvoj prostoriji bio u toku noći, dok je u jutarnjim satima prebačen u biblioteku, a naveče su njega, braću Jelić i Dragana pustili, „*... pustio nas je Kruško uz prisustvo Ence ...moramo se javljati u štab preko telefona...*“

746. Na iste okolnosti, svjedočio je i svjedok Gordan Jelić koji je izjavio da je oko ponoć 5/6. maj 1992. godine, doveden u prostorije MZ Mladost gdje je prepoznao Rigeta, Kimuna i Kruško. Svjedoka je ispitivao Marko Trogrlić optužujući ga da je pripadnik srpskih paravojnih formacija koji ga je optuživao da je pripadnik srpskih paravojnih formacija, „*... tražio je od mene da to potvrdim*“. a kako nije potvrdio, pozvao je nekoga i ušao je, kako to navodi Gordan, „*... jedan čovjek, nižeg rasta, jače građe, plavih očju, plava kosa i rekao mu da me vode u šok sobu .. odveo u jednu prostoriju u kćer se nalazio toalet .. počeo udarati šakama po glavi i tijelu, onda je ušao još jedan čovjek i on me počeo udarati pesnicama, taj niži je donio drvenu palicu, pa su me udarali tom palicom. Bio sam sav krvav, polomljena mi je akorda, nos i sad se vidi da je ostala slomljena hrskavica.*“. Izveden je iz wc-a u glavnu prostoriju gdje bio Aleksandar Jelić, Dragan Samardžić i Milan Sofijanić, odakle su ih iz te prostorije prebacili u drugu prostoriju, te ih je na koncu Kruško pustio kući.

747. Također, svjedok Aleksandar Jelić je saglasan sa prednje navedenim iskazima, obzirom da na istovjetan način opisuje dovodenje u MZ Mladost, gdje su svjedoku stavili povez na oči i stavili na stolicu, dok mu brata Gordana odvede u drugu prostoriju. Dalje navodi da dok je tako svezanih očiju sjedio na stolici, usput bi od nepoznatih lica dobivao pokoji udara, da bi mu nakon nekog vremena skinuli poveza sa očiju, „*... u jednom trenutku mi je prišao neko od tih kćer su bili u štabu i otresao je ruku krvavu po meni i rekao: „ovo je od tvog brata krv*“. Prebacili su njega i brata u prostoriju gdje je prepoznao Dragana Smardžića i Milana Sofijanića, „*bili su jako pretučeni .. c.jelo vr.jeme sam gledao u zemlju jer su tako naredili, nisam smio gledati po prostoriji*“. Dodaje Aleksandar da je nakon nekog vremena ušla neka osoba, „*... bila je pijana ili drogirana, bio je marji rastom, svjetle kose, počeo je da nas maltretira, a najviše mog prijatelja Dragana, udario ga je par puta, provocirao ga je .. neko ga je zovno po imenu i tako znam da je Senad*“. Na kraju, potvrdio je i ovaj svjedok da je došao Kruško i pustio ih da idu kući.

748. Prije svega, Vijeće nalazi da su svi navedeni svjedoci opisali lik optuženog iz inkriminisanog vremena identično kao i oštećeni Dragan Samardžić (*smeđ, marjeg rasta, imao je neke posebne oči*), iako opis optuženog i nije od odlučnog zanačaja u konkretnom slučaju, ipak je malo vjerovatno da svi svjedoci griješe u pogledu identiteta optuženog, posebno ako se ima u vidu da je optuženog, oštećeni Samardžić prepoznao u sudnici i potvrdio na Zapisniku o prepoznavanju, ističući njegove *posebne oči*. U tom pravcu, saglasni su i Sofijanić i braća Jelić koji optuženog opisuju da je bio nižeg rasta, jače građe,

plavih očju. Stoga, za Vijeće nije bilo sumnje, u pogledu identiteta osobe o kojoj su svjedočili oštećeni, te zaključilo da se upravo radi o optuženom Senadu Džananoviću.

749. Cijeneći, dakle, kako iskaze saslušanih svjedoka, tako i iskaz oštećenog Samardžića, u odnosu na inkriminirani događaj opisan pod tačkom (I) 2. aa) izreke presude i identitet optuženog, Vijeće iste nalazi vjerodostojnim, istinitim i međusobno logički povezanim u jednu konzistentnu i uvjerljivu cjelinu, zbog čega, van svake razumne sumnje, opravdavaju zaključak Vijeća da je optuženi Senad Džananović u noći 04/05.05.1992. godine, u prostorijama MZ Mladost u B-fazi, zajedno sa njemu poznatim pripadnicima štaba Stela, nečovječno postupao kao saizvršilac prema oštećenom Smaradžiću, te opisanim radnjama ostvario sva bitna obilježja krivičnog djela koje mu je stavljeno na teret potvrđenom optužnicom.

750. Sem toga, kada se sagledaju sve činjenice i okolnosti pod kojima su djela počinjena, Vijeće zaključuje da iskazi ovih svjedoka, snagom svoga sadržaja i međusobnom saglasnošću u odlučnim činjenicama, cjenjeni zajedno sa iskazom oštećenog Dragana Samardžića, kao i ostalim provedenim dokazima, pri čemu kredibilitet svjedoka čiji su iskazi interpretirani i prihvaćeni nije doveden u pitanje, a njihov sadržaj gotovo identičan osim prirodnih razlika uslovljenih osobenošću svakog svjedoka, situaciji u kojoj su se našli i traumatičnom iskustvu koje su kao žrtve zločina nesumnjivo preživjeli, te protekom vremena koji je uslovio prirodne, ali neznatne razlike između istih, van razumne sumnje su pokazali da je optuženi Senad Džananović, nečovječno postupao prema oštećenim Draganu Samardžiću, Milanu Sofijaniću, Aleksandru i Gordanu Jeliću na način kako je to opisano u činjeničnom opisu tačke (I) 2. v) osuđujućeg djela presude počinio krivično djelo iz Ratnog zločina protiv civilnog stanovništva.

751. Dakle, imajući u vidu sve navedeno, Vijeće je našlo dokazanim, na nesumnjiv način, da je optuženi Senad Dananović preduzeo radnje za koje je kao saizvršioc, oglašen krivim pod tačkom (I) 2. aa), odnosno da je preduzeo radnje za koje je kao umišljajni počinioc, oglašen krivim pod tačkom (I) 2. v) osuđujućeg dijela izreke presude, a u kojim radnjama su se ostvarila obilježja krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. KZ SFRJ.

Tačka (I) 2. cc) i da) osuđujućeg djela izreke presude

752. Vijeće je radi lakšeg razumijevanja izvršilo grupisanje tačkaka (I) 2. cc) i dd) izreke presude, imajući u vidu sličnost radnji izvršenja, vrijeme izvršenja, kao i oštećene koji su na glavnom pretresu saglasnim izjavama potvrdili činjenične navode u pomenutim tačkama potvrđene optužnice, pa je tako Vijeće kao jednu cjelinu razmatralo i cijenilo dokaze koji se tiču radnji opisanih u tačkama (I) 2. cc) i dd) osuđujućeg dijela izreke presude.

753. Vijeće je, na temelju izvedenih dokaza, na nesumnjiv način našlo utvrđenim da je optuženi radanjama pod tačkama (l) 2. cc)¹⁶⁹ i da)¹⁷⁰ neposredno preduzimao radnje izvršenja silovanja kao oblika nečovječnog postrupanja prema zatočenim civilima, zaštićenim svjedocima pod pseudonimima „A“ i „B“, na način kako je to opisano u osuđujućem dijelu izreke presude, smatrajući, prije svega, iskaze oštećenih istinitim i vjerodostojnim, i ničim dovedenim u sumnju.

754. Na glavnom pretresu održanom dana 26.02.2020. godine, Vijeće je prihvatilo prijedlog optužbe da se pročita izjava zaštićenog svjedoka „A“¹⁷¹, u kojoj navodi da je tokom zatočeništva 1992. godine bila više puta silovana, i da je to, između ostalih, uradila osoba po imenu Senad. Također, u navedenoj izjavi je navela kako je u početkom ratnih sukoba, živjela u bratovom stanu na Alipašinu polju, odakle je krajem maja ili početkom juna iste godine odvedena u *“podrum zgrade blizu sportske sale”*, gdje je zatekla još zatvorenih osoba.

755. Nastavila je dalje sa davanjem iskaza, izjavivši, da je tog istog dana, po njenom dolasku, u podrum došla i taj Senad, *“.. svi su ga oslovljavali po imenu”, sa još nekoliko naoružanih vojnika i odmah supočeli da ih udaraju*, „rukama, nogama, palicama po svim dijelovima tijela, vrijeđajući nas na nacionalnoj osnovi, govoreći nam da smo četnici.“. Navodi da je usljed tog maltretiranja trpjela velike bole. Nakon što su ih udarali, napustili su prostorije, međutim, tu istu večer je opet došao optuženi Džananović i odveo je u jedan od stanova na spratu stambene zgrade gdje su bili zatočeni u podrumu. Navodi svjedok „A“ da su se popeli stepenicama na sprat, te da je ju je odmah nakon ulaska u stan i, *silovao, te kako navodi svjedok, istovremeno jcj je i prjetio da će je zaklati*, vrijeđajući je, *„govorio mi je da sam četnikuša“*. Dalje je istakla da je tom prilikom koristio silu, *“... oborio me je rukama na neki ležaj, svukao mi je garderobu i silovao me je vaginalno i prisiljavao me je in a oralni seks ... izjavljavanje je trajalo cijelu noć ... ujutru vraća me u podrum.”*.

756. Opisala je optuženog Džananovića, *“srednje visine i građe .. kratko ošišan”*. U nastavku navedene izjave, svjedok „A“ je istakla da je gotovo svakodnevno za svo vrijeme njenog boravka u zatočeništvu, optuženi silovao. Kako kaže svjedok, izvodio je i odvodio na način kao i prvi put, vrijeđao na nacionalnoj osnovi i silovao. Ističe da je sa sobom dovodio u stan i, *“čitavu četuju”, vojnika, kojeg nije poznavala i, “silovali bi me nakon njega, nekada su m stavljali i pištioj u usta”*.

¹⁶⁹ Tačkom (l) 2. cc) izreke presude optuženi Senad Džananović oglašen je krivim da je u vremenskom periodu od maja do jula mjeseca 1992.godine, iz zatočeničkih prostorja Senad Džananović je svakodnevno izvodio svjedoka „A“ i istu odvodio u napuštene stanove na spratu iste stambene zgrade u kojim je, vrijeđajući je na nacionalnoj osnovi, nazivajući je pogrdnim imenima i prjeteci jcj, silom jcj skidejući ocjeću, udarajući je i stavljajući jcj pištioj u usta, obarejući je na kauč ili pod, vršio silovanje nad svjedokom „A“ i pterao je da ga oralno zadovoljava, što je ista morala činiti, kao i drugim pripadnicima Armije BiH i trećim licima, kojima su takođe svakodnevno i višestruko silovali navedenog svjedoka i pterali da ih oralno zadovoljava, i po njihov dvadeset, jedan za drugim, nekad jcj stavljajući pištioj u usta, nakon čega je svjedoka „A“ vraćao u zatočeničke prostorje.

¹⁷⁰ Tačkom (l) 2. da) izreke presude optuženi Senad Džananović oglašen je krivim da je u vremenskom periodu od 13. juna do kraja juna 1992. godine, iz zatočeničkih prostorja Senad Džananović je najmanje deset puta izvodio svjedoka „B“, samu ili zajedno sa svjedokom „A“ i istu odvodio u napuštene stanove na spratu iste stambene zgrade u kojim je, pterujući jcj četničku majku, nazivajući je pogrdnim imenima i prjeteci jcj, silom jcj skidejući ocjeću, udarajući je i obarejući je na krevet, kauč ili pod, vršio silovanje nad svjedokom „B“ i pterao je da ga oralno zadovoljava, što je ista morala činiti i trcjici drugih pripadnika štaba „TO Stela“ i trećim licima, kojima su takođe silovali navedenog svjedoka, nakon čega je svjedoka „B“ vraćao u zatočeničke prostorje.

¹⁷¹ T-214-Zapisnik o saslušanju svjedoka „A“-Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, Sarajevo, broj: T20 0 KTRZ 0010560 15 od 17.09.2015. godine

757. Sem toga, svjedok je navela da su pored nje i druge žene silovane, između ostalih i svjedoka B, koja je saglasna sa iskazom svjedoka "A, izjaviši na glavnom pretresu da je 13.06.1992. godine odvedena u podrumске prostorije gdje je provela ukupno 13 dana, iako ne u istom podrumu, "mjerjali su nas".. Također, svjedok B je potvrdila da je sa njom bila svjedok "A" koja je radila na ..., mlađa je od svjedoka.

758. Svjedok u nastavku iskaza navodi da je bila silovana, te da ju je silovao „Sejo, a bilo je njih još“. Opisujući događaje, svjedok izjavljuje da su ih izvodili van podrumskih prostorija, mada se sa sigurnošću ne može sjetiti koja je to bila prostorija, ali, bez obzira na to, svjedok navodi kada su ušle u prostoriju, „... on je tu ležao i najerao rju i svjedoka A, sramota me govoriti, usta nam je stavjalo meni i svjedoku A, naredio ili ću vas ubiti ...“. Kako kaže svjedok, ta osoba se zvala Sejo, i nije ga znala od ranije, ali ga je poslije toga vidjela da igra lopte.

759. Dalje navodi da nije samo Sejo to radio, bilo ih je više, ali ih nije znala, te ponovila da su se opisane ranje dogodile 4-5 puta, i u njima nije samo Sejo učestvovao, još 3-4 vojnika. Vezano za silovanje izvršeno od strane Seje, svjedok navodi da je on i nju i svjedoka A, kao i jednu mladu djevojku silovao. U vezi identifikacije osobe kojeg naziva Sejo, svjedok navodi da ga je prvi put vidjela kada ih je doveo u podrum, i tada ju je silovao i pri tome još i tukao, kako navodi, *svačim su nas tukli, te dodala, da ih je Sejo ijerao na silovanje, "... na silu te ijera, niko neće sam ići, tako je bilo 2-3 puta, a bilo je i drugih kcji su me silovali, njih jedno 4-5."*

760. Cijeneći, dakle, navedene iskaze oštećenih svjedoka, u odnosu na seksualno zlostavljanje i identitet optuženog, Vijeće iste nalazi vjerodostojnim, istinitim i međusobno logički povezanim u jednu konzistentnu i uvjerljivu cjelinu, zbog čega, van svake razumne sumnje, opravdavaju zaključak Vijeća da je optuženi Senad Džananović, i inkriminisanom period, nečovječno postupao, tako što je neposredno preduzimao radnju izvršenja *silovanja* oštećenih svjedoka pod pseudonimom „A“ i „B“ u napuštenim stanovima stambene zgrade u kojoj su i pored toga bile zatočene u podrumskim prostorijama, na način kako je to navedeno u činjičnom opisu tačke (l) 2. cc) idd) osuđujućeg dijela izreke presude.

761. Nadalje, imajući u vidu da je odbrana optuženog Senada Džananovića osporavala kredibilitet zaštićenih svjedoka, Vijeće napominje, da je iste našla neosnovanim, i brazloženja u vezi sa tim, detaljno elaborirala pod tačkom (l) 2. m) osuđujućeg dijela izreke presude, obzirom da su ti prigovori odnose na cjelokupan iskaz svjedoka „B“.

762. Osim toga, navode oštećenih A i B, na glavnom pretresu su potvrdili svjedoci Milenko Višnjevac, Kosta Kosović, svjedok D, Savka Ivanović, Ljubo Ivanović, Saša Đurković, Veselka Milić, Milena Kulina, Mirko Popara, a navedeno je potvrđeno i u iskazu svjedoka Dragoljuba Stanojević od 10.06.1997. godine.

763. Tako je svjedok Milenko Višnjevac, na glavnom pretresu izjavio da je u podrumskim prostorijama sa njima bilo i žena, te dodao da su svaku noć izvođene. Sjeća se dobro Višnjevac svjedoka „A“, „B“, 2-3 Radovičke, Zore Tomić, „... bilo je 5-6 žena ... naveče kad dođu momci ne vidite ko dolazi po njih, sve su žene izvođene, a gdje su vođene, ne znam ... poslije izvjesnog vremena su vraćane, svjedok „A“ je izvođena više puta ... mislim da je bilo između 11/12.07., sva slomljena, nije tučena i od batina, nego iscrpljena žena ...“. Kako navodi svjedok, došla je oko, 2 ili 3 sata poslije ponoći, i rekla mu je, „Sreća vam je

pa ste muškarci, šta bi da ste doživjeli torturu kao što sam ja noćas“. na kraju, svjedok je naveo optuženog Džananovića kao osobu koja je izvodila i silovala svjedoka „A“, „... mislim da je imao nadimak Glavoguz.“.

764. Slično je govorio i svjedok Kosta Kosović, te u vezi sa navedenim na glavnom pretresu izjavio, „... oni su sve žene odvodili, ali svjedoka „A“, svjedoka „B“ i Zoru Tomić, kad su odvodili i kad su ih vraćali, bile su drugač.jeg izgleda, budu pr.jave, pogužvane, zajapurenog lica, kose rasčupane, n.jedna n.je hijela govoriti ni s kim ništa, ni sa nama, ni sa službenim licima, tako su se ponašale.“. Međutim, na upit predsjednika vijeća kako objašnjava činjenicu što ranije nije spominjao da je Džananović vršio silovanja, svjedok je odgovorio: „To je poznato, sve žene kcje su privođene prvo ih je on zvao i to je svima poznato bilo.“, da bi u nastavku, konkretnije prilikom dodatnog ispitivanja na pitanje na osnovu čega tvrdi da je optuženi izvršioc silovanja, svjedok je odgovorio, „N.jedna žena n.je ostala kcja je privedena u taj naš podrum da je n.je g. Džananović ovako pozvao i odveo je. Je li je on silovao ili je dao nekom drugom to je drugo pitar.je, mi to ne znamo, a ja konkretno, ovo, negcje ga nisam spomin.jo jer bi ispalo da je samo Džananović to radio, a svi drugi nisu ništa radili“.

765. Navedeno obrazloženje svjedoka Kosovića prihvata i ovo Vijeće, jer je evidentno da se optuženi Džananović ne optužuje za radnje koje su počinila druga lica, a koje nemaju nikakvo uporište u dokazima, nego se temelje na tome da oštećene budu odvedene, a zatim vraćene u podrumске prosotrije, iz kojih razloga Vijeće, iskaz ovog svjedoka nalazi istinitim i vjerodostojnim, i ničim doveden u pitanje.

766. Pored Višnjevca i Kosovića, na glavnom pretresu o navedenom su i druga zatočena lica davali svoj iskaz, pa tako i Mirko Popara, koji je naveo, „... svjedok „A“ je imala velikih problema, odvođena je u prostor.je gore, po n.ju je dolazio obično Džananović Senad više puta, odvođena je i jedna Zora, star.ja žena, odvođena je i svjedok B.“, kao i svjedok „D“, koji je o silovanju žena koje su bile zatočene dodao i, „Senad je dolazio po svjedoka „A“ i odvođena je gore u prostor.je, to je bio jedan stan iznad tog podruma. Ona se vraćala sva rasčupana, uplakana ... bilo je silovar.ja nad n.jom, to je radio Senad Džananović, on je odvodio, a to je on i radio i onda ih je bilo još uz n.jega. I tako su isto radili sa svjedokom „B“, ali svjedoka „A“ su više vodili.“.

767. Sem toga, i svjedoci Savka i Ljubo Ivanović su na istovjetan način govorili o seksualnom zlostavljanju svjedoka A, a kako Savka to navede, „rekla mi je da je 14 .judi silovalo, to mi je rekla kad smo dovedeni, brisali smo „Konzumovu“ samoposlugu i ona mi tad to rekla“, a sa njihovim izjavama je saglasan u svom iskazu i Saša Đurković koji je potvrdio navedeno, pri tome dodao i, „žene budu odsutne po sat, dva tri, pa ih onda vrate, one nisu pričale, a svjedok A je pričala mom ocu da je stalno silovana. Senad je stalno vodio svjedoka A. Kad su vraćane bile su razdr.jene, raščupane, udarane su, a i viajelo se da su već psihički ub.jene, a i da su fizičke maltretirane. Bilo je očigledno da su silovane“.

768. Svjedoci Milena Kulina i Veselka Milić, iako nisu svjedočile o navednim postupanjima optuženog Džananovića, obzirom da nisu ni bile zatočene u podrumskim prostrijama, međutim, iste su potvrdile prisutnost žena u navedenim objektima, obzirom da su sa prozora svojih stanova, viđale pripadnike štaba Stela kako ih odvode, a pored toga, svjedokinja Milić je još dodala i, „Znam jednu (navodi ime svjedoka A), n.ju sam viđala, jeto je bilo i često puta je bila u brushalteru i gaćicama i ona bi se „šmrkom“ kupala pred štabom, a znam da je bilo i nekih cjevcjčica u štabu kod Borsalina...“.

769. Također, u vezi sa navedenim, na glavnom pretresu održanom dana 26.02.2020. godine pročitana je izjava¹⁷² preminulog svjedoka Stanojević Dragoljuba od 10.06.1997. godine, u kojoj je izjavio, „*Sa nama je u podrumu je bila i neka (navodi puno ime i prezime zaštićenog svjedoka „A’) stara 40-45 godina kcja je bila dosta ljepa žena i radila je na televiziji Sarajevo, znam da su nju vodili svaku noć iz podruma gore na silovarje. Ni ona nje znala da nam kaže ko ju je sve silovao samo nam je brcjke ređala koliko se nad rjom judi izredalo. Pričala nam je da se ojednom nad rjom izređalo 15-30 muškaraca za jedno veče.*“.

770. Vijeće je, u cijelosti prihvativši iskaze navedenih svjedoka, ocijenivši ih kao jasne i ubjedljive, te iskaze date na osnovu ličnih zapažanja lica koja su bili glavni akteri događaja, te dovodeći ih u vezui sa sa izjavma oštećenih “A” i “B”, Vijeće je našlo za utvrđenim da je optuženi u ove dvije tačke optuženja, postupajući sa direktnim umišljajem koji je bio usmjeren na degradiranje i naročito ponižavanje žrtava, pri tom ih uz fizičko maltretiranje, vrijeđanje na nacionalnoj osnovi, iste natjerao na teško zlostavljanje spolne prirode. Naime, Vijeće je van razumne sumnje, utvrdilo da je optuženi postupajući na način kako je to opisano u tački (I) 2. cc) i dd) osuđujućeg dijela presude, prema oštećenim postupao isključivo sa namjerom degradiranja i ponižavanja dostojanstva zarobljenih lica, nanoseći im povrede tjelesnog, a posebno moralnog integriteta.

771. Shodno navedenom, Vijeće je, u cijelosti prihvativši iskaze svih ostalih na glavnom pretresu saslušanih svjedoka, van razumne sumnje, utvrdilo da je optuženi, postupajući na način kako je to opisano pod tačkom (I) 2. cc) i dd) osuđujućeg dijela presude osuđujućeg dijela presude, prema oštećenim preduzeo radnje teškog zlostavljanja seksualne prirode, a koja se nanose tjelesnom i moralnom integritetu osobe, korištenjem prinude na način koji degradira i ponižava dostojanstvo žrtve, koje radnje je ovo Vijeće okvalifikovalo kao “*prisi,javarje druge osobe upotrebom sile ili prjetnje direktnim napadom na rjezin život ili tjelo ili na život ili tjelo njcj bliske osobe, na seksualni odnos ili s njim izjednačenu seksualnu radnju.*”.

772. Imajući u vidu sve navedeno, Vijeće je činjenično stanje utvrđeno na osnovu provedenih dokaza, posmatralo u svjetlu elemenata radnji izvršenja *silovarja* kao oblika nečovječnog postupanja u smislu kršenja zajedničkog člana 3. tačka c) Ženevskih Konvencija, te zaključilo *van svake razumne sumnje* da su se opisanim radnjama pod tačkom (I) 2. cc) i dd). osuđujućeg dijela izreke presude, stekli svi elementi bića krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. KZ SFRJ, usljed čega je ovo Vijeće i osudilo optuženog Senada Džananovića za radnje opisane pod ovm tačkama osuđujućeg dijela izreke presude.

TAČKA (I) 2. I) I (I) 3. IZREKE PRESUDE U ODNOSU NA OPTUŽENOG SENADA DŽANANOVIĆA

¹⁷² **T-213**-Zapisnik o saslušanju svjedoka Dragoljub Stanojević, sastavljen dana 10.juna1997.godine, Okružni sud u Subotici, broj: Kri – 34/97-2; Izvod iz matične knjige rođenih Dragoljub Stanojević (konstatovana smrt na dan 24.09.2003.godine) Bosna i Hercegovina, Republika Srpska, Opština(grad Doboј, broj: 01-200-1-1374/17, Banja Luka, dana 13.01.2017.godine ; Dopis Tužilaštva za ratne zločine Republike Srbije, KT 7/2016, 18.10.2019.godine, Beograd

773. Vijeće je radi lakšeg razumijevanja izvršilo grupisanje tačaka (I) 2. i)¹⁷³ i (I) 3.¹⁷⁴ izreke presude, imajući u vidu istovjetnost radnji izvršenja, vrijeme izvršenja, kao i oštećene koji su na glavnom pretresu saglasnim izjavama potvrdili činjenične navode u pomenutim tačkama potvrđene optužnice, pa je tako Vijeće kao jednu cjelinu razmatralo i cijeno dokaze koji se tiču radnji opisanih u tačkama (I) 2. i) i (I) 3. osuđujućeg dijela izreke presude. Sem toga, Vršeći analizu iskaza prevashodno oštećenih, kao i svjedoka očevidaca, Vijeće je našlo da su oštećeni često prebacivani iz jednog u drugi podrum, kao i to da pojedini svjedoci usljed pretrpljenog straha i maltretiranja koji su, gotovo svakodnevno proživljavali u navedenim objektima, pojedine radnje izvršenja koje se vežu sa objekat na broju 21, navodili da su ih doživjeli u objektu na broju 27., što ovo Vijeće razumije, te je konkretno grupisanje radnji izvršenja, izvršilo i iz ovog razloga.

774. Da je optuženi Senad Džananović od sredine juna do kraja juna 1992.godine, sam ili zajedno sa više njemu poznatih vojnika ili civila ulazio u podrumске prostorije stambenih zgrada u ul. Trg ZAVNOBIH-a broj 21. i 27. u B-fazi, te opisanim radnjama zlostavljao, ponižavao, odnosno nečovječno postupao prema zatočenim civilima Kostu Kosoviću, svjedoku „D“, Dragana Čarapiću, Aleksu Đurkoviću, Sašu Đurkoviću, svjedoku „A“, svjedoku „B“, svjedoku „E“, Ljubi Ivanoviću, Čedomiru Čvoru, proizilazi iz iskaza svjedoka, koji su potvrdili opisane radnje, odnosno očevidaca koji su bili prisutni prilikom zlostavljanja oštećenih u podrumskim prostorijama stambenih zgrada u ul Trg ZAVNOBIH-a broj 21 i 27, i čiji su iskazi, u pogledu navedenih činjenica, međusobno saglasni, dosljedni, jasni i ničim dovedeni u sumnju, a sam događaj nije osporen ni od strane odbrane optuženog.

775. Naime, svjedok Milena Kulina u svom iskazu iznosi percpeciju opštih dešavanja u kritičnom dijelu „B faze“ Alipašinoг polja, kazujući kako je: *„Situacija u naseju bila dramatična, što više belaja naprave to su bili boji. Odvodilo se i dovodilo. Živjela sam u prizemju i vičjela sam, dovodila su se cjeca, ženska cjeca, žene i judi. Čuje se naveče kako govore, idi odvedi i dovedi. I u civilu i u uniformama su bili, i u zelenim i u crnim i u civilu. To je sve bilo najviše u rjjesecu maju 1992.godine. Iz stanova dovode se judi. Odvode ih u Konzum i Brosalino.“* Iz iskaze svjedokinje, ali iskaza brojnih drugih svjedoka koji su svjedočili, upravo proizilazi kako su zatočenici često prebacivani iz jednog zatočeničkog objekta u drugi, bivajući zlostavljani na obje lokacije, zbog čega je vrlo teško identifikovati koje je lice i u kojem objektu zadobilo povrede i bilo teško zlostavljeno. Međutim, nedostatak takvih preciznosti ne dovodi u pitanje istinitost događaja o kojima su

¹⁷³ **Tačkom (I) 2. i)** izreke presude optuženi Džananović Senad oglašen je krivim da je u periodu od sredine juna do kraja juna 1992.godine, sam ili zajedno sa više njemu poznatih vojnika ili civila, ulazio u zatočeničke prostorije koje su se nalazile u podrumskim prostorijama zgrada, u ulici Trg ZAVNOBIH br. 21 na Alipašinoг polju, u kojoj su bili zatočeni civilu srpske nacionalnosti, i iste tukao rukama, nogama, drvenim, metalnim i gumenim palicama, drškama od lopate i krampe, pištoljima, kundacima pušaka, metalnim cijevima i drugim predmetima po svim dijelovima tijela, između ostalog, Kostu Kosovića, svjedoka „D“, Dragana Čarapića, Aleksu Đurkovića, Sašu Đurkovića, svjedok „A“, svjedok „B“, svjedok „E“, Ljubi Ivanovića, Čedomira Čvoru, pojedinicima stavljajući šubaru sa kokardom na glavu, oblačeći im „ludačke“ košulje ili obmotavajući im srpsku zastavu, nazivajući ih četnicima, psujući im srpsku i četničku majku i upućujući im druge pogrdne riječi, prijeteći im da će ih ubiti i zaklati, od kojih udaraca su zatočenici gubili svijest, zadobili lomove rebara, krvne podlive i sl.

¹⁷⁴ **Tačkom (I) 3.** izreke presude optuženi Senad Džananović oglašen je krivim da je u periodu od sredine juna do kraja juna 1992.godine, sam ili zajedno sa više njemu poznatih vojnika ili civila, ulazio u zatočeničke prostorije koje su se nalazile u podrumskim prostorijama zgrada, u ulici Trg ZAVNOBIH br. 27 na Alipašinoг polju, u kojoj su bili zatočeni civilu srpske nacionalnosti, i iste tukao rukama, nogama, drvenim, metalnim i gumenim palicama, drškama od lopate i krampe, pištoljima, kundacima pušaka, metalnim cijevima i drugim predmetima po svim dijelovima tijela, između ostalog, Kostu Kosovića, svjedok „D“, Dragana Čarapića, Aleksu Đurkovića, Sašu Đurkovića, svjedok „A“, svjedok „B“, svjedok „E“, Ljubi Ivanovića, Čedomira Čvoru, psujući im srpsku i četničku majku i upućujući im druge pogrdne riječi, prijeteći im da će ih ubiti i zaklati, od kojih udaraca su zatočenici gubili svijest, zadobijali lomove rebara, krvne podlive.

svjedoci svjedočili, kao ni krivičnu odgovornost optuženih, što će u nastavku biti detaljno obrazloženo

776. Nadalje, iz iskaza svjedoka „D“ se zaključuje kako ni on nije bio pošteđen bezobzirnog zlostavljanja, te navodi kako je: „u drugom podrumu bilo oko 35 ljudi, tu je bilo udaranja, uveče bi neko od njih koji nas čuvaju uveo neke navodno sa linije i oni bi redom zalazili i ne bi birali koga bi udarali, pesnicama i palicama.“. Nadalje svjedok prepričava neprijatno iskustvo u kojem ga je, prema vlastitom kazivanju: „Mene je samo jednom Senad „Glavoguz“, kad smo čistili opljačkane samoposloge po Alipašinom polju od stakla i razbacane stvari, njemu se učinilo da sporo radim i udario me pljoštimitice pištoljem po glavi“. Činjenica da je svjedok „D“ optuženog Džananovića opisao kao i većina svjedoka, rekavši da je bio „omalen, zdepast, mračnog pordornog pogleda, dobro nabijen“, kao i da ga je identifikovao na fotoalbumu koji mu je bio predložen, kod vijeća je učvrstila uvjerenje da je za glavninu zlostavljanja oštećenih lica uistinu odgovoran optuženi Džananović.

777. Svjedok Veselka Milić je na glavnom pretresu 08.12.2017. godine svjedočila kako je 1992. godine živjela na Alipašinu u B fazi, Trg ZAVNOBIH-a br.23, te kako je poznavala iz viđenja dosta lica koja su se okupljala u štabu „Stela“, ali ih nije znala poimenično jer su imali nadimke. Takođe, svjedokinja potvrđuje da se u „malom Konzumu“ nalazio zatvor, „Čuli su se stalno krici i vriska i vicjela sam da neke nose na nosilima, jedan je bio starji i mršav i on je bio mrtav.“, dodaje svjedokinja, navodeći da je u tom objektu vidjela i Kostu Kosovića.

778. Iskaz svjedoka Koste Kosovića je za vijeće naročito značajan, budući da je upravo svjedok Kosović vjerno rekonstruisao krivične događaje koji su se dešavali u podrumima u Ul. Trg ZAVNOBIHa, a kojem iskazu je vijeće poklonilo vjeru jer se i on uklapa u cjelokupan kontekst dešavanja kakav je i opisan od strane većine svjedoka. Naime, svjedok navodi kako je u podrumu na broju 27. „strašno mučen“, kako je svaki dan dobijao batine, bez posebnog razloga, navodeći primjer kako je Džananović praktikovao da zatočenike pri svakom prolasku udari kundakom puške, „pa naiđe za sat vremena, pa mi opali šamar, i to bez ikakvog razloga“, pojašnjava Kosović. Posebno značajan dio iskaza je onaj u kome svjedok za optuženog Džananovića kaže: „veoma je aktivan bio i to mu je bila duševna hrana da udara jude i da organizuje da se tuku ljudi, a da on gleda“. Ovaj dio iskaza je naročito značajan jer potvrđuje cjelokupan koncept osuđenja ovog vijeća koji je primjenjen na više tačaka izreke presude, a čija je suština da je optuženi Džananović, ako nije bio upravnik ili zapovjednik, onda bezmalo inicijator brojnih premlaćivanja i batinjanja koje se, bez daljnog, mogu okarakterisati kao nečovječno postupanje, što će naprijed biti detaljno obrazloženo.

779. U nastavku iskaza, svjedok se vjerodostojno prisjeća događanja u kojima su zlostavljani otac i sin, Aleksa i Saša Đurković i govori: „Doveli su Aleksu Đurkovića, imao je oko 55 do 60 godina, pod rukovodstvom Džananovića grupa stražara su ga prebjali, tukli, obarali ga na beton, on je postao crn... Zovu njega, to je sin bio od Alekse, da kaže da se odriče Đurkovića, a taj sin njegov neće da kaže, tad su ga počeli tući i onda smo mu mi govorili: „pa kaži Saša“ jer smo ga znali, on je bio s nama u zatvoru, i on je rekao da ga se odriče.“. Kako bi potvrdio vjerodostojnost svog iskaza, svjedok objašnjava kako je, nakon što je mu je otac premlaćen, razgovarao sa Sašom Đurkovićem, kojom prilikom mu je rekao da je elektroinženjer i da radi na televiziji kao tonski snimatelj, što je kod ovog vijeća dodatno učvrstilo uvjerenje o istinitosti svjedokovog iskaza, budući da je svjedok vjerno predstavio identitet lica koji su bili žrtve Džananovićevog zlostavljanja.

780. Konačno, posebno značajan dio iskaza je onaj u kojem je svjedok, prilikom unakrsnog ispitivanja od strane odbrane prvooptuženog, a na tvrdnje branioca da svjedok u ranijim iskazima nije spomenuo da je Aleksu Đurkovića tukao Senad Džananović, nego da su to bili vojnici, rekao: „*Nikada nisam rekao da su neki drugi došli, nego su došli na čelu sa Džananovićem, ja nisam možda svaki put spomenuo Džananovića jer je to notorno, on je bio prvi čovjek kcji je ubijao, razbijao, kcji je tukao, kcji je vezao, kcji je hapsio, sve je to uradio. i sad kad bih ja stalno njega spominjo ispalo da samo je on kriv i niko drugi n.je. Džananović je bio na svakom mjestu gdje se ubijalo, razbijalo.*“. Dakle, kao što je više puta apostrofirano, i ovaj dio iskaza potvrđuje ispravnost koncepta osuđenja ovog vijeća, a koje se bazira na tezi da je optuženi Džananović uistinu bio najnemilosrdniji od svih vojnika i da je na takvoj surovosti gradio svoj autoritet, što su potvrdili brojni svjedoci, zbog čega vijeće poklanja vjeru iskazi svjedoka Kosovića.

781. U prilog prethodnim iskazima, svjedok Saša Đurković navodi kako ga je Senad Džananović tukao teškim predmetima, kako svjedok kaže: „*bejzbol palicama, svim i svačim, psovao*“, slikovito pojašnjavajući: „*kada bi me udario pendrekom, kao da me je milovao*“. Nadalje svjedok navodi kako je premlaćivan u stanu iznad podruma, što dodatno opravdava intenciju vijeća da granice između mjesta izvršenja ne uzima striktno, već da, naprotiv, navedene objekte uzima kao jedinstveno mjesto izvršenja djela. Svjedok u nastavku kazuje da su ih u podrumu, i njega i njegovog oca konstantno tukli, prepričavajući kako mu je otac rekao: „*da mu je ovaj dao neki vosak, jer mu je jezik bio izrezan, pa sa staklom usitrenim da to jede, istopjeno nešto*“, i dalje rekonstruišući događaj, svjedok precizira: „*jeo je, morao je, gura mu u usta...*“. Nakon toga navodi kako su poslije prebačeni u drugi podrum, u prostorije koje su kudikamo uslovnije, a koje se nalaze kod kafića „Borsalino“, u podrumu za koji svjedok vjeruje da je Konzumov, a u kojem su, zajedno sa njim, bili zatvoreni svjedok „A“, svjedok „D“, njegov tac, 4-5 žena, osoba koju svjedok identifikuje kao neki „Čvoro“, zatim „*Elez, koga je Senad baš tukao*“ i dr.

782. Upravo je svjedočenje svjedoka Saše Đurkovića primjer zbog čega je vijeće odustalo od namjere da jasno i precizno identifikuje poveznice između svakog oštećenog i tačno određene lokacije u kojoj je bio zlostavljan. Naime, vijeće je navedene lokacije na Trgu ZAVNOBIH pod brojevima 21. i 27. posmatralo kao jedinstveno mjesto izvršenja krivičnog djela, budući da je vijeće ocijenilo da preciziranje lokacije nije od značaja za ustanovljenje krivične odgovornosti, obzirom da su zlostavljanja vršena u oba objekta, sa jednakim intenzitetom i bez izuzetka. Preciziranje takvih okolnosti bi eventualno moglo biti od značaja u slučaju da je u jednom objektu vršeno zlostavljanje, a u drugom ne, pa bi u interesu pravde i pravičnosti bilo od ključne važnosti dokazivati u kojem se objektu koje lice nalazilo, jer bi od toga zavisilo da li se tom licu može pripisati svojstvo oštećenog. Međutim, imajući u vidu da su oštećeni zlostavljani u oba zatočenička objekta bez izuzetka, kao i da intenzitet surovosti u postupanju nije zavisio od lokacije u kojoj se žrtva nalazi, vijeće je ustanovilo da je posmatranje navedenih lokacija kao jedinstvenog mjesta izvršenja djela u interesu pravde i pravičnosti.

783. Nadalje, vijeće je na okolnosti iz spojenih tačaka optužnice cijeno i iskaz svjedoka Mirka Popare, koji je vijerno rekonstruisao dešavanja sa Alipašinog polja iz inkriminisanog perioda, a čiji iskaz je usaglašen sa izjavama svih ostalih svjedoka, što je vijeće uzelo kao dovoljan osnov da iskazu i ovog svjedoka pokloni vjeru. Naime, svjedok u svom iskazu navodi kako on uistinu nije tučen, što vijeću stavlja do znanja da svjedok nije imao namjeru

da optuženog inkriminiše i za one radnje nije učinio, ali navodi i kako su izvodili njega i druga lica, između ostalih i svjedoka „A“ i svjedoka „D“, kojom prilikom je Džananović nosio čekić u ruci kojim je oštećene udarao po glavi i leđima.

784. Na okolnosti fizičkog zlostavljanja kojem su bili izloženi zatočeni civili u podrumskim prostorijama stambenih zgrada, svjedočio je i svjedok Milenko Višnjevac i tom prilikom izjavio, *„Kad su nas tukli, koristili su ruke, noge, drvene poluge, ono drveće, metalne palice, drvene palice, lance ...“*, te dodao da su za vrijeme njihovog zatočeništva u navedenom podrumu tukli čak i žene, konkretno svjedoke pod pseudonimom „A“ i „B“.

785. Navedeno je potvrdio i svjedok Milomir Radović, koji je izjavio da su u podrum često dolazili neki vojnici koji su neke zatočene civile tukli, neke izvodili, te dodao da su i njih, koji su kasnije dovedeni iz Vrbovske ulice, udarali i palicama i nogama, a i puškama, navodeći optuženog Džananovića, *„sjećam se Senada zv. Glavoguz“*, kao jednog od vinovnika opisanog zlostavljanja.

786. Nadalje, svjedok Savka Ivanović, koja je bila nazočna inkriminisanom događaju, opisuje kako su prisutni oštećenom Novici Draškoviću stavljali šubar sa značkom Knjaza Miloša, da bi ga potom, sa šubarom na glavi, dok mu je tekla krv iz usta, snažno rukama i nogama udarali. Nakon što je Tužilac svjedoku predočio iskaz iz istrage u kojem je svjedokinja rekla: *„po dolasku u podrum (Senad Džananović), obratio se Novi sa riječima da ustane i stane uz zid“*, svjedokinja je na glavnom pretresu potvrdila vjerodostojnost navedenog iskaza, što je za vijeće bila afirmacija teze da je glavni akte većine krivičnih događaja u nadvedenim objektima bio upravo Senad Džananović. Nadalje, svjedokinja navodi kako je u objektu zatekla i Dragana Čarapića, detaljno pojašnjavajući: *„njega su našli u zatvoru, zna da je tučen, vicjeli su svojim očima da je zavezan u ludačku košu, ju, zavezana mu usta, turpijom nožem mu je sječena kosa.“*

787. Od značaja je i dio iskaza svjedoka Saše Đurkovića u kojem se potvrđuje iskaz svjedokinje Savke Ivanović, a na osnovu čijih svjedočenja postaje jasno da je oštećeni Novica Drašković, kako to i navodi svjedok Đurković: *“bio atrakcija sa tom šubarom”*. Nadalje, potvrđujući iskaz svjedokinje Savke Ivanović, svjedok „D“ u svom iskazu navodi: *„U tom podrumu ulazili su neki Jukini ljudi, nabijali su pojednim ljudima šubare i stavljali četnicke kokarde nekom od njih ...“*.

788. Analizom iskaza prethodno navedenih svjedoka, evidentno je da mnogi svjedoci ne identifikuju uvijek i samo Senada Džananovića kao osobu koja je oštećenima stavljalokorde na čelo, međutim, čak i kada to on nije neposredno činio, vijeće je utvrdilo da je on svojim radnjama premlaćivanja, u okviru svjevrsne kriminalne grupe druga lica, ohrabrivao za preduzimanje takvih radnji.

789. Vijeće je osuđujuću odluku u odnosu na pomenute tačke optužnice donijelo i na osnovu iskaza svjedoka Zdravka Kavaza, koji navodi da je tortura počela odmah po dolasku u podrumsku prostoriju. *“U jedncj malo prostor,ji su bile lopate, krampe i time su nas tukli, tukli su nas letvama i svačim”*, prisjeća se svjedok. Iako navodi da nije poznavao nikoga od onih koji su ga tukli, vijeće je kao ključan cijeniolo dio iskaza u kojem svjedok navodi da je bio u zatvoru kod kafića “Borsalino”, kao i da je s njim u zatočeništvu bio svjedok Kosta Kosović, za kojeg svjedok navodi da je izgledao jadno i pretučeno. Upravo je taj dio iskaza vijeću poslužio kao osnov za donošenje osuđujuće odluke za Senada Džananovića, a kada su u pitanju citirane tačke optuženice, odnosno izreke presude.

790. Pored toga što su navedeni svjedoci na glavnom pretresu na jasan, decidan i uvjerljiv način opisali postupanje optuženog prema zatočenim licima u podrumskim prostorijama, Vijeće je cijeno i izjave svjedoka Gojka Čapare¹⁷⁵, Dragoljuba Stanojevića¹⁷⁶, Olge Zuković¹⁷⁷, Nikole Čakara¹⁷⁸, svjedoka „A“¹⁷⁹, u kojim su na istovjetan način opisali ponašanje i zlostavljanja koja su lično doživljavali, ali i ona koja su bila usmjerena prema drugim zatočenim licima. Sem toga, da je u optuženi djelovao u obje podrumске prostorije, na način opisan u prednje navedenim izjavama svjedoka, potvrdio je i svjedok Milenko Višenjac, u Službenoj zabilješci¹⁸⁰ od 10.10.1993. godine, u kojoj je upoznao tadašnje bezbjednosne organe RS sa učešćem optuženog u ubistvima (Novice Draškovića), zlostavljanjima (Novici i Dušku Pešiću oblačili u uniforme VRS i izvodili na ulicu, pokušao zaklati Branka Rokvića), silovanjima i maltretiranju zaštićenog svjedoka „A“, svjedoka „B“, kao i u drugim radnjama, koja se stavljaju na teret optuženom Senadu Džananoviću.

791. Cijenici iskaze navedenih svjedoka pojedinačno, ali i u njihovoj međusobnoj vezi, vijeće je utvrdilo da su radnje za koje je optuženi oglašen krivim eklatantan primjer nečovječnog postupanja koje predstavlja najočitiije ugrožavanje ljudskog integriteta, njegovo potpuno srozavanje u mjeri koja nije pojmljiva razumnom ljudskom poimanju, zbog čega vijeće nije imalo dilemu u pogledu kvalifikacije djela, a cijeneći sredstva izvršenja djela, surovost, intenzitet i trajanje radnji u kojima oštećena lica trpe snažne duševne i tjelesne bolove. Stavljanje nacionalnih simbola na čelo je vijeće takođe kvalifikovalo kao nečovječno postupanje, budući da su na taj način oštećeni dovedeni u inferioran položaj, bivali ponižavani samo zbog svoje nacionalne pripadnosti, a kada se takvo poniženje dovede u fazu sa opštim kontekstom zlostavljanja, nesumnjivo da je i takvo postupanje kod oštećenih prouzrokovalo duševne patnje koje predstavljaju negaciju čovječnog postupanja i, stoga, predstavljaju radnju izvršenja Ratni zločin protiv civilnog stanovništva.

792. Dakle, imajući u vidu sve navedeno, Vijeće je našlo dokazanim, na nesumnjiv način, da je optuženi Senad Džananović kao saizvšilac preduzeo radnje za koje je oglašen krivim pod tačkama (I) 2. i) i (I) 3. osuđujućeg dijela izreke presude, a u kojim radnjama su se ostvarila obilježja krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. KZ SFRJ.

TAČKA (II) 1. I 2. IZREKE PRESUDE U ODNOSU NA OPTUŽENE SENADA DŽANANOVIĆA I EDINA GADŽU

¹⁷⁵ T-201-Zapisnik o saslušanju svjedoka Gojko Čapara, posl.br. Kri 116/98 od 06.08.1998.godine, Opštinski sud u Rumi

¹⁷⁶ T-213-Zapisnik o saslušanju svjedoka Dragoljub Stanojević, sastavljen dana 10.juna1997.godine, Okružni sud u Subotici, broj: Kri – 34/97-2; T-206-Zapisnik o saslušanju svjedoka Dragoljuba Stanojevića, Okružni vojni sud u Sarajevu broj KI-I-347/93 od 11.03.1994.godine

¹⁷⁷ T-204-Zapisnik o prikupljanju izjava od lica u svojstvu svjedoka Olga Zuković, Okružni vojni sud u Sarajevu broj 16-04/1-epl – 9/16 od 16.11.2016.godine

¹⁷⁸ T-205-Zapisnik o saslušanju svjedoka Nikole Čakara, Okružni vojni sud u Sarajevu broj Ki-I-347/93 od 11.03.1994.godine

¹⁷⁹ T-214-Zapisnik o saslušanju svjedoka „A“-Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, Sarajevo, broj: T20 0 KTRZ 0010560 15 od 17.09.2015. godine

¹⁸⁰ T-36-MUP republike Srpske Služba nacionalne bezbednosti SSB – Sektor SNB Ilidža Linija rada broj: 111/93-00002 od 10.10.1993. godine Službena zabilješka – Informativni razgovor sa Višnjevcom Milenkom ERN 03714361 – 03714366

793. Imajući u vidu da su tačkom (II)1.¹⁸¹ i tačkom (II)2.¹⁸² izreke presude krivim oglašeni obojica optuženih, pri čemu se u činjeničnom opisu koji je konzumiran objema tačkama kao oštećeno lice pojavljuje svjedok Mirko Jovanović, Vijeće je u cilju lakšeg razumijevanja razloga zbog kojih su optuženi oglašeni krivima, izvršilo grupisanje navedenih tačaka na način da je osuđujuću odluku za obje tačke zasnovao na iskazu istog svjedoka i na materijalnom dokazu, koji potkrepljuje istinitost svjedokovog iskaza, dovodeći navedene dokaze u vezu sa cjelokupnim kontekstom događanja koji je opisan u iskazima niza svjedoka.

794. Bez namjere da svojim iskazom proširi krivičnu odgovornost optuženih i na one radnje koje nisu počinili, svjedok je pred Tužilaštvom, u toku istražnog postupka, dao iskaz u kome je na vjerodostojan način opisao slijed događanja u mesnici "Pešter" na Alipašinom polju, a koje se kazivanje uklapa u cjelokupan kontekst dešavanja koji je opisan i od strane ostalih svjedoka.

795. Naime, prema svjedokovom kazivanju, svjedok je doveden u mesnicu "Pešter", gdje su mu, prilikom dovođenja, kako svjedok kaže: *"stavjali su mi cijev pištoja pod bradu i na glavu i čelo i tražili su da priznam da sam četnik, nescj, da sam izrod i da ne zaslužujem da živim"*. Nakon što je doveden u mesnicu, svjedoka su sjeli na stolicu kako bi ga ispitali na okolnosti koje svjedoku nisu bile poznate, a akteri tog događaja su, kako svjedok navodi, bili "Kimun" i Senad Džananović. Svjedok dalje opisuje njihove lične osobine, navodeći da je Kimun imao svijetliju kosu i rasječenu gornju usnu, a Senad Džananović je bio *„srednjeg rasta, nabjen i pun nekog zla"*, a koji opisi su kod vijeća učvrstili uvjerenje da su optužena lica uistinu bili glavni akteri ovog krivičnog događaja. Svjedok nadalje, ističe da mu je Džananović prijetio riječima: *„jedinog mi ojeteta, do ujutru nećeš biti živ"*, udarajući ga nekim kablom od šporeta, nekom drvenom palicom, željeznom šipkom po cijelom tijelu, a najviše po glavi i po leđima. Osim Džananovića, svjedok je udaran i od strane drugoopruženog, koga svjedok identifikuje pod nadimkom Kimun, sve vrijeme mu govoreći: *„Da li i svjestan od kakvog nescja potičeš I da srpski nescj ne zaslužuje da živi na zemljaskoj kugli!?"*

796. Nakon toga, svjedok je na zapisnik izjavio da su mu svezali ruke na leđima kablom od struje i tako svezanog ga okačili na mesarske kuke u komori za meso. U takvom

¹⁸¹ Dana 13.06.1992. godine ili približno tog dana, u prostorjama mesnice „Pešter“ u ul. Trg ZAVNOBIH-a, Alipašino Polje, opština Novi Grad, Sarajevo, nakon što su nepoznati vjcnici doveli prethodno uhapšenog i pretučenog Mirka Jovanovića, Senad Džananović i Edin Gadžo su tokom ispitavanja navedenog civila namjerno mu nanosili snažne i jelesne i duševne bolove tako što je Senad Džananović prjetio Mirku Jovanoviću da „do ujutro neće biti živ“ i snažno ga udarao kablom od šporeta, drvenom palicom i željeznom šipkom po glavi, leđima i drugim djelovima tjela, dok ga je, istovremeno, Edin Gadžo jako udarao nogama, rukama, željeznom šipkom i drvenom palicom po glavi, leđima i drugim djelovima tjela, obicjica mu govoreći da „potiče od nescja i da srpski nescj ne zaslužuje da živi na zemljaskoj kugli“, a nakon toga su mu kablom od struje svezali ruke na leđima i okačili ga na željezne kuke u rashladnoj komori za meso, te, dok je okačen visio, nastavili ga tući drvenim palicama i željeznim šipkama po cijelom tijelu, od čega je Mirko Jovanović bio sav obliven krvju, trzajući se od udaraca i bolova, nakon čega je pao, udario glavom od pločice i onesvjestio se;

¹⁸² Dana 13.06.1992. godine ili približno tog dana, u prostorjama mesnice „Pešter“ u ul. Trg ZAVNOBIH-a, Alipašino Polje, opština Novi Grad, Sarajevo, nakon što su nepoznati vjcnici doveli prethodno uhapšenog i pretučenog Mirka Jovanovića, Senad Džananović i Edin Gadžo su tokom ispitavanja navedenog civila namjerno mu nanosili snažne i jelesne i duševne bolove tako što je Senad Džananović prjetio Mirku Jovanoviću da „do ujutro neće biti živ“ i snažno ga udarao kablom od šporeta, drvenom palicom i željeznom šipkom po glavi, leđima i drugim djelovima tjela, dok ga je, istovremeno, Edin Gadžo jako udarao nogama, rukama, željeznom šipkom i drvenom palicom po glavi, leđima i drugim djelovima tjela, obicjica mu govoreći da „potiče od nescja i da srpski nescj ne zaslužuje da živi na zemljaskoj kugli“, a nakon toga su mu kablom od struje svezali ruke na leđima i okačili ga na željezne kuke u rashladnoj komori za meso, te, dok je okačen visio, nastavili ga tući drvenim palicama i željeznim šipkama po cijelom tijelu, od čega je Mirko Jovanović bio sav obliven krvju, trzajući se od udaraca i bolova, nakon čega je pao, udario glavom od pločice i onesvjestio se;

visećem položaju, svjedok je, prema vlastitom kazivanju, tučen drvenim i željeznim palicama dok kabal od struje nije pukao, usljed čega je svjedok pao na pod, udario glavom o pločice i onesvijestio se.

797. Drugi dio krivičnog događaja obuhvaćen je tačkom (II) 2. izreke presude, a upravo je tom tačkom obuhvaćen i slijed događaja koji je nastupio nakon što je svjedok poliven vodom kako bi došao sebi. Kako je svjedok opisao u iskazu datom u istrazi, te noći su ga udarali Senad Džananović, "Kimun", ali i ostala prisutna lica, a posebno jedan njima poznati vojnik, kojom prilikom su obojica optuženih navijali, "to majstore, to majstore!". Na kraju, svjedok navodi kako se od silnih udaraca i silnog batinjanja nije mogao pomjerati, dok mu je Senad Džananović govorio: "do ujutru ćeš biti ubijen i zoru nećeš dočekati živ".

798. Dakle, tačkom (II) 2. Izreke presude, optuženi su oglašeni krivim i da su omogućili drugim licima da oštećenog udaraju željeznom palicom po tijelu, nanoseći mu snažne tjelesne i duševne bolove. Iako nijedan od optuženih nije imao funkcionalno ovlaštenje da drugim vojnicima izdaje naređenja, vijeće je cijeno, kako je to i prethodno obrazloženo, da je odnos između optuženih lica i ostalih njima poznatih vojnika bio takav da su optuženi snagom svog autoriteta mogli uticati na ostala lica, ohrabrujući ih da u svom postupanju budu što nemilosrdniji i što brutalniji. Drugim riječima, u takvoj konstelaciji odnosa, u kojoj se tlačitelji, uslovno rečeno, takmiče u svojoj okrutnosti, vijeće je ocijenilo da onaj ko prednjači po svojoj neumoljivosti, ujedno i diktira i određuje uslove u kojima će oštećeni biti zlostavljani. Na temelju mnogih iskaza, ne samo navedenog svjedoka, nego i većine svjedoka koji su svjedočili, nesumnjivo je uloga obojice optuženih, a posebno Senada Džananovića bila takva da je upravo od njih zavisilo do koje mjere i na koji način će oštećeni biti zlostavljani, što je za vijeće bio dovoljan razlog da optužene oglašeni krivim i za pružanje potpore drugim vojnicima da zlostavljaju oštećenog Jovanovića.

799. Na koncu, budući da se osuđujuća odluka, u skladu sa principom *unus testis, nulus testis*, ne može zasnovati na iskazu samo jednog svjedoka, Vijeće je kao dokaz cijeno i fotografiju¹⁸³ koja je bila sastavni dio zapisnika¹⁸⁴ o saslušanju svjedoka iz istrage od 21.06.2016. godine. Iako je odbrana na glavnom pretresu istakla prigovor zakonitosti navedenog dokaza, budući da im, u skladu sa načelom raspravnosti i jednakosti oružja, nije dostavljeno prije glavnog pretresa, vijeće je ipak navedenu fotodokumnaciju prihvatilo kao dokaz, budući da je ona bila sastavni dio zapisnika koji je odbrana uredno dostavljen uz optužnicu. Naime, na navednim fotografijama se jasno vide povrede koje se nalaze na onim dijelovima tijela po kojima je svejdok, po vlastitom kazivanju, najviše udaran, a riječ je o povredama u predjelu leđa i predjelu glave. Dovodeći u vezu dokaznu snagu priložene fotodokumentacije sa sadržinom svjedokog iskaza, vijeće je našlo utvrđenim da iz njihovo međusobne veze proizilazi zaključak o istinitosti svjedokove verzije događaja koja je predstavljena u zapisniku iz istrage.

800. Iako je oštećeni Mirko Jovanović jedini svjedok koji je na glavnom pretresu opisivao krivično pravne radnje optuženih Džananovića i Gadže pod tačkama (II) 1. i 2. osuđujućeg dijela izreke, Vijeće je cijeno i iskaze svjedoka Koste Kosovića, Saše Đurkovića svjedoka „E“, „D“, Mirka Popare, Dragice Stanojević koji su na glavnom pretresu svjedočili u odnosu

¹⁸³ T-7A-Fotografija sa povredama svjedoka Mirka Jovanović

¹⁸⁴ T-7-Zapisnik o saslušanju svjedoka Mirko Jaovanović, broj T20 0 KTRZ 0010560 15 od 21.06.2016. godine, Tužilaštvo Bosne i Hercegovine

na činjenicu da optuženim nije bilo strano korištenje fizičke sile prema zatočenicima, koje je u pravilu uvijek praćeno i upućivanjem pogrdnih riječi, uvreda na nacionaloj osnovi, a koji u stvari, oslikavaju način postupanja sa zatočenicima od strane optuženih.

801. Kada su u pitanju iskazi ovih svjedoka vijeće im poklanja vjeru smatrajući da su istiniti i vjerodostojni, i kao takvi posredno potvrđuju iskaz svjedoka Mirka Jovanovića. Naime, svjedok Kosta Kosović je na glavnom pretresu opisivajući maltretiranja od strane oba optužena izjavio, „... Glavoguz .. tukao me maltretirao, p.juvao me .. bez ikakvog razloga .. i Kimun je to radio.“, istovjetno je i Saša Đurković govorio, „... svi, znam da je Senad svakoga tukao, on je najviše tukao, Kimun isto a i ovi svi drugi ...“, a svjedok „E“ o metodama maltretiranja, „... mene su svezali i ovako mi ruke stavili, pitali su me gdje su ti ojeca i gdje mi je sin, tukli su nas stalno palicama, šakama“, te na kraju, da su prilikom zlostavljanja zatočenička u pravilu uvijek koristili pogrdne riječi, opisali su svjedok D, „... ni jedan nije dosao sa kokardom ali bi oni ulazili, stavljali i pravili cetnike od njih“, kao i Mirko Popara, „... da vidimo kako četnici plutaju ...“, te na kraju i Dragica Stanojević opisujući odvođenje muža Dragoljuba, „...sarađuješ sa četnicima .. odvođe ga .. blizu 28 dana.“.

802. Osim toga, oštećeni Jovanović je na glavnom pretresu pored prednje opisanih radnji, opisao i druga događanja, od toga gdje ga zatiče rat, odvođenja, kao i maltretiranje drugih zatočenih lica. Tako je svjedok na glavnom pretresu izjavio da su 12. ili 13. juna 1992. godine oko 15,00 časova došla četvorica i nogom otvorila vrata njegovog stana na Alipašinom polju, koji su bili u uniformama i naoružani puškama te ga odveli u MZ „Mladost“, Naveo je svjedok da je vođen i u druge objekte, „... na nekih 5-6 m.jesta i svaki put su mi psovali i ispitivali me“, konkretno u kotlovnici, pa u „Borsalino“, te zatim i u podrumске prostorije „Konzumove“ prodavnice, a završio je u prostorijama mesnice „Pešter“, u kojima je i doživio opisana maltretiranja i zlostavljanja. S tim u vezi, svjedok je potvrdio da je u Konzumovom podrumu tada prvi put vidio svjedoka „A“, koju su teretili da joj je rođak rukovodilac u SDS-u, a vidio je i Jelu Surlu, kao i Tešić Radovana, svog prijatelja, za koga je naveo da je uhapšen i da je preminuo od posljedica batinjanja u Zvorniku.

803. Dakle, cijeneći sve navedeo, vijeće je ustanovilo da opisane radnje optuženih narušavaju tjelesni i psihički integritet oštećenog Jovanovića. Batinjanje ljudi samo zbog toga što, kako su optuženi naveli u svojiim prijetnjama, *potiču od srpskog nescja*, je oštećenog dovelo u inferioran položaj u kome je ljudsko dostojanstvo do te mjere povrijeđeno, da se takve radnje mogu kvalifikovati kao radnje nečovječnog postupanja koje konstitušu biće krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva. Budući da je oštećeni tom prilikom trpio fizičke bolove pa, cijeneći intenzitet i trajanje takvih bolova, u sadejstvu sa proživljenom psihičkom torturom i trajnim fizičkim posljedicama, vijeće je optužena lica našlo krivično odgovornim za nasrtaje na vrijednosti koje su zaštićene domaćim i međunarodnim pravom, a koje se, bez dileme, mogu kvalifikovati kao nečovječno postupanje.

804. Konačno, vijeće okolnosti navedenog krivičnog događaja koji je obuhvaćen ovim dvjema tačka izreke nije moglo cijeniti izolovano li nezavisno od ostalih istovjetnih dešavanja na području Alipašino polja. Naime, vijeće je cijenilo iskaze svih svjedoka koji su svjedočili o postupanju optuženih, zbog čega je vijeće utvrdilo da je ponašanje za koje se terete optuženi, njima i svojstveno, i štaviše, oslikavaju način njihovog postupanja prema zatvorenim civilima. Pritom, Vijeće je i u ovom slučaju prepoznalo matricu po kojima je zlostavljanje vršeno, a prema kojoj u zlostavljanju prednječe Senad Džananović I Edin

Gadžo, dok ostali učestvuju na način da bivaju podržavani, ohrabrivani i podrstrakavani od strane optuženih. Upravo je takav sistem odnosa i sistem djelovanja vijeće identifikovalo i u ovom slučaju, te je navedene okolnosti cijenilo u vezi sa iskazom svjedoka i priloženom fotografijom, a koji dokazi su u svom totalitetu kod Vijeća formirali uvjerenje da su optuženi krivično odgovorni za zlostavljanje oštećenog Jovanovića.

805. Dakle, imajući u vidu sve navedeno, vijeće je našlo dokazanim, na nesumnjiv način, da su optuženi Senad Džananović i Edin Gadžo preduzeli radnje za koje je su kao saizvršioči, oglašeni krivim pod tačkama (II) 1. i 2. osuđujućeg dijela izreke presude, a u kojim radnjama su se ostvarila obilježja krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. KZ SFRJ.

TAČKA (III) 1. IZREKE PRESUDE U ODNOSU NA OPTUŽENOG EDINA GADŽU

806. Tačkom (III) 1. izreke presude optuženi Edin Gadžo oglašen je krivim da je dana 1.5.1992. godine ili približno tog dana, pomagao, podržavao ili na drugi način učestvovao u nezakonitom zatvaranju i nečovječnom postupanju pripadnika štaba TO „Stela“ prema civilu Bori Njegovanu, na način da je, iako je znao da za njegovo lišenje slobode ne postoji zakonski osnov i ne obaviještavajući ga o razlozima lišenja slobode, dovezao kombi u kojem je bilo više njemu poznatih uniformisanih i naoružanih vojnika ispred zgrade Bora Njegovana na Alipašinom Polju, u ul. Ive Andrića br.8, iz kog su ti vojnici otišli do stana Bore Njegovana i naredili istom da pođe sa njima i uđe u kombi, što je morao učiniti, nakon čega mu je u kombiju Edin Gadžo rekao da ide na razgovor, te su vozajući se kombijem po Alipašinom Polju govorili građanima da su uhvatili četnika, te su odveli Boru Njegovana u bivši kafe „Borsalino“, ul. Trg ZAVNOBIH, gdje se nalazilo već nekoliko zatvorenih, prebijenih i okrvavljenih civila, po ulasku mu je Edin Gadžo naredio da sjedne, nakon čega su dva vojnika u pratnji i u prisustvu Edina Gadže udarala Boru Njegovana rukama, nogama i kundacima pušaka po glavi i cijelom tijelu, psujući mu krajišku i četničku majku, te su i žene i djeca koji su došli da vide „četnika“ pljuvali po licu i udarali rukama Boru Njegovana, govorili da će mu urezati po glavi da je četnik, osunetiti ga, kao i NN lice koje je ga je udaralo jako otvorenim dlanovima po glavi, nakon čega ga ova dva vojnika odvela u u prostoriju desno od ulaza, gdje su ga ponovo udarali rukama, nogama i kundacima pušaka po cijelom tijelu, a od ovog premlaćivanja Boro Njegovan je dvaput pao u nesvijest, izbijen mu je jedan i polomljen još jedan zub, te je zadobio frakturu lobanje.

807. Vijeće na temelju izvedenih dokaza, na nesumnjiv način našlo utvrđenimo da je optuženi Edin Gadžo neposredno preduzimao radnje izvršenja *protivzakonitog zatvaranja*, odnosno, Vijeće je utvrdilo da je optuženi učestvovao u radanjama izvršenja *nečovječnog postupanja*, njemu poznatih pripadnika Štaba „Stela“, neposredno preduzetih prema oštećenom Bori Njegovanu na način kako je to opisano pod tačkom (III) 1. osuđujućeg dijela izreke presude, smatrajući, prije svega, iskaz oštećenog Njegovana, istinitim i vjerodostojnim, i ničim dovedenim u sumnju.

808. Bez obzira što odbrana drugooptuženog Edina Gadže nije dovodila u pitanje iskaz svjedoka Bore Njegovana, iz razloga, kako to navodi odbrana, jer je isti saslušan putem video linka, Vijeće, ipak nalazi da je oštećeni na jasan, decidan i uvjerljiv način opisao postupanje optuženog prema njemu i Vijeće nije imalo razloga da ovakvom iskazu u ne pokloni vjeru.

809. Svjedok Boro Njegovan je na glavnom pretresu, pitem video konferencijske veze, dana 11.06.2018. godine svjedočio da je na početku rata 1992. godine, u aprilu i maju, bezbjednosna situacija u Sarajevu bila daleko od zadovoljavajuće, ističući da su počeli pretresi stanova civilam srpske nacionalnosti, kako navodi svjedok, „... i bez najave su ulazili u stanove.“. U vezi sa tim, svjedok je naveo da mu je jednom ulazila „milicija, i oni su bili korektni“, a kasnije, „... civili kcji su vršili premetačinu .. meni su ulazili 6-7 puta u stan.“, te su ga tjerali da potpiše da posjeduje snajper i radio stanicu, a što je kako kaže svjedok odbijao. Dalje navodi da je jedne prilike i privođen, „zajednička policija .. optužile komšje da mi dolaze naoružani ljudi, to nije bilo tačno..“, te je dodao još i da su ga optužili da viri kroz prozor i daje signale, nakon čega su ga i odveli u poslicijsku stanicu na Ališpašinom polju.

810. Sem toga, svjedok je naveo i da je privođen u B-fazu, ispred restorana „Borsalino“, početkom maja 1992. godine, tako što je, kako kaže Boro, „Čovjek sa zečjom usnom, crn krupan, on je pitao Dževka Podrin je gdje je Boro Njegovan i on je pokazao na mene“, te dodao da mu je onda on rekao da idu u njegov stan, gdje je sve prevrnuo, pri tom ga udario, a zatim i odveo u Borsalino, „... gdje su me prebili, nisam mogao maknuti, bilo je dosta ljudi, žena i cjece, oni su mene udarali po glavi, pjuvali ...“.

811. Kako dalje navodi svjedok Njegovan, čovjek sa zečjom usnom je vozio kombi, kupio ljude po naselju, dodavši, „... i mene su vozali po C-fazi ...“, nakon čega je doveden u Borsalino, gdje ga ispituju i udaraju dok mu se optuženi Gadžo nalazi iza leđa. Navodi da su prisutni vojnici uglavnom udarali šakama i čizmama, ali njega su udarali i u potiljak, kaže Boro, „takmičili se ko će me nakautirati ... mislio sam da će mi iskočiti oči ... glavu otkinuti“. Svjedok se sjeća da su ih nakon te tuče odveli u mokri čvor gdje su sjedili na betonu, na kojem su dugo sjedili, te dodao da je nekada neko od njih znao i podijeliti po cigaru i čašu vode. Nakon svih tih događanja, imao je izbijen zub, slomljen nos, povredu s lijeve strane iznad uha.

812. Bez obzira na iskazanu pasivnost odbrane prilikom davanja iskaza ovog svjedoka, cijeneći iskaz oštećenog, Vijeće nalazi da je svjedok bio, konfuzan prilikom davanja odgovora, posebno u dijelu koji se odnosi na bezbjednosnu situaciju u Sarajevu za lica srpske nacionalnosti, što je, Vijeću i razumljivo, obzirom na torturu koju je prošao kritičnog dana, usljed čega, a prilikom opisivanja opšte bezbjednosne situacije, u želji da svoju patnju podijeli sa Vijećem i ovako *osnaženim* iskazom, vlastitu sudbinu, prije svega doživljava, a na glavnom pretresu i predstavlja kao sudbinu cjelokupnog stanovništva srpske nacionalnosti grada Sarajeva.

813. Međutim, Vijeće će na ovom mjestu ukazatii da navedeno, najblaže rečeno, nema uporište u provedenim dokazima, obzirom da ovakve, ničim opravdane tvrdnje, Vijeće ipak posmatra kroz prizmu doživljene traume, gdje i samo prisjećanje na kritični događaj, dovodi do toga, da svjedok, govori ono što je čuo od drugih lica, eventualno čuo na radio i tv emisijama, ili pročitao u štampi diskutabilne reputacije, a kojima je jedini cilj sticanje profita, ili čak predstavljanje znatno drugačije stvarnosti od one koja uporište ima, prije svega u zdravom razumu, ali i činjenicama utvrđenim od strane kako međunarodnik, tako i domaćih sudova.

814. Sve i da prihvati navode svjedoka Njegovana o fašističkim metodama s početka aprila i maja 1992. godine prema cjelokupnom srpskom stanovništvu grada Sarajeva, međutim, pitanje koje se samo po sebi nameće, i problem u vezi sa tim, a pred kojim bi se

Vijeće našlo u cilju utvrđivanja takvog stanja, jeste, da li bi se sa ovakvim stanjem sagasili prije svega, pripadnici štaba TO Stela, srpske i hrvatske nacionalnosti¹⁸⁵, da li bi u tom slučaju Darki, Smiljani, Ivki, Gordani, Draganu, Marijanu, Nikoli, Bruni, Đorđu, Aleksandru, Marku, Mladenu, Anti, Goranu, Kazimiru, Zdenki, Zoranu, Draganu, Radislavu, Draganu, Zoranu, Zdravki, Nenadu, Renatu, Goranu, Aleksandru, Zvonki, Ivici, ili možda komandnom kadru, Zoranu Glamuzini i Zoranu Nikoliću i inim stanovnicima Alipašina, Vojničkog, Stupa, Dogloda, Otesa, Otoke, Dobrinje, Aerodromskog, Mojmila, Švrakina, Aneksa bili obilježeni stanovi, zabranjen izlazak iz stanova, te bile primjenjene i druge, prema Njegovanu, *za sve srbe, ugrjetavajuće metode*.

815. Međutim, sve prethodno navedeno, nije umanjilo istinitost, uvjeljivost i pouzdanost njegovog svjedočenja da je upravo optuženi Gadžo neposredno preduzeo radanje, te učestvovao u neposrednom preduzimanju od strane njemu poznatih lica radnji izvršenja, onako kako su navedene u činjeničnom opisu pod tačkom (III) 1. osuđujućeg dijela izreke presude.

816. Sem toga, Vijeće je i pored iskaza oštećenog, cijenilo i iskaze svjedoka koji su kao i Njegovan, lišeni slobode, i dovedeni u B-fazu, u prvom valu hapšenja osoba za koje se sumnjalo da su se nalaze na spisku lica koja su od SDS-a zadužili oružje, radio komunikacijsku opremu, ili su bez obzira što nisu bili na navedenom spisku, ili pak iz nekih ličnih interesa i skrivenih namjera lišeni slobode, i dovedeni u prostorije u B-fazi u kojim su bili podvrgnuti različitim oblicima zlostavljanja i maltretiranja.

817. Tako su svjedoci Boro Milovanović, Nenad Stanišić, Ranko Kablar, Spasoja Topalović, braća Jelić, Milan Sofijanić, Dragan Samardžić, Zdravko Kazaz na glavnom pretresu gotovo na istovjetan način opisali pod kojim okolnostima i usljed koji razloga su privedeni u prostorije kafea „Borsalino“, MZ Mladost ili biblioteke u B-fazi, odnosno svi navedeni svjedoci su privedeni iz razloga jer im je ili pronađeno oružje, kako to kaže Milovanović, ili su isto dobrovoljno predali ili, kako to kaže svjedok Stanišić, ili im je pročitano ime sa nekog lista papira, a kada je u pitanju svjedok Kazaz, koji je zajedno sa kolegom imao firmu u kojoj je radio na održavanju sistema veza, što je podrazumijevalo repetitorske uređaje, radio stanice fiksne ili prenosne, telefonske uređaje, a jedan dio navedene opreme mu je oduzet prilikom lišavanja slobode i odvođenja u B-fazu.

818. Bez obzira, naoružani ili ne, Vijeće je za navedene, svjedoke utvrdilo da su imali status civila, odnosno da je prilikom lišavanja slobode, navedenim povrijeđena prava zagarantovana zajedničkim članom 3. Ženevskih konvencija, kao što je to slučaj i sa oštećenim Borom Njegovanom.

819. Osim toga, svjedok Njegovan opisuje lik optuženog iz inkriminisanog vremena slično kao i većina drugih svjedoka (*Žečja usna, krupan, visko crn, govorna mana*), pa iako, za Vijeće to nije od odlučnog značaja, ipak je malo vjerovatno da svi svjedoci griješe u pogledu identiteta optuženog. Tako, između ostalih, i navedeni svjedoci prije svih Sofijanić, optuženog identifikuje kao lice koje je došlo po njega i odvezlo ga u B-fazu, a dok svi, bez razlike, na istovjetan način opisuju lik optuženog Gadže, ističući, žečiju usnu, akao prepoznatljivu tjelesnu manu kod optuženog Gadže. Cjeneći navedeno, za Vijeće

¹⁸⁵ O2-8-Zapisnik sa održane skupštine KŠ „Stela“ održanog dana 31.05.1992.godine sa dnevnim redom pod 1. izbor ratnog predsjedništva Skupštine Kriznog štaba, pod 2. usvajanje Odluke o formiranju komande Kriznog štaba

nije bilo sumnje, u pogledu identiteta osobe o kojoj je svjedočio oštećeni i zaključuje da se upravo radi o optuženom Senadu Džananoviću.

820. Vijeće nalazi, a obzirom na sve iznesene okolnosti i razloge, usljed kojih se i ne može od svjedoka očekivati da se tačno sjeti svakog detalja, posebno u situacijama kada zbog protoka vremena sjećanja blijede i slike se miješaju, što dovodi do stanovitih razlika, u konkretnom slučaju pretjerivanja u opisu situacija u kojima su se našli, a sve u okolnostima ratnih sukoba i bjesomućnog granatiranja i artiljerijskog djelovanja prema svakom građaninu grada, a kojoj skupini i oni pripadaju, obzirom na periodu u kojem su se našli kada su opisivali događaje za koje se tereti optuženi.

821. Dakle, sagledavajući sve prednje navdenu, te cjeneći iskaze navedenih svjedoka pojedinačno, ali i u njihovoj međusobnoj vezi, kao i u vezi sa iskazima ostalih svjedoka koji su precizno svjedočili da je upravo drugooptuženi neposredno učestvovao u njihovom nezakonitom zatvaranju, vijeće je, na temelju iskaza oštećenog svjedoka Bore Njegovana, kao i na činjenici da je optuženi Gadži kao pripadnik štaba obavljao dužnost vozača, što su potvrdili i svjedoci Fuad Tanović, Senad Kuburović, kao i ostali pripadnici štaba TO Stela, te dovodeći navedene iskaze u vezu sa činjenicom da je optuženi priveo i Milana Sofijanića, kao i 16 lica iz Vrbovske ulice, Vijeće je *van svake razumne sumnje* utvrdilo da je upravo Gadžo, iako je znao da ne postoji zakonski osnov za pritvranje svjedoka ištećenog Bore Njegovana, ne obavijestivši ga o razlozima takve mjere, počinio radnju izvršenja protvzakonitog zatvaranja kao oblika nečovječnog postupanja, čime se konstituše biće krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. KZSRJ

822. Nadalje, Vijeće u pogledu opisanih radnji koje se odnose na zlostavljanje oštećenog u prostorijama kafea Borsalino od strane drugih vojnika, a u prisustvu optuženog Gadže, koji, iako direktno na učestvuje u pomenutim inkrminacijama, po ocjeni vijeća, svojim držanjem, vrijeđanjem na nacionalnoj osnovi oštećenog, te stvorenom osjećaju straha, neizvjesnosti i panike, koja je ovladala svjedokom, usljed Gadžinog ponašanjem prema njemu u stanu, vršenjem pretresa, maltretiranjem, vrijeđanjem, odvođenjem u kombiju koji se *puni* zatočenicima, prvođenjem oštećenog kroz *špalir* stanovnika naselja, kojim govori da dovodi četnika, te u konačnici, naređivanjem istom da sjedne na stolicu, nakon čega počinje maltretiranje oštećenog, sve navedeno, prema stavu Vijeća, nesumnjivo doprinosi, te direktno utiče na ostale vojnike, da preduzimanju radnje izvršenja nečovječnog postupanja prema oštećenom Bori Njegovanu.

823. Sem toga, optuženom je bilo poznato da će dovođenjem oštećenog u prostorije kafea „Borsalino“, oštećeni biti podvrgnut udarcima, zlostavljanjima, ponižavanjima što će mu nesumnjivo nanijeti fizički i psihički bol i povrijediti njegovo dostojanstvo, pa ipak, ne samo da ga dovodi, već mu u prisustvu druga dva nojnika, kao i NN lica, naređuje da sjedne na klupu, čime, na nesumnjiv način, navedenim licima osigurava neometan pristup oštećenom Bori, što je u konačnici i rezultiralo maltretiranjem istog u prisustvu optuženog na način kako je to opisano pod tačkom (l) 1. osuđujućeg dijela izreke presude.

824. S tim u vezi, Vijeće zaključuje da je optuženi svoj položaj iskoristio da oštećenog izloži dodatnoj patnji i poniženju, bio je svjestan svojih radnji, posljedica koje istim prouzrokuje i htio je njihovo nastupanje, zbog čega je radnje, u kojima su se ostvarila obilježja nečovječnog postupanja, kao ratnog zločina protiv civilnog stanovništva, preduzeo sa direktnim umišljajem.

825. Dakle, imajući u vidu sve navedeno, vijeće je našlo dokazanim, na nesumnjiv način, da je optuženi Edin Gadžo preduze radnje za koje je su kao saizvršioc, oglašeni krivim pod tačkom **(III) 1.** osuđujućeg dijela izreke presude, a u kojim radnjama su se ostvarila obilježja krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. KZ SFRJ..

TAČKA (III) 2. IZREKE PRESUDE U ODNOSU NA OPTUŽENOG EDINA GADŽU

826. Tačkom (III) 2. izreke presude optuženi Edin Gadžo oglašen je krivim da je u noći 4/5.5.1992. godine, pomagao, podržavao ili na drugi način učestovao u nezakonitom zatvaranju i nečovječnom postupanju pripadnika štaba TO „Stela“ prema civilu Milanu Sofijaniću, na način da je, iako je znao da za njegovo lišenje slobode ne postoji zakonski osnov i ne obaviještavajući ga o razlozima lišenja slobode, zajedno sa još jednim njemu poznatim naoružanim vojnikom, došao na vrata stana Milana Sofijanića u stambenoj zgradi na Alipašinom Polju, ul. Klare Cetkin br. 2, 11 sprat, te naredio Milanu Sofijaniću da pođe sa njima, te mu odmah ispred strana svezao lisice na ruke, nakon čega su ga kombijem parkiranim ispred zgrade dovezli ispred sjedišta štaba TO Stela u MZ „Mladost“ na Trg ZAVNOBIH, gdje su ga uveli u prostorije štaba i gdje se već nalazilo nekoliko zatočenih i pretučenih civila Srba i 10-ak pripadnika štaba TO Stela, koji su Milanu Sofijaniću prijetili i odveli ga u WC, gdje su mu svezali oči i udarali ga šakama, nogama, palicama po cijelom tijelu, psujući mu majku četničku, od čega mu je izbijen prednji zub i bio je sav krvav i otečen.

827. Cijeneći iskaz oštećenog koji je u svojstvu svjedoka saslušan na glavnom pretresu, Vijeće je u potpunosti poklonilo vjeru njegovom usmenom kazivanju i *van svake razumne sumnje* ustanovilo da je optuženi Edin Gadžo pomagao, podržavao i na drugi način učestvovao u radnjama koje su rezultirale tragičnom sudbinom oštećenog, na način kako je to opisano uosuđujućem dijelu izreke presude.

828. Naime, svjedok navodi kako su u noći između 4. i 5. maja 1992. godine došla dva naoružana lica, stavili mu lisice, ubacili ga u kombi i odvezli u zatočenički objekat na Alipašinom polju. Svjedoku je od ranije poznato lice koje ga je lišilo slobode, poznat mu je pod nadimkom „Kimun“, opisujući optuženog kao pristojnog momka kojeg od ranije poznaje i sa kojim je igrao fudbal i košarku, što umnogome učvršćuje uvjerenje Vijeća da je uistinu i *van svake razumne sumnje* upravo optuženi Edin Gadžo učestvovao u nezakonitom zatvaranju kao obliku nečovječnog postupanja, a na koncu i nečovječnom postupanju prema oštećenom Milanu Sofijaniću.

829. Nadalje, svjedok vrlo detaljno opisuje da je nakon sprovođenja u B-fazu, odveden u jednu prostoriju, „... to je bio malo veći wc ... vidio sam da je puna krvi ... stavili su me u jednu stolicu, okružili su me njihov jedno sedmorica, vezali su mi oči i počeli su da me mlate palicama, štanglama, nogama ...“. Nastavio je Sofijanić, te dodao da je padao sa stolice, ali su ga svaki put dizali i opet nastavljali sa premlaćivanjem.

830. Sem toga, svjedok je izjavio da su ga tom prilikom ispitivali, „... pitali su me za neke šifre, da im kažem kako se ulazi u kasarnu u Lukavici ... ko je organizator nekih vojnih jedinica, i tako to ...“, te u vezi s tim, navodi da su to većinom bile prijetnje, psovali su mu majku četničku, kojom prilikom mu je izbijen i jedan zub.

831. Tokom davanja svog iskaza na glavnom pretresu, Sofijanić je, između ostalog, potvrdio i činjenicu opisanu pod radnjama navedenim u tački (III) 2. osuđujućeg dijela izreke presude, kada je govorio da ga nakon wc-a, odvode u prostoriju za ispitivanje, u kojoj se već nalazilo desetak privedenih lica, kako svjedok reče, „*jedan od Jukinih, čak i urinirao po njima*“, a gdje je među tim licima, poznao Dragana Samardžića, te braću Aleksandra i Gordana Jelića..

832. Imajući u vidu iskazanu surovost prilikom fizičkog zlostavljanja oštećenog Sofijanića, te kumulativno cijeneći okolnost da mu je istovremeno i prijećeno, a pri tome, ne zanemarujući opštu atmosferu straha koja je tada vladala u navedenim prostorijama štaba TO Stela, Vijeće je nesumnjivo utvrdilo da su tom prilikom, oštećenom nanesene snažne fizičke i psihičke patnje, sa namjerom da se isti dovede u podređen i ponižavajući položaj, zbog čega Vijeće našlo da je van razumne sumnje, prekoračen prag nečovječnog postupanja, kojim se konstituše biće krivičnog djela Ratnog zločina protiv civilnog stanovništva.

833. Nadalje, a iako je svjedok, uistinu potvrdio kako optuženi Gadžo nije neposredno učestvoao u njegovom ispitivanju, odnosno zlostavljanju, Vijeće je njegovu krivičnu odgovornost utvrdilo na bazi njegovog pomaganja, podržavanja i drugog učešća u zlostavljanju oštećenog, pri čemu vijeće nalazi za nesporno da je optuženi znao ili je morao znati da će optuženi biti zlostavljan u prostorijama štaba TO Stela (*u wc-u*) i upravo sa takvim znanjem i sviješću neposredno preduzeo radnje koje su rezultirale sprovođenjem oštećenog u navedene prostorije, uz to, znajući da ne postoji osnov za njegovo pritvaranje i ne obavještavajući ga o razlozima zbog kojih je ograničena njegova sloboda kretanja.

834. Osuđujuću odluku u odnosu na navedenu tačku, Vijeće je zasnovalo i na iskazu svjedoka Dragana Samardžića i Gordana Jelića koji su na glavnom pretresu svjedočili da su prvobitno dovedeni u prostorije MZ Mladost, nakon čega su prebačeni u napuštenu biblioteku prekoputa mjesne zajednice, gdje su, prema kazivanju na glavnom pretresu, prilikom sopstvenog dovođenja, zatekli i Milana Sofijanića. Budući da su svi svjedoci prvo ispitivani u prostorijama mjesne zajednice, a nakon toga prebacivani u prostorije napuštene biblioteke, Vijeće je kumulativno, u svojoj logičkoj cjelovitosti, cijenilo iskaze navedenih svjedoka i utvrdilo da isti na nesumnjiv način potvrđuju iskaz svjedoka, oštećenog Milana Sofijanića.

835. Dakle, imajući u vidu sve navedeno, Vijeće je našlo dokazanim, na nesumnjiv način, da je optuženi Edin Gadžo preduzeo radnje za koje je oglašen krivim pod tačkom (III) 2. osuđujućeg dijela izreke presude, a u kojim radnjama su se ostvarila obilježja krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. KZ SFRJ.

TAČKA (III) 4. IZREKE PRESUDE U ODNOSU NA OPTUŽENOG EDINA GADŽU

836. Tačkom (III) 4. izreke presude optuženi Edin Gadžo oglašen je krivim da je neutvrđenog dana u periodu od sredine juna do kraja jula 1992. godine, naoružan, sa još jednim naoružanim vojnikom, došao u stan svjedoka „D“ na Alipašinom Polju i tražio mu izvod iz MKR, te nakon što se uvjerio da je isti rođen u Srbiji, iako je znao da za njegovo lišenje slobode ne postoji zakonski osnov i ne obavještavajući ga o razlozima lišenja

slobode, odveli ga i zatvorili u zatočenički objekat u podrumu stambene zgrade u ul. Trg ZAVNOBIH br. 27, gdje je bilo zatvoreno preko 20 civila Srba, i svi su sutradan prebači u drugi zatočenički objekat u istoj zgradi na broju 21, gdje je svjedok „D“ bio zatvoren narednih 20 dana.

837. Dakle, navedenom tačkom osuđujućeg dijela izreke presude, optuženi se tereti za neposredno preduzimanje radnje izvršenja *protivzakonito zatvaranje*, na koje okolnosti svjedoči zaštićeni svjedok „D“, budući da Vijeće u iskazima svjedoka nije pronašlo osnov za proširenje osuđujućeg dijela presude na radnje pomaganja, podržavanja ili drugog učešća u zlostavljanju, makar ne u odnosu na oštećenog svjedoka „D“.

838. Shodno navedenom, svjedok „D“ je na glavnom pretresu izjavio da su dva naoružana civila, oko ponoći pokucali na vrata njegovog stana, tražeći da im pokaže izvod iz MKR. Budući da isti ne posjeduje, svjedok im je pokazao krštenicu Bugarske pravoslavne crkve u kojoj je jedan od naoružanih civila, pročitao riječ „Piroć“, što je bio glavni razlog njegovog pritvaranja i sprovođenja u podrumске prostorije stambene zgrade na broju 21 Trga ZAVNOBIH-a, u B-fazi.

839. U vezi sa identitetom naoružanih lica, svjedok je na glavnom pretresu izjavio da nije poznavao lica koja su ga pritvorila. Međutim, a nakon predočavanja iskaza iz istrage iz 2016. godine, u kojem je izjavio: „*bila su dva naoružana čovjeka od kojih sam jednog poznao od prije rata...*“, svjedok je, prisjetivši se, ipak potvrdio prvobitni iskaz iz prethodnog postupka i naveo kako se sjeća da je jedan od njih dvojice bio *Kimun*. Vijeće je u konačnici ipak poklonilo vjeru iskazu ovog svjedoka, budući da je u nastavku vrlo detaljno opisao iz kojih prilika i povoda poznaje drugooptuženog, navodeći kako ga poznaje kao prijeratnog vođu navijača FK Sarajevo, dodatno vjerodostojno opisujući kako je riječ o visokoj i korpulentnoj osobi sa govornom manom. Konačno, na poziv predsjednika vijeća da prepozna Kimuna u sudnici, svjedok je bez problema identifikovao drugooptuženog, „*u drugom redu u zelencj majici.*“

840. Nadalje, svjedok Fuad Tanović na glavnom pretresu svjedoči kako je jednom prilikom vidio da se svjedok „D“ nalazi u koloni. Nakon što je saznao da se isti nalazi u zatočeništvu, on je preko Senada Kapare (poginuo) intervenisao, nakon čega je saznao da je svjedok „D“ zaista i pušten na slobodu. Tanović, također navodi kako je Edina Gadžu, *Kimuna*, viđao po B-fazi, da je imao neko vozilo kojim je obavljao transport unutar naselja, kao i da je, prema njegovom saznanju, imao funkciju vozača.

841. Sem toga, da je zaštićeni svjedok „D“ bio zatvoren u podrumskim prostorijama a na broju 21 i 27. Trga ZAVNOBIH-a, Vijeće je i pored navedenih iskaza, utvrdilo i na osnovu Službene zabilješke¹⁸⁶ od 06.07.1992. godine u kojoj se navodi da je supruga pritvorenog lica u prostorijama OB OS R BiH izvijestila da joj je suprug dana 20.06.1992. godine odveden od strane pripadnika jedinice kojom komanduje Kruško Samir. Dakle, odveden od pripadnika štaba TO Stela, čiji član, je bio i optuženi Edin Gadžo

842. Cijenivši iskaze navedenih svjedoka pojedinačno, ali i u njihovoj međusobnoj vezi, kao i u vezi sa iskazima ostalih svjedoka koji su precizno svjedočili da je upravo drugooptuženi neposredno učestvovao u njihovom nezakonitom zatvaranju, vijeće je, na

¹⁸⁶ T-62 Službena zabilješka: Belma Homšić broj u/17-34 od 06.07.1992. godine

temelju iskaza oštećenog svjedoka „D“, kao i na temelju kazivanja svjedoka Tanovića o okolnosti da se stiče utisak da je Kimun imao funkciju vozača unutar „B“ faze, dovodeći navedene iskaze u vezu sa činjenicom da je optuženi priveo i Milana Sofijanića, kao i 16 lica iz Vrbovske ulice, Vijeće je *van svake razumne sumnje* utvrdilo da je upravo Gadžo, iako je znao da ne postoji zakonski osnov za pritvaranje svjedoka „D“, ne obavijestivši ga o razlozima takve mjere, počinio radnju izvršenja protvzakonitog zatvaranja kao oblika nečovječnog postupanja, čime se konstituše biće krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. KZSFRJ.

TAČKA (III) 5. IZREKE PRESUDE U ODNOSU NA OPTUŽENOG EDINA GADŽU

843. Tačkom (III) 5. izreke presude optuženi Edin Gadžo oglašen je krivim da je dana 25.06.1992. godine ili približno tog dana, učestvovao u nezakonitom hapšenju i zatvaranju civila srpske nacionalnosti iz ulice Vrbovska, Radović Veljka, Radović Ignjata, Radović Stoje, Radović Radmile, Radović Milovana, Radović Milomira, Radović Paune, Radović Snježane, Radović Rajka, Radović Rada, teško pokretnog Ivanović Jova, Ivanović Ljube, Ivanović Savke, Starović Milenka, Starović Stanke i Tomović Veljka, na način da je, iako je znao da za njihovo lišenje slobode ne postoji zakonski osnov, dovezao kamion, u kojem je bilo nekoliko naoružanih vojnika štaba „TO Stela“, koji su ušli u kući Ignjata Radovića, gdje su u podrumu po naređenju TO i vojnih vlasti nalazila navedena lica i naredili svima da izađu iz kuće i uđu u kamion, što su morali učiniti, odakle su povezani, usput su im vojnici koji su ih uhapsili psovali četničku majku, prijetili da će ih pobiti, šamarali ih i udarali nogom u razne dijelove tijela, te su se nakon kraće vožnje zaustavili na Alipašinom Polju, u ul.Trg ZAVNOBIH, gdje su, izlazeći, takođe izloženi psovka, šamaranju i udaranju nogama po tijelu od vojnika i pridošlih građana, zatvoreni u podrumске prostorije zatočeničkog objekta u ul. Trg ZAVNOBIH br. 27, u kojem se već nalazilo oko 30 zatvorenih Srba i gdje su bili zatvoreni do 25.07.1992. godine.

844. Vijeće je, na temelju izvedenih dokaza, na nesumnjiv način našlo utvrđenim da je optuženi Edin Gadžo dana 25.06.1992. godine ili približno tog dana, nečovječno postupao, tako što je neposredno preduzimao radnju izvršenja *protvzakonitog zatvaranja* 16 lica srpske nacionalnosti iz Vrbovske ulice, na način kako je to opisano u izreci presude, smatrajući, prije svega, iskaze oštećenih Savke i Ljube Ivanović, Radmile i Milomira Radovića, te Veljke Tomovića istinitim i vjerodostojnim, i ničim dovedenim u sumnju. Svi ovi svjedoci su na jasan, decidan i uvjerljiv način opisali radnje optuženog i Vijeće nije imalo razloga da ovakvim iskazima oštećenih u potpunosti ne pokloni vjeru.

845. Tako je svjedok Savka Ivanović, svjedočeći na okolnosti konkretnog događaja, na glavnom pretresu izjavila da je 25.06.1992. godine, došla grupa naoružanih vojnika sa čarapama na glavi, obučeni u uniforme, te rekli ima da napuste kuću kako bi izvršili pretres. Svjedok navodi da su ima nakon pretresa naredili da stanu po dvoje u koloni i da krenu prema kamionu, govoreći im da ih vode radi pretresa i da će ih vratiti. Ušli su u kamion koji ih je odvezao na Alipašino polje.

846. Također, navela je da je čovjek koji ih je dovezao Alipšino, „... *imao specifična usta, zvali su ga Kimon, pr. je rata je vozio pauka, ne znam kako mu je pravo ime, ali je čula u zatvoru da ga tako zovu, imao je zečja usta, po tome se sjećam.*“. Dolaskom na Alipašino su odvedeni u podrum Konzumove posluge, svih 16 iz kuće Ignjata Radovića. Na koncu, nsvjedok se nije mogla sjetiti da li optuženi imao čarapu na glavi.

847. Navode ovog svjedoka, potvrdio je njen suprug, svjedok Ljubo Ivanović koji je na glavnom pretresu izjavio da su 25.06.1992. godine Ognjatovu kuću, a gdje su se svi nalazili, prema mišljenju svjedoka, „... *Jukini, imali su crne uniforme, žuto auto, Tamić, došli su i pokupili nas.*“. Nije siguran, ali misli da je Tamić vozio Kimun, „*visok momak, nje dobro izgovarao, pr je rata je radio na pauku*“. Prilikom odvođenja im ništa nisu rekli, samo je bilo izađite iz kuće, u kamion, te na Alipašino polje u podrum Konzumove prodavnice.

848. Saglasni sa prednje navednim su i svjedoci Radmila i Milomir Radović. Tako je Radmila na glavnom pretresu navela, „... *25. Juna, bio je četvrtak objavio se žuti kamion iz koga su sa puškama izašli vojnici. Bili su u crnim uniformama. Svju su ih skupili i tu se našao i Pejto Edo. Naredili su svima da se poredaju u kolonu, da stave ruke ispred sebe na ramena i da se popnu na kamion. Nisu srjeli ništa od stvari da ponesu.*“. Kada su se popeli na kamion u kabinu je sjeo i Pejto Edo koji se vozio nekih 200-300 metara. Molili su ga da ih odbrani, ali je on izašao iz kamiona. Bilo je 5-6 ljudi koji su došli po njih. Nakon toga ih odvođe na Alipašino u Konzumov magacin.

849. Slično je govorio i Milomir Radović, izjavivši na glavnom pretresu da su kući Ignjata Radović bili sve do 25.05.1992. godine kada su došli ljudi iz jedinice Juke Prazine sa kamionom. Uletili su u kuću sa oružjem i nisu im dali ni da se obuju ni obuku. Sve su pokupili na kamion i odveli ih na Alipašino Polje. Bili su u crnim uniformama. Odveli su ih u Jukin Štab. Spustili ih u podrum širine ni 2 metra, a dugačak oko 10-ak metara. Prije toga su ih malo maltretirali.

850. Sem toga, i svjedok Veljko Tomović je na glavnom pretresu, i to odmah s početka svjedočenja naveo, „... *Juka je bio komadant te vcske kcja nije bile regularna, već je on bio komadant te neke jedinice, tih zelenih beretki ...*“. U vezi sa tim, svjedok navodi da su Jukini došli jedan dan i pokupili ih sve i odveli na Koševo došli su jedan dan i pokupili su ih i odveli na Koševo, na razgovor. Pored svjedoka, odvedeni su i Radović Veljko, Ignjat, Rajko, Starović Milenko, „*sat, sat i po smo zadržani na Koševu*“, te su vraćeni kući gdje stanuju, a svjedok ističe da su im rekli da ih niko neće dirati, „... *bilo je objavljeno i na televiziji da nas niko neće dirati.*“. Dalje svjedok navodi da su opet nakon 7 dana opet došli Jukini, naoružani pištoljima i u maskirnim uniformama, pokupili ih kamionom, te odveli u Borsalino i Konzumovu prodavnicu na razgovor.

851. Dakle, navedene iskaze svjedoka, Vijeće nalazi iskrenim, bez bilo kakvih namjernih konstrukcija, budući da jednostavno i upečatljivo opisuju kritični događaj odvođenja iz kuće Ignjata Radovića i dovođenja u podrumске prostorije na broju 21 Trga ZAVNOBIH-a, i to ne samo u odnosu na postupanje optuženog Gadže, za kojeg tvrde da je bio vozač *žutog Tamića*, već i u odnosu na sva događanja, od trenutka kada su dovedeni, pa do njihovog puštanja iz podrumskih prostorija, u kojima su maltretirani, zlostavljani, među kojima se a za Milenku Staroviću, kao i Rajku, Veljki i Ignjatu Radoviću gubi svaki trag i njihovi posmrtni ostaci ni do danas nisu pronađeni.

852. Pored iskaza oštećenih, na okolnosti dovođenja dovođenja 16 lica srpske nacionalnosti u podrumске prostorije na broju 21., u B-fazi, te njihovog boravka u istim, na glavnom pretresu su, između ostalog, u dijelu svog iskaza, govorili, gotovo svi svjedoci, mahom zatočnici, a navedenu činjenicu nije sporila ni odbrana. Kada su u pitanju iskazi ovih svjedoka vijeće im poklanja vjeru smatrajući da su istiniti i vjerodostojni, i kao takvi posredno potvrđuju iskaz oštećenih, odnosno neposredno činjenicu da su isti dovedeni u zatočeništvo. Tako je između ostalih na glavnom pretresu, svjedok Saša Đurković naveo,

da su cijelu porodicu Radović doveli sa Aneksa, „... od cjeda kcji je imao preko 90 godina, rjega su unjeli, do cjevcjčice od 15-16 godina ...“. Navedeno su saglasnim izjava potvrdili svjedoci Kosta Kosović, Milenko Višnjevac, Mirko Popara, koji su istakli da je 16 lica iz Vrbovske ulice dovedeno u podrumske prostorije,

853. Odbrana optuženog je osporavla učešće Gadže u navedenim inkriminacija, odnosno, da je lično i na neposredan način učestvovao u protivzakonitom zatvaranju 16 lica iz Vrbovske ulice, smatrajući da niti jedan od pomenutih svjedoka nije sa sigurnošću identifikovao optuženog kao učesnika predmetnog događaja, obzirom da su lica koja ih odvoze imali čarape na glavama, a i pored toga, pominju *Kimona*, što po stavu odbrane dovodi u ozbiljnu sumnju tezu optužbe da je optuženi počinio krivično djelo kojim se tereti potvrđenom optužnicom.

854. Bez obzira na prednje navedeno, cijeneći iskaze svjedoka-oštećenih, koji su istine radi, u određenoj mjeri posvjedočili na način kako to odbrana tvrdi, međutim, prema stavu Vijeća, ipak nedovoljnoj, da bi optuženog oslobodilo odgovornosti za opisane radnje. Sem toga, svjedoci Savka i Ljubo Ivanović, čije iskaze odbrana i spori (*Kimon*, *nje siguran*), i bili, konfuzni, i neodređeni prilikom davanja odgovora, što je, prema stavu Vijeća, ipak, prije posljedica sposobnosti izražavanja i reprodukovanja, odnosno iznošenja sjećanja na ovaj događaj, koje je za svjedoke i sada traumatično, nego želje i namjere da optuženog terete za nešto što ovaj nije učinio. Međutim, to nije umanjilo istinitost, uvjeljivost i pouzdanost navedenih svjedočenja svjedočenja da je upravo optuženi Gadžo preduzeo radnje izvršenja protivzakonitog zatvaranja kao oblika nečovječnog postupanja, onako kako su navedene u činjeničnom opisu pod tačkom (III) 5. osuđujućeg dijela izreke presude.

855. Osim toga, svjedoci, konkretno oštećeni, na istovjetan način opisuju lik optuženog iz inkriminisanog vremena, tačnije, istovjetno ga opisuju kao i većina drugih svjedoka (*zečja usna*, *čudno govori*, *visok momak*), pa iako, za Vijeće to nije od odlučnog značaja, ipak je malo vjerovatno da svi svjedoci griješe u pogledu identiteta optuženog. Tako, između ostalih, i svjedoci Đurković, Kosović, Višnjevac, Popara i drugi za optuženog kažu da je čudnom govorio, imao je govornu manu, a ali ono što je baš svima zajednočku u opisu izvršiooca inkriminisanog događaja, jeste, „*zežja usna*“. Cjeneći navedeno, za Vijeće nije bilo sumnje, u pogledu identiteta osobe o kojoj su svjedoci Ljubo i Savka Ivanović govorili, a Đurković, Kosović, Višnjevac i Popara potvrdili, te na kraju, van svake razumne sumnje i zaključuje da se upravo radi o optuženom Edinu Gadži.

856. Vijeće naglašava, ali i napominje, jer se sa navedenim prigovorom odbrane drugooptuženog obračunava, gotovo u svakoj tački osuđujućeg dijela izreke presude, da se ne može od svjedoka, posebno kada se radi o oštećenim licima usljed djelovanja ja optuženog, očekivati da se tačno sjete svakog detalja, s obzirom na njihovo, strahotama praćeno iskustvo, doživljeno u atmosferi konstatnog straha i neizvjesnosti da će im to biti i posljednje napuštanje domova, obzirom da im i nije neka nepoznanica *odvođenje na razgovor*.

857. S tim u vezi, Vijeće, bez dvojbe, poklanja vjeru iskazima ovih svjedoka, nalazeći da isti govore o doživljenom, jasno identifikujući optuženog kao vinovnika njihovog protivpravnog zatvaranja i odvođenja u B-fazu, ne želeći time da terete optuženog više od objektivno doživljenog, niti da preuveličavaju pretrpljeni strah usljed navedenog djelovanja optuženog Gadže. Vijeće je van svake razumne sumnje utvrdilo da je upravo Gadžo, iako

je znao da ne postoji zakonski osnov za pritvranje 16 civila srpske nacionalnosti iz Vrbovske ulice, ne obavijestivši ih o razlozima takve mjere, počinio radnju izvršenja protvzakonitog zatvaranja kao oblika nečovječnog postupanja usmjerenu prema zaštićenim osobama u smislu zajedničkog člana 3. Ženevskih konvencija, a čime se u konačnici konstituše biće krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. KZ SFRJ.

858. Također, Vijeće nalazi za potrebnim navesti da je iskaz oštećenog Milomira Radovića cijeno u svjetlu činjeničnih navoda opisanih pod ovom tačkom, a koji se odnose na fizičko maltretiranje prilikom transporta zatočenih lica sa Aneksa u B-fazu, te istom poklonilo vjeru smatrajući da je istinit i vjerodostojan, i ničim doveden u pitanje. Međutim, Vijeće u iskazu ovog svjedoka, kao i u iskazima ostalih oštećenih, ali i svjedoka koji nisu obuhvaćeni ovom tačkom izreke presude, nije pronašlo osnov za proširenje osuđujućeg dijela izreke presude i na radnje pomaganja, podržavanja ili drugog učešća u zlostavljanju, maltretiranju optuženog Gažde, makar ne u odnosu na oštećene Savku i Ljubu Ivanovića, Radmilu i Milomira Radovića, kao i Veljku Tomovića.

859. Imajući u vidu sve navedeno, Vijeće je činjenično stanje utvrđeno na osnovu provedenih dokaza, posmatralo u svjetlu elemenata radnji izvršenja protivpravnog zatvaranja kao oblika nečovječnog postupanja u smislu kršenja zajedničkog člana 3. tačka c) Ženevskih Konvencija, te zaključilo *van svake razumne sumnje* da su se opisanim radnjama pod *tačkom (III) 5.* osuđujućeg dijela izreke presude, stekli svi elementi bića krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. KZ SFRJ, usljed čega je ovo Vijeće i osudilo optuženog Edina Gadžu za radnje opisane pod ovom tačkom osuđujućeg dijela izreke presude.

TAČKA (III) 6. IZREKE PRESUDE U ODNOSU NA OPTUŽENOG EDINA GADŽU

860. Tačkom (III) 6. izreke presude optuženi Edin Gadžo oglašen je krivim da je neutvrđenog dana u periodu od sredine juna do kraja jula 1992. godine, u prostorijama zatočeničkog objekta u ul Trg ZAVNOBIH br. 21, nakon što je zatočenik Kosta Kosović tražio medicinsku pomoć jer mu je curila sukrvica iz rane na stomaku, Edin Gadžo ga je koljenom udario u stomak u predjelu rane, a NN lice udarilo špicom cipele u stomak Kostu Kosovića, od kojih udaraca je pao na beton, te mu je curila krv iz rane, koja se inficirala, a usljed čega je trpio teške tjelesne i duševne bolove i zadobio dvije kile na stomaku.

861. Vijeće je, na temelju izvedenih dokaza, na nesumnjiv način našlo utvrđenim da je optuženi u prostorijama zatočeničkog objekta u ul Trg ZAVNOBIH br. 21, nečovječno postupao prema zatočenom civilu Kostu Kosoviću, na način kako je to opisano u izreci presude, smatrajući, prije svega, iskaz oštećenog Kosovića, vjerodostojnim i istinitim, i ničim dovedenim u sumnju.

862. Naime, svjedok je u svom iskazu, na glavnom pretresu, izjavio da je, nakon 7-8 prebačen u „*drugi podrum, dimenzija 4-5 m²*“ u ul Trg ZAVNOBIH-a broj 21. gdje je pretučen odmah po dolasku. Opisujuću zlostavljanja koja on lično doživljava, svjedok je naveo da ga je i optuženi Gadžo maltretirao, „... *Kimun, Gadžo se preziva, nadimak mu je Kimun, svako ga je tako zvao, i on je isto kao Džananović, ali u blažoj formi, nje se baš isticao u tući kao Džananović, ali i on je tukao, i od njega sam ja dobio batina ...*“.

863. Tako je svjedok naveo da ga je jedne prilike, „...*Kimun udario, u mene su još bile dvije rane na stomaku od operacija, teško je zarastalo, a i bila je prljavština, nema higijene i to se inficiralo ...*“. Opisujući pomenuti susret sa optuženim kada je svjedoka udario nogom u stomak, na što mu je Kosović tada rekao, „*nemcj me udarati*“, obzirom da je optuženi znao da mu je stomak u ranama, da bi ga, zatim, odmah nakon toga, a kako to navodi Kosović, u trenutku dok se okretao do Kimuna, „... *neki drugi policajac me je udario špicom cipele u stomak, baš u tu ranu, i ja sam pao, kad sam se digao vidim curi mi krv iz te rane iz trbuha, niz nogu u cipelu, znate to je bilo grozno gledati a ne doživjeti*“. Ponovio je Kosović da se opisani događaj desio u podrumu zgrade na broju 21, napomenuvši da tu oistaje sve do rasformiranja pred kraj jula 1992. godine.

864. Dakle, ovakav iskaz svjedoka, Vijeće nalazi iskrenim, svjedok je, bez bilo kakvih namjernih konstrukcija, jednostavno i upečatljivo opisao šta mu se zaista dešavalo u podrumskim prosotorijama stambene zgrade u ulici Trg ZAVNOBIH br. 21, posebno u dijelu iskaza koji se odnosi na optuženog Gadžu.

865. Sem toga, Vijeće je poklonilo vjeru iskazu ovog svjedoka, iz razloga jer oštećeni Kosović govori o doživljenom, jasno identifikujući optuženog kao izvršioca konkretne krivično pravne radnje, ne želeći time da tereti optuženog više od objektivno doživljenog, te da mu na teret stavi i ono za što tereti optuženog Džananovića, ili navedeno NN lice, a na koncu ni da preuveliča patnje koje je pretrpio, obzirom na prethodno obavljenu operaciju želudca. Vijeće je zaključilo da je postupanje optuženog prema oštećenom Kostu doseglo prag nečovječnog postupanja i da je, kao takvo, bilo usmjereno prema zaštićenoj osobi u smislu citiranih međunarodnih propisa.

866. Također, Vijeće je cijeno i iskaz Ramiza Ljutaja budući da je isti, između ostalog, na glavnom pretresu, naveo da je neka gospođa došla pred Štab, gdje je bilo 15-tak vojnika, i zamolila, da preda presvlaku operisanom mužu koji je imao ranu na stomak, tada ju je Kruško otjerao, te kako izjavi svjedok, „*nogom udario u stražnjicu i rekao jcj mrš odavde p.. ti m....*“. Svjedok se tada sažalio na nju, prišao joj i rekao da će joj kada bude u prilici, kada se ovi raziđu, pokušati pomoći da mužu preda stvari koje je donijela. Tako je svjedok i postupio, sačekavši pogodan momenat, te zajedno sa njom sišao u podrum gdje je bila grupa muškaraca u mraku, „... *malo svjetla je bilo u podrumu, skupili su se u jedna čošak kao zečevi ...*“. Tada je je gospođa pozvala Kostu Kosovića i on je došao do nje, zagrlila ga je i poljubila. Dodao je svjedok da je tada osjetio zadah, „*da li iz njegovih usta ili iz samog prostora*“, na osnovu kojeg je shvatio da nisu jeli 5-6 dana, a i tako su izgledali, *jadno, krvavi*. Dala mu je presvlaku, izašli su iz podruma, a ona mu se mnogo zahvalila.

867. Pored oštećenog Kosovića i svjedopka Ljutaja, Vijeće je cijeno i iskaz Riste Bašića kojeg je Kosta nakon izlaska iz zatočeništva kontaktirao i ispričao mu da je imao tešku operaciju želudca, da je maltretiran i udaran po stomaku, te da ga je Juka spasio u zadnji čas.

868. Vijeće je iskazima svjedoka Ramiza Ljutaja i Riste Bašića poklonilo vjeru smatrajući da su istiniti i vjerodostojni, i kao takvi neposredno potvrđuju iskaz oštećenog Koste Kosovića, odnosno, potvrđuju, istine radi, posredno i način izvršenja krivično pravnih radnji, kako ih je opisao Kosović, obzirom da su govorili o posljedicama kod svjedoka usljed Gadžinog djelovanja.

869. Također, navedeno proizilazi i iz Nalaza i mišljenje¹⁸⁷ na ime Kosović Koste 29.11.1994. godine, u kojem je Ljekarska komisija utvrdila da je Kosović usljed zadobijenih povreda u zatočeništvu, 60% invalid, a povrede na osnovu koji je utvrđen navedeni procenat invaliditeta su, između ostalog, *PTSP i postraumatska i postoperativna ventralna kila*. Također, u Fotodokumentaciji¹⁸⁸, koju sačinjava 5 fotografija, jasno su vidljivi ožiljci od povreda na stomaku Koste Kosovića.

870. Dakle, Vijeće je poklonio vjeru iskazu ovog svjedoka, nalazeći ga pouzdanim i tačnim, te na osnovu istog, pri tom, dovodeći ga u vezu sa prednje navedenim dokazima, nesporno utvrdilo da je optuženi počinio krivično pravne radnje koje su mu stavljene na teret ovom tačkom potvrđene optužnice.

871. Po ocjeni vijeća optuženi je opisane radnje poduzeo sa svješću i htjenjem čime je postupao kao umišljajni saizvršilac. Optuženom je bilo poznato da ovakvim postupanjem prema oštećenom može doći i do smrtne posljedice, a sasvim sigurno mu nanjeti fizičku bol i patnju, pa ipak ga zajedno sa NN licem udara nogom u predjelu stomaka, pri tome znajući da je oštećeni, nedugo prije toga operisao želudac i da rane na stomaku nisu zacijelile.

872. Dakle, imajući u vidu sve navedeno, Vijeće je našlo dokazanim, na nesumnjiv način, da je optuženi Edin Gadžo kao saizvršilac preduzeo radnje za koje je oglašen krivim, a u kojim radnjama su se ostvarila obilježja krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. KZ SFRJ.

TAČKA (III) 7. IZREKE PRESUDE U ODNOSU NA OPTUŽENOG EDINA GADŽU

873. Tačkom (III) 7. izreke presude optuženi Edin Gadžo oglašen je krivim da je neutvrđenog dana u periodu od druge polovine juna do kraja jula 1992.godine, zajedno sa još nekoliko njemu poznatih lica, nakon što je nekoliko zatočenika među kojima su bili svjedok „D“, Saša Đurković, Aleksa Đurković i dr., izveo iz zatočeničkog objekta i poveo na obavljanje prinudnih radova kod „Bitumenke“ u Nedžarićima i nakon što su se vozilom zaustavili kod mosta iza zgrade PTT Inženjeringa, u kojoj je bio smešten UNPROFOR, pored obale Miljacke, pokazujući na leševe koji su se nalazi uz obalu, zaprijetio zatočenicima: „*Vidite kako četnici plivaju, ovako ćete svi vi završiti*“, namjerno im nanoseći snažne duševne bolove u vidu straha za sopstveni život.

874. Osuđujuću odluku za pomenutu tačku potvrđene optužnice, Vijeće je donijelo poklonivši vjeru iskazima svjedoka „D“ i svjedoka Saše Đurkovića, budući da su njihovi iskazi u pogledu okolnosti koje se drugooptuženom stavljaju na teret tačkom (III) 7. potvrđene optužnice gotovo istovjetni, na osnovu čega je Vijeće ustanovilo da je optuženi Edin Gadžo krivično odgovoran za navedene radnje koje je Sud kvalifikovao kao načovječno postupanje prema međunarodnom običajnom pravu.

875. Naime, zaštićeni svjedok „D“ na glavnom pretresu izjavio da je optuženi Edin Gadžo, svjedoka, zajedno sa oštećenim Sašom i Aleksom Đurkovićem odveo nekim

¹⁸⁷ T-172-Ljekarska komisija za pregled lica obuhvaćenih zakonom o pravima vojnih invalida i porodica palih boraca, Nalaz i mišljenje na ime Kosović Kosta broj: 945/94 od 29.11.1994. godine u Trebinju

¹⁸⁸ T-220-Fotodokumentacija, Kosović Kosta, MUP RS, CJB Trebinje, broj 111/2016 od 09.03.2016. godine

autobusom u Bitumenku da trpaju vreće sa pijeskom, te da ih nose. Navodi svjedok „D“ da ih je *Kimun* zaustavio iza PTT inženjeringa na kamenom mostu na Miljacki u kojoj su bila dva leša, te pokazavši rukom na iste, rekao im, „... *i vi ćete tako, ako ne budete radili.*“.

876. Gotovo na istovjetan način je predmetni događaj opisao i svjedok Saša Đurković koji je izjavio da ih je optuženi Gadžo, kako reče Saša, *Kimun*, vozio Tamićem, starom cestom iza Televizije, zaustavio vozilo i pokazao na leševe koji plutaju Miljackom, pri tome, prijetivši im, rekao, „... *vidite kako četnici plivaju, ovako ćete vi svi završiti.*“.

877. Vijeće je navedene radnje kvalifikovalo kao nečovječno postupanje, pri tome cijeneći cjelokupni kontekst i ratne okolnosti u kojima se oštećenim upućuju izrečene prijetnje. S tim u vezi, Vijeće je cijeno okolnost da su oštećeni, između ostalih i svjedok „D“, Saša Đurković i njegov otac Aleksa Đurković, ali druga zatočena lica i, ranije bili suočeni sa ovim uistinu stravičnim prizorima, koji nisu bili nepoznanica za zatočenike tokom njihovog boravka u podrumskim prostorijama stambenih zgrada u B-fazi. Sem toga, prizor *plutajućeg leša* je sam po sebi izuzetno potresan, a strah prouzrokovan neposrednim viđenjem mrtvog tijela, biva utoliko već, kada se takva tragična sudbina ubijenih stavlja u izgled svjedocima, koji znaju, da ni pokazani leševi, a eventualno ni svjedoci, ne bi bili ni prvi ni zadnji koji plutaju Miljackom, budući da je svakom stanovniku opštine Novi grad, bila poznata sudbina Slobodana Samardžića, Radomira Gojkovića, Stane Šehovac, Drašaka Vukosava, Kokota ...

878. Prema tome, cijeniši iskaze oštećenih, kako pojedinačno, tako i u međusobnoj vezi, pri tome imajući u vidu cjelokupnu atmosferu na Alipašinom polju, ali i cijelom Sarajevu koje je svakodnevno izloženo granatiranju i snajperskim djelovanjem, kao i činjenicu da su i ovi oštećeni, ali i druga zatočena lica već i ranije bila zlostavljana i supčena sa ratnim strahotama, Vijeće nalazi da je optuženi Edin Gadžo, tom prilikom, postupao sa neupitnom namjerom, da oštećene prestravi, ali i ponizi, da ih dovede u inferioran položaj, posebno jer su *opisane prijetnje* stvarne i ozbiljne u trenutku njihovog preduzimanja, a svakako su uzrokovale visok nivo i intezitet straha, kao oblika duševne boli i imaju karakter grubog nasrtaja na njihovo ljudsko dostojanstvo, a što predstavlja povredu humanitarnog prava u vidu nečovječnog postupanja kao Ratnog zločina protiv civilnog stanovništva.

879. Dakle, imajući u vidu sve navedeno, Vijeće je našlo dokazanim, na nesumnjiv način, da je optuženi Edin Gadžo preduzeo radnje za koje je oglašen krivim pod tačkom **(III) 7.** osuđujućeg dijela izreke presude, a u kojim radnjama su se ostvarila obilježja krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. KZ SFRJ.

TAČKA (III) 8. IZREKE PRESUDE U ODNOSU NA OPTUŽENOG EDINA GADŽU

880. Tačkom (III) 8. izreke presude optuženi Edin Gadžo oglašen je krivim da je u periodu od početka maja do kraja jula 1992. godine, učestvovao u mučenju zatočenih civila srpske nacionalnosti na način da je, izladnjale i izmučene zatočenike, među kojima i Ignjat Radović, Veljko Radović, Rade Radović, Milenko Starović, Dragan Čarapić, Milomir Radović, Radomir Radović, svjedok „D“, Saša Đurković i dr., izvodio iz zatočeničke prostorije i odvodio na teške i po život opasne prinudne radove na razne lokalitete gdje su

izloženi smrtnoj opasnosti, fizičkom i psihičkom zlostavljanju, udarcima rukama i nogama po glavi i drugim dijelovima tijela od civila

881. Da je optuženi Edin Gadžo od početka maja do kraja jula 1992. godine sredine juna do kraja juna 1992.godine, učestvovao u izvođenju i odvođenju zatočenih lica iz zatočeničke prostorije u B-fazi, te opisanim radnjama nečovječno postupao prema zatočenim civilima Ignjat Radoviću, Veljki Radoviću, Radetu Radoviću, Milenku Staroviću, Draganu Čarapiću, Milomiru Radoviću, Radomiru Radoviću, svjedoku „D“, Saši Đurkoviću i dr., proizilazi iz iskaza svjedoka, koji su potvrdili opisane radnje, i čiji su iskazi, u pogledu navedenih činjenica, međusobno saglasni, dosljedni, jasni i ničim dovedeni u sumnju, a sam događaj nije osporen ni od strane odbrane optuženog.

882. Naime, svjedok Milena Kulina u svom iskazu iznosi percpeciju opštih dešavanja u kritičnom dijelu „B faze“ Alipašinosog polja, obzirom da je živjela na prizemlju i vidjela je kroz prozor da se ljudi odovode u Konzum i Borsalino, te dodala, da je prepoznala Kostu i Višnjevca da kada su ih izvodili na radove, pri tome navodeći, *„U zatvoru je bio i Kosta Kosović, Milenko Višnjevac je bio vozač, vozio je šleperu pr. je rata. Nekad bi ih izvozili tamićem i vodili ih na lin. je da izvoze ranjene. Sjećam se dvjice zarobljenika da su bili modri po licu, a jedan je bio u plavcj jakni kcja je bila sva isječena nožem i bio je sav modar.* Iz iskaze svjedokinje, ali iskaza brojnih drugih svjedoka koji su svjedočili, upravo proizilazi kako su zatočenici, između ostalog, izvođeni na radove po naselju, ali i natovareni na kamione ili slično prevozno sredstvo vođeni na prve linije gdje su bili izloženi smrtnoj opasnosti, pri tome često bivajući zlostavljani prilikom obavljanja istih.

Upravo i iz iskaza svjedoka „D“ se zaključuje da su zatočenici, u pravilu, bez obzira dal, obavljali radove tu, oko štaba, naselja, ili vođeni na prve linije, bili u pravilu zlostavljani, pa je tako svjedok opisao da je prilikom čišćenja opljačkanih prodavnica udaran pištoljem po glavi, kako kažem svjedok, iz razloga jer, *„sporo radim“.* Sem toga, svjedok je potvrdio da ih je upravo Kimun *„vozio autobusom na te radove“*, koje su obavljali van naselja, nerijetko na prvim linijama. Saglasan sa prednje navedenim u svom iskazu je bio i Milenko Višenjavac koji je naveo da su izvođeni na radove, čistili su Trg, tovarili su za Šipad, Fructal, Bitumenku, Zoru, *„ne sjećam se deta. ja, radili smo šta nam narede“*, što je opisao u svom iskazu i svjedok „E“, izjavivši, *„vodili su nas da radimo, donosili smo cement i pjesak u školu Španskih boraca“.*

883. Sem toga, i svjedok Mirko Popara, potvrđuje da su zatočenici maltretirani prilikom izvođenja na radove, *„izvodili su i mene kao i druge da kupimo stakla po nase. ju golim rukama, ja i svjedok „A“ i svjedok „D“ i recimo nas petoricu prati jedan sa puškom i onda su nas udarali sa tim puškama“*, te dovodi optuženog u vezu sa činjenicom, da je upravo optuženi lice zaduženo za odvoženje zatočenih na prinudne radove, dakle, svjedok identifikuje kao vozača, kako kaže, *„radio je na parkingu Komunalnog na Skender. ji.. to su mi rekle njegovu komš. je, poznavao sam Salku u Komunalnom, to mi je on isptičao“*, te u svjetlu navedenog opisa, dodao da je, *„Kimun angažovao neke kamione i on je nas vozio da istovaramo neku građu po skladištima“.*

884. Osim toga, brojni svjedoci su potvrdili da je obavljao funkciju vozača, autobusa, kamiona, tamića u kritičnom periodu, pa tako i svjedok Boro Njegovan, *„... čovjek sa zeč. jom usnom je vozio kombi, kupio . jude po nase. ju“*, ali kao prijeratnog vozača pauka u Komunalnom, što proizilazi iz iskaza Savke Ivanović.

885. Dovodeći navedeno u vezu sa činjenica da je svjedok „D“ optuženog Gadžu opisao kao i većina svjedoka, rekavši da je „*visok, korpulentan i da ima govornu manu .. zečju usnu.*“, kao i da ga je identifikovao kao vozača, kod vijeća je učvrstila uvjerenje da je za većinu odvođenja na prinudne radove oštećenih, kojom prilikom su bili izloženi psihičkim i fizičkim zlostavljanjima oštećenih lica u istinu odgovoran optuženi Gadžo, ili kako to opisuje svjedok Saša Durković, „*mene su vodili na radove, vezali bi nam bjele trake oko ruke i vodili nas u koloni i čistili smo oko škole, onda je i komšiluk izlazio i oni su nas p.juvali i udarali.*“

886. Nadalje, Vijeće je cijeneći iskaze svjedoka van razumne sumnje utvrdilo da je optuženi, služeći se tamićem, ili drugim teretnim vozilima, odvodio na teške i po život opasne prinudne radove na razne lokalitete gdje su izloženi smrtnoj opasnosti. O tome je na glavnom pretresu govorio i oštećeni Ljubo Ivanović, kada je pominjao optuženog Gadžu, „*...bio je tu, vodio nas je da idemo u krađu na Stupu, po nekim građevinskim firmama za vcjsku dovlačili.*“, te u nastavku svog kazivanja, potvrdio da su radili izuzetno opasnim okolnostima, „*Radović Rade je ranjen na Nedžarićima kad smo vozili otuda, sa skladišta, mater.jal. Bili smo na karaser.ji kad ga je pogodio metak ispod kojena.*“.

887. Saglasan sa iskazom svjedoka Ivanovića je i iskaz oštećenog Milomira Radovića, koji je koji je izjavio da su muškarci iz Vrbovske ulice, prvo izvođeni na radove oko Štaba, zatim su počeli da ih odvođe prema Nedžarićima, gdje je bilo ranjenika, a njima je rečeno da oni idu da ih izvlače, tako je svjedok sa još 4 zatočenika iz Vrbovske izvlačio ranjenike, kako reče svjedok, „*bilo je i mrtvih*“. Tom prilikom im je rečeno ako neko pokuša pobjeći da će biti ubijeni, tako da nisu ni pokušavali, nego su ih izvukli, te su opet vraćeni u podrum. Navedeno je potvrdio i Gojko Čapara na Zapisniku o saslušanju svjedoka od 04.08.1998. godine u kojoj je, između ostalog, naveo da je zajedno sa drugim zatočenim srbima angažovan da sahranjuje neke poginule srbe, a dodao je i da su vođeni na prve linije radi izvlačenja ranjenika.

888. Vijeće je navedene radnje kvalifikovalo kao nečovječno postupanje, pri tome cijeneći cjelokupni kontekst i ratne okolnosti u kojima se oštećeni izvode na prinudne radove, pri tome bivajući zlostavljani i izloženi smrtnoj opasnosti. S tim u vezi, Vijeće je cijenilo okolnost da su oštećeni, bez obzira o vrsti radova koju su obavljali, u pravilu i fizički, ali i psihički maltretirani. Kada se navedeno dovede u vezu sa činjenicom da sama spoznaja da će biti vođeni na prve linije, što je po oštećene zasigurno izuzetno potresno, a kada se tome doda i ranjavanje, kao i stavljanje u izgled, da će *plutati Mi.jackom kao i drugi četnici*, zbog čega Vijeće nije imalo dilemu upogledu kvalifikacije djela,

889. Prema tome, cijeniivši iskaze oštećenih, kako pojedinačno, tako i u međusobnoj vezi, pri tome imajući u vidu cjelokupnu atmosferu na Alipašinom polju, ali i cijelom Sarajevu koje je svakodneno izloženo granatiranju i snajperskim djelovanjem, kao i činjenicu da su i ovi oštećeni, ali i druga zatočena lica i ranije bila zlostavljana (*vezani žicom i odvedeni prema dvorani Stela i dok granate padaju oko rjih*) i sučena sa ratnim strahotama (*leševi plutaju Mi.jackom*), Vijeće nalazi da je optuženi Edin Gadžo, tom prilikom, postupao sa neupitnom namjerom, da oštećene prestravi, ali i ponizi, da ih dovede u inferioran položaj, posebno jer su *opisane pr.jetnje* stvarne i ozbiljne, a i praćene fizičkim maltretiranjem i unakrsnom vatrom, u trenutku njihovog preduzimanja, a svakako su pored evidentne fizičke boli, uzrokovale i visok nivo i intezitet straha, kao oblika duševne boli i imaju karakter grubog nasrtaja na njihovo ljudsko dostojanstvo, a što predstavlja povredu

humanitarnog prava u vidu nečovječnog postupanja kao Ratnog zločina protiv civilnog stanovništva.

890. Dakle, imajući u vidu sve navedeno, Vijeće je našlo dokazanim, na nesumnjiv način, da je optuženi Edin Gadžo preduzeo radnje za koje je oglašen krivim pod tačkom (III) 8. osuđujućeg dijela izreke presude, a u kojim radnjama su se ostvarila obilježja krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. KZ SFRJ.

TAČKA (III) 9. IZREKE PRESUDE U ODNOSU NA OPTUŽENOG EDINA GADŽU

891. Tačkom (III) 9. izreke presude optuženi Edin Gadžo oglašen je krivim da je u periodu od početka maja do kraja jula 1992. godine, prilikom izlaska iz zatočeničkog objekta i odvođenja na prinudne radove, udarao zatočenog Sašu Đurkovića rukama, nogom, kundakom puške po glavi, leđima i drugim dijelovima tijela, optužujući ga da radi za Srpsku novinsku agenciju, čime mu je namjerno nanio snažne tjelesne i duševne bolove.

892. Vijeće je, na temelju izvedenih dokaza, na nesumnjiv način našlo utvrđenim da je optuženi prilikom izlaska iz zatočeničkog objekta i odvođenja na prinudne radove, nečovječno postupao prema zatočenom civilu Saši Đurkoviću, na način kako je to opisano u izreci presude, smatrajući, prije svega, iskaz oštećenog Saše Đurkovića, vjerodostojnim i istinitim, i ničim dovedenim u sumnju.

893. Svjedok/oštećeni Saša Đurković je na glavnom pretresu, između ostalog, opisivao maltretiranja koja je doživljavao, kako on lično, tako i njegov otac, ali i druga zatočena lica. U odnosu na događaj opisan pod tačkom pod tačkom (III) 9. osuđujućeg dijela izreke presude, svjedok je naveo da je svaki put, bez obzira da li je išao do wc-a ili na radove, u prolazu dobijao batine od optuženog Gadže, *“... onako dobijem od ovog Kimuna, on je mene udarao kad god stigne ...”*. Nastavio je svjedok, te dodao da, bez obzira što je svjedok prije rata bio zaposlenik TV Sarjevo i radio u RTV Domu u A-fazi, prekoputa opštine Novi grad, zaključili da radi za Srpsku novinsku agenciju, SRNA, posebno se to odnosilo na optuženog Gadžu, kako reče svjedok, *gcje god me vidi samo govori Srna, jer su vajda mislili da radim za Srnu, onda me udari svime, rukama, kundakom, palicom, šakama čim god stigne, bar u prolazu jednom, i onda je najgore kad moraš ići u wc, znaš da će te neko dočekati gore”*.

894. Dakle, ovakav iskaz svjedoka, Vijeće nalazi iskrenim, svjedok je, bez bilo kakvih namjernih konstrukcija, jednostavno i upečatljivo opisao šta mu se zaista dešavalo u podrumskim prsotorijama stambenih zgrada u ulici Trg ZAVNOBIH br. 21 i 27., ne samo u odnosu na postupanje optuženog Gadže, već i u odnosu na sva događanja, od trenutka kada je doveden, pa do njegovog puštanja. U tom pravcu, Vijeće nalazi da svjedok govori o doživljenom stahu i poniženju, jasno identifikujući optuženog kao vinovnika njegovog stradanja, ne želeći time da tereti optuženog više od objektivno doživljenog, niti da preuveliča patnje koje je pretrpio. Vijeće je zaključilo da je postupanje optuženog prema oštećenom Saši Đurkoviću doseglo prag nečovječnog postupanja i da je, kao takvo, bilo usmjereno prema zaštićenoj osobi u smislu citiranih međunarodnih propisa.

895. Iako je oštećeni Saša Đurković, jedini svjedok koji je na glavnom pretresu opisivao krivično pravne radnje optuženog Gadže pod tačkom (III) 9. osuđujućeg dijela izreke, Vijeće je cijenilo i iskaze svjedoka Mirka Jovanovića, Mirka Popare, Dragice Stanojević koji

su na glavnom pretresu svjedočili u odnosu na činjenicu da optuženom nije bilo strano korištenje fizičke sile prema zatočenicima, koje je u pravilu uvijek praćeno i upućivanjem pogrdnih riječi, uvreda na nacionalnoj osnovi, a koji u stvari, oslikavaju način postupanja sa zatočenicima od strane optuženog Gadže.

896. Kada su u pitanju iskazi ovih svjedoka vijeće im poklanja vjeru smatrajući da su istiniti i vjerodostojni, i kao takvi posredno potvrđuju iskaz svjedoka Saše Đurkovića. Naime, svjedok Mirko Jovanović je na glavnom pretresu izjavio da su ga nakon privđenja vodili u kotlovnicu, „na 5 do 6 rjesta ... ispitivali ... psovali majku četničku ... da sam izrod.“. Kao i u slučaju Jovanovića, svjedok Mirko Popara je izjavio, „... Kimun nas je vodio, odveo nas prema Mijacki, da vidimo kako četnici plutaju ...“. I svjedok Dragica Stanojević je na glavnom pretresu potvrdila navode Jovanovića i Popare, opisujući događaj kada po drugi put iz stana odvede supruga Dragoljuba Stanojevića, a među licima koja su došla po njega, svjedok je prepoznala Kimuna, „... imao je zečju usnu, drži oružje i kera i suprugu naređuje da sa sagne, nje mogao, Kimun ga je udario cokulom u krsta ...“, te dodala, „sarađuješ sa četnicima ... odvede ga ... tada je zaglavio blizu 28 dana.“.

897. Inkriminirane radnje koje se optuženom stavljaju na teret, po nalaženju Vijeća, u velikoj mjeri odstupaju od principa čovječnosti i osnovnih principa humanog postupanja. Kada se sagleda kontekst vremena, mjesta i okruženja u kojem se oštećeni Đurković nalazi (*sa rjim je u zatočeništvu bio otac Aleksa*) te, dodatno, stavljanje u izgled, od strane optuženog, da je Aleksa navodio granate u ulici Vase Miskin, gdje je stradao veći broj civila dok su čekali u redu za hljeb, uz svakodnevno zlostavljanje njega lično, a oca posebno i to u pravilu pred svjedokom tjerajući ga da napiše imena komšija, koje su kasnije dovodili u štab i, pri tome psihičko zlostavljanje i stavljanje mete svjedoku na leđa prilikom svakog izlaska iz prostorija, glasno govoreći, „*Srna, Srna*“, kao i udaranje, kada ide ili se vraća sa radova ili wc-a iz podruma prostorije na prizemlju, i to, *rukama, kundakom, palicom, šakama čim god stigne*, usljed čega je trpio snažne fizičke i psihičke bolove, a što je bila konstanta, čak i nekoliko puta na dan, „*najgore kad moraš ići u wc*“, zasigurno je da je to kod oštećenog, osim nanošenja fizičke boli izazavalo i konstantan strah, što po svom karakteru i značaju predstavlja grubi nasrtaj na dostojanstvo oštećenog a što, kao takvo, ima obilježje nečovječnog postupanja, kao ratnog zločina protiv civilnog stanovništva.

898. Pored iskaza oštećenog Đurkovića i pomenutih oštećenih, na okolnosti njegovog boravka i zlostavljanja, na glavnom pretresu su, između ostalog, u dijelu svog iskaza, govorili i svjedoci Kosta Kosović, Savka Ivanović, svjedok „D“. Naime, svjedok Kosović je prilikom navođenja zatočenih lica koja je zatekao u podrumskim prostorijama, naveo da je oštećeni bio zatočen zajedno sa svojim ocem Aleksom, a navedeno je potvrdio i svjedok „D“, navodeći: „... prepoznao sam još jednog kcji je radio na televiziji na 202-ci, sa ocem je bio zatvoren ...“, a saglasan sa prednje navedenim je i iskaz Savke Ivanović koja je izjavila, da je osim njih 16, koji su dovedeni iz Vrbovske, tu su bili, između ostalih pobrojanih i, „... Đurkovići, otac i sin ...“.

899. Dakle, cijeneći sve navedeno, Vijeće je radnje optuženog kvalifikovalo kao nečovječno postupanje prema međunarodnom običajnom pravu.

900. Sem toga, svjedok opisuje lik optuženog iz inkriminisanog vremena slično kao i većina drugih svjedoka (*crn, imao je zečju usnu, tako je bio prepoznatljiv*), pa iako, za Vijeće to nije od odlučnog značaja, ipak je malo vjerovatno da svi svjedoci griješe u

pogledu identiteta optuženog. Tako, između ostalih, svjedok Milan Sofijanić, za optuženog kaže da je, u to vrijeme, imao otprilike oko 25 godina, a bio je specifičan jer je imao zečiju usnu i po tome su ga mnogi poznavali, zaštićeni svjedok „D“ je izjavio da je bio korpulentan i da je imao govornu manu, a svjedok Aleksandar Jelić kaže da su se znali iz ulice, „... bio je vođa navjača Sarajeva, imao je zečju usnu, tako je bio prepoznatljiv i krupan.“. Cjeneći navedeno, za Vijeće nije bilo sumnje, u pogledu identiteta osobe o kojoj je svjedočio oštećeni i zaključuje da se upravo radi o optuženom Edinu Gadži.

901. Dakle, vijeće, bez dvojbe, poklanja vjeru iskazu ovog svjedoka, nalazeći da svjedok govori o doživljenom, jasno identifikujući optuženog kao vinovnika njegovog stradanja, ne želeći time da tereti optuženog više od objektivno doživljenog, niti da preuveliča patnje koje je pretrpio. Vijeće je zaključilo da je postupanje optuženog prema oštećenom Saši Đurkoviću doseglo prag nečovječnog postupanja i da je, kao takvo, bilo usmjereno prema zaštićenoj osobi u smislu citiranih međunarodnih propisa.

902. Naime, vijeće je, u tom smislu, sagledalo sveukupan kontekst postupanja optuženog, te posljedice koje je njegovo postupanje izazvalo, nalazeći da u uslovima straha i neizvjesnosti, pojačanog zlostavljanje Alekse u njegovom prisustvu i neizvjesnosti da li će preživjeti svakodnevno izživljavanje nad njim, odnosno stanja u kojem se oštećeni nalazio, koje je uz to praćeno i fizičkim i psihičkim zlostavljanjem, te zaključuje da radnje optuženog, imajući u vidu način izvršenja, pored toga što su, u trenutku preduzimanja, zasigurno prouzrokovale fizički bol, imaju i karakter grubog nasrtaja na njegovo ljudsko dostojanstvo a što predstavlja nečovječno postupanje, kao ratni zločin protiv civilnog stanovništva.

903. Po ocjeni vijeća optuženi je opisane radnje poduzeo sa svješću i htjenjem čime je postupao kao umišljajni izvršilac istog. Optuženom je bilo poznato da će udarcima, zlostavljanjem i ponižavanjem oštećenom nanijeti fizički i psihički bol i povrijediti njegovo dostojanstvo, pa ipak gdje god i kad god sretne oštećenog Đurkovića, udara ga svvačim što mu se nađe pri ruci, ali i zatvorenim pesnicama, rukama, nogama, kundacima od pušaka, palicama po cijelom tijelu, gdje god stigne i takvu radnju čini svakodnevno, a nekada i po nekoliko puta u jednom danu, odnosno ponižava i zlostavlja oštećenog i to na način što ga pred ostalim pripadnicima jedinice optužuje da radi za Srpsku novinsku agenciju, dajući otvoren poziv i drugim pripadnicima štaba Stela da i oni zlostavljaju Sašu, što se i dešava, kako reče svjedok, *svakodnevno*.

904. Dakle, imajući u vidu sve navedeno, vijeće je našlo dokazanim, na nesumnjiv način, da je optuženi Edin Gadžo preduzeo radnje za koje je oglašen krivim pod tačkom **(III) 9.** osuđujućeg dijela izreke presude, a u kojim radnjama su se ostvarila obilježja krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. KZ SFRJ.

TAČKA (III) 10. IZREKE PRESUDE U ODNOSU NA OPTUŽENOG EDINA GADŽU

905. Tačkom (III) 10. izreke presude optuženi Edin Gadžo oglašen je krivim da je u periodu od maja do jula mjeseca 1992.godine, skoro svakodnevno, sam ili zajedno sa njemu poznatim pripadnicima štaba „TO Stela“ ili trećim licima, ulazio u zatočeničke prostorije koje su se nalazile u podrumskim prostorijama zgrada, u ulici Trg ZAVNOBIH br. 27 i 21 na Alipašinom polju, u kojoj su bili zatočeni civili srpske nacionalnosti, koje je tukao rukama, nogama, drvenim i gumenim palicama, drškama od lopate i krampe, pištoljima,

kundacima pušaka, metalnim cijevima i drugim predmetima po svim dijelovima tijela, između ostalog, Kostu Kosovića, Dragana Čarapića, Aleksu Ćurkovića, Sašu Đurkovića, svjedoka „D“, svjedoka „B“, Ljubu Ivanovića, Čedomira Ćvoru, svjedoka „E“, psujući im srpsku i četničku majku i upućujući im druge pogrdne riječi.

906. Vijeće je, na osnovu provedenih dokaza, sudijsko uvjerenje o krivičnoj odgovornosti optuženog za radnje opisane pod ovom tačkom izreke presude, sa sigurnošću utvrdilo prevashodno na iskazima svjedoka, koji su potvrdili opisane radnje, odnosno očevidaca koji su bili prisutni prilikom zlostavljanja oštećenih Kostu Kosovića, Dragana Čarapića, Aleksu Ćurkovića, Sašu Đurkovića, svjedoka „D“, svjedoka „B“, Ljubu Ivanovića, Čedomira Ćvoru, svjedoka „E“ u podrumskim prostorijama stambenih zgrada u ul Trg ZAVNOBIH-a broj 21 i 27, i čiji su iskazi, u pogledu navedenih činjenica, međusobno saglasni, dosljedni, jasni i ničim dovedeni u sumnju, a sam događaj nije osporen ni od strane odbrane optuženog.

907. U vezi sa navedenim, svjedok Milomir Radović je na glavnom pretresu naveo da su svih 16 lica koja su dovedena iz Vrbovske ulice, a među kojim je bio i svjedok Ljubo Ivanović, nakon što su ih doveli u štab Stela, odveli su ih u podrumске prostorije gdje su zatekli, kako Milomir navodi, „... još žena i judi, sa nama nas je bilo oko 50.“. S tim u vezi, svjedok je izjavio da su u podrumu bile samo neke palete na betonu, te da su često vojnici dolazili i, „... neke su tukli, neke izvodili, udarali su i nas .. tukli su nas palicama, nogama, puškama.“. Na kraju svjedok Milomir Radović je istakao da se od lica koji su ih zlostavljali, između ostalih, sjeća optuženog Edina Gadže, kako to reče, „bio je Kimun i još neki.“.

908. Također, i svjedok Mirko Popara je u svom iskazu navodio, između ostalog, i zlostavljanje zatočenih lica u podrumskim prostorijama stambenih zgrada u B-fazi, tako što su ih tuki čak i bejzbol palicama, držalicama od lopata i sjekira, dodajući da je takav slučaj bio sa Sašom Đurkovićem kojeg su znali tolik, da nije mogao ni sjesti, niti je mogao uzeti flašu u ruku da popije vode, te u vezi sa tim, i istakao, „... ja sam imao priliku da čovjeku dam vode jer ga toliko istuku tim palicama.“. Dodao je Popara da je i on lično imao mnogo udaraca i podliva, usljed zlostavljanja, te kako to navede Popara, „... samo nisam lomova imao .. bilo je i nogama i šakama .. i od Kimuna.“. Svjedok je tom prilikom naveo da su i Kostu Kosovića toliko tukli i to drvenim palicama po stomaku, da mu je rana pukla, a nije mogao ni hodati, a između ostalog naveo je i da je i, „Ćvoro Ćedo doveden, da bi ga drugi dan po dolasku odveli u prostorije i jako ga tukli, a upitan da objasni odakle mu je navedeno poznato, Svjedok je odgovorio, „... drugi dan smo otišli u toalet i rekao mi je da mokri krv.“.

909. S tim u vezi, svjedok Kosta Kosović je potvrdio navedeno, te izjavio da je optuženi Edin Gadžo, mada u blažoj formi od Džananovića, također, tukao zatočena lica u podrumskim prostorijama stambenih zgrada, te između ostalog naveo da je optuženi bio u grupi vojnika koji su učestvovali i u premlaćivanju Saše i Alekse Đurkovića, kojeg su, prebijali, tukli, obarali na beton, kako reče Kosta, „posato crn“, a zatim su se okrenuli prema rjegovom sinu, Saši Đurkoviću tražeći od njega da se odrekne Alekse, na šta on nije pristao, te su ga tada počeli udarati, i kako navede Kosović, „... i on je rekao da ga se odriče.“. Sem toga, svjedok je govorio i o Draganu Čarapiću koji je već bio zatočen, kada su dovedni Radovići i Starović, izjavivši da je odmah počela tuča, udaranje, te da je to maltretiranje trajalo 5-6 dana, te istakao u vezi Čarapića da mu je tokom noći prišao jedan momak i optužio ga da mu je preteo djevojku i udario mu 2-3 šamara, nakon čega je nastala opšta tuča, „tukli su ga svaki dan“.

910. Navedeno je upravo i potvrdio svjedok Saša Đurković, ističući, „... *Kimun je mene udarao, kundakom, puškom, šakama kad god me vidio. Kimun je imao zečju usnu ...*“, da bi odmah nakon izgovorenog u sudnici prepoznao optuženog Edina Gadžu, „... *evo ga okreće glavu.*“. Nastavio je svjedok, te izjavio da su u podrumu prva dva dana po njegovom dolasku, konstantno ulazili i tukli, pri tome navodeći da su tada sa njim bili zatvoreni svjedoci „A“, „B“, „D“, Aleksa, Čvoro, Elez. Da su maltretirane i žene, sa svjedokom Đurkovićem je saglasan i Milenko Višenjvac, koji je u vezi sa tim, na glavnom pretresu istakao da su, „*tukli čak i žene*“, konkretno svjedoke pod pseudonimom „A“ i „B“.

911. Pored saslušanih svjedoka, na glavnom pretresu pročitana je izjava preminulog svjedoka Čapara Gojka od 04.08.1998. godine, u kojoj je izjavio: „*Dolazili su neki ljudi u crnim ocjelima, a neki u uniformama i tukli su nas, a neke su odvodili u susjedne prostorje i iz tih susjednih prostorja čuli su se jauci .. a od tih kcji su me tukli ja sam poznavao .. Kimuna kcji je imao rasječenu gornju usnu ...*“.

912. Vijeće je cijeno i iskaze svjedoka pod pseudonimima „A“, „E“ i „D“, koji iako ne pominju optuženog prilikom zlostavljanja u podrumskim prostorijama, potvrđuju da su, gotovo svakodnevno, ulazile grupe ili par vojnika, zlostavljaju zatočena lica korištenjem fizičke sile, koje je u pravilu uvijek praćeno i upućivanjem pogrdnih riječi, uvreda na nacionalnoj osnovi, a koji u stvari, oslikavaju način postupanja sa zatočenicima od strane optuženog Gadže. *U tom pravcu*, svjedok E, iako ne navodi optuženog Edina Gadžu kao lice kojeg je prepoznao prilikom zlostavljanja u podrumskim prostorijama, saglasan je sa prednje navedenim zatočenicima. S tim u vezi, svjedok je izjavio, „... *ubacili su me u podrum, počeli su me tući*“, te dodao da je pored njega u tim prostorijama zatekao još ljudi, „... *bilo nas je najmanje 30, a nekada nas je bilo preko 100, bili smo jedno na drugom u podrumu ...*“. Slično je govorio i svjedok „D“, izjavivši da ih je u drugom podrumu bilo oko 35 lica, „... *tu je bilo udararja, uveče bi neko od ovih kcji nas čuvaju uveo neke navodno sa linje, i oni bi redom zalazili i ne bi birali koga bi udarali, pesnicama i palicama.*“.

913. Ostim otga što potvrđuje pomenute navode, svjedok „A“ u izjavi od 17.09.2015. godine, opisuje maltretiranje zatočenih lica praćeno vrijeđanjem na nacionalnoj osnovi, koja doživljava odmah i to prvog dana po lišavanju slobode, „...*sa još nekoliko naoružanih vojnika i krenuli su da nas sve tuku, udarali su nas rukama, nogama, palicama po svim djelovi tijela .. govoreći nam da smo četnici.*“. U vezi sa tim, navodi da je usljed udaranja trpila jake bolove, a kako kaže, „... *viojela sam da su i drugi zatočeni crni od batina .. govoreći nam da smo četnici .. prjetili nam da će nas ubiti, zaklati.*“. Ističe da da je batinjanje bilo svakodnevno, „... *potrajalo nekih mjesec dva ...*“.

914. Cjeneći iskaze svjedoka u cjelini, a u odnosu na dešavanja u zaočeničkim objektima na broju 21 i 27, vijeće nalazi da su svi oni na uvjerljiv način opisali dešavanja za vrijeme boravka podrumskim prostorijama navedenih ulaza, a iz njihovih iskaza se može, bez dvojbe, zaključiti da su vjerno prenijeli ono što su doživjeli.

915. Svi su ovi iskazi saglasni u jednom, gotovo svakodnevno su, tokom zatočenja, bili izloženi, u najmanju ruku, nehumanom postupanju, između ostalih, i optuženog Edina Gadže, ili kako reče Kosta, „... *nje se baš isticao u tuči kao Džananović, ali jeste i on tukao ...*“, a koja je u pravilu uvijek praćena vrijeđanjem na nacionalnoj osnovi, *četnici, četnikuše*, ili kako to opisa Saša, „... *onako dobijem od ovog Kimuna, on je mene udarao kad god stigne, goje god me vidi samo govori Srna, jer su vajda mislili da radim za Srnu, onda me*

udari svime, rukama, kundakom, palicom, sakama cim god stigne, bar u prolazu jednom, i onda je najgore kad moras ici u wc i znas da ce te neko dočekati gore."

916. Cijeneći, dakle, navedene iskaze saslušanih svjedoka, tako i materijalne dokaze, u odnosu na nasilničko ponašanje i identitet optuženog, Vijeće iste nalazi vjerodostojnim, istinitim i međusobno logički povezanim u jednu konzistentnu i uvjerljivu cjelinu, zbog čega, van svake razumne sumnje, opravdavaju zaključak Vijeća da je optuženi Edin Gadžo svojim djelovanjem i činjenjem pojedinačnih inkriminacija u podrumskim prostorijama stambenih ulaza na broju 21 i 27., nečovječno postupao prema zatočenim licima, kako je to navedeno u činjeničnom opisu tačke (III) 10. osuđujućeg dijela izreke presude, čime je kao saizvršioc počinio krivično djelo Ratnog zločina protiv civilnog stanovništva iz člana 142. KZ SFRJ

X. ODLUKA O KAZNI

917. Prilikom odmjeravanja kazne optuženima Senadu Džananoviću i Edinu Gadži, za krivična djela za koja su ovom presudom oglašeni krivim Vijeće je prvenstveno imalo u vidu svrhu kažnjavanja propisanu odredbom člana 33. preuzetog KZ SFRJ, a koja se ogleda u osiguranju kako specijalne prevencije, to jest uticaj na konkretnog učinioca da ne čini krivična djela i njegovo prevaspitanje, tako i generalne prevencije, odnosno vaspitnog uticaja na druge da ne vrše krivična djela. Ovako propisana svrha kažnjavanja iziskuje da se prilikom odmjeravanja kazne vodi računa da se izrekne kazna koja je adekvatna i kao takva neophodna i srazmjerna ciljevima i okolnostima koji su već uzeti u obzir u vezi sa samim djelom i uticajem na zajednicu, ali istovremeno i prilagođena potrebama prevencije počinjenja novih krivičnih djela i preodgoja konkretnog počinioca.

918. Iako zakonodavac propisuje raspon kazni za svako pojedino krivično djelo u okviru kojeg raspona je sud dužan da se kreće, te iako propisuje obavezu suda da prilikom odmjeravanja kazne vodi računa o svrsi kažnjavanja, postoji i obaveza vijeća da poštuje opšta pravila o odmjeravanju kazne, propisana odredbom člana 41. stav 1. preuzetog KZ SFRJ, uključujući i sve one okolnosti koje mogu biti od uticaja da kazna bude manja ili veća. Okolnosti koje su rukovodeće za vijeće u odabiru kazne, a u cilju ostvarenja svrhe predogoja i prevencije počinjenja novih krivičnih djela od strane konkretnog počinioca, su između ostalih i stepen odgovornosti, ponašanje počinioca prije izvršenja krivičnog djela, neposredno prije njegovog izvršenja, ili u vrijeme samog preduzimanja kriminalnih radnji, kao i nakon izvršenja krivičnog djela, motiv, karakteristike ličnosti učinioca, a koje sve okolnosti mogu uticati na vrstu i visinu kazne, ali krećući se u svakom slučaju u zakonskim okvirima, ovisno o tome da li su navedene okolnosti cijenjene kao otežavajuće ili olakšavajuće.

919. Takođe, odredbom člana 42. preuzetog KZ SFRJ propisano je i da sud može učiniocu odmjeriti kaznu ispod granice propisane zakonom, ili primjeniti blažu vrstu kazne, u situaciji kada zakon predviđa da se učinilac može blaže kazniti, ili kada se utvrdi da postoje osobito olakšavajuće okolnosti koje ukazuju da se i sa ublaženom kaznom može postići svrha kažnjavanja.

920. U cilju ostvarenja svrhe kažnjavanja, zakonodavac, kroz odredbu člana 41. stav 1. preuzetog KZ SFRJ, propisuje i opća pravila za odmjeravanje kazne, osobito stepen krivične odgovornosti, pobude iz kojih je djelo učinjeno, jačinu ugrožavanja ili povrede zaštićenog dobra, okolnosti pod kojima je djelo učinjeno, raniji život učinioca, njegove

osobne prilike i držanje nakon učinjenog krivičnog djela, kao i druge okolnosti koje se odnose na osobu učinioca.

921. Sve navedene okolnosti, cijenjene su od strane ovog vijeća, prilikom odmjeravanja kazni optuženima Senadu Džananoviću i Edinu Gadži, pa je tako, prije svega, vijeće je imalo u vidu granice kazne propisane zakonom za krivično djelo za koje su optuženi oglašeni krivim, to jest da je za navedeno krivično djelo propisana kazna zatvora u trajanju najmanje 5 (pet) godina. Vijeće je nadalje imalo u vidu težinu počinjenih krivičnih djela a koja, iako su nesumnjivo teška, i kao takva spadaju u kategoriju krivičnih djela zaštićenih odredbama kako domaćeg, tako i međunarodnog prava, za koja krivična djela krivično gonjenje ne zastarijeva, ali koja nesumnjivo obzirom na prirodu preduzetih radnji i posljedice koje su prouzrokovane, ne spadaju u kategoriju najtežih krivičnih djela ove vrste.

922. Kod odmjeravanja kazni vijeće je posebno cijenilo okolnosti koje se ogledaju u broju oštećenih prema kojima su optuženi nečovječno postupali, stepenu njihove krivične odgovornosti u postupanju sa direktnim umišljajem, kao i status optuženih u inkriminirano vrijeme.

923. Prilikom odmjeravanja kazne za optuženog Senada Džananovića, Vijeće je imalo u vidu da je optuženi postupao kao direktni izvršilac i saizvršilac, svjesno i sa znanjem i tako doprinjeo izvršenju krivičnog djela na način kako je to opisano u pojedinačnim inkriminacijama osuđujućeg dijela izreke presude.

924. Naime, prilikom odmjeravanja kazne optuženom Senadu Džananoviću, Vijeće je na strani optuženog kao olakšavajuće okolnosti cijenilo raniju život osuđenog, koji je još od ranog djetinstva obilježen porodičnim tragedijama, koje se prožimaju kroz cijeli životni vijek optuženog. što je za posljedicu imalo da je završio samo 6 razreda osnovne, a ni vojni rok u JNA nije služio, provdeći 20 dana na medicinskim ispitivanjima. Također, Vijeće je cijenilo da je i pored tragičnih okolnosti koje su ga pratile kroz život, optuženi, mada razveden, otac dvoje djece, što na koncu upućuje da se bez obzira na sve prednje navedeno, radi o porodičnom čovjeku.

925. Od otežavajućih okolnosti Vijeće je imalo prije svega cijenilo da se radi o višestruko osuđivanoj osobi, a pored toga, posebno imalo u vidu način učinjenja krivičnog djela radnjama opisanim u osuđujućem dijelu izreke presude, svojstvo i ulogu optuženog kritične prilike, težinu povrede zaštićenog dobra, posebno cijeneći da je prema oštećenim, žrtvama, iskazivao nevjerovatnu količinu surovosti, posebno prilikom zlostavljanja zatočenih civila, koje je i pored primjene fizičke sile, ponižavao, oblačeći im luđačke košulje, kokarde, zastave, mokrio im u usta, tjerao ih da reže kao psi i konji, tjerao ih da jedu vlastitu kosu, vršio višestruka silovanja zaštićenih svjedoka, pri tome ih vrijeđao i prijetio im, te na koncu, na očigled zatočenih lica, zadao stradalom Novici Draškoviću smrtonosni udarac, od kojeg je Novica preminuo. Sem toga, Vijeće je cijenilo, i to da su zatočena lica, cijeneći okolnosti u kojima su se nalazili, te gotovo svakodnevno doživljavali zlostavljanja od strane optuženog, zapravo osobe, koje ni na koji način nisu ugrožavale optuženog kritične prilike, niti su pružale otpor, posebno jer nisu imale mogućnosti za to.

926. Imajući u vidu navedeno, Vijeće je, optuženog Senada Džananovića oglasio krivim za krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. KZ SFRJ, za koje mu je i izreklo kaznu zatvora u trajanju od 11 (jedanaest) godina, nalazeći da je ova

kazna proporcionalna težini krivičnog djela, stepenu krivične odgovornosti, učešću i ulozi optuženog, kao i posljedicama koje su nastupile, te da će ispuniti svrhu kažnjavanja propisanu odredbama člana 33. KZ SFRJ.

927. Prilikom odmjeravanja kazne optuženom Edinu Gadži, vijeće je kao olakšavajuće okolnosti cijeno da se radi o porodičnoj osobi, narušenog zdravstvenog stanja, da do sada nije osuđivan niti krivično gonjen, njegovo korektno držanje pred sudom tokom cijelog krivičnog postupka, protek vremena od izvršenja krivičnog djela u kojem optuženi nije počinio novo krivično djelo, kao i stepen krivične odgovornosti i jačinu ugrožavanja zaštićenog dobra, a koje sve okolnosti, po ocjeni ovog vijeća, imaju karakter olakšavajućih okolnosti. Otežavajuće okolnosti na strani optuženog Vijeće nije našlo.

928. Imajući u vidu navedeno, izrečena kazna zatvora ovom optuženom u trajanju od pet godina je, po ocjeni ovog vijeća, adekvatna težini djela i stepenu njegove krivične odgovornosti, te će se i istom i u odnosu na optuženog u cijelosti moći ostvariti svrha kažnjavanja.

929. Na kraju, Vijeće nalazi potrebnim naglasiti da niko i ništa ne može vratiti izgubljene živote, niti dati srazmjernu nadoknadu za pretrpljene gubitke, patnju, traume i stalna prisjećanja na ta teška vremena. To ne može ni kazna, bez obzira u kolikoj dužini trajanja bi bila izrečena. Međutim, Vijeće nalazi vrlo važnim da se u budućnosti spriječi činjenje ovako teških zločina i djelujući u tom pravcu, koristeći svako sredstvo vladavine prava, osigurati da se ovakva djela više nikada ne ponove. Da bi se uticalo na počinioca, a druge odvratilo od činjenja sličnih krivičnih djela, kazna mora biti učinkovita tako da u dovoljnoj mjeri odražava težinu djela. Pri tome, prilikom kažnjavanja Sud mora, a javnost treba biti svjesna važnosti imperativnih zakonskih odredbi koje se moraju poštovati. U vezi navedenog, Vijeće nalazi da je u konkretnom slučaju osuda na kaznu zatvora u trajanju od 11 (jedanaest) godina za optuženog Džananovića, te 5 (pet) godina za optuženog Edina Gadžu, u srazmjeri sa težinom djela, uzimajući u obzir utvrđene kako olakšavajuće, tako i otežavajuće okolnosti, učešćem i ulogom optuženih u izvršenju krivičnog djela radnjama opisanim u osuđujućem dijelu izreke presude, te cijeni da će se ovom kaznom postići svrha krivičnopravnih sankcija i kažnjavanja u smislu člana 33. KZ SFRJ.

930. Vijeće nalazi da će vrsta i mjera izrečene krivičnopravne sankcije uticati na optužene da ubuduće ne čine krivična djela, da će podstaknuti njihov preodgoj, odnosno da će se sa izrečenim kaznama u cjelosti ostvariti zahtjevi specijalne prevencije

931. Isto tako, Vijeće je uvjeren da izrečena kazna predstavlja adekvatan odraz osude krivičnog djela od strane šire društvene zajednice, te da šalje jasnu poruku svim budućim, potencijalnim učiniocima krivičnih djela i da u slučaju ratnih okolnosti ta djela neće ostati van dometa pravde i neće proći nekažnjeno budući da je poštivanje zakona i općeprihvaćenih pravila ponašanja, obaveza svakog pojedinca, ne samo u mirnodopskim uslovima, već i za vrijeme neprijateljstava.

XI. ODLUKA O TROŠKOVIMA KRIVIČNOG POSTUPKA

932. Cijeneći raspoložive informacije o imovnom stanju optuženih i njihove porodične prilike, Vijeće je zaključilo da bi plaćanjem troškova krivičnog postupka bila ugrožena egzistencija optuženih i članova porodice koje su dužni izdržavati, iz kojih razloga je, na osnovu člana 188. stav 4. ZKP BiH, Vijeće optužene Senada Džananovića i Edina Gadžu

u cijelosti oslobodilo naknade troškova krivičnog postupka, te isti padaju na teret budžetskih sredstava.

XII. ODLUKA O IMOVINSKOPRAVNIM ZAHTJEVIMA

933. Primjenom odredbe člana 198. stav 2. ZKP BiH, Vijeće je oštećene, radi ostvarivanja imovinskopravnog zahtjeva, uputilo na parnicu, s obzirom da podaci prikupljeni u toku ovog postupka nisu pružili pouzdan osnov za potpuno ili djelimično dosuđenje, a utvrđivanje visine imovinskopravnog zahtjeva bi predstavljalo nepotrebno odugovlačenje predmetnog postupka.

XIII. OSLOBAĐAJUĆI DIO

934. Prije nego što se upusti u detaljnu elaboraciju razloga kojim se vodilo prilikom donošenja oslobađajuće presude, Vijeće nalazi za potrebnim na ovom mjestu navesti određena zapažanja do kojih je došlo u toku glavnog pretresa, a posebno prilikom analize i ocjene dokaza uloženi u sudski spis.

935. S tim u vezi, Vijeće je u ovom predmetu, nakon revnosne i detaljne pravne analize, utvrdilo sve objektivne i subjektivne elemente, odnosno sve uslove koje opravdavaju i čine nužnim kažnjavanje optuženih za djela koja im se stavljaju na teret onim tačkama optužnice za koje je Vijeće donijelo osuđujuću odluku.

936. Naime, navedenim tačkama su opisani događaji u kojima su oštećeni zlostavljani najrazličitijim sredstvima, usljed čega su trpili nezamislive bolove i patnje, od kojih su neki zatočenici i podlegli, a njihovi posmrtni ostaci do dana današnjeg nisu pronađeni.

937. Sem toga, Vijeće nije moglo ostati imuno ni na psihičke patnje koje su činjene onim licima u čijem prisustvu su zlostavljani njihovi najbliži srodnici, kao i na one radnje ponižavajućeg i nehumanog postupanja u kojem su oštećeni bili prinuđeni da rade ono što nije svojstveno ljudskom rodu i kojima se do te mjere srozava ljudsko dostojanstvo, da se obesmišljava postojanje čovjeka kao vrste.

938. Nadalje, vijeće nalazi za potrebno naglasiti da je *van svake razumne sumnje* utvrđeno da se glavnina nemilih događaja koja se opisuje u optužnici uistinu i dogodila, međutim, istovremeno je dužno objasniti da nedostaju bitni elementi na osnovu kojih bi se navedeni događaji mogli staviti u odgovornosti licima koja su optužena u ovom predmetu, pri čemu su svi pravni argumenti za donošenje takve odluke već detaljno obrazloženi u relevantnim dijelovima ove presude.

939. Očigledno je, zaboravljamo, ali pred Bosnu i Hercegovinu, a u tom sistemu posebno značajna karika jesu Sud i Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, postavljen je zadatak da ukloni nepravde prouzrokovane ratnim razaranja i da omogući istinsko zadovoljenje pravde svakom pojedincu koji je posredno ili neposredno pogođen ratnim grozotama. Takav zadatak podrazumijeva procesuiranje ratnih zločinaca, traganje za istinom i rasvjetljavanje tragičnih ljudskih sudbina. Takav zadatak ima za cilj, konačno pomirenje naroda na ovim prostorima. Takav zadatak je obaveza svakog građanina.

940. Kada je riječ o traganju za istinom u ovom predmetu, Vijeće osjeća istinsko željenje što mnoge tragične sudbine nisu dobile svoj epilog u vidu kažnjavanja onih lica

koji su za takve sudbine odgovorni i što ni ova presuda neće zaliječiti duboke duševne posjekotine onih lica koji i dan danas, bezmalo, možda i sreću svoje tlačitelje, onih lica koja još uvijek čekaju da sahrane svoje najmilije, onih lica u kojim ratne strahote žive, zbog čega, njihovi apetiti za pravdom sasvim izvjesno bivaju i ostaju nezadovoljeni.

941. Na koncu, Vijeće smatra za potrebnim napomenuti da navedenim stavovima, Vijeće ne dovodi u pitanje pravilnost i zakonitost donesene odluke, ali istovremeno osjeća dužnost da apostrofira, da su u ovom konkretnom predmetu iscrpljena sva sredstva za zadovoljenje pravde i, naposljetku, izražava nadu, da će u nekim drugim postupcima, pred ovim ili nekim drugim Sudom, sve žrtve koje su pogođene ratnim grozotama kako na Alipašinom polju, tako i u cjeloj nam državi, Bosni i Hercegovini, na svom primjeru osjetiti zadovoljenje onoga što se zove tranzicijska Pravda.

942. Vijeće se na ovom mjestu neće upuštati u detaljno ispitivanje postojanja opštih (*chapeau*) elementa krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva¹⁸⁹, obzirom da je optuženi Senad Džananović oslobođen optužbi da je počinio krivično pravne radnje navedene pod tačkom (I) 2.g), j), j2), j3), j4), j5), j6), n), o), o1), o2), o3), o4), o5), s), t), ee), ff), gg), 4., 5., 6., i tačkom (II) 3. i 4., dok je optuženi Edin Gadžo oslobođen optužbi da je počinio krivično pravne radnje navedene pod tačkom (II) 3. i 4., i tačkom (III) 3., 3a), 3b), pa bi bilo suvišno upuštati se u detaljnu elaboraciju po pitanju opštih elemenata ovog djela, posebno imajući u vidu da se Vijeće ovim okolnostima bavilo u osuđujućem dijelu presude.

943. Ovom prilikom Vijeće napominje da nije bilo dvojbe da su oštećeni, koji su bili zatočeni u podrumskim prostorijama stambene zgrade u ulici Trg ZAVNOBIH-a broj 21 i 27, kao i u prostorijama kafea „Borsalino“ (MZ Mladost) i mesnice „Pešter“ uživali zaštitu u skladu sa odredbom zajedničkog člana 3. Ženevskih konvencija, a čiji je status utvrđen u dijelu presude gdje su se obrazlagali opšti elementi krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. KZ SFRJ, a za koje su oglašeni krivim optuženi Senad Džananović i Edin Gadžo.

944. Sem toga, Vijeće je radi lakšeg razumijevanja izvršilo grupisanje tačaka (I) 2. j), j2), j3), j4), j5), j6), o), o1), o2), o3), o4), o5), t), 4. (optuženi Senad Džananović), te tačaka (III) 3., 3a) i 3b) (optuženi Edin Gadžo), obzirom da Tužilaštvo optuženim Džananoviću i Gadži stavlja na teret da su u radnjama opisanim pod navedenim tačkama pripadnici štaba TO Stela i druga NN lica nanijeli zabranjenu posljedicu oštećenim licima, a koja lica (*ostala je nepoznanica, vojnici, policajci, civili???*) su bili podređenim optuženim i da su doprinijeli sistemu zlostavljanja svojim prisustvom, djelima, ponašanjem, sprovodili, omogućavali, pomagali i podržavali činjenje tih zločina.

945. Tužilaštvo potvrđenom optužnicom optuženom Senadu Džananoviću i Edinu Gadži stavlja na teret da su radnjama opisanim pod prednje navedenim tačkama odgovorni za nastanak zabranjene posljedice kod oštećenih, obzirom da su lica koja su nanijela teške fizičke i psihičke posljedice oštećenim i neke od oštećenih lišili života, neki od tih nepoznatih učinilaca bili u statusu podređenih u odnosu na optuženog Džananovića,

¹⁸⁹ Ovaj stav Vijeća saglasan je stavu Vijeća apelacionog odjeljenja u predmetu Vuković Rajko i Ranko br. X-KR-07/405 iznesen u presudi X-KRŽ-07/405 od 30.06.2009. godine, parag. 32

a neki u odnosu na optuženog Gadžu, te da su navedene radnje počinili uz znanje i pod komandom optuženih.

946. Ulogu i status optuženih Senada Džananovića i Edina Gadžu, Vijeće je utvrdilo u sklopu Odjeljka osuđujućeg dijela izreke presude VIII Činjenična, (III)¹⁹⁰ i (IV)¹⁹¹ Zaključci, odnosno detaljna obrazloženja u vezi uloge i statusa optuženih u inkriminisanom periodu.

947. Napomene radi, Vijeće je utvrdilo da Senad Džananović nije bio upravnik, niti je *de facto i de iure upravljao* zatočeničkim objektima, nije imao komandne funkcije, što je slučaj i sa optuženim Edinom Gadžom, obzirom da je Vijeće utvrdilo da nije bio zamjenik upravnika zatočeničkih objekata, nije bio Senadov zamjenik, a posebno, nije imao komandne funkcije. Tvrdnja optužbe da je optuženi Džananović upravnik, a Gadžo njegov zamjenik, tačnije da postoje neki *podređeni* kome su optuženi *nadređeni*, konkretnije, nije proveden nijedan dokaz na te okolnosti. Optužnica je koncipirana na način da je na funkcijama za koje se tereti optuženi Gadžo isti bio zamjenik optuženog Džananovića, a kako je to već utvrđeno, optuženi Džananović nije bio na funkciji onako kako to optužba implicira. O učešću optuženih za vrijeme zatočeništva oštećenih lica, Vijeće je dalo osvrt u sklopu osuđujućeg dijela izreke presude.

948. Dakle, optuženi Džananović i Gadžo su bili pripadnici štaba TO Stela, jesu djelovali u podrumskim prostorijama stambenih zgrada u ulici Trg ZAVNOBIH-a broj 21 i 27, kao i u prostorijama bivšeg kafea „Borsalino“ (MZ Mladost) i mesnice „Pešter“, ali oni u to vrijeme nisu bili dio komandnog kadra, niti su bilo kome *nadređeni*, niti imaju *podređene*, jer, a kako je to i utvrđeno „...ni kutija cigara se nije mogla uzeti bez Kruškinog odobrenja...“. Opet, napomene radi, a kako je već najavilo da neće ponovno elaborirati nepostojanje komande funkcije optuženih, Vijeće se neće upuštati ni u ponovno ispitivanje postojanja koncepta UZP-a¹⁹², jer je već utvrđeno da isti nije postojao.

TAČKE (I) 2. J), J2), J3), J4), J5), J6), O), O1), O2), O3), O4), O5), T), 4., (III) 3., 3A) I 3B)
OSLOBAĐAJUĆEG DIJELA IZREKE

949. Da su se odvili događaji opisani u svakoj od pojedinačnih tačaka optužnice, opisali su oštećeni, kao i drugi očevici događaj.

950. Na okolnosti navedene pod **tačkom 2.) j2), j3), j4), j5) i j6)** ovog dijela izreke presude, Tužilaštvo je saslušalo svjedoke Kostu Kosovića¹⁹³, Sašu Đurkovića¹⁹⁴, Ljubu Ivanovića¹⁹⁵, Savku Ivanović¹⁹⁶, Milneka Višnjevca¹⁹⁷, Mirka Poparu¹⁹⁸, Nikolu Čarapića¹⁹⁹, Želivoja Eleza²⁰⁰, zaštićene svjedoke pod pseudonimima „B“²⁰¹ i „D“²⁰² i izvršen je uvid u

¹⁹⁰ Zaključci u odnosu na optuženog Senada Džananovića

¹⁹¹ Zaključci u odnosu na optuženog Edina Gadžu

¹⁹² Vidi Neprihvatanje koncepta udruženog zločinačkog poduhvata

¹⁹³ Svjedočio na glavnom pretresu dana 09.03.2018. godine

¹⁹⁴ Svjedočio na glavnom pretresu dana 24.08.2018. godine

¹⁹⁵ Svjedočio na glavnom pretresu dana 18.05.2018. godine

¹⁹⁶ Svjedočila na glavnom pretresu dana 18.05.2018. godine

¹⁹⁷ Svjedočio na glavnom pretresu dana 02.02.2018. godine i 16.02.2018. godine

¹⁹⁸ Svjedočio na glavnom pretresu dana 12.11.2019. godine

¹⁹⁹ Svjedočio na glavnom pretresu dana 22.12.2017. godine

²⁰⁰ Svjedočio na glavnom pretresu dana 10.09.2019. godine

²⁰¹ Svjedočio na glavnom pretresu dana 12.01.2018. godine

²⁰² Svjedočio na glavnom pretresu dana 27.04.2018. godine

izjavu Vladislava Eleza²⁰³. Svi ovi svjedoci su opisali događaje koji su se dogodili u periodu od maja do jula mjeseca 1992. godine, za vrijeme njihovog zatočeništva u podrumskim prostorijama stambene zgrade u ulici Trg ZAVNOBIH-a broj 21 u B-fazi, kada je više vojnika, ali i civila (NN lica) ulazila u navedene prostorije i iste zlostavljala, udarajući ih rukama, nogama, drvnenim i gumenim palicama, drškama od lopate i krampe, pištoljima, kundacima pušaka, metalnim cijevima i drugim tvrdim predmetima po cijelom tijelu zadobivši takve povrede od kojih su bili krvavi, gubili su svijest, mokrili krv, nekima su polomljena rebra, ruke, noge.

951. Kada su u pitanju radnje navedene pod tačkom 2. j) svjedok Kosta Kosović je izjavio da je vojska ušla u podrum oko 10 sati navečer, „... počeli su nas tući svim i svačim, nastao je pravi lelek, jauču ljudi na sav glas ...“. Naveo je Kosović da je u tom mraku, „haosu“, dobio udar puškom preko leđa od kojeg je odmah pao, da bi odmah na njega pao čovjek u besvjesnom stanju, „gazili su, čizmama po nama, strava gledati, a ne doživjeti ...“. Također, svjedok je dodao da su jedno popodne doveli 5 ljudi, među kojim je bio i Dragan Čarapić, Milenko Starević i trojica Radevića (dva brata i rođak), koje su odmah počeli udarati, maltretirati, „*trajalo jedno 5-6 dana*“. U vezi Čarapića, Kosović je izjavio da su njega *pomiješali* sa Radevićima, mada nije imao nikakve veze sa njima, da bi svaki dan dolazio neki momak, „*mislim da je Hrvat*“, koji je optuživao Čarapića da mu je preoteo djevojku, a tuča je nastala kad mu je rekao da nije tvoje dijete. Kostine navode, potvrdio je svjedok Milenko Višenjavac, koji je istakao da je u tom podrumu bilo svega, te dodao da su jednu noć, došli neki ljudi sa Kosova koji su ih tukli, „... *Slobodan Cupara, Pero Jovančić, ne znam ko ih je doveo, ali tukli su nas ...*“. Višenjavac dalje navodi da su ih tukli nogama, rukama, polugama, palicama, šipkama, kako to reče svjedok, „... *tukli i žene i njih ...*“. Na kraju svjedok je izjavio da je nakon tog događaja, samo ležao jer je bio u veoma lošem stanju, pri tome navodeći da je nakon boravka u podrumskim prostorijama imao zdravstvenih problema (*2 slomljena zuba, bolesne noge i psihički poremećaji*). Zaštićeni svjedok „D“ je također potvrdio navedeno, izjavivši na glavnom pretresu da su u večernjim satima uvodili neke vojnike sa linije, *ili HVO*, koji bi udarali redom koga stignu, „... *ne bi birali koga udaraju, pesnicama, a po neko i palicom ...*“. Na koncu, svjedok Saša Đurković je također u svom iskazu govorio o navedenim okolnostima, izjavivši da su njega i oca doveli u B fazu u podrum neke zgrade, te su ih odmah na vratima te prostorije počeli udarati, „... *ne znam šta se dešava, oni odmah udaraju, svim i svačim ... niko ništa ne pita, samo udaraju ... ubacili u podrum u kćem je već bilo oko 50 ljudi, izubjanih, bilo ih je puno, ko sardine mokro, vlazno ...*“. Svjedok Đurković je potvrdio da su tom prilikom tukli i žene, tačnije svjedoka „B“, „*tu je bilo i žena, svi zajedno, samo upadaju i udaraju...*“.

952. Na okolnosti tačke 2. j2) oslobađajućeg dijela izreke presude, Tužilaštvo je saslušalo oštećenog Kostu Kosovića, koji je opisao radnje koje su detaljno opisane u činjeničnom opisu ove tačke. Naime, svjedok je opisao da je jednu večer dolazila vojska sa položaja oko 10 sati i ušla u podrum gdje su oni bili i premlačivala ih do iznemoglosti, „... puškama, automatima, nogama, čizmama, šakama, olovnim cijevima ...“, i od tada ne čuje dobro. U vezi sa tim, svjedok je izjavio da je tom prilikom dobio udarac šakom u desnu stranu obraza, usljed kojeg udarca mu je počela curiti krv iz uha, „*pukao mi je ušni bubnjić, ne čujem, čujem glasove, ali ih ne razumijem*, te dodao da su mu usljed batinjanja izbijeni skoro svi zubi.

²⁰³ Dokazi T-35 Izjava Elez (Dušana) Vladislav u rukopisu ERN 03715198–03715201 i T-35A Izjava Elez (Dušan) Vladislava, prekucana, ERN 03740222–03740223

953. U tački 2. j3) oslobađajućeg dijela izreke, Tužilaštvo je događaj koji se dogodio Draganu Čarapiću utvrđivalo saslušanjem svjedoka Savke Ivanović i Nikole Čarapića. Na okolnosti ovako brutalnog zlostavljanja, svjedok Savka Ivanović je izjavila da je u podrumu u koji su dovedeni zatekla Dragana Čarapića, kojeg poznaje od ranije, te u vezi sa tim, navela da je Dragan udaran i tučen, kako reče svjedok, „... *viđjeli smo svojim očima da je zavezan u ludaču košu,ju, zavezana mu usta, turp,jom, nožem mu sjeku kosu, pa ga ijeraj da jede ...*“.

954. Vijeće nalazi za potrebnim na ovom mjestu navesti da svjedok Nikola Čarapić, Draganov sin, nije direktno potvrdio navode svjedokinje Ivanović, obzirom da su njegova saznanja u vezi sa tragičnom sudbinom njegovog oca, posredna, međutim, Vijeće je, bez obzira, što svjedok nema konkretna saznanja, navelo njegovo svjedočenje na glavnom pretresu, jer smatra da je očeva tragedija, njega i brata mu, ipak najteže pogodila, posebno ako se ima u vidu da nakon provođenja ovog postupka nisu pronađeni, nisu ni traženi, a potom ni kažnjeni, odgovorni za smrt njegovog oca Dragana Čarapića, a na koncu, ni do danas nisu pronađeni posmrtni ostaci.

955. S tim u vezi, svjedok Nikola Čarapić, Draganov sin, je na glavnom pretresu izjavio da je zajedno sa majkom i bratom 11.04.1992. godine napustio Sarajevo, a da je otac Dragan ostao. Nakon toga, prema kazivanju ovog svjedoka, uspjevali su nekako da održe kontakt sa ocem, dok su radili telefoni, ali ni to nije potrajalo dugo, „... *nakon izvjesnog vremena smo dobili informac,ju da je tata prvo nestao, a potom je likvidiran ...*“. Nada,je, majka Dijana se 1996. godine vratila u Sarajevo, kako bi saznala nešto više u vezi očeve sudbine, ali i kako bi obnovila porodičnu imovinu. Kako kaže Nikola, majka tada dobija informaciju od komšija i članova porodice koji su ostali u Sarajevu tokom rata, od dedinog brata i njegove supruge, „*Rato i Tereza Čarapić, kcji su cj,veli rat živjeli na Alipašinu, majka je od rjih dobila informac,ju da je tata više puta odvođen iz porodične kuće na Stupu ... daje signale srpskcj strani ... posjedu,je radio stanicu kcju nisu našli ... posjedu,je uređaj sa ogledalom kcji odaje položaje ...*“, ali su joj rekli da se vraćao kući nakon svakog ispitivanja. Također, majci su rekli da je jedne prilike odveden i zatočen u nekom supermarketu na Alipašinom polju, u improviziranom zatvoru, obzirom da su Deda Rato i njegova žena mogli sa balkona vidjeti zatočene ljude, „... *čak su viđjeli i tatu ...*“. Kako izjavljuje svjedok, tom prilikom nisu ništa mogli učiniti, bili su uplašeni, bojali su se za vlastitu sigurnost.

956. Događaj opisan pod tačkom 2. j4) oslobađajućeg dijela izreke presude, Tužilaštvo je, prevashodno, utvrđivalo na osnovu, Izjave²⁰⁴ oštećenog Vladislava Eleza od 19.08.1992. godine u kojoj, između ostalog, oštećeni govori i o predmetnom događaju. Pored toga, Tužilaštvo je navedeno utvrđivalo saslušanjem svjedoka Milenka Višnjevca, Savke Ivanović, Ljube Ivanovića, kao i Želivoja Eleza. U pomenutoj izjavi, obraćajući se organima bezbjednosti navodi da je zatvoren polovinom juna, tačnije 06.06.1992. godine, u B-fazi na Alipašinom polju, i da je odmah počela pošto nije priznao da je snajperista niti da poznaje nekog srbina četnika. U odnosu na konretan događaj, Vladislav navodi da su ga najviše udarali oni koji dolaze sa položaja iz napada na našu vojsku (VRS), „... *dva puta su mi oblačili luđačku košu,ju, goje su me preb,jali policama i onom drvenom pal,jom, bio sam u nesvjesti nekoliko puta, gcje su mi sručavali kante i kante vode ...*“. Svjedoci

²⁰⁴ T-35-Izjava Elez (Dušana) Vladislav u rukopisu ERN 03715198 – 03715201

Milenko Višenjavac i Savka Ivanović su na glavnom pretresu potvrdili da su u podrumskim prostorijama zatekli pretučenog Vladislava Eleza, a svjedok Ljubo Ivanović, i pored toga što potvrđuje da je i Vladislav bio među zatočenim licima, svjedok navodi, „... Elez, rjemu su ruke bile slomjene i imao je luđačku košulju na sebi ... a na Elezu su izvršili malu nuždu.“ Na koncu, svjedok, Željivoje Elez, sin oštećenog je potvrdio navode svog oca, kao i svjedoka Višnjevca i Ivanovića, te na kraju svjedočenja, istakao, „*Moja porodica je izašla iz Sarajeva 7. avgusta 1992. godine. Izašli smo jer smo vicjeli da tu sigurno nećemo preživjeti.*“.

957. Na okolnosti tačke 2. j5) oslobađajućeg dijela izreke presude, Tužilaštvo je saslušalo oštećenog Sašu Đurkovića, koji je opisao radnje koje su detaljno opisane u činjeničnom opisu ove tačke. Naime, svjedok je opisao da se u maltretiranju isticao i, „*Narandža, balavac, 18-19 godina, niže rangiran, ali je bio u tčj ekipi...*“, te u vezi sa tim, izjavio da je Narandža imao pištolj, „... neki kolt ...“, sa kojim bi natjerao svjedoka da igraju ruski rulet, stavljao ga je svjedoku na čelo, „... zavrti i promaši.“. Nastavio je svjedok te dodao da je Narandža stalno udarao njegovog oca, tjerali su ga da napiše s kim je saradivao kao i da je navodio granatu na Vase Miskina, gdje je bio masakr nad civilima koji su u redu čekali na hljeb.

958. Vijeću je ostala nepoznanica zašto Tužilaštvo nije utvrđivalo identitet *Narandže*, a samim tim i činjnicu da li je živ, mrtav, bilo šta, obzirom da se to lice, možda, i više puta nego sam Jusuf Prazina Juka, pojavljuje na snimku Fahrudina Kafedžića, pod nazivom *My špica*, a koji snimak je uložen u sudski spis pod brojem T-208, međutim.

959. Nastanak zabranjene posljedice, opisane pod tačkom 2. j6) kod oštećenog Radomira Šećerova, Tužilaštvo je dokazivalo saslušanjem svjedoka Ljube Ivanovića i Koste Kosovića. S tim u vezi, svjedok Ljubo Ivanović je izjavio da je među zatočenim licima, između ostalih, vidio i Radomira Šećerova, kojeg su tukli, po kojem su mokrili, navodeći da je oštećni bio sav izboden, posebno po leđima, te na koncu dodao i, „... upa.jen je rešo, zagr.jali su nož i stavili mu na ruku ... natekla je, ruka mu je bila velika ...“. Navedeno je potvrdio svjedok Kosta Kosović koji je opisujući stanje zatočenih lica, za Radomira Šećerova izjavio da su ga jednu večer doveli, ugurali su ga sa vrata, „*neko ga je udario, niko n.je reagovao*“. Naveo je Kosta da su njega možda i najviše mučili, „*šta je čovjek izdržao udaraca*“, a najviše ga je tukao mladić kojeg su zvali Čunde, kako kaže svjedok, tukao ga je olovnim cijevima po glavi, „*traged.ja je to bila*“. Istakao je svjedok da su mu čak i cigare gasili na čelu, te da je izgubio duševni mir. U vezi s tim, svjedok je izjavio da ga je negdje 1994. godine srfeo u gradu, pred jednim soliterom, pružio mu je ruku, ali ga nije prepoznao, jer, ničega se ne sjeća. Nastavlja Kosović te navodi da ga je jedna žena molila da ga ostvimo na miru, a kasnije je još saznao da je liječen na psihijatriji na Koševu. Na kraju, Kosović je rekao da ima *nezvaničnu* informaciju da je Šećerov u SAD-u, „*nikada se neće vrtiti.*“.

960. Nadalje, na okolnosti opisane pod tačkom 2. o), o1), o2), o3), o4), o5) oslobađajućeg dijela izreke presude, Tužilaštvo je saslušalo svjedoke Kostu Kosovića, Sašu Đurkovića, Ljubu Ivanovića, Savku Ivanović, Milneka Višnjevca, Mirka Poparu, Nikolu Čarapića, Milomira Radovića²⁰⁵, Radmile Radović²⁰⁶, Veljke Tomovića²⁰⁷ i svjedoka

²⁰⁵ Svjedočio na glavnom pretresu dana 13.07.2018. godine

²⁰⁶ Svjedočila na glavnom pretresu dana 13.07.2018. godine

„E“²⁰⁸ i izjave svjedoka Gojka Čapare²⁰⁹. Svi ovi svjedoci su opisali događaje koji su se dogodili u periodu od početka maja do kraja jula mjeseca 1992. godine, da su za vrijeme zatočeništva u podrumskim prostorijama stambene zgrade u ulici Trg ZAVNOBIH-a broj 21 u B-fazi, odvođeni na teške i po život opasne prinudne radove na razne lokalitete gdje su bili izloženi smrtnoj opasnosti, fizičkom i psihičkom zlostavljanju, udarcima rukama i nogama po glavi i drugim dijelovima tijela, a neki zatočeni su ranjeni, a nekima se gubi trag i do danas njihovi posmrtni ostatci nisu pronađeni.

961. Kada su u pitanju radnje navedene pod tačkom 2. o) svjedok Kosta Kosović je izjavio da su ih izvodili na radove, bez obzira što je očigledno bilo da nije fizički jak, „*nikad nisam bio fizički radnik*“. Saglasan sa prednje navedenim u svom iskazu je bio i Milenko Višenjavac koji je naveo da su izvođeni na radove, čistili su Trg, tovarili su za Šipad, Fructal, Bitumenku, Zoru, „*ne sjećam se detaja, radili smo šta nam naredi*“. I svjedok Savka Ivanović je na glavnom pretresu navela da su vođeni na radove, konkretno, išli su na čišćenje objekata, stanova, „... *žene čistile prostorije Konzuma ...*“, a što je potvrdio i njen suprug, Ljubo Ivanović kada je na glavnom pretresu naveo da su išli u krađe na Stup po nekim građevinskim firmama, te su odvođeni i po neki *Fočanski* namještaj, „*dovlačili za vcjsku*“. O navedenom je u svom iskazu na glavnom pretresu svjedočio i Milomir Radević, te naveo dok su bili u podrumu vođeni su na radove. Kako kaže Milomir, prvo su vođeni da pune vreće sa pijeskom, „*tu oko Štaba*“, da bi kasnije bili vođeni i u Neđariće. Sem toga, i svjedok Saša Đurković je izjavio da su vođeni na radove, prvo su čistili oko Štaba, a kasnije su vođeni kod PTT-a, gdje je bio stacioniran UNPROFOR i gdje su tovarili i punili vreće sa pjeskom, te su na kraju i postavljali barikade oko B-faze. Također, navedeno je potvrdio i Gojko Čaparu na Zapisniku o saslušanju svjedoka od 04.08.1998. godine u kojoj je, između ostalog, naveo da je zajedno sa drugim zatočenim srbima angažovan da sahranjuje neke poginule srbe, a dodao je i da su vođeni na prve linije radi izvlačenja ranjenika.

962. Događaj opisan pod tačkom 2. o1) oslobađajućeg dijela izreke presude, Tužilaštvo je dokazivalo saslušanjem svjedoka Koste Kosovića, Ljube Ivanovića, Savke Ivanović, Mirka Popare, Nikole Čarapića, Milomira Radovića, Radmile Radović, Veljke Tomovića, s tim da je većina svjedoka, kako odbrane tako i optužbe pominjala navedeni događaj. Svi navedeni svjedoci usu saglasnim izjavama, na istovjetan način opisali događaj kada su se oštećeni Ignjat Radović, Veljko Radović, Radomir Radović, Milenko Starović i Dragan Čarapić dobrovoljno javili da idu na radove, nakon čega se više nikada nisu vratili i od tada im se gubi svaki trag. U vezi sa tim, svjedok Kosta Kosović je izjavio da jednu večer dolazi Ramiz Ljutaj koji je nosio neki papir u ruci, tražeći dobrovoljce da se uradi neki posao nakon čega će biti pušteni da idu kući. Naveo je da su se Radevići, Starević i Čarapić odmah javili, „... *otišli su, i nisu se vratili, čuo sam ujutru da su pobijeni ...*“. Supružnici Savka i Ljubo Ivanović su također svojim iskazima potvrdili navedeno, s tim da je Savka izjavila da joj je suprug Ljubo pričao o inkriminisanom događaju, a koji je detaljno, glavnom pretresu i opisao, izjavivši da su Rade, Ignjat i Veljko Radević, kao i Milneko Starević i Dragan Čarapić otišli negdje da zatvore vodu. Bili su obučeni u komunalno odijelo, „... *vidio sam da se oblače u zatvoru ...*“. O navedenom je svjedočio i Mirko Popara rekavši na glavnom pretresu da su jednu večer pitali da li neko može da

²⁰⁷ Svjedočio na glavnom pretresu dana 08.02.2019. godine

²⁰⁸ Svjedočio na glavnom pretresu dana 23.03.2018. godine

²⁰⁹ T-201-Zapisnik o saslušanju svjedoka Gojko Čapara, posl.br. Kri 116/98 od 06.08.1998. godine, Opštinski sud u Rumi, R Srbija

izvrši neki zadatak, da se voze neka *teška kola*, dvojica Radevića su se javila, da bi sutra čuo da su poginuli.

963. Detaljno su o navedenom događaju govorili Milomir i Radmila Radević i Veljko Tomović. Svjedok Radević je izjavio da su jednu večer došli i tražili petoricu da urade neki posao i da će ih vratiti kući, međutim, neki Hrvat mu je rekao, „*samo da znaš da su oni pobijeni, mrtvi i odvučeni u Drinsku ulicu i tu su izbačeni.*“. Saglasan sa prednje navedenim u svom iskazu je bio Veljko Tomović, koji je pored navoda Milomira, dodao da su se javili Veljko, Rade, Ignjat, jedan Starović i jedan sa Stupa Čarapić, „*5 ih je bilo*“, koji je bio vozač, a njima je vozač i trebao. Svjedok Radmila Radević, krenula je u posjetu suprugu Veljki dana 13.07.1992. godine, otišla je u B-fazu, ali ga nije zatekla, a ni vidjela ikada više. Rečeno joj je da je odveden na rad na Dobrinju, te da će nakon toga biti razmjenjen, kao i ostali, među njima i Dragan Čarapić, „*rekli su mi oni kcji su izašli iz zatvora.*“. Također i oštećeni Nikola Čarapić je potvrdio, da niko iz te grupe, od njih 5, nije vraćen, kako reče Nikola, „*tati se od tada gubi svaki trag, njegovo tijelo nije nikada nađeno, pričalo se da je bačen u Mijacku*“.

964. Dakle, jedino što je ovo Vijeće moglo van svake razumne sumnje utvrditi, a na osnovu provedenih dokaza jeste da se oštećeni Dragan Čarapić²¹⁰, Milenko Starović²¹¹, Veljko Radević²¹², Ignjat Radević²¹³ i Radomir Radević²¹⁴ još uvijek vode kao nestala lica, odnosno, Vijeće je van svake razumne sumnje utvrdilo da se datum 14.07.1992. godine smatra danom smrti za oštećene Dragana Čarapića²¹⁵, Milenka Starovića²¹⁶, Veljke Radevića²¹⁷, Ignjata Radevića²¹⁸ i Radomira Radevića²¹⁹.

965. Radnje opisane pod tačkom 2. o2) oslobađajućeg dijala izreke presude, Tužilaštvo je dokazivalo saslušanjem svjedoka Milomira Radovića i Ljube Ivanovića, koji nije govorio o detaljima navedenim u ovoj tački, već ih samo potvrdio da su, između ostalog, išli i da izvlače ranjenike. Detaljnije je o navedenom događaju svjedočio, Milomir Radević koji je izjavio da su prvo izvođeni na radove oko Štaba, zatim su počeli da ih odvođe prema Neđarićima, gdje je bilo ranjenika, a njima je rečeno da oni idu da ih izvlače, tako a je svjedok sa još 4 zatočenika izvlačio ranjenike, kako reče svjedok, „*bilo je i mrtvih*“. Tom prilikom im je rečeno ako neko pokuša pobjeći da će biti ubijeni, tako da nisu ni pokušavali, nego su ih izvukli, te su opet vraćeni u podrum.

²¹⁰ T-110 Vlada Republike Srpske Operativni tim za traženje nestalih lica, Kartica nestalnog lica na ime Čarapić Dragan broj BAZ-a 106553

²¹¹ T-111 Vlada Republike Srpske Operativni tim za traženje nestalih lica, Kartica nestalnog lica na ime Starović Milenko redni broj 1879

²¹² T-112 Vlada Republike Srpske Operativni tim za traženje nestalih lica, Kartica nestalnog lica na ime Radović Veljko broj BAZ-a 106325

²¹³ T-113 Vlada Republike Srpske Operativni tim za traženje nestalih lica, Kartica nestalnog lica na ime Radović Ignjat broj BAZ-a 003290-1

²¹⁴ T-114 Vlada Republike Srpske Operativni tim za traženje nestalih lica, Kartica nestalnog lica na ime Radović Radomir broj BAZ-a 106325

²¹⁵ T-99 Osnovni sud u Srpskom Sarajevu broj: R-18/97 od 15.05.1997. godine -Rješenje o proglašenju umrlim Čarapić Dragana

²¹⁶ T-95 Izvod iz matične knjige umrlih za Starović Milenka, broj: 04-202-1408/16 od 04.11.2016.godine, opština Foča, matični ured Srbinje

²¹⁷ T-96 Izvod iz matične knjige umrlih za Radović Veljka, broj: 04-202-1423/16 od 08.11.2016.godine, opština Foča, matični ured Srbinje

²¹⁸ T-97 Izvod iz matične knjige umrlih za Radović Ignjat, broj: 04-202-1424/16 od 08.11.2016.godine, opština Foča, matični ured Srbinje

²¹⁹ T-98 Izvod iz matične knjige umrlih za Radović Radomira, broj: 04-202-1425/16 od 08.11.2016.godine, opština Foča, matični ured Srbinje

966. Radnje opisane pod tačkom 2. o3) oslobađajućeg dijela izreke presude, Tužilaštvo je utvrđivalo saslušanjem svjedoka Koste Kosovića, Saše Đurkovića, svjedoka „E“ i Mirka Popare. Naime, svjedok Kosta Kosović je u vezi sa navedenim, na glavnom pretresu izjavio da su ih prilikom izvođenja na radove tjerali da golim rukama kupe staklo ispred zgrada. Navodi da su jednom čistili staklo, da je naišao svjedok „E“, te vidjevši da Kosta kupi staklo rukama, pružio mu je ruku uz pitanje, „šta ćeš ti ovaj“, što su vojnici koji su ih obezbjeđivali vijdeli, te su ga odmah prebili i odveli u podrum. Navedeno je potvrdio svjedok „E“, koji je na glavnom pretresu izjavio da je tokom 1992. godine, ne sjeća se tačno, otišao kod bratične na Mojnilo da odnese rakije i mesa. Krenuo je zgrada na ulazu iz Mojnila preko Parka, gdje je vidio da se kupe neka polupana stakla 50 metara od njegovog stana. Tu sreće Kostu Kosovića, ali tada dolazi neki Suljo koji ga je uhvatio i odmah počeo tući. Pitali su svjedoka koje meso nosi u kesi, a kada je rekao svinjsko, počeli su ga udarati sa tim mesom, da bi ga prvo odveli u ambulantu, a kasnije u podrum. Saglasan sa prednje navedenim iskazima je i iskaz Saše Đurkovića koj je u vezi sa opisanim događajem naveo da je pala granata u naselje, pa su stakla bila polomljena. Vodili su ih da čiste, kako kaže svjedok Đurković, prvo su im zavezali bijele trake oko ruke, poredali u kolonu, dali alat, „kao sada idemo to čistiti, taj komšiluk je izlazio, bili smo vajda ko neka atrakcija, četnici prolaze, pa su nas udarali, pjuvali...“. Također, u vezi sa pomenutim događajem, u svok iskazu je govorio i svjedok Mirko Popara, koji je izjavio da su išli da kupe staklo po naselju, „... golim rukama ... petoricu nas vodi jedan sa puškom i maltretira...“.

967. Događaj opisan pod tačkom 2. o4) oslobađajućeg dijela izreke presude, Tužilaštvo je utvrđivalo saslušanjem svjedoka Ljube Ivanovića koji je na glavnom pretresu izjavio da su zatočenici stalno izvođeni na radove, te da su prilikom povratka sa Stupa gdje su vozili robu iz skladišta, prolazeći kroz Neđariće, ranjen Rade Radović, „pogodio ga je metak ispod kojena...“.

968. Na okolnosti tačke 2. o5) oslobađajućeg dijela izreke presude, Tužilaštvo je saslušalo oštećenog Kostu Kosovića, koji je naveo radnje koje su detaljno opisane u činjeničnom opisu ove tačke. Naime, svjedok je izjavio da su izvođeni na radove, te da su ih jedne prilike, njega i Slobodana Cuparu, natjerali da nose debele drvene grede ispred OŠ „Fatima Gunić“, bivša „1.Maj“. Prema izjavi svjedoka, Slobodan je bio jak, ali se svjedok mučio jer grede nije mogao podići, „bilo je strašno i jedan momak iz B faze, bio je obučen u crnu uniformu, policajac, nije imao ni 20 godina, udara nas je gumenom palicom, po leđima i glavi dok smo nosili te grede.“. Na kraju je dodao i to da je usljed opisani radova dobio kilu.

969. Nadalje, kada su u pitanju radnje opisane pod **tačkom 2. 1)**, oslobađajućeg dijela izreke presude, Tužilaštvo je dokazivalo saslušanje svjedoka Angeline Vukosav²²⁰ i Mirka Popare. Svjedok Mirko Popara je na glavnom pretresu izjavio da je Draško Vukosav doveden, „kod nas sa Dobrinje iz zatvora Sunce, bio je inženjer po joprivrede ...“. Prvo su odveli na sprat stambene zgrade, gdje su ga maltretirali, obzirom da je odmah pao na beton kada su ga vratili u podrum. Popara je naveo i to da su ga istu noć odveli iz

²²⁰ Svjedočila na glavnom pretresu dana 29.01.2020. godine, putem video linka, Beograd, R Srbija

podruma, te da je po njegovim saznanjima, „ubijen i bačen u Rajlovac, da bi ga kasnije sahranili na pomoćno groblje.“

970. Angelina Vukosav, svjedok, oštećena, supruga stradalog Draška Vukosava je na glavnom pretresu izjavila da je početkom 1992. godine živjela u C-5, ulica Luja Pastera, Aerodromsko naselje sa dva sina i mužem Draškom, koji je radio u Famosu negdje do 1991. godine, nakon čega je prešao u Opštinu Novi grad, a svjedokinja je radila u SDK kao kontrolor na šalteru. Svjedok dalje navodi da su ona i Draško ostali u stanu, dok su djecu poslali u Novi Sad. Nakon otpočinjanja sukoba, počeli su im dolaziti u stan, pretresali su ih, „govorili nam da smo peta kolona“. Glavni među tim licima, prema saznanjima svjedoka su bili Budimlić Mihamed i još dvojica, te dodaje da su oni, „odgovorni za odlazak mog muža, pripadali su TO, imali su kancelar.ju prekoputa mcje ...“.

971. U vezi sa navedenim, svjedok navodi da su dana 12.06.1992. godine, u 12 sati, došli Muhamed, Jasmin i Mirsad i odveli Draška u zatvor Sunce, zatim su opet došli došli po njega u taj zatvor, ali nije bio tamo, pa su došli po svjedoka i nju odveli u taj isti zatvor Sunce. Kako dalje navodi, zatočenici iz zatvora Sunce su joj rekli da je Draško iz Viktor Bubnja odveden u Borsalino kod Kruške.

972. Dodala je Angelina još i to da je ona odvedena u Sunce 28.06.1992. godine, te da Draška već nije bilo tu, odnosno odveden je u Viktor Bubanj. Kada je pitala zatočenike u Suncu šta se dešavalo sa njenim mužem dok je bio tu, rekli su joj da su izvlačili zatvorenike da ih tuku, „on je bio visok i jak, nije padao.“

973. Izjavio je da zna da je njen suprug ubijen dana 29.06., jedan dan je bio u Viktor Bubnju, a negdje 27 ili 28 je doveden u Borsalino, gdje ga je, prema navodima svjedok, „Kruško odveo u Borsalino, gdje je tučen, maltretiran, ima njegovu sliku, bio je crn od udaraca.“ U vezi sa pomenutom slikom, navodi da je imala iz novina²²¹ njegovu sliku kada je izbačen na šljunak, te da ima i snimak koji je još 97 ili 98 uzela od SRNE, sa lešem za kojeg se ispostavilo da je Draško, a tijelo je kasnije pronađeno na groblju Lav i na osnovu DNK je utvrđeno da je, „mcj muž.“ Istakla je da zna da je na snimku bio Draško, „... po mokasinama kcje su bile plave bcje, a imao je sat CITIZEN na ruci ...“, te dodala da se na snimku vidi da ga je voda izbaciloa u Rajlovcu, „znam samo kada su me pozvali iz MKCK.“ Na kraju dodaje da su ga srbi zakopali u Rajlovcu, a nakon toga je eksumiran i odveden na Lav.

974. Vijeće je uvidom u Karticu²²² nestalog lica Draška Vukosava, utvrdilo da je isti nestao dana 20.06.1992. godine na Dobrinji, te da su posmrtni ostaci ovog tijela ekshumirani iz masovne grobnice „Lav“, parcela „Z1“. U rubrici, dodatna zapažanja, navedeno je da je Draško Vukosav identifikovan u organizaciji Kancelarije za traženje nestalih RS u Istočnom Sarajevu, odnosno da je pozitivan DNK nalaz na ime Vukosav Draško dostavljen dana 20.08.2003. godine. Sem toga, u Informaciji²²³ i dokumentacij Instituta za nestale osobe broj: 03/1-40-2-1793/16 od 10.10.2016. godine, pod rednim brojem 12., navedeno je lice Draško (Vaso) Vukosav, rođen 25.09.1948. godine u mjestu

²²¹ T 199 - Primjerak novine „Ekstra magazin“ broj: 189 od 15.10.2003. godine, i CD koji sadrži video snimak na kojem se vidi mrtvo tijelo lica Vukosav Draško

²²² T-108 Vlada Republike Srpske Operativni tim za traženje nestalih lica, Kartica nestalog lica na ime Vukosav Draško broj BAZ-a 108101

²²³ T-177- Informacija i dokumentacija Institut za nestale osobe broj: 03/1-40-2-1793/16 od 10.10.2016. godine

Poplat, opština Sokolac, koji je prema prijavi nestao dana 20.06.1992. godine na Dobrinji, Sarajevo, opština Novi grad. Prijava je verificirana pod brojem INO 4614., a Draško Vukosav identificiran dana 29.03.2003. godine, što je i konstatovano u Zapisniku o identifikaciji mrtvog tijela Vukosav Draško broj: 133/03 od 26.09.2003. godine i na kojem se nalaze potpisi Angeline Vukosav, Aleksandra Vukosava i Riste Vukosava.

975. Kada je u pitanju identifikacija oštećenog Draška Vukosava, Vijeće je utvrdilo na osnovu materijalne dokumentacije uložene od strane Tužilaštva u sudski spis, prevashodno, na osnovu dokaza Tužilaštva **T-167**²²⁴. S tim u vezi, Vijeće, prije svega, ne dovodi u pitanje činjenicu da su na gradskom groblju "Lav" u Sarajevu, prilikom vršenja ekshumacije, dana 31.10.2000. godine, pronađeni skeletni ostatci ljudskog porijekla, koji, po lokalitetu pronalaska, te njihovim anatomo-morfološkim karakteristikama, kao i brojnosti, pripadaju jednoj osobi, od kojih se može zaključiti da navedeni ostaci, obilježeni oznakama PKF-248 pripadaju muškom spolu, za koje je utvrđeno nakon provedene DNA analize da pripadaju oštećenom Drašku Vukosavu. Navedeno proizilazi iz Zapisnika o sudskomedicinsko i kriminalističko tehničkoj obradi mrtvog tijela Vukosav Draško, Republika Srpska Vlada Komisija za traženje nestalih i zarobljenih lica broj: 106/2003-OT od 26.09.2003. godine, kojeg je sačinio prof dr Željko Karan i koji je na glavnom pretresu potvrdio navode iz Zapisnika, te pojasnio proces od ekshumacije do identifikacije posmrtnih ostataka.

976. U tom pravcu, vještaku je na glavnom pretresu prezentovana Fotodokumentacija²²⁵, Opšti elaborat od 06.12.1998. godine, te je isti istakao, kada je riječ o fotodokumentaciji za lice Draško Vukosav da su u tom slučaju bile samo četiri kosti i jedan fragment pete, što je očigledno veoma malo pronađenih kostiju, tako da se konkretnom slučaju pridodavalo iz vreća sa više mikrolokaliteta, te se na kraju i spojilo, budući da je DNK analiza referencirala da se radi od jednoj osobi. Navodi vještak da nije bitno što je u momentu ekshumacije tijelo bilo obilježeno sa pet brojeva, *„... to nije pet osoba, to je jedna osoba, a DNK analiza je to onda sklopila u jednu osobu.“*. Dodao je vještak da je na fotografiji broj 7. Fotodokumentacije obrade mrtvog tijela Draška Vukosava obilježeno tačno mjesto sa kojeg je isječen uzorak za DNK analizu.

977. Na kraju, odgovarajući na pitanje člana Vijeća da li se moglo utvrditi kada su nastali prelomi kod osoba, zaživotno ili postmortalno, vještak je odgovorio, *„... prjelomi se u osnovi dijele na tri mogućnosti, jedno su stari zaživotni prelomi, to su prelomi kcji su nastali prije više vremena, tu su kosti zarasle, da je imamo perimortalne prjelome kcji su nastali u momentu smrti i one kcji su nastali nakon smrti, dakle, postmortalne. U ovakvim situacijama perimortalne i postmortalne prjelome nije moguće razlikovati, bez nekih eklatantnih dokaza.“*

978. Vijeće je u cjelosti poklonio vjeru iskazu vještaka i u vezi sa tim, obrazloženjima datim tokom glavnog pretresa jer se radi o dokazu koji je u skladu sa pravilima struke i

²²⁴ **T-167**-Fotodokumentacija obrade mrtvog tijela Vukosav Draško, Zapisnik o sudskomedicinskoj i kriminalističko tehničkoj obradi mrtvog tijela Vukosav Draško, Republika Srpska Vlada Komisija za traženje nestalih i zarobljenih lica broj: 106/2003-OT od 26.09.2003. godine Zapisnik o identifikaciji posmrtnih ostataka Vukosav Draško, DNA Report od 20.08.2003. godine i Vlada Republike Srpske Kancelarija za traženje nestalih i zarobljenih lica Zapisnik o identifikaciji mrtvog tijela Vukosav Draško broj: 133/03 od 26.09.2003. godine, Na osnovu navedenog je utvrđeno da se radi o licu Drašku Vukosavu

²²⁵ **T-168**-Državna komisija za razmjenu ratnih zarobljenika i nestala lica RS Banja Luka Fotodokumentacija- Opšti elaborat od 06.12.1998. godine uz crtež lica mjesta, izvršenu ekshumaciju 27.11.1998. godine

nauke dat od strane izuzetno stručnog i kvalifikovanog vještaka sudske medicine sa dugogodišnjim iskustvom u sudsko-medicinskim vještačenjima u velikom broju predmeta kako pred ovim, tako i pred drugim sudovima u BiH.

979. Kada su u pitanju radnje opisane pod **tačkom (I) 4.** oslobađajućeg dijela izreke presude, Vijeće je upoređujući činjnični opis ove tačke potvrđene optužnice, sa činmjničnim opisom **tačke (I) 2. j)** oslobađajućeg dijela izreke presude, našlo da se radi o identičnom krivičnom pravnom događaju, tačnije, jedinu razliku koju je uočilo ovo Vijeće, upoređujući navedene tačke potvrđene optužnice, jeste broj stambene zgrade, odnosno pod tačkom (I) 2. j) se navodi Trg ZAVNOBIH-a broj 21., a pod tačkom (I) 4. se navodi Trg ZAVNOBIH-a broj 27.

980. Konkretno, Vijeće nije moralo vršiti detaljne i dublje analize izvedenih dokaza, kako bi utvrdilo prenje opisano postupanje optužbe, naprotiv, Vijeću je bilo dovoljno izvršiti uvid u iskaz svjedoka Petra Jovančića²²⁶ od 28.10.1998. godine iz kojeg nedvojbeno prioizilazi da je isti proveo u zatočeništvu svega dva dana, u podrumskim prostorijama na broju 21. (mali Konzum), bez da je prebacivan u druge prostorije.

981. Shodno navedenom, Vijeće se neće na ovom mjestu više zadržavati i navoditi svakog pojedinačnog svjedoka, obzirom da je usljed već ranije obrazloženih propusta Tužilaštva, a koji se tiču komande funkcije, UZP-a i slično, optuženog Senada Džananovića oslobodilo krivične odgovornosti za radnje opisane pod tačkama (I) 2.j) i (I) 4. potvrđene optužnice. Ovo posebno iz razloga jer je teret dokazivanja obilježja krivičnog djela, elemenata krivnje optuženog, te identifikacije počinioca, isključivo na strani optužbe.

982. Međutim, Vijeće smatra da zbog pijeteta žrtava, oštećenih, njihovih porodica, navesti bar iskaze svjedoka, koje je Vijeće navelo u obrazloženju činjeničnog opisa pod tačkom (I) 2.j) oslobađajućeg dijela izreke presude.

983. Imajući u vidu identičan činjenični opis, identične krivično pravne događaje koje je optužba navela pod obje tačke potvrđene optužnice, i ovo Vijeće će, na ovom mjestu, navesti identične navode iskaza svjedoka, na način kako je to i učinilo prilikom navođenja iskaza oštećenih lica za radnje opisane pod tačkom (I) 2.j) oslobađajućeg dijela izreke presude.

984. S tim u vezi, svjedok Kosta Kosović je izjavio da je vojska ušla u podrum oko 10 sati navečer, „... počeli su nas tući svim i svačim, nastao je pravi lelek, jauču ljudi na sav glas ...“. Naveo je Kosović da je u tom mraku, „*haosu*“, dobio udar puškom preko leđa od kojeg je odmah pao, da bi odmah na njega pao čovjek u besvjesnom stanju, „*gazili su, čizmama po nama, strava gledati, a ne doživjeti ...*“. Također, svjedok je dodao da su jedno popodne doveli 5 ljudi, među kojim je bio i Dragan Čarapić, Milenko Starević i trojica Radevića (dva brata i rođak), koje su odmah počeli udarati, maltretirati, „*trajalo jedno 5-6 dana*“. U vezi Čarapića, Kosović je izjavio da su njega *pomiješali* sa Radevićima, mada nije imao nikakve veze sa njima, da bi svaki dan dolazio neki momak, „*mislím da je Hrvat*“, koji je optuživao Čarapića da mu je preoteo djevojku, a tuča je nastala kad mu je rekao da nije tvoje dijete. Kostine navode, potvrdio je svjedok Milenko Višenjavac, koji je istakao da

²²⁶ T-216-Zapisnik o saslušanju svjedoka Petar Jovančić od dana 28.10.1998.godine, Osnovni sud u S.Sarajevo, broj: Kri 8/98

je u tom podrumu bilo svega, te dodao da su jednu noć, došli neki ljudi sa Kosova koji su ih tukli, „... Slobodan Cupara, Pero Jovančić, ne znam ko ih je doveo, ali tukli su nas ...“. Višnjevac dalje navodi da su ih tukli nogama, rukama, polugama, palicama, šipkama, kako to reče svjedok, „... tukli i žene i njih ...“. Na kraju svjedok je izjavio da je nakon tog događaja, samo ležao jer je bio u veoma lošem stanju, pri tome navodeći da je nakon boravka u podrumskim prostorijama imao zdravstvenih problema (*2 slomljena zuba, bolesne noge i psihički poremećaji*). Zaštićeni svjedok „D“ je također potvrdio navedeno, izjavivši na glavnom pretresu da su u večernjim satima uvodili neke vojnike sa linije, *ili HVO*, koji bi udarali redom koga stignu, „... ne bi birali koga udaraju, pesnicama, a po neko i palicom ...“. Na koncu, svjedok Saša Đurković je također u svom iskazu govorio o navedenim okolnostima, izjavivši da su njega i oca doveli u B fazu u podrum neke zgrade, te su ih odmah na vratima te prostorije počeli udarati, „... ne znam šta se dešava, oni odmah udaraju, svim i svačim ... niko ništa ne pita, samo udaraju ... ubacili u podrum u kcjem je već bilo oko 50 ljudi, izubjanih, bilo ih je puno, ko sardine mokro, vlazno ...“. Svjedok Đurković je potvrdio da su tom prilikom tukli i žene, tačnije svjedoka „B“, „tu je bilo i žena, svi zajedno, samo upadaju i udaraju...“.

985. Na kraju, radnje opisane pod **tačkom (III) 3. 3a) i 3)** oslobađajućeg dijela izreke presude (*optuženi Edin Gadžo*), Tužilaštvo je dokazivalo salušanjem svjedoka Nenada Stanišića, Bore Milovanovića, kao i Koste Kosovića, obzirom da je optužba komandu funkciju optuženog, u pretežnom dijelu, temeljila na Kostinom iskazu, koji je u vezi optuženog Gadže, odnosno radnji opisanih pod tačkom (III) 3. oslobađajućeg dijela izreke naveo da je „*Glavoguz glavni šef, a Kimun rjegov zamjenik*“, o čemu je Vijeće detaljno govorilo, kako u dijelu neprihvatanja kocepta UZP-a, tako i u dijelu koji se odnosi na status optuženog.

986. Pored toga, saslušani svjedoci, prevashodno, Stanišić i Milovanović su opisali događaj koji se dogodio 05.05.1992. godine u prostorijama ambulante, preko puta kafea „Borsalino“ gdje su nakon odvođenja iz stanova, ispitivani, zatim i zlostavljani, na način pobliže opisan u ovim tačkama oslobađajućeg dijela izreke presude.

987. U tom pravcu, događaj opisan pod tačkom (III) 3a) oslobađajućeg dijela izreke presude, Tužilaštvo je dokazivalo saslušanjem svjedoka Nenada Stanišića i Bore Milovanovića. Tako je svjedok Stanišić je na glavnom pretresu izjavio da su njega, Ramnka Kablara, Topalović Spasoju i Boru Milovanovića, prvo lišili slobode 05.05.1992. godine, odvezli kombijem iz njihovog ulaza na adresi Geteova 14, bivša Klare Cetkin, C-faza, te se zaustavili pred kafeom „Borsalino“ u B-fazi, „... tu je bilo prodavačica, kcje su govorile, eno četnika, neke su udarili i papučama ...“. Dalje navodi da je njih 15-tak provedeno u hol, da bi zatim nakon 10-15 minuta, počelo ispitivanje i uzimanje podataka, „... kako nekog ispitaju, vode ga daje da ga udaraju, a kada sam ja došao na red, odveden sam u predprostor wc-a, i tu su me tukli, ali ne sjećam se lica.“.

988. Dalje je istakao da su za vrijeme ispitivanja, došli neki vojnici, od kojih je jedan pitao šta da rade, a Kimun je rekao, *radite svcj posao*, nakon čega su ga odveli u već pomenuti predprostor wc-a i ti vojnici su ga počeli udarati, „... palicama, rukama, nogama, paljama, po glavi, prsima, rebrima ... tada mi je pukla arkada i napuklo deveto rebro ...“. Svjedok dalje izjavljuje da je krvario zbog čega mu nisu dali da ga snima YUTEL, dok su Spasoji Topaloviću dali pušku i tjerali ga da pjeva četničke pjesme.

989. Dodao je Stanišić da je zlostavljanje u hodniku trajalo nekih 10—15 minuta, te da je došla medicinska sestra, donjela tufer, obrisala ga i previla, obzirom da je mnogo krvario. Upitan u vezi broja lica koja su tada dovedena u hodnik, svjedok je izjavio da ih je bilo oko 20—tak, a među njima i Topalović, Kablar i Milovanović. Nastavio je svjedok, te dodao da je su im saopštili da će po njih doći komandir i PS Novi grad, da bi u međuvremenu, kada je sve završeno, došao Juka Prazina, „... na štakama, a uniformisani i naši ljudi su govorili, ovo je Juka, on je kotirao kao rukovodilac ... došao je i počeo da priča da to ne važa, da ne treba da se borimo između sebe, i tada su neki od naših ljudi pristali da pređu u tu njihovu vjersku ... samo je pričao da treba da budemo složni, da ne treba da se svađamo.“.

990. U vezi Ranka Kablara, Stanišić je izjavio da su njega ispitivali prije svjedoka i da su ga dobro tukli, dok Milovanovića nisu, jer je bio bolestan, „nešto oko glave“. Nastavio je u svom iskazu da govori o Kablaru, te istakao da je došao jedan vojnik i rekao da se javi Ranko, te je odvežen autom kući, nakon čega mu se gubi svaki trag. Kasnije kada su razmjenjeni, zvao je Ranka, niko se nije javljao, jer mu je žena već bila na Palama, a i telefon mu je bio isključen. Kada je svjedok došao na Pale, saznao je da je Kablar ubijen u svom stanu, drugi dan, „zapravo su ga pronašli mrtvog“.

991. Nakon što je prepričao Kablarovu sudbinu, svjedok je naveo da su po njih došli oko 1 sat poslije ponoći, da nas vode u PS Švrakino, te su ih smjestili u podrum, donjeli vode, hljeba, čaja, tu su prenoćili i tek sljedeći dan su došli po njih i odveli ih u razmjenu kod Srudentskih domova u Neđarićima.

992. Vijeće će u vezi sa navedenim, a kako je to već i ranije najavilo, navesti i iskaz svjedoka Bore Milovanovića, koji istine radi, nije obuhvaćen optužnicom, ali potvrđuje navode svjedoka Nenada Stanišića. Tako je Boro Milovanović potvrdio da su njega, Stanišića, Kablara i Topalovića odvezli kombijem do „Borsalina“, gdje ih je dočekao jedan gospodin u odijelu i gdje su ih ispitivali, da bi ih kasnije odveli u hodnik i tu zlostavljali, ali svjedoka nisu dirali, obzirom da je od ranije imao povredu na glavi.

993. Potvrdio je Milovanović da ih je bilo oko 10-15 u hodniku, te da je vidio da je Stanišiću curila krv niz glavu, a da su Kablar i Topalović bili modri od batina. U vezi Topalovića, svjedok je naveo da misli da je živ, ali izuzetno bolestan, te dodao da im je on bio posebno interesantan jer je bio sa Vučje Luke, pa su ga ijerali da pjeva Četničke pjesme. Da je, Milovanović je potvrdio i to da je po Kablara došao neki vojnik te da je odveden kući, ali da se kasnije ubio un svom stanu, nije mogao izdržati maltretiranje na poslu, „razrjeo se bombom“.

994. Kako navodi svjedok, dalje se dešava da su im počeli naređivati da sjede, spuštene glave prema dole, a sve kako bi ih mogli udarati iznenada, „... udarali su nas štilom od krampe, policijskim palicama i kablovima debelim, rukama, a jedan od njih je imao i bokser metalni ...“. Svjedok navodi da nije zapamtio lica koja su ih udarala, jer se nije smjelo gledati u njih, a pored toga što su ih zlostavljali, psovali su im majku četničku i govorili im druge pogrdne psovke i uvrede. Nakon toga, tačnije negdje oko 17 sati toga dana, došao je Juka Prazina među njih, „... sjedili smo na patosu, došao je sa svojim štakama, blizu mene, ruka mu je bila u gipsu ... nisam ga lično poznavao, ali sam čuo za njega, a ovi đelati su nam rekli da će nam sada Juka održati predavanje... održao nam je solidno predavanje, koje je bilo dobronamjerno, da smo svi bosanci, da mi trebamo kao i ostali srbi koji su sa njima, tako da je on mene iznenadio, jer je to bilo dobronamjerno za

našu državu.“ Sem toga, svjedok navodi da ih je Juka pitao da li ih je neko od njegovih tukao, međutim, niko nije smio ništa reći, ali tada je Juka rekao da zna da jesu, te im naredio da niko više ne smije da ih udara.

995. Nastavio je sa svojim iskazom izjavivši da su im naveče rekli da idu u razmjenu, „Četnici ići ćete na razmjenu“. Također, potvrdio navode Stanišića izjavivši da je tokom dana dolazila televizija, a njima su rekli da će izaći vani, da su došli sa YUTEL-a da nas snimaju, te da svako uzme svoje oružje i kako bi ih snimili naoružane. Također, potvrdio je svjedok da tu ostaju do 1 sat iza ponoći, kada ih odvoze u PS Švrakino, smještaju u zatvorske prostorije, da bi ujutarnjim satima im rekli da idu u razmjenu, „tamo nas čeka kombi, vozi nas policija na Stup na razmjenu i kada smo izašli, poredali su nas u linju, a iza toga je došao autobus iz pravca Dobrinje, izašlo je 20-30 ljudi, i tada su nam rekli da ćemo biti razmjerjeni.“ Na kraju, svjedok je naveo da se u Sarajevo vratio 1996. godine u aprilu.

996. U odnosu na radnje opisane pod tačkom (III) 3b), oslobađajućeg dijela izreke presude, Tužilaštvo je utvrđivalo saslušanjem svjedoka Nenada Stanišića. Međutim, Vijeće nije moglo da utvrdi događaj opisan pod tačkom 3b) oslobađajućeg dijela izreke presude, jer je Tužilaštvo, iz Vijeću, nepoznatih razloga, propustilo tokom saslušanja svjedoka Nenada Stanišića, istog ispitati na okolnosti ove tačke. Sem toga, osim već pomenutog iskaza Stanišića, Tužilaštvo nije predložilo niti provelo nijedan dokaz na ove okolnosti, vjerovatno se oslanjajući (*I Vijeće je počelo pretpostavljati???*), na iskaze drugih svjedoka koji su pominjali oduzimanje dragocjenosti, međutim, niko nije naveo da se to desilo u prostorijama ambulante, niti je iko naveo da se to radilo u Gadžinom prisustvu, a što su na koncu potvrdili i svjedoci Tužilaštva, Šahinagić i Rožajac, koji su na glavnom pretresu tvrdili da niko nije predavao nikakav novac, niti je ispitan u prostorijama štabne ambulante.

TAČKE (I) 2. g), N), S), EE), FF), GG), 5., 6., (II) 3., 4. i (III) 11. OSLOBAĐAJUĆEG DIJELA IZREKE

997. Tužilaštvo u ovom odjeljku oslobađajućeg dijela izreke presude stavlja optuženim Senadu Džananoviću i Edinu Gadži na teret da su doprinijeli sistemu zlostavljanja ličnim činjenjem pojedinačnih indikacija prema oštećenim. Vijeće se ni na ovom mjestu neće upuštati u detaljno ispitivanje postojanja opštih (*chapeau*) elementa krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva, niti će elaborirati nepostojanje komande funkcije optuženih i neprihvatanja postojanja koncepta UZP-a, obzirom da bi bilo suvišno upuštati se u detaljnu elaboraciju navedenih pitanja, posebno ako se ima u vidu da se Vijeće sa ovom problematikom već detaljno obračunalo u osuđujućem dijelu presude.

Tačka (I) 2. g) oslobađajućeg dijela izreke presude

998. Vijeće je optuženog Senada Džananovića oslobodilo od optužbe da je neutvrđenog dana krajem juna ili početkom jula 1992. godine, nakon što je izveo zatočenika Čedomira Čvora iz zatočeničke prostorije u prostoriju pored stepenica u prizemlju iste zgrade, prilikom ispitivanja zatočenika Čvoro Čedomira, nakon što je dobio odgovor od istog da mu se rođak nalazi u Beogradu, istog udarao rukama i nogama po svim dijelovima tijela, nanoseći mu jake tjelesne i duševne bolove, od kojih je jaukao.

999. Kada je u pitanju ovaj krivično pravni događaj, Vijeće je upoređujući činjenični opis naveden pod tačkom (I) 2. g) potvrđene optužnice, sa činjeničnim opisom navedenim

pod tačkom (l) 2. e)²²⁷ osuđujućeg dijela izreke presude, našlo da se radi o istom krivično pravnom događaju za kojeg je optuženog Senada Džananovića već prethodno oglasilo krivim, iz kojeg razloga, je Vijeće, za radnje navedene pod tačkom (l) 2. g) potvrđene optužnice, optuženog, oslobodilo krivične odgovornosti.

Tačka (l) 2. n) oslobađajućeg dijela izreke presude

1000. Tačkom (l) 2. n) izreke presude, Vijeće je optuženog Senada Džananovića oslobodilo od optužbe da je neutvrđenog dana u periodu od početka maja do kraja jula 1992. godine, iz zatočeničke prostorije izveo zatočenike svjedoka „A“ i svjedoka „E“ i odveo ih u prostoriju u prizemlju iste zgrade, gdje je njemu poznati vojnik svezao svjedoku „E“ ruke iza glave i tjerao ga da puže i, puzajući, donese mu palicu među zubima, što je bezuspješno pokušavao, dok je Senad Džananović svjedoka „A“ natjerao da klekne, a nakon toga skinuo pantalone i donji veš i svjedoku „A“ urinirao u usta, tjerajući ga da istovremeno drži usta otvorena, namjerno im nanoseći snažne tjelesne i duševne bolove.

1001. Činjenično utvrđenje ove tačke optužnice Tužilaštvo zasniva na iskazu jednog svjedoka i to zaštićenog svjedoka „E“, koji je na glavnom pretresu, između ostalog, svjedočeći na navedene okolnosti izjavio da je nakon privođenju u prostorije ambulante, gdje je ostao nekih 5 dana, odveden u podrumске prostorije, gdje je zatekao otprilike 30-tak lica, među kojima su bili Kosta, Cupara, svjedok „A“. Opisivao je svjedok životne uslove, *nikakvi*, nisu imali hrane, navodeći da su istu krišom uzimali, ali, *u zatvoru nisu smjeli jesti*. Svjedok navodi da je Senad dolazio stalno i da ih je tukao, a kako reče svjedok, i Kruško je to radio. Svjedok izjavljuje da nije ništa znao o Senadu, osim da su mu ljudi koji su bili prije njega u zatvoru rekli da je razbojnik. Dalje, svjedok „E“ je izjavio da su u podrumu bile 4 žene tu, *„... sa mlađim ženama su radili svašta ...“*, a da je optuženi Džananović sjedio na kauču, izvadi polni organi, *„... da žene pju pišaću ... tjerao ih je Senad na to ...“*. Prema procjeni svjedoka, Senad je tada imao 30-40 godine, *„ne više“*. Dodao je u vezi optuženog još i da su zatočenici pričali da je bio po 15 dana u Jagomiru, i onda kada se vrati, *„napje se, i samo ih tuče“*.

1002. Dakle, na osnovu ovakvog iskaza Tužilaštvo zaključuje da je optuženi Senad Džananović iz zatočeničke prostorije izveo zatočene svjedoke „A“ i „E“ i odveo ih u prostoriju u prizemlju zgrade, gdje je njemu poznati vojnik svezao svjedoku „E“ ruke iza glave i tjerao ga da puže i, puzajući, donese mu palicu među zubima, dok je Senad svjedoka „A“ natjerao da klekne, a nakon toga joj urinirao u usta.

1003. Međutim, Vijeće se pita na osnovu kojeg iskaza, kojeg svjedoka, kojeg dokaza, je Tužilaštvo utvrđivalo radnje opisane ovom tačkom, obzirom, da svjedok „E“, na glavnom pretresu, od svih navedenih radnji, pominje *„... da žene pju pišaću ...“*. Koje prostorije napuštaju, u koje ih Senad odvodi, koji to vojnik veže ruke „E“ i tjera ga da puže i donese palicu među zubima, Tužilaštvo ne smatra važnim da navede, kao ni dokaze iz kojih proizilazi da je upravo Senad Dananović urinirao u usta svjedoku „A“, obzirom da iz iskaza

²²⁷ Tačkom 2. e) osuđujućeg dijela izreke presude, Vijeće je oglasilo krivim optuženog Džananovića da je *neutvrđenog dana krajem juna ili početkom jula 1992. godine nakon što je ušao u zatočeničku prostoriju i pitao zatočenika Čedomira Čvoru ko mu je Zoran Čvoru, na šta je isti odgovorio da mu je rođak, rekao da je on četnički vojsnik i izveo ga iz zatočeničke prostorije u prostoriju pored stepenica u prizemlju iste zgrade, gdje ga je, već prethodno prebjenog, tukao rukama, nogama po cijelom tijelu, namjerno mu nanoseći snažne tjelesne i duševne bolove;*

iz istrage²²⁸ zaštićenog svjedoka „A“, a koji je pročitao na glavnom pretresu, to ne proizilazi, jer nigdje u tom iskazu opisane radnje koje se stavljaju na teret optuženom, ne navodi.

1004. S tim u vezi, Tužilaštvo na okolnosti ove tačke optužnice predložilo saslušanje samo jednog svjedoka, s obzirom da je, kako to svjedok „E“ navodi „... Kosta, Cupara, svjedok „A“ ... 4 žene ...“ bili zatočeni i zlostavljani od strane Senada, iako niti jedan od ovih svjedoka nije opisao događaj za koji se optuženi tereti ovom tačkom potvrđene optužnice. U konkretnom slučaju, problem nije, uopšte, u tome da li je Vijeće povjerovalo svjedoku „E“ da je tog optuženi počinio opisane radnje ili ne, već u tome da njegov iskaz ne predstavlja potvrdu činjeničnog opisa optužnice, jer činjenica da ga je, na trenutak vidio kako vrši opisanu radnju nad svjedokom „A“ (koju ona ne pominje!!!), za Vijeće, ne znači da je i učestvovao ili pomagao u izvršenju krivično pravnih radnji opisanih ovom tačkom. Dakle, ni samo Tužilaštvo nije sigurno u to koje su konkretne radnje optuženog pa je činjenični opis dat uopšteno bez povezivanja radnji optuženog sa onim šta se dešavalo konkretne prilike.

1005. Imajući u vidu navedeno, a u nedostatku dokaza, Vijeće je optuženog oslobodio odgovornosti da je počinio radnje opisane u ovoj tački optužnice.

Tačka (I) 2. s) oslobađajućeg dijela izreke presude

1006. Tačkom (I) 2. s) izreke presude, Vijeće je optuženog Senada Džananovića oslobodilo od optužbe da je noći 26/27.06.1992. godine ili približno te noći, nakon što je u zatočeničke prostorije doveden nezakonito uhapšeni svjedok „F“, zajedno sa više njemu poznatih lica, u namjeri nanošenja snažnih tjelesnih i duševnih bolova, jako tukao navedenog civila rukama i nogama po glavi i drugim dijelovima tijela, a nakon toga su mu, svezavši mu ruke na leđa, obukli ludačku košulju i udarali ga lopatom po tijelu, od čega je bio sav modar i krvav, slomivši mu četiri rebra, lakatnu kost i nadlanicu, nakon čega ga zatvara u zatočeničke prostorije.

1007. Naime, na ove okolnosti je svjedočio zaštićeni svjedok „F“, koji je na glavnom pretresu izjavio da je prije rata živio u naselju Hrasno brdo, sa suprugom. Navodi da su od početka sukoba postavljeni kontrolni punktovi na čoškovima zgrada, na mostovima, pred kućama, te da su odmah počeli i pretresi, te da su njegov stan pretresali, te dodao da je više puta privđen na informativni razgovor, ali da je svaki put se i vraćao kući, nakon obavljanja istog. Svjedok dalje navodi da je posljednji put priveden 26.06.1992. godine oko ponoći, tako što su došla dvojica naoružanih lica, *‘jedan je bio manji, atletski razvjen, po mcjcj procjeni jedno 22-25 godina, a drugi je bio visoki i mršavi, u crnim uniformama, sa dugim cjevima ... ispred ulaza ih je bilo pet, dvjica ispod balkona, jedan pored vrata, u dva auta su došli, mene su utrpali u gepeg, mislim da je audi.’* . Navodi da nakon 15 minuta izlazi iz gepeka, bila je noć, te je ubačen u neku prostoriju, i odmah nakon ulaska, *‘... taj manji me je udario, pao sam, pitam ih što me udari, onda su počeli da me udaraju i treći se pridružio ...’*. Svjedok navodi da se pokušao braniti, međutim, uzeli su ludačku košulju, lopatu i udarali ga istom, usljed čega su mu polomili 4 rebra, lakat i nadlanica, a

²²⁸ T-214-Zapisnik o saslušanju svjedoka „A“ – Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, Sarajevo, broj: T20 0 KTRZ 0010560 15 od 17.09.2015.godine

sve navedeno mu je konstatovano u ambulanti. Navedeni događaj, prema svjedoku se dešava u restoranu "Borsalino", kako reče, "tu je sada CIPS".

1008. Nakon toga ga odvede u podrumsku prostoriju gdje je bio apsolutni mrak, međutim, svjedok čuje žamor, te je bilo toliko prostora da se on ugurao između dva zatočena lica. Dalje navodi, kada se razdanilo, vidio je da je u toj prostoriji, veličine nekih 30-tak kvadrata smješteno oko 100 lica, „*naslagani ko sardine*“, dodajući da je najviše bilo ljudi iz Vrbovske ulice.

1009. U vezi identifikacije optuženog Džananovića, svjedok je naveo da je prilikom njegovog odvođenja iz kuće, njegova supruga skočila prema tom jednom vojniku, pitavši ga gdje vode svjedoka, tražila je akreditacije i uzela je dva imena i prezimena sa tih akreditacija, od kojih je jedan Enver ili Ekrem, a drugi Senad Džananović, a i svjedok je u tim trenucima čuo komunikaciju među njim i od jednog, kako to kaže svjedok *pouzdanog*, čuo je Senad Džananović. Također, svjedok je naveo da je kasnije za vrijeme boravka u podrumskim prostorijama, kao i prilikom puštanja na slobodu upravo čuo ime i prezime optuženog Senada Džananovića, „... *nisu ništa krili, često su pomirjali nekog Doktora ...*“.

1010. Tužilaštvo dakle, činjenični opis ove tačke optužnice, zasniva na iskazu samo jednog svjedoka, i to zaštićenog svjedoka "F" (*iako je u podrumu zatekao 100-riak lica*). Međutim, očigledno je da ni iskaz ovog svjedoka nije dosljedno cijenjen od strane Tužilaštva, s obzirom da svjedok, u svom iskazu na glavnom pretresu, ne potvrđuje ono što je navedeno u činjeničnom opisu, počevši od toga da svjedokova supruga uzima podatke sa akreditacija, kao da i sam svjedok čuje da se lice koje ga privodi zove Senad Džananović, dok je na posebni upit, branioca optuženog, svjedok izjavio da je tačno da detalj oko akreditacija nije naveo prilikom davanja iskaza tužiocu, jer taj detalj nije smatrao važnim. Osim toga, iz iskaza ovog svjedoka ne proizilazi da je odveden u prostorije stambenog ulaza u ulici Trg ZAVNOBIH-a broj 21 (*radnje u ocjejkju 2 se odnose na ulaz brcj 21.*), obzirom da svjedok navodi da je iz gepeka odveden u prostorije restorana "Borsalino", gdje se danas nalazi CIPS, dok ga po mrklom mraku udaraju lopatama od kojih je zadobio prelome po cijelom tijelu, međutim, iako je prije toga opisao okolnosti pod kojim ga udaraju, ipak navodi da nije bio toliko ošamućen od udaraca lopatom da ne vidi ko ga istom i udara.

1011. S tim u vezi, Vijeće se pita zašto je Tužilaštvo na okolnosti ove tačke optužnice predložilo saslušanje samo jednog svjedoka, s obzirom da je, kako to svjedok navodi „*100-riak lica zatvorenih u 30-tak kvadrata ... Radevići iz Vrbovske ... svjedok "A"*“, međutim, nakon izvršene analize iskaza Radmile i Milomira Radevića, Veljke Tomovića, Ljube i Savke Ivanovića, te svjedoka "A", Vijeću je jasno zašto niko drugi nije saslušan na navedene okolnosti, budući da niko od navedenih svjedoka nije opisao niti jedan detalj koji bi Vijeće moglo vezati za navode svjedoka "F".

1012. Osim toga, ovakav iskaz svjedoka „F“ ne predstavlja potvrdu činjeničnog opisa optužnice, jer upravo činjenica da ga je optuženi i lišio slobode i udarao lopatom u „Borsalinu“, te na kraju i bacio u podrumске prostorije nema uporište niti u jednom drugom dokazu, čega je prema mišljenju ovog Vijeća, svjesno i Tužilaštvo, obzirom da u činjeničnom opisu ove tačke optužnice, navodi, „*nakon što je u zatočeničke prostorje doveden nezakonito uhapšeni svjedok „F“*“, pri tome vješto izbjegavajući navođenje lokacije prostorija, smatrajući da će i Vijeće učiniti isto, međutim, problem je u tome što se svi

dogadjaji pod odjeljkom 2. potvrđene optužnice, odnose na stambenu zgradu u ulici Trg ZAVNOBIH-a broj 21., B-faza, Alipašino polje.

1013. Imajući u vidu navedeno, a u nedostatku dokaza, Vijeće je optuženog oslobodio odgovornosti da je počinio radnje opisane u ovoj tački optužnice.

Tačka (l) 2. ee) oslobađajućeg dijela izreke presude

1014. Tačkom (l) 2. ee) izreke presude, Vijeće je optuženog Senada Džananovića oslobodilo od optužbe da je dana 10.06.1992. godine ili približno tog dana, u privatnom stanu u prizemlju stambene zgrade u ul. Trg ZAVNOBIH, Alipašino Polje, „B“ faza, nakon što je nepoznati vojnik doveo civila Boška Simića, Senad Džananović je istog uhvatio za košulju i, snažno ga vukući, uveo ga u kupatilo, gdje se nalazilo nepoznato lice, krvavo, modro, koje je jaukalo i od bolova i molilo da ga ubiju, nakon čega je Senad Džananović uhvatio Boška Simića za desno uho i psujući mu majku četničku i dijete, snažno ga držeći za uho, povukao u drugu prostoriju, gdje ga je nepoznata ženska osoba snažno udarila nogom u predjelu rebara, namjerno mu nanoseći snažne tjelesne i duševne bolove,

1015. Na navedenu tačku odnosi se samo iskaz svjedoka Boška Simića iz istrage²²⁹ koji je pročitan na glavnom pretresu iz kojeg proizilazi da je 10. ili 11. juna 1992. godine komšinica Fata rekla svjedoku da se u blizini njihove zgrade (Trg ZAVNOBIH-a broj 21) prodaje hljeb iz kamiona, te je isti krenuo da ga kupi. Morao je proći pored štaba, kada ga je mlađi vojnik zaustavio i odveo kod Ramiza Ljutaja, koji ga je ispitivao u vezi sina i snahe, tražeći od njega da prizna da mu je sin dovezao pun kamion oružja u vojničko. Kako svjedok nije ništa priznao, odveden je kod Senada u drugu zgradu udaljenu nekih 50-tak metara u stan na prizemlju. Kako navodi Boško, „*odmah po ulasku taj r. jškarac me je ščepao za košu, ju i potrgao mi je, te me je ubacio u kupatilo ... potom me je uhvatio rukom za desno uho šsujući mi majku četničku i dijete, te me je, držeći me za uho snažno što me je jako bolilo, povukao u drugu prostor, ju.*“. Dalje je svjedok naveo da je ušla i jedna žena, „... *Rabija, bila je u uniformi i imala je vbcjničke čizme, udarila me je snažno nogom u precjelu rebara ...*“. Nakon toga, vojnik koji ga je tu doveo, odvodi ga opet kod Ramiza Ljutaja, koji je naredio da ga vode u njegov stan, u kojem je bila premetačina, te su pronašli i jedan pištolj za koji je dobio potvrdu²³⁰.

1016. Niko, od saslušanih svjedoka, nije potvrdio iskaz svjedoka Boška Simića, niti je Tužilaštvo predložilo saslušanje drugih svjedoka koji bi svjedočili na navedene okolnosti.

1017. Dakle, Tužilaštvo krivičnu odgovornost optuženog, za radnje iz tačke l. 2 ee), potvrđene optužnice, a kojom mu se stavlja na teret da je zlostavljao zatočenog civila Boška Simića, temelji samo na, u istrazi datom, iskazu svjedoka Boška Simića, pročitanom na glavnom pretresu. Kako ovaj iskaz iz istrage nije podložan provjeri, niti je odbrani pružena mogućnost da unakrsno ispita svjedoka i time eventualno dovede u pitanje njegove navode, samo na ovom iskazu Vijeće ne može zasnovati osuđujuću presudu u odnosu na optuženog Senada Džananovića. Presuda ne smije biti, u odlučujućoj mjeri, zasnovana na iskazima nedostupnih svjedoka, čiji se iskazi čitaju na glavnom pretresu, jer

²²⁹ T-215-Zapisnik o saslušanju svjedoka Boško Simić, Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, Sarajevo, broj: T20 0 KTRZ 0010560 15 od 07.04.2016.godine

²³⁰ T-215A-Potvrda o oduzetom oružju i municiji, Republika Bosna i Hercegovina, opština Novi Grad Sarajevo, mjesna zajednica „Mladost“ ratno predsjedništvo, bez broja, Sarajevo, 10.06.1992. godine

se odbrani uskraćuje pravo da neposredno ispita takve svjedoke, čime se narušava procesna jednakost stranaka.

1018. Imajući u vidu navedeno, a u nedostatku dokaza, Vijeće je optuženog oslobodio odgovornosti da je počinio radnje opisane u ovoj tački optužnice.

Tačka (l) 2. ff) oslobađajućeg djela izreke presude

1019. Tačkom (l) 2. ff) izreke presude, Vijeće je optuženog Senada Džananovića oslobodilo od optužbe da je neutvrđenog dana u periodu od kraja maja do kraja jula 1992. godine, u prizemlju prostorije pored bivšeg kafea „Borsalino“, u namjeri nanošenja snažnih tjelesnih i duševnih bolova, držao starije NN lice za kosu u klečećem položaju nad laborom, dok mu je drugom rukom držao rukom nož ispod vrata, namjerno mu nanoseći tjelesne i duševne bolove

1020. Tužilaštvo krivičnu odgovornost optuženog Senada Džananovića za ovu tačku potvrđene optužnice temelji isključivo na iskazu zaštićenog svjedoka „C“.

1021. Naime, svjedok „C“ u vezi sa navedenim događajem na glavnom pretresu je izjavila da je po nesreći krajem maja opet srela Senada, i to tako što je prolazila ispred kafea „Borsalino“, te vidjela poluotvorena vrata, „idem, hodam, pogledam, čovjek stariji se nalazi na podu prosotrije Borsalina ili sjedećeg objekta ... na kojima je stariji čovjek, ruke su mu vezane, Senad drži mu glavu za kosu, u jedncj nož, a ispod labor, senad je pogledao prema meni i rekao mi je MRŠ odavde, i to je taj maj kcji pamtim.“

1022. Pored toga, svjedok „C je prilikom unakrsnog ispitivanja, u vezi sa navedenim događajem izjavila da osim Senada i čovjeka kojem je držao nož pod grlom, niko drugi nije bio tu prisutan, „to je bio trenutak, on me psuje.“

1023. Tužilaštvo dakle, činjenični opis ove tačke optužnice, zasniva na iskazu samo jednog svjedoka „C“ (*iako je nevjerovatno da su u sred dana samo njih dvjica ispred Borsalina*). Međutim, očigledno je da iskaz ovog svjedoka nije dosljedno cijenjen od strane Tužilaštva, s obzirom da svjedok, u svom iskazu na glavnom pretresu, a Vijeće je duboko u to uvjeren, priča i ono što je vidjela i ono što je samo čula od drugih, nekritički to predstavljajući kao vlastito viđenje, dodajući i tome nešto za šta je smatrala da će „osnažiti“ njen iskaz, a što je stvaralo samo dodatnu konfuziju i nemogućnost da se iz tog iskaza razazna stvarna istine. S tim u vezi, Vijeće nije moglo zasnovati činjenično utvrđenje i krivičnu odgovornost optuženog.

1024. Sem toga, Tužilaštvo nije učinilo ništa da se razjasne nelogičnosti u iskazu ovog svjedoka, posebno ako se ima u vidu da na opisne okolnosti niti je predlagalo niti je izvodilo druge dokaze.

1025. Također, činjenicu da se radi o NN licu, Vijeće na ovom mjestu neće čak ni komentarisati, jer je, prema mišljenju Vijeća, činjenični opis radnji navedenih pod ovom tačkom potvrđene optužnice, ostao u domenu pretpostavki i misaonih konstrukcija, bez potvrde u provedenim dokazima, na kojima Vijeće nije moglo zasnovati odluku o krivičnoj odgovornosti.

1026. Da li je Tužilaštvo, ovom tačkom imalo intenciju da ovo Vijeće optuženog osudi za neki drugi krivično pravni događaj, obzirom na istovjetnost činjeničnog opisa u vezi sa pokušajem ubistva Nikole Čakara, a za koje je optuženi već osuđen ..., za Vijeće će ipak ostati nepoznanica, te se neće na ovom mjestu baviti diskutabilnim postupcima Tužilaštva.

1027. Razjašnjenju posebno ne doprinosi nastojanje svjedoka "C" da optuženog Džananovića, pod svaku cijenu, "*proglasi*" izvršiocom, jer u svom iskazu pri svakom pomenu njegovog imena naglašava i dodaje da je on Senad baš nju gledao "*krvnički, prjetecim pogledom ... nenormalno ... luđačko ponašanje ... gleda u mene i ja gledam u njegove oči*" itd. Ovo kod Vijeća stvara sasvim suprotno ubjeđenje od onoga što je trebalo ovakvim iskazom da se potvrdi – da je Senad Džananović, zapravo, bio izvršioc nad nepoznatim NN lice, ali ne i samo nad njim, nego i saizvršioc ubistva Slobodana Samardžića (tačka (I) 6.), a i svih drugih stravičnih zločina na području B-faze, Alipašino polje.

1028. Imajući u vidu navedeno, a u nedostatku dokaza, Vijeće je optuženog oslobodio odgovornosti da je počinio radnje opisane u ovoj tački optužnice.

Tačka (I) 2. gg) oslobađajućeg dijela izreke presude

1029. Tačkom (I) 2. gg) izreke presude, Vijeće je optuženog Senada Džananovića oslobodilo od optužbe da je neutvrđenog dana u periodu od kraja maja do kraja jula 1992. godine, u prostorijama bivše samoposlogue „Mali Konzum“ u ul. Trg ZAVNOBIH br.21, Alipašino Polje, „B“ faza, nakon što je u zatočenički objekat doveo NN lice, isto lice izveo iz zatočeničkog objekta u prostoriju na spratu i, zajedno sa njemu poznatim licima, tukao ga, i to tvrdim predmetima i lancima, od kojih je navedeno lice trpilo nepodnošljive bolove i jaukalo, nakon čega je utihnulo i prestalo davati znakove života.

1030. Tužilaštvo krivičnu odgovornost optuženog Senada Džananovića za ovu tačku potvrđene optužnice temelji na iskazima svjedoka Milenka Višnjevca i Koste Kosovića.

1031. Tako je svjedok Kosta Kosović na glavnom pretresu, opisujući događaj u vezi oštećenog Branka Rokvića izjavio da je optuženi Džananović zlostavljao u podrumskim prostorijama oštećenog Rokvića do iznemoglosti, da bi u jenom momentu čuo iznad podruma na površini kako tuku nekog čovjeka, "*čuju se udarci i galama i kako čovjek moli nemojte me ljudi biti, ja nisam kriminalac, ja sam pošten čovjek, nisam ništa uradio ...*", te dodao da su tog čovjeka tukli do nije izgubio glas, i kako reče Kosta, "*to je bio znak da je čovjek ubijen*".

1032. U vezi sa navedenim, svjedok Milenko Višenjavc je na glavnom pretresu izjavio da su jedne prilike doveli nekog čovjeka kojeg su tukli lancima. Nije siguran ko ga je tukao, da bi nakon toka Senad sišao u podrum i galamio. Tog čovjeka je nakon tog događaja vidio, ali ga nije mogao prepoznati (*crn, visok*), "*ležao je i bio u teškom starju*".

1033. Iskazi svjedok Kosović i Višnjevac za Vijeće nisu iznenađujući, obzirom na situaciju situaciju u kojoj su se nalazili svjedoci, njihov strah i očaj, pretrpljeno zlostavljanje, ponižavanje, kao i protek vremena od samog događaja, kada sjećanje blijedi i kada se miješaju slike iz prošlosti, što neminovno dovodi do stanovite razlike o onome o čemu svjedoče, međutim, iznenađujuće je, da Tužilaštvo na osnovu navedenih iskaza oštećenih,

bez dodatnih provjera, prihvatilo opisanu konstrukciju, odnosno iskaze kao relevantane i za taj događaj optužilo Senada Džananovića, i pored toga što svjedok Kosović navodi da u trenutcima dok je NN lice na izdisaju, Senad zlostavlja oštećeno Rokvića, u podrumu, dok svjedok Višnjevac, optuženog vidi u podrumu nakon opisanog događaja.

1034. U konkretnom slučaju, problem nije, uopšte, u tome da li je Vijeće povjerovalo svjedocima da je optuženi počinio opisane radnje ili ne, već u tome da njihov iskaz ne predstavlja potvrdu činjeničnog opisa ove tačke optužnice, u što, prema mišljenju Vijeća ni samo Tužilaštvo nije sigurno u to koje su konkretne radnje optuženog pa je činjenični opis dat uopšteno bez povezivanja radnji optuženog sa onim šta se dešavalo konkretne prilike.

1035. Sem toga, a kako je to već ranije navelo u prethodnoj tački, činjenicu da se radi o NN licu, Vijeće na ovom mjestu neće čak ni komentarisati, jer je, prema mišljenju Vijeća, činjenični opis radnji navedenih pod ovom tačkom potvrđene optužnice, ostao u domenu pretpostavki i misaonih konstrukcija, bez potvrde u provedenim dokazima, na kojima Vijeće nije moglo zasnovati odluku o krivičnoj odgovornosti.

1036. Inače, osim ova dva svjedoka niko drugi nije svjedočio o ovom događaju, pa se, opravdano, postavlja pitanje na osnovu kojih dokaza je Senad Džananović optužen da je počinio radnje koje su mu optužnicom stavljene na teret.

1037. Na osnovu pomenutih iskaza Sud nije mogao, na nesumnjiv način, utvrditi da je optuženi Senad Džananović i učinio radnje opisane u ovoj tački potvrđene optužnice. y

Tačka (I) 5. oslobađajućeg dijela izreke presude

1038. Tačkom (I) 5. izreke presude, Vijeće je optuženog Senada Džananovića oslobodilo od optužbe da je neutvrđenog dana u periodu od maja do avgusta 1992. godine, dok se svjedok „G“ kretao u ul. Trg ZAVNOBIH, Alipašino Polje, ispred Ambulante, Senad Džananović je izvadio pištolj i opalio jedan metak u svjedoka „G“, nanijevši mu prostrelnu ranu u predjelu desnog ramena, na šta je Senad Džananović rekao: „Još sam jednog Srbina sradio“.

1039. Tužilaštvo krivičnu odgovornost optuženog Senada Džananovića za ovu tačku potvrđene optužnice temelji isključivo na iskazu zaštićenog svjedoka „G“.

1040. I pored toga, što niko, od saslušanih svjedoka, nije potvrdio iskaz svjedoka „G“, niti je Tužilaštvo predložilo saslušanje drugih svjedoka koji bi svjedočili na navedene okolnosti, te je u nedostatku dokaza, oslobodilo optuženog za navedene inkriminacije, Vijeće nije moglo naći adekvatne formulacije, riječi, sentence, kojim bi opisalo i dalo razloge za oslobađajuću presudu, a koji su prihvatljivi javnosti, strankama i oštećenim, iz kojeg razloga će Vijeće citirati završne riječe odbrane optuženog Džananovića, advokata Senada Dupovaca u vezi sa navedenim činjeničnim opisom, te će iste prihvatiti, i kao vlastite razloge za donošenje oslobađajuće presude za radnje opisne pod tačkom (I) 2. s) potvrđene optužnice.

1041. Dakle, dana 22.01.2021. godine, nakon okončanja dokaznog postupka, branioc prvooptuženog Senada Džananovića, advokat Senad Dupovac, u svom izlaganju završnih riječi, na stranici 22. i 23. u vezi događaja opisanog pod tačkom (I) 5., navodi:

*„Jedno od najnevjerovatnijih svjedočerja u predmetnom postupku bilo je svjedočerje svjedoka sa mjerama zaštite pod pseudonimom „G“ kcji je svjedočio na nastavku glavnog pretresa dana 22.02.2019. godine. (str 22.) Svjedok „G“ nam je ispričao situac.ju u maniru događaja iz revoleveraških dvobcja u vestern filmovima, istakavši da ga je, odnosno kako ga je, optuženi Džananović jednom prilikom ranio u rame. Tačn.je nakon što je svjedok „G“ izašao iz stana na ulicu, optuženi Džananović je izvadio pišto.j i bez ikakvog razloga sa dva metra razda.jine u njega i ranio ga u ruku. Svjedok „G“ je zatim dodao da je istom rukom u kcju je ranjen, on izvadio svcj pišto.j i naredio Senadu Džananoviću da baci pišto.j, kcji je to po njegovoj naredbi i uradio, uz naznaku da u slučaju da to Džananović n.je uradio, on bi mu sigurno pucao među noge. Po iskazu svjedok „G“ ubrzo je došao Juka pitao šta se desilo, zatim je udario Džananovića šakom u leđa. Kada je svjedok „G“ prilikom unakrsnog ispitivanja odbrane potvrdio da je pr.je ovog naprijed navedenog, čak i za vestern filmove naivnog revolveraškog obračuna pišto.jima i ranjavanja u ruku, bio ranjen u glavu snajperskim metkom na Stupu, što je imalo za posjedicu po njegovim rječima između ostalog da n.je mogao govoriti 10 dana, navedena konstrukcija svjedoka „G“ o revolveraškom obračunu sa elementima fantastike, s obzirom na njegovo ranjavanje u glavu n.je iznenađujuća, međutim, **iznenađujuće je da je Tužilaštvo BiH prihvatilo tu konsrtukciju odnosno iskaz kao moguć, odnosno relevantan i za taj izmišljeni događaj optužuje Džananovića.**“ (str 23.)*

1042. Imajući u vidu sve prethodno navedeno, a u nedostatku dokaza, Vijeće je optuženog oslobodio odgovornosti da je počinio radnje opisane u ovoj tački optužnice.

Tačka (I) 6. oslobađajućeg dijela izreke presude

1043. Tačkom (I) 6. izreke presude, Vijeće je optuženog Senada Džananovića oslobodilo od optužbe da je dana 14. maja 1992. godine ili približno tog dana, nakon što su u prostorije MZ „Mladost“ na Alipašinom Polju dovedeni uhapšeni Stana Šehovac, Radimir Gojković i Slobodan Samardžić, gdje su fizički zlostavljani i nakon što su svo troje izgurani na plato ispred MZ pred okupljenu masu ljudi, gdje je Senad Kapara (*preminuo*) izvadio pištolj i pucao u glavu Radomiru Gojkoviću, a zatim i Stani Šehovac, prestrašeni i izbezumljeni Slobodan Samardžić je, vrištući i govoreći da nije kriv krenuo bježati između dva kioska u pravcu prolaza prema „C“ fazi Alipašinog Polja, između tadašnjih ulica Španskih boraca i Tetovske, nakon čega Senad Džananović i 15-ak naoružanih vojnika, u namjeri da ga liše života, pucaju iz automatskih pušaka, od čega je Slobodan Samardžić pao pogođen s leđa, nanijevši mu smrtne povrede, a posmrtni ostaci ova tri civila nikada nisu pronađeni

1044. Na ove okolnosti saslušani su svjedoci optužbe i to zaštićeni svjedok “C”, svjedoci Miralem Smailhodžić, Drago Jeremić, Zvonko Juričić, Ahmet Osmnabegović, Nada Samardžić, Rada Elez, Kanlić Zoran, Predrag Vlaški, Hivzija Krvavac, Mira Gojković,

Sofija Čolaković i Milan Lažetić, ali i drugi svjedoci koje Vijeće neće navoditi u ovom dijelu presude.

1045. Vijeće je savjesno, svestrano i sa dužnom pažnjom razmotrilo sve provedene dokaze, cijeneći ih kako pojedinačno, tako i u vezi sa ostalim dokazima, te našlo da nema dovoljno dokaza iz kojih se može izvesti pouzdan zaključak, odnosno da Tužilaštvo nije, van svake razumne sumnje, uspjelo dokazati da je optuženi preduzeo radnje izvršenja u osnovi krivičnog djela za koje se tereti.

1046. Naime, Tužilaštvo činjenični opis iz tačke (I) 6. oslobađajućeg dijela izreke presude, najvećim dijelom, zasniva na iskazu zaštićenog svjedoka „C“, dok su svi ostali svjedoci optužbe svjedočili ili o opštem kontekstu dešavanja na području Alipašinog polja i to mahom van inkriminisanog vremena navedenog u optužnici, ili se radilo o svjedocima koji imaju posredna saznanja o samom događaju, tačnije nisu bili očevidci navedenih radnji koje se optuženom stavljaju na teret.

1047. Vijeće je, u svakom slučaju, izvršilo analizu i ocjenu svih provedenih dokaza, naročito iskaza svjedoka „C“, a kako bi utvrdilo da li je optuženi učestvovao u izvršenju krivičnog djela na način kako se to navodi u činjeničnom opisu tačke (I) 6. oslobađajućeg dijela izreke presude.

1048. Vijeće, prije svega, ne dovodi u pitanje činjenicu da su dana 14.05.1992. godine Stana Šehovac, Radimir Gojković i Slobodan Samardžić uhapšeni u svojim stanovima na Vojničkom polju, dovodeni u MZ Mladost, izgurani na plato ispred MZ Mladost pred okupljenu masu ljudi, gdje je Senad Kapara izvadio pištolj i pucao u glavu Gojkoviću, a zatim i Stani, nakon čega je Slobodan Samardžić, prestrašen, počeo bježati prema C-fazi, nakon čega 15-ak naoružanih vojnika, u namjeri da ga liše života, pucaju iz automatskih pušaka, od čega je Slobodan Samardžić pao pokošen s leđa, nanijevši mu smrtnu povredu, a posmrtni ostaci ova tri civila nikada nisu pronađeni.

1049. Na okolnosti odvođenja pomenutih lica iz svojih stanova koji su se nalazili u Vojničkom polju, na glavnom pretresu su saslušani svjedoci Drago Jeremić, Zvonko Juričić, Ahmet Osmnabegović, Nada Samardžić, Hivzija Krvavac, Mira Gojković, Milan Lažetić

1050. Tako svjedok Drago Jeremić navodi da je početkom 1992. godine živio na Vojničkom polju sa suprugom, sinom i kćerkom. Kada su počela *luda vremena*, kućni savjet se dogovrio da dežuraju po haustorima, „*na svakom spratu, dva srbina i dva muslimana*“. Ne sjeća se svjedok tačno datuma, ali je tog dana bio na dežuri, kada je čuo pucanj i odmah je Mirsad Krivić utrčao u haustor, a zatim i dvojica nepoznatih muškaraca dovode njemu nepoznatu ženu, „... *bila je srednjeg rasta, otprilike 35 godina, kratko ošišana, bordo majica kratkih rukava, lančić oko vrata, farmerke i papuče ...*“. Dalje navodi da su dvojica iz civilne zaštite otišli, da bi nakon toga ženu odveli, „... *naišao je auto, vidio sam Gcjkovića, proveli su Stanu i Samardžića ...*“, kako kaže svjedok, auto je brzinom otišlo prema Alipašinom polju, a za njima je išao Caddy u koji je ušao njegov komšija sa prvog sprata.

1051. Ove navode potvrdio je i svjedok Zvonko Juričić, izjavivši da su u zgradu došli pripadnici TO, i rekli im da vrše dežure, napravljene su neke rešetke na ulazu da se ne može ući, „*prva linija je bila oko 300 metara od ulaza*“. Svjedok navodi da je poznavao

Stanu Šehovac, živjeli su u istom ulazu, imala je dvije kćerke, jedna je išla u osnovnu školu sa njegovim pokojnim sinom. Navodi da je jedne prilike dežurao sa povjerenikom zgrade Ahmetom, koji je otvorio vrata jer su bila zaključana, nakon čega su dva naoružana lica sa kalašnjikovima otišli na peti sprat, „*po nekčj dcjavi u stan Šehovac Stane*“. Svjedok je čuo neki pucanj u stanu Šehovac, da bi kasnije doznao da je to nehotično opaljen metak. Odlazi u svoj stan i ne zna šta se dalje dešava. Kasnije je došao povjerenik Ahmet, te je ispričao da su je odveli u štab, te da se nakon toga komšinica Stana nikada više nije vratila.

1052. Saglasan sa prednje navedenim, je i iskaz svjedoka Ahmeta Osmanbegovića, povjerenika, koji je potvrdio da su se održavale dežure, kao i da je Stana Šehovac živjela u njihovom ulazu sa dvije kćerke. Dalje navodi da su jedno jutro bila vatrena dejstva, te da su vrata od ulaza bila zaključana, da bi odjednom uletjela četvorica i zakucali na vrata tražeći da ih otvore. Bili su naoružani i tražili su Šehovac Stanu, a svjedok ih je odveo gore do njeneog stana. Pozvonili su, otvorila je i rekli su joj da je moraju privesti, „... *neko je slučajno opalio metak i nastala vriska i kaos ...*“. Dalje navodi da su se stanari dogovorili da brane jedni druge, jer su i njemu ranije upadali u stan i tražili nešto. Svjedok je pitao, može li on s njima da vidi gdje ide Stana. Otišli su i obzirom da je takav položaj zgrade, stalno je pucao snajper iz Nedžarića, onda su prošli kroz razvaljeni Konzum, da je oko njih pucalo, samo su trčali, nisu imali vremena da pričaju, a kada su došli iza zgrade, dvojica su ušla u haustor, a Stanu su odveli preko puta. Bila je tamo 5–10 minuta. Izveli su je i sjeća se svjedok, „... *sjeli su u sivog Jugu dvcjica momaka s rjom i odveli je u pravcu Alipašina ...*“. Svjedok je ostao u tom ulazu jer kako navodi pucalo se i nije se mogao vratiti odmah u svoj stan, tu ostaje neko vrijeme, nakon čega se vraća, i kako navodi, „*tad sam posjedrji put vidio Stanu*“. Svjedok navodi da su poslije rata su bile priče da je Stana ubijena.

1053. Da je Stana Šehovac odvedena iz svog stana na opisani način, potvrdio je i svjedok, komšija Milan Lažetić koji je na glavnom pretresu izjavio daje Stana živjela na 5 spratu sa dvije kćerke, prekoputa njegovog stana. Navodi da je 14.05.1992. godine u posljepodnevnim satima čuo galamu iz Staninog stana, otvorio je vrata i vidio mladića u civilnoj odjeći sa automatskom puškom, koja je nehotice opalila jedan metak. Vidio je da preturaju po njenom stanu, da bi zatim rekli Stani da ide sa njima na informativni razgovor, „... *oni su je zgrabili, obukla je farmerke, ojevčjčice su vriskale, ja sam ih uzeo, i rekao da će se mama brzo vratiti ...*“. Svjedok navodi da su se kćerke zvale Vesna i Slavka, te da ih je nakon 2-3 dana preveo u Nedariće koj njihove rodbine.

1054. Da su stradale Radomira Gojkovića i Slobodana Smaradžića odveli iz Vojničkog polja u B-fazu, potvrdili su svjedoci Hivzija Krvavac, Nada Samardžić i Mira Gojković. Tako je svjedok Hivzija Krvavac izjavio da je 1992. godine živio na Teheranskom trgu, Vojničko polje, te da su Slobodan Samardžić i Radomir Gojković živjeli u istom ulazu i to od izgradnje 88. godine. Na okolnosti odvođenja Gojkovića i Samradžića svjedok je naveo da je prvo zapljenjen spisak u donjem dijelu Vojničkog polja gdje su bili ljudi koji su zadužili oružje od SDS-a. U njegovom ulazu bilo je mnogo srba, ali samo su odveli njih dvojicu, jer je kod njih jedino i nađeno oružje. Svjedok u vezi odvođenja, navodi da su ih odveli policajci u pratnji vojnika u stanicu koja je bila u lameli B, a štab je bio i lameli C, Vojničko polje. U toj lameli E je bio štab vojske, gdje su odvedeni i gdje su priznali da su uzeli naoružanje u Vojnoj bolnici, nakon čega su ih vratili u zgradu, a kako navodi Krvavac, „*nama su zaprjetili da ne smjemo imati sa njima nikakve veze*“. Sutradan je došao Yugo

sive boje, „to su bili Kruškini vojnici, odvezli su ih, vjerovatno u taj Kruškin štab u B-fazi.“. Poslije rata je vidio u novinama fotografiju ubijenog Samardžića.

1055. Navedeno proizilazi i iz iskaza Slobodanove supruge, svjedoka Nade Samardžić, koja je, između ostalog, na glavnom pretresu izjavila da je dobila informaciju da je Slobodan 15.05.1992. godine odveden zajedno sa Radomirom Gojkovićem, a tu informaciju je dobila od Kemala Kurspahića i Salke Hasanefendića, novinara Oslobođenja, koji su joj rekli da je Mile Duvnjak, pušten, a da je Slobodan odveden. I svjedok Mira Gojković, supruga Radomira Gojkovića je na glavnom pretresu potvrdila navedeno, izjavivši da je zajedno sa djecom došla u Beograd i da se svaki dan čula sa suprugom sve do 12.05.1992. godine, te da se posljednji put čula sa njim 13.05.1992. godine kada joj je rekao da je sve uredu, što joj je potvrdila i Nada Samardžić, kada se čula sa svojim Slobodanom. Nakon toga više nije bilo informacija u vezi njenog supruga, da bi kasnije saznala da je ubijen.

1056. U vezi ubistva navedenih lica na platou u B-fazi, pored svjedoka „C“, čiji iskaz će Vijeće u narednim paragrafima analizirati, u svom iskazu je govorio i svjedok Miralem Smailhodžić, pripadnik štaba TO Stela, koji je u vezi sa navedenim, na glavnom pretresu izjavio da je čuo da su neke ljude priveli, dva muškarca i jedna žena, da su izašli iz kombija i počeli bježati, međutim, nakon što je Tužilaštvo pričitalo dio iz njegove izjave koju je dao u istrazi, a u kojoj je navđeno: „*Senadu Kapari poginuo brat i da je on iz revolta sa još nekim pripadnicima naše jedinice doveo 3 srba, dva muškarca i jednu ženu, i da je Senad ubio jednog muškarca i ženu a da je drugi muškarac počeo da bježi prema Tetovskcj ulici.*“, na šta je svjedok izjavio da je on tada bio kod Juke i da mu nije poznato šta se dalje dešavalo, ali da se sjeća da je kasnije Kruško galamio „*vas 15 puca niste u starju jednog čovjeka ubiti*“.

1057. Nadalje, Vijeće je nesporno utvrdilo i da su leševi koji su se nalazili ispod mosta u Halilovićima, zapravo Stana Šehovac, Radomir Gojković i Slobodan Samardžić, a navedno proizilazi iz iskaza svjedoka Rade Elez, Zorana Kanlića, Predraga Vlaškog i Sofije Čolaković, koji su potkrijepljeni materijlanom dokumentacijom.

1058. S tim u vezi, svjedok Rada Elez je na glavnom pretresu izjavila da je početkom 1992. godine živjela na adresi Ive Andrića, A-faza, sa mužem i sinom, a negdje u maju iste godine, zajedno sa komšijama Himzom Huremovićem i Galibom Fejzićem, „*ma bilo nas je desetoro*“, sjedila ispred zgrade, te je neko došao i rekao da imaju tri leša pored Miljacke. Otišli su do mosta prema Halilovićima sa kojeg vide tri leša, te su sišli dole do rijeke, „*... leševi su bili na pjesku, tri leša su bila, dva muškarca i jedna žena ...*“. Dalje navodi da je snimke vidjela u novinama nakon deset godina, „*... moglo bi biti Dani ili neki drugi list, Bosna, ne znam vjerujte mi ...*“.

1059. Navedeno je potvrdio i svjedok Predrag Vlaški, koji je 1992. godine živio na Alipašinu polju u A-fazi. Potvrdio je da je Slobodana Samardžića vidio ispod mosta. Naime, svjedok navodi da je polovinom maja 1992. godine, brat Božidar Vlaški je došao kući i rekao da bacaju ljude sa mosta, „*bio je neki mali kamiončić, dvcjica su ih bacala*“. Nastavio je svjedok, te dodao da su sišli ispred zgrade, a komšije su komentarisale da su to neki četnici, da bi zatim, komšija Anto otišao do mosta da vidi može li se ljudima pomoći, te ih je izvukao iz Miljacke. Sutradan je dolazio veliki broj ljudi da vidi te leševe, koji su bili ispod mosta prema Halilovićima. Dalje je istakao da je zajedno sa bratom sišao dole, „*jedan je bio sa ličnom kartom i vidio sam da je to Slobodan Samardžić ... imao je*

neke farmerke, jaknu, košu,ja je neka bila ... druga dva tjela su također izvučena, žena je bila vani, a muškarac polu u vodi ...". Svjedok je na kraju izjavio da je čuo da su u Vojničkom polju ubijeni, te da su dovođeni ispod mosta, te da je vidio pokojnog Slobodana u Slobodnoj Bosni na naslovnoj strani.

1060. Saglasan sa prednej navedenim iskazima je i svjedok Sofija Čolaković koja je potvrdila da je krećući se sa sinom prema Brijeshću kod jetrve, ispod mosta u Halilovićima vidjela tri leša, jednu ženu i dva muškarca. Sem toga, i svjedoci, odnosno supruge stradalih, Nada Samardžić i Mira Gojković su potvrdile da su leševе vidjeli na slikama u Slobodnoj Bosni.

1061. Navedeno je potvrdio svjedok Zoran Kanlić, koji je živio u A-fazi i radio u tjedniku Slobodna Bosna kao fotograf, ali i kao distributer, a u njegovom stanu se okupljala redakcija, jer se sve štampalo u Oslobođenju. Prema navodima svjedoka, jedno jutro, sredinom maja 1992. godine, okupili su se kod pijace u A-fazi, a tu je bila smještena i jedinica Crne mambe, te mu je prišao jedan momak po nadimku Žuti, pripadnik navedene jedinice i pitao ga da li je čuo da se tri leša nalaze ispod mosta. Žuti ga je odveo, sišli su ispod mosta, „...spustili smo se u korito Mijacke, a tjela su se nalazila ispod mosta podvučena, nisu bačena s mosta, neko ih je morao dovući ili izvući iz rijeke. Podesio sam aparat, Žuti mi je rekao da požurim, napravio sam četiri snimka i to je to.“. Opisao je svjedok izgled leševa, te je naveo da je jedno bilo žensko tijelo, a druga dva su bila muška tijela. Muška su bila do vode, dok je žensko bilo podvučeno skroz do konstrukcije mosta, blizu ruba. Nakon rata, urednik Senad Avdić je zamolio svjedoka da objavi njegove fotografije, obzirom da je izlazio tekst o stradanju srba u Sarajevu, te su fotografije objavljene na naslovnici.

1062. Vijeće nije imalo razloga ne prihvatiti kao istinite i vjerodostojne iskaze navedenih svjedoka čije su izjave razložne, uvjerljive i ničim dovedene u sumnju, a u određenoj mjeri i potvrđene foto dokumentacijom²³¹, fotografije NN leševa ispod mjesta na rijeci Miljacki u naselju Alipašino Polje, u ulici Deveta transferzala. Upravo na osnovu iskaza navedenih svjedoka, Vijeće je utvrdilo da se radi o leševima Stane Šehovac, Radomira Gojkovića i Slobodana Samardžića. Navedenu činjenicu potvrđuju i materijalni dokazi T-121²³², T-122²³³, T-123²³⁴, T-123A²³⁵ i T-124²³⁶, odnosno kao datum stradanja lica navodi se 14.05.1992. godine.

1063. Sem toga, Vijeće je već ranije utvrdilo pripadnost optuženog štabu TO Stela i Specijalnim jedinicama Armije RBiH, u dijelu koji se odnosi na status optuženog Senada Džananovića.

1064. Navedeno je, ujedno, i jedino što je Vijeće, u ovom predmetu, moglo utvrditi, van svake razumne sumnje, dok je utvrđenje svih drugih činjenica, bitnih za pravilno donošenje odluke, imajući u vidu provedene dokaze, ali i sam činjenični opis radnji koje se stavljaju

²³¹ T-174A-Foto dokumentacija, Republika Srpska, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Centar javne bezbjednosti, Istočno Sarajevo, Odsjek krim.tehnike, PDZ i pirotehnike, broj: 13-02/5-SJ/08 od 22.05.2008.godine, fotografije.

²³² T-121 Kartica nestalog lica na ime Gojković Radomir broj BAZ-a 107085

²³³ T-122 Kartica nestalog lica na ime Šehovac Stana broj BAZ-a 104768

²³⁴ T-123 Kartica nestalog lica na ime Samardžić Slobodan broj BAZ-a 106865

²³⁵ T-123A Izvod iz matične knjige umrlih Samardžić Slobodan broj: 27/2003 od 13.01.2003. godine

²³⁶ T-124 Općinski sud II Sarajevo. Rješenje o proglašenju umrlog Samardžić Slobodan broj RO-284/01 od 24.01.2002. godine

na teret optuženom ostalo, prema mišljenju Vijeća, u domenu pretpostavki i misaonih konstrukcija, bez potvrde u provedenim dokazima, na kojima Vijeće nije moglo zasnovati odluku o krivičnoj odgovornosti.

1065. Analizirajući iskaze, prije svega, zaštićenog svjedoka „C“, koji predstavlja ključnog svjedoka optužbe, te dovodeći ga u međusobnu vezu sa ostalim provedenim dokazima, vijeće isti nalazi nesigurnim i konfuznim, u bitnim dijelovima protivrječnim samom sebi, sa nizom praznina i proizvoljnih zaključaka, te stoga nepouzdanim i neuvjerljivim, iz kojih razloga se, na osnovu istog, nije moglo, sa sigurnošću, zasnovati utvrđenje u pogledu krivične odgovornosti optuženog, zbog čega je Vijeće i donijelo odluku kao u izreci presude.

1066. Naime, svjedočila je navedena svjedokinja o tome kako je prije rata živjela u B-fazi, ulica Španskih boraca, zajedno sa ocem, a kasnije im se pridružila i sestra sa djetetom koja je živjela do tada na Aerodromskom naselju. Na početku ratnih sukoba, dakle, mart, april i maj, svjedoku je rečeno da se organizuje press služba štaba i ona se prijavila kao volonter, misleći da će joj to dobro doći kada se opet vrati na studiranje. Služba se zvala Stela, a glavni u istoj je bio Husein Hujjić, koji je okupio mlade da učestvuju objavljivanju informacija sa društvenog aspekta. Svjedok navodi da ima je Hujjić rekao da će press služba djelovati pod Stelom kod komadanta Juke, te su dobili i akreditacije. Prvo su bili smješteni u biblioteci na Trgu, međutim, već u maju su preseljeni na 4 sprat stambene zgrade u ulici Trg ZAVNOBIH-a broj 29. Pored svjedoka, članovi press službe su bili još i Alidjana Omerović, Husein Hujjić, Suada Štrbo, Faida Kadrić, Asim, i Edin fotograf, a izdavali su bilten koji je štampan na običnom štampaču koji se dijelio po ulazima.

1067. U vezi sa kritičnim događajem, svjedok ističe da je dana 14.05.1992. godine, bilo veom toplo, izuzetno sunčan dan, a svjedok se zatekao na Trgu, „*nadomak štaba, zajedno sa Muberom iz ambulante*“, obzirom da su prethodno dobili informaciju da je Golub doveo neke ljude, da je Kapari poginuo brat i, „*hoće da se sveti*“. Sljedeće što što svjedok vidi, otvaraju se vrata MZ Mladost, „*... oba krila, tu je metež, galama, tu se gurkaju, okružili su neke ljude, bilo ih je oko 20, u prvom momentu ne vidim ko su ti ljudi, i ta ruja izlazi iz te prosotrije na plato, u tom momentu vidim poznat lik, Slobodana Samardžića, bio je muzičar, svirao je u Napoleonu, znala sam ga lično ...*“. Dalje navodi, da je pored Slobodana, tu bila i jedna žena i još neki čovjek, te dodaje da je sva njena pažnja bila usmjerena na tu ženu i Slobodana, međutim, „*... Kapara je izvukao pištoj i ubio je prvo čovjeka, a onda je ubio ženu, gledala je prema meni u tom momentu.*“. Nastavlja svjedok, te ističe da je neko u tom momentu rekao da će Slobodan pobjeći, te ga vidi kako bježi prema C-fazi, „*cik-cak je trčao, vjcnici su repetirali puške i pokosili ga na prvcj padini.*“.

1068. Prema navodima svjedoka, ono što pamti te prilike jeste da kada se Glavoguz okrenuo prema svjedoku i „*... uputio mi je oštar pogled, držao je automat, skamenila sam se od užasa i straha.*“. Upitana da objasni navedeno, svjedok ponavlja, „*dakle, Senad Kapara ubija dvcje civila, žena gleda u mene sa pločnika, dižem pogled, jer neko reče bježi Slobodan, i on istrčava između dvije trafike i trči prema C-fazi i na prvcj padaini on je pokošen, jer je tu oko 20-tak repetiralo oružje, i u tom momentu Senad se okreće prema meni sa vodoravno okrenutom puškom, i gleda u mene i ja pamtim oči, nije ništa uradio ...*“. Na ponovni upit da pojasni šta Senad radi u momentu dok svi pucaju, svjedok navodi, „*I vidim i čujem pucanje, jer su ti ljudi ispred mene, a ne znam ko je repetirao, a ko je pucao. Bio je tu Senad, a da u tom momentu pucao Senad, ne sjećam, ne znam, a nisam sigurna da je on pucao.*“.

1069. Za vijeće je, pri ocjeni vjerodostojnosti iskaza ovog svjedoka, od velike važnosti bio način na koji je ista svjedočila, iskazujući znatnu nesigurnost i vidno dvoumljenje prilikom davanja odgovora, što je bilo, naročito, primjetno prilikom direktnog ispitivanja od strane Tužilaštva, kada je svoje odgovore davala uz svesrdnu pomoć i navođenje od strane tužioca (i pored stalnih upozorenja predsjednika vijeća), i insistiranja da na pitanja treba odgovarati upravo na način kako je to činila u toku istrage. Međutim, i pored toga, svjedok „C“ je na insistiranje odbrane prvooptuženog, a nakon usvojenih prigovora Vijeća u vezi sa načinom ispitivanja od strane Tužilaštva, ista navela da ipak nije sigurna da je Senad pucao prilikom ubistva Slobodana Samardžića.

1070. Sem toga, Vijeće je našlo i niz nelogičnosti u kazivanju ovog svjedoka, prevashodno u pogledu lica sa kojim je bila prisutna prilikom izvršenja predmetne inkriminacije, navodeći da odlazi sa Trga, i pri tome nema sjećanje sve do redakcije, nego se sjeća da, *„Mubera dolazi, šamara me i govori mi da treba da zaboravim taj događaj, to se ne može zaboraviti, nakon 27 godina, pamtim scene, suštinu i mcje osjećarje, bio je 14.05.1992. godine.“* Međutim, svjedok Mubera Šahinagić, nije na glavnom pretresu govorila o navedenom, niti je Tužilaštvo provjeravalo navedene informacije, te u konačnici, osim iskaza svjedoka „C“, nije izvodilo druge dokaze na ove okolnosti.

1071. Na koncu, Vijeću će ostati nepoznanica, šta je to, što je opredjelilo Tužilaštvo, da zaštićenom svjedoku „C“ dodjeli status žrtve, oštećene, stavljajući istu, zajedno sa drugim, stvarnim oštećenim licima, i to u uvodni dio, kao i u tačku 1. činjeničnog supstrata potvrđene optužnice, posebno ako se ima u vidu iskaz ovog svjedoka, koja niti jednom riječu nije navela da je bila zatočena u podrumskim prostorijama u inkriminisanom periodu, već naprotiv, iz iskaza ovog svjedoka nedvojbeno proizili, da je ista bila saborac optuženih Senada Džananovića i Edina Gadže. U vezi sa navedenim, Vijeće je izvršilo interevnicije u činjeničnom opisu, o čemu je već bilo govora u dijelu presude koji se odnosi na Procesne odluke i Intervencije Vijeća u pogledu činjeničnog stanja.

1072. Kako je već rečeno, Vijeće nalazi da u pogledu predmetne inkriminacije, izvedeni dokazi od strane optužbe, po svom sadržaju i kvalitetu, nemaju potrebnu snagu uvjerljivosti, niti daju osnov za logičan zaključak u pogledu utvrđenja činjenica koje se odnose na identifikaciju optuženog, načina i vremena izvršenja krivičnog djela koje mu se stavlja na teret ovo tačkom potvrđene optužnice.

1073. Teret dokazivanja bitnih obilježja krivičnog djela, elemenata krivnje optuženog, te identifikacije počinioca, isključivo je na strani optužbe. Dokazi koje je ponudilo Tužilaštvo, u cilju dokazivanja odgovornosti optuženog, nisu bile takve vrijednosti da isključe svaku razumnu sumnju da je optuženi počinio krivično pravne radnje opisne pod tačkom (I) 6. potvrđene optužnice, iz kojeg razloga je vijeće, u skladu sa članom 284. tačka c) ZKP BiH, donijelo oslobađajuću presudu za radnje opisane pod navedenom tačkom izreke presude.

Tačka (II) 3. oslobađajućeg djela izreke presude

1074. Tačkom (II) 3. izreke presude, Vijeće je optužene Senada Džananovića i Edina Gadžu oslobodilo od optužbe da su dana 13.06.1992. godine ili približno tog dana, u prostorijama mesnice „Pešter“ u ul. Trg ZAVNOBIH-a, Alipašino Polje, opština Novi Grad, Sarajevo, u prisustvu pretučenog i krvavog Mirka Jovanovića, Senad Džananović i Edin

Gadžo ispitivali su NN ženu starosti oko 50 godina gdje joj je sin, na šta je ona odgovorila da je u Prijepolju ili Pljevljima, nakon čega su je udarali snažno drvenom palicom po glavi, od čega je ista izgubila svijest i nije davala znakove života, a zatim su njeno tijelo prenijeli u drugi kraj prostorije, te su tukli NN lice i Vojislava Radoševića, kojem se od tada gubi svaki trag.

1075. Međutim, Vijeće smatra za potrebnim navesti na ovom mjestu da je optužene oglasilo krivim za radnje opisane pod tačkama (II) 1. i 2. izreke presude, nalazeći da je oštećeni Mirko Jovanović na jasan, decidan i uvjerljiv način opisao postupanje optuženih prema njemu i Vijeće nije imalo razloga da ovakvom iskazu u potpunosti ne pokloni vjeru, i pored toga što je na navedene okolnosti jedini svjedočio, obzirom da je Vijeće cijenilo i iskaze ostalih zatočenih lica koji su na glavnom pretresu govorili u odnosu na činjenicu da optuženom nije bilo strano korištenje fizičke sile prema zatočenicima, a prema kojim su optuženi koristili, sličan ili istovjetan *modus operandi*, prilikom izvršenja inkriminacija, konkretnije, zlostavljanja. Sem toga, navedeno je potkrijepljeno i fotografijom²³⁷ na kojoj se jasno vide povrede koje je ranije opisao oštećeni Mirko Jovanović. Vijeće je dalo detaljno obrazloženje u osuđujućem dijelu izreke presude koji se odnosi na optužene Džananovića i Gadžu pod tačkama (II) 1. i 2.

1076. Činjenično utvrđenje ove tačke optužnice Tužilaštvo zasniva na isključivo na iskazu jednog svjedok, oštećenog Mirka Jovanovića, čiji iskaz je Vijeće, kako je to ranije navedeno našlo pouzdanim i argumentiranim, međutim, kada se radi o konkretnom događaju, vijeće iskaz oštećenog smatra i nedovoljnim, da bi se optuženi oglasili krivim, budući da se krivično pravne radnje koje im se stavljaju na teret ovom tačkom, ne odnosi na oštećenog, već na NN lica i Vojislava Radoševića.

1077. Dakle, u vezi sa navedenim, Mirko Jovanović je na glavnom pretresu, između ostalog, izjavio da je u prostorijama mesnice „Pešter“ bila zatočena i jedan žena od 50 godina, „zeleni džemper, bluza, rju su teretili za sina, Bjelo poje, Prjepoje, jednom su je udarili paljom misleći da ne diše ... jedan je uzeo za nogu i odveo među palete.“. Svjedok je u vezi lica Voje Radoševića izjavio da je njegov komšija Rifeta urgirao da se svjedok pusti, te je pred zoru neko lupao na vrata mesnice, „... šef je rekao da se pusti Mirko Jovanović i Radošević Vcjo, policajac u prjeratncj uniformi, mlada, drhtao ...“, nakon čegu su ih obojicu pustili.

1078. Dakle, na osnovu ovakvog iskaza Tužilaštvo zaključuje da su optuženi Džananović i Gadžo u prostorijama mesnice „Pešter“, prvo ispitivali, pa onda i tukli NN lice i Vojislava Radoševića, kojem se od tada gubi svaki trag. Identiten i sudbinu ženske osobe (*mrtva, živa, nestala???*), kao ni navodno premlaćivanje Radoševića, ni okolnosti, ni vezu da se nakon djelovanja optuženih istom gubi svaki trag, Tužilaštvo ne smatra važnim da navede, kao ni dokaze iz kojih proizilazi navedeno, s obzirom da iz iskaza jedinog svjedoka, oštećenog Jovanović, koje je Tužilaštvo saslušalo na okolnosti ove tačke potvrđene optužnice, to ne proizilazi.

1079. U tom pravcu, Vijeće se pita zašto Tužilaštvo na okolnosti ove tačke optužnice nije saslušalo još nekog osim svjedoka Jovanovića, posebno ako se ima u vidu da je oštećeni naveo komšiju Rifeta i njegovog sina, kao i lica koja imaju neke veze sa Vojislavom

²³⁷ T-7A Fotografija sa povredama svjedoka Mirka Jovanović

Radoševićem, a koji bi, eto, bar mogli imati i posredna saznanja u vezi sa navedenim događajem u prostorijama mesnice "Pešter", iz kojih razloga Vijeće nije ni moglo utvrditi da se zaista i desio događaj opisan pod tačkom (II) 3. oslobađajućeg dijela izreke presude.

1080. Sem toga, materijalna dokumentacija, uložena u sudski spis od strane Tužilaštva, ne potvrđuje navode činjeničnog opisa da se Radoševiću nakon 14.06.1992. godine gubi svaki trag, što je očigledno kod Vijeća trebalo stvoriti uvjerenje da su optuženi odgovorni i za nestanak ovog lica. Međutim, analizirajući materijalnu dokumentaciju, kao i već ranije pomenuti iskaz oštećenog Jovanovića, kod Vijeća je stvorilo upravo suprotan utisak, obzirom, da je utvrđenje bitnih činjenica za pravilno donošenje odluke u vezi sa činjeničnim opisom ove tačke potvrđene optužnice, prema mišljenju Vijeća, ostalo u domenu pretpostavki i misaonih konstrukcija, na kojima Vijeće nije moglo zasnovati odluku o krivičnoj odgovornosti.

1081. S tim u vezi, Vijeće na osnovu priložene materijalne dokumentacije utvrdilo da je lice Vojislav Radošević preminuo dana 06.07.1992. godine, dakle, 23 dana nakon navodno susreta sa optuženim Džananovićem i Gadžom.

1082. Shodno navedenom, Vijeće je utvrdilo da u spisku²³⁸ Centralne komisije za razmjenu ratnih zarobljenika, lica lišenih slobode, tijela poginulih u ratnim dejstvima na teritoriji R BiH od 21.07.1992. godine, a radi se o spisku lica srpske nacionalnosti koja su zarobljena u ratnim dejstvima, lišena slobode, kao i lica za kojima se traga, a koja su prijavljena do 20.07.1992. godine do 12 sati, se ne nalazi ime i prezime osobe Vojislava Radoševića. Također, iz Dopisa²³⁹ Ministarstva pravde RS, Centra za istraživanje rata, ratnih zločina i traženja nestalih lica od 23.11.2016. godine, na posljednjoj strani navedenog akta, pod rednim brojem 4., navodi se lice Radošević (Vlade) Vojislav, rođen 20.01.1952. godine u Kikindi, nestao kao civil u Sarajevu dana 06.07.1992. godine, a koje se vodi kao *nestalo-neidentifikovano* pod rednim brojem 1673 na dan 23.11.2016. godine. Potvrdu navedenog, Vijeće je našlo i u Dopisu²⁴⁰ Instituta za nestale osobe BiH od 10.10.2016. godine, na osmoj strani pod tačkom 72., nalazi se ime Radošević (Vlado) Vojislav u kojoj se navodi da je prijava za traženje u postupku verifikacije, osoba je klasično identificirana, prema izjavama svjedoka, i ne postoji dokumentacija o identifikaciji.

1083. Nadalje, Vijeće je izvršilo i analizu Kartice²⁴¹ nestalog lica od 28.11.2016. godine na ime Radošević (Vlado) Vojislav, u u istoj je naveden i tabelarni prikaz ukopa tijela na groblju „Lav“, Sarajevo, u periodu od 1992.-1995. godine, dostavljen od strane uprave groblja, pod brojem 2618 navedeno je ime Radošević (Mara) Vojislav, sahranjen na parceli „P1“, pod rednim brojem 3, grobno mjesto 7., datum smrti 05.07.1992. godine, datum ukopa 08.07.1992. godine, naručioc ukopa TO BiH, napomena „šehid-borac“.

²³⁸ T-38-R BiH Ministarstvo pravde depeša od 21.07.1992.godine, Spiskovi lica srpske nacionalnosti koja potražuje centralna komisija za razmjenu ratnih zarobljenika, lica lišenih slobode, tijela poginulih u ratnim dejstvima na teritoriji R BiH, Srpska R BiH Ministarstvo pravde depeša od 21.07.1992. godine ERN 02244445 – 02244448, 02244473 – 02244474, 02244476 – 02244478, 02244491, 02244497 – 02244499, 02244501 – 02244502 i 02244505

²³⁹ T-166-Republika Srpska Ministarstvo pravde Republički centar za istraživanje rata, ratnih zločina i traženje nestalih lica broj: 08/4.4/566-87-1/16 od 23.11.2016.godine-Dostavljanje dokumentacija za Drašković Bukosava, Duška Pešića, Ljeposave Pešić i Radošević Vojislava

²⁴⁰ T 177-Informacija i dokumentacija Institut za nestale osobe broj: 03/1-40-2-1793/16 od 10.10.2016. godine

²⁴¹ T-107-Kartica nestalog lica od 28.11.2016. godine na ime Radošević (Vlado) Vojislav

1084. Da je Radošević bio član štaba TO „Stela“, proizilazi i iz Spiska²⁴² pripadnika TO „Stela“, sačinjen dana 19.08.1992. godine, i u kojem je navedeno na strani 29 ime Vojislava Radoševića, po zanimanju mesar, rođen 1952. godinom Kikinda. Navedeno proizilazi i iz iskaza svjedoka Senada Mušića koji je na glavnom pretresu izjavio da je Radošević ubijen na barikadi kada je prevozio ranjeno dijete, usljed dejstva VRS-a.

1085. Sem toga, iz materijalnog dokaza, Izvod²⁴³ iz MKU za Radoševića, također proizilazi činjenica smrti na dan 06.07.1992. godine, a što je na koncu potvrđeno i u Potvrdi²⁴⁴ o smrti Radoševića izdata od strane dr. Dobrača Ilijasa, da je Radošević od posljedica nasilne smrti preminuo dana 06.07.1992. godine.

1086. Očigledno je da, na osnovu navedenih dokaza, Vijeće nije moglo nesporno zaključiti da su optuženi počinili radnje, onako kako je to navedeno u činjeničnom opisu ove tačke optužnice. Također, Vijeće nalazi za potrebnim navesti da u ovoj situaciji, kad ima u spisu i relevantnu materijalnu dokumentaciju, koja ne samo da ne potkrepljuje činjenični opis optužnice, nego upućuje da se radi o znatno drugačijem događaju od navedenog, onda za Vijeće nije bilo dileme u pogledu odluke o krivičnoj odgovornosti optuženih za navedene radnje.

1087. Cijeneći sve navedeno, a u nedostatku dokaza, Vijeće je optužene oslobodilo odgovornosti da su počinili radnje opisane u ovoj tački potvrđene optužnice.

Tačka (II) 4. oslobađajućeg dijela izreke presude

1088. Tačkom (II) 4. izreke presude, Vijeće je optužene Senada Džananovića i Edina Gadžu oslobodilo od optužbe da su neutvrđenog dana krajem juna ili početkom jula 1992.godine, u zatočeničkim prostorijama koje su se nalazile u podrumu zgrade u ulici Trg ZAVNOBIH br. 21 na Alipašinom Polju, nakon što su od nezakonito zatvorenog civila Dragana Ilića oduzeli novac i sve vrijednije stvari, Senad Džananović je omogućio, dozvolio i saglasio se sa nečovječnim postupanjem prema zatočeniku Draganu Iliću, kojeg je Edin Gadžo tukao po glavi i grudnom košu rukama, nogama i tvrdim predmetima, dok ga je ovaj molio da ga ne udara, nakon čega se Edinu Gadži u zlostavljanju navedenog zatočenika pridružilo još nekoliko NN lica koji su tukli Dragana Ilića, namjerno mu nanoseći snažne tjelesne i duševne bolove, nakon čega je Edin Gadžo izveo Dragana Ilića, kojem se gubi svaki trag i njegovi posmrtni ostaci nikad nisu pronađeni.

1089. Činjenično utvrđenje ove tačke optužnice Tužilaštvo uglavnom zasniva na iskazu jednog svjedoka i to Milenka Višnjevca, koje je na glavnom pretresu naveo da mu je poznato lice Dragan Ilić, „*vcjno lice, sa Ciglana je doveden*“. Dalje, svjedok navodi, kako misli da mu je desna ruka bila crna (slomljena) i da je isti bio sve vrijeme sa njima. U vezi sa konkretnoi događajem u odnosu na lice Dragan Ilić, svjedok Višnjevac navodi da je bila neka frka oko istog, „*u pitarju je bilo nekih 700 maraka (bitka između Senada Džananovića i Edina Gadže) ...*“, te dodao da je isti odveden i nikada se nije vratio. Svjedok Višnjevac je također naveo i da je prilikom čišćenja, odnosno izvođenja na radove, našao njegovu jaknu kod Papir Servisa, na obali Miljacke, ali da nije siguran šta se sa njim desilo. Čuo je svjedok naknadno da je ubijen, mada izjavljuje na glavnom pretresu,

²⁴² T-140-Spisak pripadnika TO „Stela“

²⁴³ T-100-Izvod iz matične knjige umrlih za Radošević Voislav, broj: 08/12-13-128324/16 od 20.12.2016. godine, opština Centar Sarajevo, matični ured Centar Sarajevo

²⁴⁴ T-100A Potvrda o smrti na ime Radošević Voislav od 10.07.1992. godine

„nisam siguran koliko je to tačno“, te objašnjava izgovoreno, „... dok sam bio u podrumu, svakui noć je neko dolazio, bili smo u mraku i nisam mogao prepoznati te jude ...“. Na kraju, tokom unakrsnog ispitivanja, upitan od branioca prvooptuženog da pojašni svađu između Senada i Edina u vezi 700 maraka, svjedok odgovara: „nisam upoznat sa tim (sukob oko 700 maraka) ... nisam vidio da je Kimun uzeo novac.“

1090. Vijeće je također cijenilo i iskaz svjedoka Koste Kosovića, obzirom da je pored Višnjevca, jedini na pominjao okolnosti u vezi odjeće Dragana Ilića. Naime, svjedok Kosović je u vezi sa tim na glavnom pretresu naveo da je Dragan Ilić bio oficir JNA, „... major po činu, bio je tu ...“, te dodao da je Kimun toliko tukao to lice, da bi ga negdje odveo, jer je u podrumu ostala njegova jakna i naočale, „... jakna je bila kao za jesen i rano proljeće, ostala je tamo gdje je on sjedio, i tu su ostale naočale ...“. Na kraju, svjedok je izjavio da je bilo priča da je živ, ali i da nije, ili kako to reče Kosta, „nisam sigurni da jeste ni da nije.“

1091. Dragan Ilić, je bio oficir JNA, major po činu, bio je s njima. Jednu večer dolazila je vojska sa položaj oko 22 sata i ulazila u podrum gdje su oni i jako ih premlacivala do iznemoglosti su ih tukli, puskama, automatima, nogama, cizmama, sakama, olovnim cijevima, i tada je, poslije jedno 2-3 večeri Kimun je toliko tukao tog Ilića prebijao ga je, negdje ga je odveo, ostala mu je jakna i naočale, i više tačne podatke svjedok o njemu nema. Jakna je bila kao za jesen i rano proljeće, ostala je tamo gdje je on sjedio, i tu su ostale naočale. Bilo je priča da je živ, da nije, ali svjedok nije siguran ni da jeste ni da nije.

1092. Također, i drugi zatočenici, pominjali su lice Dragana Ilića, ali niko nije ništa konkretno rekao u vezi njega, osim da je bio *većno* lice, oficir JNA.

1093. Analizirajući iskaze, prije svega, svjedoka Milenka Višnjevca i Koste Kosovića, koji predstavljaju ključne svjedoke optužbe u odnosu na radnje opisane pod ovom tačkom, te dovodeći ih u međusobnu vezu i u vezu sa ostalim provedenim dokazima, Vijeće iste, u ovom dijelu, nalazi nesigurnim i konfuznim, u bitnim dijelovima protivrječnim samim sebi i jedan drugome, sa nizom praznina i proizvoljnih zaključaka, te stoga nepouzdanim i neuvjerljivim, iz kojih razloga se, na osnovu istih, nije moglo, sa sigurnošću, zasnovati utvrđenje u pogledu krivične odgovornosti optuženih, zbog čega je vijeće i donijelo odluku kao u izreci presude.

1094. Sve kada bi vijeće i prihvatilo da su navedene razlike u iskazima svjedoka rezultat protoka vremena, različite mogućnosti percepcije i trumatičnosti događaja o kojem svjedoče, izjave svjedoka u pogledu jakne, naočala, kao i novca, te međusobne razlike u odnosu na ove činjenice i razlike u odnosu na druge provedene dokaze, po svom smislu i snazi, bez sumnje dovode ubjedljivost iskaza svjedoka Kosovića i Višnjevca u pitanje, odnosno opravdano navode vijeće da posumnja u istinitost i vjerodostojnost ovih iskaza u dijelu koji se odnosi na radnje opisane pod tačkom (II) 4. oslobađajućeg dijela izreke presude.

1095. Napomene radi, a iako vijeće nalazi da iskazi svjedoka ne pružaju dovoljan osnov za utvrđenje krivične odgovornosti optuženih za radnje opisane pod tačkom (II) 4. oslobađajućeg dijela izreke presude, ipak je smatralo za potrebnim osvrnuti se na činjenični opis optužnice i radnje koje se optuženima stavljaju na teret, tačnije nedostatak istih.

1096. Prije svega, ukoliko bi vijeće i prihvatilo iskaze navedenih svjedoka kao pouzdane i vjerodostojne, onako kako su dati na glavnom pretresu, onda je problem u tome što svjedoci, svojim iskazima, ne potvrđuju činjenične navode iz optužnice, ne opisuju događaj, ni radnje optuženih, na način kako to čini Tužilaštvo, odnosno činjenični opis nema potporu ni u jednom izvedenom dokazu, pa ni u iskazima ključnih svjedoka.

1097. Sem toga, niti navedeni svjedoci, a niti bilo koji drugi saslušani svjedoci, ne opisuju činjenične navode ove tačke na način kako to radi Tužilaštvo, pa se Vijeće opravdano pita, na osnovu kojih dokaza je optužba utvrdila događaj opisan pod tačkom (II) 4. potvrđene optužnice.

1098. U tom pravcu, Vijeće nalazi za potrebnim na ovom mjestu istaći da, Vijeće shvata situaciju u kojoj su se nalazili svjedoci Kosović i Višnjevac, njihov strah i očaj, kao i protek vremena od samog događaja, kada sjećanje blijedi i kada se miješaju slike iz prošlosti, što neminovno dovodi do stanovite razlike o onome o čemu svjedoče (*nastale kao posljedica nehotičnih grešaka u sjećanju ili percepciji*), međutim, sve i da zanemari navedeno, kao i već pomenute nedostatke i propuste Tužilaštva, pred Vijeće se postavlja mnogo ozbiljni problem, kao i pitanje, koje se nameće samo po sebi, jeste, da li je lice Dragan Ilić, najblaže rečeno, uopšte bilo među zatočenim licima, obzirom da na osnovu materijalne dokumentacije koja je uložena u spis, Vijeće nije van svake razumne sumnje moglo utvrditi da je navedeno lice zatočeno, niti da je prošlo kroz zatočeničke objekte u B-fazi, posebno ako se ima u vidu, da isto nije evidentirano u bilo kojim evidencijama, za razliku od svih ostalih navedenih civila, pa čak i onih, čiji posmrtni ostaci nisu ni do danas pronađeni.

1099. S tim u vezi, u spisku²⁴⁵ Centralne komisije za razmjenu ratnih zarobljenika, lica lišenih slobode, tijela poginulih u ratnim dejstvima na teritoriji R BiH od 21.07.1992. godine, a radi se o spisku lica srpske nacionalnosti koja su zarobljena u ratnim dejstvima, lišena slobode, kao i lica za kojima se traga, a koja su prijavljena do 20.07.1992. godine do 12 sati, se ne nalazi ime i prezime osobe Dragan Ilić. Nadalje, iz Službene zabilješke Uprave bezbjednosti br. 03/30-232 od 10.08.1993. godine²⁴⁶, a koja je sačinjena na okolnosti prikupljanja podataka iz izuzetih disketa štaba „Stela“ dostavljen je i spisak ljudi koji su prema navodima ove službene zabilješke bili zatvoreni Tu se također, navode i druge evidencije, ali ni u jednoj od navedenih se ne nalazi ime osobe Dragan Ilić.

1100. Također, iz Dopisa²⁴⁷ Instituta za nestale osobe BiH od 10.10.2016. godine, na drugoj strani pod tačkom 10., nalazi se ime Ilić (Milenko) Dragana u kojoj je navedeno da ne postoji prijava nestalog u centralnoj evidenciji nestalih osoba u BiH. Navedeno proizilazi i iz Dopisa²⁴⁸ Ministarstva pravde RS, Centra za istraživanje rata, ratnih zločina i traženja nestalih lica od 16.09.2016. godine, u kojem je na drugoj strani pod odjeljkom „C“, redni

²⁴⁵ T-38-R BiH Ministarstvo pravde depeša od 21.07.1992.godine, Spiskovi lica srpske nacionalnosti koja potražuje centralna komisija za razmjenu ratnih zarobljenika, lica lišenih slobode, tijela poginulih u ratnim dejstvima na teritoriji R BiH, Srpska R BiH Ministarstvo pravde depeša od 21.07.1992. godine ERN 02244445 – 02244448, 02244473 – 02244474, 02244476 – 02244478, 02244491, 02244497 – 02244499, 02244501 – 02244502 i 02244505

²⁴⁶ T-53-Uprava bezbjednosti St.pov. br. 03/30-232 od 10.08.1993.godine. Službena zabilješka o podacima koji su vođeni u bazi Stela, prilog spisak građana srpske nacionalnosti sa Alipašinog polja

²⁴⁷ T 177-Informacija i dokumentacija Institut za nestale osobe broj: 03/1-40-2-1793/16 od 10.10.2016. godine

²⁴⁸ T 180-Republika Srpska Ministarstvo pravde, Republički centar za istraživanje rata, ratnih zločina i traženje nestalih lica broj: 08/4.4/566-75-1/16 od 16.09.2016. godine, dostavljanje podataka

broj 3., Ilić (Milanka) Dragan se nalazi na listi osoba koje se ne vode u bazi podataka nestalih lica Republičkog centra za istraživanje rata, ratnih zločina i traženja nestalih lica.

1101. Dakle, iz svih navedenih dokaza, jasno proizilazi da lice, za koje optužba tvrdi da je Dragan Ilić, nije identifikovana kao nestala osoba, niti kao osoba koja je umrla/poginula u ratu u BiH. Sem toga, a obzirom na navode svjedoka da se radilo o *oficiru* JNA, Vijeće se opravdano pita, kako je moguće da se nije mogao utvrditi identitet ove osobe, ili se nije utvrđivao, Vijeću će ostalo nejasno, posebno ako se ima u vidu da se radi o vojnom licu, majoru JNA, a opštepoznata činjenica je da je JNA uredno vodila podatke o svojim oficirima, bez obzira na vojne formacije kojima su pripadali, pa tako i onim za JNA „*nepr.jate.jiskim*“, odnosno Armiji R BiH, a kada se navedeno dovede u vezu sa činjenicom da su u inkriminisanom periodu vršile razmjene kako živih, tako i mrtvih zatvorenika sa obje strane, kao i činjenicom da ime osobe Dragan Ilić nije navedeno na spiskovima niti jedne niti druge strane, Vijeće na osnovu navedenog, nije moglo van svake razumne sumnje utvrditi da je lice Dragan Ilić postojalo, tačnije, bilo zatočeno u podrumskim prostorijama stambenih zgrada na broju 21 i 27. Trga ZAVNOBIH-a u B-fazi, Alipašino polje.

1102. Na koncu, i Tužilaštvo prilikom izlaganja završnih riječi, navodi da nije uspjelo pronaći osobu pod tim imenom i prezimenom niti u Bosni i Hercegovini, niti u R Srbiji, a što samo dodatno potvrđuje uvjerenje Vijeća da se radi o osbi za koju nije dokazano da je postojala, ili blaže rečeno, nije bila zatočena u B-fazi u inkriminisanom periodu.

1103. Vijeće se neće na ovom mjestu baviti komandnom funkcijom optuženog Džananovića, obzirom na činjenični opis naveden pod tačkom (II) 4., budući da je već dalo iscrpno obrazloženje u vezi sa nepostojanjem komandnog statusa optuženih i Džananovića i Gadže.

1104. Stoga, a imajući u vidu sve prethodno navedeno, a u nedostatku dokaza, Vijeće je optužene oslobodilo odgovornosti da su počinili radnje opisane u ovoj tački potvrđene optužnice.

Tačka (III) 11. oslobađajućeg dijela izreke presude

1105. Tačkom (II) 4. izreke presude, Vijeće je optuženog Edina Gadžu oslobodilo od optužbe da je u noćnim časovima, 05/06.juna 1992. godine ili približno tog dana, zajedno sa njemu poznatim NN pripadnikom štaba TO „Stela“, oba naoružana puškama, nakon što su iz zatočeničke prostorije u podrumu zgrade ul. Trg ZAVNOBIH br. 27 izveli zatočenog Slavišu Kravljaču, vezanog liscama, istog uveli u kombi i odvezli se u blizini mosta na Drveniji, gdje su ga izveli iz kombija i doveli ga do stabla uz koje je stajao glavom okrenut prema stablu, dok su se iza njegovih leđa Edin Gadžo i NN vojnik raspravljali ko će ubiti Slavišu Kravljaču, Edin Gadžo je rekao: „*Ja ću, je..m mu majku srpsku,*“ nakon čega je repetirao pušku, u namjeri da liši života Slavišu Kravljaču, koji je počeo bježati kroz prolaz između zgrada do ograde i skočivši na ogradu, ranjen u predjelu leđa rafalnom paljbom od Edina Gadže, nakon čega je, krećući se otežano, uskoro izgubio svijest.

1106. Tužilaštvo krivičnu odogovrnost optuženog Edina Gadže, za radnje opisane tačkom (III) 11. potvrđene optužnice, temelji na iskazu svjedoka Slaviše Kravljače i Ilije Mijatovića. Tako je svjedok Slaviša Kravljača izjavio da je neposredno prije rata živio u Neđarićima sa majkom, da je bio učenik trećeg razreda Srednjoškolskog prehrambenog centra na

Drveniji u koju je išao sve do marta 1992. godine kada su počele barikade po Sarajevu. Sjeća se svjedok da ga je 01. ili 02. maja 1992. godine, njegov komšija Ilija Mijatović, s kojim je trenirao atletiku, zamolio da ide sa njim u Vojničko polje u prodavnicu da unoči neke bonove i kupi namirnice. Svjedok je čekao komšiju Iliju na liniji razgraničenja, međutim, nakon izvjesnog vremena vidio je da ga iz prodavnice izvode uniformisana lica sa puškama i odvođe u nepoznatom pravcu, „*Nesvjesno sam krenuo prema gore, ali sam čuo da i mene traže.*“. Kako navodi svjedok, u strahu je pobjegao u jednu stambenu zgradu u Vojničkom polju, gdje su bile organizovane mještovite straže po ulazima. Pri ulazu zgrade gdje je živio njegov prijatelj Goran, pozvao je čovjeka po imenu Vaha da ga pusti u njegov stan, koji je bio u prizemlju, kako bi mogao pobjeći kroz prozor, i pretrčati livadu do Neđarića. Tu se zadržao dok nisu počeli kucati na vrata, „*tražili su me ... bilo ih je sedam do osam u grupi, neke sam poznavao, Pipica, Roki, Ćelo, Jasko*“.

1107. Svjedok dalje navodi da su ga s tog mjesta prvo odveli u videoteku „Alfa“, da bi ga zatim ubacili u vozilo „pikap“, počeli su ga udarati vozeći se sve do Alipašino polja, u neke prostorije za ispitivanje, kod kafea „Borsalino“. Tu zatiče Krušku, Nenada Subotića, Pipicu, Nihada Geku, Kimuna, kako reče Slaviša, „*to su bili lokalni mangupi, kriminalci*“. Uvode ga u prostorije iza kafea Borsalino, gdje počinje udaranje, tukao ga je Kruško, Pipica, Nenad Subotić, Geko Nihad, te dodaje pošto su znali da je iz Neđarića, pitali su ga da li zna Olivera Eleza, što je svjedok potvrdio, i kako navodi, i tad počinje udaranje, „*pesnicama, nogama, puškama, Škoro kundakom od pišto.ja*“. Dalje navodi da su tu privodili još neke ljude, među kojim je prepoznao i svog komšiju Iliju Mijatovića.

1108. Nastavio je svjedok, izjavivši da ga u noćnim satima vode u razmjenu. Odveo ga je Kimun i još jedno nepoznato lice, vozili su ga kroz grad, stajali na par mjesta, sa nekim razgovarali, da bi se zaustavili kod mosta na Drveniji sa lijeve strane Akedemije likovnih umjetnosti, skinuli mu lisice, prislonili uz drvo, ali svjedoku u tom momentu nije bilo jasno šta žele od njega. Međutim, čuo je razgovor između njih, dogovarali su se, da bi čuo Kimuna sa zečijom usnom, koji je kaže da će on, „*čujem repetirar.je puške i shvatam da hoće da me stre.jaju*“.

1109. Na upit odakle mu je poznato lice Kimun, svjedok odgovara, da ga poznaje iz viđenja, viđao ga je na svjevernoj tribini stadiona Koševo, navijao je za Sarajevo, specifičnog izgleda, imao zečiju usnu, krupnije građe. Prepoznaje ga u sudnici, „*... sjedi u bjelcj majici, drugi red, samo je pos.jedio*“.

1110. Dalje, svjedok navodi, „*Kimun je repetirao i opsovao mi srpsku mater*“, nakon čega je shvatio da će biti streljan, te pokušava pobjeći između zgrada, preskočio je veliku ogradu, ali na istoj je osjetio pucanj i nelagodu kroz tijelo, napravio je još par desetina koraka, gdje vidi Yugu, te se podvlači ispod kako bi se sakrio. Tada je izgubio svijest, kako navodi, ne zna koliko je vremena prošlo kada opet čuje glasove, „*jedan govori da me pitaju kako se zovem, ako je srbin da me ub.ju*“. Svjeok u tim trenucima shvata da je najbolje da laže, te im govori da se zove Elvir Glavonjić, po prijatelju sa kojim je išao u srednju, te im je još rekao i to da je iz doma Ljubice Ivezić, nakon čega su ga ti ljudi odnijeli u Vatrogasnu službu u Doborovoljačku ulicu, gdje ga dva lica prepoznaju po nadimku Ćana, te ga prebacuju u bolnicu Koševo. Po prijemu u bolnicu, smješten je u zatvoreno odjeljenje, gdje je bila vojska Kukanjca

1111. On je tad shvatio da je najbolje da slaže i da kaže da se zove Elvir Glavonjić, po prijatelju koji je išao sa njim u srednju školu i da kaže neko muslimansko ime i da je iz

doma Ljubice Ivezić, na što su oni odreagovali i odnijeli ga u Vatrogasnu službu u Dobrovoljačku ulicu, gdje su ga prepoznali dvojica, koja su ga znala po nadimku Čana iz viđenja i oni su rekli da će ga prebaciti u bolnicu Koševo. Po prijemu doktor Šošić i Vranić uradili su mu drenažu. Nije poznao te ljude. Smjestili su ga u sobu sa borcima Armije BiH. Nakon dva dana došli su neki momci sa Stupske pijace, koji znali da je Srbin, da posjete svoje rođake. Prebacili su ga onda na zatvoreno odjeljenje gdje je bila smještena vojska Kukanjca. Svjedok navodi da je je imao ustrelnu ranu na leđima što se može i danas vidjeti, i to na lijevoj plečki, odakle su izvađene dvije čahurice, a ukupno je imao 8 rana od gelera na leđima. Dalje je naveo da je razmjenjen, odnosno da je izašao iz grada sa vojskom druge vojne oblasti.

1112. Na poseban upit vijeća da pojasni do kada ostaje na Alipašinu polju, obzirom da je naveo treći, te je Vijeću bilo nejasno da li se radi o datumu ili trećem danu ili trećoj noći, svjedok je odgovorio, „*to znači treću noć.*“.

1113. Svjedok Ilija Mijatović je na glavnom pretresu potvrdio navode svjedoka Kravljače u vezi odlaska na Vojničko u prodavnicu, odakle su ga naoružani vojnici odveli u B-fazu u prostorije kafea „Borsalino“, gdje je također vidio i komšiju, svjedoka Slavišu Kravljaču. Svjedok je opisivao doživljeno maltretiranje u B-fazi, ali kako isto nije obuhvaćeno optužnicom, Vijeće je naložilo tužiocu da ga ispituje samo na okolnosti konkretnih radnji koje se stavljaju optuženom Gadži na teret. Stoga, svjedok je na kraju svog iskaza naveo da je 93/94 sreo Kravljaču na Ilidži, te da je tada saznao da on bio 3-4 dana u navedenim prostorijama i da je nakon toga odveden negdje u grad kod pozorišta. Dodao je Mijatovića da mu je Kravljača rekao da su ga izveli iz vozila, da je bilo neko drvo, da su pucali u njega, te da je on tako ranjen u leđa ipak nekako uspio doći do bolnice Koševo, gdje se predstavio kao musliman, ali da ga je neko prepoznao, nakon čega je prebačen sa vojskom koja je bila zarobljena i tako je i razmjenjen.

1114. Kada je u pitanju utvrđenje krivične odgovornosti optuženog Edina Gadže, za izvršenje krivičnog djela, na način kako je to opisano u činjeničnom supstratu optužnice pod tačkom (III) 11., Vijeće je sa posebnom pažnjom razmotrilo iskaze svjedoka Slaviše Kravljače i Ilije Mijatovića, obzirom da su ovi svjedoci svjedočili o direktnim saznanjima koje imaju o predmetnom događaju i predstavljaju ključne svjedoke optužbe, pa njihovi iskazi moraju biti takvi da ne ostavljaju mjesta sumnji u njihovu tačnost i istinitost, te u kredibilitet i integritet svjedoka.

1115. Međutim, iskazi navedenih svjedoka, na kojima se zasniva navedeni činjenični opis radnji stavljenih na teret optuženom Gadži, sadrže niz nedosljednosti, kontradiktornosti i proizvoljnih zaključaka, najvećim dijelom su nekompatibilni, pri čemu ih ne potvrđuju ni drugi izvedeni dokazi te, kao takvi, nisu bili podobni da bi se, na osnovu istih, sa sigurnošću, utvrdile odlučne činjenice u pogledu krivične odgovornosti optuženog i optuženi oglasio krivim za izvršenje krivičnog djela iz člana 142. KZ SFRJ pod tačkom (III) 6. potvrđene optužnice.

1116. Bez obzira na iskaze svjedoka, ukoliko bi ih vijeće i prihvatilo kao pouzdane i vjerodostojne, onako kako su dati na glavnom pretresu, onda je problem u tome što svjedoci, svojim iskazima, ne potvrđuju činjenične navode iz optužnice, ne opisuju događaj, ni radnje optuženog, na način kako to čini Tužilaštvo, odnosno činjenični opis nema potporu ni u jednom izvedenom dokazu, pa ni u iskazima ključnih svjedoka.

1117. S tim u vezi, a kada je u pitanju iskaz svjedoka Slaviše Kravljače u pogledu vremen izvršenja krivičnog djela, svjedok tvrdi da je lišen slobode prvog ili drugog maja, odveden u B-fazu, da bi treću noć bio odveden na Drveniju na streljanje. Dakle, prema iskazu ovog svjedoka, krivično pravni događaj se desio 04 ili 05.05 1992. godine, pa se Vijeće opravdano pita na osnovu kojih dokaza je Tužilaštvo zaključilo da se navedeni događaj odigrao 05. juna 1992. godine, posebno ako se ima u vidu da je i svjedok Ilija Mijatović, potvrdio navode Kravljače u vezi datuma hapšenja, kao i odvođenja na Drveniju.

1118. Sem toga, vrijeme izvršenja koje je optužba navela u činjeničnom opisu ove tačke optužnice, u suprotnosti je i materijalnim dokumentacijom, odnosno Spiskom ranjenih²⁴⁹, u kojem je navedeno da je Kravljača ranjen 03.05.1992. godine, a koji dokaz je Tužilaštvo uvelo u sudski spis, i na koji se u završnim riječima poziva dokazivajući činjenicu ranjavanja svjedoka Slaviše Kravljače.

1119. U odnosu na konkretne radnje svjedok navodi da je odvezen na Drveniju kod Akademije likovnih umjetnosti (*Čobanija!!!*), pa se Vijeće opet opravdano pita iz kojeg razloga u činjeničnom opisu ove tačke, Tužilaštvo kao mjesto izvršenja navodi "*blizini mosta na Drveniji*", posebno ako se ima u vidu da svjedok na glavnom pretresu ne pominje most na Drveniji, već ALU, i bježanje između zgrada, koje se zaista i nalaze kod Akademije, a koja je od mosta na Drveniji udaljena 300-400 metara, tačnije radi se o dva različita naselja, Čobaniji i Drveniji.

1120. Nadalje, svjedok Kravljača navodi da čuje repetiranje, Kimunovu psovku, ali ne vidi Kimuna da je baš on pucao, već svjedok to *zaključuje*, jer između ostalog, Slaviša reče, „*pričalo se po gradu ko ga je pokušao ubiti*“.

1121. Za vijeće, ova činjenica, već sama po sebi, dovoljno govori o kredibilitetu i vjerodostojnosti svjedoka Slaviše Kravljače, koji je spreman ustvrditi da Kimun puca u njega i tu tvrdnju, bez dvoumljenja, ponavlja i na glavnom pretresu, tokom unakrsnog ispitivanja, kada zaključuje da je Kimun osoba koja repetira i puca u njegova leđa, iako on to ne vidi. Vijeće je steklo utisak da je svjedok Kravljača, osobe koje su, na bilo koji način, povezane sa predmetnim događajem, a koje je prepoznao ili kasnije saznao njihov identitet, svojim svjedočenjem doveo u veza sa opisanim događajem pod tačkom (III) 6. potvrđene optužnice.

1122. Sem toga, svjedok Kravljača, na glavnom pretresu navodi da se licima koja su ga pronašla ispod Yuge predstavio kao Elvir Glavonjić, ili kako to kaže svjedok, *kao musliman* je primljen u bolnicu Koševo, te je smješten u sobu sa pripadnicima Armije sa Stupa i Neđarića, što kod Vijeća samo produbljuje sumnju u pogledu istinitosti njegovog svjedočenja, obzirom da nigdje nije evidentirano lice pod imenom Elvir Glavonjić, niti je evidentirano lice pod imenom Slaviša Kravljača. Ovo posebno iz razloga jer prema navodima svjedoka, isti je izašao iz Sarajeva sa vojskom II armijske oblasti, ali ime svjedoka se ne nalazi među razmjenjenim. Osim toga, osoba pod imenom Slaviša Kravljača nije evidentirana kao pacijent niti u jednoj bolnici, dakle niti na Koševu, a niti na Koranima, gdje je kako to sam kaže Kravljača, liječen 10 dana. Posebno interesantna činjenica za Vijeće je ta što Kravljača navodi da je u vezi ranjavanja imao relevantnu medicinsku dokumentaciju, ali da je nikome nije predao, pa čak ni postupajućem tužiocu.

²⁴⁹ T-33 Spisak ranjenih ERN 00433654, 00433678, 00433708

1123. Također, za vijeće je, pri ocjeni vjerodostojnosti iskaza ovog svjedoka, od velike važnosti bio način na koji je isti svjedočio, iskazujući znatnu nesigurnost i vidno dvoumljenje prilikom davanja odgovora, što je bilo, naročito, primjetno prilikom svjedočenja na okolnosti ranjavanja (*govori o osam rana, po cijelim leđima je imao GELERE*), koji je svoje odgovore davao uz svesrdnu pomoć i insisitranje od strane tužioca, nakon čega se Kravljača ispravio, te naveo da je imao *košu.jice od metaka*, a čak i Vijeću je poznato da geleri nastaju usljed eksplozije bombe, granate, ali nikako usljed djelovanja rafalne paljbe iz automatskog oružja.

1124. Na kraju, navode svjedoka, ne potvrđuje ni materijalna dokumentacija, odnosno osoba pod imenom Slaviša Kravljača nije nigdje evidentirana, iz kojeg razloga ovo Vijeće opravdano izražava sumnju da je navedeni svjedok žrtva događaja za kojeg optužba terete Edina Gadžu, pri tom, Vijeće napominje da ne dovoji u pitanje da je svjedok zaista i imao povrede, ali je ostalo nejasno, kada, gdje, kao i da li se radi o ranjavanju usljed djelovanja automatskog oružja, ili usljed eksplozije bombe ili granate.

1125. U vezi sa navedenim, iz Službene zabilješke²⁵⁰ Uprave bezbjednosti od 10.08.1993. godine, koja je sačinjena na okolnosti prikupljanja podataka iz izuzetih disketa štaba „Stela“ dostavljen je i spisak ljudi koji su prema navodima ove službene zabilješke bili zatvoreni Tu se također, navode i druge evidencije, ali ni u jednoj od navedenih se ne nalazi ime osobe Slaviše Kravljače, već izvjesni Kravljača Tomo. Sem toga, navedeno proizilazi i iz spiska²⁵¹ Centralne komisije za razmjenu ratnih zarobljenika, lica lišenih slobode, tijela poginulih u ratnim dejstvima na teritoriji R BiH od 21.07.1992. godine, a radi se o spisku lica srpske nacionalnosti koja su zarobljena u ratnim dejstvima, lišena slobode, kao i lica za kojima se traga, a koja su prijavljena do 20.07.1992. godine do 12 sati, se ne nalazi ime i prezime osobe Slaviša Kravljača, već izvjesni Tomo Kravljača-

1126. Dakle, analizirajući iskaz svjedoka Slaviše Kravljače, Vijeće zaključuje da kvantitet i kvalitet odstupanja, nesaglasnosti i protivrječnosti u interpretaciji kritičnog događaja svjedoka, izrečenih na glavnom pretresu, je takav da, ne samo da ne daje jasnu sliku, ni vjeran prikaz događaja, kako se to tvrdi u završnoj riječi Tužilaštva, već predstavlja očigledan primjer nekredibilnog i nedosljednog svjedočenja što, opravdano, navodi vijeće da sumnja u istinitost i vjerodostojnost njegovog iskaza, u cjelosti.

1127. Kada je u pitanju svjedok Ilija Mijatović, a koji ima posredna saznanja o, kako kaže *stre.jar.ju* Kravljače, koji opisuje kritični događaj uz iskazivanje sigurnosti da je osoba koja je izvršioc strijeljanja Kimun, a što mu je poznato na osnovu razgovora sa svjedokom Kravljačom na Ilidži tokom 93/94. godine. Navedeno, samo po sebi, izaziva sumnju u pouzdanost iskaza, ne samo svjedoka Kravljače, nego i svjedoka Mijatovića, a sumnja, u vjerodostojnost i dokaznu snagu iskaza oba svjedoka se produbljuje i pojačava nakon što se, u cjelini, sagledaju svi navodi svjedoka Mijatovića, izneseni na glavnom pretresu, koji u potpunosti odstupaju od navoda koje je, u svom svjedočenju, iznio Kravljača.

²⁵⁰ T-53 Uprava bezbjednosti St.pov. br. 03/30-232 od 10.08.1993.godine. Službena zabilješka o podacima koji su vođeni u bazi Stela, prilog spisak građana srpske nacionalnosti sa Alipašinosog polja

²⁵¹ T-38-R BiH Ministarstvo pravde depeša od 21.07.1992.godine, Spiskovi lica srpske nacionalnosti koja potražuje centralna komisija za razmjenu ratnih zarobljenika, lica lišenih slobode, tijela poginulih u ratnim dejstvima na teritoriji R BiH, Srpska R BiH Ministarstvo pravde depeša od 21.07.1992. godine ERN 02244445 – 02244448, 02244473 – 02244474, 02244476 – 02244478, 02244491, 02244497 – 02244499, 02244501 – 02244502 i 02244505

1128. Sumnju vijeća da svjedok Mijatović iznosi naučenu verziju događaja, produbio je sam svjedok kada, a da o tome nije pitan, niti je pomenuo da mu je Kravljača govorio išta u vezi Kimuna, već na početku iskaza, na glavnom pretresu u vezi lica koja je zateklo prilikom dovođenja u "Borsalino" izjavljuje „*Kimun mi je jedini ostao u sjecanju, jer me je on najviše tukao*“, iako jesu i Goran i Pipica. Na pitanje da objasni kako nije spomenuo Kimuna (spominje Pipicu i Gorana i još jednu osobu) navodi da je Kimun bio prepoznatljiv, bio je krupniji od njega, imao je specifičnu usnu, a između njihovog razgovora, jer ih nije poznao od ranije, je saznao da se radi o Goranu, Pipici i Kimunu.

1129. Razlika u iskazima svjedoka očituje se i u mjestu izvršenja navodnog *streljanja*, i za razliku od svjedoka Kravljače, koji navodi most Drvenija i Akademiju, svjedok Mijatović, pucnjavu stavlja na lokalitet Pozorišta, te tvrdi da mu je Kravljača rekao da se streljanje desilo na tom lokalitetu, a što je u konačnici, različito od činjeničnog opisa koje je Tužilaštvo stavilo na teret optuženom Gadži. Sem toga, Mijatović tvrdi da mu je Kravljača pričao da je ranjen od *puške/bombe*, odnosno da se ne može sjetiti od čega je ranjen, što dovodi u sumnju navode Kravljače o repetiranju, jer bomba se ne repetira, puška je ta koja se repetira.

1130. Vijeće, u odnosu na iskaz svjedoka Mijatovića, zaključuje da isti obiluje konfuznim, neuvjerljivim i neprihvatljivim tvrdnjama, kojima nedostaje logička struktura, obzirom da govori ono što je čuo od Kravljače, te dodaje niz detalja smišljenih da ubijede vijeće da je optuženi Edin Gadžo Kimun, bez sumnje, izvršio radnje stavljene mu na teret. Međutim, ovakvo svjedočenje uspijeva, samo toliko, da učvrsti vijeće u vjerovanju da svjedok Mijatović ne govori istinu.

1131. S obzirom na navedeno, vijeće zaključuje, da u pogledu predmetne inkriminacije, izvedeni dokazi od strane optužbe, po svom kvalitetu, nemaju potrebnu snagu uvjerljivosti da je optuženi Edin Gadžo počinio radnje koje mu se tačkom (III) 11. potvrđene optužnice stavljaju na teret, odnosno svjedočenja svjedoka Kravljače i Mijatovića, zbog svoje nelogičnosti i nesaglasnosti, ne mogu predstavljati pouzdanu činjeničnu osnovu, na osnovu koje bi se mogla utvrditi krivica optuženog.

1132. Imajući u vidu navedeno, a u nedostatku dokaza, Vijeće je optuženg Edina Gadžu oslobodilo odgovornosti da je počinio radnje opisane pod tačkom (III) 11. potvrđene optužnice.

XIV. ODLUKA O TROŠKOVIMA POSTUPKA

1133. Na osnovu člana 189. stav 1. ZKP BiH, optuženi Senad Džananović i Edin Gadžo se u cijelosti oslobađaju naknade troškova krivičnog postupka, te isti padaju na teret budžetskih sredstava.

XV. ODLUKA O IMOVINSKO PRAVNIM ZAHTJEVIMA

1134. Primjenom odredbi člana 198. stav 3. ZKP BiH, Vijeće oštećene, radi ostvarivanja imovinskopravnog zahtjeva, upućuje na parnicu, s obzirom da podaci prikupljeni u toku

ovog postupka nisu pružili pouzdan osnov za potpuno ili djelimično dosuđenje, pa bi utvrđivanje visine imovinsko pravnog zahtjeva predstavljalo nepotrebno odugovlačenje predmetnog postupka.

XVI. ODBIJAJUĆA PRESUDA

1135. U odnosu na optuženog Senada Džananovića ovo Vijeće je u smislu člana 283. tačka d) ZKP BiH donijelo presudu kojom se optužba odbija pod tačkom 2. za radnje pod tačkama j1) i r) precizirane optužnice Tužilaštva BiH, broj T20 0 KTRZ 0010560 15 od 09.10.2020. godine kojim se teretio da je kao učesnik udruženog zločinačkog poduhvata preduzetog koji je za cilj imao nezakonito zatvaranje civila srpske nacionalnosti koji su nezakonito lišeni slobode na područja grada Sarajeva preduzimao pojedinačne radnje koje su predstavljale značajan doprinos uspostavljanju, održavanju i funkcionisanju sistema zlostavljanja civila srpske nacionalnosti, i to iz razloga što je optuženi Senad Džananović za isto djelo već osuđen

1136. U članu 4. Zakon o krivičnom postupku se navodi *“niko ne može biti ponovo suđen za djelo za koje je već bio suđen i za koje je donesena pravosnažna sudska odluka”*.

1137. Navedenom presudom optuženi Senad Džananović je osuđen da je zajedno sa optuženim Edinom Gadžom:

„Dana 19.06.1992. godine u naseju A. Poje u Sarajevu, kako bi izdejstvovali prekid napada Srpske agresorske artijerije iz pravca Neđarića u pravcu A. Poja koje je bilo u toku, iz zatvora samoposluge „Konzum“ izveli oko 25 ljudi Srpske nacionalnosti i to: Kosović Kostu, Jarjuš Dragana, Višrjevac Milenka, Čapara Slobodana, Jovančić Petra, Tomić Zoru, „A“, „B“, Čapara Gcjka, Popara Mirka, Stancjević Dragana, Šerbedžija Damijana, i druge pri čemu su ih svezali jedno za drugo konopcem i drugim stvarima i tako svezane odveli u pravcu agresorskih položaja ostavivši ih kao „živi štit“ na kojem rjestu su ostali 5-6 časova, a da su istovremeno u pravcu agresorskih položaja u Neđarićima otvarali vatru iz automatskog naoružanja, da bi ih nakon prestanka granatiranja vratili u zatvor, pri čemu su ih cijelo vrijeme prilikom izvođenja i uvođenja u zatvor tukli i udarali rukama i nogama.“

1138. Naime, kada se uporedi činjenični opis iz pravosnažne ... sa činjeničnim supstratom optužnice Tužilaštva BiH po kojoj se vodio ovaj postupak, evidentno je da su u mnogim elementima ti činjenični opisi istovjetni ili gotovo isti. Istovjetno je svojstvo u kojem je optuženi djelovao, kao pripadnik štaba TO “Stela”, istovjetan je prostor na kojem je optuženi djelovao, jer je i prema pravosnažnoj presudi i prema predmetnoj optužnici djelovao na području B Faze, Alipašino polje. Nadalje, optuženi je u oba slučaja postupao u gotovo istom vremenskom periodu obzirom da se u pravosnažnoj presudi navodi da je djelovao dana 19.06.1992. godine, a u predmetnoj optužnici za radnje pod tačkom 2. j1) se navodi *Tačno neutvrđenog dana krajem juna ili početkom jula mjeseca 1992. godine*, odnosno za radnje pod tačkom 2, r) se navodi *Dana 19.06.1992. godine*, u oba slučaja se radi o 1992. godini. Iz činjeničnih supstrata predmetne optužnice i pravosnažne presude proizlazi da su radnje bile usmjerene prema srpskom civilnom stanovništvu grada Sarajeva.

1139. Iz provedenih dokaza evidentno je da događaji od 19.06.1992. godine predstavljaju bliske događaje koji su se desili u kontinuitetu, odnosno radi se o jednom krivičnom pravnom događaju koji je već bio predmet odlučivanja pred ..., odnosno ...

1140. Dakle, cjelokupan kontekst inkriminacije iz pravosnažne presude smješten je u istom prostoru, istog dana, optuženi je postupao u istom svojstvu kao pripadnik štaba TO „Srela“ i sa istim ciljem kao i u predmetnoj optužnici, a razlika se ogleda u tome što je optuženi Džananović pravosnažno osuđen za krivično djelo Izazivanje opšte opasnosti iz člana 172. stav 3. u vezi sa stavom 1. KZ RBiH, a predmetnom optužnicom Tužilaštvo BiH ga tereti za Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. KZ BiH, međutim tu se radi samo o drugačijoj pravnoj kvalifikaciji na istovjetno činjenično stanje.

1141. Naime, Vijeće je uvidom u materijalne dokaze T-164 (...) i T-165 (...) utvrdilo sljedeće:

1142. Optužnicom Okružnog vojnog tužilaštva u Sarajevu broj KTV-I-562/93 od 03.05.1994. godine optuženom Senadu Džananoviću se stavljalo na teret da je zajedno sa optuženim Edinom Gadžom dana 19.06.1992. godine, iz zatvora samoposluge „Konzum“ izveo oko 25 ljudi srpske nacionalnosti i to: **Kosović Kostu**, Janjuš Dragana, Višnjevac Milenka, Čapara Slobodana, **Jovančić Petra**, Tomić Zoru, „A“, „B“, Čapara Gojka, Popara Mirka, Stanojević Dragana, **Šerbedžija Damijana**, i druge pri čemu su ih svezali jedno za drugo konopcem i drugim stvarima i tako svezane odveli u pravcu agresorskih položaja ostavivši ih kao „živi štit“ na kojem mjestu su ostali 5-6 časova, a da su istovremeno u pravcu agresorskih položaja u Neđarićima otvarali vatru iz automatskog naoružanja, **da bi ih nakon prestanka granatiranja vratili u zatvor, pri čemu su ih cijelo vrijeme prilikom izvođenja i uvođenja u zatvor tukli i udarali rukama i nogama.**“

1143. Analizom naprijed navedenog, očigledno je da su se optuženom na teret stavljale radnje, protupravnog zatvaranja, nečovječnog postupanja i na kraju premlaćivanja i zlostavljanja **srpskog civilnog stanovništva**, te je isto predstavljeno kao jedan događaj. Po osnovu navedenog u konačnici je i donesena pravosnažna presuda prema optuženom Senadu Džananoviću kojom je isti osuđen za radnje protupravnog zatvaranja, nečovječnog postupanja, premlaćivanja i zlostavljanja u podrumskim prostorijama bivše samoposluge „Mali Konzum“ na adresi Trg ZAVNOBIH – a broj 21. dana 19.06.1992. godine između ostalih i svjedoka Koste Kosovića, Jovančić Petra, zaštićenih svjedoka „A“ i „B“, te Damijana Šerbedžije i drugih, kao pripadnika srpskog naroda.

1144. Prema ocjeni ovog Vijeća evidentno je da je u krivičnom postupku pred ..., odnosno ... vođen postupak i izvođeni dokazi i u odnosu na činjenični dio optužnice Okružnog vojnog tužilaštva u Sarajevu, a koji se odnosi na premlaćivanje civila srpske nacionalnosti: *“... da bi ih nakon prestanka granatiranja vratili u zatvor, pri čemu su ih cijelo vrijeme prilikom izvođenja i uvođenja u zatvor tukli i udarali rukama i nogama.”*. Pored toga, evidentno je da je ... preinačena visina zatvorske kazne, pa je tada prvookrivljenom Senadu Džananoviću izrečena kazna zatvora u trajanju od 3 godine i 4 mjeseca.

1145. Istina je da je presuđena stvar samo ono što je sadržano u izreci pravosnažne presude, međutim činjenica je da su radnje nečovječnog postupanja u podrumskim prostorijama bivše samoposluge „Mali Konzum“ dana 19.06.1992. godine, predstavljale jednu cijelinu i jedan događaj. Vijeće smatra da bi se radilo o pravosnažno presuđenoj

stvari, neophodno je kumulativno ispunjenje dva uslova, da se radi o istoj osobi i o istom djelu. U konkretnom slučaju riječ je o jednom događaju koji se desio u toku rata, 19.06.1992. godine na području B faze, Alipašino polje u podrumskim prostorijama bivše samoposluge „Mali Konzum“ na adresi Trg ZAVNOBIH – a broj 21. Analizom činjeničnog supstrata pravosnažne ... i optužnice Tužilaštva BiH po kojoj postupa ovo Vijeće, evidentno je da se radi o istom događaju iz prošlosti, samo drugačijem obliku učešća optuženog Senada Džananovića u njemu i drugačije pravne kvalifikacije.

1146. Shodno navedenom, potvrđenom optužnicom Tužilaštva BiH, pod tačkom **2.j1** optuženi Senad Džananović se tereti da je:

Tačno neutvrđenog dana krajem juna ili početkom jula mjeseca 1992.godine, omogućio i dozvolio da nepoznati vojnici i lica uđu u zatočeničku prostoriju u kojoj je bilo zatočeno preko 30 civila srpske nacionalnosti, prilikom čega su isti, najpr. je ugasili svjetlo u podrumskoj prostoriji, a zatim udarali zatočene civile, između ostalih i Kosović Kostu, Jovančić Petra, Ilić Dragana i dr., šakama, nogama, kundacima pušaka, drvenim palicama i drugim tvrdim predmetima, gazili po njima, te na taj način istima prouzrokovali jake tjelesne bolove od kojih su jaukali i teške prelome dijelova tijela i krvarenja, pa je tako Jovančić Petru slomljeno rebro, Ilić Dragana i Damjanu Šerbedžji slomljene ruke, a potom nije dozvolio medicinskoj službi koja ih je posjetila da im pruži medicinsku pomoć, iako je zatočenicima ista bila nužno potrebna,

odnosno, pod tačkom **2.r** navedene optužnice se tereti da je:

Dana 19.06.1992. godine, prilikom odvođenja iscrpljenih i izumehnih zatočenika iz zatočeničkog objekta prema srpskim položajima u Nedžarićima i vraćanja u zatočenički objekat, udarao zatočenike Kostu Kosovića, svjedoka „A“, svjedoka „B“ i druge zatočenike kundacima pušaka po leđima i ramenima, govoreći svjedoku „A“: „ako sam te noćas ševio, ne znači da te sad neću ubiti“, namjerno im nanoseći snažne tjelesne i duševne bolove;

1147. Naime, optužba navedene inkriminacije temelji na iskazu svjedoka Koste Kosovića, koji je na glavnom pretresu opisao pomenute inkriminacije, pri čemu ih nije dovodio u vezu sa događajem koji je prethodio opisanim inkriminacijama, odnosno da je zajedno sa drugim oštećenim, civilima srpske nacionalnosti, dana 19.06.1992. godine, svezanim konopcem i drugim stvarima odveden u pravcu srpskih položaja na kojem mjestu su ostali 5-6 časova kao „živi štit“.

1148. Međutim, Vijeće je ocjenu dokazne građe, detaljno analiziralo iskaze oštećenih, i to preminulog svjedoka Petra Jovančića i zaštićenog svjedoka „A“, obzirom da niko osim Koste Kosovića nije potvrdio inkriminisane radnje opisane pod tačkom **2.1j i 2.r**.

1149. S tim u vezi, u odnosu na tačku 2.1j, iz Zapisnika o saslušanju svjedoka Petar Jovančić od dana 28.10.1998.godine, Osnovni sud u S. Sarajevo, broj: Kri 8/98²⁵², jasno proizilazi da ovaj svjedok, prelom rebara usljed premlaćivanja i zlostavljanja u podrumskim prostorijama bivše posluge „mali Konzum“, dovodi u vezu sa danom

²⁵² Dokaz Tužilaštva T-216.

19.06.1992. godine kada su izvedeni i vezani žicom odvedeni prema srpskim položajima kao živi štit gdje su bili izloženi artiljerijskoj vatri, nakon čega ih vraćaju u podrumске prostorije, kada je zadobio povrede na gore opisan način.

1150. Kada je u pitanju tačka 2.r., a koji se odnosi na premlaćivanje i zlostavljanje svjedoka Koste Kosovića, i zaštićenih svjedoka „A“ i B“, u podrumskim prostorijama bivše samoposluge „Mali Konzum“, Vijeće je izvršilo detaljnu analizu iskaza zaštićenog svjedoka „A“²⁵³, posebno ako se ima u vidu, da niko, pa čak ni svjedok Kosta Kosović, ne pominje da je tom prilikom optuženi Džananović, svjedoku „A“ rekao: „*ako sam te noćas ševio, ne znači da te sad neću ubiti*“, a što čini sastavni dio činjeničnog opisa tačke 2.r. potvrđene optužnice.

1151. U tom pravcu, Vijeće nalazi za potrebnim na ovom mjestu istaći da, Vijeće shvata situaciju u kojoj se nalazio svjedok Kosović, njegov strah i očaj, kao i protek vremena od samog događaja, kada sjećanje blijedi i kada se miješaju slike iz prošlosti, što neminovno dovodi do stanovite razlike o onome o čemu svjedoči (*nastale kao posljedica nehotičnih grešaka u sjećanju ili percepciji*). Međutim, Vijeće je prilikom ocjene dokazne građe optužbe, u konkretnom slučaju, analizom iskaza svjedoka „A“, našlo da je upravo ovaj svjedok izjavio da joj je optuženi Džananović rekao spornu rečenicu koja čini sastavni dio činjeničnog opisa. Sem toga, kao i u prethodnom slučaju, i ovaj svjedok radnje opisane pod tačkom 2.r. potvrđene optužnice dovodi u vezu sa danom 19.06.1992. godine kada su izvedeni i vezani žicom, te odvedeni prema srpskim položajima kao živi štit gdje su bili izloženi artiljerijskoj vatri, nakon čega ih vraćaju u podrumске prostorije, svjedoka „A“, „B“ i Kostu Kosovića udara kundakom po leđima uz upućivanje prijetnji svjedoku „A“ riječima: „*ako sam te noćas ševio, ne znači da te sad neću ubiti*“.

1152. Imajući u vidu da se optuženi Senad Džananović optužnicom Tužilaštva BiH tereti za krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva u vezi sa zatvaranjem civila srpske nacionalnosti i nečovječnim postupanjem dana 19.06.1992. godine u ulici Trg ZAVNOBIH – a broj 21. (*podrum bivše samoposluge „Mali Konzum“*), ovo Vijeće je donijelo odbijajući presudu pod tačkom 2. za radnje navedene pod tačkama j1) i i), jer smatra da se radi o presuđenoj stvari.

1153. Član 4. Protokola broj 7 uz Konvenciju o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda navodi:

Pravo da se ne bude suđeno ili kažnjeno dvaput po istom predmetu:

1. Nikome se ne može suditi niti se može ponovo kazniti u krivičnom postupku u nadležnosti iste države za djelo zbog koga je već bio pravosnažno oslobođen ili osuđen u skladu sa zakonom i krivičnim postupkom te države.

2. Odredbe prethodnog stava ne spiječavaju obnovu postupka u skladu sa zakonom i krivičnim postupkom date države, ako postoje dokazi o novim ili novootkrivenim činjenicama, ili ako je u ranijem postupku došlo do bitne povrede koja je mogla da utiče na njegov ishod.

²⁵³ Dokaz T-214 - Zapisnik o saslušanju svjedoka „A“ Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, Sarajevo, broj: T20 0 KTRZ 0010560 15 od 17.09.2015.godine

3. Ovaj se član ne može staviti van snage na osnovu člana 15. Konvencije.

1154. Sudska praksa koju je Sud ustanovio primenom člana 4. Protokola broj 7 ukazuje na postojanje nekoliko pristupa pitanju da li su djela u vezi sa kojim je podnosilac predstavke krivično gonjen, ista.²⁵⁴

1155. Primjer prvog pristupa koji se fokusira na "isto ponašanje" podnosioca, bez obzira na pravnu kvalifikaciju tog ponašanja (*idem factum*), je presuda u predmetu *Gradinger*... iako su određenje, priroda i svrha dva djela bili različiti, postojala je povreda člana 4. Protokola broj 7 utoliko što su se obe odluke temeljile na istom ponašanju podnosioca...²⁵⁵

1156. Treći pristup stavlja naglasak na "bitne elemente" dva djela. U predmetu *Franz Fisher v. Austria* (br. 37950/97...) Sud je potvrdio da član 4. Protokola broj 7 toleriše krivično gonjenje za nekoliko djela koja proizlaze iz istog kriminalnog ponašanja. Međutim, budući da bi bilo nespojivo sa ovom odredbom kada bi podnosiocu bilo ponovo suđenje ili izrečena kazna za djela koja su samo "nominalno različita", Sud je iznio stav da bi trebalo izvršiti dopunsku procenu u pravcu utvrđenja da li takva dela imaju iste "bitne elemente".²⁵⁶

1157. U svjetlu člana 4. ZKP BiH, niko ne može biti ponovo suđen za cjelo za koje je već bio suđen.

1158. Treba voditi računa da se ovdje radi o djelu-ponašanju, a ne o krivičnom djelu, što je analizirao i Evropski sud za ljudska prava, te istakao da bi član 4. Protokola 7 trebalo tumačiti tako da zabranjuje krivično gonjenje ili suđenje u vezi sa drugim "djelom" u mjeri u kojoj ono proizlazi iz istovjetnih činjenica ili činjenica koje su u suštini iste.²⁵⁷

1159. U presudi *Oliveira protiv Švajcarske* (1998., Izvještaji 1998-V) Evropski Sud je drugačije presudio, jer je našao da se radi o idealnom sticaju i potrebi da se jedan kažnjivi događaj razdijeli na dvije kažnjive radnje.

1160. U ovom konkretnom slučaju, vezano za ponašanje optuženog Senada Džananovića, postavlja se pitanje da li je njegovo ponašanje bilo moguće razdvojiti u dvije kažnjive radnje kao pripadnika štaba TO "Stela", naročito upoređujući tekst ..., sa tekstom predmetne optužnice Tužilaštva Bosne i Hercegovine, u kojima su prema ocjeni ovog Vijeća obuhvaćeni isti događaji, isto vrijeme izvršenja krivičnog djela, isti oštećeni, te na koncu, isto ponašanje optuženog, pa stoga razdvajanje nije bilo moguće.

1161. Rezultat primjene načela *ne bis in idem* ogleda se i u predviđanju njegovih izuzetaka u smislu da se može otvoriti ponovno razmatranje određenog predmeta ako postoje dokazi o novim ili novootkrivenim činjenicama, ili ako je u prethodnom postupku došlo do bitnih povreda koje su mogle uticati na rješenje slučaja, što u ovom konkretnom predmetu nije bio slučaj.

²⁵⁴ Ljudska prava u krivičnom postupku - Praksa Evropskog suda za ljudska prava - Džeremi Mekbrajd - strana 264;

²⁵⁵ Ljudska prava u krivičnom postupku - Praksa Evropskog suda za ljudska prava - Džeremi Mekbrajd - strana 264;

²⁵⁶ Ljudska prava u krivičnom postupku - Praksa Evropskog suda za ljudska prava - Džeremi Mekbrajd - strana 264;

²⁵⁷ Ljudska prava u krivičnom postupku - Praksa Evropskog suda za ljudska prava - Džeremi Mekbrajd - strana 265;

XVII. ODLUKA O TROŠKOVIMA POSTUPKA

1162. Na osnovu člana 189. stav 1. ZKP BiH, optuženi Senad Džananović i Edin Gadžo se u cijelosti oslobađaju naknade troškova krivičnog postupka, te isti padaju na teret budžetskih sredstava.

XVIII. ODLUKA O IMOVINSKO PRAVNIM ZAHTJEVIMA

1163. Primjenom odredbi člana 198. stav 3. ZKP BiH, Vijeće oštećene, radi ostvarivanja imovinskopravnog zahtjeva, upućuje na parnicu, s obzirom da podaci prikupljeni u toku ovog postupka nisu Vijeću pružili pouzdan osnov za potpuno ili djelimično dosuđenje, pa bi utvrđivanje visine imovinsko pravnog zahtjeva predstavljalo nepotrebno odugovlačenje predmetnog postupka.

ZAPISNIČAR

Pravni savjetnik asistent

Danijel Gučić

PREDSJEDNIK VIJEĆA

SUDIJA

Halil Lagumdžija

POUKA O PRAVNOM LIJEKU: Protiv ove presude stranke i branioci mogu izjaviti žalbu vijeću Apelacionog odjeljenja Suda u roku od 15 (petnaest) dana od dana prijema pismenog opravka presude.

U skladu sa odredbom člana 293. stav 4. ZKP BiH oštećeni presudu mogu pobijati žalbom, samo u dijelu koji se odnosi na odluku Suda o troškovima krivičnog postupka i odluku o imovinskopravnom zahtjevu.

ANEKS 1- DOKAZI

DATUMI SVJEDOČENJA SASLUŠANIH SVJEDOKA TUŽILAŠTVA BIH

Red.br.	Svjedok	Datum svjedočenja
1	Fahrudin Kafedžić	13.09.2017.godine
2	Boro Milanović	01.11.2017.godine
3	Nenad Stanišić	01.11.2017.godine
4	Zdravko Kavaz	17.11.2017.godine
5	Ruždija Rožajac	22.11.2017.godine

6	Risto Bašić	06.12.2017.godine
7	Veselka Milić	08.12.2017.godine
8	Ramiz Ljutaj	15.12.2017.godine
9	Milenko Čabak	22.12.2017.godine
10	Nikola Čarapić	22.12.2017.godine
11	Zaštićeni svjedok-pseudonim „B“	12.01.2018.godine
12	Milenko Višnjevac	02.02.2018.godine i 16.02.2018.godine
13	Kosta Kosović	09.03.2018.godine
14	Zaštićeni svjedok-pseudonim „E“	23.03.2018.godine
15	Zaštićeni svjedok-pseudonim „H“	13.04.2018.godine
16	Zaštićeni svjedok-pseudonim „D“	27.04.2018.godine
17	Zaštićeni svjedok-pseudonim „F“	27.04.2018.godine
18	Savka Ivanović	18.05.2018.godine
19	Ljubo Ivanović	18.05.2018.godine
20	Boro Njegovan-video link	11.06.2018.godine
21	Milomir Radović	13.07.2018.godine
22	Radmila Radović	13.07.2018.godine
23	Saša Đurković	24.08.2018.godine
24	Radmilo Drašković	24.08.2018.godine
25	Mirko Jovanović	07.09.2018.godine
26	Slaviša Kravljaja	21.09.2018.godine
27	Dragica Stanojević	14.12.2018. godine
28	Miralem Smailhodžić Mubera Šahinagić	11.01.2019. godine
29	Fuad Tanović Veljko Tomović	08.02.2019. godine
30	Zaštićeni svjedok-pseudonim „G“ Ramiz Sulejmanović	22.02.2019. godine
31	Drago Jeremić	22.03.2019. godine
32	Gordan Jelić Aleksandar Jelić	19.04.2019.godine
33	Zvonko Juričić Ahmet Osmanbegović Nada Samardžić	14.05.2019. godine
34	Rada Elez Zoran Kanlić Predrag Vlaški	17.05.2019.godine
35	Zaštićeni svjedok-pseudonim „C“ Hivzija Krvavac	31.05.2019.godine
36	Željko Karan-vještak	25.06.2019.godine
37	Dragan Samardžić Sofija Čolaković	28.06.2019.godine
38	Čedomir Čvoro	12.07.2019.godine
39	Dr. Abdulah Kučukalić	06.09.2019.godine
40	Želivoje Elez Dragomir Krstović	10.09.2019.godine
41	Zrnić Ljubica	24.09.2019. godine
42	Dragan Pešić	12.11.2019.godine

	Mirko Popara	
43	Mira Gojković Angelina Vukosav-video link Milan Lažetić Milan Sofijanić	29.01.2020.godine

LISTA ULOŽENIH MATERIJALNIH DOKAZA TUŽILAŠTVA BIH

T-1	Zapisnik o saslušanju svjedoka od 23.12.2016. godine, svjedok Fahrudin Kafedžić, Broj: T20 0 KTRZ 0010560 15, i Izjava svjedoka .(O1, O2 i O3)
T-1A	Zapisnik o saslušanju svjedoka od 28.12.2016. godine, svjedok Fahrudin Kafedžić, Broj: T20 0 KTRZ 0010560 15, i Izjava svjedoka .(O1, O2 i O3)
T-2	Zapisnik o prepoznavanju lica na osnovu fotografija, svjedok: Risto Bašić, Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, broj: T20 0 KTRZ 00010560 15 od 08.07.2016.godine
T-2A	Foto album -3 broj T20 0 KTRZ 00010560 15 od 17.05.2016.godine
T-3	Zapisnik o saslušanju svjedoka Milenka Višnjevca sačinjen od Državne agencije za istrage i zaštitu broj: 14-04/2-4-04-2-644/13 od 15.10.2013. godine.
T-4	Zapisnik o saslušanju svjedoka Milenka Višnjevca uzet u Tužilaštvu BiH broj: T 20 0 KTRZ 0010560 15 od 01.11.2016. godine.
T-5	Zapisnik o prepoznavanju lica na osnovu fotografija, broj T20 0 KTRZ0010560 15 od 05.05.2016.godine, Tužilaštvo – Tužiteljstvo Bosne i Hercegovine
T-5A	Foto album – 1 broj T20 0 KTRZ0010560 od 19.08.2015.godine, Tužilaštvo – Tužiteljstvo Bosne i Hercegovine
T-5B	Foto album – 1 broj T20 0 KTRZ0010560 od 19.08.2015.godine, Tužilaštvo – Tužiteljstvo Bosne i Hercegovine
T-6	Zapisnik o saslušanju svjedoka Nisad Sarajkić, broj T20 0 KTRZ0010560 od 21.12.2016.godine, Tužilaštvo – Tužiteljstvo Bosne i Hercegovine
T-7	Zapisnik o saslušanju svjedoka Mirko Jaovanović, broj T20 0 KTRZ 0010560 15 od 21.06.2016. godine, Tužilaštvo – Tužiteljstvo Bosne i Hercegovine
T-7A	Fotografija sa povredama svjedoka Mirka Jovanović
T-8	Zapisnik o saslušanju svjedoka Ilije Mijatovića, Državna agencija za istrage i zaštitu, broj 16-04/2-4-04-2-115/14, Istočno Sarajevo od 11.03.2014. godine.
T-9	Zapisnik o saslušanju svjedoka Smailhodžić Miralem, sačinjen od strane Tužilaštva BiH, broj T20 0 KTRZ 0010560 15 od 21.12.2016.godine
T-10	Zapisnik o saslušanju svjedoka Mubera Šahinagić, sačinjen od strane Tužilaštva BiH, broj: T20 0 KTRZ 0010560 15, od 22.12.2019. godine
T-11	Zapisnik o prepoznavanju lica na osnovu fotografija, svjedok „G“, broj: T20 0 KTRZ 00010560 15 od 12.12.2016.godine, Tužilaštvo Bosne i Hercegovine
T-11A	Foto album broj:T20 0 KTRZ 00010560 15 od 19.08.2015.godine, Tužilaštvo Bosne i Hercegovine
T-12	Zapisnik o saslušanju svjedoka Ramiz Sulejmanović Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, broj:T20 0 KTRZ 00010560 15 od 28.12.2016.godine
T-13	Službeni list R BiH broj: 7 od 20.06.1992. godine, Odluka o proglašenju ratnog stanja u R.BiH
T-14	Službeni list R BiH broj: 4 od 20.05.1992. godine, Uredba sa zakonskom snagom o Oružanim snagama R BiH

T-15	Službeni list RBiH broj:50 od 28.12.1995. godine, Odluka o ukidanju ratnog stanja;
T-16	Naredba Komandanta Glavnog štaba Vojske Republike Srpske broj: 30/18-17 od 16.06.1992. godine
T-17	Službeni glasnik Srpskog naroda u BiH broj: 6 od 12. Maja 1992. Godine, Odluka o formiranju Vojske Srpske Republike BiH od 12. Srpnja 1992.godine
T-18	R BiH Štab vrhovne komande Uprava bezbjednosti Bilten broj 6 od 19.03.1993. godine ERN 04036330– 04036335-
T-19	R BiH Štab vrhovne komande Uprava bezbjednosti Bilten broj 17 od 30.03.1993. godine ERN 04690820 – 04690823
T-20	Štab Vrhovne komande, Uprava bezbjednosti, Specijalna informacija broj 73 od 29.05.1993. godine Specijalna informacija ERN 04695082, 04695303 – 04695309, i 04695574
T-21	Štab Vrhovne komande, Uprava bezbjednosti, Bilten broj 134 od 25.07.1993. godine ERN 04691125 – 04691128
T-22	R BiH Štab vrhovne komande OS Uprava bezbjednosti Specijalna informacija broj 229 od 22.11.1993. godine ERN 04036939 – 04036940
T-23	Komanda SRK Organ za bezbjednosno obaveštajne poslove Str.pov.br.20/17-5-275 od 16.08.1994. godine, Informacija-saznanja o zločinima na Alipašinom polju ERN 0554-4677 – 0554-4680
T-24	Srpska R BiH MUP Služba nacionalne bezbjednosti Odjeljenje Ilidža Broj: 271/92 od 19.07.1992. godine Službena zabilješka ERN 03737811 – 03737813
T-25	R BiH Štab vrhovne komande Oružanih snaga Sarajevo Naređenje Str.pov. broj: 02/1509-48 od 19.10.1992. godine ERN 01816601
T-26	R BiH Štab vrhovne komande oružanih snaga Sarajevo broj: 02/1091-89 od 21.10.1992. godine Prijedlog-Izveštaj komisije u vezi odgovornosti Jusufa Juke Prazine
T-26A	Imenovanje za komandant Jusuf Prazina broj: 02/349-303 od 07.07.199. godine
T-26B	Naredba o rasporedu i postavljenju starješina Predsjedništvo R BiH PR. broj: 1217/92 od 12. jula 1992. godine
T-26C	Vanredni izvještaj povodom hapšenja Juke Prazine i događaja na Igmanu od 17.10.1992. godine, Izvještaj broj: 12-1 od 17.10.1992. godine i Izjava Jusuf Prazina od...10.1992. godine, ERN 01807015 – 01807024
T-27	R BiH Štab vrhovne komande OS Uprava bezbjednosti broj: 03/160-1 od 31.10.1992. godine Interesantni podaci u vezi Kruškine jedinice ERN 01807834
T-28	Republika Srpska MUP CSB Sarajevo Sektor SNB Sarajevo dep.str.pov.br.59/93 od 20.01.1993. godine Depesa-saznanja o pregovorima na Igmanu ERN 03732905 -
T-29	Republika Srpska MUP Služba nacionalne bezbjednosti Ratno odjeljenje Ilidža Op.radnik: A24 od 25.01.1993. godine Službena zabilješka ERN 03732239;
T-30	RBiH Štab vrhovne komande OS Uprava bezbjednosti broj: 03/30-19 od 08.02.1993. godine Saznanja o postupcima pripadnika bivše jedinice Jusufa Juke Prazine ERN 01861856
T-31	Spisak lica srpske nacionalnosti nastanjen na Alipašinom polju ul. Trg ZAVNOBIH-a ERN 03740672, 03740672A– 03740675

T-32	Depeša o masakru srpskog stanovništva u blizini tvornice čokolade „Zora“ Sarajevo broj: 135 od 23.11.1992. godine ERN 03730919
T-33	Spisak ranjenih ERN 00433654, 00433678, 00433708
T-34	R BiH MUP CSB SJB Novi Grad Sarajevo od 15.10.1994. godine Zapisnik o uviđaju povodom smrti Momić Jelena ERN 02074305 – 02074306
T-35	Izjava Elez (Dušana) Vladislav u rukopisu ERN 03715198 – 03715201
T-35A	Izjava Elez (Dušan) Vladislava, prekucana, ERN 03740222 – 03740223
T-36	MUP republike Srpske Služba nacionalne bezbednosti SSB–Sektor SNB Iliđa Linija rada broj: 111/93-00002 od 10.10.1993. godine Službena zabilješka – Informativni razgovor sa Višnjevac Milenkom ERN 03714361 – 03714366
T-37	SR Jugoslavija Komitet za prikupljanje podataka Spisak logora za Srbe na teritoriji bivše SFRJ ERN 0705-8532 – 0705-8548 (relevantna stranica broj 8.);
T-38	R BiH Ministarstvo pravde depeša od 21.07.1992. godine, Spiskovi lica srpske nacionalnosti koja potražuje centralna komisija za razmjenu ratnih zarobljenika, lica lišenih slobode, tijela poginulih u ratnim dejstvima na teritoriji R BiH, Srpska R BiH Ministarstvo pravde depeša od 21.07.1992. godine ERN 02244445–02244448, 02244473–02244474, 02244476–02244478, 02244491, 02244497–02244499, 02244501–02244502 i 02244505
T-39	R BiH MUP CSB Sarajevo broj: 19/10-23/94 od 06.07.1994. godine, Ubistva registrovana na području CSB Sarajevo u toku 1992. godine ERN 0109 1561, 0109 1562, 0109 1566, 0109 1567, 0109 1576, 0109 1601, 0109 1614
T-40	Izveštaj Uprave bezbjednosti od 23.06.1993. godine, aktivnosti u specijalnoj brigadi i dr.;
T-41	Komanda 102. motorizovane brigade 1. Korpusa Služba vojne bezbjednosti broj: 23/6-629/93 od 17.06.1993. godine, Informacija o privođenju lica iz baze Stela i pretres objekata, akcija
T-42	R BiH Oružane snage R BiH 1. Korpus Komanda Korpusa Sektor bezbjednosti Sarajevo broj: 04/1229-1 od 23.07.1993. godine Nestanak civila Zuković Milorada zv. Braco
T-43	Okružno vojno tužilaštvo Sarajevo broj KTN-I br.562/93 od 16.11.1993. godine Dopis u vezi krivične prijave protiv Dženanović Senada, Gadžo Edina i Ljutaj Ramiza
T-44	102 mtbr. SVB broj: 23/15-1-199/93 od 22.12.1993. godine Predmet: IR sa Rožajac Ruždijom
T-45	R BiH, Ministarstvo odbrane ŠVK, Specijalne jedinice Sarajevo, Bjelašnica 06.01.1993. godine, Izveštaj komandanta Jusufa Prazine
T-46	MUP CSB Sarajevo Stanica javne bezbjednosti Sarajevo broj: 17-5/01-260-25/93 od 27.01.1993. godine
T-46A	Izveštaj predsjedništva kućnog savjeta MZ Mladost, GŠ OS Uprava bezbjednosti broj:03/7-39 od 24.02.1993. godine Informacija o kriminalnim aktivnostima braće Čustović
T-47	R BiH OS BiH 1. Korpus Sarajevo Sektor bezbjednosti Sarajevo broj: 04/515-1 od 17.03.1993. godine Privođenje idikativnih lica u štab „Stela“
T-48	R BiH OS BiH 1. Korpus Sarajevo Sektor bezbjednosti broj: 04/542-1 od 20.03.1993. godine Saznanja u vezi Gadžo Edina zv. Kimun
T-49	Uprava bezbjednosti broj Sp-03/7-268 od 28.06.1993. godine Službena

	zabilješka o krim. aktivnostima pripadnika specijalne brigade-
T-50	BiH CSB Sarajevo od 25.03.1993. godine Službena zabilješka – odvođenje lica srpske nacionalnosti Pešić Lejla i sin Duško i dr.
T-51	R BiH Bataljon vojne policije ŠVK OS BiH Operativno-krim-teh-služba od 19.06.1993. godine Službena zabilješka izuzimanje dokumentacije iz baze Stela, pretresi stanova i dr.
T-52	Predmet – Senad Džananović-Glavoguz-ubistvo i druge krim. radnje od 18.06.1993. godine
T-53	Uprava bezbjednosti St.pov. br. 03/30-232 od 10.08.1993.godine. Službena zabilješka o podacima koji su vođeni u bazi Stela, prilog spisak građana srpske nacionalnosti sa Alipašinog polja
T-54	Armija RBiH Komanda 1. Korpusa Str. pov.br: 04/1883-1 od 06.11.1993. godine, Krivična prijava protiv Bajović Milana
T-55	Zabilješka o kriminalnim radnjama za: Glamuzina Zoran, Gadžo Edin-Kimun, Bešić Emir Coko, Ljutaj Ramiz i dr
T-56	RBiH Glavni štab oružanih snaga Sarajevo broj: 02/349-303 od 07.07.1992. godine, Imenovanje za k-danta spec jed. AR BiH i komandanta spec br. Prazina Jusuf;
T-57	Komanda 3/101 brdske brigade, Služba vojne bezbjednosti Str. pov. 39/10-92 od 24.10.1992. godine Službena zabilješka – Situacija u B-fazi
T-58	R BiH Oružane snage 1. Korpus Komanda Sektor bezbjednosti broj: 04/999-1 od 14.06.1993. godine OpO „Oktopod“ izvještaj saradnika „Walker“
T-59	Glavni štab OS , Uprava bezbjednosti SP br.03/30-176 od 23.06.1993.godine,Spisak privođenih građana u bazu “Stela”
T-60	Glavni štab oružanih snaga Uprava bezbjednosti Sp: 06-1/17-30/92 od 26.09.1994. godine Informacija o zloupotrebi i prekoračenju ovlaštenja od pojedinih pripadnika TO RbiH
T-61	Glavni štab oružanih snaga Specijalne jedinice Sarajevo broj: 02-650-28/92 od 01.08.1992. godine, Informacija o uočenom opstruktivnom odnosu prema nekim pitanjima odbrane
T-62	Službena zabilješka: Belma Homšić broj u/17-34 od 06.07.1992. godine,
T-63	Glavni štab oružanih snaga Organ bezbjednosti broj u/17-36 od 09.07.1992. godine, Službena zabilješka
T-64	Štab Vrhovne komande OS Uprava bezbjednosti broj: 03/61-1 od 04.09.1992. godine, Nezakoniti postupci pojedinih pripadnika raznih policija na području opštine Novi Grad
T-65	Oružane snage RBiH 101 brdska brigada Služba vojne bezbjednosti broj 04/92 od 03.10.1992. godine Informacija o građanima srpske nacionalnosti u zoni odgovornosti 2. bataljona;
T-66	RBiH Oružane snage R BiH Komanda 1. korpusa Sektor vojne bezbjednosti Sarajevo broj: 04/1906-1 od 21.11.1993. godine Informacija o koord. akciji presij. krim. aktivnosti pod komandom Berislava Latića Rikija;
T-67	Armija RBiH Komanda 1. korpusa STR. pov. br. 04/1888-1 od 06.11.1993. godine krivična prijava protiv Senad Džananović, Edin Gadžo, Ramiz Ljutaj
T-68	Komanda 102 motorizovane brigade 1. Korpusa Služba vojne bezbjednosti broj 23/6-531 od 20.05.1993. godine, Izjava Višnjevaca Miljenka
T-69	Glavni štab oružanih snaga Uprava bezbjednosti broj 03/38-7 od 10.03.1993. godine Zahtjev za spoznajom šta se desilo s bratom koji je odveden iz stana, Kokot Momčilo

T-70	Armija RBiH Specijalna brigada Kontraobavještajna procjena specijalne brigade
T-71	Glavni štab oružanih snaga BiH Uprava bezbjednosti broj: Sp. 03/7-463 od 11.11.1993. godine, saznanja o Senadu Džananoviću na osnovu izjava više lica
T-72	Specijalna jedinica OS Sarajevo broj: 02-650-231/93 od 25.02.1993. godine Spisak poginulih pripadnika Armije BiH
T-73	R BiH Regionalni štab teritorijalne odbrane Sarajevo Pov. br. 02-442/92 od 30.06.1992. godine Redovni borbeni izvještaj,
T-74	RBiH Ministarstvo odbrane AR BiH broj: 02/1512-89 od 07.09.1992. godine Stanje na području opštine Novi Grad
T-75	R BiH Regionalni štab teritorijalne odbrane Sarajevo broj: 06/356-1 od 03.07.1992. godine Korištenje prostorija, pregled
T-76	R BiH Regionalni štab oružanih snaga Sarajevo Pov. broj: 02-506/92 od 05.07.1992. godine Redovni borbeni izvještaj
T-77	Odluka o formiranju komande kriznog štaba "Stela" od 31.05.1992.godine
T-78	R BiH 1. Regionalni štab TO, Organ bezbjednosti Sarajevo broj: 03/18-1 od 01.06.1992. godine Izvještaj o kriminalnoj djelatnosti i druge nedozvoljene radnje
T-79	Zabilješka o izvršenom pretresu u naselju Stup – rukopis od 18.06.1992. godine
T-80	Jedinica specijalne policije MZ „Mladost“ i „Mojmilo“ broj: P-103/6 od 30.06.1992. godine, Neki aspekti operativnog rada na bezbjedonosnim poslovima i zadacima,
T-81	R BiH 1. Korpus Sarajevo Služba vojne bezbjednosti Sarajevo broj: 04/125-1 od 05.10.1992. godine, Informacija o nezakonitosti u radu specijalne jedinice OS R BiH
T-82	Opštinski štab TO Novi Grad Vojna tajna Strogo pov. br. 01/05/92 od 18.05.1992. godine Izvještaj po sigurnosti za period od početka ratnih dejstava do 18.05.1992. godine
T-83	Predmet Nezakonito postupanje pojedinih pripadnika OS R BiH 1992 godina broj: 17-1/05-34/92 od 25.10.1992. godine,
T-84	R BiH, Okružni Štab TO Sarajevo, str.pov.br: 1-22/92 od 23.10.1992. godine, Nasilničko ponašanje pripadnika „Specijalnih jedinica“,
T-85	Pregled formacijskog sastava jedinice sa zabilješkama
T-86	Evidencija ranjenih i poginulih
T-87	Šematski prikaz rasporeda stražarskih mjesta na rejonu Alipašinog polja
T-88	Radni nalog Bitumenka za TO Stela B faza od 27.06.1992. godine
T-89	R BiH Specijalne jedinice Armije BiH broj: 1048/92 od 12.10.1992. godine Zahtjev za dodjelu obloženih kontejnera,
T-90	R BiH Glavni štab oružanih snaga Specijalna jedinica Sarajevo od 25.07.1992. godine Potvrda za donošenje robe u bazu Specijalne jedinice
T-91	R BiH Opština Novi Grad Sarajevo MZ „Mladost“ i „Mojmilo“ Krizni štab „Stela“ Ratno predsjedništvo broj: 11/92 od 30.06.1992. godine – Izvještaj,
T-92	R BiH Štab TO Vojna policija sarajevo, Potvrda o preuzimanju jestivog ulja od Gadžo Edina
T-93	R BiH Specijalne jedinice Armije BiH Nalog za kontrolni pretres
T-94	MZ „Mojmilo“ i „Mladost“ Krizni štab „Stela“, Evidencija privatnih i državnih radnji na području B faze

T-95	Izvod iz matične knjige umrlih za Starović Milenka, broj: 04-202-1408/16 od 04.11.2016.godine, opština Foča, matični ured Srbinje
T-96	Izvod iz matične knjige umrlih za Radović Veljka, broj: 04-202-1423/16 od 08.11.2016.godine, opština Foča, matični ured Srbinje
T-97	Izvod iz matične knjige umrlih za Radović Ignjat, broj: 04-202-1424/16 od 08.11.2016.godine, opština Foča, matični ured Srbinje
T-98	Izvod iz matične knjige umrlih za Radović Radomira, broj: 04-202-1425/16 od 08.11.2016.godine, opština Foča, matični ured Srbinje
T-99	Osnovni sud u Srpskom Sarajevu broj: R-18/97 od 15.05.1997. godine - Rješenje o proglašenju umrlim Čarapić Dragan
T-100	Izvod iz matične knjige umrlih za Radošević Voislav, broj: 08/12-13-128324/16 od 20.12.2016. godine, opština Centar Sarajevo, matični ured Centar Sarajevo
T-100A	Potvrda o smrti na ime Radošević Voislav od 10.07.1992. godine
T-101	Izvod iz matične knjige umrlih za Pešić Leposava, broj: 08/12-13-128586/16 od 20.12.2016. godine, opština Centar Sarajevo, matični ured Centar Sarajevo
T-102	Izvod iz matične knjige umrlih za Pešić Duško, broj: 08/12-13-128314/16 od 20.12.2016. godine, opština Centar Sarajevo, matični ured Centar Sarajevo
T-103	Izvod iz matične knjige umrlih za Jovandić Petar, broj: 06-13-10043/16 od 19.12.2016. godine, opština Novo Sarajevo, matični ured Novo Sarajevo
T-103A	Potvrda o smrti za lice Jovandić Petar od 05.02.1993. godine
T-104	Kartica nestalog lica Vukosav Draško, broj BAZ-a 108101
T-105	Kartica nestalog lica Pešić Ljeposava broj BAZ-a 108167-2
T-106	Kartica nestalog lica Pešić Duško broj BAZ-a 108167-1
T-107	Kartica nestalog lica od 28.11.2016. godine na ime Radošević (Vlado) Vojislav–
T-108	Vlada Republike Srpske Operativni tim za traženje nestalih lica, Kartica nestalog lica na ime Vukosav Draško broj BAZ-a 108101
T-109	Vlada Republike Srpske Operativni tim za traženje nestalih lica, Kartica nestalog lica na ime Drašković Novo broj BAZ-a 107321
T-10	Vlada Republike Srpske Operativni tim za traženje nestalih lica, Kartica nestalog lica na ime Čarapić Dragan broj BAZ-a 106553
T-11	Vlada Republike Srpske Operativni tim za traženje nestalih lica, Kartica nestalog lica na ime Starović Milenko redni broj 1879
T-112	Vlada Republike Srpske Operativni tim za traženje nestalih lica, Kartica nestalog lica na ime Radović Veljko broj BAZ-a 106325
T-113	Vlada Republike Srpske Operativni tim za traženje nestalih lica, Kartica nestalog lica na ime Radović Ignjat broj BAZ-a 003290-1
T-114	Vlada Republike Srpske Operativni tim za traženje nestalih lica, Kartica nestalog lica na ime Radović Radomir broj BAZ-a 106325
T-115	Vlada Republike Srpske Operativni tim za traženje nestalih lica, Kartica nestalog lica na ime Pešić Duško broj BAZ-a 108167-1
T-116	Vlada Republike Srpske Operativni tim za traženje nestalih lica, Kartica nestalog lica na ime Pešić Ljeposava broj BAZ-a 108167-2
T-117	Vlada Republike Srpske Operativni tim za traženje nestalih lica, Kartica nestalog lica na ime Krstović Grujo broj BAZ-a 001615
T-118	Vlada Republike Srpske Operativni tim za traženje nestalih lica, Kartica nestalog lica na ime Kokot Vojislav broj BAZ-a 105465

T-119	Vlada Republike Srpske Operativni tim za traženje nestalih lica, Kartica nestalnog lica na ime Zuković Milorad broj BAZ-a 100313
T-120	Općinski sud I u sarajevu broj: R-633/99 od 20.01.2000. godine, Rješenje o proglašenju umrlim Pešić Leposava i Pešić Duško
T-121	Kartica nestalog lica na ime Gojković Radomir broj BAZ-a 107085
T-122	Kartica nestalog lica na ime Šehovac Stana broj BAZ-a 104768
T-123	Kartica nestalog lica na ime Samardžić Slobodan broj BAZ-a 106865
T-123A	Izvod iz matične knjige umrlih Samardžić Slobodan broj: 27/2003 od 13.01.2003. godine
T-124	Općinski sud II Sarajevo. Rješenje o proglašenju umrlog Samardžić Slobodan broj RO-284/01 od 24.01.2002. godine,
T-125	Specijalne jedinice BiH Građevinska ekipa „B“ faza, Spisak radnika građ. grupe sa stanjem od 23.10.1992. godine koji nemaju potpisa
T-126	ŠTO R BiH Izvještaj o stanju na području „Alipašina polja“, „Vojničkog polja“ i naselja „Momilo“ od 01.06.1992. godine
T-127	Skica za izvještaj broj: /2-32 od 19.10.1992. godine
T-128	Neki podaci o kriminalnoj djelatnosti pripadnika Oružanih snaga R BiH u Sarajevu
T-129	Pregled krivičnih djela počinjenih od strane pripadnika specijalna jedinica Jusuf Prazima /7-4
T-130	Ponašanje pripadnika vojne policije i posljedice istog na jedinstvo OS i odnos građana prema OS RiBiH /07-22
T-131	Informacija broj. /07-283 od 02.07.1992. godine
T-132	R BiH MUP CSB Sarajevo Sektor SDB broj: 746 od 11.07.1992. godine Informacija
T-133	R BiH, Glavni štab oružanih snaga, Organ bezbjednosti, Kriminalno ponašanje pripadnika policije i odraz istog na jedinstvo OS RiBiH i stavove građana prema OS od 04.08.1992. godine
T-134	Oružane snage R BiH, 101. brdska brigada, Služba vojne bezbjednosti, Službena zabilješka broj: 35/92 od 03.11.1992. godine
T-135	Oružane snage R BiH, 101. brdska brigada, Služba vojne bezbjednosti, Službena zabilješka broj: 32/92 od 31.10.1992. godine
T-136	R BiH. štab vrhovne komande OS, Uprava bezbjednosti, Interesantni podaci o stanju u „Kruškinjoj jedinici“ od 02.11.1992. godine
T-137	R BiH Štab Vrhovne komande OS Uprava bezbjednosti broj: 63/60-1 od 04.09.1992. godine Likar Bogdanka, novinarka „Oslobođenja“ širi neistine o OS R BiH
T-138	R BiH MUP CSB Sarajevo Sektor SDB, Informacija štabu Vrhovne komande broj: 1896 od 15.12.1992.godine
T-139	Više javno tužilaštvo Sarajevo broj A-83/92 od 22.07.1992. godine Dopis n/r komandantu Seferu Haliloviću
T-140	Spisak pripadnika TO „Stela“
T-141	Spisak građevinske ekipe specijalnih jedinica – Igman 10.-za uključenje telefona
T-142	R BiH, Specijalne jedinice Armije BiH, Zapisnik o izvršenoj posjeti štaba Prve i Druge čete specijalnih jedinica trećeg bataljona od 29.10.1992. godine
T-143	R BiH Armija BiH Specijalna brigada III Bataljon broj: 1414/92 od 22.11.1992.godine, Prijava zbog samovoljnog napuštanja Fatić Amir i Dženanović Senad

T-144	R BiH Specijalna jedinica Armije BiH Krizni štab „Stela“ – Kapara broj: 298/92 od 02.09.1992. godine, Potvrda
T-145	Specijalna jedinica KŠ Stela Spisak sa nepopunjenim podacima Formacijski i lični elementi
T-146	R BiH Specijalne jedinice R BiH broj: 1351/92 od 06.11.1992.godine Zahtjev za ispostavu računa za telefonske linije
T-147	R BiH Opština Novi grad Sarajevo MZ „Mladost“ i „Mojmilo“ Predsjedništvo broj: 969/92 od 06.10.1992. godine Potvrda za Gadžo Edina
T-148	R BiH Opština Novi grad Sarajevo MZ „Mladost“ i „Mojmilo“ Ratno predsjedništvo broj: 908/92 od 03.10.1992. godine Potvrda Slišković (Muhameda) Azemina
T-149	R BiH Opština , Specijalne jedinice AR BiH, Potvrda za Škoro (Bećira) Ramiz bez broja i datuma
T-150	R BiH, Specijalne jedinice AR BiH, Naredba za povlačenje Samira Peze sa borbene linije Doglede broj: 649/92 od 16.09.1992. godine
T-151	R BiH, Specijalne jedinice Armije BiH, Potvrda o zaposlenju broj: 641/92 od 16.09.1992.godine
T-152	R BiH, Opština „Novi Grad“ Predsjedništvo mjesne zajednice Mojnilo i Mladost, Odobrenje za obilaženje stubišta broj: 623/92 od 14.09.1992. godine
T-153	R BiH, Opština „Novi Grad“ Predsjedništvo mjesne zajednice Mojnilo i Mladost, Nalog broj: 622/92 od 14.09.1992. godine
T-154	R BiH , Specijalne jedinice AR BiH, Krizni štab „Stela“- Kapara, Potvrda broj: 491/92 od 08.09.1992. godine
T-155	R BiH , Specijalne jedinice AR BiH, Naređenje za Smailhodžić Miralema broj: 479/92 od 07.09.1992. godine
T-156	R BiH , Specijalne jedinice AR BiH, Krizni štab „Stela“- Kapara, Potvrda broj: 367/92 od 04.09.1992. godine
T-157	R BiH, MUP Sarajevo, Informacija o hapšenju građana srpske nacionalnosti broj: 01/2-211-164 od 15.12.1992. godine
T-158	R BiH Ministarstvo odbrane Okružni vojni sud Okružni vojni pritvor Služba vojne bezbjednosti Sarajevo broj: 10/93 od 26.03.1993. godine Informacija – registar pritvorenih lica Okružnog vojnog pritvora (rukopis)
T-159	R BiH Oružane snage R BiH 1. Korpus – Sarajevo Komanda Korpusa Sektor bezbjednosti Sarajevo broj: 04/1265-1 od 30.07.1993. godine, Ljutaj Ramiz pripadnik 102. mtbr. uzimanje izjave
T-160	R BiH Ministarstvo odbrane Sektor sigurnosti od 08.03.1993. godine Službena zabilješka – Situacija sa pojedinim djelovima „Specijalne brigade“ udio HVO-a u tome
T-161	R BiH, 1. Korpus Sektora bezbjednosti Sarajevo, Rješenje o određivanju pritvora protiv Senada Džananovića broj: 04/1868-23 od 03.11.1993. godine
T-162	R BiH, MUP Sarajevo, Službena zabilješka o obavljenom razgovoru sa Frašto Bajrom povodom krivične prijave protiv Senada Džananovića od 22.02.1994. godine
T-163	Naredba komandanta 102. mtbr brigade broj: 23/2070-1 od 06.01.1993.godine, disciplinska mjera, vojnički pritvor
T-164	...
T-165	...
T-166	Republika Srpska Ministarstvo pravde Republički centar za istraživanje rata, ratnih zločina i traženje nestalih lica broj: 08/4.4/566-87-1/16 od

	23.11.2016.godine-Dostavljanje dokumentacija za Drašković Bukosava, Duška Pešića, Ljeposave Pešić i Radošević Vojislava
T-167	Fotodokumentacija obrade mrtvog tijela Vukosav Draško, Zapisnik o sudskomedicinskog i kriminalističko tehničkoj obradi mrtvog tijela Vukosav Draško, Republika Srpska Vlada Komisija za traženje nestalih i zarobljenih lica broj: 106/2003-OT od 26.09.2003. godine Zapisnik o identifikaciji posmrtnih ostataka Vukosav Draško, DNA Report od 20.08.2003. godine i Vlada Republike Srpske Kancelarija za traženje nestalih i zarobljenih lica Zapisnik o identifikaciji mrtvog tijela Vukosav Draško broj: 133/03 od 26.09.2003. godine
T-168	Državna komisija za razmjenu ratnih zarobljenika i nestala lica RS Banja Luka Fotodokumentacija- Opšti elaborat od 06.12.1998. godine uz crtež lica mjesta
T-169	Zapisnik o sudskomedicinskoj i kriminalističko tehničkoj obradi mrtvog tijela obilježeno brojem „25A“ i „25B“ sa Zapisnicima o sudskomedicinskoj i kriminalističko tehničkoj obradi mrtvog tijela obilježeno brojem „21B“ i Zapisnikom o sudskomedicinskoj i kriminalističko tehničkoj obradi mrtvog tijela obilježeno brojem „21A“ uz DNA Report od 26.01.2007. godine, DNA Report od 28.06.2007. godine, DNA Report od 15.08.2007. godine, DNA Report od 19.10.2007. godine, DNA Report od 02.08.2007. godine i Zapisnikom o identifikaciji posmrtnih ostataka Vlada RS Kancelarija za traženje nestalih i zarobljenih lica broj: 157/2007 od 19.10.2007. godine Pešić Duško
T-170	Fotodokumentacija od 23.02.1999. godine Pešić Ljeposava, Zapisnik o sudskomedicinskoj i kriminalističko tehničkoj obradi mrtvog tijela obilježeno brojem „24“ i Foto dokumentaciju od 23.02.199. godine uz DNA Report od 26.01.2007. godine, DNA Report od 13.02.2007. godine, DNA Report od 13.02.2007. godine, DNA Report od 17.01.2008. godine, DNA Report od 02.08.2007. godine, DNA Report od 13.07.2007. godine, DNA Report od 13.07.2010. godine i Zapisnik o identifikaciji posmrtnih ostataka Vlada RS Kancelarija za traženje nestalih lica broj: 158/2007 od 19.10.2007. godine Pešić Ljeposava
T-171	Foto dokumentaciju od 23.02.1999. godine, Zapisnik o sudskomedicinskoj i kriminalističko tehničkoj obradi mrtvog tijela obilježeno brojem „21B“ i Zapisnik o sudskomedicinskoj i kriminalističko tehničkoj obradi mrtvog tijela obilježeno brojem „21A“ i Foto dokumentacija od 23.02.1999. godine
T-172	Ljekarska komisija za pregled lica obuhvaćenih zakonom o pravima vojnih invalida i porodica palih boraca, Nalaz i mišljenje na ime Kosović Kosta broj: 945/94 od 29.11.1994. godine u Trebinju
T-173	Zapisnik o prepoznavanju lica na osnovu fotografija, svjedok Dragan Samardžić, Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, broj T20 0 KTRZ 0010560 15 od 02.11.2016.godine
T-173A	Foto album, svjedok Dragan Samardžić, Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, broj T20 0 KTRZ 0010560 15 od 19.08.2015.godine
T-173B	Foto album, svjedok Dragan Samardžić, Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, broj T20 0 KTRZ 0010560 15 od 28.06.2019.godine
T-173C	Foto dokumentacija, Republika Srpska, Ministarstvo unutrašnjih poslova, CJB Trebinje, broj: 455/16 od 02.11.2016.godine, predmet Dragan Samardžić, veza, akt TBIH broj: T20 0 KTRZ 0010560 15 od 31.10.2016.godine

T-174	Zapisnik o saslušanju svjedoka Sofija Čolaković, Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, broj: T20 0 KTRZ 0010560 15 od 01.11.2016.godine
T-174A	Foto dokuemntacija, Republika Srpska, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Centar javne bezbjednosti, Istočno Sarajevo, Odsjek krim.tehnike, PDZ i pirotehnike, broj: 13-02/5-SJ/08 od 22.05.2008.godine, fotografije NN leševa ispod mjesta na rijeci Miljacki u naselju Alipašino Polje, u ulici Deveta transferzala.
T-175	Zapisnik o saslušanju svjedoka Mltrović Zdravka, Okružni vojni sud u Sarajevu broj Ki-I-347/93 od 07.02.1994.godine,
T-176	Izvod iz matične knjige umrlih za Zdravko Mitrović, broj: 06-13-10044/16 od 19.12.2016.godine, opština
T-176A	Potvrda o smrti na ime Zdravko Mitrović, Sarajevo, dana 26.10.1995.godine, potpis ljekara D.I. Dobrača
T-177	Informacija i dokumentacija Institut za nestale osobe broj: 03/1-40-2-1793/16 od 10.10.2016. godine
T-178	Kanton Sarajevo Ministarstvo unutrašnjih poslova Odjeljenje za administraciju Novi Grad broj: ... od 10.07.2015. godine, dostavljanje kartona ličnih karata, Karton lične karte na ime Erović Jasmin reg. br. ...od 04.05.1993. godin, Karton lične karte na ime Erović Jasmin reg. ... od 12.07.1989. godine, Karton lične karte na ime Džananović Senad reg. br. ... od 28.01.2002. godine, Karton lične karte na ime Džananović Senad reg. br. ... od 18.12.1996. godine
T-179	Kanton Sarajevo Ministarstvo unutrašnjih poslova Odjeljenje za administraciju Novi Grad broj: 03/2-6-13-7-2124/16 od 28.04.2016. godine, Karton lične karte na ime Gadžo Edin reg. br. 11366/89 ser. br. BH04573006 od 10.10.1989. godine, Karton lične karte na ime Gadžo Edin reg. br. ... od 14.07.1997. godine
T-180	Republika Srpska Ministarstvo pravde, Republički centar za istraživanje rata, ratnih zločina i traženje nestalih lica broj: 08/4.4/566-75-1/16 od 16.09.2016. godine, dostavljanje podataka
T-181	Republika Srpska Ministarstvo pravde, Republički centar za istraživanje rata, ratnih zločina i traženje nestalih lica broj: 08/4.4/566-78-1/15 od 07.10.2015. godine, dostavljanje podataka
T-183	Vlada Republike srpske Kancelarija za traženje nestalih i zarobljenih lica RS broj:IS-1/2006-OT od 18.02.2006. godine Fotodokumentacija obrade mrtvog tijela Drašković (Vlado) Novo, uz zapisnik o sudskomedicinskoj i kriminalističko tehničkoj obradi reasociranog mrtvog tijela broj: IS-1/2006-OT od 18.02.2006. godine i zapisnik o identifikaciji posmrtnih ostataka Drašković (Vlado) Novo broj: 04/06 od 17.02.2006. godine uz DNK izvještaj od 09.09.2005. godine, DNK izvještaj od 02.09.2005. godine, DNK izvještaj od 09.09.2005. godine, DNK izvještaj od 15.12.2005. godine, DNK izvještaj od 30.09.2005. godine i DNA Report od 08.01.2007. godine
T-185	Vlada Republike Srpske Komisija za traženje nestalih i zarobljenih lica broj: 203/2003-OT od 13.12.2003. godine Fotodokumentacija obrada mrtvog tijela PKF-244 uz zapisnik o sudskomedicinskoj i kriminalističko tehničkoj obradi mrtvog tijela
T-186	Vlada Republike Srpske Komisija za traženje nestalih i zarobljenih lica broj KU:98, 99, 100, 103/00 od 24., 25., 30., 31.10.2000. godine i 03., 06., 07., 08., 09. i 10.11.2000. godine Fotodokumentacija – Ekshumacija masovne

	grobnice na lokaciji „Z-1“ groblje Lav, opština Centar Sarajevo uz zapisnik povodom ekshumacije Osnovnog suda u Srpskom Sarajevu broj: Kri-63/2000 i Kri-53, 54 i 57/00 od 27.11.2000. godine i zapisnik o ekshumaciji Osnovni sud u Srpskom Sarajevu broj Kri-56/00 od 30.10.2000. godine
T-187	Vlada Republike Srpske Komisija za traženje nestalih i zarobljenih lica od 05.11.1999. godine Fotodokumentacija ekshumacija mrtvih tijela iz masovne grobnice koja se nalazila u groblju „Lav“ u Sarajevu vršena od 21.10. do 26.10.1999. godine uz crteže lica mjesta, Zapisnik o ekshumaciji Osnovni sud u Srpskom sarajevu broj Kri-36/99 od 21.10.1999. godine, Zapisnik o ekshumaciji Osnovni sud u Srpskom Sarajevu broj Kri-41/99 od 22.10.1999. godine, Zapisnik o ekshumaciji Osnovni sud u Srpskom Sarajevu broj Kri-42/99 od 25.10.1999. godine i Zapisnik o ekshumaciji Osnovni sud Srpsko sarajevo broj Kri-43/99 od 26.10.1999. godine
T-188	Vlada Republike srpske Komisija za traženje nestalih i zarobljenih lica broj KU-41/01 od 10.06.2001. godine Fotodokumentacija Ekshumacija 10.06.2001. godine i 19.06.2001. godine, groblje „Lav“ opština Centar, Sarajevo, Zapisnik o nastavku ekshumacije Okružni sud u Srpskom Sarajevu broj Kri-46/2001, od 10.06. i 19.06.2001. godine, Podaci o nestalom licu Novak Drašković
T-189	Zapisnik o ekshumaciji leševa iz groblja „Lav“ u Sarajevu Okružni sud Srpsko Sarajevo broj Kri-63/2000, Kri: 53, 54, 57/00 od 27.11.2000. godine
T-190	Zapisnik o ekshumaciji Osnovni sud Srpsko sarajevo broj Kri-36/99 od 21.10.1999. godine
T-192	Zapisnik o ekshumaciji Osnovni sud Srpsko Sarajevo broj Kri-42/99 od 25.10.1999. godine
T-193	Zapisnik o ekshumaciji Osnovni sud Srpsko Sarajevo broj Kri-43/99 od 26.10.1999. godine
T-194	Zapisnik o ekshumaciji Osnovni sud Srpsko Sarajevo broj Kri-56/00 od 30.10.2000. godine
T-195	Zapisnik o ekshumaciji Osnovni sud Srpsko Sarajevo broj Kri-46/2001 od 10.06. i 19.06.2001. godine
T-196	Federacija BiH Kanton Sarajevo MUP Uprava policije Sarajevo Izvod iz kaznene evidencije Gadžo Edin i Erović Jasmin broj: 02/3-3-04-8-2/4610 od 19.12.2016. godine
T-197	Republika Srpska MUP Centar javne bezbjednosti Istočno Sarajevo, PS Rogatica Izvod iz kaznene evidencije za Dženanović Senad broj: 16-3/01-235-171/16 od 20.12.2016. godine
T-198	Državna agencija za istrage i zaštitu BiH, broj: I 16-06-04-2-733/15 od 29.12.2016.godine, Zapisnik o obavljenom uviđaju- pokaz u lica mjesta sa fotodokumentacijom broj: 16-10/6-163-FD/16 i video snimcima pohranjenim na CD- ROM-u.
T-199	Primjerak novine „Ekstra magazin“ broj: 189 od 15.10.2003. godine, i CD koji sadrži video snimak na kojem se vidi mrtvo tijelo lica Vukosav Draško
T-200	Zapisnik o saslušanju vještaka Abdulah Kučukalić, broj Ki-I-347/ 93 od 12.02.1994.godine, Okružni vojni sud u Sarajevu
T-201	Zapisnik o saslušanju svjedoka Gojko Čapara, posl.br. Kri 116/98 od 06.08.1998.godine, Opštinski sud u Rumi
T-201A	Izvod iz matične knjige umrlih, Republika Srbija, Sremska Mitrovica, broj: 203-00-00001/2016-10/40378 od dana 29.09.2016.godine, Beograd

T-202	Zapisnik o saslušanju svjedoka Želivoje Elez. Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, broj: T20 0 KTRZ 0010560 15 od 18.10.2016.godine
T-203	Zapisnik o saslušanju svjedoka Dragomir Krstović Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, broj: T20 0 KTRZ 0010560 15 od 18.10.2016.godine
T-204	Zapisnik o prikupljanju izjava od lica u svojstvu svjedoka Olga Zuković, Okružni vojni sud u Sarajevu broj 16-04/1-epl – 9/16 od 16.11.2016.godine,
T-204A	Izvod iz MKU, općina Sokolac, br. 05/I-2-202-1-699/18 od dana 19.11.2018. godine
T-205	Zapisnik o saslušanju svjedoka Nikole Čakara, Okružni vojni sud u Sarajevu broj Ki-I-347/93 od 11.03.1994.godine,
T-205A	Izvod iz MKU, Novi Grad Sarajevo, br.02/05-13-36047/2016 od dana 27.12.2016. godine
T-206	Zapisnik o saslušanju svjedoka Dragoljuba Stanojevića, Okružni vojni sud u Sarajevu broj KI-I-347/93 od 11.03.1994.godine
T-206A	Izvod iz MKU, grad Banja Luka, br. 01-202-1-246/17 od dana 12.01.2017. godine
T-207	DVD, Sarajevo TO BiH 1992. I i II
T-208	DVD, My špica- autor Fahrudin Kafedžić
T-209	Zapisnik o saslušanju svjedoka Ljubice Znić, broj: 14-04/1-230.4-26/16 sastavljen dana 17.11.2016. godine u prostorijama CJB Doboj.
T-210	Zapisnik o saslušanju svjedoka Jasmin Tahirović, Bosna i Hercegovina, Tužilaštvo BiH, broj: T20 0 KTRZ 0010561 15 od 26.12.2016.godine
T-210A	Zapisnik o saslušanju svjedoka Jasmin Tahirović. Okružni vojni sud u Sarajevu, broj: Ki- I-347/93 od 23.12.1993.godine
T-210B	Izjava svjedoka Jasmin Tahirović, Sarajevo 03.11.1993.godine
T-211	Zapisnik o saslušanju svjedoka Milan Sofijanić, Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, broj: T20 0 KTRZ 0010560 15 od 17.11.2016.godine
T-212	Zapisnik o saslušanju svjedoka Angelina Vukosav, Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, broj: T20 0 KTRZ 0010560 15 od 21.10.2016.godine
T-213	Zapisnik o saslušanju svjedoka Dragoljub Stanojević, sastavljen dana 10.juna1997.godine, Okružni sud u Subotici, broj: Kri – 34/97-2; Izvod iz matične knjige rođenih Dragoljub Stanojević (konstatovana smrt na dan 24.09.2003.godine) Bosna i Hercegovina, Republika Srpska, Opština(grad Doboj, broj: 01-200-1-1374/17, Banja Luka, dana 13.01.2017.godine;Dopis Tužilaštva za ratne zločine Republike Srbije, KT 7/2016, 18.10.2019.godine, Beograd
T-214	Zapisnik o saslušanju svjedoka „A“ – Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, Sarajevo, broj: T20 0 KTRZ 0010560 15 od 17.09.2015.godine
T-214A	Zapisnik o prepoznavanju lica na osnovu fotografija, svjedok „A“ – Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, Sarajevo, broj: T20 0 KTRZ 0010560 15 od 17.09.2015.godine
T-214B	Medicinska dokumentacija za svjedoka „A“, broj 1472/10
T-215	Zapisnik o saslušanju svjedoka Boško Simić, Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, Sarajevo, broj: T20 0 KTRZ 0010560 15 od 07.04.2016.godine
T-215A	Potvrda o oduzetom oružju i municiji, Republika Bosna i Hercegovina, opština Novi Grad Sarajevo, mjesna zajednica „Mladost“ ratno predsjedništvo, bez broja, Sarajevo, 10.06.1992.godine
T-215B	Uvjerenje na ime Boško Simić, Republika Bosna i Hercegovina, opština „Novi Grad“ Sarajevo, mjesne zajednice „Mladost“ i „Mojmilo“, Krizni štab „Stela“,

	ratno predsjedništvo, broj: 336/92 od 13.06.1992.godine
T-215C	Nalaz i mišljenje prim.dr. Mladen Ajdar, vještačenje lica Boška Simića
T-216	Zapisnik o saslušanju svjedoka Petar Jovančić od dana 28.10.1998.godine, Osnovni sud u S.Sarajevo, broj: Kri 8/98
T-216A	Izvod iz matične knjige umrlih na ime Petar Jovančić, Bosna i Hercegovina, Republika Srpska, opština/grad Istočno Novo Sarajevo, broj: 05/2-202-1-494/16 od dana 30.12.2016.godine, Istočno Novo Sarajevo
T-217	Krivična prijava protiv Senada Džanaovića, Edina Gadže i Ramiza Ljutaja broj 562/93 od 16.11.1993. godine
T-218	Spisak lica za privođenje
T-219	Nalaz i mišljenje ljekarske komisije gdje su konstatovane povrede koje je zadobio Kosović Kosta od 29.11.1994. godine
T-220	Fotodokumentacija, Kosović Kosta, broj 111/2016 od 09.03.2016. godine
T-221	Izvod iz matične knjige umrlih za lice Senad Smajlović, broj 05-13-26711/2015 od 16.10.2015. godine
T-222	Izvod iz matične knjige umrlih za lice Čabak Branko, broj 02/05-13-36067/2016 od 27.12.2016. godine
T-223	Akt Ministarstva odbrane Bosne i Hercegovine, stepen tajnosti: TAJNO, broj: P-T-13-04-1-36-2/16 od 04.01.2017.godine
T-223A	VOB – 8 102.mtbr VJ-5452 za lice Senad Džananović
T-223B	VOB – 8 102.mtbr VJ-5452 za lice Edin Gadžo

LISTA MATERIJALNIH DOKUMENATA TUŽILAŠTVA BIH

TD-1	Službena zabilješka od 19.06.1993. godine
TD-2	Službena zabilješka broj: 32/92 od 31.10.1992. godine
TD-3	Zapisnik o prikupljanju izvještaja od lica Čabak Branko od 18.06.2003. godine

LISTA MATERIJALNIH DOKAZA TUŽILAŠTVA BIH KOJI SU IZDVOJENI U POSEBNOM OMOTU

T-182	Vlada Republike Srpske Komisija za traženje nestalih i zarobljenih lica RS – Fotodokumentacija PKF-148 od 20.11.1999. godine,uz zapisnik o sudskomedicinskoj i kriminalističko tehničkoj obradi mrtvog tijela i uz zapisnik Okružnog suda u Srpskom sarajevu broj Kri-36/99 od 15.11.1999. godine
T-184	Vlada Republike Srpske Komisija za traženje nestalih i zarobljenih lica od 20.11.1999. godine PKF-146 – Petković (Luka) Petar – već identifikovan pod broj „21“ uz zapisnik o sudskomedicinskoj i kriminalističko tehničkoj obradi mrtvog tijela.
T-191	Zapisnik o ekshumaciji Osnovni sud Srpsko Sarajevo broj Kri-41/99 od 22.10.1999. godine

DATUMI SVJEDOČENJA SVJEDOKA ODBRANE PRVOOPTUŽENOG SENADA DŽANANOVIĆA

Red.br.	Svjedok	Datum svjedočenja
1	Dušan Tomić	15.10.2019. godine
2	Jasmin Tahirović	01.11.2019. godine
3	Abdulah Kučukalić	04.09.2020. godine

MATERIJALNI DOKAZI PRVOOPTUŽENOG SENADA DŽANANOVIĆA

O1-1	Medicinska dokumentacija Senada Džananovića
O1-2	Dopunski nalaz i mišljenje, stalni sudski vještak Gordana Lastrić od 21.07.2020 godine
O1-3	Ček od penzije na ime Senad Džananović, INTESA BANKA Ilidža, FZ MIO/PIO, 20204521375721

DATUMI SVJEDOČENJA SVJEDOKA ODBRANE DRUGOOPTUŽENOG EDINA GADŽE

Red.br.	Svjedok	Datum svjedočenja
1	Senad Kuburović Goran Starčević Senad Musić Toni Beriša	06.03.2020. godine
2	Miralem Smailhodžić Suvad Čurt Mustafa Ahmespahić	12.06.2020.godine
3	Abdulah Kučukalić	04.09.2020. godine

MATERIJALNI DOKAZI DRUGOOPTUŽENOG EDINA GADŽE

O2-1	Traumatološki nalaz na ime Edin Gadžo, Univerzitetsko medicinski centar Sarajevo, OOUR Traumatološka klinika Sarajevo od 12.06.1992.godine, broj protokola 5803
O2-2/ T-200	Zapisnik o saslušanju vještaka Abdulah Kučukalić, broj Ki-I-347/ 93 od 12.02.1994.godine, Okružni vojni sud u Sarajevu
O2-3	Spisak pripadnika specijalne jedinice koji su zaduženi l/n ličnim naoružanjem – omot predmeta od 20.07.1992.godine
O2-4	Spisak ličnog naoružanja ljudi kriznog štaba „Stela“ od 20.07.1992.godine
O2-5	Dopuna spiska naoružanja u ličnoj svojini, Republika Bosna i Hercegovina, Ministarstvo odbrane G.Š Oružanih snaga specijalnih jedinica štab Omera Maslića Igman 130 od dana 23.07.1992.godine
O2-6	Spisak ljudi specijalnih jedinica koji su imali dozvole za naoružanje, Republika Bosna i Hercegovina, Glavni štab oružanih snaga Specijalne jedinice Sarajevo, L.K 6988/90
O2-7	Naredba o imenovanju koordinacionog štaba od 31.05.1992.godine od strane Ratnog predsjedništva MZ „Mladost“ i „Mojmilo“
O2-8	Zapisnik sa održane skupštine KŠ „Stela“ održanog dana 31.05.1992.godine sa dnevnim redom pod 1. izbor ratnog predsjedništva Skupštine Kriznog štaba, pod 2. usvajanje Odluke o formiranju komande Kriznog štaba
O2-9	Spisak nedopunjenih podataka o pripadnicima jedinice „STELA“ na kojima se nalazi ime Milan Sofijanić
O2-10	Audio – video file dostavljen na CD-R-u, prilog novinarkе Martine Larouche-Joubert, francuska televizija.
O2-11	Nalaz i mišljenje vještaka Gordane Lastrić od 31.01.2020. godine
O2-12	Izvod iz matične knjige za lice Bajro Frašto, Kanton Sarajevo, općina Novi

	Grad Sarajevo, broj: ..., Sarajevo, dana 03.07.2020. godine
O2-13	Izjava od lica Bajro Frašto, sastavljen dana 04.04.1994.godine, broj Ki-I-347/93 data u Okružnom vojnom sudu u Sarajevu
O2-14	Otpusna lista za lice Edin Gadžo, odjeljenje – Hirurgija, broj historija bolesti 292/G-5, potpis – šef hirurškog odjeljenja prim.dr. A.Nakaš